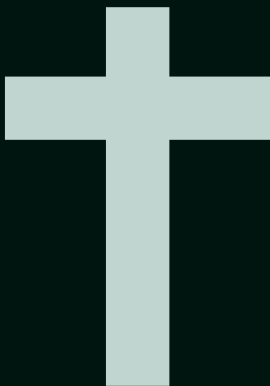

God Lavaiyat Añ
Puhuvasiwni

New Testament in Hopi (US:hop:Hopi)

God Lavaiyat An Puhvasiwni New Testament in Hopi (US:hop:Hopi)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Hopi

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Hopi [hop], USA

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Hopi

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

f1558f03-6e18-5edf-b292-77ef05524aff

Contents

MATTHEW	1
MARK	81
LUKE	131
JOHN	214
Jesus Ayamuyatuy Hiniwhtipuamu	273
ROMANS	346
1 CORINTHIANS	378
2 CORINTHIANS	409
GALATIANS	430
EPHESIANS	441
PHILIPPIANS	452
COLOSSIANS	460
1 THESSALONIANS	468
2 THESSALONIANS	475
1 TIMOTHY	479
2 TIMOTHY	488
TITUS	494
PHILEMON	498
HEBREWS	500
JAMES	524
1 PETER	532
2 PETER	541
1 JOHN	547
2 JOHN	555
3 JOHN	556
JUDE	558
HIMU NATONIQA MATAQTIWHQA	561

LOMATUAWI MATTHEW AHPIY'O

The Birth Record of Jesus Christ (Lk 3.23-38)

¹ I' tutuveni it Jesus Christ hakiy ahpiy sinotiqat tuawi'ta. Pam Abraham-nit pu David pumuy amuhpiy aniwhti.

² Ura Abraham Isaac náata; noqw pam Jacob náata; noqw pam Judas-nit pu tupkomuyatuy pumuy náamu.

³ Noqw Judas Phares-nit pu Zarat pumuy náamu; (Thamar pumuy yúamu); noqw Phares Esrom náata; noqw pam Aram náata:

⁴ Noqw pam Aminadab náata; noqw pam Naasson náata; noqw pam Salmon náata;

⁵ Noqw pam Booz náata, (Rachab put yúata); noqw Booz Obed náata, (Ruth put yúata); noqw Obed Jesset náata.

⁶ Noqw pam David it moñwit náata; noqw pam Solomon náata, (hakiy Urias nōmaatniñwuqa put yúata).

⁷ Noqw Solomon Roboam náata; noqw pam Abiat náata; noqw pam Asat náata.

⁸ Noqw pam Josaphat náata; noqw pam Joram náata; noqw pam Ozias náata.

⁹ Noqw pam Joatham náata; noqw pam Achaz náata; noqw pam Ezekias náata.

¹⁰ Noqw pam Manasses náata; noqw pam Amon náata; noqw pam Josias náata.

¹¹ Noqw pam Jechonias-nikañw pu tupkomuyatuy pumuy náamu, sinom Babylon aqw tsāmiwyaqat ephaqamo.

¹² Noqw pumuy Babylon aqw tsāmiwyaqaw put atsva Salathiel tihtiwa. Pam hak Jechonias tíata. Noqw pam Zorobabel náata.

¹³ Noqw pam Abiud náata; noqw pam Eliakim náata; noqw pam Azor náata.

¹⁴ Noqw pam Sadoc náata; noqw pam Achim náata; noqw pam Eliud náata.

¹⁵ Noqw pam Eleazar náata; noqw pam Matthan náata; noqw pam Jacob náata.

¹⁶ Noqw pam Joseph náata. Noqw Joseph Maryt kōñaata. Noqw Maryt hapi ahpiy Jesus, Christ yan tūñwantiwhqa tihtiwa.

¹⁷ Noqw òviy Abraham añqw David aw pahsavo sohsoyam nānañk qatsívaptuyaqam pakwt nālōq sihkay'tasikipwatya; noqw pu David añqw Babylon aqw tsāmiwyaqat aw pahsavo

pakwt nālōq sihkay'tasikip nānañk qatsívaptuya; noqw pu Babylon aqw tsāmiwyaqat añqw Christ aw pahsavo pakwt nālōq sihkay'tasikip nānañk qatsívaptuya.

The Birth of Jesus Christ

(Lk 2.1-7)

¹⁸ Noqw yantaqat ahpiy Jesus Christ hapi tihtiwa: Put yuat Mary Joseph aw awiniwtaqw, nāt pumuy qa nāmatiqw, pam Qahováriwtaqat Hikwsit eñem nö'yiwkañw mātaqti.

¹⁹ Noqw put siwatwaat Joseph suan hintaqe, put nuhtut-pik hamanhintsanniqey qa suhtaq'ewnihqe, pay as put turs nanauyve mātapniqey unañwti.

²⁰ Noqw nāt pam pan wūwankañw tūmoklawhq, meh, pi Tutuyqawhqat hoñviayaat put aw mātaqtiqe, aw pañqawu: Joseph, um David tíata, pay um qa nānaphin wūwantat, uh-mantuway Maryt nāmi távini; pay put ahsonve aniwhtiqá Qahováriwtaqat Hikwsit eñemi.

²¹ Noqw pam tiyohyat tihtani; noqw um hapi put Jesus yan tuñwani, ispi pam sinomuy qaanhtipuyamuy añqw ayo óyaniq'ö.

²²⁻²³ Ura Tutuyqawhqá lavay'ayay ahpiy yan lavayhti: Meh, nāt qanawhvalni'taqá māna nö'yiltini; nen tiyohyat tihtani. Noqw puma put Emmanuel yan tuñwáyani, pam hapi Tutuyqawhqá itamuma, i'nihqe pam'i. Noqw ñi yantaqá sohsoy yaniwhtiqw, i' hisat lavaytiwhqá aw antsaniwa.

²⁴ Pahsat pu Joseph tātayhqe, Tutuyqawhqat hoñviayaat hin put aw tutaptaqat anhtiqe, mantuway nāmi távi;

²⁵ Nihqe pas pam put qa aw hintsana, pas pam susmohti tiy tihtaniqat aw pahsavoo. Noqw pam tiyohyat tihtaqw, Joseph put Jesus yan tuñwa.

2

Visitors from the East

¹ Noqw hak Moñwi Herod moñw'iwtaqw, Jesus Judea-tutskwat ep Bethlehem-kitsókit ep tihtiwa. Noqw meh, hakim pas wuwni'yuñqam hōpahaqawq Jerusalem ep ökihqe pañqawqwa:

² Ya Jew-sinmuy amumi moñw'iwtañiqe tihtiwhqá hak háqamo? Pi itam hōpaq sōhut put tuawi'taqat tutwaqe put hakiy aw naokiwlalwaniqe òviy añqwya.

³ Noqw Moñwi Herod it navotqe tusitaqe pas hinhaqam unañway'ta, pu sohsoyam Jerusalem ep yesqam pīwu.

⁴ Noqw òviy pam Tutuyqawhqat awwat mohpeq momñwituy-nikañw pu sinmuy amuñaqw tutavot tūtutuqaynayaqamuy sohsokmuy tsovalaqe, haqam Christ tihtiwniqat pumuy tūviñta.

⁵ Noqw puma put aw pañqawwa: Judeat ep Bethlehem ep'e; pi Tutuyqawhqat lavay'ayaat yan pēna:

⁶ Pu úmaa, uma Judat-tutskwat ep Bethlehem-kitsókit ep sínomu, pas uma Judat ep pavansinmuy amuñaqw qa hin'eway'omu; pi umuñaqw hak moñw'iwtañiqá wunuptuni; nen pam isinomuy amumi tunatyawmani, Israel-sinmuy amumii.

⁷ Pahsat pu Herod pumuy hakimuy pas wuwni'yuñqamuy nanauyve wánwayhqe, hisatñiqw sōhu mātaqtíqat pumuy pās tūviñta,

⁸ Nit pumuy Bethlehem aw hōnaqe amumi pañqawu: Uma awye', tsákw pās hepyani, nen ason uma tutwe' añqw nuy āawnawisni; noqw nu tuwat awnen put pas hihtatani.

⁹ Noqw puma moñwit añqw yan nanaptat ahpiyya; noqw meh, ura sōhu hōpaq pumuy amumi mātaqtíqá pumuy amupyeve hinmaqe, haqam tiyohyat qátuhqat aw pítuhqe atsve huruhti.

¹⁰ Noqw puma sōhut tutwaqe, pas hinhaqam hahlayhtoti.

¹¹ Noqw puma kīhut aw yuñqe, pep tiyohyat yuyat Maryt enañ tutwa; nihqe puma tiyohyat atpipo tamötshoñvat pas hihtatota; nit pu hihta enem hinvayaqey añ hōtahtotaqe, put hihta huytota, sikavalasivata, pu frankincense, nit pu myrrh.

¹² Noqw pay puma Herod aw qa áhoyyaniqey God añqw tumoknanaptaqe, pay pas háqe'wat ahoy tutskway aqwya.

The Escape to Egypt

¹³ Noqw pumuy ahpiyyaqw, pi meh, Joseph tūmoklawhq, Tutuyqawhqat hoñviayaat put aw mātaqtíqe aw pañqawu: Meh, Herod tiyohyat pās hepni, put nīnaniqee. Noqw òviy um qatuptut, tiyohyat, yuyat enañ wikkañw, Egypt-tutskwat aqw wāyani; nen pas ason nu hisat uñ hin āawnaniqat pahsavoo um hāk pepeq qátuni.

¹⁴ Noqw òviy pam qatuptut, tiyohyat yuyat enañ wikkañw, míhikpuva Egypt aqw'a;

¹⁵ Nihqe pas ason hisat Herod mokqat aw pahsavoo pam pepeq qatu. Ura Tutuyqawhqa lavay'ayay ahpiy yan lavayhti: Nu Egypt aqw itiy wánwayi. Noqw yan hapi i' hisat lavayhtiwhqa aw antsaniwa.

The Killing of the Children

¹⁶ Noqw ima a'nō wuwni'yuñqam ahpiyyaqw, Herod māmatsq kurs puma paysoq put yūyuyhnaya. Noqw òviy pas pam a'nō itsívutíqe, hakimuy hōnaqe, puma totimhoymuy Bethlehem ep yesqamuy sohsokmuy qōqyaniqat ayata, pu ahsupoq qalava yesqamuyu, lōq yahsañw'ni'yuñqamuy ahpiy nāt tsátsakwmuy aqw pahsavoo. Ura pam pas

wuwni'yuñqamuy pās tūviñtaqe hisat paniwhitiqat navotqey put ahpiy panhti.

¹⁷ Pahasat pu Tutuyqawhqat lavay'ayaat Jeremy hin lavayhti qat aw antsaniwa; ura pañqawu:

¹⁸ Ramat ep hakiy tōnaat nanaptiwa; hak paktōqnuma, a'nō paknuma, pas pavan hinhtiqey pan paknuma. Rachel timuy ōviy paknumqe, pas qa okniqey nāwakna, puma sūlawhtiqw ōviy'ō.

The Return from Egypt

¹⁹ Noqw ason hisat Herod mokq, meh, Joseph Egypt epeq tūmoklawhq, Tutuyqawhqat hoñviayaat put aw mātaqtique aw pañqawu:

²⁰ Um qatuptut tiyohyat, yuyat enañ wikkañw, Israel-sinmuy tutsqwayamuy aqw áhoyni; pay put nīnayaniqey anyuñqam qa yēse.

²¹ Noqw pahasat pu pam qatuptut, tiyohyat yuyat enañ wikkañw, Israel-sinmuy tutsqwayamuy aqw'a.

²² Noqw yaw Archelaus nay Herod qeniyat ep Judeat aw moñw'iwtaqat pam navotqe, pañsoniqey tusita; nit pay pam God añqw tumoknavotqe, Galileet ep haqamiwat aw lahsi.

²³ Nihqe pam pep pítuhqe kitsókit Nazareth yan mātsiwhqat ep qatuptu. Yan Tutuyqawhqat lavay'aymat hin lavayhtotiqat aw anhti; ura pañqawu: Pam Nazareth-sino yan tūnwantiwni.

3

The Preaching of John the Baptist

(Mr 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

¹ Noqw ephaqam hak tāqa John yan mātsiwhqqa sinmuy kūyit akw tuvoylalawhqqa Judeat ep qayēsiwhpuve yuaataqe,

² Pañqawlawu: Uma nāp umuhtunatyay añqw lasyani; taq ōveqatsit añqw moñwtunatyaya aw hayhkalti.

³ Ura Tutuyqawhqat lavay'ayaat Esaias yan lavayhti: Hakiy tōnaat qayēsiwhpuve tsa'tinumqa navotniwa; nihqe yan lalvaya: Uma Tutuyqawhqat eñem pōhut aw hintsatsnani, pam háqe'niqat aw suwiptotani. Noqw John ep i' hisatlavayhtiwhqqa aw antsaniwa.

⁴ Noqw i' John hihta pohkot pōlay'taqat pōhōyat añqw yukiwtaqat yuwsikañw, kolāsat kwewta; noqw pam mātuy tūmoyta; pu piw haqam mōmohtuy tsāme', momospalayamuy enañ tūmoytañwu.

⁵ Pahasat pu Jerusalem añqw sinom put aw ōkiwta, noqw pu Judeat sohsovik añq'ō, pu ahsupoq tutskwat pāyut Jordan nōyakiwtaqat añq'ō.

⁶ Nihqe qaanhtipuy nahostotat, John ahpiy pāyut Jordan aq̄w kūyit akw tuvoylatoti.

⁷ Noq̄w kaysiwhq̄am Pharisee-sinom-niq̄w, pu Sadducee-sinom put ahpiy kūyit akw tuvoylatotiniqe ep ökiq̄w, pam pumuy túwahqe amumi pañq̄awu: Is úmaa! Ya uma hinoq̄w tsütsu'tuy amún itsívut nātoniq̄at añq̄w watqa? Ya hak umuy āawna?

⁸ Kurs uma pas antsa nāp umuhtunatyay añq̄w lasye', uma alönöt q̄atsit ahpiy tutmalat hintsatskani.

⁹ Pu uma qa pan wūwankahkañw, umuh'unañwpeq̄ pañq̄aq̄wani: Abraham hapi itanaa, kitotani. Taq̄ nu umumi pañq̄awni: God it o'wat añq̄w Abraham eñem sinmuy aniwnaniq̄ey tuwi'ta.

¹⁰ Noq̄w pay hapi pikaiñwa himutsotskit ñayat tsahq̄aniq̄ey na'sas'iwta; noq̄w öviy himuwa tsoki lomasipalat qa himuy'vañwuqa tsaq̄niwe' q̄õhit aq̄w tūviwni.

¹¹ Pay as pi pas antsa nu umuy kūyit akw tuvoylalawu; uma nāp umuhtunatyay añq̄w lasyaq̄at tuawi'taniq̄ee. Nikañw añq̄w inuñknihq̄a inuhpenihqe pas pavan öq̄ala; noq̄w soon nu yan'ewaynikañw put tōtsiyat yawmani; ason pam Qa-hováriwtaq̄at Hikwsit akw umuy tuvoylalawni, pu q̄õhit akw'a.

¹² Pam wuhihpiy yawta, nihqe murivihkay ep pās wuwhini; nen söhövosit koyohtani; nikañw pam q̄õhit pas qa tokniq̄at akw tsihput taq̄tsokni.

The Baptism of Jesus
(Mr 1.9-11; Lk 3.21-22)

¹³ Noq̄w pahsat pu Jesus John ahpiy kūyit akw tuvoylatiniqe Galileet añq̄w Jordan aw pitu.

¹⁴ Noq̄w John put qa nakwhanaqe aw pañq̄awu: Soon as qa nu uhpiy kūyit akw tuvoylatiwni. Noq̄w piw kurs um añq̄aq̄w inumii?

¹⁵ Noq̄w pay Jesus lavayhtiye put aw pañq̄awu: Pay soon tis qa pantani; itam pan hapi God tunatyayat añ ahsupoq̄ aw antsanni. Noq̄w pahsat pu pam put nakwhana.

¹⁶ Noq̄w Jesus kūyit akw tuvoylatiwht, pahsat pay pānaq̄w yama; noq̄w meh, tokpela hötsíltiq̄w, God Hikwsiat höwit antaqa añq̄w hawhqe, put atsmi tsokiltiq̄w, pam aw yori.

¹⁷ Noq̄w meh, hakiy tōnaat ðñaq̄w pañq̄awu: I' hapi pas aw iunañwa Itii; it nu pas hahlayi.

4

The Temptation of Jesus
(Mr 1.12-13; Lk 4.1-13)

1 Pahsat pu Qahováriwtaqa Hikwsi qayēsiwhpumi haqami Jesus wíki, Nukpanat ahpiy aw unaheviwniqat ōviy'o.

2 Noqw pam lōp sunát-sikis talōnvaqat pu tōkilat añ qa nōsqe, put atsve tsōnmoki.

3 Noqw Unatwi'taqa put aw pítuhqe aw pañqawu: Kurs um pas antsa God Tíatnen um it o'wat pōlavikiniwhtiniqat aw pañqawni.

4 Noqw pam lavayhtiqa put aw pañqawu: Sóoni, pi ura yan pey'ta: Sino qa pōlavikit-sa akw qátut, sohsok lavayit God moañaqw nōnantaqat akw qátuni.

5 Pahsat pu Nukpana pas āantsawat kitsókit aqw ōmiq Jesus wikqe, God kíyat ep suswupakits'omiq put tsoka,

6 Nit aw pañqawu: Kurs um pas antsa God Tíatnen um atkamiq tsóokni; pi ura yan pey'ta: Pam hoñviaymuy ayataqw ūmi tunatyaltotini. Nen puma may akw un hōlōlni'yuñwni, taq ka um owat aqw uhkukuy sáviknani.

7 Noqw Jesus put aw pañqawu: Sóoni, pi ura yan pey'ta: Um God Uhtutuyqawhqay aw qa tuwanlawni.

8 Pu piw Nukpana haqami pas wupatukwit aqw put wíki; nihqe tūwaqatsit añ ahsupoq moñwqeqnit, piw put añ hihta susnukñwat put aw mahtakna;

9 Nihqe put aw pañqawu: Iit sohsok nu ūmi nóani, um inutpipo tamōtswunuptut, inumi naokiwhta'ō.

10 Pahsat pu Jesus put aw pañqawu: Sóoni, yupa Satan, pi yan pey'ta: Um Uhtutuyqawhqay God aw naokiwlawni, pu um put-sa eñem tumalay'tani.

11 Pahsat pu Nukpana put mātavi; noqw meh, ōñaqw hoñvia'yam put aw ōkihqe aw unañwta'ya.

Jesus Begins His Work in Galilee

(Mr 1.14-15; Lk 4.14-15)

12 Noqw yaw John sivikimi panayaqw Jesus navotqa pañqw Galileet aqw'a.

13 Nihqe pam Nazareth-kitsókit añqw ahpiynihqe Capernaum-kitsókit ep pítuhqe pep huruhti. Pam kitsóki wuhkovatuphat qalaveq'a, Zabulon-nikañw pu Nephthalim pumuy tutskwayamuy qalavoo.

14 Yan Tutuyqawhqat lavay'ayaat Esaias hin lavayhtiqa aw anhti; ura pañqawu:

15 Zebulon tutskwayat pu Nephthalim tutskwayat wuhkovatuphat aqw pihkat pāyut Jordan yupqōyve qa-Jew-sinmuy tutskwayamuy Galileet ep

16 Hakim sinom qatalpuve yesqam qaan'ewakw tālat tutwa; noqw mokiwuy qalava, pu kihsiwniyat añ yesqamuy amumi tālawva.

17 Pahpiy haqahpiy pu' Jesus nuhtumi yuaativaqe pañqawlawu: Uma nāp umuhtunatyay añqw lasyani, taq ōveqatsit añqw moñwtunatyaw aw hayhkalti.

Jesus Calls Four Fishermen

(Mr 1.16-20; Lk 5.1-11)

18 Noqw Jesus wuhkovatuphat Galilee yan túnwantiwhqat qalavaqe hinmakañw, hakimuy lōqmuy nātupkomuy tuwa, hakiy Simon, Peter yan piw túnwantiwhqat-nikañw, pu tupkoyat Andrew púmuyu. Puma pakiwmaqtutsayat pāmiq pahpana, puma pakiwmahkatnihqey akw qátuhqee.

19 Nihqe pam pumuy amumi pañqawu: Uma inuñk hinmani. Noqw nu umuy tutuwnaqw, uma sinmuy kwihkwisnani, uma pāvakiwhtuy hin kwihkwisnaqey pan'i.

20 Noqw pahsat pay puma tutsayay tatamhtat, put añki.

21 Pu pam pahpiynikañw, piw hakimuy lōqmuy nātupkomuy tuwa, hakiy Zebedeet tímuyatuyu, hakiy James-nikañw pu tupkoyat John púmuyu; puma nay Zebedeet amum pākihut añqw pakiwkañw, pakiwmaqtutsayay aw yuyku; noqw pam pumuy wāñwayi.

22 Noqw pahsat pay puma pākihut nay enañ mātap, put añki.

Jesus Teaches, Preaches, and Heals

(Lk 6.17-19)

23 Noqw Jesus tutskwat-Galileet añ ahsupoq waynumqe, tsotsvalkiyamuy añ sinmuy tutuqaynatinuma; nihqe lo-matuawit moñwtunatyat yuaataqat nuhtumi yuaatinumkañw, sinmuy amuhpa' sohsokmuy hihta akw ōpuiwyuñqamuy, pu tūtuyyaqamuy qalapsintima.

24 Noqw put ahpiy pam ahsupoq Syriat añ nanaptiwa. Noqw puma sohsokmuy hihta tūyat akw ōpuiwyuñqamuy, pu kānavoti'yūñqamuy put aw tsamvanta, pu hakimuy nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwyuñqamuyu, pu homimitutuyyaqamuyu, pu amuhpa' qatāyuñqamuyu; noqw pam pumuy qalapsina.

25 Noqw qaan'ewakw hintaqam sinom Galileet añqw put añk hinnunya, pu Decapolis añq'ō, pu Jerusalem añq'ō, pu Judeat añq'ō, pu Jordan yupqöyñaq'ō.

5

The Sermon on the Mount

1 Noqw pam qaan'ewakw hintaqamuy sinmuy amumi yórikqe, tsomomiq wupqe, epeq qatuptuqw, put aw nánatuwnayaqam put aw öki.

2 Noqw pam lavayhtiqe, pumuy tutuqaynativaqe, amumi pañqawu:

*True Happiness**(Lk 6.20-23)*

³ Añ okiw'unañway'yuñqam hahlayhpit epya; pi puma hapi òveqatsit ep moñwtunatyat himuy'yuñwa.

⁴ Pas añ tsaykitaqam hahlayhpit epya; pi puma okyani.

⁵ Añ pasi'nañway'yuñqam pas hahlayhpit epya; pi puma tūwaqatsit makiway'yuñwni.

⁶ Añ suan hinwisniqey tuñlay'yuñqam, hak nōsiwhqat, pu kūyit hin tuñlay'taqat pan suan hinwisniqey tunatyawyuñqam pas hahlayhpit epya; pi puma tunatyay aw yórikyani.

⁷ Añ nun'okwat hahlayhpit epya; pi God pumuy òkwatuwni.

⁸ Añ suan unañway'yuñqam hahlayhpit epya; pi puma God aw yórikyani.

⁹ Añ namivöhikit tumalay'yuñqam hahlayhpit epya; pi puma God tımatnihqey pan tūñwantiwyani.

¹⁰ Añ suan hinwisqey ep okiwsahsanwaqam hahlayhpit epya; pi puma hapi òveqatsit añqw moñwtunatyat himuy'yuñwa.

¹¹ Sinom inutsviy umumiq hihinqaqwakahkañw, umuy okiwsahsanyakañw, sohsok hihihita qalolmat umuy atsátotoynayaqw, uma hahlayhpit epyani.

¹² Uma hahlayhtote' pas hinhaqam hahlayyani; ispi uma òveqatsit ep qaan'ewakw ahsatit makiwyaniqee; pi pay puma Tutuyqawhقات lavay'aymuyatuy umupeveyaqamuy pan okiwsasna.

*Salt and Light**(Mr 9.50; Lk 14.34-35)*

¹³ Uma hapi tūwaqatsit ep òñat anyuñwa. Nikañw pi òña suhuviwe', sen hihta akw piw suhutiwni? Pi pam pāpu qa hihta ápiynihqe maspiwhq, sinom aw wukukuykuyani.

¹⁴ Uma hapi sinmuy amumi tālat anyuñwa. Tsomoveq kitsóki wúnuhqa kurs hin tupkiltiñwu.

¹⁵ Ya sen sinom wihqöhít úwiknaye', hihta sīvut akw put kuhtayañwu? Qae. Puma put tsotsókpıyat epeq tsokayaqw, pam kive yesqamuy sohsokmuy amumi talni'tañwu.

¹⁶ Noqw pan hapi uma sinmuy amumi talni'yuñwni; noqw puma umuhtutmalay lolmat aw tāyuñwe', òveqatsit ep Umu-nay pas hihtatotani.

Teaching about the Law

¹⁷ Uma qa yan inumi wūwayani: Pam ka tutavot piw Tutuyqawhقات lavay'aymuyatuy lavaiyamuy ayo yúkuniqe òviy pitu. Nu qa paniqw òviy pitu; pi nu put aw antsanniqe òviy pitu.

18 Nu hapi umumi pas súaŋqawni: Pay tokpela, pu tūwaqatsit nātoniqw, soon tutavot ep hihsay tsohkokpu alōntini; soon sushihsay pey'taqa put aŋqw sūlawhtini, pas aŋ ahsupoq tunatyaat aw antsaniwniqat aw pahsavoo.

19 Paniqw hapi ōviy hak haqam it tutavot ep hihta sushihsakwhoyat ayo yukut, pan tūtutuqaynaqa ōveqatsit aŋqw moŋwtunatyat ep susqahimunihqey pan tūnwantiwni; pu hak haqam put an hinmaqa pan tūtutuqaynaqa hapi ōveqatsit ep moŋwtunatyat ep pas pávannihqey pan tūnwantiwni.

20 Pas uma soon qa imuy tutavot tutuqaynayaqamuy-nikaŋw pu Pharisee-sinmuy, pumuy amuhpenihqey pavan suan hinwisni. Uma qa panwise', pas soon ōveqatsit ep moŋwtunatyat aw yuŋni.

Teaching about Anger

21 Uma nanaptaqw ura hisatsinom yan lavayhtoti: Um qa hakiy nīnani, kitota; pu hakiy nīnaqa hin yukuniwniqey aw unahinhtimantani, kitota.

22 Noqw nu' hapi umumi paŋqawni: Hakiy sinoat hakiy eh-pewi qa hihta ep qaanhtiqw, hak put ep itsívuiwtaqa hapi hin yukuniwniqey aw unahinhtimantani; pu hak sinoy pas qa hihtataqa nawus moŋwtsovawtaqamuy amumi taviwmantani; pu hak haqam Um núanhimuu, hakiy aw kitahqa maskiveq qōhit sivihpit aqw unahinhtimantani.

23 Paniqw ōviy kurs um hom'oyvihkat ep uhkuwahtipuy kwusivat, ura uhsino ūmi hihta ep unaŋway'taqat u'ne',

24 Um pep uhkuwahtipuy māapt, ahpiyenen, put amum namivōhikt, pu' pahsat awnen, uhkuwahtipuy távimantani.

25 Um uhpew'iwtaqat its amum namivōhikmantani, nāt amum aqwnikaŋwo; taq nāp hisat sen pam hakiy hin yukunaŋwuqat aw uŋ mātapq, pam uŋ solāwat aw noaqw, pam uŋ sivivanani.

26 Nu umumi pas antsa paŋqawni: Pas um soon paŋqw yámakni, pas ason um hisat uhpōiy sohsok ep sisve', pep pu' paŋqw yámakni.

Teaching about Adultery

27 Uma nanaptaqw ura hisatsinom yan lavayhtoti: Um hakiy qa nāp uhhimuy qa kwaŋwáy'ni

28 Noqw nu' hapi umumi paŋqawni: Wuhtit aw nuvō'tay'taqa hapi pay unaŋwpeq put kwaŋwáy'ŋwu.

29 Noqw ōviy kurs putvaqwat uhposi uŋ qalomáhintsanqw um put hóroknat nahpiy tūvani. Pay pi tatam uhposi sūlawhtiqw, um pankañw ōveqatsit aŋqw moŋwtunatyat aw pákini, hikis pi as um uhtokoy pasiwkaŋw qōhit sivihpit aqw tūviwni.

³⁰ Pu kurs putvaqwat uhma uñ qalomáhintsanqw, um put ayo tuke' nahpiy tūvani. Pay pi tatam uhma sūlawhti qw, um pankañw òveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákini, hikis pi as um uhtokoy pasiwkañw qōhit sivihpit aqw tūviwni.

Teaching about Divorce

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lk 16.18)

³¹ Pu ura piw pañqawwa: Nōmay mātapniqa pan tutuvenyukit put máqamantani.

³² Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Hak wuhti tokoy qa hovalaqw, put kōñaat put mātave', pay yoñayqatsit aw put mātapñwu. Noqw hak tāqa put ámumtiqa pay tokot sokop-tañwu.

Teaching about Vows

³³ Pu uma piw nanaptaqw ura hisatsinom yan lavayhtoti: Um hihta lavayvasiwne', put qa atsátamantani; pu um Tutuyqawhqat aw lavayvasiwne', put anhtini, kitota.

³⁴ Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Uma hihta lavayvasiwnaye' qa hihta akw put òqaltoynayani. Uma qa òveqatsit akw òqallavayhtotini, taq pam God moñw'atsvewaata.

³⁵ Pu piw qa tūwaqatsit akw'a, taq pam put wuwukpiata, pu piw qa Jerusalem akw'a, taq pam a'nō Moñwit wuhkokitsokiata.

³⁶ Piw um qa uhqötöy akw uhlavayiy pavan òqalat pasiwnamantani, taq um soon sūkw hōmit qōtsatani, piw qōmvitani.

³⁷ Nīkañw uma pay Owi, kitotani, sen Qae. Nen uma hin lavayhtote' panhtotimantani. Taq òqallavayi Nukpanat ahpiy nōñanta.

Teaching about Revenge

(Lk 6.29-30)

³⁸ Uma nanaptaqw ura hisatsinom yan lavayhtoti: Hak hakiy pōsiyat tūhote', nawus pam pōsiy akw put ep aw ahoytamantani; pu hak hakiy tamayat tūve', nawus tamay akw put ep aw ahoytamantani.

³⁹ Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Uma hakiy qalolmat aw qa rohomtotimantani; nīkañw nāphaqawa putvaqwat uhtayway wuvahtaqw, pay um piw ayañqwat put aw namtöknamantani.

⁴⁰ Pu kurs haqawa tutavot aw yankañw uhnay himtaqw, pay um piw aw uh'usimniy mātapmantani.

⁴¹ Noqw kurs solāwa mōkiy uñ ikwiltoynat, um sūkw tutskwatuwanit put ámumniqat uñ tusoq'ayataqw, um lōq tutskwatuwanit pahsavo put ámumni.

⁴² Hak ūmi hihta tūviñtaqw um put máqamantani; pu hak ūmi hihta nasimokahtaniqat um nasimokmaqani.

*Love for Enemies**(Lk 6.27-28, 32-36)*

⁴³ Uma nanaptaqw ura yan lavayhtotiwa: Um uhsinosñway aw unañway'tani, pu um uhtuwqay aw qa suhtaq'ewni, ki-tota.

⁴⁴ Noqw nu' hapi umumi pañqawni: Uma umuhtuwqamuy amumi unañway'yuñwni; umuy qalomásavitotaqamuy uma amumi lomalvayhtotimantani; umumi qa suhtaq'ewyaqamuy uma amumi lolmat hintsatskani; pu umuy qalomáhintsahsanyaqamuy, pu umuy okiwsahsanyaqamuy amuñem uma nāwakintotani.

⁴⁵ Nen uma kurs pas antsa Umunay òveqatsit ep qátuhqat tímatri; pi pam añ qalólolmatuy-nikañw pu lololmatuy amuñem tāwat yámakñañwu; pu súanyuñqamuy-nikañw pu qasuanuñqamuy amumi yokñañwu.

⁴⁶ Ispi uma umumi unañway'yuñqamuy-sa amumi unañway'yuñwe' ya uma hihta ahsati'yuñwni? Ya hikis pi moñwit eñem sīvat òmalalwaqam qa panyuñwa?

⁴⁷ Pu kurs uma umuhsinomuy-sa amumi yuaatote' ya uma mimuy amuhpenihqe hihta alönöt hintsatskani? Ya hikis pi moñwit eñem sīvat òmalalwaqam qa panyuñwa?

⁴⁸ Paniqw òviy uma pās pasiwyuñwni, òveqatsit ep Umuna pās pasiwtaqat pan'i.

6*Teaching about Charity*

¹ Uma tunatyaltotini. Sinom umuy tsokanayaniqat uma qa tuñlay'kahkañw, hakiy hihta akw òkwatuwyamantani. Uma panyuñwe' Umunay òveqatsit ep qátuhqat ahpiy soon hihta ahsati'yuñwni.

² Uma navoti'yuñqw imuy pavansinmuy amuñaqw haqawat yantsatska: Himuwa hakiy hihta akw òkwatuwnik, añwu pay nāpyeve hakiy ayataqw, pam ahsavo tsotsvalkive, pu kih-sonve put tunvotñañwu. Puma pay nawip'ew hintsatska; puma pay sinmuy amuñaqw tayawinpit tuñlay'yuñwa. Noqw uma qa amún hintsatskani. Taq nu umumi pas súañqawni: Puma pay ahsatiy òmahtota.

³⁻⁴ Uma qa panyuñwt nanauyve hihta kuwahtotimantani. Uma haqawa hakiy hihta akw òkwatuwnik hikis pas aw uh'unañway uhkwatsiy qa āawnani. Noqw Una sohsok hihta gamātaqpuvenihqat tuway'taqa pas nāp uñ nuhtutpik tuwat tayawnamantani.

*Teaching about Prayer**(Lk 11.2-4)*

⁵ Pu um òveqatsit ep Unay aw nāwakne' imuy nawip'ew hinyuñqamuy qa amúntamantani; soq sinom pumuy amumi tāyuñwniqat òviy puma tsotsvalkiva, pu kitpik tütuyqava hoñkahkañw okiwlalwanigey pas nānawakna. Nu umumi pas antsa pañqawni: Pay puma ahsatij òmahtota.

⁶ Ason um tuwat nāwakne' haqami uh'ahpaviy aw pakit, nañk uhtat, pahsat um Unay qamātaqpuvenihqat aw nāwaknamantani; noq̄w Una sohsok hihta qamātaqpuvenihqat tuway'taqa uñ nuhtutpik hihta akw tayawnamantani.

⁷ Nikañw uma nānawakne', añ qatuptsiwni'yuñqamuy qa amún paysoq pūvut-sa yuaatotani; taq puma yan wūwantota: Itam qatsá' lavayhtotiqw, suyan pi God itamuy hu'wani.

⁸ Paniq̄w òviy uma pumuy qa amunyūñw, pi pay Umuna umuy hihta haqni'yuñq̄w put navoti'tañwu nāt umuy aw qa tūviñtotaq'ò.

⁹ Noq̄w òviy uma yan nānawaknamantani: Itanaa, òveqatsit ep qátuhqa, nam uhnatñwani pas kapsi'tiwaa.

¹⁰ Nam uhmoñwtunatyay aw pituu; nam uhtunatyā tūwaqatsit ep aniwhtii, òveqatsit ep hin aniwhtigey pan'i.

¹¹ Um okiw pu' talönvaqat ep itamuy itahtunösmakiway huytani.

¹² Pu um okiw itahpöiy itamuhpiy ayo yúkuni, itam itamumi pöiwyuñqamuy amuhpiy put ayo yuki'wisqat pan'i.

¹³ Pu okiw um itamuy unaheppit qa añ tsāmi'mat, hakiy qalolmat añq̄w itamuy ayo òoyhtimani. Pi um hapi pas Mónwinihqe òqalay'ta. Um-sa lolmat tālawñway'ta, sutsép-sa aqwhaqamii. Nam antani.

¹⁴ Pi hakim umuhpewi qaanhtotiqw, uma put ep pöhikyaq̄w, pep pu' òveqatsit ep Umuna tuwat umuhqaanhtipuy umuhpiy ayo yukut, umumi pöhikni.

¹⁵ Nikañw kurs uma pumuy amumi qa pöhikyaq̄w, pep pu' òveqatsit ep Umuna tuwat umumi qa pöhikni.

Teaching about Fasting

¹⁶ Pu òviy piw uma nānapwale', uma nawip'ew hinyuñqamuy qa amún hinyuñw; taq puma qahahlayyaqey pan pitsánway'yuñwniqe òviy tayway nukushintsanyañwu; noq̄w sinom sohsoyam pumuy nānapwalaqat nanaptañwu. Nu umumi pas antsa pañqawni: Pay puma ahsatij òmahtota.

¹⁷ Pu um'i, um napwale', uhqötöy wihkuyit akw lelwimantani, pu posimavaqtamantani.

¹⁸ Noq̄w pep pu' um napwalaqat sinom qa nanaptaq̄w, Una qamātaqpuvenihqa put navoti'tani; noq̄w Una sohsok hihta qamātaqpuvenihqat tuway'taqa uñ nuhtutpik tayawnamantani.

Riches in Heaven
(Lk 12.33-34)

19 Uma yep qatsit ep nennem hihta qa kahaktañalalwani; yep kwahkwahyam pu hihta sikañputañwuqa hihta hovalañwu, pu uuyiñwt hõtaye', hihta ūuyyañwu.

20 Uma qa panyuñwt, òveqatsit ep nennem hihta kahaktañalalwani; pep kwahya pu hihta sikañputañwuqa hihta qa hovalañwu, piw uuyiñwt qa hõtayañwu, piw hihta qa ūuyyañwu.

21 Pi hakiy kahakhimuat háqamniqw hakiy unañwaat piw pepniñwu.

The Light of the Body
(Lk 11.34-36)

22 Hakiy pōsiat hakiy aw talni'tañwu. Noqw òviy kurs hakiy pōsiat pasiwtaqw, pay tokoyat añ ahsupoq talni.

23 Nikañw kurs hakiy pōsiat qa pasiwtaqw pay tokoyat añ ahsupoq qatalni; noqw òviy kurs tāla uhsonvenihqa sūlawuqw, is uti pas qatālani.

God and Possessions
(Lk 16.13; 12.22-31)

24 Soon hak haqam lōqmuy mōñwituy amuñem tumalay'tani; ispi soon pam qa sukwat aw pay qa yan unañway'kañw sukwat-sa pas hahlayni; sen pay hihtawat-sa aw pas yuki'kañw pu sukwat pay qa himuni. Kurs hin uma kāhakiwuy òviy tumalay'kahkañw, piw God eñem tumalay'yuñwni.

25 Paniqw òviy nu umumi pañqawni: Uma hin yesniqey qa nānaphin wūwantotani, hihta nōñōsaniqeyu, pu hihta hikwyaniqeyu, pu piw umuhtokoy éñem'i, hihta yuwsiyaniqeyu. Puyaw hakiy qatsiat nōsiwhqat epnihqe qa pavan pas hímuu? Pu hakiy tokoat yuwsit epnihqe qa pavan pas hímuu?

26 Uma sūmawuy añ masay'yuñqamuy amumi tāyuñwni; puma qa ūuyyañwu, piw qa hōqyañwu, piw hihta qa koyohtotañwu; noqw yanyuñqw òveqatsit ep Umuna pumuy nopni'ta. Noqw ya pam umuy pumuy amuhpenihqe qa pavan pas kahkawna?

27 Ya sen umuñaqw haqawa pan wūwantaqa hin nāwuñwnaniqey ñas'ew tuwi'ta?

28 Noqw hinoqw pas piw uma yuwsit òviy nānaphin wūwantota? Uma tutskwat añ sishut aw wūwayani, hin puma wuñw'iwwisqata. Puma qa tumalay'yuñwa, piw qa tototañwu.

29 Noqw nu umumi pañqawni: Hikis pi Solomon sohsok hihta nukñwat yuws'i'kañw qa hihtawat it sishut an lomaywsi'ta.

³⁰ Yan hapi God tutskwava tūsaqat lomayuwsina; pay pi pam hihsavo panyuñq'ö. Pu' pam as panyuñwt, qāvotiqw pay qöpqqömiq maspiwni. Puyaw hinoqww tis pam umuy qa pas pavan yuwsinani, okiw uma öwituptsiwni'yunqamu?

³¹ Paniqww öviy uma qa nānaphin wūwantotani pañqawkahkañwo: Sen itam hihta nōnösani? ya sen itam hihta hikwyani? ya sen itam hihta nāyuwsinayani? kitotani.

³² Pi pay sohsok it yantaqat qatuptsiwni'yunqam tunatyawyuñwa. Pi öveqatsit ep Umuna umuy sohsok it hihta haqni'yunqat pay navoti'ta.

³³ Nikañw uma mohti God moñwtunatyayat tunatyaltotimantani, pu suan hinwisniqeyu; noqww sohsok iñi himu umumi enañ noiwni.

³⁴ Paniqww öviy uma pu' talönvaqat ep qavomi hintaniqat ep qa nānaphin wūwantotani. Pay pi qāvoniqa hihta hintaniqat aw nāp tunatyaltimantaniq'ö. Pay pi uma pu' talönvaqat ep hiniwhitiqat-sa aw tunatyaltotimantani.

7

Judging Others

(Lk 6.37-38, 41-42)

¹ Uma qa tūovelantotani, nen uma qa pantsaniwyani.

² Taq uma tūovelantote' pay piw pan pantsaniwyani; pu uma hihsa'haqam hakiy eñem tuwantotaqww, pay piw pan umuñem tuwantiwmantani.

³ Noqww hinoqww um uhtupkoy posmiq hihta hihsaq tuway'kañw, pas nāp uhposeq lestavit pakiwtaqat aw qa unañwtavi'ta?

⁴ Noqww pantaqww um hin uhtupkoy aw pañqawni: Himu as nu uhposkiy hóroknani, kítani, susmataqpi uhposveq lestavi pakiwtaqö'?

⁵ Um nawip'ew hinmaqa, um mohti uhposñaqww lestavit hórokne', pahsat pu um suyan tālat taykañw, uhtupkoy poskiyat hóroknani.

⁶ Uma hihta God aw noiwhqat qa popkotuy amumi taviyamantani, taq ka puma umuy nūaye', tutkitotani; pu uma umuhpearl-túkwaviy qa pitsōtimuy amutpipo tūvayani, taq ka puma put aw wukukuykuyani.

Ask, Seek, Knock

(Lk 11.9-13)

⁷ Uma hihta öviy tūviñtotani, nen uma put makiwyani; pu uma hihta hepyani, nen tutwani; pu uma pönönöykinayani, noqww umumi hötsíltini.

⁸ Pi hak hihta öviy tūviñtaqa makiwñwu; pu hihta hepqa túwañwu; pu pönönöykinaqat aw hötsíltimantani.

9 Noq̄w kurs umuy haq̄awat tiat nay aw p̄ölaviktuviñtaq̄w ya sen pam put owat máq̄ani?

10 Hal ya sen pam p̄ákiwuy òviy t̄uviñtaq̄w soq̄ put ts̄uat máq̄ani?

11 Noq̄w kurs pay as uma q̄alomáhinkahkañw umuhtimuy hihta nuk̄ñwat huylalwaniq̄ey tuwi'yun̄q̄w, puyaw tis òveqatsit ep Umuna put aw t̄uviñtotaq̄amuy hihta nuk̄ñwat huytani?

12 Sinom umuy p̄ásyaniq̄at uma pan n̄ānawakne' pay uma piw pan sinmuy p̄ásyamantani. Pi yan hapi Moses Tutuyq̄awhq̄at lavay'aymuyatuy amumum itamum̄i tutapta.

The Narrow Gate
(Lk 13.24)

13 Uma hihsa' q̄enit h̄ötsiwat añ yuñni. Taq̄ mokiwuy aq̄w h̄ötsiwa wuhkoq̄ni, pu aq̄w p̄öhu a'n̄o p̄ütsi; noq̄w kaysiwhq̄am pañsoq̄ n̄ātsamya.

14 Pi q̄atsit aw h̄ötsiwa hihsaq̄ q̄éniniq̄w, pu aq̄w p̄öhu hihsaq̄ p̄ütsiniq̄w, òviy híkiyom put tuway'numya.

A Tree and Its Fruit
(Lk 6.43-44)

15 Uma hakimuy Tutuyq̄awhq̄at lavay'aymatnihq̄ey pan n̄ātuñwantotaq̄amuy ep tunatyaltotini. Taq̄ haq̄awat pan atsáy'kahkañw umum̄i òkiwtani. Puma kanelmuy amún okiw'unañway'yun̄q̄ey ankahkañw, kw̄ēkwewhtuy amún t̄uhovalayaniq̄ey tunatyawyuñw̄ni.

16 Pay uma pumuy hintsakpiyamuy m̄ātsi'yun̄w̄ni. Ya sinom òvat ȳönötskit añq̄w mawyañwu? Sen n̄ōnvospalat hihta k̄ūtay'yun̄q̄at añq̄w mawyañwu? Pay qa panta.

17 Noq̄w òviy haq̄am lomasipaltsoki nuk̄ñwat sipalay'vañwu; noq̄w pay q̄alomásipaltsoki qa nuk̄ñwat sipalay'vañwu.

18 Pas lomasipaltsoki soon hin'ewakw sipalay'vañwu; pu q̄alomásipaltsoki soon nuk̄ñwat sipalay'vañwu.

19 Qalomásipaltsoki qa nuk̄ñwat aniwnañwuqa tsaq̄niwe' q̄ōhit aq̄w maspiw̄ñwu.

20 Pantaq̄w òviy uma pumuy aniwniyamuy akw pumuy m̄ātsi'yun̄w̄ni.

I Never Knew You
(Lk 13.25-27)

21 Qa sohsoyam inumi Tutuyq̄awhqa, Tutuyq̄awhqa, kitiwisq̄am òveqatsit ep Ina moñw'iwtaq̄at aw yuñni; pi òveqatsit ep Inay tunatyayat añ hinmaqa hapi pañso pákini.

22 Ason aw pituq̄w pep pu' kaysiwhq̄am inumi pañqaq̄wani: Tutuyq̄awhqa, Tutuyq̄awhqa, ya itam qa uhnatñwaniy aw yankahkañw uñem yuaaykuya? pu uhnatñwaniy aw yankahkañw nukpanhihikwsimuy nuhtuñaq̄w ipwaya?

pu uhnatñwaniy aw yankahkañw nihtiwtaqat kätutmalat tumaltota?

²³ Pahsat pu nu amumi pas pañqawni: Nu qa hisat umuy tuwi'ta; huvam inuhpiy ahpiyyaa, nukpantuwit hintsatskaqamu.

The Two House Builders
(Lk 6.47-49)

²⁴ Paniqw òviy haqawa ilavayiy aw tūqaykañw put an hinmaqa tāqat wuwni'taqat antaqat nu pañqawni. Pam owat atsve kīta.

²⁵ Noqw yokvaqw, wukomunva, pu hukvaqe kīhut añ a'nō yēvanta; noqw pam qa sahpu, pam owat ep kīwtaqe òviy'o.

²⁶ Pu haqawa ilavayiy aw tūqaykañw qanhinmaqa hakiy qa wuwni'taqat antani. Pam hak pisave kīta.

²⁷ Noqw yokva, wukomunva, pu hukvaqe kīhut añ a'nō yēvanta; noqw pam sahpu, nihqe pam kīhu qaan'ewakw kīqōti.

The Authority of Jesus

²⁸⁻²⁹ Noqw Jesus pas òqalat pasiwkañw, pan pumuy tutuqayna, tutavot tūtutuqaynayaqamuy qa amun'i. Noqw pam yan yuaataqe yukuqw, sinom put hin tutuqaynaqat ep aw kätayuñwa.

8

Jesus Makes a Leper Clean
(Mr 1.40-45; Lk 5.12-16)

¹ Pu pam tsomoñaqw hawhq, sinom qaan'ewakw hintaqam put añkya.

² Noqw meh, hak tokoplelet tūtuyhqa pituhqe, put aw naokiy-way'taqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa, um suhtaq'ewnen soon nuy qa powatani.

³ Noqw Jesus put aw māvuyaltiqe aw toñokt pañqawu: Pay nu suhtaq'ewa; powaltii. Noqw pahsat pay put añ tokoplele sūlawhti.

⁴ Noqw Jesus put aw pañqawu: Um hapi qa hakiy aw haqam lavayhtini; pay um ahpiyenen God awwat moñwit aw nāmahtaknani, nen Moses hin tutaptaqw um kuwahtiput God aw nóani. Um yan powaltiqey nuhtumi tuawi'tani.

Jesus Heals a Roman Officer's Servant
(Lk 7.1-10)

⁵ Noqw Jesus Capernaum aw pakiqw, hak solāwamuy amumi moñwi put aw pituhqe, put aw qa nātusitaqe,

⁶ Pañqawu: Tutuyqawhqa, ihoñviaya ikiy ep tuyhqatsq, put aha' qatāyuñqw, pam pas kānanvotkañw okiwhinta.

⁷ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay nu aqwnen put qalaptsi-nani.

⁸ Noqw solāwamoñwi lavayhtige put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, soon pi um nuy yan'ewakwniqw ikiy aw papkini. Pay um panis lavayhtiqw, pay ihoñviaya qalaptuni.

⁹ Pi nu sukwat aw maqaptsi'kañw qatu. Noqw solāwam inumi piw maqaptsi'yuñwa. Noqw nu sukw aw, Yupa, kitaqw pam haqaminiñwu; pu sukwat aw, Pew'i, kitaqw pam inu-miniñwu; pu ituwikiy aw, Yanhtii, kitaqw pam panhtiñwu.

¹⁰ Noqw Jesus put navotqe pas aw kātaytaqe put añkyaqamuy amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas nu qa haqam pas yan tuptsiwñit tuwa, hikis Israel-sinmuy amuh-pee.

¹¹ Noqw nu umumi pañqawni: Nāt kaysiwhqam hōpaqw, pu tavañqw ökini; nen Abraham, pu Isaac, pu Jacob, pumuy amumum öveqatsit ep tunösvoñat aw yesvani.

¹² Noqw ima as pañsoq yuñniqam ihpo qatalpumi maspi-wyani. Pep pu' tsaykitiwñi, pu tama ñuritiwñi.

¹³ Noqw Jesus solāwamoñwit aw pañqawu: Pay pi um aqwni. Pay um hin tuptsiwñiq nam antaa. Noqw put hoñviayaat pay pahsatniqw qalaptu.

Jesus Heals Many People

(Mr 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Pu Jesus Peter kīyat aw pakiqw kurs put nōmayat yuat mukituyat akw tuyhqatsi.

¹⁵ Noqw Jesus put māyat aw toñokq, mukituya put mātavi; noqw wuhti qatuptuqe pumuy amumi unañwtavi.

¹⁶ Noqw tapkiqw, sinom kaysiwhqamuy nukpanhihik-wsimuy akw tuyqawiyuñqamuy put aw tsamvaya; noqw pam lavayiy akw sinmuy amuñaqw nukpanhihikwsimuy ipwa; nihqe sohsokmuy tütuyyaqamuy qalaptsi.

¹⁷ Yan Tutuyqawhqtat lavay'ayayat Esaias lavayiat aw antsaniwa, pam ura pañqawu: Pam itamuy hihta akw öpuiwyuñqat nāmi nahlaknakañw, itahtuyay ikwiltā.

The Would-Be Followers of Jesus

(Lk 9.57-62)

¹⁸ Noqw Jesus sinmuy qaan'ewakw hintaqamuy put aw ñöyakiwtaqw túwahqe, put aw nānatuwnayaqamuy wuhkovatuphat yupqöymiyaniqat amumi pañqawu.

¹⁹ Noqw hak tutavot tütutuqaynaqa Jesus aw pítuhqe put aw pañqawu: Tütutuqaynaqa, nu uñ haqaminiqw úmummantani.

²⁰ Noqw Jesus put aw pañqawu: Ima sisikahtayht haqe' qölöy'yuñwa, noqw sūmawuy añ masay'yuñqam totokpi'yuñwa; noqw nu' Sinot Tiat haqam iqötöy nāsuñwnaniqey ñastaa.

21 Pu piw suhka put aw nánatuwnaqa put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, um nuy nakwhanaqw, nu mohti inay amht, pu' uñkni.

22 Noqw Jesus put aw pañqawu: Um inuñkni; ason pi so'pum pumuy amuñaqw so'pumuy amyani.

Jesus Calms a Storm
(Mr 4.35-41; Lk 8.22-25)

23 Pu pam pākihut aqw pakiqw, put aw nánatuwnayaqam put añk aqw yuña.

24 Noqw meh, wuhkovatuphat añqe' qaan'ewakw hukvaqe, pas qaōwíhuhukq, ōviy pākihut pāhut hoñvantaqat akw nōmilti; noqw pantaqw Jesus pūwi.

25 Noqw put aw nánatuwnayaqam put aw ōkihqe, tātaynayaqe aw pañqaqwa: Tutuyqawhqa, itamuy ayo óyaa; itam súlawhtini.

26 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw pas tsawiniwyuñwa, okiw uma ōwituptsiwni'yuñqamu? Pahsat pu pam wunuptut, hūhukañwtuy mēwa, pu pāhuta. Noqw wukosutmakma.

27 Noqw tuwat tahtaqt katayuñqe pañqaqwa: Ya sen i' hak himuniqw, ōviy hikis pi hūhukañw, pu pāhu put hiñqawhq anhtoti?

Jesus Heals Two Men with Demons
(Mr 5.1-20; Lk 8.26-39)

28 Noqw pam wuhkovatuphat ayoqwat Gergese-sinmuy tutskwayamuy aw pituqw, pepeq hakim löyöm tāqatuy nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwtaqamuy tuamaqölnaqw yámakqe, put ahsawva; hakim nuhtsel'ewayomniqw, ōviy soon hak pañqe' hinnumni.

29 Noqw meh, puma a'nö töqtique pañqawu: Ya um itamuy hinhtiniqat nāwakna Jesus, um God Táita? Ya um nāt aw qa pituqw pay itamuy okiwsanniqe ōviy pitu?

30 Noqw pep pumuy amuñaqw yāp pitsōtim wukotonawtaqam nōnova.

31 Noqw ōviy nukpanhihikwsim put aw ō'qalyaqa pañqaqwa: Kurs um itamuy ipwe', itamuy pitsōtimuy amumi yuñniqat itamuy nakwhanani.

32 Noqw pam amumi pañqawu: Yúpave. Noqw puma nōñakqe, pitsōtimuy amumi yuña. Noqw sohsoyam pitsōtim tuhpelat añ pāmiq a'nö yuhtukqe, pāmiq paöysoa.

33 Noqw pumuy nopni'yuñqam watqaqe, kīmiyaqe, hin hiniwhitiqat lavayhta, pu ima hakim nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwtaqam hin hinhtiqata.

34 Noqw sohsoyam pep kitsókit ep ki'yuñqam pañqw Jesus ahsawvawisa; nihqe put tutwaqe pay pam pumuy tutskwayamuy añqw ahpiyniqat put aw ō'qalya.

9

Jesus Heals a Paralyzed Man
(Mr 2.1-12; Lk 5.17-26)

1 Pu Jesus pākihut aqw pakit, wuhkovatuphat yámakqe, nāp kitsókiy aw pitu.

2 Noqw meh, hakim hakiy ahpa' qataytaqat tūtuyhqat ahpat an wáökiwtaqat Jesus aw wikvaya. Noqw pam pumuy qapēvewniyamuy amumi túwahqe, it tūtuyhqat aw pañqawu: Itii, um qa hin unañway'tani; pay uhqaanhtipu uhpiy ayo yukiwa.

3 Noqw hakim tutavot tūtutuqaynayaqam pep yesqam unañwpeq pañqawu: I' tāqa God aqw hinñqawu.

4 Noqw Jesus pumuy wuwniyamuy mātsi'taqe amumi pañqawu: Ya uma hinoqw umuh'unañwpeq qalomáwuwantota?

5 Ya hinwat lavayhtiniqw qa pas pas hinta? sen Uhqaanhtipu uhpiy ayo yukiwa, kitaniqö'? sen Wunuptut, nakwsuu, kitaniqö'?

6 Noqw pay pi nu' Sinot Tiat yep qatsit ep hakiy ahpiy qaanhtipuyat ayo yúkuniqey aw öqalat pasiwtaqat uma it akw nanaptani-pu pam it hakiy ahpa' qataytaqat aw pañqawu: Wunuptut, uh'ahpay kwusut, um nímani.

7 Noqw pam wunuptut, kiy aw'i.

8 Noqw kaysiwhqam sinom put aw täyuñqe, God pas hihtatota, pam hakiy sinot pas panhaqam öqalat máqahqat ep'e.

Jesus Calls Matthew
(Mr 2.13-17; Lk 5.27-32)

9 Noqw Jesus pañqw ahpiynihqe, hakiy tāqat Matthew yan mātsiwhqat haqam moñwit eñem sīvat ömalalwaqat ep qatuqw tuwa; nihqe put aw pañqawu: Um inuñkni. Noqw pam wunuptut put añki.

10 Noqw ahpiy pantaqw, Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumum Matthewt kīyat ep ökihqe, pep tunösvoñat aw yesq, kaysiwhqam moñwit eñem sīvat ömalalwaqam-niqw pu qaanhinwisqam pañso ökihqe, pumuy amumum put aw yesva.

11 Noqw Pharisee-sinom put aw tātayyaqe, put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Noqw umuy tutuqaynaqa hinoqw moñwit eñem sīvat ömalalwaqamuy-nikañw, pu qaanhinwisqamuy amumum tūmoyta?

12 Noqw Jesus put navotqe, pumuy amumi pañqawu: Pay an qahinyuñqam tūhikat qa haqni'yuñwa; nawus pi tūtuyyaqam put haqni'yuñwa.

13 Uma yañqw ahpiyye', tutuvenit an pupriye', pahsat pu it lavayyukit māmatsyani: Uma tūookwatuwyaniqat nu put tuñlay'ta; noqw uma soq hom'oyit-sa inumi noaya, it'a. Pi nu an súanhinwisqamuy qa pumuy wáñwayniqe öviy pitu; pi nu

imuy qaanhinwisqamuy nāp tunatyay añqw lasyaniqat aw wānwayniqw ōviy pitu.

The Question about Fasting
(Mr 2.18-22; Lk 5.33-39)

14 Pahsat pu John aw nānatuwnayaqam Jesus aw ōkihqe aw pañqawwa: Itam-niqw pu Pharisee-sinom piép nānapwalañwu. Noqw ya hintaqw ōviy ūmi nānatuwnayaqam qa pantsatska?

15 Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya sen haqam mö'wit ep sinoiwyuñqam möönañwuy pumuy amumumniqw napwalni'yuñwini? Nikañw pay ason hisat aw pituqw, möönañw pumuy nawhkiwni; noqw pep pu' puma nānapwalani.

16 Qa hak sino puhutsatsakwmötsaput yewaskwit aw pih-taknañwu. Ispi hak panhtiqw, put ep pihtakqa yuwsit añqw tsikq, pu' pas pāpu wukoproknwu.

17 Piw qa haq pi hak pukawikorot sakwíiwmaqat añ puhuovavalat kuhkuya; pi hakiy panhtiqw, ovavala pēke' wiwkorot patomnani, nen añqw kūyiwtaqa wehemhtini, noqw wiwkoro sakwitotini. Pi puma puhuovavalat puhuwiwkorot añ kukyañwu; noqw pam qa hinhtiñwu.

The Official's Daughter and the Woman who Touched Jesus' Cloak
(Mr 5.21-43; Lk 8.40-56)

18 Noqw nāt pam pumuy amumi yan yuaataqw, meh, hak moñwi pítuhqe, Jesus aw naokiwtat, aw pañqawu: Okiw iti māna nāt pas pu' mōki. Noqw um as awnen, aw uhmey akw toñokq pam ahoy tātayni.

19 Noqw Jesus wunuptut put añki, pu put aw nānatuwnayaqamu.

20 Noqw pam aqwniqw, hak wuhti pakwt lōq sihkay'taqat yahsañwuy añ uñway qa huruhtaqey akw tütuyhqa put ahk-wayñaqw aw pítuhqe, yuwsiyat qalawñwayat aw toño,

21 Pam unañwpeq pañqawhqe ōviy'o: Nas'ew pi nu as yuwsiyat aw tónoke', pay soon qa qaluptuni.

22 Noqw pam panhtiqw, Jesus namtökt, put túwahqe aw pañqawu: Itii, pay um qahin unañway'tani; pay uhqapevewni uñ qalapsina. Noqw pahsat pay wuhti qalaptu.

23 Pu Jesus moñwit kīyat aw pákihqe, lēlenyaqamuy pu kaysiwhqamuy sinmuy pep saáatotaqamuy amumi yórikqe,

24 Pañqawu: Huvam ayoyaay! Pay māna qa mōki, pi pūwi. Noqw puma put aw tutsíwtsuyhti.

25 Pu ōviy pam sinmuy pañqw nōñaknat, ahpami pákihqe, mānat māyat ñuaqw, pam qatuptu.

26 Noqw pam pep paniwhtiqa put tutskwat añ ahsupoq yuaatiwa.

Jesus Heals Two Blind Men

27 Noqw Jesus pañqw ahpiyniqw, hakim lōyōm qapostalqam put añk tsa'timaqe pañqawma: David tíata, okiw itamuy òkwatuwaa!

28 Noqw pam kīmi pakiqw, qapostalqam put aw pitu. Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya nuy panhtiniqey tuwi'taqat uma tuptsiwa? Noqw puma put aw pañqawu: Owi Tutuyqawhqa.

29 Pahsat pu pam pōsiyamuy aw toño pañqawkañwo: Pay uma hinhaqam qapēvewnaqat pan umuñem hintani.

30 Noqw pumuy pōsiam tālawva; noqw Jesus pumuy pās mēwage pañqawu: Uma hapi tunatyaltiqw, qa hak it navotni.

31 Noqw tuwat soq puma pañqw ahpiynihqe, pam pumuy pantsanqat put tutskwat añ ahsupoq kúrukna.

Jesus Heals a Dumb Man

32 Noqw pumuy pañqw yámaktoqw, meh, hakim hakiy qayuáataqat nukpanhikwsit akw tuyqawiwtaqat Jesus aw wikvaya.

33 Noqw nukpanhikwsit put añqw ayo tüviwhq, qayuáataqa yuaayku. Noqw sinom suhpantaqam kātayuñqe pañqawu: Pas qa hisat Israel-sinmuy amuhpe yan hiniwhtiqa hak aw yori, kitota.

34 Noqw tuwat Pharisee-sinom pañqawu: Pam nukpanhikwsimuy moñwíyamuy aw yankañw, nukpanhikwsimuy ipwanta.

Jesus Has Pity for the People

35 Noqw Jesus pañ wuhkokitsokit añ-nikañw pu pay kitsókit añ nakwsuqe pumuy tsotsvalkiyamuy añ pumuy tutuqaynat-inuma; pu moñwtunatyat ahpiy lomatuawit yuaatinuma; pu sinmuy amuhpa' sohsokmuy tütuyyaqamuy qalapsintinuma, pu sohsok hihta akw òpuiwyuñqamuyu.

36 Nihqe pam kaysiwhqamuy sinmuy amumi yórikqe pumuy òkwatuwa, mañwúiwuyñqw òviy'ò, pas kanelmuy amumi qa hak tunatyawtaqw puma ahtsawaliwyuñwa.

37 Pahsat pu pam put aw nānatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Pas hapi as ūyi qaan'ewakw tukwsiwta, noqw tsovalayaniqam híkiyomu.

38 Oviy uma ūyi'taqat aw nānawaknaqw, pam hakimuy ūiyi aw ayatani.

10

The Twelve Apostles (Mr 3.13-19; Lk 6.12-16)

1 Pu pam pakwt löq sihkay'taqamuy put aw nánatuwnayaqamuy wánwayhqe, pumuy tuyoy'e'wakw hīhikwsimuy amumi öqalat huyta, pumuy nuhtuñaqw ipwanwisniqat öviy'o; pu sohsokmuy hihta akw tütuyyaqamuy, pu öpuiwyuñqamuy qalapsintiwiñiqat aw pumuy öqalmaqa.

2 Noqw pakwt löq sihkay'taqam ayaiwyuñqam yan mätsiwyä: I' mohti'maqa Simon, Peter yan piw tūñwantiwhqa, noqw pu put tupkoat Andrew; pu Zebedeet tiat James-niqw pu tupkoat John;

3 Pu Philip-niqw, pu Bartholomew, pu Thomas-niqw, pu moñwit eñem sīvat ömalawhqa Matthew; pu Alphaeus tiat James-niqw, pu Lebbaeus, hak Thaddaeus yan piw mätsiwhqa;

4 Pu Simon sinomuy amuñem qa nātusi'taqa-niqw, pu Judas Iscariot, momñwituy amumi Jesus mätapniqa.

The Mission of the Twelve (Mr 6.7-13; Lk 9.1-6)

5 Noqw Jesus imuy pakwt löq sihkay'taqamuy ayataqe, amumi tutaptaqe pañqawu: Uma hapi imuy qa-Jew-sinmuy qa amuhpa'yani; pu Samariat ep sinmuy kitsókiyamuy qa haqamiwat aw yuñni.

6 Uma qa pañyat, Israel-sinmuy amuhpa'yani. Taq okiw puma kanelmuy amún haqami hiniwhtoti.

7 Pu uma añqe'ye', yan yuaatinumyani: Oveqatsit añqw moñwtunatyat aw pitsíwiwta, kitotani.

8 Uma tütayyaqamuy qalapsintiwiñni; tokoplelet tütuyyaqamuy powatiwiñni; so'pumuy tātaynatíwiñni; nuhtuñaqw nukpanhihikwsimuy ipwanwisni. Uma hapi öqalat paysoq makiwya; öviy uma pan piw paysoq tūvaañwantiwiñni.

9 Uma palasivat, qötsásivat, pu sikavalasivat qa siva-mokyuñwñni.

10 Piw qa tukput maskay'wisni; piw qa löq napnay'wisni, piw qa tötsita, piw qa natöñpita. Pay tumal'aya nöñniqey ahsatañwu.

11 Pu uma haqami wuhkokitsokimi, sen pay kitsókimi yuñe', hak pep kaptsitiwhqat tūviñtotamantani. Nen uma hisat pañqw ahpiyyaniqey pahsavo pep yesmantani.

12 Pu uma haqami kīmi yuñe', amumi pañqaqamantani: Uma kwakwhat yesni.

13 Pu kurs pep kīvit pay umuhkwakwhay hihkay'yuñqw, umuhkwakwha pep hūrstimantani. Pu kurs pay puma put qa hihkay'yuñqw, pay umuhkwakwha umumi ahoy pítumantani.

14 Pu hakim umuy qa pās o'yat, piw umuhlavayiy qa aw tūqayyuñqw, uma pañqw kīñaqw añqw ahpiyye', umuhkukuy añ qōat ayo tsatswiyamantani.

15 Nu umumi pas antsa pañqawni: Hisat hin yukiltiniqat aw pituqw, imuy umuy qa pās o'yaqamuy amuñem pas is óhini. Puma Sodom-nikañw pu Gomorrhat ep sinmuy amuhpenihqe pas pavan amuñem nuhtsel'ewayhtini.

Coming Persecutions

(Mr 13.9-13; Lk 12.12-17)

16 Nu' hapi umuy añhqe ayatani. Noqw uma kanelmuy amún hakimuy kwēkwewhtuy amunyañqamuy amuhpa' hinnumyani. Oviy uma tsūtsu'tuy amún qaūunatni, pu hōwihtuy amún ñasta nukpanay'yuñwni.

17 Nikañw uma tunatyawkahkañw hinnumyani. Taq sinom moñwtsovawtaqamuy amumi umuy tsamvayani; nen tsotsvalkiy añ umuy a'nō wuvahtotani.

18 Pu uma inutsviy momñwituy-nikañw pu pas susmomñwituy amumi tsamvaniwyani. Nen uma pumuy amumi nuy tuawi'yuñwni, pu qa-Jew-sinmuy amumii.

19 Nikañw ason puma umuy nuhtumi mātapyaqw, uma hin hihta yuaaykuyaniqey qa wuwanvisoqtotini. Pay ason uma hihta yuaaykuyaniqa pep umumi noiwmantani.

20 Pi qa uma yuaatotani. Pi òveqatsit ep Umunay Hikwsiat umupqōlpa yuaatani.

21 Pu nātupkomuy amuñaqw suhka sukwat mokiwy aw nóamantani; pu naat tiy pay piw pantsanni. Pu timat nay, pu yuy, pumuy amuhpewhtote', pumuy mokiwy aw pitsínayamantani.

22 Pu sinom sohsoyam umumi qasuhtaq'ewyani, uma isinomiñqw òviy'o. Nikañw ason so'ñwamiq añ kuytaqa hapi ayo yámakiwtamantani.

23 Nikañw ason puma yep it kitsókit ep umuy okiwsahsanyaqw, uma haqamiwat aw watqani. Pi nu umumi pas antsa pañqawni: Soon nāt uma Israel-sinmuy kitsókiyamuy añ ahsupoq kūkuyvaqw, pay nu' Sinot Tiat pítuni.

24 Pay tutuqayhqa put tutuqaynaqat epnihqe qa pavan pasniñwu. Pu piw hoñviaya moñwiwy epnihqe qa pavan pasniñwu.

25 Pay tutuqayhqa put tutuqaynaqat ante', pay pam put ep tsuyakmantani, pu hoñviaya piw moñwiwy an'i. Noqw kurs sinom ki'taqat Beelzebub yan tuñwáye', pay kurs pi hin tis puma sinomuyatuy qa pan túñwantotani.

Whom to Fear
(Lk 12.2-7)

²⁶ Noqw òviy uma pumuy qa mamqasyani. Pi qa himu āmiwtaqa qa mātaktini; pu qa himu tupkiwtaqa qa nanaptiwni.

²⁷ Nu hihta qatulpuve umumi lavayhtiwhq, uma put tālat ep yuaaykuyamantani. Pu himu umuhnaqvumiq lavayhtiwhq, uma kits'ònaqw put tsa'lalwani.

²⁸ Uma sinmuy qa mamqasyani. Puma pi hakiy tokoyat-sa nīnayaniqey aw òqalay'yuñwa; nīkañw kurs hin hakiy hikwsiyat nīnayani. Uma qa panyuñwt, God mamqasyani. Pam pi hakiy tokoyat pu hikwsiyat sivihpit qōhit akw hovalaniqey aw òqalay'ta.

²⁹ Puyaw qa lōyōm kwevewhyat sūkw palavotōnat òviy huyiwñwu? Noqw qa himuwa puma Umunay qa tunatyayat ahpiy tutskwami posñwu.

³⁰ Noqw hikis pi umuhqōtōva umuhhōmi sohsoy pohtoy-laniwta.

³¹ Paniqw òviy uma qa tsawiniwyuñwni. Umuna umuy kaysiwhqamuy kwekwéwewhyamuy amuhpenihqe pas kahkawna.

Confessing Christ before Men
(Lk 12.8-9)

³² Hak haqam isinonihqey nuhtumi pañqawhq, nu piw tuwat put isinoynihqat òveqatsit ep Inay aw pañqawni.

³³ Nīkañw hak haqam qa isinonihqey nuhtumi pañqawhq, nu piw tuwat put qa isinoynihqat òveqatsit ep Inay aw pañqawni.

Not Peace, but a Sword
(Lk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Uma qa inumi yan wūwantotani: Pam ka sinmuy qa hin unañwat yesniqat amuñem yúkuniqe òviy pitu. Qae. Nu qa paniqw pitu. Pi sinom inutsviy nātsikyani.

³⁵ Pi nu tāqat nay ehpewtaniqe pitu, pu māna yuy ehpewii, pu mō'wi kōñay yuyat ehpewhtiniqat òviy'ò.

³⁶ Pu hak pas nāp sinomuy tuwqamuy'vani.

³⁷ Inumi unañway'taqey lalvaykañw, nay pu yuy pumuy amumi pas unañway'taqa pay nawus qa isinoni. Pu inumi unañway'taqey lalvaykañw, timuy amumi pas unañway'taqa hapi pay nawus qa isinoni.

³⁸ Pu nahoylehtsit qa kwusut, pu qa inuñknihqqa hapi pay nawus qa isinoni.

³⁹ Qatsiy kahkawnaqa put kwayhni. Pu inuñem tunatyat ep qatsiy kwayhqa put túwani.

Rewards
(Mr 9.41)

⁴⁰ Umuy pās óyahqa hapi nuy pās távini; pu nuy pās távihqa hapi Inay nuy añqw távihqat pās távini.

⁴¹ Kurs Tutuyqawhqat lavay'ayaat hakiy aw pituqw, pam Tutuyqawhqat tunatyayat òviy put pās tave', pam lavay'ayat amum hihta ahsatiyat makiwni. Noqw kurs sino súantaqa hakiy aw pituqw, pam put súanmaqat òviy put pās tave', pam put amum hihta makiwni.

⁴² Noqw kurs imuy inumi puhutuptionsiwni'yuñqam haqawa hakiy aw kuyhtuviñtaqw, pam inumi tutuqayhq paniqw put kuyne', pas soon qa ahsatiy makiwni.

11

The Messengers from John the Baptist (Lk 7.18-35)

¹ Pu Jesus pakwt löq sihkay'taqamuy put aw nánatuwnayaqamuy amumi tutaplawhqe yukut, pu kitsókinawit sinmuy tutuqaynakañw amumi yuaataniqe òviy pañqw nakwsu.

² Noqw John sivikive pakiwkañw, Christ hintsakpiyat navotqe, pam löqmuy put aw nánatuwnayaqamuy Jesus aw ayata.

³ Noqw puma Jesus aw pañqawu: Ya um hak Tutuyqawhqat lavay'ayaat pas pávannihqa hisat pítuniqa? Sen pi itam nāto hakiy pas sukwat nuhtayyuñwni.

⁴ Noqw Jesus lavayhtiye, pumuy amumi pañqawu: Uma ahpiynen, hihta navotqey, pu aw yórikqey put John āawnani.

⁵ Qapostalyaqam pōsiy tālawnaya; pu tutuhapt nankwusa; tokoplelet tūtuyyaqam powatoti; pu nanaqsöpt nanapta; so'pum ahoy tātayya; añ òkiwyaqam lomatuwit nanapta.

⁶ Noqw i' hak inuhpe qa unañwmokqa hapi hahlayhpit ep'e.

⁷ Noqw pumuy ahpiyniqw, Jesus sinmuy amumi John yuaataqe pañqawu: Ya uma qayēsiwhpumihaqami hihta aw kuyvawisa? Sen pāqavit hūkañwuy akw wayayataqat awi'?

⁸ Noqw ya uma hihta aw kuyvawisa, sen hakiy lomayuwsi'taqat awi'? Meh, pi lomayuwsi'yuñqam momñwituy kikiyamuy añ yēse.

⁹ Noqw ya uma hihta aw kuyvawisa? Sen pi Tutuyqawhqat lavay'ayayat awi'? Owī, nu umumi pañqawni: Pam Tutuyqawhqat lavay'ayayat epnihqe pas pávani.

¹⁰ Pi it hapi tutuveni lavayhtiye pañqawu: Meh, nu hapi upyeve ituaw'ayay ayatani; noqw pam uhsavo un háqe'niqat añ qenitani, yan'i.

¹¹ Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas qa haqam momoymuy amuhpiy tihtiwayaqamuy amuñaqw John kūyit akw tūtuvoylalawhqat epnihqe pas pávannihqa wunuptu.

Noq̄w pay as pi pantaq̄w, òveqatsit aṅq̄w moṅwtunatyat ep sushin'ewaynihqa put epnihqe pas pávani.

12 Noq̄w kūyit akw tūtuvoylalawhqat John hintsaktivaqat aṅq̄w pew pahsavo sinom òveqatsit aṅq̄w moṅwtunatyat nānaqaslalwa; noq̄w a'nōyaqam òqalay akw put tuyqawvanta.

13 Pi sohsoyam Tutuyqawhqat lavay'aymat-niq̄w pu tutavo John aw pahsavo hin hintaniqat yuaatota.

14 Noq̄w uma nānakwhaniq̄w, i' hapi Elias, ura hak pituniqa.

15 Tuqayvastotaa. Pi uma naqvuy'yuṅwa.

16 Noq̄w ya sen nu pu' qatsívaptsiwuyūṅqamuy hihta enaṅ namimahtaknani? Puma tsātsakwmuy kihsonve yesqamuy amunyuṅwa. Puma suṅwámuy amumi paṅqaqwa:

17 Itam umumi lēlenyaq̄w, uma qa tīva; itam umumi tsayki-taq̄w, uma qa tsayku.

18 Oviy pi John pítuhqe qa tūmoykaṅw, piw qa hīhikq, puma paṅqaqwa: Pam nukpanhikwsit akw tuyqawiwta, kitota.

19 Noq̄w nu' Sinot Tiat pítuhqe tūmoykaṅw, pu hīhikq, puma piw paṅqaqwa: Is uti hunuka, wine pas qa öyṅwu, moṅwit eṅem sīvat òmalalwaqamuy-nikaṅw pu qaanhinwisqamuy kwātsiamu, kitota. Noq̄w pay God unaṅwtalwuwniat aniwniy akw súantaqey mahtakni'ta.

The Unbelieving Towns

(Lk 10.13-15)

20 Ura Jesus kitsókinawit suswuhaḡ kātataypit tumalta. Noq̄w as pi panhtiṅw, paṅ sinom nāp tunatyay aṅq̄w qa hin lasyaniqey pan unaṅwtoti. Noq̄w òviy pam pumuy qòhqòytiva,

21-22 Nihqe paṅqawu: Is ohi, úmaa, Chorazin ep sínomu! Is ohi úmaa, Bethsaidat ep sínomu! Taq̄ nu as umuhpa' qatsá' kātataypit tumaltaq̄w uma nāp umuhtunatyay aṅq̄w qa lasya. Nu umumi paṅqawni: Hisat hin yukiltiniqat aw pituq̄w, umuṅem pas is óhini! Pep pu' imuy Tyre ep sinmuy amuṅem-nikaṅw pu Sidon ep sinmuy amuṅem umuhpenihqe pay soon pas nuhtsel'ewayni. Pi nu as pumuy amuhpa' hisat kātataypit tumaltaq̄w, puma soon qa anahaat yūyaht, qòhtsaptsomova yesvani; pan puma namtaknayani nāp tunatyay aṅq̄w lasyaniqeyu.

23 Noq̄w úmaa, Capernaum ep sínomu, ya uma òmiq̄ nātsokaya? Uma nāt maskimiṅ maspiwyani. Taq̄ nu as qatsá' kātataypit umuhpa' tumaltaq̄w, uma qa tuptsiwya. Noq̄w kurs as nu Sodom-kitsókit ep pan tumaltaq̄w, puma inumi tuptsiwyaniq̄w, kitsókiam nāt pewhaqami pahsavo wúnuni.

24 Noq̄w nu umumi paṅqawni: Hisat hin yukiltiniqat aw pituq̄w, pep pu' Sodom ep sinmuy amuṅem umuhpenihqe pay soon pas nuhtsel'ewayni.

Come to Me and Rest
(Lk 10.21-22)

²⁵ Ep pu' Jesus lavayhtiqe pañqawu: Kwakwhay Inaa, òveqatsit aw-nikañw pu tūwaqatsit aw Tutuyqawhqa. Kwakwhat pi um iit yantaqat añ wuwni'yuñqamuy, pu qaūunatuy amumi tupki'kañw, titipostuy amunyuñqamuy amumi put mahtakna.

²⁶ Pantani, Inaa, pam hapi uñniqw súaanta.

²⁷ Sohsoy himu Inay añqw inumi noiwa. Noqw hakiy God Tíyatnihqat qa hak navoti'ta, pas Náat-saa; piw qa hak Naat hákiy nihqat navoti'ta, pas nu' put Tiat-saa, pu Tiat hakiy aw put mahtaktaniqw pam piwu.

²⁸ Huvam sohsoyam pew inumiyaa, uma añ hihta akw maqsoni'yuñqamu, pu putuiwyuñqamu; nen uma inumi yankahkañw nānasuñwnayani.

²⁹ Uma itumalsuñwamatniwhtote', inuhpiy tuwi'vayani; pi nu nānakwhani'kañw, okiw'unañway'ta. Nen uma umu'naiñwpeq uyiwaltotini.

³⁰ Pi itumalnōñōnpi qa anahaa, pu iikwilni umuñem qa pútuni.

12

The Question about the Sabbath
(Mr 2.23-28; Lk 6.1-5)

¹ Noqw Jesus nasuñwintalōñnit ep sōhōvos'uyit añ yámakto; noqw put aw nánatuwnayaqam tsōñso'qe talayat mawtiwiskahkañw put nōnoptiwisa.

² Noqw Pharisee-sinom amumi yórikyaqe, Jesus aw pañqaqwa: Meh, ūmi nánatuwnayaqam nasuñwintalōñnit ep hihta mewniwtaqat hintsatska.

³ Noqw pam amumi pañqawu: Ya ura David suñwámuy amumum tsōñmokqe hinhtiqw uma put añ qa tuñwáya?

⁴ Ura pam Tutuyqawhqat kīyat aw pákihqe pōlavikit God aw noiwhqat sowa. Ura soon nāp hak put añqw nōsñwu, pas God awwat momñwit-saa.

⁵ Hal ya uma tutavot añ it qa tuñwáya, ura God awwat momñwit put kīyat ep nasuñwintalōñnit qa hihtatotat pay qa hinhtoti?

⁶ Noqw nu umumi pañqawni: Suhka Tutuyqawhqat kīyat epnihqe pas pávannihqa yep'e.

⁷ Ura yan pey'ta: Uma tūookwatuwyaniqat nu put tuñlay'ta; noqw uma soq hom'oyit-sa inumi noaya, yan'í. Noqw kurs uma put māmatsye', soon hakimuy qa hihta ep qaanhtotiqa-muy tukopnayani.

⁸ Pi nu' Sinot Tiat hikis pi nasuñwintalōñnit aw moñwi.

The Man with a Crippled Hand

(Mr 3.1-6; Lk 6.6-11)

⁹ Pu pam pañqw ahpiynihqe, pumuy tsotsvalkiyamuy aw paki.

¹⁰ Noqw meh, hak tāqa lakput may'taqa pep nuhtuma. Noqw momñwit hihta ep put nēveltoyanyaniqe òviy put tūviñtotaqe aw pañqaqwa: Ya pay hak nasuñwintalöñnit ep hakiy qalapsinaniqw pam súanta? kitota.

¹¹ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Kurs haqawa umuñaqw sūkw kanelvokoy'taqw, pam nasuñwintalöñnit ep haqami hötsit aqw posq, ya pam put qa pañqw hóroknani?

¹² Noqw puyaw sino kanēlot epnihqe qa pas himuu? Paniqw òviy hak nasuñwintalöñnit añ lolmat hintsakniqw pam súanta.

¹³ Pahsat pu pam tāqat aw pañqawu: Uhmey tsihkwa! Noqw pam put tsihkwa; noqw pam ayañqwat māyat an pās powalti.

¹⁴ Pahsat pu Pharisee-sinom añqw ahpiyyaqe, hin as put nīnayaniqey ankiwakw yuaatota.

God's Chosen Servant

¹⁵ Noqw pay Jesus put navoti'taqe pañqw ahpiy'o. Noqw gaan'ewakw hintaqam sinom put añkya; noqw pam sohsokmuy tūtuyyaqamuy qalapsina.

¹⁶ Nihqe puma put qa tunvotnayaniqat pam amumi pañqawu.

¹⁷ Yan Tutuyqawhqat lavay'ayayat Esaias hin lavayhtiqtat aw antsaniwa; pam ura pañqawu:

¹⁸ Kurs huvam itumal'ayay inamoray aw yórikyya. Put hapi nu aw unañway'ta; nu put pas hahlayi. Nu put aw ihikwsiy távini. Noqw pam imuy qa-Jew-sinmuy amumi haqe' súanhintaqat mahtaknani.

¹⁹ Pam qa nāñwuy'tani; piw qa tsa'tinumni. Soon hak put tōnayay kitpik navotni.

²⁰ Pam hopaqat muhtsikput soon qöhiknani; pu wihqöhít híhin uwiwitaqat soon pam tókani. Hisat súanqatsit tūwaqatsit añ ahsupoq kúrukmaq, pañso pahsavo pam pan hinmani.

²¹ Noqw ima qa-Jew-sinom put aw yanyuñwni. Yan ura pey'ta.

Jesus and Beelzebul

(Mr 3.20-30; Lk 11.14-23)

²² Noqw pahsat pu hak nukpanhikwsit akw tuyqawiwtaga qapostalkañw qayuáataqat put aw wikvaya. Noqw pam put qalapsinaqw, òviy pam yuaaykukañw pu pōsiy tālawna.

23 Noq̄w sinom sohsoyam k̄atayuñqe pañq̄aqwa: Ya qa i' David T̄iata?

24 Noq̄w pay Pharisee-sinom put nanaptaqe pañq̄awu: I' nukpanhihikwsimuy moñwíyamuy Beelzebub aw yankañw nukpanhihikwsimuy nuhtuñaqw ipwanta.

25 Noq̄w Jesus pumuy wuwniyamuy m̄atsi'taqe, amumi pañq̄awu: Haq̄am moñwtunatyā nehpewhtiqa soon qa k̄iq̄ötini; pu kitsóki, sen k̄iv̄it nehpewhtotiqa soon hoñni.

26 Noq̄w kurs Satan ayo n̄āhorokne', pam pep nehpew'iw̄tani; noq̄w pahas̄at pu moñwtunatyāat hin w̄únuni?

27 Noq̄w kurs nu Beelzebub aw yankañw nukpanhihikwsimuy ipwantaq̄w ya umumi n̄ānatuwnayaq̄am hakiy aw yankahkañw pumuy ipwantota? Ason puma umuy atsáñhkiye', umuy suhputsnayani.

28 N̄ikañw kurs nu God Hikwsiyat öq̄alayāt aw yankañw pumuy ipwantaq̄w, pay hapi pas God moñwtunatyāat umumi pitsíwiw̄ta.

29 Ya sen hin hak hakiy a'nö hoñvit k̄iyat aw pake' hihta himuyat put añq̄w nawhkini? Pam mohti put some', pahas̄at pu pam put k̄iyat k̄iq̄ötani.

30 Qa inumumñiqa hapi inuhpew'iw̄ta; pu qa inumum tsovalantaqa tatslakinta.

31 Paniq̄w öviy nu umumi pañq̄awni: Hak hihta ep qaantiniq̄w, sen nuhtumiq̄ hiñq̄awñiq̄w, pam pantaqa put ahpiy ayo yukiwmantani. N̄ikañw hak haq̄am Qahováriw̄taq̄at Hikwsit aq̄w hiñq̄awñiq̄w, pam pantaqa pas soon hisat put ahpiy ayo yukiwni.

32 Pu hak haq̄am nuy Sinot Tiyat aq̄w hiñq̄awñiq̄w pay pam put ahpiy ayo yukiltini. N̄ikañw hak haq̄am Qahováriw̄taq̄at Hikwsit aq̄w hiñq̄awñiq̄w pam pas soon hisat put ahpiy ayo yukiltini, it qatsit ep'e, pu qatsit n̄ātoniq̄at ep'e.

A Tree and Its Fruit (Lk 6.43-45)

33 Hak lolmat sipaltsokit ūye', lomasipalat aniwñañwu. Pu hak sipaltsokiy aw qa tunatyawtaq̄w, pam nukushinte', qalomásipalat aniwñañwu. Pi sipaltsoki aniwñiy akw m̄atsiwtañwu.

34 Is uti, uma hakim tsütsu'tuy amunyuñq̄amu! Ya uma hin qalomátunatyay'kahkañw hihta lolmat yuaatotani? Pi hakiy unañwpeq himu ohpokiwtāq̄w, put hapi hakiy moat yuaatañwu.

35 Lolmat tunatyawtaqa sino unañwñaq̄w hihta lolmat n̄ōñantoyñañwu. Pu qalomátunayawtaqa sino piw unañwñaq̄w hihta qalolmat n̄ōñantoyñañwu.

36 Noq̄w nu umumi pañqawni: Sinom hihta an'ewakw lavayhtote', hisat hin yukiltiniqat aw pituq̄w, pep pu' nawus nennem hin lavayhtotini.

37 Pi God hakiy lavayiyat ep hakiy hin yukynani, sen put súantaqat pañqawni, sen qasúantaqata.

The Demand for a Miracle

(Mr 8.11-12; Lk 11.29-32)

38 Noq̄w pahasat pu hakim tutavot tütutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amumum aw lavayhtotiçe pañqawna: Tütutuqaynaqa, um as kätatayhpit hihta tuawi'taqat itamumi mahtaknani.

39 Noq̄w pam lavayhtiçe amumi pañqawu: Ima pu' qatsívaptsiwyuñqam nukpansinomu, tuskapsinomu. Puma kätatayhpit hihta tuawi'taqat aw yórikyaniçe nānawakna. Nīkanw pay puma soon kätatayhpit aw yórikyani, hal pas sūkw kätatayhpit-saa. Pam Tutuyqawhqat lavay'ayayat Jonas qatsiyat ep hiniwhitiqat an aw yukiltini.

40 Ura Jonas wukovakiwuy ponoveq pāyis tālat añ-nikañw pu pāyis tōkilat añ pakiwta. Noq̄w pay pan piw nu' Sinot Tiat tutskwat ahsonve pāyis tālat añ-nikañw pu pāyis tōkilat añ pakiwtani.

41 Hisat hin yukiltiniqat aw pituq̄w, Nineveht añq̄w sinom pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumum hoñve', pumuy qatuptsiwniyamuy ep suhputsnayani; ispi Jonas pumuy amumi yuaaykuq̄w, puma nāp tunatyay añq̄w lasyaq'ö. Noq̄w meh, Jonas epnihqe pas pávannihqa yep umumum wunu.

42 Hisat hin yukiltiniqat aw pituq̄w, tatkaq̄w mónwi-wuhti pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumum wunupte', pumuy qatuptsiwniyamuy ep suhputsnani; ispi pam Solomon a'no wuwniyat aw tūqaytaniçe öviy tūwaqalñahaqaw put aw pitu. Noq̄w meh, Solomon epnihqe pas pávannihqa yep'e.

The Return of the Evil Spirit

(Lk 11.24-26)

43 Tuyoy'eway hikwsi sinot añq̄w yámaké', haqe' qa pay'taqat añ hinnumñwu, haqam nāsuñwnaniçe öviy'o; nit qa túwañwu.

44 Nen pahasat pu pañqawñwu: Han pi pay nu ikiy añq̄w yámakçe aw áhoy'i, kítañwu. Pu pam ep pituq̄w qa hak epniq̄w, pās maspiwtaq̄w, añ himu lomahinyuñq̄w, pantaqat yórikñwu.

45 Nen pahasat pu pam ahpiyenen, pētuy tsáñe'nihqamuy hīhikwsimuy nahpenihqe pas nūnukpantuy aw tsamñwu; noq̄w puma aw yuñe' pep ki'yuññwu. Noq̄w hakiy qatsiat añknihqqa mohtiwat epnihqe pu' pas qalomáhinhtiñwu. Noq̄w pan

hapi imuy pu' qatsivaptsiwyuñqamuy qalomáhinyuñqamuy amuñem hintani.

Jesus' Mother and Brothers
(Mr 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Noqw nāt pam sinmuy amumi yuaataqw, meh, put tupkomat yuyat amum ihpaq hoñkahkañw, put aw yuaaykuyaniqey nānawakna.

⁴⁷ Noqw haqawa put aw pañqawu: Meh, uhtupkom uñuy amum ihpaq hoñkahkañw, ūmi yuaaykuyaniqey nānawakna.

⁴⁸ Noqw pam lavayhtiçe, put āawnaqat aw pañqawu: Noqw ya hak íñuu? Pu ya hakim itupkomya?

⁴⁹ Pu pam put aw nānatuwnayaqamuy amumi māmasat, pañqawu: Huvam íñuy, pu itupkomuy amumi yórikyya.

⁵⁰ Pi hak haqam Inay òveqatsit ep qátuhqat tunatyayat añ hinmaqa hapi itupko, pu isiwa, pu íñuu.

13

The Parable of the Sower
(Mr 4.1-9; Lk 8.4-8)

¹ Noqw ép tāwat ep Jesus kīñaqw yámakçe, wuhkovatuphat qalaveq qatuptu.

² Noqw qaan'ewakw hintaqam sinom put aw tsovalti. Noqw òviy pam pākihut aqw pákihçe pepeç qatuptu; noqw sinom sohsoyam pāhut qalavaçe hōñi.

³ Noqw pam tūtuwutsit akw pumuy hīhihta tutuqaynaçe amumi pañqawu: Meh, hak tāqa uyto. Poshumit tsálakintaniçe pan uylawu.

⁴ Noqw pam uylawhç, pēhu poshumi pōhpava lōhö; noqw masay'yuñqam òkihçe, añ put soswa.

⁵ Noqw pēhu pikaqlöva qa pas pisay'taqat añ lōhö; nihçe pay suhkuyva, añ tutskwa qa pōñalaniqw òviy'ò.

⁶ Nit tāwat yamakç, pay kólaki; noqw pay pi pam qa ñay'yuñçe òviy añ tsakya.

⁷ Noqw pēhu kutqōlpa lōhö; noqw kūta añ kuyvaçe put lakna.

⁸ Noqw pēhu lolmat tutskwat añ lōhöççe hihta aniwna; pēhu tsivót-sikip sunat aw hóyokput aniwna, pu pēhu payhp sunát-sikipo, pu pēhu sunat pakwt sihkay'tasikipo.

⁹ Tuqayvastotaa! Pi uma naqvuy'yuñwa.

The Purpose of the Parables
(Mr 4.10-12; Lk 8.9-10)

¹⁰ Noqw put aw nānatuwnayaqam put aw òkihçe, aw pañqaqwa: Ya um hinoqw pumuy amumi tūtuwutsit akw yuaata?

11 Noq̄w pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Oveqatsit añq̄w moñwtunatyat ahpiy navoti tupkiwta pew pahsavoo. Nikañw pu' hapi pam umumiwat susmataq'a; nikañw ímuywatuy qatuptsiwni'yunqamuy amumi qa mahtaq'a.

12 Pi hihta himuy'taqat hapi aw piw noiwni; noq̄w pam hóyokiwtaqat himuy'tani; noq̄w pay ñastanihqat hikis pi hihta himuy'taqw pam put añq̄w nawhkiwni.

13 Paniq̄w hapi ôviy nu pumuy amumi tütuwutsit akw yuaata, puma as aw taykahkañw qa tutwaq̄w ôviy'o, pu tūqaykahkañw qa nanapta, pu qa māmatsya.

14 Noq̄w pumuy hapi amuhpe Esaias nāt hintaniqa lavayiat aw antsaniwa. Ura pam Tutuyqawhqat enem yan lavayhti: Uma as aw tūqaykahkañw nanaptat, qa māmatsyani; pu uma as aw taykahkañw tutwat, qa māmatsyani.

15 Pi imuy sinmuy unañwaam pās tunaiwyuñwa, pu naqvum qa nanvotyā, pu puma uviyuñwa, nāp hisat pi ka puma pōsiy akw tutwakañw, naqvuy akw nanaptakañw pu unañway akw māmatsye', inumi ahoy nānamtōkaq̄w, nu pumuy qalaptsinani, kita.

16 Nikañw uma hapi hahlayhpit epya, ispi umuhposi tālat aw tāyuñq̄w ôviy'o, piw umuhnaqvuy añ hōtsíltoti.

17 Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas as kaysiwhqam Tutuyqawhqat lavay'aymatniq̄w, pu súanhinwisqam umuy hihta aw yórikyaqat as aw yórikyaniqey nānawaknakañw hapi qa aw yórikyā, pu umuy hihta nanaptaqat as nanaptanikañw qa nanapta.

Jesus Explains the Parable of the Sower

(Mr 4.13-20; Lk 8.11-15)

18 Kurs huvam tuqayvastotaa. I' tūwutsi hihta tuawi'taqat uma nanaptani.

19 Hak haqam moñwtunatyat ahpiy lavayit navotkañw, put qa māmatsq, pahsat pay Nukpana aw pite', put unañwpeq lavayit ūyiwHQat pañq̄w ipwañwu. I' hapi pōhpava yēvayaqat anta.

20 Pu i' pikaqlōva yēvayaqa hapi it hakiy anta. Hak lavayit navote', hahlaykañw āpiy put kwúsuñwu.

21 Noq̄w pay lavayi hakiy unañwpeq qa ñay'taqw, pay ôviy as pam hihsavo añ kuytañwu. Nikañw ason lavayit ep kānanvotpit, pu okiwsahsaníwuy aw pituq̄w, hihsavoniq̄w pay pam sóonhtiñwu.

22 Pu i' kutqōlpa yēvayaqa hapi it hakiy anta. Hak lavayit as navotat, yep qatsit-sa aw tunatyalte', pu kāhakiwuy tuñlay'kañw put akw ūnatíqe, soq lavayit qa aw tunatyaltiñwu. Noq̄w ôviy lavayi put ahsonve qa hihta aniwnañwu.

23 Pu tuwat i' lomatutskwat añ yēvayaqa hapi imuy amunta. Hakim lavayit nanapte', māmatsyañwu. Noqw lavayi wuñwe', hihta aniwnañwu, pēhu tsivót-sikip sunát-sikip hóyokput himuy'vaya; pu pēhu payhp sunát-sikipo, pu pēhu sunat pakwt sihkay'tasikipo.

The Parable of the Weeds

24 Pu pam piw tūwutsit hihta tuawi'taqat akw pumuy tutuqaynaqe amumi pañqawu: Oveqatsit añqw moñwtunatya hapi hak pāsai añ lomavoshumit uyhqat anta.

25 Noqw pam puwhq, put tuwqaat pítuhqe, sōhōvosit amuhtsava sōhōvostusaqat uyht, ahpiy'o.

26 Noqw ūyi nahpi'vaqe talay'vaqw, pahsat pu sōhōvostusaqa piw mātaqti.

27 Noqw ōviy ki'taqat tumal'aymat put aw ōkihqe, aw pañqawu: Moñwi, ya um as qa lomavoshumit uhpasay añ ūya? Noqw pam haqam sōhōvostusaqata?

28 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay ituwqa panhti. Noqw tumal'aymat put aw pañqawu: Noqw itam awye', añ tsovalayaniqat um nāwakna?

29 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Qae, taq ka uma sōhōvostusaqat añ tsovalantote', sōhōvosit énañyani.

30 Pay pi hāk añ sohsoy wúnwiwmani hisat tsovalaniwniqat aw pahsavoo. Noqw ason hōqyaniqw, pep pu' nu hōqyaniqamuy amumi pañqawu: Uma añ sōhōvostusaqat mohti tsovalayani, nen put somhtotat taqtsokyani; pu' ason uma sōhōvosit ikoyohkiy aw tañatotani.

The Parable of the Mustard Seed

(Mr 4.30-32; Lk 13.18-19)

31 Pu piw pas sukw tūwutsit akw amumi yuaaykuqe pañqawu: Oveqatsit añqw moñwtunatya mustard-uyit sivosiyat anta. Put hak pāsai ep ūya.

32 Pam pas sohsok hihta pōvoshumit amuñaqw sushihsay'o; nikañw pam wuñwe', sohsok tusaqtsotskit amuhpenihqe suswuyoytiñwuniqe pas himutskiniwhtiñwu. Noqw ōviy sūmawuy añ masay'yuñqam ōke', put nantaqayat añ yesvañwu.

The Parable of the Yeast

(Lk 13.20-21)

33 Pu piw pam sukw tūwutsit akw pumuy amumi yuaaykuqe pañqawu: Oveqatsit añqw moñwtunatya pēkenit anta; put wuhti kwúsuhqe, payhp tuwanit ñumnit enañ namiqwrilañwu; noqw pam sohsok put pēkenañwu.

Jesus' Use of Parables

(Mr 4.33-34)

34 Iit yantaqat sohsok Jesus sinmuy amumi tūwutsit akw yuaata; nihqe pam tūwutsit qa akw yuaatanik, pay amumi qa yuaatañwu.

35 Yan Tutuyqawhqat lavay'ayaat hin lavayhtiqa aw antsaniwa; pam ura pañqawu: Nu tūwutsit hihta tuawi'taqat akw yuaatani; nu tūwaqatsit hisat yukiltiqat añqaqw hihta tupkiwyuñqat pañqawni.

Jesus Explains the Parable of the Weeds

36 Pahsat pu Jesus sinmuy añqe' hōnat, kīmi paki. Noqw put aw nānatuwnayaqam aw ōkihqe, aw pañqaqwa: Um as sōhōvostusaqat hihta tuawi'taqat itamuy āawnani.

37 Noqw pam hu'waqe amumi pañqawu: I' lolmat poshumit uyhqa hapi nūu, Sinot Tíata.

38 Noqw pāsa hapi yep qatsi. Lomavoshumi hapi moñwtunatyat añqw sinoiwtaqamu; noqw sōhōvostusaqa hapi hakiy qalolmat sinomatu.

39 Pu tuwqa, pumuy uyhqa hapi i' Nukpana; yep qatsit so'ñwamiq pituqw, pahsat pu hōhōqsattiqat antani, noqw an tsovalayaniqam hapi ōveqatsit añqw hoñvia'yamu.

40 Noqw ōviy hapi sōhōvostusu tsovalaniwht, qōhit akw taqt-sokiwhq, pay pan hapi yep qatsit so'ñwaveq hintani.

41 Nu Sinot Tiat ihoñviaymuy ayataqw, puma imoñwtunatyay añqw sohsokmuy lasnayaqamuy, pu qaanhinwisqamuy tsovalayani;

42 Nen pumuy qōpqōmiq qōhit aqw maspayani. Pep a'nō tsaykitiwni, pu tama ñuritiwni.

43 Noqw pep pu' hakim sūanyuñqam Nay moñwtunatyayat ep tāwat an tālawñway'yuñwni. Tuqayvastotaa! Pi uma naqvuy'yuñwa.

The Parable of the Hidden Treasure

44 Pu i' pīwu: Oveqatsit añqw moñwtunatyat himu a'nō hihkay'taqat pasve tupkiwtaqat anta. Put hak tāqa túwahqe, ahoy amht, put ep kwañwtoynaqe, ahpiynihqe sohsok hihta himuy húyahqe, put pāsāt tui.

The Parable of the Pearl

45 Pu i' pīwu: Oveqatsit añqw moñwtunatyat hakiy huhyaqat lolmat pearl hepnumqat anta.

46 Pam hak sūkw pearl pas a'nō hihkay'taqat túwahqe, ahpiynihqe sohsok hihta himuy húyahqe, put tui.

The Parable of the Net

47 Pu i' pīwu: Oveqatsit añqw moñwtunatyat pakiwmak-tutsayat anta. Pam wuhkovatuphamiq tūviwhqe, sohsok hinyuñqamuy pāvakiwhtuy inhta.

48 Put aw ohpokq, puma pāhut qalavoq put láñaknayaqe, pep yesvat, pu añ nūnukñwatuy pāvakiwhtuy hihta aqw tañatostat, pu pay hin'ewakwmuy maspayañwu.

49 Noqw pan hapi hintani yep qatsit so'ñwaveq'a. Oveqatsit añqw hoñvia'yam nankwuse', añ nūnukpantuy lomasinmuy amuñaqw tsīkayani,

50 Nen pumuy qōpqōmiq qōhit aqw maspayani. Pep a'nō tsaykitiwni, pu tama ñuritiwni.

New and Old Treasures

51 Pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma ñit sohsok māmatsya? Noqw puma aw pañqawu: Owi, Tutuyqawhqa.

52 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Sohsoyam tutuvenit tuwi'yunqam òveqatsit añqw moñwtunatyat ahpiy tutaqayhpit tuwi'vayaqam hapi hakiy kahaktaqat anyuñwa. Puma tutuvenit añqw hisattutuqayhpit sinmuy tutuqaynaya, pu pūhut tutuqayhpit pīwu.

Jesus Rejected at Nazareth

(Mr 6.1-6; Lk 4.16-30)

53 Noqw Jesus yan tutuqaynaqey yukut, pañqw ahpiy'o.

54 Noqw pam nāp kitsókiy ep pítuhqe, pumuy tsotsvalkiyamuy añ pumuy tutuqayna. Noqw put aw tūqayyuñqam aw kātayyuñqe, nātuvinlalwaqe pañqawu: Ya sen i' haqawq it wuwantuwit makiwa? Is uti, pu it kātutmalat haqawq òqalmakiwa?

55 Ya qa i' wunavutsit tumaltuwi'taqat tíata? Ya yuat qa Mary yan mātsiwa, pu put tupkomat James-niqw, pu Joses-niqw, pu Simon-niqw, pu Judas.

56 Pu siwamat, ya qa puma sohsoyam itamumya? Noqw ya sen i' haqawq ñit hihta makiwa? kitota.

57 Nihqe puma put ep qaan'unañwtoti. Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay pi Tutuyqawhqaqat lavay'ayaat sohsovik kaptsi'tiwñwu, hal pay nāp kitsókiy-sa ep'e, pu pas nāp kiy ep pīwu.

58 Noqw puma qa tuptsiwñi'yunqaw, òviy pay pam pep qa a'nō hihta tumalta.

14

The Death of John the Baptist

(Mr 6.14-29; Lk 9.7-9)

1 Noqw ephaqam Moñwi Herod Jesus hihta hintsakqat navota;

2 Nihqe tumal'aymuy amumi pañqawu: I' John kūyit akw tūtuvoylalawñwuqa. Pas hapi pay pam hakton mokiwuy añqw ahoy tātayi; nihqe òviy kātatayhpit hintsaki.

³ Herod pi nōmay Herodias unañwve hinhtiniqe, hakimuy ayataqw, puma John ñuayaqe somyat, sivikimi panaya. Ura Herod tupkoy Philip nōmanawhki.

⁴ Noqw John Herod aw pañqawu: Soon as um uhtupkoy nōmanawhkinikañwo.

⁵ Noqw pam as put nīnaniqey anhtikañw, piw sinmuy maqasti; puma put Tutuyqawhقات lavay'ayayatnihقات pan aw t̄ayun̄qw òviy'ò.

⁶ Noqw Herod tihtiwphuyat aw pituqw, pam nōviwhقات aw kaysiwhqamuy sinmuy t̄utsama. Noqw pumuy nōnovaqw, Herodias tiat māna ep pákihqe, pumuy amuhpewi wuni-maqw, Herod put aw nahyoñwa.

⁷ Noqw òviy pam pas òqalat pasiwniy akw put aw pañqawhqe, pam nāp hihta òviy t̄uviñtaqw put máqaniqey aw pañqawu.

⁸ Noqw pam yuy tutavoyatnihqe put aw pañqawu: Um kūyit akw t̄utuvoylalawhقات John q̄ötöyat tsaqaptat ep íniwtaqat nuy máqani.

⁹ Noqw pas as Moñwi qahahlayhtikañw, pay nuñwu pas aw qaöwílvayhtiqe, nawus put máqaniqey pañqawu, íspi kaysiwhqam sinom put amum yesqam lavayiyat nanaptaq'ò.

¹⁰ Nihqe hakiy ayataqw, pam sivikimihqe, John q̄ötöyat ayo tuku;

¹¹ Nihqe put q̄ötöyat tsaqaptat ep íniwtaqat kwusivaqe, mānat aw tavi; noqw pam put yuy aw yawma.

¹² Noqw put aw nánatuwnayaqam òkihqe, tokoyat haqami amwisa; nit ahpiyyaqe, Jesus āawnaya.

Jesus Feeds the Five Thousand

(Mr 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Noqw Jesus put navotqe, pay nāla pākihut akw haqamii, haqam pas qa hak waynumقات pañsoo. Noqw sinom put nanaptaqe hāhaqaqw kitsókit añqw nāp put añkya.

¹⁴ Noqw Jesus pañqw yámakqe, qaan'ewakw hintaqamuy sinmuy tuwa; nihqe pumuy òkwatuwhqe, pumuy amuñaqw t̄utuyyaqamuy qalapt̄sina.

¹⁵ Noqw tapkiwmaq, put aw nánatuwnayaqam put awyaqe aw pañqaqwa: Yep qayēsivhq, pas hapi hísatniqwti. Um as sinmuy hōnaqw, puma añqe' kitsókiva nankwuse', nennem hihta tunöstuy'yani.

¹⁶ Noqw pay Jesus pumuy amumi pañqawu: Soon as puma ahpiyyani. Uma nopnayani.

¹⁷ Noqw puma put aw pañqaqwa: Itam panis tsivot pōlaviki'yuñwa, pu lōqmuy pākiwhtuyu.

¹⁸ Noqw pam pañqawu: Pew kiwisaa.

19 Pu sinom tūsaqat añ yesvaniqat pam amumi pañqawu, nit pu pam tsivot pōlavikit ömahtat, pu pākiwhtuy kwusut, pu ömiq taykañw, put ep God aw hahlayhti; nit yōñoytat, put aw nānatuwnayaqamuy amumi put oya; noqw puma sinmuy amuhpa' o'ya.

20 Noqw puma sohsoyam nōnōsaqe ööya; noqw puma akwsiñwqat yōñoyhput pōlavikit tsovalayaqe, pakwt löq sihkay'taqat hoaput añ opomnaya.

21 Noqw nōnōsaqam tsivot-sikip sōmorit pahsa'haqam tah-taqtya, noqw pu momoyam-niqw pu tsātsayom pīwu.

Jesus Walks on the Water

(Mr 6.45-52; Jn 6.15-21)

22 Pahsat pay Jesus put aw nānatuwnayaqamuy pākihut aqw yuñe', pay ahsavo wuhkovatuphat ayoqwatyaniqat pumuy tusoq'ayata nāto pam sinmuy niman'ayalawhqe.

23 Noqw pam sinmuy hōnat, nāwakanique nāla tsomomiq'a; nihqe mihikq, pam pepeq sūnalaa.

24 Noqw pahsat pākihu wuhkovatuphat nāsaveq hinnumkañw, pāhut wuñwnuptuqat akw wawaöklawu, amuhpewi hūhukq öviy'o.

25 Noqw talhahayiñqw, Jesus pāvaqe waymakañw pumuy amumii.

26 Noqw put aw nānatuwnayaqam put pāvaqe waymaqw tut-waqe, tsātsawnaqe pañqaqwa: Pam tualañw'u, kitota; nihqe tsātsawnaqe a'nö hiñqaqwa.

27 Noqw pahsat pay Jesus pumuy amumi lavayhtiqe, pañqawu: Uma qa hin unañway'yuiñw; pay nūu; uma qa tsawiniwyuiñw.

28 Noqw Peter lavayhtiqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa, kurs pay pas umnen, nuy pāvaqe ūminiqat um pañqawni.

29 Noqw pam pañqawu: Pew'i. Pahsat pu Peter pākihut añqw yámakqe, Jesus aw pāvaqe wayma.

30 Nit pas a'nö hūhukq pam navotqe pahsat pay tsawna, nihqe pakitoqe a'nö pañqawu: Tutuyqawhqa, nuy ayo távii.

31 Noqw Jesus pahsat pay put aw māvuyaltiqe ñuat, aw pañqawu: Is okiw um öwituptsiwni'taqa, ya um hinoqw pēvewinhti?

32 Noqw puma pākihut aqw pakiqw, hūkañw qe'ti.

33 Noqw ima pākihut añqw tañawtaqam Jesus aw ökihqe, pas hihtatotaqe aw pañqaqwa: Kurs um pas antsa God Tíata.

Jesus Heals the Sick in Gennesaret

(Mr 6.53-56)

34 Pu puma ayoqwat nōñakqe, haqam tutskwat Gennesaret aw öki.

³⁵ Noq̄w pep sinom put pituq̄w nanaptaqe, pep añqe' tutskwat añ ahsupoq hakimuy ayatotaqe, sohsokmuy tūtuyyaqamuy put aw tsamvaya;

³⁶ Nihqe pay ñas'ew puma put yuwsiyat qalavaqe nömökput aw tónokyaniqey put aw nānawakna, noq̄w hakim hihsa'nihqam put aw tónokyaqam pās qalaptuya.

15

The Teaching of the Ancestors

(Mr 7.1-13)

¹ Pahsat pu hakim tutavot tūtutuqaynayaqam Pharisee-sinom amumum Jerusalem añqwayaqam Jesus aw ökihqe aw pañqawwa:

² Ya hinoq̄w ūmi nānatuwnayaqam wūwukwmuy navotiyamuy qaanhinwisa? Oviy pi puma nōnovanik qa māvaqtotañwu.

³ Noq̄w pam lavayhtiçe, amumi pañqawu: Noq̄w ya hinoq̄w öviy piw uma umuhnavotiy akw God tutavoyat qahihtatota?

⁴ Pi God tutaptaqe pañqawu: Um unay, pu uñuy pumuy kaptsi'tani. Pu hak nay, pu yuy pumuy qalomálavayhtiqa pas pay mokmantani, ura kita.

⁵ Noq̄w úmawat pañqawwa: Hak nay, pu yuy pumuy amumi pañqawni: Nu as umuy hihta akw paañwanikañw, God aw put sohsok noa, kite', pay tutavot añq̄w mātaviwñwu, uma kitota.

⁶ Nen pam pumuy paañwaniqey qe'tikañw, pay qa hihta ep qaanhiniqat uma kitota. Yan uma God tutavoyat ayo yuykuya, umuhnavotiy akw'a.

⁷ Uma nawip'ew hinyuñqamu, pas pi öviy Esaias Tutuyqawhqat lavay'ayaat umuy súañqawhqe pañqawu:

⁸ Ima sinom moay akw inumi ökiwta, pu lavaiy akw nuy kaptsilalwa; noq̄w pi unañwaam inuñaqw haq'ursvehaq'a.

⁹ Piw haktonsa inumi okiwlalwa. Puma pi sinmuy tutavoyamuy pas antsa tutuqayhpinihqat pan put tūtutuqaynaya, yan'i.

The Things that Make a Person Unclean

(Mr 7.14-23)

¹⁰ Pu pam sinmuy nāmi wāñwayhqe, amumi pañqawu: Inumi tūqayyuñwaa, nen uma māmatsyani.

¹¹ Himu hakiy moamiq pake', qa pam hakiy tuyoy'ewakwtañwu. Pi hakiy moañaq̄w nōñataqa hapi hakiy tuyoy'ewakwtañwu.

¹² Pahsat pu put aw nānatuwnayaqam put awyaqe aw pañqawwa: Ya Pharisee-sinom it yantaqat nanaptaqe qatsúyhtiqw um qa navota?

¹³ Noq̄w pam lavayhtiçe pañqawu: Pay pi Ina öveqatsit ep qátuhqa himutskit qa uyhq pam himutski náipwaniwni.

14 Pay pi panyuñwni. Pay pi puma qapostalyaqam qapostalyaqamuy tsamya. Noqw kurs qapostalqa qapostalqat wíki'maqw, puma nāma haqami pövamiq posni.

15 Pahsat pu Peter lavayhtiçe, put aw pañqawu: Kurs i' lavayi hihta tuawi'taqat itamuy āawnaa.

16 Noqw Jesus pañqawu: Ya uma piw nāt pas qa mātsi'yunwa?

17 Ya himu sinot moayat aqw pake', ahpiy ponomiq pake', kwayñave tūviwñwuqat uma pas nāt qa mātsi'yunwa?

18 Pi himu sinot moayat añqw nōñakqa unañwayat añqwniñwu; nihçe pam hapi sinot tuyoy'ewakwtañwu.

19 Pi hak qalomáhintsakqa unañwpeq qalomátunatyay'taqey mahtakni'ta. Pam tuqwyantunatyay'ta; nōmaqtsit sokoptimaniqey tunatyay'ta; qahopqatsit añ hinmaniqey tunatyay'ta; uyiñwtunatyay'ta; hakiy hihta atsátoynaniqey tunatyay'ta; nuhtumiq hiñqawlawniqey tunatyay'ta.

20 Hak pan hinmaqa nātuyoy'ewakwtañwu. Noqw hak qa māvaqtat, nōsqa qa put akw tuyoy'ewayhtiñwu.

A Woman's Faith
(Mr 7.24-30)

21 Pahsat pu Jesus pañqw ahpiynihçe, Tyre-nikañw, pu Sidon pumuy amuqlavohaqamii.

22 Noqw meh, hak Canaan-tutskwat añqw wuhti pañqw yámakçe, put aw tsa'lawhçe aw pañqawu: Um okiw nuy ōkwatuwni, Tutuyqawhqa, David Tíata! Okiw iti māna nukpanhikwsit akw tuyqawiwtaqe okiwhinta.

23 Noqw Jesus put aw qa nās'ew hiñqawu. Noqw put aw nánatuwnayaqam put awyaçe, aw ōqaltotiçe pañqaqwa: Put ahpiy hōnaa; taq pam panis itamuñk tsa'tinuma.

24 Noqw pam lavayhtiçe pañqawu: Pay nu Israel-sinmuy amumi-sa ayatiwa. Puma pi kanelmuy amún haqami hiniwh-totiq'ō.

25 Pahsat pu wuhti put awnihçe, aw naokiwhtaçe, pañqawu: Tutuyqawhqa, okiw inumi unañwtavii.

26 Noqw Jesus lavayhtiçe, put aw pañqawu: Pas hapi hak tsātsakwmuy nōsiwhqamuy nawhkit, put popkotuy amumi mas-paniqw, pam qa súanta.

27 Noqw pam pañqawu: Pas antsa, Tutuyqawhqa, noqw pi popkot moñwímuy nōnōspiyamuy añqw hihta piñput lōhōhōtaqat nōnovañwu.

28 Pahsat pu Jesus lavayhtiçe, put aw pañqawu: Is uti um hak wuhti! pas uhtuptsiwni qaōwíewa; pay uñ hin nāwaknaqw uñem pantani. Noqw put tiat pay pahsat qalaptu.

²⁹ Pu Jesus pañq̄w ahpiynihq̄e, wuhkovatuphat Galileet ep ahoy pitu; nihq̄e tsomomiq̄nihq̄e pepeq̄ q̄atuptu.

³⁰ Noq̄w sinom q̄aan'ewakw hintaq̄am hakimuy q̄ayaktaq̄amuy, q̄apostalyaq̄amuy, q̄ayuáatotaq̄amuy, q̄apasíwyuñq̄amuy, pu kaysiwhq̄amuy tūtuyyaq̄amuy put aw tsamvaya; nihq̄e pumuy Jesus atpipo o'ya; noq̄w pam pumuy q̄alapt̄sina.

³¹ Noq̄w sinom pas k̄atayuñwa, imuy q̄ayuáatotaq̄am yuaaykuyaq̄'ö, pu q̄apasíwyuñq̄am q̄alapt̄yuaq̄'ö, q̄ayaktaq̄am nankwusaq̄'ö, pu q̄apostalyaq̄am t̄alawnayaq̄'ö; nihq̄e puma God Israel-sinmuy Tutuyq̄awhq̄ayamuy pas hihtatota.

Jesus Feeds the Four Thousand

(Mr 8.1-10)

³² Pahsat pu Jesus put aw n̄anatuwnayaq̄amuy n̄ami w̄ánwayhq̄e, amumi pañq̄awu: Pas nu sinmuy ökwatuwa, puma pu' p̄äyis talq̄at añ inumumyaq̄w, n̄ösiwhq̄aam s̄úlawhti'ö. Noq̄w soon nu pumuy q̄a öyiwyuñq̄amuy h̄önani; taq̄ n̄ap̄ hisat sen puma kiy q̄a añ ökit m̄amañuani.

³³ Noq̄w put aw n̄anatuwnayaq̄am put aw pañq̄aq̄wa: Kurs pi itam haq̄am amupt̄siwtaq̄at p̄ölavikit tuiyani? Pi itam q̄ayësiwhpuveya. Pas ka itam soon imuy q̄aan'ewakw hintaq̄amuy sinmuy öynayani.

³⁴ Noq̄w Jesus pumuy amumi pañq̄awu: Ya uma hihsa'haq̄am p̄ölaviki'yuñwa? Noq̄w puma pañq̄aq̄wa: Tsánee, pu piw híkikwmuy p̄āvakiwhtuyu. Noq̄w puma pay hiñsayhohyam.

³⁵ Noq̄w sinom tutskwava yesvaniq̄at pam amumi pañq̄awu.

³⁶ Nit pu pam tsañe p̄ölavikit ömahta, pu p̄āvakiwhtuyu; nit put ep God aw hahlayhtit, ȳönoyhtat, put aw n̄anatuwnayaq̄amuy amumi put oya; noq̄w puma sinmuy amuhpa' put o'ya.

³⁷ Noq̄w sohsoyam n̄önösaq̄e ööya. Noq̄w puma akwsin̄q̄at tsovalayaq̄e, tsañe' hoaput añ opomnaya.

³⁸ Noq̄w n̄önösaq̄am n̄älöp s̄ömorit pahsa' tahtaqt̄ya, pu moyam ts̄atsakwmuy amumum n̄äto p̄iwu.

³⁹ Pu pam sinmuy añq̄e' h̄önat, p̄ākihut aqw pakit, Magdala-kitsókit q̄alavoq̄ pitu.

16

The Demand for a Miracle

(Mr 8.11-13; Lk 12.54-56)

¹ Noq̄w hakim Pharisee-sinom Sadducee-sinmuy amumum ökihq̄e, Jesus aw tuwantota; pam öveq̄atsit añq̄w k̄atatayhpit hihta tuawi'taq̄at pumuy amumi mahtaknaniq̄at aw ö'q̄alya.

² Noq̄w pam lavayhtiqe, amumi pañqawu: Uma tapkiq̄w pañqaq̄wañwu: Kurs q̄āvo kwan̄wqatni, òviypi tokpela p̄alañwpu, kitotañwu.

³ Pu talavay uma pañqaq̄wañwu: Kurs pu' hin sóniwni, òviypi tokpela p̄alañpu, piw añqe' himu ohpokiwta. Uma nawip'ew hinyuñqamu, pay as uma tokpelat pitsáñwayat māmatsyañwunikañw, uma soon qatsi haqe' qalawmaqat hihta tuawi'taqat māmatsyani.

⁴ Is uma pu' qatsívaptsiyuñqam nukpansinomu, tuskapsinomu! Uma k̄atatayhpit hihta tuawi'taqat aw yórikyaniqey n̄anawakna. Nikañw uma soon k̄atatayhpit aw yórikyani, hal pas sūkw k̄atatayhpit aw uma yórikyani. Pam Tutuyqawhqat lavay'ayayat Jonas qatsíyat ep hiniwhitiqat an aw yukiltini. Noq̄w pam pañq̄w nakwsuqe ahpiy'o.

The Yeast of the Pharisees and Sadducees

(Mr 8.14-21)

⁵ Noq̄w put aw n̄anatuwnayaqam wuhkovatuphat ayoqwat nōñak-wiskañw, kurs puma nitkay suhtokya.

⁶ Noq̄w pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Uma Pharisee-sinmuy pu Sadducee-sinmuy pēkeniyamuy ep tunatyaltotini.

⁷ Noq̄w puma n̄anami yuaatotaqe pañqaq̄wa: Itam itah-nitkay qa kivayaq̄w, òviy itamumi pañqawu.

⁸ Noq̄w Jesus put navotqe, amumi pañqawu: Is okiw uma òwituptsiwni'yuñqamu. Ya uma hinoq̄w qa nitka'vayaqey n̄anami yuaatota?

⁹ Ya uma n̄at pas qa m̄atsi'yuñwa? Ura nu tsivot pōlavikit tsivót-sikip sōmorit pahsa'niñqamuy tahtaqtuy nopna. Noq̄w uma akwsiñwput tsovalayaqe, hihsa' hoaput añ opomnaya? Ya uma pas qa ñas'ew put u'ni'yuñwa?

¹⁰ Pu ura piw nu tsañe' pōlavikit nālöp sōmorit pahsa'niñqamuy tahtaqtuy nopna. Noq̄w uma akwsiñwput tsovalayaqe, hihsa' hoaput añ opomnaya? Ya uma pay put suhtokya?

¹¹ Noq̄w ya uma hinoq̄w qa māmatsya? Nu qa pōlavikit umumi yuaata. Uma Pharisee-sinmuy-nikañw pu Sadducee-sinmuy pēkeniyamuy ep tunatyaltotinaqat nu kita.

¹² Pahsat pu puma māmatsyaq̄w, kurs pam qa pōlavikit pēkeniyat pañqawht, kurs puma Pharisee-sinmuy tutuqayhpiyamuy-nikañw pu Sadducee-sinmuy tutuqayhpiyamuy ep n̄ami tunatyaltotinaqat amumi lavayhti.

Peter's Declaration about Jesus

(Mr 8.27-30; Lk 9.18-21)

13 Pu Jesus Caesarea Philippi ahayhpo pítuhqe, put aw nánatuwnayaqamuy tūviñtaqe, amumi pañqawu: Ya nu' Sinot Tiat hákiyñiqat sinom pañqaqwa?

14 Noqw puma aw pañqaqwa: Um yaw kūyit akw tūtuvoylalawhqtat John-nihqtat haqawat pañqaqwa; noqw haqawatuyniqw yaw um Elias; pu pētuyñiqw yaw um Jeremias, sen pay yaw um suhka Tutuyqawhqtat lavay'ayaata.

15 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Noqw úmuyniqw nu' hak'i?

16 Noqw Simon Peter lavayhtiqe, put aw pañqawu: Um hapi Christ, God añqw Moñw'asi'taqa, God qátuhqtat Tíata.

17 Noqw Jesus lavayhtiqe, put aw pañqawu: Pas um Simon Jonat tiat hahlayhpit ep'e; pi qa hak sino ūmi it mātakta; pi Ina òveqatsit ep qatuhqa pam hapi uñ put āawna.

18 Um hapi Peter. Noqw nu isinomuy tsovalat, it pikaqlöt ep soñawnen pumuy akw nēñem kītani.

19 Noqw nu' hapi òveqatsit añqw moñwtunatyat aw hōtahpit ūmi óyani; noqw um yep qatsit ep hihta hakiy aw uhtaqw, pam òveqatsit put aw uhtsiltimantani; pu um yep qatsit ep hihta hu'wanaqw, pam òveqatsit ep hu'waniwni.

20 Pahsat pu pam put aw nánatuwnayaqamuy pās mēwaqe, pam hapi Jesus Christ-nihqtat qa hakiy āawnayaniqtat amumi pañqawu.

Jesus Speaks about His Suffering and Death

(Mr 8.31-9.1; Lk 9.22-27)

21 Pahpiy pu Jesus put aw nánatuwnayaqamuy hihta hiniwhtiniqtat awintivaqe, amumi pañqawu: Itam Jerusalem aqwyaqw, God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu wukw'a'yam-niqw, pu tutavot tūtutuqaynayaqam nuy ñuayat, okiwsahsanyat, nuy nīnayani. Noqw ahpiy pāyis talq nu ahoy tātayni.

22 Pahsat pu Peter put ñuat, qōhqōyaqe aw pañqawu: Soon pantani, Tutuyqawhqa. Soon um pantsaniwni.

23 Noqw pam namtōkt, Peter aw pañqawu: Yupa ay-ohaqamii, Satan; um inumi sus'itsi. Um qa God tunatyayat yuaata, nīkañw sinmuy tunatyayamuyu.

24 Pahsat pu Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Inuñkñiqey nāwaknaqa nātatatmat, nahoylehtsiy kwusut, inuñkmantani.

25 Taq qatsiy kahkawnaqa put kwayhni; pu itunatyay òviy qatsiy kwayhqa put túwani.

26 Ispi puyaw as sino tūwaqatsit sohsok himuy'vakañw, pas nāp qatsiy kwahe', hin pam put akw moñwvasni? Hal ya sen sino hihta akw qatsiy ahoy nāptini?

27 Pi nu Sinot Tiat nāt Inay tālawñwayat pasiwkañw, ihoñviaymuy tsamkañw pítuni; nen pahsat pu nu sohsokmuy sinmuy hin tumaltotaqat pan amumi ahoytani.

28 Nu umumi pas antsa pañqawni: Soon pas hisat nu' Sinot Tiat imoñwtunatyay yankañw pítuni. Noq̄w ima yep hoñqam haqawat nāt mokiwyuy qa aw öke', puma put aw yórikyani.

17

The Transfiguration

(Mr 9.2-13; Lk 9.28-36)

1 Noq̄w ahpiy navaysikis talq, Jesus Peter-nit, James-nit, pu put tupkoyat John pumuy tsamkañw, haqami wupatukwit aq̄w puma yayva. Noq̄w pumuy pepeq nánaltyaqe,

2 Pumuy tāyũñq̄w, pam alöñti; noq̄w pas put taywaat tāwat an tālawñway'va; pu yuwsiat tālat an q̄ötsati.

3 Noq̄w meh, pepeq Moses Elias amum pumuy amumi mātaqtique, put amum yuaata.

4 Noq̄w Peter lavayhtiqe, Jesus aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pas hapi itam yépeqyaq̄w pam lolma. Uñ pan nāwaknaniq̄w, itam yepeq payhkomuy kistotani, suk̄w únemnit, pu sukwat Moses énemnit, pu sukwat Elias énem'i.

5 Noq̄w pam nāt yuaataq̄w, meh, pi ömaw suyan talqa pumuy nākwapna; noq̄w hakiy tönaat ömawuy añq̄aq̄w pañqawu: I' hapi pas aw iunañwa Itii; pas nu put hahlayhti. Uma aw tūqayyuñwni.

6 Noq̄w put aw nánatuwnayaqam put nanaptaqe, tayway akw tutskwami yēvaya, pas tsātsawnaqe öviy'ö.

7 Noq̄w Jesus amuminihqe, amumi toñokt, pañqawu: Huvam hoñvaa; uma qa tsawiniwyuñwni.

8 Noq̄w puma kwuhpukyāt, añqe' yórikyaqe, pay qa hakiy tutwa, pay Jesus-saa.

9 Noq̄w puma tūkwiñaq̄w hanwisq, Jesus pumuy mēwage, amumi pañqawu: Uma hapi hin yórikyaqey qa hakiy āawnayani, hisat nu' Sinot Tiat mokiwyuy añq̄w ahoy tātayniqat pahsavoo.

10 Noq̄w put aw nánatuwnayaqam put tūviñtotaqe, aw pañqaq̄wa: Ya hintaq̄w öviy tutavot tutuqaynayaqam Elias mohti pítuniqat pañqaq̄wa?

11 Noq̄w Jesus lavayhtiqe, pumuy amumi pañqawu: Pay antsa Elias pas suyan mohti pítuni; nen sohsok hihta haqe' hintaniqat aw antsantani.

12 Noq̄w nu umumi pañqawni: Pay Elias pitu; noq̄w puma put qa māmatsyaqe, pas tunatyay an put hintsatsna. Noq̄w pan hapi nu' Sinot Tiat piw pumuy amuhpiy okiwsaniwni.

13 Pahsat pu put aw nánatuwnayaqam māmatsyaq̄w, kurs pam kūyit akw tūtuvoylalawñwuqat John pumuy amumi lavayhti.

*Jesus Heals a Boy with a Demon**(Mr 9.14-29; Lk 9.37-43a)*

14 Noq̄w puma sinmuy amumi ökiq̄w, hak Jesus aw pítuhqe, aw tamötswunuptut, pañq̄awu:

15 Tutuyq̄awhqa, um as okiw itiy ökwatuwni; taq pam okiw homimitutuyhqe okiwhinta; nihqe pam piép q̄öhit aq̄w posñwu, pu pāmiq̄'a.

16 Noq̄w nu as ūmi nānatuwnayaq̄amuy amumi put wikvaq̄w, puma kurs hin put powatotani.

17 Pahsat pu Jesus lavayhtiçe pañq̄awu: Is ohi uma qatuptsiwni'yuñq̄amu, nukushinyuñq̄amu, pu' q̄atsívaptsiwyuñq̄amu, ya nu hihsavohaq̄am umumum yantani? ya nu hihsavohaq̄am umuy maq̄sonlawni? Pew wikyaa.

18 Noq̄w Jesus nukpanhikwsit mēwa; noq̄w pam put añq̄w yamakq̄, tiyo pahsat pay powalti.

19 Pahsat pu Jesus aw nānatuwnayaq̄am pay nānaltyakañw put aw ökihq̄e, aw pañq̄aq̄wa: Ya hintaq̄w öviy itam kurs hin put hóroknayani?

20 Noq̄w Jesus pumuy amumi pañq̄awu: Ispi uma qa tuptsiwni'yuñq̄ee; pi nu umumi pas antsa pañq̄awni: Kurs uma pay híhin tuptsiwni'uyñwe' (nāmahin pi as pam mustard-uyit sivosiyat an pay hihsayhoyaniq̄w) uma it tükwit: Yañq̄w ayo nahlakuu, aw kitotaq̄w, pam soon qa nahlakni. Pu qa himu umuñem qa pasiwtani.

21 Nikañw hak qa napwalni'kañw qa nāwakinkañw pas soon it yantaq̄at qalomáhikwsit hakiy añq̄w ayo hóroknani.

*Jesus Speaks again about His Death**(Mr 9.30-32; Lk 9.43b-45)*

22 Noq̄w nāt pumuy Galileet ep yesq̄ Jesus pumuy amumi pañq̄awu: Nu' Sinot Tiat sinmuy amumi mātaviwni.

23 Noq̄w puma nuy nīnayani; noq̄w ahpiy pāyis talq̄ nu ahoy tātayni. Noq̄w puma it nanaptaqe, pas qahahlayhtoti.

Payment of the Temple Tax

24 Noq̄w puma Capernaum ep ökiq̄w, hakim God kīyat eñem siviwuy tsovalantotaq̄am Peter aw ökihq̄e, aw pañq̄aq̄wa: Ya umuy tutuq̄aynaqa God kīyat aw sīvat öoywaq̄at qa sivima?

25 Noq̄w pam pañq̄awu: As'a. Nit pam kimi pakiq̄w, Jesus pay mohti lavayhtiçe pañq̄awu: Simon, ya um hin it aw wūwa? Ya tūwaq̄atsit ep momñwit hakimuy amuñaq̄w tax ömalalwa, pu nahpe sívita? Ya sen nāp sinomuy amuñaq̄w put ömalalwa? Sen pay hakimuy a'löntuy amuñaq̄ö'?

26 Noq̄w Peter put aw pañq̄awu: Pay a'löntuy amuñaq̄ö. Noq̄w Jesus aw pañq̄awu: Noq̄w pay kurs sinomat qeniveya.

27 Noqw pay itam pumuy qa unañwmoknaniqw, òviy um wuhkovatuphat awnen, aqw huhuwphit tūvani; nen um hihtawat mohti hórokne', nūani; nit tsañwtapne', añqw hihsaqw sīvat tūvani; um put añqw hóroknat, nēñem-nikañw pu inuñem momñwituy amumi sisvini.

18

Who Is the Greatest? (Mr 9.33-37; Lk 9.46-48)

1 Noqw ephaqam Jesus aw nánatuwnayaqam put aw òkihqe, pañqawwa: Ya hak òveqatsit añqw moñwtunatyat ep pas suspavanni?

2 Noqw Jesus hakiy tsākwhoyat wáñwayhqe, put amuhsonmi tavi;

3 Nit pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas uma nāp umuhtunatyay añqw qa lasye', tsātsakwmuy qa amuntote', soon òveqatsit añqw moñwtunatyat aw yuñni.

4 Paniqw hapi òviy haqam it tsākwhoyat an qanāhihtataqa pam hapi òveqatsit añqw moñwtunatyat ep suspavanni.

5 Pu haqawa inatñwaniy añ yan tsākw pās távihqa hapi nuy pās távini.

Temptations to Sin (Mr 9.42-48; Lk 17.1-2)

6 Nikañw hapi hak haqam imuy tsātsakwmuy inumi tuptsiwni'yunqam hihtawat lasnaqw, put eñem pas is óhini? Pay pi tatam put kwapkaqe mata hāyiltiqw, pam wuhkovatuphat a'nō hōtsit aqw paöymokq, pam put eñem lolmani.

7 Is ohi sinmuy amuñem'i, hakimuy hīhihta akw lomavöhut añqw lasyaqamuy amuñem'i. Taq sinmuy lasnayaqam pas soon haqami peveltini. Nikañw pantsatskaqamuy amuñem pas is óhini!

8 Paniqw hapi òviy kurs uhma, sen uhkuku un lasnaniqw, um put ayo tukut, nānaqw ayo tūvani; pay pi um tatam qa pasiwkañw qatsit aw pákini, hikis pi as um pās pasiwkañw, qōhit qa sūlawhtiñwuqat aqw túviwni.

9 Pu kurs uhposi un lasnaniqw, um put ayo hóroknat, nānaqw ayo tūvani. Pay pi um tatam sūkw pōsi'kañw qatsit aw pákini, hikis pi as um pās lōqmuy pōsi'kañw maskimiq qōhit aqw túviwni.

The Parable of the Lost Sheep (Lk 15.3-7)

10 Uma tunatyaltote' qa hihtawat imuy tsātsakwmuy paysoqtotani; taq nu umumi pañqawni: Pumuy tuwalan'aymat Inay òveqatsit ep qátuhqat taywayat aw sutsep tāyuñwa.

11 Pi nu' Sinot Tiat haqami hiniwhtotiqamuy ayo óyaniqe óviy pitu.

12 Ya uma hin wūwantota? As kurs hak haqam tsivót-sikip sunat kanelmuy pokmuy'taqw, suhka pumuy amuñaqw haqaminiqw, pam hinhtini? Pam púmuywatuy mātapt, tsotsmomihaqaminen, it haqaminihqat heptoni.

13 Nu umumi pas antsa pañqawni: Pam put tuwe', put ep pas hahlayhtini, imuy nālöp sunat pakwt pept sihkay'taqamuy qa haqami hiniwhtotiqamuy amuhpenihqee.

14 Noqw pan hapi piw Umuna óveqatsit ep qátuhqa imuy tsātsakwmuy himuwat súlawhtiniqat qa nāwakna.

A Brother Who Sins

15 Pu óviy kurs piw umún tuptsiwni'taqa hihta ep ūmi qaanhti qw, um put awnen, pay umuy nālaniqw put ówihiniwhtipuyat aw pónaknani; noqw kurs pam ūmi tuqayvastaqw, pahsat hapi um put pay ahoy tuyqawvani.

16 Ason kurs pam ūmi qa tuqayvastaqw, pahsat pu um sūkw, sen lōqmuy wikkañw awni; noqw lōqmuy, sen payhkomuy tūqayyuñqw, pep hin lavayhtiwhqa pasiwtamantani.

17 Noqw kurs pam pumuy amumi qa tuqayvastaqw, pahsat pu um inumi tuptsiwni'yuñqamuy tsovawtaqw, pumuy put āawnani. Pu kurs pam pumuy amumi qa tuqayvaste', pam nawus úmuyniqw qatuptsiwni'taqat antamantani, sen moñwit enem sīvat ómalawhqat an'i.

Prohibiting and Permitting

18 Nu umumi pas antsa pañqawni: Uma tūwaqatsit ep hihta somyaqw, pam óveqatsit ep sómiltimantani; pu uma tūwaqatsit ep hihta ñahyaqw, pam óveqatsit ep ñāhiwmantani.

19 Pu nu piw umumi pañqawni: Kurs uma lōyöm tūwaqatsit ep hihta óviy Inay aw tūviñtaniqey ep sun unañwtiqw, óveqatsit ep Ina umeñem put aw antsantamantani.

20 Pi haqam lōyöm, sen pahyom inatñwaniy aw yankahkañw haqam tsovawtaqw, pep nu pumuy amumumni.

The Parable of the Unforgiving Servant

21 Pahsat pu Peter put awnihqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa, kurs itupko inumi qa sūs qaanhti qw, ya nu hihsakis put ep aw pōhikni? Sen tsañé'sikisi?

22 Noqw Jesus put aw pañqawu: Tsañé'sikisi nu hapi ūmi qa kita, pas payhp sunat añqw pakwt sihkay'tasikip tsañé'sikisi, (tsañé'sikip pakwt tsañé'sikis navitañhtiqat pahsaa).

23 Panta hapi. Oveqatsit añqw moñwtunatya hak moñwi tumal'aymuy amumi sīvat ep pohtaniqey nāwaknaqat anta.

24 Nihqe pam put añ purivaqw, hak wūhak sōmorit sīvat put aw pōiwtaqa aw wikvaniwa.

25 Noq̄w pay kurs pam hihta sisviniq̄w, pam huyiwniq̄at moñwiat pañqawu, pu nōmaata, pu timatu, pu sohsoy himu himuata, noq̄w pōiyat ep sisviwni.

26 Noq̄w ōviy tumal'aya put atpipo nātuvaqe, okiw aw naokiwtage pañqawu: Moñwi, pay um okiw inumi qa pas kānavotitaq̄w, pay nu soon ūmi qa sohsoy sisvini.

27 Pahsat pu moñwi put ōkwatuwhqe mātavi; nihqe sohsoy pōiyat ayo yuku.

28 Noq̄w pay pam tumal'aya pañq̄w yamakt, suk̄w tumal-suñway put aw sunat sīvat pōiwtaq̄at tuwa; nihqe pam put tōnhpe nuat, aw pañqawu: Um inumi pōiwtaq̄ey sisvini.

29 Noq̄w put tumalsuñwaat put kukmiq̄ nātuvaqe, put aw naokiwtage pañqawu: Pay um qa pas okiw inumi kānavotitaq̄w, pay nu soon ūmi qa sohsoy sisvini.

30 Noq̄w pam qa nakwhaqe, put sivikimi tūva, hisat pōiy sisviniq̄at pahsavoo.

31 Noq̄w ōviy put tumalsuñwamat hin hiniwhtiqt̄at aw yórikyaqe, pas qa hahlayhtoti; nihqe moñwi aw ōkihqe, sohsoy put āawnaya.

32 Pahsat pu moñwiat tumal'ayay wánwayhqe, aw pañqawu: Is ohi um hak nukpantumal'aya, um inumi pan nāwaknaq̄w, ōviy nu sohsoy uhpōiy uhp̄iy ayo yuku.

33 Noq̄w puyaw nu uñ hin ōkwatuwhq, soon um tuwat qa pan uhtumalsuñway ōkwatuwni?

34 Noq̄w moñwi pas itsívutiqe, hakiy okiwsanyañwuqamuy amumi put mātavi, pas hisat put aw pōiwtaq̄ey sohsoy put aw sisviniq̄at pahsavoo.

35 Noq̄w kurs umún tuptsiwni'taqa umuhpewi qaanhtiqt̄w, uma umuh'unañnaq̄w qa aw pōhikyaq̄w, pay ōveqatsit ep Ina piw tuwat umuy pan hintsanni.

19

Jesus Teaches about Divorce

(Mr 10.1-12)

1 Noq̄w Jesus yan yuaataq̄e yukut, Galileet añq̄w ahpiynihqe, Jordan yupq̄ōymi Judeat qalavoq pitu.

2 Noq̄w qaan'ewakw hintaq̄am sinom put añkya; noq̄w pam pumuy pepeq qalapt̄sina.

3 Noq̄w Pharisee-sinom nuhtum put aw ōkihqe, put unahep-yaqe aw pañqaq̄wa: Ya tāqa pay nāphihta ep nōmay mātapniq̄w pam súanta?

4 Noq̄w pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Ya uma it añ qa tuñwaya: Ura God yayhniwhq̄at epeq pumuy yúkuhqe, pumuy tāq̄at-nit pu wuhtit yuku, it'a?

⁵ Nihqe pumuy yúkuhqe pañqawu: Yantaqw hapi òviy tãqa nay, pu yuy pumuy mātapt, nōmay aw hūrstimantani; noqw puma sūka tókomantani.

⁶ Panta hapiniqw, òviy puma pāpu qa lōyōmnit, sūka tókoniwhitiñwu. Paniqw òviy God hihta namitskaqw, qa hak put nāhoj távini.

⁷ Noqw puma put aw pañqawa: Noqw hinoqw pantaqw hak nāmataviwuy pēnat, pu nōmay nahpiy lālaymantaniqat Moses tutapta?

⁸ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ispi uma anahaat unañway'yuñqw òviy pay hak nōmay mātapmantaniqat Moses umuy hu'wana. Nikañw pas as yayhniwhqat añqw qa panta.

⁹ Noqw nu hapi umumi pañqawni: Tãqa nōmay qa hintsakq, put mātave', piw sukw amum qatupte', tokot ūuyñwu; pu wuhtit mātaviwhqat amum qatuptuqa tokot ūuyñwu.

¹⁰ Noqw put aw nánatuwnayaqam aw pañqawa: Kurs tãqat pu nōmayat amuñem pan hintaniqw, pay kurs ka qa nōmataniqw pam pay lolmani.

¹¹ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay qa sohsoyam tahtaqt namituyqawi'yuñwa; nihqe òviy kurs hin it tutavot kwusuyani. Noqw God pētuy-sa òqalmaqaqw òviy puma nami-tuyqawi'yuñwa.

¹² Pi haqawat nōmaqtsit aw qa pasiwyuñqam pay pas pankahkañw tihtiwyá; noqw haqawat panyuñqam pay sinmuy amuhpiy pan yukiltoti; pu haqawat pas pay òveqatsit añqw moñwtunatyat tunatyawyuñqey òviy qa nōmatota. Haqawa it añ hinmaniqa nam panhtii.

Jesus Blesses Little Children

(Mr 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³ Pahsat pu hakim put aw tsātsakwmuy tsamvaya, pam pumuy amumi may akw toñokt nāwaknaniqat òviy'o. Noqw put aw nánatuwnayaqam pumuy mēwaya.

¹⁴ Noqw Jesus pañqawu: Uma tsātsakwmuy inumiyaníqat nakwhanayani; uma qa mēwantotani; pi panyuñqam hapi òveqatsit añqw moñwtunatyat ep sinoiwyuñwa.

¹⁵ Pu pam pumuy amumi matyawht, pañqw ahpiy'o.

The Rich Young Man

(Mr 10.17-31; Lk 18.18-30)

¹⁶ Noqw pahsat pu hak tiyo Jesus aw pituhqe, aw pañqawu: Lomatutuqaynaqa, ya nu hihta lolmat hinhte', qatsit qaso'taqat himuy'vani?

¹⁷ Noqw pam put aw pañqawu: Ya um hinoqw nuy lolmalawu? Pi qa hak lolma, pas sūkaa, i' God. Noqw pay pi um qatsit aw pákinik, um hin tutaptiwhqat añ hinmani.

18 Noq̄w pam put aw pañqawu: Hihtawata? Noq̄w Jesus pañqawu: Um hakiy qa n̄nani, um qa n̄p úhimuy tokot qa sokoptani; um hihta qa úuyni, um hakiy hihta qa atsáttoynani;

19 Um unay, pu un̄uy pumuy kaptsi'tani; pu um pas hin n̄ami unañway'taqey pan uhsinosñway aw unañway'tani.

20 Noq̄w pam Jesus aw pañqawu: Pay nu itsákoy añqaqw pan tutavot sohsok añ hinma. Noq̄w ya nu haqam hihta n̄at qaanhti?

21 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Pay pi um pas pasiwtaniqey n̄awakne', um ahpiyner, hihta úhimuy huyahtani; nen añ òokiwayaqamuy put huytani; nen um òveqatsit ep hihta nukñwat himuy'tani; nit um añqwner inuñkni.

22 Noq̄w pam put navotqe qahahlaykañw ahpiy'o, pam hihta nihti'taqe òviy'o.

23 Pahsat pu Jesus put aw n̄anatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas kahaksino òveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákiniqw eñem qa t̄vosi.

24 Noq̄w nu n̄at piw umumi pañqawni: Pay himu pohko p̄olay'taqe tsakomostat añ p̄okput añ yámakniniqw, pam pay qa pas qa t̄vosi. Noq̄w pay kahaksino òveqatsit añqw moñwtunatyat aw pákiniqw, pam put eñem pas qa t̄vosi.

25 Noq̄w put aw n̄anatuwnayaqam put nanaptaqe, hin kurs w̄wayaqe pañqaqwa: Noq̄w pantaniqw, hak sen ayo yámakiwtani?

26 Noq̄w Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay i' sinmuyniqw kurs hin pasiwtani; n̄ikañw pay God-niqw sohsoy himu pasiwta.

27 Pahsat pu Peter lavayhtiqe, put aw pañqawu: Meh, itam hapi sohsok hihta m̄atapyat, un̄k nankwusa; noq̄w itam panhtotiqw, itamuñem hintani?

28 Noq̄w Jesus pumuy amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Hisat qatsit n̄atoniqat aw pituqw, Nu' Sinot Tiat kaptsi'tiwkañw imoñw'atsveway ep qátuni. Noq̄w pep pu' uma inuñk hinnunyaqam piw tuwat pakwt löq sihkay'taqat moñw'atsvewat añ yeskahkañw, Israel-sinmuy pakwt löq sihkay'tasikivo sinoiwtaqamuy amumi moñw'iwyuñwni.

29 Hak haqam inatñwaniy òviy sinomuy, sen n̄p himuy hihta tatamhtat, yep qatsit ep tsivót-sikip sunat aw hóyokiwtaqat òmahtani, sen pam kiy tatamhtani, sen p̄avamuy, tupkomuy, q̄ōqamuy, siwamuyu, sen nay pu yuy, sen n̄ōmay pu timuy, sen p̄avasayu. Pu qatsit n̄atoniqat ep pam qatsit qaso'taqat makiwni.

30 Nikañw kaysiwhqam mohti'wisqam nuhtuñkyani, pu nuhtuñkyaqam mohti'wisni.

20

The Workers in the Vineyard

¹ Pi òveqatsit ańq w mońwtunaty hak tāqa ovauiy'taqat anta. Pam hak suits talavay tumal'aymuy wánwayi.

² Noqw puma sūkw yālit òviy tapkinayaniqey hu'wayaqw, pam ovauiy aw pumuy ayata.

³ Noqw wukotönvaqw, i' ūyi'taqa haqe' waynumkańw, hakimuy piw tuwa. Puma huhyankive hońnumya qahintsatskaqee.

⁴ Noqw pam pumuy amumi pańqawu: Pay uma iovauiy awyani. Noqw pay ason hin súantaqw, nu pan umumi sisvini. Noqw puma awya.

⁵ Noqw tāwanasaptiqw, pu tāwat atvelpetiqw, pam ańqe' nakwsuqe piw anhti.

⁶ Noqw pu kanel'ökisat, piw pam huhyankimihqe, piw hakimuy tahtaqtuy tuwa, ep hońnumyaq'ö, nihqe amumi pańqawu: Ya uma hinoqw paysoq tēvep hońnumya?

⁷ Pu suhka aw pańqawu: Ispi qa hak itamuy tumal'ayhtaq'ö. Noqw pam amumi pańqawu: Uma turs piw iovauiy awyani, amumi kita.

⁸ Noqw pu tapkiqw, ovauiy'taqa tumalmońwiw aw pańqawu: Um tumalay'yunqamuy wánwayni; nen pumuy amumi sisvini. Um nuhtuńk ökihqamuy ańq hoyoyokukańw, mohtimaqat aqw yúkuni.

⁹ Noqw ima pas pay tumalqe'totiniqw ökihqamuy amumi suskomuy yālit sisvi.

¹⁰ Nikańw mohti ökihqam puma wūhaq ömahtotaniqey wūwaya; nit puma pay amún sohsoyam suskomuy yālit ömahtota.

¹¹ Noqw puma ahsatuy ömahtotaqe, ūyi'taqat aw qa tsúyak-unańway hińqaqwaqe,

¹² Pańqaqwa: Ima nuhtuńk ökihqam panis sūs tāwat qöniltiqat añ tumaltota; noqw itam tēvep tumalay'yunwa, pu itam utuhuut kānanapta. Noqw um sun itamumi sisvi.

¹³ Noqw pam sukwat aw pańqawu: Ikwátsi, pay nu qa hin gasuanhti. Ya um qa sūkw yālit òviy tumaltaniqey inumum pan yuku?

¹⁴ Taa, uh'ahsatuy um yawkańw nimani. Pay nu sohsokmuy umumi sun sisviniqey nāwakna, umuy tēvep tumalay'yunqamuy-nikańw pu imuy nuhtuńk ökihqamuy piwu.

¹⁵ Ya nu hihta nāp isivay hintsanniqey nāwakne' panhtiniqw, pam qasanta? Ya nuy qa unáńwawniqw, òviy um inumi qa kwanwátayta?

16 Noq̄w ōviy nuhtuñkyaqam mohti'wisni, pu mohti'wisqam nuhtuñktotini. Pi kaysiwhqam as wánwayniwya, nikañw hikiyom namorstiwya.

Jesus Speaks about His Death a Third Time
(Mr 10.32-34; Lk 18.31-34)

17 Noq̄w pumuy Jerusalem aq̄wyaq̄w, Jesus imuy pakwt löq sihkay'taqamuy put aw nánatuwnayaqamuy nanaltyaq̄w, amumi pañqawu:

18 Meh, itam Jerusalem hapi aq̄wya. Noq̄w nu' Sinot Tiat God awwat mohpeq momñwituy-nikañw pu tutavot tutuqay-nayaqamuy amumi noiwni; noq̄w puma nuy nīnayaniqey pasiwnayani.

19 Pu nuy qa-Jew-sinmuy amumi noayaq̄w, puma inumi tututsiwyani; nuy wuvahtotani; pu nahoylehtsit aw nuy muayani. Nikañw pāyis talq nu ahoy tātayni.

A Mother's Request
(Mr 10.35-45)

20 Noq̄w pahsat pu Zebedeet timat yuy amum Jesus aw pitu. Noq̄w yuam put pas hihtatakañw aw okiwlawu, hihta tuñlay'kañwo.

21 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Ya um hihta nāwakna? Noq̄w pam put aw pañqawu: Ason um uhmoñwqeny ep qatuptuq̄w, as imuy itimuy amuñaq̄w haq̄awa uhputvaqe qátuniq̄w, pu suhkawa uhsuyvaqe qátuniqat um itamuy hu'wani.

22 Noq̄w Jesus tiyotuy amumi pañqawu: Uma hihta ōviy tūviñlawhqe q̄a mātsi'ta. Ya pay uma nuy kānavotpit añq̄w yúkuniqat añq̄w yúkuniqey suhtaq'ewa? Ya sen uma nuy hin tuvoylaiwtaqat pan tuvoylatiwniqe ōviy'o? Noq̄w puma put aw pañqawu: Owi, pay itam suhtaq'ewa.

23 Noq̄w Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay nu kānavotpit añq̄w yúkuniqat uma as soon q̄a yúkuni; piw nuy hin tuvoylaiwtaqat pan uma tuvoylatiwni. Nikañw pay nu hakiy iputvaqe, sen isuyvaqe qátuniqat pañqawniqey aw q̄a tutuyqawi. Nikañw pay ason pas pam hakimuy amuñem na'sastiwhq̄w pam pumuy amumi noiwni.

24 Noq̄w ima pakwtñihqam put nanaptaqe, pumuy nātupkomuy amumi q̄a yan unañwtoti.

25 Noq̄w Jesus pumuy nāmi wánwayhqe, amumi pañqawu: Uma navoti'yuñq̄w imuy qa-Jew-sinmuy moñwimat pumuy amumi tutuyqawya, noq̄w pavansinom ōqalay pumuy nanvotnatiwisa.

26 Nikañw uma hapi q̄a panyuñwni. Pay umuñaq̄w haq̄awa pas pāvanniqey nāwaknaqa umuy nawus tumalay'tani.

27 Pu uma haqawa sustutuyqawniqey nāwaknaqa nawus piw sohsokmuy tūwīkiamni.

28 Hikis pi nu' Sinot Tiat qa hihta tu'yalawniqe ōviy pitu; pi nu nuhtumi unañwtaṇiqe ōviy pitu, piw sinmuy kaysiwhqamuy amuñem iqatsiy táve', pumuy ayo óyaniqe ōviy'ó.

Jesus Heals Two Blind Men

(Mr 10.46-52; Lk 18.35-43)

29 Noqw pumuy Jerichot añqw ahpiyyaqw, qaan'ewakw hintaqam sinom Jesus añkya.

30 Noqw meh, löyöm qapostalqat tāqat pöqlave qatukañw, Jesus añqe'niqw navotqe, tsa'lawhqe pañqawu: Is okiw itamuy ōkwatuwaa, Tutuyqawhqa, um David tiat!

31 Noqw sinom pumuy mēwayaqe, qa hiñqawlawniqat amumi pañqaqwa. Noqw pahsat pu puma pas pāpu a'nō pañqawu: Is okiw itamuy ōkwatuwaa, Tutuyqawhqa, um David tiat!

32 Noqw Jesus pep wunuptut, pumuy wáñwayhqe, amumi pañqawu: Ya nu umuy hintsanniqat uma nāwakna?

33 Noqw puma put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, um as okiw itahposiy tālawvani.

34 Pu Jesus pumuy ōkwatuwhqe, pumuy pōsiyamuy aw hintsana; noqw pahsat pay pumuy pōsiam tālawva; noqw puma put añki.

21

The Triumphant Entry into Jerusalem

(Mr 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Noqw puma Jerusalem aw hayiñwnayaqe, Olive-tsomot aw ōki, Bethphage-kitsókit aw'i. Noqw Jesus löqmuy put aw nánatuwnaqamuy ayataqe,

2 Amumi pañqawu: Uma umupyeye kitsókit awnen; uma pep mōrot som'iwtaqw tiyat ámumnihqat túwani. Uma pumuy ñaht, añqw inumi wikni.

3 Pu ason kurs hak umumi hiñqawhqa, uma aw pañqawni: Tutuyqawhqa imuy nāwakna, kítani; noqw pahsat pay pam pumuy añqw lālayni.

4 Yan Tutuyqawhqat lavay'ayaat hin lavayhtiqtat aw antsaniwa; ura pam pañqawu:

5 Uma Sion ep sinmuy āawnayani: Meh, umuhmoñwi añqw umumii, okiw'unañway'kañw mōrot akw tsokiwma, morohyat akw'a.

6 Noqw put aw nánatuwnaqam ahpiynihqe, Jesus hin amumi lavayhtiqtat anhti;

7 Nihqe mōrot wikva, pu morohyata. Noqw sinom yuwsiy amutsmi ahpatota; noqw Jesus aqw wūvi.

⁸ Noq̄w sinom pas q̄aan'ewakw hintaqam p̄onawit yuwsiy ahpatota; pu p̄ētu himutsotskit nantaqayat tshaqayaqe p̄onawit o'ya.

⁹ Noq̄w ima mohti'wisqam amuñkyaqamuy amumum tsa'tiwisqe pañqawwisa: Öqawmañwu, David tíata! Uma Tutuyqawhqat natñwaniyat añ pitutoqat pas hihtatotani. Nam God Sus'oveqñihqa put öqalaa!

¹⁰ Noq̄w pam Jerusalem ep pituq̄w, k̄ive sinom hin mow-awaykuqe pañqaqwa: Ya pam hak'i?

¹¹ Noq̄w sinom pañqaqwa: I' Tutuyqawhqat lavay'ayaata, Jesus, Galileet ep Nazareth añq'ö.

Jesus Goes to the Temple

(Mr 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Noq̄w pu Jesus God k̄iyat aw p̄ituhqe, ep ihpove huhyayaqamuy, pu hihta tuhtuy'yaqamuy sohsokmuy pañqw tusoqlalayí, nit s̄ivat n̄āhoyñwantotaqamuy huhyanpiyamuy takumna, pu h̄owihtuy huhyayaqamuy atsvewayamuy énañ'a;

¹³ Nihqe amumi pañqawu: Ura Tutuyqawhqat lavay'ayaat put eñem yan p̄ēna: Iki n̄āwakinpikihu yan t̄uñwantiwni. Noq̄w tuwat soq uma put uuyiñwtuy kivatoyñaya.

¹⁴ Noq̄w hakim q̄apostalyaqam, pu q̄ayaktaqam God k̄iyat ep put aw öki, noq̄w pam pumuy q̄alapsina.

¹⁵ Noq̄w ts̄ātsayom God k̄iyat ep saáataqe, pañqaqwa: Öqawmañwu, David Tiat! Noq̄w God awwat mohpeq momñwit-niqw pu tutavot tutuqayñayaqam it nanapta. Pu puma pas n̄āp ȳoríkya Jesus k̄ātutmalat hintsakq'ö; n̄ikañw tuwat a'nö itsívutotiqe,

¹⁶ Jesus aw pañqaqwa: Ya um imuy hiñqaqwaq̄w q̄a navota? Noq̄w pam amumi pañqawu: As'a. Noq̄w ya uma it tutuvenit q̄a hisat añ tuñwáya: Um titipostuy, pu ȳōyoñyaqamuy moayamuy ahpiy pas suyan tayawintiwni, it añ'a?

¹⁷ Pu pam pumuy mātapt, kitsókit Bethanyt awnihqe, pep talöñna.

Jesus Curses the Fig Tree

(Mr 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Noq̄w talavay pam ahoy k̄iminikañw, ts̄önmoki.

¹⁹ Nit pam p̄ohut q̄alave n̄önvospaltsokit t̄uwahqe, aw last, q̄a hihta ep tuwa, pay nahpit-saa, nihqe aw pañqawu: Pay um pas yahpiy q̄a hisat sipalay'vani, kita. Noq̄w pahsat pay n̄önvospaltsoki l̄āki.

²⁰ Noq̄w put aw n̄ānatuwnayaqam put tutwage, k̄ātayuñqe pañqaqwa: Is uti! N̄önvospaltsoki s̄ulaki.

²¹ Jesus lavayhtiqe, pumuy amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Pas uma qapēvevnayakahkañw qa wiwsiye' nuy nōnvospaltsokit hintsanqat uma piw pan hintsak-wisni. Hikis put epnihqe hōyokput uma hintsak-wisni. Uma it tūkwit nahlake' wuhkovatuphamiq tūviwniqat aw pañqaqwaqw, pam kurs hin qa panhtini.

²² Pu uma qapēvewni'kahkañw Inay aw hihta ōviy tūviñtote', soon qa put makiwyani.

The Question about Jesus' Authority

(Mr 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Noqw pam God kīyat aw pákihqe, sinmuy tutuqaynaqw, ima God awwat mohpeq momñwit, pu sinmuy amuñaqw wukw'a'yat put aw ōkihqe, aw pañqaqwa: Ya um hihta ōqalat aw yankañw ñit hintsaki? Hak un it ōqalat maqa?

²⁴ Noqw Jesus lavayhtiqe amumi pañqawu: Kurs nu tuwat umuy sukw hihta tūviñtani; noqw kurs uma nuy put āawnayaqw, nu tuwat hihta ōqalat aw yankañw ñit hintsakqey umuy āawnani.

²⁵ Ura John kūyit akw tūtuvoylalawu. Pam pantsakniqey haqaqw makiwa? sen ōveqatsit añqō'? sen sinmuy amuñaqō'? Noqw puma nānami yuaatotaqe pañqaqwa: Ya sen itam Oñaq'ō, kitotani? Soon qa pam itamumi pañqawni: Noqw hinoqw uma put aw qa tūtuptsiswa?

²⁶ Ya sen itam sinmuy amuñaq'ō kitotani? Nikañw itam sinmuy mamqasya. Pi sinom sohsoyam John Tutuyqawhqat lavay'ayaatnihqat pan mātsi'yuñwa.

²⁷ Noqw puma lavayhtotiqe Jesus aw pañqaqwa: Kurs itam hin pañqaqwani; noqw pam umumi pañqawu: Pay nu ōviy piw soon hihta ōqalat aw yankañw ñit hintsakqey umuy āawnani.

The Parable of the Two Sons

²⁸ Noqw ya uma hin wūwantota? Hak tāqa lōqmuy tiy-otimuy'ta; nihqe pam mohti'maqat awnihqe aw pañqawu: Itii, um pu' iovauiy ep tumalay'tani.

²⁹ Noqw pam lavayhtiqe nay aw pañqawu: Sóoni, kitat, pay hihsavoniqw wuwñiy alōntaqe aw haqamii.

³⁰ Pu pam añkñihqat awnihqe aw piw án lavayhti. Noqw pam hu'wage nay aw pañqawu: Nu awni, itanaa, kitat pay qa aw'i.

³¹ Noqw ya úmuyniqw imuy lōqmuy amuñaqw himuwa nay tunatyayat anhti? Noqw puma aw pañqaqwa: Pay mohti'maqa. Noqw Jesus amumi pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Ima moñwit eñem sīvat ōmalalwaqam, pu tokoy huhayaqam momoyam umupyeve pay God moñwtunatyayat aw yuñta.

32 Pi John súantaqat pöhut umuy āawnaniqe umumi pituq̄w uma put aw qa tütuptsiwa; noq̄w añwu pi moñwit eñem sīvat ömalalwaqam, pu tokoy huhyayaqam put aw tütuptsiwa. Noq̄w as uma aw yórikyat umuhtunatyay añq̄w qa lasya, uma as aw tütuptsiwanikañwo.

*The Parable of the Tenants in the Vineyard
(Mr 12.1-12; Lk 20.9-19)*

33 Huvam inumi tuqayvastotaa. Noq̄w nu umuy tūwutsit āawnani. Hak tāqa övat uyht, put aw nõyakna, nit haqam övat pālayat yuykuyaniqat eñem qölötat, tuwalankihut kīta; nit üyit tumalay'yuñqamuy amumi put mātapt, yāvoqhaqamii.

34 Pu öviy kwañwtinisavotiqw pam tumal'aymuy üyit tumalay'yuñqamuy amumi hōna, aniwnit ömahtotaniqat öviy'ö.

35 Noq̄w üyit tumalay'yuñqam put ayamuyatuy ñuahtotaqe, sukwat wuvahtota, pu sukwat nīnaya, pu sukwat tatatupya.

36 Pu piw pam pētuy tumal'aymuy mohti aq̄wyaqamuy amuhpenihqe hóyokiwtaqamuy amumi ayata. Noq̄w puma pumuy mohti' ökihqamuy amún hintsatsna.

37 Pahsat pu pam nuhtuñk pas tiy pumuy amumiq tavi pañqawhqe: Puma pay itiy soon qa kaptsi'totani, yan wūwaaqe.

38 Noq̄w soq üyit tumalay'yuñqam tiyat tutwaaqe nānami pañqaqwa: I' hapi nay akpetaniqa. Taa, itam nīnayani, nen itam hihta himuyat himhtotani, kitota.

39 Nihqe puma put ñuayat, ovauyit añq̄w qalavo tūvayat, nīnaya.

40 Taay, noq̄w ya övat üyi'taqa pite', üyit tumalay'yuñqamuy hintsanni?

41 Noq̄w puma put aw pañqaqwa: Soon qa pam pumuy qahopihtuy qöyani, nit pas pētuy tumal'ayhtani; noq̄w puma put kwañwtiqw put aw kiwismantani, kitota.

42 Noq̄w Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma qa hisat it tutuvenit añ tuñwáya? Owa kīlalwaqamuy amuhpiy qalavo tūviwhqa hapi tuyqaatniwhti. Tutuyqawhqa it tumaltaq̄w, itamuyniqw kātatayhpi, it'a?

43 Yaniq̄w öviy nu umumi pañqawni: God moñwtunatyat umuñaq̄w nawhkiwht, pu hihtuywatuy sinmuy amumi noiwni. Noq̄w puma hapi moñwtunatyat ep sinoiwyuñqamuy amún hinwisni.

44 Noq̄w it owat ep posqa hapi yóñohtimantani; nīkañw ason pam owa hakiy aw pohse' put pās tostani.

45 Noq̄w God awwat mohpeq momñwit, pu Pharisee-sinom, puma put lavayiyat aw tūqayyuñqe māmatsyaq̄w, kurs pay pam pumuy yuaata.

⁴⁶ Nihqe puma as put nuayaniqey unanwtotit, piw sinmuy maqastoti, pumuyniqw pam Tutuyqawhqat lavay'ayaatniqw oviy'o.

22

The Parable of the Wedding Feast

(Lk 14.15-24)

¹ Noqw Jesus tūwutsit hihta tuawi'taqat akw pumuy amumi lavayhtiqe pañqawu:

² Oveqatsit añqw moñwtunaty hakiy moñwit tiat nāapsinaqw eñem nōvatiwhqat anta.

³ Put naat nōviwhqat aw tūtsamiwyuñqamuy wánwayyaniqat oviy ayamuy añqe' ayata. Noqw tūtsamiwyuñqam awyaniqey qa nānawakna.

⁴ Pahsat pu piw pam pētuy tumal'aymuy ayataqe amumi pañqawu: Uma tūtsamiwyañqamuy amumi pañqawani: Taay, nōva pās yukilti; nu iwakasvokmuy, pu iwakashoymuy wi'yuñqamuy qōya; noqw shosoy himu pās yukiwta. Uma nāapsinaqat ep nōviwhqat awyani.

⁵ Noqw puma put paysoqtotaqe, haqe' nankwusa, suhka pāsaw aw'i, pu suhka huhyanpiy aw'i.

⁶ Noqw pētu tumal'aymuyatuy nuahtotat, pumuy okiwsasnat, qōqya.

⁷ Noqw moñwi put navotqe itsivuti; nihqe pumuy amumi solāwamuy ayataqw, puma tumal'aymuyatuy qōqyaqamuy tuwat qōqya; nit kitsókiyamuy taqtsokya.

⁸ Noqw pahsat pu moñwi tumal'aymuy amumi pañqawu: Pas nāapsiniwhqat ep nōviwhqat pās yukiwta; noqw kurs tūtsamiwyaqam qahopitu. Noqw oviy soon pumuy amuñaqw haqawa nōviwhqat añqw nōsni.

⁹ Taay, uma añqe' pōhut añ nankwuse', hakimuy hihsa'nihqamuy tutwe', uma pumuy nōviwhqat aw tūtsamtotani.

¹⁰ Noqw oviy puma tumal'a'yat añqe' pōhut añ nankwusaqe, hakimuy hihsa'nihqamuy tutwaqe, pañso tsovalaya, qalomásinmuyu, pu lomasinmuyu. Noqw haqam nāapsiniwhqat ep sinom ohpo.

¹¹ Noqw moñwi tūtsamiwyuñqamuy amumi kuyvatoqe, ep pákihqe, hakiy tāqat nāapsiniwhqat ep yuwsit qa yuwsit'atqat tuwa.

¹² Nihqe pam put aw pañqawu: Ikwátsi, ya um hin nāapsiniwhqat ep yuwsit qa yuwsit'kañw pew paki? Noqw kurs pam hiñqawni.

¹³ Pahsat pu moñwi tumal'aymuy amumi pañqawu: Huvam māyat, pu hokayat somyat ayo'haqami ihpomi qalālat aw uma tūvayani. Pep tsaykitiwni, pu tama nūritiwni.

14 Pay as kaysiwhqam wánwayniwya; nīkañw pay híkiyom namorstiwya.

The Question about Paying Taxes

(Mr 12.13-17; Lk 20.20-26)

15 Pahsat pu Pharisee-sinom ahpiyyaqe, hin as put lavayiyat akw núansanyaniqey òviy namivavasiwnaya.

16 Nihqe puma hakimuy pumuy amumi nánatuwnayaqamuy pu Herod añqw wīsiwtaqamuy Jesus aw hōnayaqw, puma pañqawwa: Tūtutuqaynaqa, itam ūmi navoti'yuñqw, um pas qaatsatnihqat hintsaki; nihqe um God tuwiyat suan tūtutuqayna; pu um qa sinonuiña, ispi um sinmuy wuwniyamuy qa kaptsi'taqee.

17 Um kurs òviy itamuy āawnani, Ya um hin wūwanta? Ya pay itam hihta añ sivit Caesar aw òoyyaniqw pam súanta? Sen qa súanta?

18 Noqw Jesus pumuy nukpantunatyayamuy tuway'taqe, amumi pañqawu: Ya uma hinoqw nuy unaheptota, nawip'ew hintsatskaqamu?

19 Kurs tax ep sivat inumi mahtaknayaa. Noqw puma put aw put mahtaknaya.

20 Noqw pam amumi pañqawu: Ya i' hakiy taywaata? Pu hakiy tuñwniat añ pey'ta?

21 Noqw puma put aw pañqawwa: Caesar hapi. Pahsat pu pam amumi pañqawu: Panta hápiniqw; òviy uma Caesar himuyat Caesar aw noayani; pu uma God himuyat God aw noayani.

22 Noqw puma yan nanaptaqe, kurs hiñqaqwaqe, kātayuñt, put mātapyat, ahpiyya.

The Question about Rising from Death

(Mr 12.18-27; Lk 20.27-40)

23 Noqw pay put tālat ep hakim Sadducee-sinom, yaw so'pum pay ahoy qa yesvaniqat pañqaqwaqam, put aw òkihqe tūviñtotaqe,

24 Aw pañqawwa: Tūtutuqaynaqa, ura Moses hapi pañqawu: Kurs tāqa qa tímuy'kañw mokq, put pāvaat, sen tupkoat put nōmayatniñwuqat amum qatupte', put eñem tíoymantani.

25 Noqw ura as hakim tsáne'nihqam nānatupkom yēse. Noqw amuñaqw suspavaam as nōmatat, qa tímuy'vat, pay mōki; nihqe tupkoy aw nōmay mātavi.

26 Noqw añknihqqa pay piw anhti; noqw pu amuñknihqqa pay piw amunhti. Noqw puma as tsáne'nihqam put nōmatotaqw, qa hihtawat eñem wuhti ti'va.

27 Noqw nuhtuñk pu' wuhti tuwat mōki.

28 Noq̄w ya ōviy sinmuy ahoy yesvaq̄w, pam hihtawat pumuy tsáne'nihq̄amuy nōmaatni? Pi puma sohsoyam put nōmatota.

29 Noq̄w Jesus amumi pañq̄awu: Suyan pi uma tutuvenit-nikañw pu God ōq̄alayāt qa tuwi'yuñwa. Nihqe paniq̄w hapi ōviy uma qa suan wūwaya.

30 Pi sinom ahoy yesve', soon nōmalalwani, piw soon puw-suñwlalwani; pas puma ōveqatsit ep God hoñviaymuyatuy amun-yuñwani.

31 Noq̄w kurs uma so'qam ahoy yesvaniq̄at ep tūviñtotaq̄w-ya uma qa hisat tutuvenit añ it tuñwáya: Ura God umumi pañq̄awu:

32 Nu hapi Abraham, pu Isaac, pu Jacob, pumuy Tutuyq̄awhqaamu, it'a? (Noq̄w ōviy puma nāto yēse.) Oviy pi God qa so'pumuy amumi tutuyq̄awi, pi yesq̄amuy amumii.

33 Noq̄w sinom it nanaptaqe, put tutuq̄ayhpiyat ep kātayuñwa.

The Great Commandment
(Mr 12.28-34; Lk 10.25-28)

34 Noq̄w yaw pam Sadducee-sinmuy moavōltaq̄at Pharisee-sinom nanaptaqe, puma sumitsovalti.

35 Noq̄w pumuy amuñaq̄w suhka tutavot aw tuvoti'taq̄a put unahepqe, tūviñtaqe aw pañq̄awu:

36 Tūtutuq̄aynaqa, ya tutavot ep himuwa pas suspavani?

37 Noq̄w Jesus put aw pañq̄awu: Um God Uhtutuyq̄awhq̄ay aw sohsok uh'unañway akw unañway'tani, pu sohsok uhhik-wsiy akw'a, pu sohsok uhwuwniy akw'a.

38 I' hapi susmohti-nikañw pu suswuyōq̄ tutavo.

39 Noq̄w añknihq̄a pay piw put anta: Um pas nāmi hin unañway'taq̄ey pan uhsinosñway aw unañway'tani.

40 Pi sohsoy tutavo pu Tutuyq̄awhq̄at lavay'aymuyatuy lavayiam imuy lōqmuy tutavot hapi ahpiy'o.

The Question about the Messiah
(Mr 12.35-37; Lk 20.41-44)

41 Noq̄w nāt Pharisee-sinom tsovawtaq̄w, Jesus pumuy tūviñtaqe,

42 Amumi pañq̄awu: Ya uma hin Christ aw wūwantota? Ya pam hakiy tíata? Noq̄w puma put aw pañq̄aq̄wa: David hapi pam tíata.

43 Noq̄w pam pumuy amumi pañq̄awu: Noq̄w pantaq̄w hinoq̄w David Qahováriwtaq̄at Hikwsit ahpiy put Moñwílawu? Oviy pi pañq̄awu:

44 Tutuyq̄awhqa Imoñwiy aw pañq̄awu: Um hāk iputvaq̄ewat qátuni, hisat nu uhtuwq̄amuy áñwutaq̄w, puma ūmi maq̄aptsi'yuñwniq̄at pahsavoo.

⁴⁵ Noq̄w kurs David put Moñwílawhq, hin pam put tíatni?

⁴⁶ Noq̄w soon kurs hak put hu'wani. Piw pāpu qa hak pahpiy put hihta tūviñtaniqey aw unasaki.

23

Jesus Warns against the Teachers of the Law and the Pharisees

(Mr 12.38-39; Lk 11.43, 46; 20.45-46)

¹ Pahsat pu Jesus sinmuy-nikañw pu put aw nánatuwnayaqamuy amumi lavayhtiqe,

² Pañqawu: Tutavot tūtutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amumum Moses qeniyat ep hōñi.

³ Paniq̄w òviy uma pumuy lavayiyamuy aw tūqayyuñwi, pu umuy hinhtotiniqat umumi pañqaqwaq̄w uma panhtotimantani; nikañw uma pumuy qa tututskanayani. Taq puma as nuhtumi yuaatiwiskahkañw, lavayiy qa an hinwisa.

⁴ Taq puma soñawnen hihta s'nō putut mokahtotat, hakiy ikwiltuynayañwu; nikañw soon ñas'ew put paañwayañwu.

⁵ Nihqe nāp hihta hintsatskaqey mahtakni'yuñwniqey òviy pantsatska. Puma God lavayiyat hihta añ pey'yuñqat put q̄tōsosomehpi'yuññwu, pu may añ pīwu, pu yuwsiy wupatsamimhtoynaya.

⁶ Pu haqe' nōviwhqat añ mohkaqe qeqnit tuñlay'yuññwu, pu tsotsvalkiva qenit pas pávanyaqat pīwu.

⁷ Pu sinom kisonva pumuy pas hihtay'yuñwniqat nānawakna, pu Tutuqaynaqa yan tūñwantiwyaniqey tuñlay'yuñwa.

⁸ Noq̄w uma hapi Tutuqaynaqa qa yan tūñwantiwyani; pi sūka umuy tutuqaynaqa, Christ; noq̄w uma sohsoyam nānatupkomu.

⁹ Pu uma tūwaqatsit ep qa hakiy nālalwani; pi sūka Umunaa, òveqatsit ep qátuhqa.

¹⁰ Pu piw uma Tūtsami'wisqey qa yan tūñwantiwyani; pay pi sūka umuy tsāmi'maqa, Christ.

¹¹ Pay umuñaqw pas suspavannihqa umuy tumalay'mani.

¹² Haqawa pavan nāhihtataqa hapi qahimuniwhtini; pu nāqahihtataqa hapi a'nō hímuniwhtini.

Jesus Condemns Their Hypocrisy

(Mr 12.40; Lk 11.39-42, 44, 52; 20.47)

¹³ Nikañw is ohi uma tutavot tutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! pi uma òveqatsit añqw moñwtunatyat aw sinmuy uhtsi'yuñwa; uma as qa aw yuñtakañw, aw yuñniqamuy qa nakwhantoyñaya.

¹⁴ Is ohi uma tutavot tutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! uma koñnanalvutuy

kīkiyamuy nawhkilalwa; pu uma nawip'ew nānawakne', sutsépyuaaykuyañwu. Paniq̄w hapi ōviy uma pas pavan qalomáyukuniwyaniqey aq̄w hoyta.

15 Is ohi, uma tutavot tutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Pas pay uma hakiy umuhtuptioniy aw tuptionyaniqe ōviy pātuwaqatsit, pu tūwaqatsit añ ahsupoq nankwusañwu. Noq̄w uma put aw tuyqawvayaq̄w, pam umuhpenihqe pas qalomáhintsakñwu. Noq̄w ōviy God nawus maskive qōhit aq̄w put sivintoynani, umuhpenihqe hóyokiwtaqata.

16 Is ohi uma tūtsamyaqam qapostalyaqamu! Oviy pi uma pañqaqwa: Hak lavayhte': Nam ilavayi God kīyat hin hūrs wúnuhqat pan wúnuni kite', pam soñawnen qa hinwat lavayhtiñwu. Nikañw kurs pam ilavayi it sikavalasivat God kīyat epnihqat an pasiwtani kite', pam nawus lavayiy kurs hin qa anhtini.

17 Uma ñasta wuwni'yuñqamu qapostalya! Ya himuwa pas pávanniq̄w ōviy'o? sen sikavalasiva? sen God kīata? Pi put kīat hapi sikavalasivat pas hihtatañwu.

18 Uma piw pan tūtutuqaynaya: Hak lavayhte': Nam ilavayi God kīyat ep hom'oyvihkat an pasiwtani, kite', pam soñawnen qa hinwat lavayhtiñwu. Nikañw hak lavayhte': Nam ilavayi hom'oyvihkat ep kuwahtiput an pasiwtani, kite', nawus pam lavayiy kurs hin qa anhtini.

19 Uma núanhihtu qapostalyaqamu! Ya himuwa pas pávanniq̄w ōviy'o? sen kuwahtipu? Sen hom'oyvihka? Pi pam hapi kuwahtiput pas hihtatañwu.

20 Paniq̄w ōviy hom'oyvihkat akw öqalat lavayiy pasiwnaqa piw kuwahtiput pep oyiwqh̄at akw pan lavayhtiñwu.

21 Piw God kīyat akw öqalat lavayiy pasiwnaqa piw God pep ki'taqat akw pan lavayhtiñwu.

22 Pu hak öveqatsit akw öqalat lavayiy pasiwnaqa hapi God moñw'atsvewayat akw pan lavayhtiñwu, pu put ep tsokiwtat̄aqat akw'a.

23 Is ohi uma tutavot tūtutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! uma pi umuh'uyiy añq̄w nēnevenit pakwút-sikivo sun oyit God aw noayañwu; nikañw soq God tutavoyat pas pávanyaqat uma ayo yuykuya; uma sinmuy amuñem suan hin yukuyaniqey qe'toti; uma ñasta núokway'yuñwa; uma qa suan hinwisa. Uma as pávanyaqat tutavot añ ahsupoq hinwisnikañwo, pu it qa pas qatuvosnihqat añ pīwu.

24 Uma hihtu qapostalkahkañw tūtsamyaqamu! pas uma totophohyat ōviy kūyit tsahkwakinkahkañw, it himuvohkot pōlay'taqat kwukwú'ya.

25 Is ohi uma tutavot tūtutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Uma kuyapkuyit, sen tsaqaptat òvaqe-sa kwañw'ewakwnihqat anyuñwa, nikañw soq hihta tukwhanayaniqey-sa tunatyawyuñwa, Pu uma qanamítuyqawi'yuññwu.

26 Um qapostal Pharisee-sino, um mohti uhkuyapiy ahsonñaqw kwañw'ewakwtaqw, pam òvaqe piw kwañw'ewayni.

27 Is ohi uma tutavot tūtutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Uma tūtuamit qōtsálwiwyuñqat anyuñwa. Pay as antsa pi pam òvaqe lomasosniwa; noqw pi ahsonve sinmuy òqaam añ opom'iwyuñwa, pu sohsoy himu toyoy'eway'o.

28 Noqw pan uma suovaam pay suan hinyuñqey nuhtumi namtahnaya; nikañw uma pan atsáy'kahkañw qa súanhinwisa.

Jesus Predicts Their Punishment (Lk 11.47-51)

29 Is ohi uma tutavot tūtutuqaynayaqamu, pu Pharisee-sínomu, nawip'ew hinyuñqamu! Uma pi Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy amuñem tuamhqōlōt lomahinyuñqat yuykuya, pu añ hakimuy súanyuñqamuy haqe' tūam'iwyuñqat añ aw nukwáñwsonilantotaqe,

30 Pañqaqwañwu: Pas as itam itanamuy qatsíyamuy ep yēse', soon amumum Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy qōqyani.

31 Yan uma Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy qōqyaqamuy tímatnihqey nāsuhputsni'yuñwa.

32 Taay! Huvam umunamuy hihta yayhnayaqat aw antsat-naa.

33 Uma lölöqañhtuy amunyuñqamu, uma tsūtsu'tuy aniwn-imatu! ya uma hin qōhit aqw maspiwanyiqey añqw ayo nōñakni?

34 Pantaqw òviy meh! Nu hapi umumi lavay'a'yatuy hōnani, pu suan wuwni'yuñqamuyu; pu tūtutuqaynayaqamuy nu umumi ayatani. Noqw haqawatuy uma qōqyani; pu haqawatuy nahoylehtsit aw múayani; pu haqawatuy uma umuhtsotsvalkiy añ a'nō wuvahtotani, nen añ aqwhaqami kitsókinawit pumuy okiwsahsanyani.

35 Noqw God umuy hapi tukopani, sohsokmuy suan hinwisqamuy umunam qōqyaqat ahpiy'o, it súantaqat Abel qatsíyat ep'e, pu añk yesqamuy pīwu, pu Barachias tiyat Zacharias yan mātsiwhqat qatsíyat ep'e. Ura uma God kīyat-nikañw pu hom'oyvihkat pumuy amuhtsave put nīnaya.

36 Pas antsa nu umumi pañqawni: God pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumi sohsoq it yantaqat ep nāoyni.

Jesus' Love for Jerusalem
(Lk 13.34-35)

³⁷ Is ohi úmaa, Jerusalem ep sínomu! Is ohi umuñemi! Uma Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy qöyantotaqamu, pu umumi ayatiwyaqamuy tatatupqöyantotaqamu! Pas as nu hihsak-ishaqam umuy tsovalani, kowakowuhti timuy masay at-pikage tañatañwuqat pan'i; noqw uma qa nānakwha.

³⁸ Meh! God umuhkiy pay tatamhta.

³⁹ Pi nu umumi pañqawni: Pay uma yahpiy haqahpiy soon inumi yórikyani. Nikañw ason hisat aw pituqw, uma pañqaqwani: Tutuyqawhqat natñwaniyat añ pitutoqa nam tayawintiwa, uma kitotani; nen pep pu' uma inumi piw yórikyani.

24

Jesus Speaks of the Destruction of the Temple
(Mr 13.1-2; Lk 21.5-6)

¹ Pu Jesus pañqw yamakt, God kīyat añqw ahpiy'o; noqw put aw nānatuwnayaqam God kiyat ep añ kīiyuñqat put aw mahtaknayanige put aw öki.

² Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya uma sohsok it añ qa tāyuñwa? Pas antsa nu umumi pañqawni: Pay nāt pas qa haqam i' owa nāp qeniy epni. Pas sohsoy sahpukniwni.

Troubles and Persecutions
(Mr 13.3-13; Lk 21.7-19)

³ Noqw pam tsomot Olivet epeq qatuqw, put aw nānatuwnayaqam pay nanalt put aw ökihqe aw pañqaqwa: Um itamuy āawnani: Ya ñi hisat yaniwhtini? Pu un hisat pítuniqat himu put tuawi'tani, pu qatsit sohtiniqata?

⁴ Noqw Jesus lavayhtiqe pumuy amumi pañqawu: Uma tunatyaltotini; noqw qa hak umuy ūnatoynani.

⁵ Taq nāt kaysiwhqam inatñwaniy aw yankahkañw öke', pañqaqwani: Nu' hapi Christ kitotani, nen kaysiwhqamuy ūnatoynayani.

⁶ Pu uma nāqöyiwuy yāvaqnihqat nanvotyani, pu umuh-hayhke' nāqöytaqw uma nanaptani. Nikañw uma qa hin unañwtotini. Pi pay pam pāvantaqa pas soon qe'ni. Nikañw pay hapi nāt qa pep so'ñwamiq pítuni.

⁷ Pi añqe' hihtuwat sinom hihtuywatuy sinmuy amumi wuñkuyamantani. Pu moñwtunaty suk w moñwtunatyat ehpe-whtimantani. Pu hāhaqe' tsönösqatsini, wukotuyhqatsini, pu tutskwa tayayaykuni.

⁸ Ii hapi hīhihta kānanvotpit yayhniata.

9 Noq̄w sinom sohsoyam umumi qa suhtaq'ewyani, uma isinomniq̄w òviy'ò. Noq̄w puma umuy okiwsahsanyat, umuy q̄òq̄yani.

10 Noq̄w pahsat pu kaysiwhqam tuptsiwniy ańq̄w lasye', nānami qa suhtaq'ewyani. Noq̄w sūka suk̄w momñwituy aw mātapni.

11 Noq̄w kaysiwhqam hoñve', Tutuyq̄awhqat lavay'aymatnihqey atsáy'kahkañw kaysiwhqamuy ūnatoyñayani.

12 Ephaqam qaanhtipu tūwaqatsit ań ahsupoq kúrukiwmani, noq̄w òviy kaysiwhqam nami'nañway ań peveltotini.

13 Noq̄w pay yūmosa ań kuytaqa hapi ayo yámakni.

14 Noq̄w isinom tūwaqatsit ań ahsupoq it lomatuawit yuaa-totaq̄w, sinom sohsoyam nanaptani. Noq̄w pep pu' so'ñwamiq̄ pítuni.

The Awful Horror

(Mr 13.14-23; Lk 21.20-24)

15 Ura Tutuyq̄awhqat lavay'ayaat Daniel yan lavayhti: Hak nuhtsel'ewaynihqa tūkiq̄òtaniqa wunuptuni. Ań tūñwantaqa māmatsni. Noq̄w òviy ason uma put God kīyat pas himunihqat ep wúnuhqat aw yórikaq̄w,

16 Pep pu' ima Judeat ań yesqam tuhtukwimiq̄ watqani.

17 Pu i' hak kits'oveq̄nihqa pañq̄w hāwe', nawus soon hihta òviy ahpami papkini, súwayaniqe òviy'ò.

18 Pu i' hak pasve hinumqa soon yuwsiy òviy kīmini.

19 Noq̄w hisat aw pituq̄w, pep hapi pu' haq̄awat ań nō'yiwyuñq̄amuy, pu yōyoñnayaq̄amuy kurs hin watqaniq̄amuy amuñem pas is óhini.

20 Noq̄w pas pay okiw uma qa tōmō' watqaniq̄ey òviy Umuñay aw tūviñlalwani, piw qa nasuñwintalōñnit ep'e.

21 Taq̄ pep aw pituq̄w, qaan'ewakw kānavotpini, pas tūwaqatsit hisat yukiltiqat ańq̄w pew pahsavo qa hisat pan hiniwhitiqat pan'i, pas qae, piw soon hisat pāpu paniwhitini.

22 Noq̄w as talōnwintiwhqa qa pelvotiq̄w, soon hak ayo yámakni. Noq̄w pay hapi Tutuyq̄awhqat namoramuyatuy amuñem tunatyat ahpiy pam pelvotini.

23 Pep pu' ason kurs hak umumi, Meh, yep Christ kitaq̄w, sen Ayamo, kitaq̄w uma qa tūtuptsiwani.

24 Taq̄ nāt hakim Christ-nihqey nātsokani'yuñqam mātaq̄totini; pu Tutuyq̄awhqat lavay'aymatnihqey nātsokani'kahkañw hoñvani, qa pūmayakañwo; nen hīhihta kātayhpit hihta tuawi'taqat hintsatskani, pas qaōwíhintaniq̄w òviy kurs as hin pasiwtaniq̄w hikis pi ań Tutuyq̄awhqat namoramuyatuy ūnatoyñayani.

25 Noq̄w meh, uma hapi pay nanapta, ispi nu añwu pay umuy put āawnaq'ō.

26 Paniq̄w ōviy kurs puma umumi Meh, taq pam qayēsiwhpuve qatu, kitotaq̄w, uma qa awhaqamiyani; sen Meh, pam yūpaveq qatu, kitotaq̄w, uma qa tūtuptionsani.

27 Pi hōpaq talwihpiki tēveñehaqami mātaqtiñwu; noq̄w pay hapi pantani hisat Nu, Sinot Tiat, pītuniq'ō.

28 Pi haqam himu mokput tokoatniq̄w, pañso wiwsokt tsovaltiñwu.

The Coming of the Son of Man

(Mr 13.24-27; Lk 21.25-28)

29 Noq̄w pahsat put kānavotpit atsve āpiy pay tāwa qa tālawvani, pu mūyawuy añq̄w qa talni, pu sōtu tokpelat añq̄w lōhōhōykuni, pu ōvaqe hīhimu ōqala tayayaykuni.

30 Noq̄w pahsat pu himu tokpelat epeq mātsiltini, nuy Sinot Tiyat pītuniqat tuawi'taniqee. Noq̄w pahsat pu tūwaqatsit ep sohsoyam nanāpwat sinom tsaykitani; noq̄w pu Nu, Sinot Tiat, ōqalat yankañw, qaan'ewakw son'iwkañw, ōvaqe ōomawhtuy akw hawtoq̄w, puma nuy tutwani.

31 Noq̄w itōtōppi a'nō tōtqīw, nu ihoñviaymuy añqe' ay-atani; noq̄w puma inamoramuy tūwaqalvoqhaqami yesqamuy nānan'ivaq̄w tsovalayani.

The Lesson of the Fig Tree

(Mr 13.28-31; Lk 21.29-33)

32 Taay, kurs uma nōnvospaltsokit hihta tuawi'taqat nanaptani. Put nantaqaat palmokte' sákawsate', nahpi'wisq, kurs tal'añwhayiñwtiqat uma nanaptañwu.

33 Noq̄w pan hapi uma sohsoq iit hihta aw yórikye', soon pas nu hisat pītuniqat uma nanaptani. Pep hapi nu soñawnen hōtsíwhpeq wúnuhqat uma nanaptani.

34 Pas antsa nu umumi pañqawni: Soon nāt ima sinom tūtuwayaq̄w, pay īi sohsoy yaniwhtini.

35 Pay tokpela, pu tūwaqatsi tūwayani; nīkañw ilavayi hapi pas soon tūwayani.

No One Knows the Day and Hour

(Mr 13.32-37; Lk 17.26-30, 34-36)

36 Nīkañw hisat aw pītuniqat, pu haqe' qalawmaqwhaqamniqat hapi qa hak navoti'ta. Pas qae, ōveqatsit ep hoñvia'yam hikis qa navoti'yunwa. Pas Ina nāla put navoti'ta.

37 Noq̄w ura Noet qatsíyat ep hin hiniwhtiqat pay hapi piw pantani hisat Nu, Sinot Tiat pītuniqat ep'e.

38 Pay ura nāt qa pātsikq, sinom nōnova, pu hīhikwya; nōmalalwa, pu puwsuñwlalwa, hisat Noet pākihut aq̄w pākihqat aw pahsavoo.

39 Nihqe puma qanavoti'yuñqe pãtsikq, puma sohsoyam súlawhti. Noqw pay piw hapi pantani hisat nu' Sinot Tiat pítuniqat ep'e.

40 Pep pu' hakim lōyōm haqam pasveni; suhka wīkiwhq, suhka akwsiñwni.

41 Pu hakim lōyōm wuhtit nūmantani; suhka wīkiwhq, suhka akwsiñwni.

42 Pantaqw òviy uma tunatyawyuñwni, taq Umuhtu-tuyqawhqa hisat pítuniqat uma qa navoti'yuñwa.

43 Noqw uma it navoti'yuñwni: Pi as ki'taqa uyiñwut hísatniqw pítuniqat navoti'te', soon qa tūwalani, nen soon put kíyat haqe' aw pákiniqw pam pánani.

44 Paniqw òviy uma pás moñwvas'iwyuñwni; taq uma nāt qa pan wūwantotaqw, nu', Sinot Tiat pítuni.

The Faithful or the Unfaithful Servant

(Lk 12.41-48)

45 Taa. Ya hak haqam hihta añ suan hinmaqa suan wuwni'taqa tumal'aya? Put hapi moñwi tumalsuñwamuyatuy amumi moñwtapq, pam pumuy ańsakis tunōshuylawni.

46 Kurs moñwi hisat ahoy pite', put nāt suan tumalay'maqat aw yorikq, pam hahlayhpit epni.

47 Pas antsa nu umumi pañqawni: Put moñwíat pas soon put qa sohsok hihta himuy aw moñwtapni.

48 Nikañw kurs as pam tumal'aya qahopinen, pam unañwpeq pañqawni: Imoñwi pítuniqey pas nāt haqami tavi'ma, kítani.

49 Nen pu' tumalsuñwamuy wuvahtivakañw, pu honaqkuyit akw hōnaq'iwyuñqamuy amumum tūmoykañw, pu hīhikwni.

50 Pu pam qa hin pan wūwankañw, moñwiy qa nuhtay'taqw,

51 Pam pite' put pavan pas a'nō sivintoynani. Noqw pam nawip'ew hinyuñqamuy amumum nātuwiwni. Pep a'nō tsayk-itwini, pu tama ñuritiwni.

25

The Parable of the Ten Girls

1 Pahsat pu òveqatsit ańqw moñwtunatya hakimuy pakwt-nihqamuy mámanhtuy amuntani. Puma wihqōhiy òmahtota, möönañwhtiniqat ahsawvawisa.

2 Noqw pumuy amuñaqw tsívotnihqam wuwni'yuñqw, pu tsívotnihqam qa wuwni'yuñwa.

3 Qa wuwni'yuñqam wihqōhi'wiskahkañw, tövukuyit qa maskay'wisa.

4 Noqw wuwni'yuñqam wihqōhi'wiskahkañw, tövukuyit hihta añ kūyi'wisa.

⁵ Noq̄w möönañw nawutsnaq̄w, puma sohsoyam puwso'qe tokva.

⁶ Noq̄w suhtokihaq̄ hak a'nö pañqawu: Meh, möönañw añq'ö, huvam ahsawvawisaa.

⁷ Pahsat pu puma mamant sohsoyam hoñvaqe, wihqöhiy aw hintsatsna.

⁸ Noq̄w qa wuwni'yuñqam wuwni'yuñqamuy amumi pañqaqwa: Itamuy umuhtövukuyiy añq̄w maqayaa, taq itahwihqöhi tōkiwwisa.

⁹ Noq̄w wuwni'yuñqam lavayhtotiqe pañqaqwa: Sóoni, taq ka itamumi nan'ivo qa aptsiwatani, tis pi uma huhyayaqamuy amumiye', nennem tuiyani.

¹⁰ Noq̄w pumuy nāt tuiwisq̄ möönañw pitu; noq̄w ima moñwvas'iwyuñqam put amum nāñuiwniqat ep nōviwhqat aw yuñā, noq̄w ihpoq̄ uhtsilti.

¹¹ Atsve pu' mimawat mamant piw tuwat ökihqe, pañqaqwa: Moñwi, Moñwi, itamuñem hōtaa.

¹² Noq̄w pay pam lavayhtiqe pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Nu umuy hakimuy qa tuwi'ta.

¹³ Yantaq̄w öviy uma tunatyawyuñwni, pi uma hisat talöñvaqat, pu haqe' qalawmaq̄w nu' Sinot Tiat pítuniqat qa navoti'yuñwa.

The Parable of the Three Servants
(Lk 19.11-27)

¹⁴ Pi nu hakiy haqami yāvoq̄nihqat antani. Pam hak tumal'aymuy wánwayhqe, amumi hihta himuy noa.

¹⁵ Nihqe sukw aw tsivót-sikip sōmorit sīvat oya, nit pu sukw aw lōp sōmorit sīvata, nit pu sukw aw sūp sōmorit sīvata, hin nanāpwat akw moñwvavototiniqat pan pakwāmna; nit pahsat pay haqami nakwsu.

¹⁶ Pahsat pu i' tsivot-sikip sōmorit sīvat ömahtaqa ahpiynihqe, put akw huhyaqe, put aw tsivót-sikip sōmorit sīvat hōyokna.

¹⁷ Pu i' lōp sōmorit sīvat ömahtaqa piw put anhtiqe, lōp sōmorit sīvat put aw hōyokna.

¹⁸ Noq̄w pu sūp sōmorit sīvat ömahtaqa ahpiynihqe, tutskwave hañwat, pañsoq̄ moñwiw sīvayat tupka.

¹⁹ Pu ahpiy wūyavotiqw, pumuy moñwíam pítuhqe, pumuy amumi put ep pohta.

²⁰ Noq̄w öviy i' tsivót-sikip sōmorit sīvat ömahtaqa pituhqe, piw tsivót-sikip sōmorit sīvat kívahqe, pañqawu: Moñwi, ura as um tsivót-sikip sōmorit sīvat inumi noa, noq̄w meh, nu put aw tsivót-sikip sōmorit sīvat hōyokna.

²¹ Noq̄w put moñwíat aw pañqawu: Um súanhti, um lolma qa paysoq̄ hintsakqa tumal'aya, um tsa' tuwanit ep qa

paysoq hintsaki. Noqw òviy nu uñ pavan wūhaq tuwanit aw moñwtapni. Um uhmoñwiya amum hahlayni.

22 Pu tuwat i' lōp sōmorit sīvat òmahtaqa pítuhqe aw pañqawu: Moñwi, ura as um lōp sōmorit sīvat inumi noa; noqw meh, nu lōp sōmorit sīvat put aw hōyokna.

23 Noqw put moñwíat aw pañqawu: Um súanhti, um lolma qa paysoq hintsakqa tumal'aya; um tsa' tuwanit ep qa paysoq hintsaki. Noqw òviy nu uñ pavan wūhaq tuwanit aw moñwtapni. Um uhmoñwiya amum hahlayni.

24 Pahsat pu i' sūp sōmorit sīvat òmahtaqa pítuhqe, pañqawu: Moñwi, nu ūmi navoti'taqw, um a'nō unañway'ta; nihqe um haqam qa uyht ep hōqñwu, pu haqe' poshumit qa tsalakin'uyht añ hihta tsovalañwu.

25 Noqw nu uñ mamqasqe, òviy ahpiyñihqe, uhsivay tutskwawe tupka; noqw meh, yep uhsiva.

26 Noqw put moñwíat lavayhtiqe put aw pañqawu: Is okiw um hak qahopi, naōntumal'aya! Pas as um inumi navoti'taqw, nu haqam qa uyht ep hōqñwunikañw, pu haqe' poshumit qa tsalakin'uyht pañ tsovalañwu.

27 Himu pi um sīvat aw tunatyawyuñqamuy amumi isivay óyanikañwo; noqw nu hisat pite', isivay ep sivit enañ òmahtani.

28 Pahsat pu tumal'aymuy amumi pañqawu: Huvam sīvat nawhkiyaa, nen pakwút-sikip sōmorit himuy'taqat put maqayaa.

29 Pi hakiy himuy'taqat aw himu noiwmantani, noqw pam hihta nihti'tamantani; nikañw hihta òwihimuy'taqw, hikis pam put nawhkiwni.

30 Pu uma it ñasta apit tumal'ayat ihpo qatālat awhaqami tūvayani; pep tsaykitiwni, pu tāma ñuritiwni.

The Judgment of the Nations

31 Ason nu' Sinot Tiat sohsokmuy ihoñvia'yamuy tsamkañw, lolma tālawñway'kañw pite', pep pu' nu pas kaptsi'tiwkañw, imoñw'atsveway ep qatuptuni.

32 Noqw sohsoyam hihtu nanāpwat sinom inutpipo tsovaltini; noqw nu pumuy pep nāhoy tsikani, lālayhqa kanelmuy kakapirstuy amuñaqw tsikañwuqat pan'i.

33 Nen nu kanelmuy iputvaqewat óyani, pu kakapirstuy isuyvaqewata.

34 Nen nu iputvaqewat tsovawtaqamuy amumi pañqawni: Huvam pewyaa, Inay añqw hahlaywaqamu; nen uma umuhmoñwiya umenem hihta na'sastaqat makiwyani, tūwaqatsit hisat yukiltiqat añqaqw umuñem na'sastiwhqat put'a.

35 Pi ura nu tsönmokiwtaqw, uma nuy nopnaya; nu pānaqmokiwtaqw, uma nuy hikwnaya; nuy kurs hákiyniqw, uma nuy pās taviya;

36 Nuy qa yuwsí'taqw, uma nuy yuwsinaya; nuy tütuyhq, pu sivikive pakiwtaqw, uma nuy pohtaya.

37 Pahsat pu ima suan hinyuñqam lavayhtote', pañqawani: Moñwi ya hisat uñ tsönmokiwtaqw, itam uñ tutwaqe nopnaya; uñ pānaqmokiwtaqw, itam uñ hikwnaya?

38 Ya hisat um kurs hákiyniqw, itam uñ tutwaqe pās taviya, uñ qa yuwsí'taqw, uñ yuwsinaya?

39 Pu ya hisat um tütuyhq, pu sivikive pakiwtaqw, itam uñ tutwaqe uñ pohtaya?

40 Noqw nu lavayhte', amumi pañqawni: Pas antsa nu umumi pañqawni: Pay uma imuy itupkomuy amuñaqw hihtawat sushin'ewakw aw pan unañwtapye', uma inumi unañwtapyañwu.

41 Pahsat pu nu imuy isuyvaqewat tsovawtaqamuy amumi pañqawni: Huvam inuñaqw ahpiyaa, uma God itsivuyat akw nankiwakw hinhtotiqamu. Qōhit qa tsohtso'ñwuqat aqw uma maspiwyani, it qōhit Nukpanat énem-nikañw pu hoñviaymuyatuy amuñem na'sastiwhqat aqw'a.

42 Pi ura nu tsönmokiwtaqw, uma nuy qa nopnaya; nuy pānaqmokiwtaqw, uma nuy qa hikwnaya.

43 Ura nu kurs hákiyniqw, uma nuy qa pās taviya; qa yuwsí'taqw, uma nuy qa yuwsinaya; nuy tütuyhq, pu sivikive pakiwtaqw, uma nuy qa pohtaya.

44 Pahsat pu puma tuwat lavayhtote', pañqawani: Moñwi, ya hisat um tsönmokiwtaqw, pu pānaqmokiwtaqw, sen kurs hákiyniqw, sen qa yuwsí'taqw, sen tütuyhq, sen sivikive pakiwtaqw, itam uñ tutwakañw ūmi qa unañwtapyä?

45 Pahsat pu nu lavayhte', amumi pañqawni: Pas antsa nu umumi pañqawni: Pay uma imuy amuñaqw sushin'ewakw aw qa unañwtapye', uma inumi qa unañwtapyañwu.

46 Noqw ima hapi sivihpit sūtsepníqat aqwyani; noqw suan hinwisqam qatsit qaso'taqat awyani.

26

The Plot against Jesus

(Mr 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Noqw Jesus yan lavayiy yúkuhqe, pahsat pu pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu;

2 Uma navoti'yuñqw lötok hapi ura amutsva-yūmosanihqat ep nōviwníqat aw pituni. Noqw ep hapi nu' Sinot Tiat momñwituy amumi mātaviwhq, puma nahoyehtsit aw nuy muayani, kita.

³ Noqw ephaqam hakim pavansinom hakiy Caiaphas kiyat ep tsovalti, God awwat susmohpeq moñwit kiyat ep'e-ímaa: God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu tutavot tutuqay-nayaqam-niqw, pu sinmuy amuñaqw wukw'a'yamu.

⁴ Nihqe hin as puma nanauyve Jesus nuaye' nīnayaniqey pavasiwnaya.

⁵ Nit pay pañqaqwa: Pay qa nōviwhqat epni, taq ka sinom qaunánwtalawwayani.

Jesus Anointed at Bethany

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Noqw Jesus Bethany ep hakiy tokoplelet tūtuyñwuqat Simon kiyat epniqw,

⁷ Pumuy nōnovaqw, hak wuhti wihkuyit kwañwáhovaqtuqat a'nō hihkay'taqat hihta añ kūyiwtuqat yawkañw ep paki, wikorot hihta owat alabaster añqw yukiwtaqa añ kūyiwtuqata; nihqe wikorot yōhaqe, Jesus qötöyat aw wihkuyit wūta.

⁸ Noqw Jesus aw nānatuwnayaqam aw yórikyaqe, qayan unañwtotiqe pañqaqwa: Ya i' wihkuyi hinoqw paysoq hovalniwa?

⁹ Añwu ka as pam wūhak òviy huyiwe', añ òokiwyuñqamuy amumi noiwnikañwo.

¹⁰ Noqw Jesus hiñqaqwaqat navoti'taqe, òviy pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw wuhtit unañwmokintota? Pam inumi lolmat tumalta.

¹¹ Uma pi pay òokiwyuñqamuy sutsep oyi'yuñwa; nīkañw uma nuy qa sutsep tavi'yuñwni.

¹² Pam nuy ásnaniqe òviy it wihkuyit itokoy aw wūta, nuy tūamiltiniqat òviy'o.

¹³ Nu umumi pas antsa pañqawni: Tūwaqatsit añ ahsupoq haqam i' lomatuwawi yuaatiwhq, pep i' wuhti yep hinhtiqw pam piw yuaatiwni. Sinom it akw put u'ni'yuñwni.

Judas Agrees to Betray Jesus

(Mr 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Pahsat pu pakwt löq sihkay'taqam put aw nānatuwnayaqamuy amuñaqw suhka, Judas Iscariot yan mātsiwhqa, God awwat mohpeq momñwituy amumii,

¹⁵ Nihqe amumi pañqawu: Ya uma nuy hihta maqayani, nu put umumi mātapq'ö? Noqw puma sunat pakwt sihkay'taqat qötsásivat put maqayaniqey aw pasiwnaya.

¹⁶ Noqw pahpiy pu' pam put amumi mātapniqey qenihevi'ta.

Jesus Eats the Passover Meal with His Disciples

(Mr 14.12-21; Lk 22.7-14, 21-23; Jn 13.21-30)

¹⁷ Noqw qapeken'oyvut pōlavikit nōviwniqat sūs talōñni'taqw, Jesus aw nānatuwnayaqam put aw òkihqe aw

pañqawwa: Ya itam haqam aw hintsatsnaqw, um pep ura Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwniqat nōsniqey nāwakna?

18 Noqw pam pañqawu: Uma kīminen it hakiy tāqat aw pañqawni: Tūtutuqaynaqa yan lavayhti: Ituwaniy aw pitu. Noqw nu as uhkiy ep amutsva-yūmosanihqat ep nōviwniqat inumi nānatuwnayaqamuy amumum nōsni.

19 Noqw lōyōm put aw nānatuwnaqam awnihqe, Jesus amumi hin tutaptaqat anhti; nihqe puma ura Amutsva Yūmosanihqat ep hintsatskiwhqat pās aw hintsana.

20 Noqw tapkiqw, pam pakwt löq sihkay'taqamuy put aw nānatuwnayaqamuy amumum tunösvoñat aw qatuptu.

21 Noqw pumuy nōnovaqw, pam pañqawu: Nu umumi pas antsa pañqawni: Uma haqawa nuy momñwituy amumi mātapni.

22 Pahsat puma pas qahahlayhtotiqe, nanāp put aw pañqawwa: Tutuyqawhqa, ya nu'ni?

23 Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Inumum tsaqaptat aqw may morstoynaqa hapi nuy momñwituy amumi mātapni.

24 Pi tutuveni Sinot Tiyat hin lalvayhqat nu pan yep qatsit añqw ahpiyni. Noqw pay i' hak momñwituy amumi nuy mātapniqat eñem pas is óhini. Pay pi as tatam pam qa tihtihqw put eñem lolmani.

25 Noqw i' Judas put momñwituy amumi mātapniqa lavayhtiqe pañqawu: Tūtutuqaynaqa, ya nu'ni? Noqw Jesus put aw pañqawu: Um súañqawu.

The Lord's Supper

(Mr 14.22-26; Lk 22.15-20; 1 Co 11.23-25)

26 Noqw pumuy nōnovaqw, Jesus pōlavikit kwusut, put ep hahlayhtit, yoñoytat, aw nānatuwnayaqamuy put huytat pañqawu: Huvam it ömahtote' nōnösaa; i' hapi itoko.

27 Pu pam kuyapkuyit kwusut, ep hahlayhtit, pumuy amumi put tavi, nihqe amumi pañqawu: Uma sohsoyam it añqw hikwyani.

28 I' hapi iuñwa; pam kaysiwhqamuy amuñem puhuvasiwnit pasiwnaniqe munvaniwa, pu pumuy qaanhtipuyamuy ayo yúkuniqee.

29 Nīkañw nu umumi pañqawni: Pas nu soon yep qatsit ep ovauyit aniwniyat añqw hikwni. Nīkañw qatsit nātoniqat aw pituqw, Inay moñwtunatyayat ep nu umumum puhuovavalat añqw hikwni.

30 Noqw puma tayawinpit tawlalwat, pañqw nōña, Olivet tsomot aqwyaniqee.

Jesus Predicts Peter's Denial

(Mr 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

31 Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Pu' tōkilat ep uma sohsoyam inutsviy unañwso'ni; pi ura Tutuyqawhقات lavay'ayaat yan put eñem pēna. Nu kanelmuy tumalay'taqat nīnani; noqw kanēlom ahtsavalni, yan'i.

32 Nikañw ason nu ahoy tātaye', añwu pay umuhsavo Galileet aqwni.

33 Noqw Peter lavayhtiçe, put aw pañqawu: Pay nāmahin sohsoyam utsviy unañwso'q, pas nu' soon panhtini.

34 Noqw Jesus put aw pañqawu: Nu ūmi pas antsa pañqawni: Pay pu' tōkilat ep nāt taqakowāko qa tōtqiçw, um nuy qa tuwi'taqey pāyis pañqawni.

35 Noqw Peter put aw pañqawu: Nāmahin pi nu umum mokni nu uñ qa tuwi'taqey pas soon pañqawni. Noqw sohsoyam Jesus aw nānatuwnayaqam put an lavayhtoti.

Jesus Prays in Gethsemane
(Mr 14.32-42; Lk 22.39-46)

36 Noqw pam pumuy tsamkañw, haçami Gethsemane yan mātsiwhقات aw pitu, nihçe pam pumuy amumi pañqawu: Uma hāk inuhsavo yep yesq, nu ayohaçaminen Inay aw nāwaknani.

37 Pu pam Peter-nit, pu Zebedeet tiyotimuyatuy tsamkañw, ahpiynihçe, pahsat pu pas qa hahlay'iwmakañw, pavan pu-tuiwma;

38 Nihçe pumuy amumi pañqawu: Pas iunañwa qahahlayi, pas mómokقات pan'i. Uma hāk yepye', inumum tunatyawyuñwni.

39 Pu pam ahpiy hihin yūmonit, pep tayway aqw tutskwani yēvat, nāwaknaçe pañqawu: Taay, Inaa, kurs pay hin pasiw-taniçw, pay i' kānavotpi inuhpiy ayoni. Nikañw pay qa nuy hin nāwaknaqw pantani; pay uhtunatya antani.

40 Pu pam put aw nānatuwnayaqamuy amuminihçe, pumuy tokçamuy tuwa; nihçe Peter aw pañqawu: Is ohi! Ya pas uma soon tāwat añçe' sūs qōniltiqat pahsavo inumum tunatyawyuñwni?

41 Uma tunatyawkahkañw nānawaknani, nen qa unahevi-wyani. Pay as hakiy tunatyaat pas antsa su'qawtañwu; noqw pay tokoat nānahtsovi.

42 Pu pam pañqw ahpiynihçe, nāwaknaçe pañqawu: Kurs i' kānavotpi pas soon inuhpiy ayoniniçw, nuy put añ kuyvaniçat um pan nāwaknaqw, pay nam uhtunatya antani.

43 Pu pam amumi pituqw, pay piw tōka, pumuy pōsiam putuiwyuñqw òviy'o.

44 Noqw pam pumuy mātapt, piw ahpiynihçe, pāyisni'makañw nāwaknaçe, pay piw án lavayhti.

45 Pahasat pu pam put aw nánatuwnayaqamuy amuminihqe, amumi pañqawu: Pay pi uma tōke', nānasuñwnani. Pay aw pitu; noqw nu' Sinot Tiat qaanhinwisqamuy amumi mātaviwni.

46 Huvam hoñvaa; itam áñwuyani; meh, nuy momñwituy amumi mātapniqa pitu.

The Arrest of Jesus

(Mr 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

47 Noqw nāt pam yuaataqw Judas, imuy pakwt löq sihkay'taqamuy amuñaqw suhka pitu; noqw sinom qaan'ewakw hintaqam sipwuvahpi'kahkañw, pu murikhoy'kahkañw put amum öki, God awwat mohpeq momñwit-niqw pu sinmuy amuñaqw wukw'a'yam pumuy ayatotaq'ö.

48 Noqw i' hak pumuy amumi put mātapqa pumuy amumi pañqawu: Nu hapi hakiy tsohtsonaqw, pam hápini. Uma put hürs ñuayani, kita.

49 Nit pahasat pay pam Jesus awnihqe aw pañqawu: Tütutuqaynaqa, kitat put tsohtsona.

50 Noqw Jesus put aw pañqawu: Ikwatsi, ya um hinoqw añqö'? Pahasat pu puma Jesus awyaqe, put hürs ñuaya.

51 Noqw meh, imuy Jesus ámumyaqamuy amuñaqw haqawa sipwuvahpi'kañw, put aw yohtokqe, put hórokmat, God awwat sus mohpeq moñwit tūwikiyat aw sáviknaqe, naqvuyat ayo tuku.

52 Noqw pahasat pu Jesus put aw pañqawu: Uhsipwuvahpiy tukpuyat aqw pánaa; taq hakim sipwuvahpit akw hintsatskaqam sipwuvahpit akw súlawhtotini.

53 Nuy pan Inay aw tūviñtaqw, pam ápiy pay pakwt löq sihkay'tasikip sōmorit amuhpenihqe hóyokiwtaqamuy hoñviaymuy inumi óyani. Ya um it pēvewna?

54 Nikañw kurs nu panhtiniqw, tutuveni hin aw antsaniwni?

55 Noqw pahasat pu Jesus sinmuy amumi pañqawu: Ya uma hakiy uyiñwut awyaqe öviy pas piw sipwuvahpi'kahkañw, pu murikhoy'kahkañw nuy ñuawisa? Ura nu nāqavo God kīyat ep tütutuqaynaqw, uma nuy qa ñuaya?

56 Noqw Tutuyqawhqat lavay'aymuyatuy pēniam soon qa antaniqw, öviy sohsoy ii yaniwhti. Pahasat pu put aw nánatuwnayaqam sohsoyam put tatamhtotat watqa.

Jesus before the Council

(Mr 14.53-65; Lk 22.54-55, 63-71; Jn 18.13-14, 19-24)

57 Noqw Jesus ñuayaqam God awwat susmohpeq moñwit, Caiaphas yan mātsiwhqat, aw put wikya. Noqw tutavot tütutuqaynayaqam-niqw pu wukw'a'yam piw pep tsovawta.

58 Noq̄w Peter yāvaq̄w Jesus aṅk hinma, God awwat susmohpeq moṅwit kīyat aw pahsavoo; nihqe hoṅvia'yatuy amumum ihpovewat qatuptu, hin hintaniqat yórikniqee.

59 Noq̄w ima God awwat mohpeq momṅwit-niqw, pu wukw'a'yat-niqw, pu sohsoyam pep tsovawtaqam Jesus nīnayaniquey anyuṅwa; nihqe óviy as put hihta atsátoynayaniquey hevi'yuṅwa,

60 Nihqe qa hihta tutwa. Pi as kaysiwhqam put hihta atsátoynayanique ókikaṅw, qa sun lavayhtoti. Noq̄w nawis'ew hakim lōyóm put hin atsátoynanique pitu;

61 Nihqe paṅqawu: I' hapi paṅqawu: Nu God kīyat sahpuknat, pāyis tālat aṅ ahoy put aw yúkuni, kita.

62 Pu God awwat susmohpeq moṅwi wunuptuqe, put aw paṅqawu: Ya pay um qa hin it ep lavayhtini? Ya ima hihta uhpewi yuaata?

63 Noq̄w pay Jesus qa hiṅqawu. Noq̄w God awwat susmohpeq moṅwi lavayhtiqe, put aw paṅqawu: Nu hapi ūmi pas paṅqawni: Um pas God Qátuhqat atpip itamumi súaṅqawni: Ya uma pas antsa Christ God Tíata, i' moṅw'asi'taqa?

64 Noq̄w Jesus put aw paṅqawu: Pay um súaṅqawu. Noq̄w nu ūmi paṅqawni: Yahpiy pu' nu Sinot Tiat Sus'óqaltutuyqawhqat putvaqewat qatuptuni, pu tokpelat aṅ óomawhtuy akw nu hawhtoq̄w uma inumi yórikyani.

65 Pahsat pu God awwat susmohpeq moṅwi itsivutiqe, yuwsiy tsikat paṅqawu: Pam Hakiy pas kaptsitiwhqat aqw qalomáhiṅqawuy! Ya hinoq̄w pas piw nāt hak hin yuaatani? Meh, uma qalomálvayhtiqw aw tūqayyuṅwa.

66 Uma hin wūwaya? Noq̄w puma lavayhtotiqe paṅqaqwa: Pam mokiwyu hihkay'ta.

67 Pahsat pu puma put taywami tóhtota, pu may pólolni'kahkaṅw wuvalalwa; noq̄w pētu mapqólöy akw put wuvalalwakaṅw,

68 Aw paṅqaqwa: Taay, um Christ, um itamuy āawnani, Ya hak uṅ wuvahta?

Peter Denies Jesus

(Mr 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

69 Noq̄w Peter moṅwkit ihpaq tukwṅyakiwtaqat ep qatu; noq̄w hak māna tumal'aya put aw pítuhqe, aw paṅqawu: Um pi piw Jesus Galilee aṅqwnihqat ámuma.

70 Noq̄w pam sohsokmuy amutpik qa nakwhaqe paṅqawu: Kurs um hiṅqawlawu.

71 Pu pam tuhóot aw yamakq, piw suhka māna put túwahqe, pep yesqamuy amumi paṅqawu: I' pi piw Jesus Nazareth aṅqwnihqat ámuma.

⁷² Noqw piw pay pam qa nakwhaqe, pas öqalat lavayit akw pañqawu: Pay nu pas put tāqat qa tuwi'ta.

⁷³ Pu ahpiy hihsavoniqw, put aqlaq hoñqam Peter awyaqe aw pañqawu: Pay pi um pas suyan piw pumuy amumuma, öviy pi uhlayiyi un suhputsni'ta.

⁷⁴ Pahsat pu Peter pas öqalat lavayhtiqe pañqawu: Pay nu pas put tāqat qa tuwi'ta, kita. Noqw pahsat pay taqakowāko töqti.

⁷⁵ Noqw Peter Jesus lavaiyat u'na; ura pam put aw pañqawu: Nāt taqakowāko qa töqtiqw, um pāyis nuy qa tuwi'taqey pañqawni. Nihqe pam pañqw yámakqe, nāp hin nāvak'öyna.

27

Jesus Taken to Pilate

(Mr 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Noqw qavoñvaqw, sohsoyam God awwat mohpeq momñwit, sinmuy amuñaqw wukw'aymuyatuy amumum Jesus ankiwakw yuaatota, put nīnayaniqee.

² Noqw puma put somyaqe, pahpiy wikyaqe, pep tutskwat aw moñwit, Pontius Pilate yan mātsiwhqat, aw put noaya.

The Death of Judas

(Acts 1.18-19)

³ Pahsat pu Judas, momñwituy amumi put mātapqa, Jesus tūviwhq pan yórikqe pi ason qahahlayhtiqe, God awwat mohpeq momñwituy amumi-nikañw pu wukw'a'yamuy amuminihqe, sunat pakwt sihkay'taqat qötsásivat ahoy kivaqe,

⁴ Amumi pañqawu: Pas kurs nu hakiy qa hihta ep hinhtiqat umumi mātapqe qaanhti. Noqw puma pañqawu: Noqw hinhtini? Pam pi pay uhpee.

⁵ Noqw pam God kīyat ep qötsásivat tsálaknat, ahpiynihqe, haqam nāhaya.

⁶ Noqw God awwat mohpeq momñwit qötsásivat añ pohpoñaqe pañqawu: Itam sivatatañpimiq put tañatote', qa súanhtotini, taq ura itam hakiy qatsíyat put akw tuiya.

⁷ Nihqe puma put yuaaykuyaqe, haqe' tutskwat Tsaqavot-lawhqat Tutskwaat yan tūñwantiwhqat sīvat akw tuiya, pep hakimuy qa pep sinmuy öoyyaniqe öviyo.

⁸ Noqw öviy pam tutskwa Uñwat akw Tuiwhpu nāto yan tūñwantiwa.

⁹ Noqw yan hapi Tutuyqawhqat lavay'ayayat Jeremyt lavaiyat aw anhti; ura pam pañqawu: Pu puma sīvat ömahtota, it pakwt sunat sihkay'taqat qötsásivat hakiy qatsíyat ep sisviyaqeyu. Pan hapi ima Israel-sinom put qatsíyat hihka-toynaya.

¹⁰ Nihqe put akw hakiy tsaqavotlawhqat tutskwayat tuiya, Tutuyqawhqa inumi hin tutaptaqat pan'i. Yan ura pey'ta.

Pilate Questions Jesus

(Mr 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Noqw Jesus pep tutskwat aw moñwit atpip wunuwta. Noqw moñwi put tūviñtaqe aw pañqawu: Ya um Jew-sinmuy moñwiamu? Noqw Jesus put aw pañqawu: Um súañqawu.

¹² Noqw God awwat mohpeq momñwit-niqw pu wukw'a'yam put hin nēveltoynayaqw, pam qa hiñqawu.

¹³ Pahsat pu Pilate put aw pañqawu: Ya ima hihsa' hihta un tsotskanayaqw, um qa navota?

¹⁴ Noqw pay pas pam qa hiñqawu. Noqw òviy moñwi put ep pas hin kurs wūwa.

Jesus Sentenced to Death

(Mr 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39-19.16)

¹⁵ Noqw put nōviwhqat aw pituqw moñwi sinmuy amumi hakiy sivilawhqat mātapñwu, hakiy nānawaknaqw put'a.

¹⁶ Noqw piw ép puma hakiy pas qahopímataknihqat sivi-vani'yuñwa, hakiy Barabbas yan mātsiwhqata.

¹⁷ Noqw òviy puma sumitsovaltqw, Pilate pumuy amumi pañqawu: Ya nu hakiy umumi mātapniqat uma nānawakna-sen Barabbas, sen it Jesus, Christ yan tūñwantiwhqata?

¹⁸ Suyan pi puma qatsutsúyhqe òviy put aw Jesus noayaqw, pam mātsi'taqe òviy pañqawu.

¹⁹ Noqw pam Jesus enem hin yúkuniqey wūwankañw, moñw'atsveway ep qatuqw, put nōmaat put aw hakiy ayataqe pañqawu: Um put tāqat súantaqat qa aw hintsakni; taq nu tōki tūmoklawhqe, put atsviy hīhihta kānavota.

²⁰ Noqw God awwat mohpeq momñwit wukw'a'yamuy amumum sinmuy pan unañwtoynayaqw, puma Barabbas tuhtui'ya, pu Jesus nīnayaniqat pañqaqwa.

²¹ Noqw moñwi lavayhtiqe, pumuy amumi pañqawu: Noqw nu hihtawat imuy lōqmuy amuñaqw umumi mātapniqat uma nānawakna? Noqw puma pañqaqwa: Barabbas awúy!

²² Noqw Pilate amumi pañqawu: Noqw nu panhte', Jesus Christ yan tūñwantiwhqat hintsanni? Noqw puma sohsoyam sáakmaqe, aw pañqaqwa: Nahoylehtsit aw múaa!

²³ Noqw moñwi pañqawu: Ya hínoq'ò? Ya hihta qalomáhinhtiqw òviy'o? Pahsat pu puma pas sáakmaqe pañqaqwa: Nahoylehtsit aw múaa!

²⁴ Noqw pay Pilate pumuy kurs hintsanniqw, nuñwu pay sinom pas qa unañwtalawvayaqw, pahsat pu pam kuyht, sinmuy amutpik māvaqat, pañqawu: Nu hapi it tāqat qa hintaqat qatsiyat ep qa tukopniwtani. Uma pi put hin yukuyani.

25 Noqw pahsat pu sinom sohsoyam lavayhtotiqe pañqawwa: Pay pi ason itam put qatsíyat ep tukopniwyani, pu itahtimu.

26 Noqw òviy pam pumuy amumi Barabbas mātavi. Níkañw pam solāwat aw Jesus mātapq, pam put qa sūs wuvahta. Noqw pahsat pu Pilate put nahoyehtsit aw muiltiniqat òviy pumuy amumi put mātavi.

The Soldiers Make Fun of Jesus

(Mr 15.16-20; Jn 19.2-3)

27 Pahsat pu moñwit solāwamat pavasiwhkimi Jesus wikyaqe, sohsokmuy suñwámuy put aw tsovalaya.

28 Nihqe puma put yuwsiyat nawhkiyat, palausimnit put usihtoyaya.

29 Pu puma hihta kūtay'taqat nōlatotaqe, put qötösomtoynaya; nit pu putvaqw hopaqat matsvoñtoynayat, put aw tamötshoñvankañw, tututsiwyaqe, put aw pañqawwa: Öqawmañwu Jew-sinmuy moñwíamu!

30 Pu puma put aw töhtota, pu hopaqat kwusuyaqe, put akw put qötöyat wuvalalwa.

31 Yan puma put aw tututsiwyat, put usimnit nawhkiyat, nāp yuwsiyat put yuwsinayat, put nahoyehtsit aw muayaniqe òviy ahpiy wikya.

Jesus Nailed to the Cross

(Mr 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

32 Noqw puma kīñaqw nōñakwiskahkañw, hakiy Cyrene añqw tāqat Simon yan mātsiwhqat tutwa; noqw pam Jesus nahoyehtsiyat ikwiwtaniqat puma put tusoq'ayatota.

33 Pu puma haqami Golgotha yan tūñwantiwhqat aw öki. Pam Masqötvihka i'nihqe pam'i.

34 Noqw puma pep ökiqw, solāwam wine hihta a'nö tsivot enañ namiqwriwtaqat put hikwnayaniqw, pam put añqw yúkuhqe, hikwniqey qa nakwha.

35 Pep puma put nahoyehtsit aw muaya; pu puma yuwsiyat òviy nanavö'ya. Yan Tutuyqawhqat lavay'ayaat hin lavayhtiqtat aw antsaniwa; ura pam pañqawu: Puma iyuwsiy nāhuyva, pu iusimniy òviy nanavö'ya.

36 Pahsat puma pep yesvaqe put tütuwala.

37 Nihqe put hin nēveltoyniwhqat pey'taqat put qötöyat atsve tsokaya. Noqw yan hapi pey'ta: I' HAPI JESUS, JEW-SINMUY MOÑWIAMU.

38 Noqw puma piw lōqmuy uyiñwutuy put ahsaq nīnaya, nānap nahoyehtsit aw muayaqee. Suhka putvaqeniqw, pu suhka suyvaqee.

39 Noq̄w ań sasqayaqam put aw tututsiwyā, q̄t̄öy wīlankahkańwo;

40 Nihq̄e pańq̄aq̄wa: Taay, um God kīyat sahpuknat, p̄āyis tālat ań ahoy aw kītaniq̄a, ayo nātavii! Pas pi um antsa God Tīatnen nahoylehtsit ańq̄w hawni.

41 Noq̄w amún God awwat mohpeq̄ momñwit-niq̄w, pu tutavot tūtutuq̄aynayaq̄am-niq̄w, pu wukw'a'yam put aw tututsiwyāq̄e pańq̄aq̄wa:

42 Pas as pam p̄ētuy ayo oyat, kurs hin ayo nātapni. Pas pi antsa pam Israel-sinnuy moñwíamnen, nahoylehtsit ańq̄w hawhq̄, itam aw tūtuptsiwani.

43 Kurs pi pam God aw yanta; pay pi God putnik, put ayo távini; himu pi pańq̄awu: Nu God Tīata.

44 Noq̄w ima uyiñwut put amum nahoylehtsit aw multiq̄am pay piw amún put aw hińq̄awlawu.

The Death of Jesus

(Mr 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

45 Noq̄w tāwanasaptiq̄w, ań ahsupoq̄ qatālawva, tāwat atvelpetiq̄w aw p̄ahsavoo.

46 Pu tāwat atvelpetiq̄w, Jesus pas tōnay ańq̄e' a'nō pańq̄awu: Eli, Eli, lama sabachthani! Pam God, Itutuyq̄awhqa, ya um hinoq̄w nuy tatamhta? i'nihq̄e pam'i.

47 Noq̄w haq̄awat pep hońq̄am put nanaptaq̄e pańq̄aq̄wa: Taq̄ pam Elias wáńwaylawu.

48 Noq̄w p̄ahsat pay pumuy amuñaq̄w haq̄awa wárikq̄e, hihta s̄oyatkoy'taq̄at (sponge) vinegar akw tsehkwek̄nat, hopaq̄at epeq̄ s̄ónnat, put hikwniniq̄w maqa.

49 Noq̄w pay haq̄awat pańq̄aq̄wa: Pay pantani; mātaq̄pi kurs Elias put ayo távinik p̄ítuni.

50 Pu Jesus piw a'nō hińq̄awht, sohsok hikwsu.

51 Noq̄w meh, God kīyat ep m̄ötsáp'uhtsi ñ̄naq̄w atkamiq̄ tsiki, noq̄w tutskwa tayayayku, pu o'wa kwanamhti.

52 Pu tūtunami h̄ötsiltotiq̄w, kaysiwhq̄am God sinomat so'q̄am ahoy yesvaq̄e, tūamit ańq̄w nōña.

53 Nihq̄e Jesus ahoy tātayhq̄, put atsve puma pas āantsawat kitsókit aw yuñq̄w, sinom kaysiwhq̄am amumi yórikya.

54 Noq̄w solāwamoñwi-niq̄w pu ima put amum Jesus tūtuwalaq̄am tutskwat tayayaykuq̄w, pu hin hiniwh̄tiq̄at aw yóriyaq̄e, pavan pas tsātsawnaq̄e, pańq̄aq̄wa: Pas antsa kurs as i' God Tīata.

55 Noq̄w kaysiwhq̄am momoyam pep yāvaq̄w aw tāyuñwa. Puma Galileet ańq̄w Jesus ańk hinnumyaq̄e, eñem hihta hintsatska.

56 Noq̄w pumuy amuñaqw Mary Magdalene, pu Mary, James-nikañw pu Joses pumuy yúamu, piw Zebedeet timuy-atuy yuámu.

The Burial of Jesus

(Mr 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 Noq̄w Jesus aw tuptsiwni'yuñqamuy amuñaqw haqawa Joseph yan mātsiwa. Pam Arimathaea-kitsókit añq'ö, nihqe a'nö hihta himuy'ta.

58 Noq̄w tapkiwtaqw, pam Pilate aw pítuhqe Jesus tokoyat tuhtui. Noq̄w put tokoat put aw noiwniqat Pilate pañqawu.

59 Noq̄w tokoyat Joseph yawmaqe, kwanw'ewakw tusaq-tontsatsakwmötsaput akw put mokahta;

60 Nit pu pam haqam owat ep puhutuamhqölöt himuy'taqey ep put tavi, nit tūamit hötsíwmiq wuko'wat hóyoknat, ahpiy'o.

61 Noq̄w Mary Magdalene-niqw, pu suhkawa Mary tūamit ehpewi qatu.

The Guard at the Grave

62 Noq̄w totokat qavoñvaqw, God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu Pharisee-sinom Pilate aw ökihqe, aw pañqaqwa:

63 Moñwi, itam u'nayaqw, ura i' nuhtumi hīhihta átsalawhqa nāto qátuhqe pañqawu: Nu ahpiy pāyis talq ahoy tātayni.

64 Taay, noq̄w öviy um pañqawhq, tūamit pāyis tālat aw pahsavo qaöwihintani; taq ka put aw nánatuwnayaqam mihikq öke', put tokoyat haqami ūuyi'wist, nuhtumi pañqaqwani: Pam mokiwuy añqw ahoy tātayi, kitotani. Noq̄w pantaniqw, tis pas mohtiwat epnihqe qalomáhintani.

65 Noq̄w Pilate pumuy amumi pañqawu: Uma pi tuwalan'aymuy'yuñwa; uma ahpiyye', aw qaöwíyukuyani.

66 Noq̄w öviy puma ahpiyyaqe, tūamit qaöwihintsatsnayaqe, tuvoylat akw owat uhtayat, ep hakimuy tuwalan'o'ya.

28

The Resurrection

(Mr 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

1 Noq̄w nasuñwintalöñnit añ ruhpaq̄, Sundayt aw pituqw, nāt qöyañwnuptsiwtaqwhaqam Mary Magdalene, sukwat Maryt amum tūamit aw kuyvato.

2 Noq̄w meh, pas tutskwa a'nö tayayayku; pi Tutuyqawhqat hoñviyaat öñaqw hawhqe, hötsíwat añqw owat ayo mūmat, atsveq qatuptu.

3 Noq̄w pas taywaat talwihpikit anta; pu pas yuwsiat nūvat an qōtsa.

4 Noq̄w tūtuwalaqam put mamqasyaqe, pavan tururuykuyaqe, pas so'qey panhtoti.

5 Noq̄w hoñviaya lavayhtiqe, wuhtituy amumi pañqawu: Uma qa tsawiniwtani. Pay nu navoti'taqw, uma Jesus ura nahoylehtsit aw multiqat hepnuma.

6 Pam qa yep'e; pi pam ahoy tātayi, ura pan lavayhti. Kurs huvam pewnen, Tutuyqawhqat as haqe' qatsqat uma aw yórikni.

7 Nen uma yañqw kaktaye', pam mokiwuy añqw ahoy tātayhqat put aw nánatuwnayaqamuy āawnani; Noq̄w meh, pay pam hapi añwu umupyeve Galileet aqwni. Ason pepeq uma aw tātayyani. Meh, nu hapi umuy āawna, kita.

8 Noq̄w puma tsawiniwkañw, piw pas hahlaykañw, tūamit añqw ahpiy kaktayhqe, put aw nánatuwnayaqamuy amumi tūawmaqe wari.

9 Noq̄w puma pañsoniqw pi meh, Jesus pas nāp pumuy amuhsawvage pañqawu: Hakim hahlayñwu. Noq̄w puma put awnihqe, hokayat mavoqtat, aw naokiwha.

10 Pahsat pu Jesus amumi pañqawu: Uma qa tsawiniwtani. Uma yahpiynen, itupkomuy amumi pañqawhq, puma Galileet aqwyani; nen ason pepeq inumi yórikyani.

The Report of the Guard

11 Noq̄w puma nāto pañsoniqw, meh, haqawat tūtuwalaqam kīve ökihqe, hin hiniwhtiqat God awwat mohpeq momñwituy sohsok āawnaya.

12 Noq̄w puma wukw'a'yatuy amumum tsovaltise, hinhtotiniqey yuaatota; nihqe nihtiwtatqat sīvat solāwamuy huytota,

13 Pañqawkahkañwo: Uma hapi kitotani: Itamuy tokq, put aw nánatuwnayaqam mihikq ökihqe, put tokoyat haqami ūuyi'wisa.

14 Noq̄w ason kurs tutskwat aw moñwi it navotq, itam aw tūtuyqawve', umuñem qeni'totani.

15 Noq̄w öviy puma sīvat ömahtotaqe, amumi hin tutaptaqat anhtoti. Noq̄w i' yan lavayi nāt Jew-sinmuy amuhpa' yuaatiwa pewhaqami pahsavoo.

Jesus Appears to His Disciples

(Mr 16.14-18; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

16 Pahsat pu pakwt sūkw sihkay'taqam Jesus aw nánatuwnayaqam Galileet aqwya, haqam tsomot Jesus pumuy amumi tutaptaqat pañsoq'a.

17-18 Noq̄w Jesus pumuy amumi pituqw, puma put aw yórikyaqe pas hihtatota. Noq̄w pay haqawat soq pēvewinhtoti. Noq̄w pam amumi pañqawu: Ina sohosk hihta öveqatsit ep-nikañw pu tūwaqatsit epnihqat aw nuy moñwtavi.

19 Noq̄w ōviy uma aṅqe' nankwuse', sopkawtaqamuy sinmuy tutuqaynayani, pu kūyit akw pumuy tuvoylati-wisni, Inay, pu Tiyat, pu Qahováriwtaqat Hikwsit, pumuy natñwaniyamuy aq̄w'a.

20 Nen puma itutavoy aṅ ahsupoq aṅ hinwisniqat uma pumuy tutuqaynayani. Noq̄w nu' hapi yūmosa umumum hinmani, yep qatsíso'ñwamiqhaqamii. Okiw antani.

LOMATUAWI MARK AHPIY'O

The Preaching of John the Baptist (Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)

¹ I' lomatuawi Jesus Christ God Tiyat yuaataqa yan yayh-niwa.

² God lavay'aymuyatuy pēniyamuy añ yan ura pey'ta: Meh, nu hapi upyeve ituaw'ayay ayatani; noqw pam hapi upyeve unem pōhut añ qenitani.

³ Hakiy tōnaat qayēsiwhpuve tsa'tinumqa navotniwa; nihqe yan lalvaya: Uma Tutuyqawhqat enem pōhut aw hintsat-snani, pam háqe'niqat aw suwiptotani.

⁴ Hak tāqa John yan mātsiwhqa qayēsiwhpuve kūyit akw tūtuvoylalawu; nihqe sinmuy amumi pañqawu: Uma nāp umuhtunatyay añqw lasye', kūyit akw tuvoylatotini. Noqw God umuhqaanhtipuy umuhpiy ayo yúkuni.

⁵ Noqw tutskwat Judeat añ ahsupoq sinom sohsoyam put aw ökiwta, pu Jerusalem añq'ö; nihqe qaanhtipuy nahostotat, John ahpiy pāyut Jordan aqw tuvoylatotini.

⁶ Noqw i' John hihta pohkot pōlay'taqat pōhöyat añqw yukiwtaqat yuwsikañw, kolāsat kwewta. Noqw pam mātuy tūmoyta; pu piw haqam mómohtuy tsāme', momospalayamuy enañ tūmoytañwu.

⁷ Nihqe pam yuaataqe pañqawlawu: Hak inuhpenihqe pas pavan öqalay'taqa inuñkni; noqw soon nu yan'ewaynikañw pay ñas'ew put tots-sosompiyat ñahnik aw motoltini.

⁸ Pay nu pas antsa kūyit akw umuy tuvoylalawu. Nikañw ason pam Qahováriwtaqat Hikwsit akw umuy tuvoylalawni.

The Baptism and Temptation of Jesus (Mt 3.13-4.11; Lk 3.21-22; 4.1-13)

⁹ Noqw ephaqam Jesus Galilee-tutskwat ep kitsókit Nazareth añqwniqw, John pāyut Jordan aqw put tuvoylata.

¹⁰ Noqw Jesus pāñaqw yámakq, pahsat pay tokpela hötsiltiqw Qahováriwtaqa Hikwsi höwit ankañw put aqw hawhtoqat pam aw yori.

¹¹ Noqw hakiy tōnaat öñaqw pañqawu: Um hapi pas aw iunañwa Itii, pas nu un hahlayi.

¹² Noqw pahsat pay Qahováriwtaqa Hikwsi qayēsiwhpumi haqami put lālayi.

13 Noqw pam pep qayēsiwhpuve lōp sunat tālat añ tütuvosiptuy amumum yanta. Noqw Satan put unaheplawu; noqw ðñaqw hoñvia'yat put aw unañwtavi'yuiña.

Jesus Calls Four Fishermen

(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15; 5.1-11)

14 Noqw John sivikive pakiwtaqw, Jesus Galilee-tutskwat ep pituhqe, lomatuwat God moñwtunatyayat yuaataqat yuaatinuma,

15 Pañqawkañwo: Pay hapi aw pitu, God moñwtunatyayat aw hayhkalti. Uma nāp umuhtunatyay añqw lasye', lomatuwat aw tütuptsiwani.

16 Noqw pam wuhkovatuphat Galilee yan mātsiwhqat galavaqe hinmakañw, hakiy Simon tupkoyat Andrewt enañ tuwa. Puma pakiwmaqtutsayay pāmiq pahpana, puma pakiwmahkatnihqey akw qátuhqee.

17 Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Uma inuñk hinmani; noqw nu umuy tutuwnaqw, uma sinmuy kwihkwisnani, uma pāvakiwhtuy hin kwihkwisnaqey pan'i.

18 Noqw pahsat pay puma tutsáyay tatamhtat, put añki.

19 Noqw pam pahpiy hihsavo nakwsuqe, hakiy Zebedeet tímuyatuy James pu John pumuy tuwa. Puma tuwat pākihut añqw pakiwkañw, tutsáyay aw yuyku.

20 Noqw pam āpiy pay pumuy wáñwayi. Noqw puma nay Zebedeet tumal'aymuy enañ pākihut ep mātapt, put añk nakwsu.

A Man with an Evil Spirit

(Lk 4.31-37)

21 Noqw puma Capernaum-kitsókit ep öki. Noqw nasuñwintalöñnit aw pituqw, āpiy pay pam tsotsvalkimi pákihqe, sinmuy tutuqaynativa.

22 Noqw puma put hin tutuqaynaqat ep pas aw kātayyuñwa, pas pam öqalat pasiwtagey pan pumuy tutuqaynaqw öviy'o, imuy tutavot tutuqaynayaqamuy qa pumuy amun'i.

23 Noqw hak tāqa tuyoy'ewakw hikwsit akw tuyqawiwtaga pumuy tsotsvalkiyamuy ep nuhtuma. Nihqe pam tsa'lawhqe,

24 Pañqawu: Um itamumi qa hintsakni. Ya um itamuy hinhtotiniqat nāwakna, um Nazareth añqw Jesus? Ya um itamuy hovalaniqe öviy añqaqö'? Pay um hákiyniqw nu uñ tuwi'ta. Um hapi God añqw pas Qahováriwtaqa.

25 Noqw Jesus hikwsit mēwaqe, aw pañqawu: Qa hiñqawlawht, añqw yámakuu.

26 Noqw tuyoy'eway hikwsi tāqat homimikinat, a'nö töqtit, añqw yama.

27 Noqw sinom sohsoyam kātayunqe, nātuviñlalwaqe pañqawu: Hin pa i' hintani? sen pay puhututuqayhpi?

Pas pi pam öqalat pasiwkañw, öviy hikis pi pas tuyoy'e'wakw hihikwsimuy mēwaqw, puma put aw tuqayvastotañwu.

²⁸ Noqw pas pay pahsat Jesus pep hintsakq, Galilee-tutskwat añ ahsupoq pay pan yuaatiwa.

Jesus Heals Many People

(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

²⁹ Noqw panis puma tsotsvalkiñaqw nõnakt, hakiy Simon-nit, pu Andrew, pumuy kiyamuy aw yuña, ima James pu John pumuy amumumniq'ö.

³⁰ Noqw Simon nõmayat yuat mukituyat akw qātsi. Noqw āpiy pay puma put Jesus āawnaya.

³¹ Noqw pam put awnihqe, māyat ñuat, qatuptsinaqw, pahsat pay mukituyat put mātavi. Noqw wuhti pumuy amumi unañwtavi.

³² Noqw tāwat pakiqw, sinom Jesus aw sohsokmuy hihta akw tütuyyaqamuy tsamvaya, pu nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwyuñqamuyu.

³³ Noqw pep kitsókit ep sinom sohsoyam hötsiwmiq tsovalti.

³⁴ Noqw pam kaysiwhqamuy hihhihta akw tütuyyaqamuy galaptsinta, piw kaysiwhqamuy nukpanhihikwsimuy nuhtuñaqw ayo ipwaqe, pumuy hiñqawaniqw qa nakwhana, puma put hákiyñiqw tuwi'yuñqw öviy'o.

Jesus Preaches in Galilee

(Lk 4.42-44)

³⁵ Pu qavoñvaqw, nāt qa hin tālawvaniqw, Jesus qatuptuqe, kñaqw yama; nihqe haqami súnalkominihqe, pephaqam God aw okiwlawu.

³⁶ Noqw Simon pu put suñwámat puma put añkya.

³⁷ Noqw puma put tutwaqe, aw pañqaqwa: Sinom sohsoyam un hepnumya.

³⁸ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Tuma yuhke' kitsókinawit nankwusa; noqw nu pañ piw yuaatinumni; pi nu paniqw añq'ö.

³⁹ Pu pam Galilee-tutskwat añ ahsupoq sinmuy tsotsvalkiyamuy añ yuaatinumqe, nukpanhihikwsimuy nuhtuñaqw ipwannuma.

Jesus Makes a Leper Clean

(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

⁴⁰ Noqw hak hihta tokoplelet akw tütuyhqa put aw pituhqe, okiw aw tamötswunuptut pañqawu: Um suhtaq'ewnen soon nuy qa powatani.

⁴¹ Noqw Jesus put ökwatuwhqe, aw māvuyaltiqe, aw toñokt pañqawu: Pay nu suhtaq'ewa; powaltii.

⁴² Noqw panis pam pañqawhq, pahsat pay tokoplele put an súlawhti; noqw pam powalti.

⁴³ Noqw Jesus put pās mēwat, pahsat pay nahpiy put hōnaqe,

⁴⁴ Aw pañqawu: Um tunatyalte', qa hakiy it āawnani; nīkañw um ahpiyenen, God awwat moñwit aw namtaknani; nen Moses hin tutaptaqat um pan powaltiqey ep kuwahtiput távini. Um yan powaltiqey tuawi'tani.

⁴⁵ Noqw tuwat soq pam pañqw ahpiynihqe, añqe' put a'nö yuaatinumqe, ahsupoq tunvotna. Noqw öviy Jesus kurs hin pāpu kitsókimi mātaquva pákiniqe, pay qalavehaqam tutskwava hinnuma; noqw sohsokivaqw sinom put aw ökiwta.

2

Jesus Heals a Paralyzed Man

(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Noqw ahpiy hihsakis talq, Jesus piw Capernaum-kitsókit aw paki. Noqw yaw pam kive pakiwtaqat sinom pañqawu.

² Noqw pahsat pay sinom kaysiwhqam pañso tsovalti, pas kaysiwhqe öviy kurs haqe' yesni, pas qa ñas'ew hötsiwhpeq geni, pas qae. Noqw pam pumuy amumi God lavayiyat yuaata.

³ Noqw hakim nälöyöm hakiy tāqat ahpā' qataytaqat tütuyhqat tsöpkañw put aw öki.

⁴ Noqw ep huru'pokiwtaqw, öviy kurs hin puma put aw ökini. Nihqe pahsat puma put háqamnihqat atsve kīamit yāhayaqe, póroknayat, it hakiy tütuyhqat ahpāt an wáökiwtaqat pañ put aw hawnaya.

⁵ Noqw Jesus pumuy qapēvewnayaqat amumi túwahqe, it tāqat an qataytaqat aw pañqawu: Itii, pay uhqaanhtipu uhpiy ayo yukiwa.

⁶ Noqw haqawat tutavot tutuqaynayaqam pep yēse; nihqe pan unañwpeq wūwaya:

⁷ Ya hinoqw i' God aqw hiñqawlawu? Ya hak sen hakiy qaanhtipuyat ayo yúkuni, hal pas God-saa?

⁸ Noqw kurs puma unañwpeq pan wūwantotaqw, Jesus panis unañwpeq māmatst, amumi pañqawu: Ya uma hinoqw umuh'unañwpeq pavan wūwantota?

⁹ Ya hak hakiy an qataytaqat tütuyhqat aw hinwat lavayhtiniqw qa pas pas hinta, Sen Uhqaanhtipu uhpiy ayo yukiwa, kitaniqö'? sen Wunuptut, uh'ahpay kwusut, nakwsuu, sen kitaniqö'?

¹⁰ Noqw pay pi nu' Sinot Tiat yep qatsit ep hakiy ahpiy qaanhtipuyat ayo yúkuniqey aw öqalat pasiwtaqat uma it akw nanaptani-pu pam it tāqat an qataytaqat aw pañqawu:

¹¹ Oviy nu ūmi pañqawni: Qatuptut, uh'ahpay kwusut, uhkiy aw'i.

¹² Noqw pahasat pay pam wunuptut, ahpay kwusut, pumuy sohsokmuy amutpik nakwsu. Noqw öviy puma sohsoyam kätayunqe, God pas hihtatota, pañqawkahkañwo: Pas itam qa hisat hihta yanhaqamnihqat aw yórikya.

Jesus Calls Levi

(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

¹³ Pu pam pañqw piw wuhkovatuphat qalávohaqamii. Noqw sinom sohsoyam put aw tsovalti; noqw pam pumuy tutuqayna.

¹⁴ Noqw pam pañmakañw, hakiy Alphaeus tiyat Levi moñwit eñem sivat ömalawkañw haqam qatuhqat túwahqe, aw pañqawu: Um inuñkni. Noqw pam wunuptut, put añki.

¹⁵ Noqw Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumum put kīyat ep ökihqe, pep tunösvoñat aw yesq, kaysiwhqam moñwit eñem sivat ömalalwaqam-niqw pu qaanhinwisqam pañso ökihqe, pumuy amumum put aw yesva; pi put añk hinwisqam pas kaysiwhqee.

¹⁶ Noqw pam moñwit eñem sivat ömalalwaqamuy-nikañw pu qaanhinwisqamuy amumum tümoytaqw, ima tutavot tutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amumum put aw tātayyaqe, put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqaqwa: Ya pam hinoqw moñwit eñem sivat ömalalwaqamuy-nikañw pu qaanhinwisqamuy amumum tümoyta, piw hīhiko? kitota.

¹⁷ Noqw Jesus put navotqe, pumuy amumi pañqawu: Pay añ qahinyunqam tūhikat qa haqni'yuñwa; nawus pi tūtuyyaqam put haqni'yuñwa. Pi nu añ súanhinwisqamuy qa pumuy wáñwayniqe öviy pitu; pi nu imuy qaanhinwisqamuy nāp tunatyay añqw lasyaniqat aw wáñwayniqe öviy pitu.

The Question about Fasting

(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

¹⁸ Noqw ima pi John aw nánatuwnayaqam-nikañw pu Pharisee-sinmuy amumi nánatuwnayaqam napwalni'yuñwa. Noqw öviy sinom Jesus aw ökihqe aw pañqaqwa: Meh, John aw nánatuwnayaqam-nikañw pu Pharisee-sinmuy amumi nánatuwnayaqam napwalni'yuñwa. Noqw ya hinoqw ūmi nánatuwnayaqam qa pantsatska?

¹⁹ Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Ya sen haqam mö'wit sinomat nāt möönañwuy amumum yantaqw, napwalni'yuñwni? Soon pi möönañw pumuy amumum yantaqw puma napwalni'yuñwni.

²⁰ Nikañw pay ason hisat aw pituqw, möönañw'am pumuy amunaqw ahpiyniqw, pep pu' puma nānapwalni.

²¹ Qa hak sino puhutsatsakwmötsaput yewaskwit aw pih-taknañwu. Ispi hak panhtiqw, put ep pihtakqa yuwsit añqw tsikq, pu' pas pāpu wukoproknwu.

²² Noqw qa hak sino pukawiwkorot sakwiiwmaqat añ puhuovavalat kuyñwu. Ispi hakiy panhtiniqw, puhuovavala pēke', wiwkorot patomnaqw, ovavala wehemhtini. Noqw wiwkoro sakwítotini. Soon pi puhuovavala qa puhuwiwkorot añ kūyiltiñwu.

The Question about the Sabbath

(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

²³ Noqw ahpiy pantaqw, puma nasuñwintalöñnit ep söhövos'uyit añ nõñakwisq, put aw nānatuwnayaqam söhövosit talayat mawtiwisa.

²⁴ Noqw Pharisee-sinom Jesus aw pañqaw: Meh, ya puma hinoqw nasuñwintalöñnit ep himu mewniwtaqat hintsatska?

²⁵ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ya uma qa hisat David hinhtiqat añ tuñwáya? Ura pam-niqw, pu suñwámat puma hihta haqni'yuñqe tsöñsoq,

²⁶ Pam God kiyat aw pákihqe, pölavikit God aw noiwtaqat añqw nõsat, suñwámuy añ huyta, Abiathar God awwat mohpeq moñw'iwtaq'ö. Pam pölaviki moñw'iwyuñqamuy-sa amuñem nõvatiwñwu.

²⁷ Pu pam pumuy amumi pañqawu: Nasuñwintalöñni hapi sinmuy amuñem yukiwa, qa sinom nasuñwintalöñnit énem yukiwa.

²⁸ Paniqw hapi öviy nu' Sinot Tiat nasuñwintalöñnit híkis aw tutuyqawi.

3

The Man with a Crippled Hand

(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

¹ Pu piw pam tsotsvalkimi paki; noqw hak tāqa lakput may'taqa pep nuhtuma.

² Noqw mātaqpi kurs Jesus nasuñwintalöñnit ep put qalaptsi-naniqat öviy momñwit put aw tunatyawyuñwa, puma as hihta ep put nēveltoynayaniqe öviy'ö.

³ Noqw pam lakput may'taqat aw pañqawu: Kurs nuhtutpik wunuptuu, kita.

⁴ Pahsat pu pam pumuy amumi pañqawu: Ya hak nasuñwintalöñnit ep lolmat hinhtiniqw pam súanta, sen qalolmat hinhtiniqö'? sen qatsit ayo táviniqö'? sen nñnaniqö? Noqw puma qa hiñqawqa.

⁵ Pu pam hin unañwtiqe, pumuy a'nö unañwayamuy ep kwañwáitsivutiqe, amuhpa' yorkit, tāqat aw pañqawu: Uhmay

tsihkwaa. Noqw pam put tsihkwa; noqw māat ayañqwat māyat an pās powalti.

⁶ Pahsat pu Pharisee-sinom añqw ahpiyyaqe, āpiy pay Herod añk wīsiwtaqamuy amumum hin as put nīnayaniqey put ankiwakw yuaatota.

A Crowd by the Lake

⁷ Noqw pay Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumum sinmuy amuñaqw ahpiynihqe, wuhkovatuphat aqw'a. Noqw sinom qaan'ewakw hintaqam put añkya, Galilee-tutskwat añq'ö, pu Judea-tutskwat añq'ö,

⁸ Pu Jerusalem-kitsókit añq'ö, pu Idumaea-tutskwat añq'ö, pu pāyut Jordan yupqöyñaq'ö, pu ima Tyre-nikañw pu Sidon-kitsókit añqe' yesqam pīwu. Puma put kätumaltaqat nanaptaqe, aw öki.

⁹ Noqw pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawhq, puma put eñem tsākw pākihut maskatota, taq nāp hisat sinom qaan'ewakw hinhte', put aw hūrs hómikmani.

¹⁰ Pi pam kaysiwhqamuy sinmuy qalatsintaqw, öviy sohsoyam hihta akw tütuyyaqam put aw tónokyaniqey put aw nānaqasya.

¹¹ Noqw añsakis tuyoy'e'wayom hīhikwsim put aw tātayyaqe atpipo nawhitotakahkañw, kēew pañqaqwa: Um hapi God Tíata.

¹² Noqw puma put tunvotnayaniqw, pam pumuy tusoqmewa.

Jesus Chooses the Twelve Apostles

(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

¹³ Pu pam tsomomiqñihqe, hakimuy namorstat, pumuy wáñwayi. Noqw puma put awya.

¹⁴ Noqw pam pakwt löq sihkay'taqamuy namorsta, puma put amum hinnumyaniqat öviy'o, pu pam pumuy añqe' lomat-uawit yuaatinumyaniqat ayataniqee.

¹⁵ Pu puma hīhihta akw tütuyyaqamuy qalapsintiwiñiqat aw öqalat pam pumuy pasiwna, pu nuhtuñaqw nukpanhihik-wsimuy ayo ipwanwisniqat aw'i.

¹⁶ Pam imuy tavi: Simon, pam piw Peter yan put tuñwa.

¹⁷ Pu Zebedeet tiyat James-nit, pu tupkoyat John, pumuy pīwu. Pam piw Boanerges yan pumuy tuñwa; pam Yoy'umukit antaqamu, i'nihqe pam'i.

¹⁸ Pu Andrewt, pu Philip, pu Bartholomewt, pu Matthewt, pu Thomas, pu Alphaeus tiyat James, pu Thaddaeus, pu Simon sinomuy amuñem qa nātusi'taqata,

¹⁹ Pu momñwituy amumi put mātapniqat hakiy Judas Iscariot pīwu. Noqw puma haqam kīve öki.

*Jesus and Beelzebul**(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10)*

²⁰ Noqw pay piw sinom qaan'ewakw hintaqam amumi tsovaltqw, öviy soon kurs puma ñas'ew nōñösani.

²¹ Noqw Jesus sinomat put nanaptaqe, put ñuayanige awya pañqawkahkañwo: Pam okiw qanavóti'numa.

²² Noqw hakim tutavot tutuqaynayaqam Jerusalem añqw ökihqe pañqawa: Pam Beelzebub akw tuyqawiwa. Pam nukpanhihikwsimuy moñwiyamuy aw yankañw nuhtuñaqw nukpanhihikwsimuy ipwanta.

²³ Noqw pam sinmuy wáñwayhqe, tūwutsit hihta tuawi'taqat akw pumuy amumi pañqawu: Ya sen Satan Satan ayo hóroknani?

²⁴ Haqam moñwtunatya nehpewhte', pas soon wúnuni.

²⁵ Pu kurs haqam kivit nehpewhtote' soon hoñni.

²⁶ Noqw kurs Satan nāp nāmi mamke', pu nātsike', soon pam wúnuni; panis pi pam sohtini.

²⁷ Soon hak hakiy a'nō hoñvit kiyat aw pake', hihta himuyat put añqw nawhkini, hal pas mohti put some'-saa, nen pahsat pu pam put kiyat kīqótani.

²⁸ Nu umumi pas antsa pañqawni: Hak hihta ep qaanhtiniqw, sen nuhtumiq hiñqawniqw, pam pantaqa put ahpiy ayo yukiwmantani.

²⁹ Nīkañw hak haqam Qahováriwtaqat Hikwsit aqw hiñqawniqw, pam pantaqa pas soon hisat put ahpiy ayo yukiwni. Panhtiqa pas sūs tūviwniqey aqw nāvitsinani.

³⁰ Ura puma pañqawa: Pam tuyoy'ewakw hikwsit akw tuyqawiwa, kitotaqw, öviy pam yan lavayhti.

*Jesus' Mother and Brothers**(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)*

³¹ Noqw pahsat pu put tupkomat, yuy amum, put aw ökihqe, ihpaq hoñkahkañw, put aw hakiy ayatotaqe, put wáñwayya.

³² Noqw sinom kaysiwhqam put aqlap yesqam put aw pañqawa: Meh, uhtupkom, uñuy amum, ihpaq uñ wáñwayya.

³³ Noqw pam lavayhtiye, amumi pañqawu: Ya hak ínuu? Pu ya hakim itupkomya?

³⁴ Pu pam put aqle' yesqamuy amuhpa' yorikt, pañqawu: Kurs ínuy, pu itupkomuy amumi yórikyya.

³⁵ Pi hak haqam God tunatyayat añ hinmaqa hapi itupko, isiwa, pu ínuu.

4*The Parable of the Sower**(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)*

¹ Pu piw pam wuhkovatuphat qalaveq sinmuy tutuqaynativa; noqw sinom qaan'ewakw hintaqam pep put aw tsovalti; noqw ōviy pam pākihut pāhut ep pāyawnumqat aqw pākihqe epeq qatuptu; noqw sinom sohsoyam wuhkovatuphat qalava tutskwava yēse.

² Noqw pam tūwutsit hihta tuawi'taqat akw pumuy hīhihta tutuqayna; nihqe pumuy amumi pañqawu:

³ Kurs huvam tuqayvastotaa. Hak tāqa tsalakin'uylawniqe pasmii.

⁴ Noqw pam uylawhq, pēhu poshumi pōhpava lōhō. Noqw sūmawuy an masay'yuñqam ōkihqe an put soswa.

⁵ Pu pēhu pikaqlōva qa pas pisay'taqat an lōhō. Noqw an qa pōñalaniqw, ōviy pay āpiy kūkuyva.

⁶ Nīkañw tāwat ōvetiqw, pay ūyi kólaki; nihqe pam qa pas pas nay'taqe, ōviy tsahkwī.

⁷ Pu pēhu kutqōlpa lōhō; noqw kutqōlō wuñqe, put laknaqw, pam qa hihta himuy'va.

⁸ Pu pēhu lolmat tutskwat an lōhōkqe kuyvaya; pu wuñqe, hihta himuy'va, pēhu sunat pakwt sihkay'tasikip aw hōyokput aniwnaya, pu pēhu payhp sunát-sikipo, pu pēhu tsivót-sikip sunát-sikipo.

⁹ Pu pam pumuy amumi pañqawu: Tuqayvastotaa, uma pi naqvuy'yuñwa.

The Purpose of the Parables
(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

¹⁰ Noqw puma nánaltyaqw, ima put aqlaqyaqam pakwt löq sihkay'taqamuy amumum it lavayit hihta tuawi'taqat put tūviñtota.

¹¹ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: God moñwtunatyayat ahpiy navoti tupkiwta pew pahsavoo. Nīkañw pu' hapi pam umumiwat susmataq'a; nīkañw imuywatuy qatuptsiwni'yuñqamuy amumi qa mahtaq'a. Nīkañw pam tūwutsit-sa akw yuaatiwa.

¹² Puma as aw taykahkañw, tutwat, qa māmatsyaniqat ōviy'o, pu aw tūqaykahkañw nanaptat, qa māmatsyaniqata; taq nāp hisat sen puma ahoy nánamtōkaqw, pumuy qaanhtipuum pumuy amuhpiy ayo yukiwni.

Jesus Explains the Parable of the Sower
(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

¹³ Pu pam pumuy amumi pañqawu: Ya uma it tūwutsit hihta tuawi'taqat qa mātsi'yuñwa? Noqw ya hin tis uma sohsok tūwutsit mātsi'yuñwni?

¹⁴ Uylawhqa hapi God lavayiyat uylawu.

15 Noq̄w lavayi pōhpava lōhōkqa imuy amunta. Hakim lavayit as nanaptaq̄w, āpiy pay Satan pite', pumuy unañwpeq lavayit ūyiw̄h̄qat pañq̄w ipwañwu.

16 Pu pay piw pan pikaqlōva lōhōkqa hapi imuy amunta. Hakim lavayit nanapte', hahlaykahkañw āpiy pay put kwusuyañwu.

17 Noq̄w lavayi pumuy unañwayamuy ep qa hūrs ñapkiwtaq̄w, ōviy puma pay hihsavo as añ kūyuññwu. Noq̄w pay lavayit ep k̄navot̄pit, sen okiwsahsañwaqat aw pituq̄w, pahsat pay puma unañwmokyañwu.

18 Noq̄w pu kutqōlpa lōhōkqa hapi imuy amunta. Hakim lavayit as nanaptat,

19 Yep q̄atsit-sa aw tunatyaltote', pu k̄hakiwuy akw ūnatote', pu hih̄hta tuñlay'kahkañw, soq̄ lavayit aw qa tunatyaltotiñwu. Noq̄w ōviy lavayi pumuy unañwpeq qa hihta himuy'vañwu.

20 Noq̄w pu lomatutskwat añ ūyiw̄h̄qa hapi imuy amunta. Hakim lavayit nanapte', kwusuye', hihta himuy'vayañwu; p̄ētu sunat pakwt sihkay'tasikip hōyokput himuy'vayañwu, pu p̄ētu payhp sunát-sikipo, pu p̄ētu tsivót-sikipo sunát-sikipo.

A Lamp under a Bowl

(Lk 8.16-18)

21 Pu pam pumuy amumi pañq̄awu: Ya sen hak wihqōhit ūwiknat, s̄ivut sen puvuwh̄pit atpipoq̄ távini, as pam tsotsókpit ep put tsoki'tani'kañwo?

22 Pi sohsoy himu tupkiwtaqa pay mātaqtiniqe ōviy pan-tañwu, piw sohsoy himu nanauyve hiniwhtiqa añqe' nanap-tiwniqe ōviy'o.

23 Tuq̄ayvastotaa, uma pi naqvuy'yuñwa.

24 Pu pam pumuy amumi pañq̄awu: Uma hihta aw tūq̄ayyuñqey ep tunatyaltotimantani. Pi uma hihsa'haqam hakiy eñem tuwantotaq̄w, pay piw pan umuñem tuwantiwmantani; pu uma añ nanaptaq̄amuy amumi piw nāt wūhaq noiwni.

25 Pi himuy'taqat aw piw p̄ehu noiwni; pu ñastanihq̄a h̄ikispi as hihta himuy'taqey kwayhni.

The Parable of the Growing Seed

26 Pu pam pañq̄awu: God moñwtunatyat hakiy tāqat pasva poshumit uyh̄qat anta.

27 Pam uyht, mihikq̄ puwñwu; pu qavon̄vaq̄w qatuptuñwu. Ni'kañw poshumi ñahkuyvakañw, pu wuñq̄w, hin pam panh-tiqat pam qa navoti'tañwu.

28 Pi tutskwa n̄ap hihta aniwnañwu; mohti nahpi'vañwu, pu sihkuyvañwu, pu timuy tukwsinañwu.

29 Pu himu aniwhtiqw, pahsat pu ūyi'taqā put tsahqañwu, pi hōhōqyaniqat aw pītuñwuniq'ō.

The Parable of the Mustard Seed

(Mt 13.31-32, 34; Lk 13.18-19)

30 Pu pam pañqawu: Ya sen itam God moñwtunatyat hihta antaqat pañqawani? Ya sen itam hihta enañ put namimah-taknayani?

31 Pam mustard-uyit pōsiyat anta. Pam tutskwave ūyiwqhce as tūwaqatsit ep pōvoshumit amuñaqw sushihsayhoya.

32 Nīkañw pam ūyiwe', wuñwe', sohsok hihta tusaqtsotskit amuhpenihqe yahsayoqtiñwu; nen wukonantaqay'vañwu. Noqw ōviy sūmawuy añ masay'yuñqam put atpik kihsit añ yesvañwu.

33 Yanhaqam pam tūwutsit hihta tuawi'taqat akw nuhtumi hīhihta yuaatañwu, pay puma hin put kwusi'wisqat pan'i.

34 Pam tūtuwutsit-sa akw pumuy amumi yuaata. Nihqe pay ason pumuy nānaltyaqw pam put aw nānatuwnayaqamuy amumi put sohsok namtōmnañwu.

Jesus Calms a Storm

(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

35 Noqw pay ép tapkiqw, pam put aw nānatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Tuma wuhkovatuphat yupqōmiya.

36 Noqw puma sinmuy suhpantaqamuy añqe' hōnayāt, puma pākihut aqw yuña, Jesus haqam qātuhqat aqw'a. Noqw puma pañqw ahpiyya. Noqw pētū pākihu piw pumuy amumūyā.

37 Noqw wukohukvaqw, pāhu walalataqe, pākihut aqw a'nō yēvantaqe, nuñwu pay aqw kūyi ohpo.

38 Noqw Jesus pākihut yūpaqwat epeq qōtōpay'kañw pūwi. Noqw puma put tātaynayaqe aw pañqawu: Tutuqaynaqa, ya itamuy so'niqw um pas qa hin unañwtini?

39 Noqw pam tātayht, hūkañwuy mēwage, pāhut aw pañqawu: Uyiwalte', sun yūkuu, kita. Noqw hūkañw qe'tiqw, qaan'ewakw sutmakma.

40 Pu pam pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw tsawiniwyuñwa? Ya hintaqw ōviy uma qa tuptsiwñi'yuñwa.

41 Noqw puma pas kātayuñqe nānami pañqawu: Ya sen i' hak himuniqw, ōviy hīkispi pas hūkañw, pu pāhu put aw tuqayvasta?

5

Jesus Heals a Man with Evil Spirits

(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

1 Pu puma wuhkovatuphat yupqöymi Gádara-sinmuy tutskwayamuy ep öki.

2 Noqw Jesus päkihut añqw yamakq, pahsat pay hak tāqa tuyoy'ewakw hikwsit akw tuyqawiwtāqa o'wat ep tuamtuhsöt añqwnikañw put ahsawva.

3 Pam tūamit ep okiw ki'ta. Noqw soon kurs hak put sómi'tani, pas sóoni, nāmahin pi hikis pas sivanamiqlölöt akw'a.

4 Hikis as pam qa sūs hokasosomhpit, pu sivanamiqlölöt akw sómiltiñwu. Nikañw pay pam sivanamiqlölöt nāhoi tutkitañwu; pu hokasosomhpit piñañwu. Pu soon kurs hak put añwuy'tani.

5 Noqw pam tōkilnawit, pu tāwanawit tsotsmova, pu tūtuamit añ hinnumñwu, a'nō hiñqawkañwo, pu o'wat akw nātutkitinumñwu.

6 Noqw pam Jesus yāvoq túwahqe, aqw wárikqe, pas put aw naokiwlawhqe,

7 A'nō tōnay añqe' pañqawu: Ya um nuy hinhtiniqat nāwaknaka, um Jesus God Sus'oveqnihqat Tíata? Nu God atpip ūmi pañqawni: Um okiw nuy qa okiwsanni.

8 (Jesus pay put aw pañqawu: Tuyoy'eway hikwsi, tāqat añqw yámakuu, kita. Noqw öviy tāqa pan lavayhti.)

9 Noqw Jesus put tūviñtaqe aw pañqawu: Ya um hin mātsiwa? Noqw pam put hu'waqe aw pañqawu: Nu Qaan'ewakw hintaqamu yan mātsiwa. Itam qaan'ewakw hintaqw öviy'o.

10 Noqw pam pep tutskwat añqw pumuy qa lālayniqat öviy tāqat put aw pas qaatsat nāwakna.

11 Noqw pep tsotsmot áhayhke pitsōtim wuhkotonawtaqam nōnova.

12 Noqw sohsoyam nukpanhikwsim put aw qa nātusitotaqe pañqawu: Itamuy pitsōtimuy amumi hōnaqw, itam amumi yuñni.

13 Noqw pahsat pay Jesus pumuy hu'wa. Noqw tuyoy'e'way hihikwsim tāqat añqw nōñakqe, pitsōtimuy amumi yuñqw, puma tōnawtaqam wuhpatpelat añ wuhkovatuphamiq a'nō yuh-tukqe, pāmiq paöysoa, (lōp sōmorit pahsa'haqamo.)

14 Noqw pumuy nopni'yuñqam watqāqe, kīve put tūawvaya, pu añqe' tutskwavaa. Noqw sinom hin hiniwhitiqat aw kuyvawisqe,

15 Jesus aw öki; nihqe it tāqat as nukpanhikwsit akw tuyqawiwtāqat, hal qaan'ewkw hintaqamuy hihikwsimuy akw tuyqawiwtāñwuqat puma tutwa. Pam yuwsikañw, suyan unañway'kañw pep qatu. Noqw puma put aw yórikyaqe, pas tsātsawna.

16 Noqw hakim it nukpanhikwsit akw tuyqawiwtāñwuqat

hin hintsaniwhqat aw yórikyaqam aw kuyvawisqamuy put āawna, pu pitsōtimuy hinhtotiğata.

17 Noq̄w pay as pam pumuy tutsqwayamuy añq̄w ah-piyniğat puma Jesus aw ö'q̄alya.

18 Noq̄w pam pākihut aq̄w pakitoq̄w, i' tāqa nukpanhikwsit akw tuyq̄awiwtāñwuqa as put āmumniqey aw ö'q̄ala.

19 Noq̄w pay Jesus put qa nakwhanaqe aw pañq̄awu: Um uhsinomuy amuminen, Tutuyq̄awhqa uñ ökwatuwhqe, uñem hihta qaöwihinhtiqat pumuy āawnani.

20 Noq̄w pam ahpiynihqe, añqe' put yuaatinuma, Decapolis añ ahsupoq'a. (Pam pakwt kitsóki i'nihqe pam'i.) Noq̄w nanaptaqam sohsoyam kātayuñwa.

*Jairus' Daughter and the Woman who Touched Jesus' Cloak
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)*

21 Noq̄w Jesus pākihut akw ayoq̄wat piw yamakq, sinom gaan'ewakw hintaqam put aw tsovalti; noq̄w pam wuhko-vatuphat qalaveq wunu.

22 Noq̄w meh, hak tāqa tsotsvalkive moñw'iwtaqa Jairus yan mātsiwhqa pitu; nihqe pam Jesus túwahqe, kukmiq nātuvaye,

23 Okiw aw naokiwhtaqe, pañq̄awu: Okiw imanawhya mómoki. Noq̄w um as okiw inumumnen, uhmay akw put aw toñokq, pam qalapte', qátuni.

24 Noq̄w Jesus put āmuma. Noq̄w sinom kaysiwhqam put añkyaqe, aw hūrs homimitiwisa.

25 Noq̄w hak wuhti pakwt löq sihkay'taqat yahsañwuy añ uñwáy'taqa pep nuhtuma.

26 Okiw pam kaysiwhqamuy tütuhiktuy amutsviy as hīhihta añ kānavotkañw, sohso hihta himuy amuhpa' sohsoke; nit qa ñas'ew hihin qalaptut, tuwat soq pas qalomáhinhti.

27 Nihqe pam Jesus hintsakqat navotqe, nuhtukwayñañaqw sinsonñaq put aw pítuhqe, yuwsiyat aw toño,

28 Pañq̄awhqe öviy'o: Ñas'ew pi nu as put yuwsiyat aw tónoke' pay soon qa qalaptuni.

29 Noq̄w pahsat pay put añq̄w uñwa súlawhti; noq̄w pam tūyay qalaptuqey nahpe sunvota.

30 Noq̄w kurs öqala nāñaq̄w yámakqat Jesus sunvotqe, sin-muy amumi namtökt, pañq̄awu: Ya hak iyuwsiy aw toño?

31 Noq̄w put aw nānatuwnayaqam aw pañq̄aqwa: Meh, sinom ūmi homimitota. Noq̄w hinoq̄w pas piw hak ūmi tónokqat um kita?

32 Noq̄w pam hakiy panhtiqat aw yórikniqe, öviy añqe' yori.

33 Noq̄w wuhit napqölpe hinhtiqat navotqe, okiw tsawin-neveq tururutikañw, put aw pítuhqe, atpipo nātuvat, sohsoke suan put āawna.

³⁴ Noqw pam put aw pañqawu: Itii, pay uhqapēvewni uñ qalaptšina. Pay um hahlaykañw qa hin'unañway'kañw, nīmani. Pay um uhtuyay añqw pās qalaptsiwtani:

³⁵ Noqw nāt pam yuaataqw, hakim moñwit kīyat añqw ökihqe, put aw pañqaqwa: Pay okiw uhti mōki. Noqw pas um piw nāt Tutuqaynaqat aw nunuiña?

³⁶ Noqw puma pañqaqwaqw, Jesus panis navotqe, moñwit aw pañqawu: Um qa hin unañwtini; pay um pānis-sa tuptsiwni'tani.

³⁷ Noqw pay qa hak put ámunniqat Jesus nakwhana, hal pay Peter-niqw pu James-niqw, pu tupkoat John, púma-saa.

³⁸ Pu pam moñwit kīyat aw pítuhqe, sinmuy mowawatotaqamuy amumi tātayi. Puma hiñqawkahkañw, tsaykita.

³⁹ Noqw pam aw pákihqe, pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw yanhaqam mowawatota, piw tsaykita? Pay manawhya qa mōki; pi pūwi.

⁴⁰ Noqw puma put aw tutsíwtsuyhti. Noqw pam pumuy sohsokmuy pañqw lālayht, manawhyat náyat-nikañw pu yuyat-nikañw pu put ámumyaqamuy tsamkañw, manawhyat haqam qatsqat aw paki.

⁴¹ Noqw pam put māyat nūat aw pañqawu: Talitha cumi. Manawhya, qatuptuu, nu ūmi pañqawu, i'nihqe pam'i.

⁴² Noqw pahsat pay manawhya qatuptuqe nakwsu. (Pam pakwt löq sihkay'tasikip yahsañwni'ta.) Noqw pas puma pavan kātayuñwa.

⁴³ Noqw pam pumuy pās mēwaqe qa hak put navotniqat amumi pañqawu; pu puma manawhyat hihta nopnayaniqat amumi tutapta.

6

Jesus Rejected at Nazareth

(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)

¹ Pu pam pañqw ahpiynihqe, nāp tutskway aw pitu; noqw put aw nānatuwnayaqam put ámumya.

² Pu nasuñwintalōñnit aw pituqw, pam tsotsvalkive sinmuy tutuqaynativa. Noqw kaysiwhqam put aw tūqayyuñqe, put aw kātayyuñqe pañqaqwa: Ya sen i' haqam iit hihta tuwi'va? Pu ya sen i' súanwuwni put aw noiwtaqa hímuu? Is uti pam may akw qaan'ewakw kātumalta!

³ Puyaw qa i' wunavutsit tumaltuwi'taqa, it Maryt tíata, imuy James, nit Joses, nit pu Judat, nit pu Simon, pumuy pávaamu? Puyaw siwamat qa yep itamumya? Kitotaqe, put aw qaán unañwtoti.

⁴ Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay God lavay'ayaat soon qa kaptsitiwñwu, hal pay nāp tutskway ep-saa, pu sinomuy amuhpaa, pu nāp kiy ep'e.

⁵ Noqw pay pam kurs hin pep a'nö hihta tumaltaniqe, öviy pay panis pam hikikwmuy tütuyyaqamuy amumi may akw tónokqe qalapsina.

⁶ Nihqe pam pumuy qatuptsiwniyamuy ep amumi kätayta. Pu pam pañ kitsókinawit sinmuy tutuqaynatinuma.

Jesus Sends out the Twelve Disciples

(Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)

⁷ Pu pam pakwt löq sihkay'taqamuy wánwayhqe, pahsat pumuy lölöqmuy añqe' ayativa; nihqe tuyoy'e'wakw hihikwsimuy amumi pumuy öqalat huyta.

⁸ Nihqe pay pumuy qa hihta hinwisniqat amumi pañqawu. Pay panis natöñpi'wisni, qa tukpuy'wisni, qa nitkay'wisni, qa sivamoki'wisni.

⁹ Pu puma tótsi'wisni; pu qa löq napnay'wisni.

¹⁰ Pu pam pumuy amumi pañqawu: Umuñaqw löyöm haqam kīmi pake', hisat pep kitsókit añqw ahpiyniqey pahsavo qátumantani.

¹¹ Pu ason kurs haqawat umuy qa pās taviyat, umumi qa tūqayyuñqw, uma pañqw ahpiyenen, umuhkukqölnaqw qöat ayo tsatswimantani, pumuy amunkiwakw hihta sutu-awi'tani. Nu umumi pas antsa pañqawni: Hisat hin yukil-tiniqat aw pituqw, pep kitsókit ep sinmuy amuñem pas is óhini. Puma Sodom-nikañw pu Gomorrhat ep sinmuy amuh-penihqe pas pavan amuñem nuhtsel'ewayhtini.

¹² Noqw puma pañqw ahpiyyaqe, sinmuy tunatyay añqw lasyaniqat amumi yuaatinumya.

¹³ Pu puma sinmuy amuñaqw kaysiwhqamuy nukpan-hihikwsimuy ipwanwisa, pu kaysiwhqamuy tütuyyaqamuy wihkuyit akw lelwiyat, qalapsintiwisa.

The Death of John the Baptist

(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

¹⁴ Noqw Jesus natñwaniat ahsupoq nanaptiwhq, pep tutskwat ep Moñwi, Herod yan mätsiwhqa, put navotqe pañqawu: I' hapi kūyit akw tütuvoylalawhqa John. Pam mokiwyuy añqw ahoy tātayhqe, öviy pas pavan öqaltumalat hintsaki.

¹⁵ Noqw sinom pētu pañqaqwa: Pam Elias, piw pētu pañqaqwa: Pam God lavay'ayaata, imuy lavay'aymuyatuy hisatñahaqaw yesqamuy amuni.

¹⁶ Noqw Herod put navotqe pañqawu: Ura nu John götötkuqw, i' pam'i; kurs pam mokiwyuy añqw ahoy tātayi.

¹⁷⁻¹⁹ I' Herod pi ura tupkoy Philip nōmayat hakiy Herodias amum qatuptuqw, John put aw pañqawu: Um uhtupkoy

nömanawhkiqw pam pas qa suanta. Noqw öviy Herodias pas John nöyi'ta. Noqw Herod put unañwve hinhtiniqe, John aw hakimuy hōnaqw, puma put núayaqe, sivikimi panaya. Noqw Herodias as John nīnaniqey ankañw, Herod atsviy kurs hin panhtini.

²⁰ Pi Herod John aw tunatyawmaq'ö. Pi John súanhinmakañw pās unañway qatu. Noqw Herod put aw navoti'taqe, put kaptsi'ta; nihqe put aw tūqaytaqe, nāmi soon unañwti. Nikañw pam hahlaykañw put aw tūqaytañwu.

²¹ Noqw hisat nukwáñw'ew Herod tihtiwphuyat aw pituqw, pam nuhtumi moñw'iwyuñqamuy növiwhqat aw tūtsama, imuy pavan solāwamomñwituyu, pu Galilee-tutskwat ep pavansinmuy píwu.

²² Noqw Herodias tiat māna ep pákihqe, wunimaqw, Herod put aw nahyoñwa, pu put amum yesqamu. Noqw Moñwi mānat aw pañqawu: Um hihta nāwakne', put öviy inumi tūviñtaqw, nu un put máqani, kita.

²³ Nihqe pas pam put aw qaöwílvayhtiye pañqawu: Pay um pas nāp hihta öviy inumi tūviñtaqw, soon nu un qa máqani, hikis pas imoñwtunatyay nāsamiq yantaqata.

²⁴ Noqw pam pañqw ahpiynihqe, yuy aw pañqawu: Ya nu hihta öviy tūviñtani? Noqw pam aw pañqawu: Pay aw kūyit akw tūtuvoylalawhqat John qötöyat awu.

²⁵ Noqw pahsat pay pam kaktaykañw, Moñwit aw pákihqe, aw pañqawu: Um kūyit akw tūtuvoylalawhqat John qötöyat inpit ep íniwtaqat pay pu' nuy máqaniqat nu nāwakna.

²⁶ Noqw pas as Moñwi qahahlayhtikañw pay nuñwu pi pas aw qaöwílvayhtiye, pu imuy pep put amum yesqamuy tuway'taqe, öviy kurs hin nawus qa hu'wanani.

²⁷ Nihqe pahsat pay hakiy nīnañwuqa put qötöyat kwis-toniqat Moñwi aw pañqawu. Noqw pam ahpiynihqe, sivikive put qötöyat ayo túkuhqe,

²⁸ Inpit ep íniwtaqat kwusivaqe mānat aw put tavi. Noqw māna yuy put maqa.

²⁹ Noqw John aw nānatuwnayaqam put nanaptaqe, ep ökihqe, tokoyat haqami taviwisa.

Jesus Feeds the Five Thousand

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Noqw ima ayaiwyuñqam Jesus aw natsvalayaqe, hihta hinhtotiqey, pu hihta tūtutuqaynayaqey sohsok put āawnaya.

³¹ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Túmai, nuhtuñaqw haqami qayēsiwhpumiyā. Nen itam hihsavo pep nāsūñwnayani. Pas pi sinom kaysiwhqam ökiwkahkañw, ahpiy sasqayaqw, öviy soon kurs hisat qenitiqw puma ñas'ew nōñösani.

32 Pu ōviy puma pay nanalt pākihut akw haqami qayēsiwhpumiya.

33 Noqw pumuy ahpiyyaqw, sinom kaysiwhqam amumi tāyuñqe, Jesus tuwi'yuñqe, sohsokivaqw kitsókit añqw pañso nāp yuhtukqe, amuhpeqtotaqe, aw tsovalti.

34 Noqw Jesus pākihut añqw yámakqe, sinmuy qaan'ewakw hintaqamuy túwahqe, pumuy ōkwatuwa, soñawnen pi puma kanelmuy amumi qa hak tunatyawtaqat panyuñqw ōviy'o. Nihqe pahsat pu pam pumuy hīhihta tutuqaynativa.

35 Noqw pay nuñwu tapkiwmaq, put aw nánatuwnayaqam put awyaqe aw pañqawwa: Pas hapi yep qayēsiwa; noqw hapi pay pas hísatniqti.

36 Um as sinmuy hōnaqw, puma añqe' tutskwava nankwu-sani, pu kitsókinawita; nen nennem hihta tunōstuiyani; taq puma qa hihta nitkay'yuñwa.

37 Noqw pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Huvam nop-nayaa. Noqw puma put aw pañqawwa: Ya itam haqami huhya-wise', lōp sunat sīvat akw pōlavikit tuiye', pumuy nopnayani?

38 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ya uma hihsa'haqam pōlaviki'yuñwa? Kurs aw pohtayaa. Noqw puma nanaptaqe pañqawwa: Tsivot pōlavikita, pu lōqmuy pākiwhtuy.

39 Noqw puma sinmuy sakwátusaqat añ tōnawyuñqamuy yesvanayaniqat pam amumi pañqawu.

40 Noqw sinom nānan'ik tōnawkahkañw yesva, hahqe' tsivot-sikip susnatya, pu hahqe' lōp sunat pakwt sihkay'yuñqamu.

41 Noqw pam tsivot pōlavikit pākiwhtuy enañ ōmahtat, ōmiq taykañw, put ep hahlayhtit, pōlavikit yónoyhtat, put aw nánatuwnayaqamuy amumi put oya. Noqw puma sinmuy amuhpa' o'ya. Pu pam lōqmuy pākiwhtuy sohsokmuy añ huyta.

42 Noqw sinom sohsoyam nōnōsaqe ōōya.

43 Noqw puma pōlavikit akwsinput tsovalayaqe, pakwt löq sihkay'taqat hoaput aqw opomnaya, pu pākiwhtuy akwsinput pīwu.

44 Noqw tahtaqt pōlavikit añqw nōnōsaqam tsivot-sikip sōmorit pahsa'haqamo.

Jesus Walks on the Water
(Mt 14.22-33; Lk 6.15-21)

45 Noqw nāt pam sinmuy añqe' hōnantaqw, put aw nánatuwnayaqam pay añwu pākihut aqw yuñe', put ahsavo ayoqwat Bethsaidat aqwyaniqat pam pahsat pay pumuy tusoqhona.

46 Pu ōviy pam sinmuy añqe' hōnaqe, nāwaknaniqe tso-momiq'a.

47 Noqw masiphiqw, pākihu wuhkovatuphat nāsavaqe hinma; noqw pam tutskwava nālaa.

48 Noqw pumuy amuhpewi hūhukq, ōviy puma añqe' kwet-stiwisqe pas qa nātusi'wisa. Noqw Jesus pumuy pantsakwisq amumi tātayhqe, tālawiwaqpw pāvaqe waymakañw, pumuy amumi pituto; nihqe as pay soon pumuy amuhpeq qa yūmosani.

49 Noqw puma put pāvaqe waymaqpw tutwaqe, pay himu tualañwnihqat wūwayaqe, a'nō hiñqaqwa,

50 Ispi puma sohsoyam put tutwaqe tsātsawnaqee. Noqw pahsat pay pam pumuy amumi yuaaykuqe pañqawu: Pay uma qa hin unañway'yuñwni. Pay nūu. Uma qa tsawiniwyuñwni.

51 Pu pam pumuy amumiq pākihut aqw wūvi; noqw hūkañw qe'ti. Noqw puma hīhin wūwankahkañw kātayyuñwa,

52 Puma a'nō unañway'kahkañw pōlavikit ep kātumaltiwihqat qa mātsi'yuñqe ōviy'o.

Jesus Heals the Sick in Gennesaret
(Mt 14.34-36)

53 Noqw puma ayoqwat nōñakqe, haqami tutskwat Gennesaret aw ōkihqe, pāhut qalavoq hoyoyotota.

54 Noqw puma pākihut añqw nōñakq, pahsat pay sinom Jesus māmatsya.

55 Nihqe tutskwat añ ahsupoq yuhtukqe, hakim tūtuyyaqamuy ahpat añ qatsyaqamuy put háqamnihqat nanaptaqe, pañso pumuy tsamvanta.

56 Noqw pam haqami kitsókimi pituqw, sen pas wuhkokitsokit, sen tutskwave kitsókit aw pituqw, sinom ōōputuy kisonve o'yaqw, pay nas'ew yuwsiyat qalawñwayat aw tónokyaniqey put aw ö'qalya. Noqw hakim hihsa'nihqam aw tónokyaqam qalaptuya.

7

The Teaching of the Ancestors
(Mt 15.1-9)

1 Pahsat pu ima Pharisee-sinom hakimuy tutavot tutuqay-nayaqamuy Jerusalem añqw ōkihqamuy amumum Jesus aw tsovalt.

2 Noqw Jesus aw nánatuwnayaqam qa māvaqtotat, nōsiwhqat nōnovaqw, haqawat amumi tāyuñqe, pay umumi qaantaqat tutwa.

3 Ima pi Pharisee-sinom-niqw pu sohsoyam Jew-sinom wūwukwmuy lavaiyamuy añ hinwisqe, ōviy qa māvaqtote', qa nōñosañwu.

⁴ Pu puma huhyankiñaqw öke', qa māvaqtote', qa nōnōsañwu. Pu ahpiy hīhihta añ hinwisniqat tutaptiwhqat puma aw tunatyawwisa. Puma yan hintsak-wisa: Puma kukyapit, pu sīsivut pās kuksiyañwu, pu sikasivat añqw tsatsqaptat yuki-wyuñqata, pu nōnōspita.

⁵ Noqw öviy Pharisee-sinom, tutavot tutuqaynayaqamuy amumum Jesus tūviñtotaqe aw pañqaqwa: Ya ūmi nānatuwnayaqam hinoqw wūwukwmuy tutavoyamuy qa an hinwisqe, soq qa māvaqtotat, nōnovañwu?

⁶ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ura Esaias añwu pay umuy nawip'ew hinyuñqamuy pas súañqawhqe yan pēna: Ima sinom moay akw nuy kaptsilalwa, noqw pi unañwaam inuñaqw yāvahaq'a.

⁷ Piw haktonsa inumi okiwlalwakahkañw, sinmuy tutavoyamuy pas antsa tutuqayhpinihqat pan put tūtutuqaynaya, yan'i.

⁸ Uma pi God tutavoyat ayo yuki'kahkañw sinmuy wukwnavotiyamuy pas pas'i'yuñqe ñuy'yuñwa, sīsivut pu kukyapit pās kuksiyakahkañwo. Pu ahpiy pāvan'e'wakw hīhihta uma hinwisa.

⁹ Pu pahsat pam pumuy amumi pañqawu: Pas pi öviy uma tutuhisnikañw umuhwukwnavotiy añ hinwisniqey öviy God tutavoyat qa hímuya.

¹⁰ Oviy pi Moses ura pañqawu: Um unay pu unuy pumuy kaptsi'tani. Pu hak nay, sen yuy aqw qalomáhiñqawhqa pay as mokmantani, ura kita.

¹¹ Noqw úmawat pi pañqaqwa: Pu kurs sen hak haqam nay, sen yuy aw pañqawni: Pay as ka um ihimuy akw moñwvastiniqw, piw pam Corban (pam God aw noiwa, i'niñqe pam'i) kite', pay qa hintamantani.

¹² Niñqe yan uma hakiy nay, sen yuy eñem hihta hinhtiniqw aw uhtayañwu.

¹³ Yan uma umuhwukwnavotiy nuhtumi mātapyaqe God lavaiyat ayo yuki'yuñwa, pu ahpiy yāyantaqat uma hinwisa.

The Things that Make a Person Unclean
(Mt 15.10-20)

¹⁴ Pu pam sohsokmuy sinmuy wáñwayhqe, amumi pañqawu: Uma sohsoyam inumi tūqayyuñwe', māmatsyani.

¹⁵ Himu sinot qa ahsonvenikañw put ahsonmi pake', soon put tuyoy'ewakwtani. Pi sinot unañwayat añqw nōñantaqa hapi put tuyoy'ewakwtañwu.

¹⁶ Tuqayvastotaa, uma pi naqvuy'yuñwa.

¹⁷ Noqw pam sinmuy amuñaqw kīmi pakiqw, put aw nānatuwnayaqam it lavayit hihta tuawi'taqat put tūviñtota.

18 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Puyaw uma piw pas qa mātsi'yuñwa? Puyaw himu sinot qa ahsonvenikañw put ahsonmi pake', soon put tuyoy'ewakwtaniqw uma put qa mātsi'yuñwa?

19 Ispi pam put unañwayat qa aqw pakit, ponoyat aqw pake' kwayñavehaqam maspiwñwu. Yan pam lavayhtiqe, sohsok nōsiwhqat kwañw'ewaynihqat pañqawu.

20 Pu pam pañqawu: Pi himu sinot unaññaqw nōñakqa hapi put tuyoy'ewakwtañwu.

21 Pi ïi himu sinmuy unañwayamuy añqw nōñanta: Qalomátunatyā, nōmaqtsit sokoptunatyā, tokot sokoptunatyā, tuqwyantunatyā,

22 Uyiñwtunatyā, tuñlay'tunatyā, nukpantunatyā, unatwi, qaunāñwtaqatsi, unañwtuya, nuhtumiq qalomálvayi, kwivi'nañwa, honaq'unañwa.

23 Ii hapi qalomáhimu sinot unaññaqw nōñantaqa hapi put tuyoy'ewakwtañwu.

A Woman's Faith (Mt 15.21-28)

24 Pu pam piw pañqw ahpiyinihqe, Tyre-kitsókit, pu Sidon-kitsókit pumuy aqlavoo, nihqe kīmi pákihqe qa hak navotniqat nāwakna; nikañw soon kurs qa navotniwtani.

25 Pi hakiy wuhtit tiat manawhya tuyoy'ewakw hikwsit akw tuyqawiwtaqw, yuat Jesus hintsakqat navotqe, ep pítuhqe, kukmiq nātuva.

26 I' hak wuhti pep tutskwat ep sínonikañw, Greek-sinmuy lavayiyamuy yuaata; nihqe as pam put tiyat añqw nukpanhikwsit hóroknaniqat okiw aw nāwakna.

27 Noqw Jesus put aw pañqawu: Ason tsātsayom mohti õõyani, taq soon pi hak tsātsakwmuy nōsiwhqayamuy õmahtat, pu popkotuy amumi maspañwu.

28 Noqw pam lavayhtiqe aw pañqawu: Pas antsaā, Tutuyqawhqa; noqw pay pi popkot nōnōspit atpikaqe tsātsakwmuy nōvayamuy piñput nōnovañwu.

29 Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay um yan lavayhtit nímani. Pay nukpanhikwsi uhtiy añqw yama.

30 Noqw wuhti kiy ep pituqw pay kurs nukpanhikwsi put tiyat añqw yama; noqw pam ahpay añ wáokiwta.

Jesus Heals a Deaf and Dumb Man

31 Pu piw Jesus Tyre-nikañw pu Sidon pumuy qalañaqw ahpiyinihqe, Decapolist tutskwat qalavaqe hinmakañw, Galileet ep wuhkovatuphat ep pitu.

³² Noqw hakim hakiy naqsöp'iwkañw huhrulqat yuaataqat put aw wikvayaqe, as pam put aw hintsanniqat aw nānawakna.

³³ Noqw pam suhpantaqamuy sinmuy amuñaqw put qalavo wikt, put naqvumiq malatsiy panat, tōhakt, leniyat aw toño,

³⁴ Nit pu ōmiq yorikt, wupahikwsut, put aw pañqawu: Ephphatha, (hötsiltii, i'nihqe pam'i).

³⁵ Noqw pahsat pay put naqvuat hötsiltiqw, pu leñiat nāhiwa. Noqw pam suyan yuaativa.

³⁶ Noqw pam pumuy mēwaqe put pantaqat qa hakiy āawnayaniqat amumi pañqawu. Noqw tuwat soq pam pumuy pās mēwaqw pahsat pas puma añqe' tunvotnaya.

³⁷ Pas pi puma kātayunqe, ōviy pañqaqwa: Pas sohsok hihta qaöwíhinhti; pas nanaqsöptuy naqvuyamuy hōtahta, pu gayuáatotaqamuy yuaaykina.

8

Jesus Feeds the Four Thousand

(Mt 15.32-39)

¹ Noqw ephaqam sinom wukotsovawkañw, qa hihta nitkay'yuñqw, Jesus put aw nánatuwnayaqamuy wāñwayhqe, amumi pañqawu:

² Pas nu sinmuy ōkwatuwa, pu' pāyis tēvep inumuyakahkañw, okiw kurs hihta nōnovani.

³ Noqw nu pumuy qa ōyiwyuñqamuy kikiyamuy añqe' hōnaqw, soon puma qa māmañuani, pi pētu yāvaqhaqaww ōki.

⁴ Noqw put aw nánatuwnayaqam lavayhtotiqe put aw pañqaqwa: Puyaw sen hak haqam nōsiwhqatnen imuy sinmuy yep qayēsiwhpuve haqam ōynani?

⁵ Noqw pam pumuy tūviñta: Ya uma hihsa'haqam pōlaviki'yuñwa? Noqw puma pañqaqwa: Tsánee.

⁶ Pu pam sinmuy tutskwava yesvaniqat amumi pañqawu. Nit pu pam tsañe' pōlavikit ōmahtat, put ep hahlayhti, nit put yōñoyhtat, pu put aw nánatuwnayaqamuy amumi put oya, sinmuy nopnayaniqat ōviy'o. Noqw puma panhtoti.

⁷ Noqw puma hikikw hiñsakwmuy pāvakiwhtuy kinumya. Noqw pam pumuy ep hahlayhtit, pu put aw nánatuwnayaqam sinmuy piw nopnayaniqat amumi pañqawu.

⁸ Pu ōviy puma nōñōsaqe ōōya. Noqw puma yóñoyhput akwsiñqat tsovalayaqe, tsañe' hoaput añ opomnaya.

⁹ Noqw ima nōñōsaqam nālöp sōmorit pahsa'haqamo. Noqw pam pumuy añqe' hōna.

¹⁰ Nit pahsat pay pam put aw nánatuwnayaqamuy amumum pākihut aqw pakit, Dalmanutha-tutskwat ep pitu.

The Pharisees Ask for a Miracle
(Mt 16.1-4)

11 Noqw hakim Pharisee-sinom put aw ökihqe, amum nānwuy'yuñqe, put aw tuwantota; nihqe as pam öñaqw kätatayhpit hihta tuawi'taqat mahtaknaniqat put aw ö'qalya.

12 Noqw pam unañwpeq öykitat pañqawu: Ya hinoqw pu' qatsívaptsiwyuñqam kätatayhpi hihta tuawi'taqat aw yóriyaniqey-sa nānawakna? Pas antsa nu umumi pañqawni: Pay soon kätatayhpi hihta tuawi'taqa pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumi mahtakiwni.

13 Pu pam pumuy amuñaqw nakwsut, pākihut aqw piw paki, wuhkovatuphat yupqöymiq yámakniqee.

The Yeast of the Pharisees and of Herod
(Mt 16.5-12)

14 Noqw put aw nánatuwnayaqam kurs pölavikit suhtokya; pay puma pākihut añqw pas panis sūkw pölaviki'yuñwa.

15 Noqw pam pumuy u'nanaqe, amumi pañqawu: Uma tunatyaltote', Pharisee-sinmuy pēkeniyamuy ep qa ūnaiwyuñwni, pu Herod pēkeniyat ep'e.

16 Noqw puma nānami pañqaqwa: Itam qa nitkay'wisq, öviy pañqawu.

17 Noqw Jesus put navotqe, pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw qa pölaviki'wisqey lavayta? Puyaw uma nāt a'nö unañway'yuñwa?

18 Ya uma pōsi'kahkañw qa tāyuñwa, piw naqvuy'kahkañw, qa nanvotya? Ya uma qa u'ni'yuñwa?

19 Ura nu tsivót-sikip sōmorit pahsa'nihqamuy tahtaqtuy amuhpa' tsivot pölavikit yónoyhtaqw, uma akwsinqat tsovalayaqe, hihsakip hoaput opomnaya? Noqw puma put aw pañqaqwa: Pakwt löq sihkay'taqata.

20 Pu ura nu nālöp sōmorit pahsa'nihqamuy sinmuy amuhpa' tsañe' pölavikit yónoyhtaqw, uma akwsinqat tsovalayaqe, hihsakip hoaput opomnaya? Noqw puma pañqaqwa: Tsáñee.

21 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Noqw ya hintaqw öviy uma nāto qa māmatsya?

Jesus Heals a Blind Man at Bethsaida

22 Pu pam Bethsaidat ep pitu. Noqw hakim hakiy qa-postalqat put aw wikvayaqe, pam put aw hintsanniqat aw nānawakna.

23 Noqw pam qapostalqat māyat nuat, kiñaqw qalavo put wīki; nit put posmiq tōhakt, pu lövaqw may akw put aw toñokt, sen pam hihta túwahqat tūviñta.

24 Noq̄w pam kwuhpukt, pañqawu: Pay nu sinmuy himut-sotskit anyuñqamuy yaktaq̄w tuwa.

25 Noq̄w pahsat pu piw pam put posmiq̄ lō̄vaq̄w may akw hintsanq̄w, put pō̄siat tālawva. Noq̄w pam powaltiq̄e, pas suyan sohsokmuy tuwa.

26 Pu Jesus put kīyat aw hō̄na pañqawkañwo: Um qa kīmini; piw um qa hakiy kīve it āawnani.

Peter's Declaration about Jesus
(Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

27 Pu Jesus put aw nánatuwnayaq̄amuy amumum pañq̄w ah-piyñiq̄e, Caesarea Philippi añ kitsókinawit nakwsu. Noq̄w pumuy pañsoyaq̄w, pam put aw nánatuwnayaq̄amuy tūviñtaq̄e amumi pañqawu: Ya sinom nuy hákiyñiq̄at pañq̄aq̄wa?

28 Noq̄w puma pañq̄aq̄wa: Yaw um kūyit kw tūtuvoylalawhqa John-niq̄at pañq̄aq̄wa. Pu yaw um Elias-niq̄at pēt̄u pañq̄aq̄wa. Pu haq̄awatuyniq̄w yaw um himuwa God lavay'ayaata.

29 Pahsat pu pam pumuy amumi pañqawu: Noq̄w úmuyniq̄w nu hak'i? Noq̄w Peter hu'waq̄e, put aw pañqawu: Um hapi Christ, (God ahpiy moñw'asi'taq̄a).

30 Noq̄w pam pumuy pās mēwaq̄e, puma put pantaq̄at qa hakiy āawnayaniq̄at amumi pañqawu.

Jesus Speaks about His Suffering and Death
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

31 Pahsat pu pam yuaativaq̄e, pumuy amumi pañqawu: Pas nu' Sinot Tiat kurs hin hīhihta añ qa kānavotni. Noq̄w ima wukw'a'yat-niq̄w, pu God awwat mohpeq momñwit-niq̄w, pu tutavot tutuq̄aynayaq̄am nuy tūvayani, piw nuy nīnayani. Noq̄w pāyis talq̄ nu ahoy tātayni.

32 Noq̄w pam it pas suyan pañqawhq̄, ōviy Peter put qalavo lánaknat mēwa.

33 Noq̄w pam namtōkq̄e, put aw nánatuwnayaq̄amuy amuhpa' tātayht, Peter u'nanaq̄e aw pañqawu: Inuhkwayñavoo, Satan! taq̄ um qa God tunatyayat wūwantat, tuwat soq̄ sinmuy tunatyayamuy.

34 Pu pam sinmuy put aw nánatuwnayaq̄amuy enañ wánwayhqe amumi pañqawu: Inuñkniq̄ey nāwaknaqa nāqahihtatat, nahoylehtsiy ikwiltat, inuñk nakwsumantani.

35 Pi qatsiy kahkawnaqa hapi put kwayhni; pu inuñem tunatyat, pu lomatuawit ōviy qatsiy kwayhqa hapi put tuyq̄aw-vani.

36 Ispi puyaw as sino tūwaq̄atsit sohsok himuy'vakañw nāp qatsiy kwahe', hin pam put akw moñwvastini?

37 Ya sen sino hihta akw qatsiy ahoy nāptini?

38 Paniq̄w hapi ōviy haq̄awa pu' tuskap'iw̄yuñq̄amuy, qaanhinwisq̄amuy q̄atsívap̄tsiw̄yuñq̄amuy amutpip̄ nuy, ilavayiy enañ hahmanq̄w, nu' Sinot Tiat put hapi tuwat hahmanni, nu hisat ihoñviaymuy q̄ahováriw̄yuñq̄amuy tsamkañw, Inay lolmat tālawñwayat yankañw p̄itee.

9

1 Pu pam pumuy amumi pañq̄awu: Pas antsa nu umumi pañq̄awni: Soon pas hisat God moñwtunatyaaat ōq̄alat yankañw p̄ituni. Noq̄w ima yep hoñq̄amuy amuñaq̄w haq̄awat nāt moki-wuy qa aw öke' put aw yórikyani.

The Transfiguration (Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

2 Pu ahpiy navaysikis talq̄, Jesus Peter-nit, James, pu John, p̄umuy-sa tsamkañw, haq̄ami wupatukwit aq̄wnihq̄e, pepeq̄ pumuy amutpik̄ alōñti.

3 Noq̄w yuwsiat nūvat an q̄ōtsat̄iq̄e pavan pas talq̄aqsala; noq̄w pas soon hak tūwaq̄atsit ep tsatsákmōtsaput hintsakqa put an pas pavan q̄ōtsatani.

4 Noq̄w pahsat pu Elias, Moses amum pumuy amumi mātaq̄tiq̄e, Jesus amum yuaata.

5 Noq̄w Peter lavayhtiq̄e, Jesus aw pañq̄awu: Tutuq̄aynaqa, pas hapi itam yépeq̄yaq̄w lolma. Himu as ōviy itam payhp̄ kistotani, suk-wat únemnit, pu suk-wat Moses éñemnit, pu suk-wat Elias éñemi.

6 Pay pam kurs hiñq̄awniq̄e ōviy pañq̄awu, pas puma tsātsawnaq̄w ōviy'ō.

7 Noq̄w ōmaw pepeq̄ pumuy amumi kihsiwnaq̄w, añq̄aq̄w hakiy tōnaat pañq̄awu: I' hapi pas aw iunañwa Itii; put uma aw tuq̄ayvahsi'wisni.

8 Noq̄w āpiy pay puma añq̄e' yórikyat, qa hakiy tutwa; pay Jesus nāla pumuy amumuma.

9 Noq̄w puma tūkwiñaq̄w hanwisq̄, pam pumuy pās mēwaq̄e, amumi pañq̄awu: Ason pas nu' Sinot Tiat hisat moki-wuy añq̄w ahoy tātayniq̄at aw pahsavo uma hin yórikyaq̄ey qa hakiy āawnayani.

10 Noq̄w puma put lavayiyat ñuy'yuñwa; nihq̄e pam moki-wuy añq̄w ahoy tātayniq̄ey hiñq̄awh̄q̄at nātuv̄iñlalwa.

11 Noq̄w puma put tūviñtotaq̄e aw pañq̄aq̄wa: Ya hinoq̄w tutavot tutuq̄aynayaq̄am Elias soon qa mohti p̄ituniq̄at lavayta?

12 Noq̄w pam pumuy hu'waq̄e amumi pañq̄awu: Pay Elias pas antsa mohti pite', sohsok hihta añ ahoy aw antsantani. Noq̄w Sinot Tiat hin pey'taq̄w, pan kurs nu hin qa h̄ihihta añ kānavote', qa h̄imuniwhtini.

13 Noq̄w nu umumi pañqawni: Pay as Elias pas antsa pitu. Noq̄w puma hin nānawaknaqey an put hintsatsna, hin pam pey'taqat pan'i.

Jesus Heals a Boy with an Evil Spirit
(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43a)

14 Noq̄w pam put aw nānatuwnayaqamuy amumi pítuhqe, sinom qaan'ewakw hintaqam pumuy amumi tsovawtaqamuy amumi yóri. Noq̄w tutavot tutuqaynayaqam pumuy amumum hīhihta yuaatotaqe, pumuy tūviñlalwa.

15 Noq̄w sinom sohsoyam Jesus tutwaqe, pas aw kātayyuñqe, pahsat pay aw yuhtukqe aw hahlayhtoti.

16 Noq̄w pam tutavot tutuqaynayaqamuy amumi pañqawu: Ya uma hihta pumuy amumum yuaatota?

17 Noq̄w sinmuy amuñaqw haqawa lavayhtiqe aw pañqawu: Tutuqaynaqa, nu as itiy tiyot ūmi wikva, hikwsi hakiy lavaiyat nawhkiñwuqat akw okiw pam tuyqawiwtaq̄w ōviy'ō.

18 Hikwsi put haqam ñue' okiw tutskwamiq put tūvañwu; noq̄w qōtmokñwu, pu tamay ñuriritikañw nawhtañwu. Noq̄w as ūmi nānatuwnayaqam put añqw put ayo hóroknayaniqat nu amumi pañqawhq, pay puma kurs hin panhtotini.

19 Noq̄w pam lavayhtiqe, put aw pañqawu: Is ohi uma pu' qatsívaptsiwyuñqam qatuptsiwni'yuñqamu, ya nu hihsavo-haqam umumum yantani? Ya nu hihsavo-haqam umuy maq-sonlawni? Pew wikyaa.

20 Noq̄w puma put aw put wikya. Noq̄w hikwsi Jesus tuwaq̄w, tiyo homimiykuqe, okiw pam tutskwamiq yēvaqe, qōtmokiwkañw añqe' waöötinuma.

21 Noq̄w Jesus put nayat tūviñtaqe, aw pañqawu: Ya i' hísathaqam it aw pitu? Noq̄w pam pañqawu: Pay tsayñahaq̄q'ō.

22 Noq̄w pam piép as it hovalanik qōhit aqw tūvañwu, pu pāhut aqw'a. Noq̄w kurs um hihta tuwi'te', um okiw itamuy ōkwatuwni, nen itamuy paañwani.

23 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Pay um tuptsiwhq'ō; tuptsiwhqat eñem sohsoy himu pasiwta.

24 Pahsat pu tsākw naat okiw pakkañw pañqawu: Tu-tuyqawhqa, nu tuptsiwa, um okiw iōwituptsiwniy ep nuy paañwani.

25 Noq̄w sinom put aw yuyutyaq̄w, Jesus amumi yórikqe, tuyoy'ewakw hikwsit mēwaqe, aw pañqawu: Um hikwsi hakiy lavaiyat nawhkiñwuqa pu naqvuyat uhtañwuqa, nu ūmi pas pañqawni: Um put añqw yámakni; nen pāpu qa hisat aw pákini.

26 Noq̄w hik̄wsi a'nō hiñqawht, put homimiykunat, añq̄w yama. Noq̄w pay sumataq pas mokq, òv̄iy wūhaknihqam pañq̄aq̄wa: Pay mōki.

27 Noq̄w Jesus put mayat ñuat, láñaknaq̄w, pam wunuptu.

28 Noq̄w pam ahpami pakiq̄w, put aw nánatuwnayaqam pay nanaltyakahkañw put tūviñtotaq̄e aw pañq̄aq̄wa: Ya hintaq̄w òv̄iy itam kurs hin put hórok̄nayani?

29 Noq̄w pam pumuy amumi pañq̄awu: Pay i' yantaq̄a pas nāwakinp̄it akw-nikañw pu napwalnit-sa akw ayo hórok̄niwñwu.

Jesus Speaks again about His Death

(Mt 17.22-23; Lk 9.43b-45)

30 Noq̄w puma pañq̄w ahp̄iyyaq̄e, Galilee-tutskwat añ ayo nōña; noq̄w qa hak put navoti'taniq̄at pam nāwakna.

31 Pi pam put aw nánatuwnayaqamuy tutuq̄aynaq̄e, amumi pañq̄awu: Nu' Sinot Tiat sinmuy òq̄alayamuy aw mātaviwni. Noq̄w puma nuy nīnayani. Noq̄w ason nu nīniwe', payis talq̄at ep ahoy tātayni.

32 Noq̄w puma put hiñqawhq̄at qa māmatsyakañw, piw put tūviñtotaniq̄ey nānahtsopya.

Who Is the Greatest?

(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

33 Pu pam Capernaum ep pitu. Nihq̄e pam ahpavenikañw pumuy yan tūviñta: Ya uma añq̄wyaq̄e hihta nānami pas pavan yuaatiwisa?

34 Noq̄w puma qa hiñq̄aq̄wa; puma pi añq̄wyaq̄e haq̄awa pa pas suspavanniq̄at nānami yuaatiwisa.

35 Noq̄w pam qatuptut pakwt löq sihkay'taq̄amuy wáñwayhq̄e, amumi pañq̄awu: Mohpeq̄niq̄ey nāwaknaqa hapi sohsokmuy amuñaq̄w nuhtuñkmantani, pu sohsokmuy tumalay'tamantani.

36 Pu pam hakiy tsāk̄w pañso wikq̄e, amuhsonve tavit, put tsöp̄ah̄tat, pumuy amumi pañq̄awu:

37 Haq̄awa inuñem yan hihtawat tsāk̄w pās távihqa hapi nuy pās távimantani, pu haq̄awa nuy pās távihqa hapi qa nuy pās tavit, añq̄w nuy pew távihq̄at pās távimantani.

Who Is not against Us Is for Us

(Lk 9.49-50)

38 Noq̄w John lavayhtiq̄e, pañq̄awu: Tutuq̄aynaqa, hak itamum qa hinmaqa uhnatñwaniy aw yankañw nukpanhihik-wsimuy ipwanta. Noq̄w itam aw yórikyaq̄e put mēwaya, qa itamum hinnumq̄w òv̄iy'o.

39 Noq̄w Jesus pañqawu: Uma qa mēwantotani. Soon pi hak haqam inatñwaniy aw yankañw kātatayhpit hintsakqa nuy paysoq qalomáyuatani.

40 Qa itamuhpew'iwtaqa hapi itamuma.

41 Pas antsa nu umumi pañqawni: Hak haqam inuñem umuy Christ sinomatniq̄w òviy umuy kuyapkuynaqa pas soon qa ahsatiy òmahtani.

Temptations to Sin

(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)

42 Pu kurs haqawa imuy tsātsakwmuy hihtawat inumi tupt-siwni'taqat lasnaq̄w, pay pi tatam put kwapkaqe wukomata hāyiltiq̄w pam wuhkovatuphamiq̄w tūviwhq, pam pantaqa put enem pay ñas'ewni.

43 Noq̄w òviy kurs uhma un lasnaq̄w, um put ayo túkuni. Pay pi um tatam qa pasiwkañw qatsit aw pákini, hikis pi as um lōqmuy may'kañw maskiveq qōhit pas qa tokñwuqat aq̄w pákini.

44 Pepeq ātu pumuy sówantotaqam qa so'ñwu, piw qōhi pas qa tokñwu.

45 Pu kurs uhkuku un lasnaq̄w, um put ayo túkuni; Pay pi um tatam qa pasiwkañw qatsit aw pákini, hikis pi as um lōqmuy kuhkuy'kañw maskiveq qōhit pas qa tokñwuqat aq̄w tūviwni.

46 Pepeq ātu pumuy sówantotaqam qa so'ñwu, piw qōhi pas qa tokñwu.

47 Pu kurs uhposi un lasnaq̄w, um put ayo hóroknani. Pay pi um tatam sūkw pōsi'kañw God moñwtunatyayat aw pákini, hikis pi as um lōqmuy pōsi'kañw maskiveq qōhit pas qa tokñwuqat aq̄w tūviwni.

48 Pepeq ātu pumuy sówantotaqam qa so'ñwu, piw qōhi pas qa tokñwu.

49 Pi sohsoyam qōhit akw suhutiwyani, pu sohsoy hom'oyi ònat akw suhutiwni.

50 Òña as lolma. Nikañw kurs as pam suhuviwniq̄w, ya sen uma hihta akw put suhutotani? Uma suhupkiwyuñwni, nen uma qa nānami hin unañway'yuñwni.

10

Jesus Teaches about Divorce

(Mt 19.1-12; Lk 16.18)

1 Pu pam pañq̄w nakwsukañw, Jordan pāyut yupqōyve Judea-tutskwat aqlavo pitu. Noq̄w sinom qaan'ewakw hin-taqam piw put aw òki. Noq̄w pay pi pam panhtiñwunihqe piw pumuy tutuqaynativa.

2 Noq̄w Pharisee-sinom put aw ökihq̄e, unahepyaq̄e, tüviñtotaq̄e aw pañq̄aq̄wa: Ya tāqa nōmay mātapniniq̄w pam súaanta?

3 Noq̄w pam lavayhtiḡe amumi pañq̄awu: Ya Moses umumi hin tutapta?

4 Noq̄w puma pañq̄aq̄wa: Hak nōmay mātapninik pan put eñem tutuventat, put hōnamantaniq̄at Moses sinmuy pan nakwhana.

5 Noq̄w Jesus lavayhtiḡe amumi pañq̄awu: Pay pi uma a'nö unañway'yuñq̄w, öviy Moses it tutavot umuñem pēna.

6 Noq̄w pi as yayhniwhq̄at añq̄aq̄w hisat hīhihta yukiltiq̄at pepeḡ God tāq̄at pu wuhtit pumuy yuku.

7 Paniq̄w hapi öviy tāqa nay, pu yuy mātap̄t, nōmay aw huruhtimantani.

8 Noq̄w puma löyömnikañw sūkw tokot antamantani. Noq̄w öviy hapi puma pāpu qa löyömnit sūka tókoniñwu.

9 Paniq̄w öviy God hakimuy namitsakaq̄at qa hak nāhoḡ távini.

10 Noq̄w put aw nánatuwnayaq̄am ahpave pay piw nāt put tüviñtota.

11 Noq̄w pam pumuy amumi pañq̄awu: Hak nōmay mātap̄t, piw suk̄w amum qatupte', tokot sokoptaq̄ey akw nōmay eh-pewi qaanhtiñwu.

12 Pu kurs wuhti kōñay mātap̄t, piw suk̄w amum qatupte', pam tokot sokoptañwu.

Jesus Blesses Little Children

(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

13 Noq̄w hakim tsātsakwmuy tsamkahkañw, Jesus aw ökihq̄e, as pam pumuy amumi hintsanniḡat aw pañq̄aq̄wa. Noq̄w put aw nánatuwnayaq̄am pumuy tusoqmewaya.

14 Noq̄w Jesus put túwahq̄e, qa yan unañwtiq̄e, amumi pañq̄awu: Uma tsātsakwmuy inumi nakwhanayani; uma qa mēwantotani. Pi panyuñq̄am hapi God moñwtunatyayat ep sinoiwyuñwa.

15 Pas nu umumi súañq̄awni: Hak God moñwtunatyayat tsāk̄w qa an kwúsuhqa pas soon pañso pákini.

16 Pu pam pumuy tsöpalawkañw, amumi mámatyawht, öqalanta.

The Rich Man

(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

17 Noq̄w pam pañq̄w ahpiyniq̄w, hak tiyo añq̄aq̄w wárikiwtaq̄e put atpipo tamötswunuptut, aw tüviñtotaq̄e pañq̄awu: Lomatutuḡaynaḡa, ya nu hihta hinhte', qatsit qa so'taq̄at himuy'vani?

18 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Ya um hinoq̄w nuy lolmalawu? Pi qa hak lolma, hal pas God-saa.

19 Pay pi um hinwisniq̄at tutavot navoti'ta: Um tokot qa sokoptani; um hakiy qa nīnamantani; um hihta qa ūuymantani; um hakiy hihta qa atsátoynamantani; um unay, pu uñuy, pumuy kaptsi'tamantani, it'a.

20 Noq̄w pam lavayhtiqe aw pañqawu: Tutuqaynaqa, pay nu pas itsákoy añqaqw put sohsok añ hinma.

21 Pahsat pu Jesus put aw taynumqe, aw unañway'ta; nihqe aw pañqawu: Um sūpwat hihta ep qa pasiwta. Um ahpiyten hihta uhhimuy húyani; nen añ ōokiwyaqamuy sivat huytani. Nen um ōveqatsit ep hihta hihkay'taqat himuy'vani. Pu um añqwnen nahoylehtsit kwusut inuñkni.

22 Noq̄w pam put lavayit ep unañwmokqe, qahahlaykañw pañqw ahpiy'o; pam hihta nihti'taqe ōviy'o.

23 Pu Jesus añqe' yorikt, put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Pas kahaksinmuy amuñem qatuvoshinta God moñwtunatyayat aw yuñwniq'ō.

24 Noq̄w put aw nánatuwnayaqam put lavayiyat ep hin kurs wūwaya. Noq̄w Jesus piw lavayhtiqe amumi pañqawu: Tōtimu, pas kāhakiwuy aw yanyuñqamuy amuñem qatuvoshinta God moñwtunatyayat aw yuñwniq'ō.

25 Pay himu pohko pōlay'taqa tsakomostat añ pórokput añ yámakniq̄w pam pay qa pas qa tūvosi. Noq̄w pay kahaksino God moñwtunatyayat aw pákiniq̄w pam put eñem pas qatūvosi.

26 Noq̄w pahsat puma tis pas kurs hin wūwayaqe, nānami pañqaqwa: Noq̄w pantaniq̄w, hak sen ayo yámakni?

27 Noq̄w Jesus pumuy amuhpa' taykañw pañqawu: Pay sinmuyniq̄w i' kurs hin pasiwtani. Nikañw God-niq̄w qa panta. Pi God-niq̄w sohsoy himu pasiwta.

28 Pahsat pu Peter yuaaykuqe aw pañqawu: Meh, itam hapi sohsok hihta tatamhtotat, uñk nankwusa.

29 Noq̄w Jesus lavayhtiqe pañqawu: Pas antsa nu umumi pañqawni: Pas qa hak paysoq kiy, sen pāvamuy, sen tupkomuy, sen qōqamuy, sen siwamuy, sen nay, sen yuy, sen nōmay, sen timuy, sen pāvasay inuñem tunatyat-nikañw pu lomatuawit eñem tunatyat ōviy mātavi.

30 Nikañw pam tuwat it qatsit ep tsivót-sikip sunát-sikip hōyokiwtaqat himuy'vani: Kikihuta, pāvamuyu, tupkomuyu, qōqamuyu, siwamuyu, yúmuyu, tímuyu, pu pāvasata, pu okiwsahsanpit énaña; pu piw qatsit nātoniqat ep qatsit qaso'taqata.

31 Nikañw hapi kaysiwhqam mohti'wisqam nuhtuñktotini; pu nuhtuñkyaqam mohti'wisni.

Jesus Speaks about His Death a Third Time
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)

³² Noqw puma pañ Jerusalem aqwyaqw, Jesus pumuy amupyeve hinma; noqw puma hin kurs wūwankahkañw, maqasneveq añk hinwisa. Noqw pam pakwt löq sihkay'taqamuy piw namitsovalat, hin pam hintsaniwniqey pumuy āwintiva;

³³ Nihqe amumi pañqawu: Meh, itam hapi Jerusalem aqwya. Noqw nu' Sinot Tiat God awwat mohpeq momñwituy-nikañw pu tutavot tūtutuqaynayaqamuy amumi mātaviwni. Noqw puma nuy mokiwuy hihkay'taqat pañqawani; nen imuy qa-Jew-sinmuy amumi nuy noayani.

³⁴ Noqw puma inumi tututsiwyat, nuy wuvalalwat, inumi tōhtotani; nen nuy nīnayani. Noqw pāyis talq nu ahoy tātayni.

The Request of James and John
(Mt 20.20-28)

³⁵ Noqw hakiy Zebedeet timat James-niqw pu John, puma Jesus aw pītuhqe, aw pañqawu: Tutuqaynaqa, um as itamuy hin nāwaknaqw pan itamuy hintsanni.

³⁶ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ya nu hihta umuñem hinhtiniqat uma nāwakna?

³⁷ Noqw puma put aw pañqawu: Ason um moñwqatuptuqw, as itamuñaqw haqawa uhputvaqe qatuqw, pu suhkawa uh-suyvaqe qátuniqat um itamuy hu'wanani.

³⁸ Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Uma hihta òviy tūviñlawhqe qe mātsi'ta. Ya pay nuy kānavotpit añqw yúkuniqat añqw uma yúkuniqey suhtaq'ewa? Ya sen uma nuy hin tuvoy-laiwtaqat pan tuvoylatiwniqe òviy'o?

³⁹ Noqw puma put aw pañqawu: Owi, pay itam soon qa panhtini. Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay nu kānavotpit añqw yúkuniqat uma as soon añqw qa yúkuni; pu nu hin piw tuvoylatiwhqat uma soon as qa pan tuvoylatiwyani.

⁴⁰ Nikañw pay nu hakiy iputvaqe sen isuyvaqe qátuniqat pañqawniqey öqalat qa pasiwta. Nikañw pay ason pas pam hakimuy amuñem na'sastiwhq, pumuy amumi pam noiwni.

⁴¹ Noqw ima pakwtnihqam put nanaptaqe, James-nikañw pu John, pumuy amumi qa yan unañwtoti.

⁴² Noqw Jesus pumuy wāñwayhqe, amumi pañqawu: Pay uma navoti'yunqw, imuy qa-Jew-sinmuy amumi moñw'iwyunqey yan tūñwantiwyaqam pumuy amumi tutuyqawya; pu pumuy amuhpa' pavansinom öqalay pumuy nanvotñatiwisa.

⁴³ Nikañw uma hapi qa panhtotimantani; pay umuñaqw haqawa pas pāvanniqey nāwaknaqa umuy tumalay'tani.

44 Pu uma haqawa pas susmohpeqniqey nāwaknaqa sohsokmuy tūwiamni.

45 Hikis pi nu' Sinot Tiat qa hihta tu'yalawniqe ōviy pitu; pi nu nuhtumi unañwtapniqe ōviy pitu, piw sinmuy kaysiwhqamuy amuñem iqatsiy táviniqee, pumuy ayo óyaniqey ōviy'ó.

Jesus Heals Blind Bartimaeus

(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

46 Pu puma Jericho aw öki. Noqw pam put aw nánatuwnayaqamuy-nikañw pu sinmuy kaysiwhqamuy amumum Jericho añqw ahpiyniqw, hak qapostalqa Bartimaeus yan mätsiwhqa, hakiy Timaeus tiat, pöhut qalave qatukañw, okiw nuhtumi hihta tuñlay'ta.

47 Noqw yaw hak Nazareth añqw tāqa Jesus pañnihqat pam navotqe, put aw tsa'lawhqe pañqawu: Um Jesus, David Tíata, okiw nuy ökwatuwaa.

48 Noqw hakim wūhaqnihqam put mēwayaqe, qa hiñqawlawniqat aw pañqaqwa. Noqw pahsat pu pam ōvaqe tsa'lawhqe pañqawlawu: Um David Tíata, okiw nuy ökwatuwaa.

49 Noqw Jesus pep huruhtit, puma put wánwayyaniqat amumi pañqawu. Noqw puma qapostalqat wánwayyaye aw pañqaqwa: Hahlayhtit, wunuptuu; pam uñ wánwaylawu.

50 Noqw pam usimniy ayohaqami tūvat, wunuptut, Jesus aw nakwsu.

51 Noqw Jesus lavayhtiqe, put aw pañqawu: Ya nu uñ hintsanniqat um nāwakna? Noqw qapostalqa put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, um as okiw ivosiy tālawnani.

52 Noqw Jesus put aw pañqawu: Taa, pay um nímani; uhqapevewni uñ powata. Noqw pahsat pay pam pōsiy tālawnaqe, pahpiy pōhpava Jesus añki.

11

The Triumphant Entry into Jerusalem

(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Noqw puma Jerusalem ahayhp ökiwisa, tsomot Ólivet aw'i. Pep hapi Bethphage-kitsóki-nikañw pu Bethany-kitsóki wunu. Noqw pumuy pañso ökiqw, Jesus lōqmuy put aw nánatuwnayaqamuy ayataqe,

2 Amumi pañqawu: Uma kitsókit umupyeve wúnuhqat awni. Nen uma panis ep pake', pay morohyat pas nāt qa hisat hak aqw wupqat sómiwtaqat túwani. Uma put ñaht, añqw wikni.

3 Pu ason kurs hak umuy hinoqw pantsakqat pañqawhqa, uma put aw pañqawni: Itahtutuyqawhqa put haqni'ta, uma aw kítani. Noqw pahsat pay pam añqw put lālayni.

⁴ Noq̄w puma ahpiynihq̄e, haq̄am ihp pōnalsive hōtsíwat aqlap morohyat sómiwtaq̄at tuwa; nihq̄e puma put náha.

⁵ Noq̄w pumuy pantsakq̄, hakim pep hoñq̄am pumuy amumi pañq̄aq̄wa: Ya uma hinoq̄w morohyat náñaha?

⁶ Pu ōviy Jesus pumuy amumi hin tutaptaq̄at puma pan amumi lavayhti. Noq̄w puma pumuy mātapya.

⁷ Noq̄w puma Jesus aw morohyat wikvaq̄e, put aq̄w yuwsiy ahpata. Noq̄w pam aq̄w wūvi.

⁸ Noq̄w kaysiwqh̄am pōnawit yuwsiy ahpatota. Noq̄w pētu himutsotskit nantaq̄ayat tsahq̄ayaq̄e, put pōnawit ahpatota.

⁹ Pu ima mohti'wisq̄am-niq̄w pu amuñkyaq̄am tsa'tiwisq̄e pañq̄awwisa: Öq̄awmañwu! Nam Tutuyq̄awhq̄at natñwaniyat aw yankañw pitutoq̄a tayawintiwa.

¹⁰ Nam itanay David moñwtunatyat Tutuyq̄awhq̄at natñwaniyat añ pitutoq̄a tayawintiwa. Nam God Sus'oveq̄nihq̄a put ōq̄alaa!

¹¹ Noq̄w Jesus Jerusalem aw pákihq̄e, God kíyat awnihq̄e, sohsok hihta añ yori. Noq̄w pay pas hísatniqt̄iq̄w, ōviy pam pakwt löq̄ sihkay'taq̄amuy amumum pañq̄w Bethany-kitsókit aw'i.

Jesus Curses the Fig Tree (Mt 21.18-19)

¹² Noq̄w q̄avoñvaq̄w puma Bethanyt añq̄wyaq̄w, pam tsōnmokq̄e,

¹³ Yāvo nōnvospaltsokit nahpi'taq̄at túwahq̄e, put aw'i, nāphisat sen put ep aniwnit túwaniq̄e ōviy'ō. Noq̄w pam aw pítuhq̄e qa hihta tuwa, pay panis nahpiyat-saa, nāt nōnvospala hísat aniwhtiñwuq̄at qa aw pituq̄w ōviy'ō.

¹⁴ Noq̄w Jesus lavayhtiq̄e aw pañq̄awu: Nam turs yahpiy qa hak ūñaq̄w hihta nōsni. Noq̄w put aw nánatuwnayaq̄am nanapta.

Jesus Goes to the Temple (Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Pu puma Jerusalem aw ōki. Noq̄w Jesus God kíyat aw nōyak'iwpuyat aw pákihq̄e, pahsat pu pep hakimuy huhyayaq̄amuy pañq̄w ihpomiq̄ lālayi, pu hihta tuhtuy'yaq̄amuyu, pu sívat nāhoyñwantotaq̄amuy huhyanpiyamuy takuminva, pu imuy hōwihtuy huhyayaq̄amuy atsvewayamuy pīwu.

¹⁶ Nihq̄e hakiy pep nōyakpuva haq̄ami hihta yawmaniq̄at pas qa nakwha.

¹⁷ Noq̄w pam tutuq̄aynaq̄e, pumuy amumi pañq̄awu: Ura God lavay'ayaat put eñem yan pēna: Iki hapi nāwakinkihunihq̄ey pan sohsokmuy sinmuy amuhpiy

túnwantiwni. Noq̄w soq̄ tuwat uma put uuyiñwtuy kīyat pan yukuya.

18 Noq̄w tutavot tutuqaynayaqam God awwat mohpeq momñwituy amumum put nanaptaqe, hin as put nīnayaniqey wūwanvaya, sinom sohsoyam put tutuqayhpiyat aw kātayyuñq'ō. Noq̄w òviy puma put mamqasya.

19 Pu tapkiq̄w pam kīñaq̄w ahpiy'ō.

The Lesson from the Fig Tree

(Mt 21.20-22)

20 Pu qavonvaq̄w puma añq̄wyaq̄w, kurs nōnvospaltsoki ñay aq̄whaq̄ami lāki.

21 Noq̄w Peter u'naqe, Jesus aw pañq̄awu: Tutuqaynaqa, meh ura um nōnvospaltsokit aw qalomálavayhtiqlw, kurs pam lāki.

22 Noq̄w Jesus lavayhtiqlw, pumuy amumi pañq̄awu: God aw tūtuptsiwaa.

23 Pas antsa nu umumi pañq̄awni: Haq̄awa it tsomot nahlake' wuhkovatuphamiq̄ tūviwniq̄at aw pañq̄awhqa pas unañwpeq̄ qa pēvewnakañw, hin lavayhtiqlw pas soon qa anhtiniq̄at tuptsiwe', hin lavayhtiqlw pas soon aw qa yórikni.

24 Paniq̄w òviy nu umumi pañq̄awni: Uma nānawaknakahkañw, hihta òviy tūviñlalwe', uma pas soon put qa òmahtotaniqey qa pēvewnaye', put makiwyamantani.

25 Pu uma hoñkahkañw nānawakne', kurs hakiy aw hihta ep hinyuñwe', put ayo yukuyamantani. Noq̄w Umuna, òveqatsit ep qátuhqa umuy mewnit ep qaanhtotiq̄at tuwat umuhpiy put ayo yúkumantani.

26 Nīkañw kurs uma hakiy ahpiy put qa ayo yukuyaq̄w, pay soon Umuna òveqatsit ep qátuhqa umuy mewnit ep qaanhtotiq̄at tuwat umuhpiy ayo yúkumantani.

The Question about Jesus' Authority

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

27 Pu puma piw Jerusalem aw öki. Noq̄w Jesus God kīyat ep waynumq̄w, hakim God awwat mohpeq̄ momñwit-niq̄w, pu tutavot tutuqaynayaqam, pu wukw'a'yat put aw ökihq̄e,

28 Aw pañq̄aq̄wa: Ya um hakiy öqalayay aw yankañw iit hintsaki? Ya hak uñ iit hintsakniq̄at uñ öqalmaqa?

29 Noq̄w Jesus lavayhtiqlw, amumi pañq̄awu: Kurs nu piw tuwat umuy sūkw hihta tūviñtani. Noq̄w ason kurs uma put nuy āawnayaq̄w, pu' nu tuwat piw hihta öqalat aw yankañw iit hintsakqey umuy āawnani.

30 Ura John kūyit akw tūtuvoylalawu. Ya pam pantsakniqey haq̄aq̄w makiwa? sen òveqatsit añq̄ö'? sen sinmuy amuñaq̄ö'? Uma nuy āawnayani.

³¹ Noq̄w puma nānami put yuaatotaqe pañq̄aq̄wa: Pas ka itam, Oñaq'ö kitotaq̄w, kurs hin pam qa pañq̄awni: Noq̄w ya hinoq̄w pantaq̄w uma put aw qa tütuptsiwa? kītani.

³² Pu as ka itam Sinmuy amuñaq'ö kitotanikañw-pi puma sinmuy mamq̄asya, sinom sohsoyam John pas antsa God lavay'ayaatnihq̄at pan mātsi'yuñq̄w öviy'o.

³³ Noq̄w öviy puma lavayhtotiqe, Jesus aw pañq̄aq̄wa: Pay kurs itam hin pañq̄aq̄wani. Noq̄w Jesus lavayhtiqe, amumi pañq̄awu: Pay nu tuwat soon hihta öqalat aw yankañw iit hintsakqey umuy āawnani.

12

The Parable of the Tenants in the Vineyard (Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)

¹ Pahsat pu pam lavayit hihta tuawi'taqat yuaativaqe, pumuy amumi pañq̄awu: Hak tāqa övat uyht, put aw nõyāknat, haqam övat pālayat yuykuyaniqat eñem qölötat, tuwalankihut kītāt, hakimuy tumalay'yuñq̄amuy amumi put mātavi. Nit pahsat pu pam yāvoqhaqamii.

² Nihqe hisat kwañwtiniqat aw pituq̄w, pam ovauyit tumalay'yuñq̄amuy amumi tumal'ayay hōna, amuñaq̄w aniwnit makiway ömahtaniqey öviy'o.

³ Noq̄w puma put ñuayaqe a'nö wuvahtotat, qa hihta hin-taqat ahoy lālayya.

⁴ Pu piw ūyi'taq̄a suk-wat tumal'ayay pumuy amumiq̄ hōna. Noq̄w puma putwat tatatupyaqe qötöyat wuvahtotat, hamanhintsatsnat lālayya.

⁵ Pu piw pam suk-wat amumi hōna. Noq̄w puma putwat nīnaya. Noq̄w pam wūhaq̄nihq̄amuy amumiq̄ hōna. Noq̄w puma pētuy wuvahtota, pu haq̄awatuy qōq̄ya.

⁶ Noq̄w pam sūkw tiy pas aw unañway nāt tavi'taqe, pu nuhtuñk pumuy amumiq̄ put tavi pañq̄awkañwo: Pay soon puma itiy qa kaptsitotani.

⁷ Noq̄w tuwat soq̄ ovauyit tumalay'yuñq̄am nānami pañq̄aq̄wa: I' hapi nay akpetaniqa. Taa, itam nīnayani; noq̄w himu aw noiltiniqa itahhimuniwhtini.

⁸ Pu puma put ñuayaqe, nīnayāt, ovauyit añq̄w qalavohaq̄ami tūvaya.

⁹ Taa, noq̄w övat ūyi'taq̄a it ep sen hinhtini? Pam pite', ovauyit tumalay'yuñq̄amuy qōyāni. Nen pam a'löntuy amumi ovauyit nóani.

¹⁰ Noq̄w ya uma yan pey'taqat qa hisat añ tuñwáya? Owa kīlalwaq̄amuy amuhpiy qalavo tūviwhqa hapi tuyqaatniwhti.

¹¹ Tutuyq̄awhqa it tumaltaq̄w, itamuy-niq̄w kātatayhpi, it'a?

12 Noq̄w suyan pi pam pumuy amuhpewi yan lavayhtiḡw, ȳviy puma put n̄uayaniḡey unañwtoti. Nikañw puma sinmuy mamḡasya; nihḡe put m̄atapyat pañḡw ahpiyya.

The Question about Paying Taxes
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

13 Noq̄w hisnen as puma put lavayiyat akw n̄uansanyaniḡe ȳviy hakimuy Pharisee-sinmuy, Herod añk w̄isiwtaqamuy enañ put aw hōnaya.

14 Noq̄w puma put aw ȳkihḡe aw pañḡaqwa: Tutuḡay-naḡa, itam ūmi navoti'yunḡw um pas ḡa atsats añ hinma; piw um ḡa hakiy mamḡasi, ispi um sinmuy wuwniyamuy ḡa kaptsi'kañw, God tuwiyat suan t̄ututuḡaynaḡee. Ya itam moñwit eñem hihta añ siviḡ Caesar aw siviwisniḡw pam s̄uanta, sen pay ḡa s̄uanta?

15 Sen itam sisviyani, sen pay itam ḡa sisviyani? Noq̄w kurs puma paysoḡ hintsatskaḡw pam amumi m̄atsi'taḡe amumi pañḡawu: Ya uma hinoḡw nuy unaheplalwa? Pew ȳalit yawwisḡ nu aw ȳorikni.

16 Noq̄w puma aw put taviya. Noq̄w pam pumuy t̄uviñtaḡe amumi pañḡawu: Ya hakiy pits̄añwaat ep pey'ta? pu ya hakiy tuñwniat añ pey'ta? Noq̄w puma put aw pañḡaqwa: Caesar pits̄añwaata.

17 Noq̄w Jesus lavayhtiḡe, amumi pañḡawu: Uma turs Caesar hihta himuyat Caesar aw siviwisni, pu uma God hihta himuyat God aw noayani. Noq̄w puma put aw k̄atayun̄wa.

The Question about Rising from Death
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

18 Pahsat pu hakim Sadducee-sinom, yaw sinmuy ḡa ahoy yesvaniḡat pañḡaqwaḡam put aw ȳkihḡe, put t̄uviñtotataḡe aw pañḡaqwa:

19 Tutuḡaynaḡa, ura Moses itamuñem yan p̄ena: Kurs hak t̄aḡa tupkoy'taḡa ḡa t̄imuy'kañw moke', yep n̄ōmay m̄atapḡ, put tupkoat wuhtit amum ḡatupte', p̄avay eñem t̄ioymantaniḡat pañḡawu.

20 Taa, ura hakim ts̄añe'nihḡam n̄anatapkom as ȳese. Noq̄w mohti'maḡat n̄ōmatat, ḡa hihta ti'kañw pay m̄ōki.

21 Noq̄w pu añkniḡḡa put n̄ōmayat amum ḡatuptut, ḡa ti'kañw m̄ōki; noḡw pu amuñkniḡḡa pay piw amunti.

22 Noq̄w puma as ts̄añe'nihḡam put n̄ōmatota; nit ḡa hihta t̄io'ya. Noq̄w nuhtuñk pu wuhti tuwat m̄ōki.

23 Taa, noḡw ya ȳviy ahoy yesvaniwñiḡat aw pituḡw, pumuy t̄atayyaḡw, pam pumuy hihtawat n̄ōmaatni, pi puma ts̄añe'nihḡam put n̄ōmatota?

24 Noq̄w Jesus lavayhtiqe, pumuy amumi pañqawu: Suyan pi uma tutuvenit-nikañw pu God öqalayay qa tuwi'yuñwa. Ya qa paniq̄w öviy uma qa suan wūwaya?

25 Pi puma mokiwuy añq̄w tātayye' qa nōmalalwani, piw qa puwsuñwlawani; pi puma öveqatsit ep yesqamuy God hoñviaymuyatuy amunyuñwani.

26 Noq̄w kurs uma so'qam ahoy yesvaniqat tūviñlalwaq̄w-Ya uma Moses pēniyat ep it qa hisat añ tuñwáya? Ura pam himutskit yuaataq̄e yan pēna: Ura God put aw pañqawu: Nu hapi Abraham, pu Isaac, pu Jacob, pumuy Tutuyqawhqaamu, it'a?

27 Oviy pi God qa so'pumuy amumi tutuyqawi, pi yesqamuy amumii. Oviy uma pas qahin aw suan wūwaya.

The Great Commandment
(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

28 Noq̄w hak tutavot tutuqaynaqa amumi pítuhqe, puma hihta yuaatotaqat navota; noq̄w pas Jesus pumuy amumi súañqawh̄q navotqe, put tūviñtaq̄e aw pañqawu: Ya tutavot sohsok amuñaq̄w himuwa pas suspavani'?

29 Noq̄w Jesus put hu'waq̄e aw pañqawu: Sohsok tutavot amuñaq̄w suspavannihqa hapi ii. Tuqayvastotaa, Israel-sínomu. Tutuyqawhqa hapi aw itahyantaqa. Pam hapi pas nāla Tutuyqawi.

30 Noq̄w öviy hapi uma sohsok umuh'unañway akw God Umuhtutuyqawh̄qay aw unañway'yuñwani, pu sohsok umuh-hikwsiy akw'a, pu sohsok umuhwuwniy akw'a, pu sohsok umuh'öqalay akw'a. I' hapi pas suspavannihqa tutavo.

31 Noq̄w añkñihqa piw put anta. Um nāmi hin unañway'taq̄ey pas pan uhsinosñway aw unañway'tani. Qa himu hapi tutavo imuy amuhpenihqe pas pávan'i.

32 Noq̄w tutavot tutuqaynaqa pañqawu: Pas antsaa, Tutuqaynaqa, um súañqawu. Pi God pas sūkaa, qa hak pīwu, pas pam-saa.

33 Piw hak God eñem wākasit tataqtsoke', sen put aw hihta noe' súantsakñwu. Noq̄w pay hak sohsok unañway, pu sohsok wuwniy, pu sohsok hikwsiy, pu sohsok öqalay akw put aw unañway'kañw, nāmi hin unañway'taq̄ey pan sinosñway aw unañway'taqa hapi put epñihqe pas pavan súanhtiñwu.

34 Noq̄w pas pam put aw súañqawh̄q Jesus navotqe, put aw pañqawu: Pay um God moñwtunatyayat añq̄w qa yāpo. Noq̄w pahpiy pu' pāpu qa hak hisat put hihta tūviñtaniq̄ey unahintsaki.

The Question about the Messiah
(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

35 Noq̄w Jesus God k̄iyat ep tūtutuqaynakañw, lavayhtiqe pañqawu: Ya hintaqw òviy tutavot tutuqaynayaqam Christ David tíatnihqat pañqaqwa?

36 Pi ura David Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy pas nāp pañqawu: Tutuyqawhqa Imoñwiy aw pañqawu: Um hāk iputvaqewat qátuni, nu hisat uhtuwqamuy áñwutaqw, puma ūmi maqaptsi'yuñwniqat pahsavoo.

37 Noq̄w òviy hapi David pas nāp put Moñwílawhqa, ya hin pam put tíatni?

Jesus Warns against the Teachers of the Law
(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

Noq̄w söqavun̄wsinom put nanaptaqe, hahlayhtoti.

38 Pu pam pumuy tutuqaynakañw amumi pañqawu: Uma tutavot umuy tutuqaynayaqamuy wupayuwsí'numyaniqey nānawaknakahkañw, kitpik pas kaptsi'tiwyaniqey tuñlay'yuñqamuy amuhpe qa nāunay'yuñwni.

39 Puma tsotsvalkiva pas mohkaqe atsvewat tuñlay'yuñwa, pu nōviwhqat añ mohkaqe qeqnita.

40 Puma koñnalvutuy k̄ikiyamuy tusoqkwahankahkañw, nānawakne', nawip'ew sutsépyuaatotañwu. Ima hapi pas pavan qaōwíhintsaniwyani.

The Widow's Offering
(Lk 21.1-4)

41 Noq̄w Jesus sivatatañpit ayañqwat qatukañw, sinmuy pañsoq sivat òoyaqw, amumi tayta. Noq̄w kaysiwhqam kahaksinom aqw nihtiwtat tañalalwa.

42 Noq̄w hak koñnalavu òokiwhqa pítuhqe lōq hihsaq votōnat pañso pana. Puma lōyōmnen sūka palávotōnaniñwu.

43 Noq̄w Jesus put aw nānatuwnayaqamuy wánwayhqe, amumi pañqawu: Pas antsa nu umumi pañqawni: Pas i' koñnalavu òokiwnihqa imuy sivatatañpit aqw òoyaqamuy amuhpenihqe aqw suswuhqa oya.

44 Puma pi pay qa rūrumnayakahkañw hihta akwsin̄qat pañsoq òoya. Noq̄w i' pi rūrumnakañw pas sohsok himuy, pas hihta akw qátuhqey sohsok pañsoq oya.

13

Jesus Speaks of the Destruction of the Temple
(Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)

1 Noq̄w Jesus God k̄iyat añqw yámaktoqw, haqawa put aw nānatuwnaqa put aw pañqawu: Tutuqaynaqa, meh, is uti pavan pas o'wa! pu pavan pas k̄ikuhu!

² Noqw Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: Ya um iit gaan'ewakw kīkihut aw tayta? Pay nāt qa haqam owa qeniy ep akwsiñwni; pas sohsoy sahpukiwni.

Troubles and Persecutions
(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)

³ Noqw pam God kīyat ayañqwat tsomot Olivet epeq qatuqw, Peter-niqw, pu James-niqw, pu John-niqw, pu Andrew, puma pay nánaltyakahkañw put tūviñtotaqe, aw pañqaqwa:

⁴ Um kurs itamuy āawnani: Ya hisat īi himu yaniwhtini? Pu hisat īi sohsoy hiniwhtiniqw himu put tuawi'tani?

⁵ Noqw Jesus pumuy hu'wage, amumi yan lavayhti: Uma tunatyaltotini, taq nāphisat hak umuy ūnatoynani.

⁶ Nāt kaysiwhqam inatñwaniy añ ōkini; nen pañqaqwani: Nu Christ, kitotani; nen kaysiwhqamuy ūnatoynayani.

⁷ Pu uma nāqōyiwuy yāvaqnihqat nanvotyani, pu umuh-hayhke' nāqōytaqw uma nanaptani. Nikañw uma qa hin unañwtotini. Pi pay pam pāvantaqat pas soon qe'ni. Nikañw pay hapi nāt qa pep so'ñwamiq pītuni.

⁸ Pi añqe' hihtuwat sinom hihtuywatuy sinmuy amumi wuñkuyamantani. Pu moñwtunaty suk w moñwtunatyat ehpewhimantani. Pu hāhaqe' tutskwa tayáyaykuni, pu tsōñōsqatsini, pu koyanisqatsini. Ii hapi hihihita kānavotpit yayhniata.

⁹ Noqw pay uma nānami tunatyaltotini. Nāto hakim haqe' moñwtsovawyuñqamuy amumi umuy noayani. Pu uma tsotsvalkiva wuvimuyiwuyani, pu nuhtumi momñwituy, pu pas momñwituy amutpipo tsamvaniwuyani. Noqw uma pumuy amumi nuy tuawi'yūñwni.

¹⁰ Noqw lomatuawi hapi pas soon qa mohti sohsokmuy sinmuy amumi yuaatiwni.

¹¹ Nikañw ason puma umuy tsamye', momñwituy amumi mātatveqw, uma añwu pay hihta yuaaykuyaniqey qa wūwantotamantani; piw uma qa yēwalalwamantani. Pi ason aw pituqw, Qahováriwtaqa Hikwsi umuy hin tutuqaynaqw, pan uma yuaaykuyani. Pi qa uma yuaaykuyamantani; pi Qahováriwtaqa Hikwsi hapi umuhpiy yuaaykuni.

¹² Noqw hapi nātupkom nāmi nukpanhtiqw, himuwa suk w mokiwuy aw mātapni, pu nāam tīmuyu. Pu tímat namuy, yumuy amuhpewhitote', tuqwyantotaqamuy amumi pumuy noayani.

¹³ Pu sinom sohsoyam umumi qa suhtaq'ewyani, uma isinomniqw ōviy'o. Noqw pay yūmosa añ kuytaqa hapi ayo yámakni.

The Awful Horror
(Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

14 Ura God lavay'ayaat Daniel yan lavayhti: Hak nuhtsel'ewaynihqa tūkiqōtaniqa wunuptuni. An tūnwantaqa māamatsni. Noqw ōviy ason pam haqam as qe'niqey ep wunuqw, uma aw yórikyaqw, pep pu' ima Judeat an yesqam tuhtukwimi q watqani.

15 Pu i' hak kíts'oveqnihqa pañqw ahpami qa hāhawni, piw hihta ōviy pañso qa papkini.

16 Pu i' hak pasve hinnumqa qa kīmi yuwsiy ōviyni.

17 Noqw hisat aw pituqw, pep hapi pu' haqawat an nō'yiwyuñqamuy, pu yōyoñnayaqamuy kurs hin watqaniqamuy amuñem pas is óhini.

18 Noqw uma qa tōmō' watkiwnumyaniqey ōviy God aw nānawaknani.

19 Ispi aw pituqw kānavotpininiq'ō, pas hisat God hihta yúkuhqat pahpiy pew pahsavo qa hisat pan haqam hiniwh-tiqat pan'i; piw pas soon hisat pāpu paniwh-tini.

20 Noqw as Tutuyqawhqa pan talōnwintiwhqat qa pelvotaqw, soon hak ayo yámakni. Nikañw pay hapi pam hakimuy namorstaqey pumuy tunatyawkañw, pan talōnwintiwhqat pay pelvotaniqey tunatyawta.

21 Pep pu' ason kurs hak umumi Meh, yep Christ, sen kítani, sen meh, pam áyamo, kitaqw, uma qa tūtuptsiwani.

22 Pi nāto hakim atsáy'kahkañw Christ-yaqey, pu God lavay'aymatnihqey pan nātsokani'yuñqam hoñvani; nen kātatayhpit hihta tuawi'yuñqat poñalalwani, sen pay hin pasiwtaniqw hikis pi pas namorstiwayaqamuy lasnayaniqey ōviy'ō.

23 Noqw uma hapi tunatyaltotini. Meh, nu hapi sohsok hihta umuy añwu pay āawna.

The Coming of the Son of Man
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

24 Noqw ephaqam, put kānavotpit atsve tāwa qa tālawvani; pu mūyawuy añqw qa talni.

25 Pu tokpelat anqe' sótu lōhōhöykuni, pu tokpelat anqe' hīhimu ōqala tayayaykuni.

26 Noqw pahsat pu nu' Sinot Tiat qaan'ewakw ōqalat pasiwkañw a'nō sóniwkañw, ōomawhtuy akw hawtoqw, sinom inumi yórikyani.

27 Noqw pep pu' nu ihoñviaymuy anqe' ayatani. Noqw puma nānan'ivaqw inamoramuy tsovalayani, tūwaqatsit susqalawñwayat añqw it tokpelat susqalawñwayat anqee.

*The Lesson of the Fig Tree**(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)*

²⁸ Taa, noq̄w uma nōnvospaltsokit hihta tuawi'taqat nanaptani; nāt put nantaqaat qa húrunen nahpi'wisq, kurs tal'añw hayiñwnaqat uma nanaptañwu.

²⁹ Noq̄w pan hapi uma iit yantaqat hiniwmaq̄w aw yórikye', pay pas aw pitsíwtaqat nanaptani, hikis pi pay pāpu pas hōtsíwhpeqnihqata.

³⁰ Pas antsa nu umumi pañqawni: Ima sinom soon tūtuwayaq̄w, pay īi sohsoy yaniwhtini.

³¹ Tokpela, pu tūwaqatsi pay tūwayani; nīkañw ilavayi hapi pas soon tūwayani.

*No One Knows the Day or Hour**(Mt 24.36-44)*

³² Nīkañw hisat aw talōñvaniqat, pu haqe', qalawmaniqat qa hak navoti'ta. Pas qae, òveqatsit ep hoñvia'yam qa navoti'yuñwa, pu piw Tíata. Pas Ina nāla put navoti'ta.

³³ Uma tunatyaltotini; nen qa ūnawkahkañw nāwakintotani. Taq uma hisat aw pítuniqat qa navoti'yuñwa.

³⁴ Pi nu' Sinot Tiat hakiy haqam yāvoqnihqat anta. Pam hak kiy añq̄w ahpiyniqe tumal'aymuy amumi himuy noat, nanāp pumuy tumalhuytat, pu tuwalan'ayat tūwalaniqat aw pañqawu.

³⁵ Paniq̄w òviy uma tunatyawyuñwni. Taq uma ki'taqat hisat pítuniqat qa navoti'yuñwa, sen tapkiq̄wniqata, sen tōkilnasaveqniqata, sen kowāko tōtōq̄w pahsatniqata, sen talavayniqata.

³⁶ Taq nāphisat sen pam suptuq̄w, uma tokkañw put ahpiy nūansaniwyani.

³⁷ Noq̄w nu umumi hiñqawhqēy nu hapi sohsokmuy amumi pañqawni: Uma tunatyawyuñwni.

14*The Plot against Jesus**(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)*

¹ Pu' hapi ura amutsva yūmosanihqat ep nōviwhqat aw lōs tāla pēti, pu qa peken'oyiwhput pōlavikit nōñōsañwuqat aw'i. Noq̄w God awwat mohpeq momñwit, tutavot tutuqaynayaqamuy amumum hin as Jesus ūnatoyñaye' nīnayaniqey wūwantota.

² Nihqē pañqaq̄wa: Pay qa nōviwhqat epni, taq ka sinom pas qaunánwtalawvayani.

*Jesus Anointed at Bethany**(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)*

³ Noqw Jesus Bethany-kitsókit ep hakiy tokoplelet tütuyñwuqat Simon kiyat ep tunösvoñat aw qatuqw, hak wuhti tatañpit hihta owat alabaster yan túnwantiwhqat añqw yukiwtaqat añ tusaqwiwkuyit kwanwáhovaqtuqat küyikañw ep paki; nihqe tatañpit yōhaqe, Jesus qötöyat aw wihkuyit wihta. Pam wihkuyi nard yan túnwantiwa; noqw pam a'nö hihkay'ta.

⁴ Noqw haqawat pep yesqam itsívutotiqe, unañwpeq pañqaqwa: Ya hinoqw i' wihkuyi paisyóq hovalniwa?

⁵ Añwu ka as pam payhp sunat sivat epnihqe hóyokiwtaqat öviy huyiwe', öokiwyaqamuy amumi noiwnikañwo. Noqw puma qayan unañway wuhtit aqw hiñqaqwa.

⁶ Noqw Jesus pañqawu: Uma qa aw hiñqaqwani. Ya uma hinoqw unañwmokintota? Pi pam inuhpe lolmat tumalta.

⁷ Uma pi pay öokiwyaqamuy sutsep oyi'yuñwa, nihqe uma hisat pan unañwtote', pumuy pāsyamantani. Nikañw uma nuy qa sutsep tavi'yuñwani.

⁸ Pay pam hihta aw nuhtsaknihqey tumalta; pam hisat nuy āmiwniqat aw añwu pay wihkuyit akw itokoy lelwiniqe pitu.

⁹ Pas antsa nu umumi pañqawni: Tūwaqatsit añ ahsupoq haqam i' lomatuawi yuaatiwhq, pep i' wuhti hinhtiqat pam yuaatiwmantani. Sinom it akw put u'ni'yuñwani.

Judas Agrees to Betray Jesus

(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Noqw Judas Iscariot, pakwt löq sihkay'taqamuy amumum tōnawtaqa God awwat mohpeq momñwituy amumi Jesus mātapniqe pumuy amumii.

¹¹ Noqw puma put nanaptaqe hahlayhtotiqe, put sivat maqayaniqey aw pañqaqwa. Noqw pam hisat nukwán'ewhtiqw pumuy amumi put mātapniqey qeni'hevi'ta.

Jesus Eats the Passover Meal with His Disciples

(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14, 21-23; Jn 13.21-30)

¹² Noqw qa peken'oyiwhput pōlavikit ep nōviwhqat ep sūs talni'taqw, ura ep hapi sinom amutsva yūmosanihqat ep mañat nīnayañwuniqw, Jesus aw nánatuwnayaqam put aw pañqaqwa: Ya itam haqam hihta aw hintsatsnaqw, um pep ura amutsva yūmosanihqat ep nōviwhqat nösniqey nāwakna?

¹³ Noqw pam löqmuy put aw nánatuwnayaqamuy pahpiy ayataqe amumi pañqawu: Uma kīmini; nen hak tāqa kuysivut akw küyi'kañw umuhsawvaqw uma añkni.

¹⁴ Nen ason pam haqamí pakiqw, uma pep ki'taqat aw pañqawni: Tutuqaynaqa yan lavayhti: Ya um haqam yeye-spi'ta? Nu as pep inumi nánatuwnayaqamuy amumum ura amutsva yūmosanihqat ep nōviwhqat nösni.

15 Noqw pam tupatsveq wukoahpave pās himu pasiwtaqat umuy āawnani. Pepeq uma itamuñem hihta aw hintsanni.

16 Noqw put aw nánatuwnaqam pañqw ahpiynihqe, kīve pítuhqe, pam hin pumuy amumi lavayhtiqtat pan yori; nihqe amutsva yūmosanihqat ep nōviwhqat aw hintsana.

17 Noqw tapkiqw, Jesus pakwt lōq sihkay'taqamuy amumum pañsoo.

18 Noqw puma aw yeskahkañw nōnovaqw, Jesus pañqawu: Pas antsa nu umumi pañqawni: Uma haqawa inumum tūmoytaqa momñwituy amumi nuy mātapni.

19 Noqw pahsat puma qahahlayhtotiqe, nanāp put aw pañqawu: Ya nūu? Pu piw suhka pañqawñwu: Ya nūu?

20 Noqw pam lavayhtiqtat amumi pañqawu: Pay pakwt lōq sihkay'taqamuy amuñaqw haqawa inumum novaoyit aqw morstoynaqani.

21 Pi Sinot Tiat hin pey'taqat pas kurs hin nu qa yep qatsit añqw ahpiyni. Noqw pay i' hak momñwituy amumi Sinot Tiyat mātapniqtat eñem pas is óhini. Pay pi as tatam pam qa tihtiwhq, pam put eñem lolmani.

The Lord's Supper

(Mt 26.26-30; Lk 22.15-20; 1 Co 11.23-25)

22 Noqw pumuy nōnovaqw, Jesus pōlavikit kwusut, put ep hahlayhtit, yōñoyhtat, pumuy put huytat pañqawu: Huvam it ömahtote', nōñösa; i' hapi itoko.

23 Pu pam kuyapkuyit kwusut, put ep hahlayhtit, pumuy amumi put tavi. Noqw puma sohsoyam put añqw hikwya.

24 Pu pam amumi pañqawu: I' hapi iuñwa kaysiwhqamuy amuñem munvaniwhqa, amuñem pūhut pasiwnaniqe öviy'o.

25 Pas antsa nu umumi pañqawni: Pas nu soon yep qatsit ep ovauyit aniwniyat añqw hikwni. Nikañw hisat God moñwtunatyayat aw pituqw, pep pu' nu puhuovavalat añqw hikwni.

26 Pu puma tayawinpit tawlalwat, pañqw haqami tsomot Olivet awya.

Jesus Predicts Peter's Denial

(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

27 Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pu' mihikq hapi uma sohsoyam inutsviy unañwso'ni; pi ura pan pey'ta: Nu kanelmuy amumi tunatyawtaqat nīnani. Noqw kanēlom aht-savalani.

28 Nikañw ason nu ahoy tātayniwe', añwu pay umuhsavo Galileet aqwni.

29 Noqw Peter put aw pañqawu: Pay as pi nāmahin sohsoyam unañwso'niqw, pay nu' pas soon panhtini.

³⁰ Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Pas antsa nu ūmi pañqawni: Pay pu' it tālat ep mihikq, nāt taqakowāko qa lōs tōqtiqw, um nuy qa tuwi'taqey pāyis pañqawni.

³¹ Noq̄w pahasat pu pam pas ōqalat pañqawu: Pay nāmahin pi as kurs nu umum moknikañw, pay nu uñ qa tuwi'taqey pas soon pañqawni. Noq̄w puma sohsoyam put an lavayhtoti.

Jesus Prays in Gethsemane
(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³² Pu puma haqami Gethsemane yan tūnwantiwhqat aw öki. Noq̄w Jesus put aw nānatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Uma hāk inuhsavo yep yesq, nu nāwaknani.

³³ Pu pam Peter-nit, pu James-nit, pu John pumuy pahpiy tsamhqe, pahasat pu suyhtsepñwat qahahlay'iwmaqe hin unañwti.

³⁴ Nihqe amumi pañqawu: Nu hapi sumataq mokni; pas iunañwa qahahlayi. Uma hāk yepye', tunatyawyuñwni.

³⁵ Pu pam ahpiy hihin yūmonit, tutskwami nātuvat, pep okiwlawu; nihqe kurs pay hin pasiwtaniqw, i' tuwani put ahpiy ruhpaqniqat nāwakna.

³⁶ Nihqe pañqawu: Abba, Inaa, pay uñniqw sohsoy himu pasiwta. Um as it kānavotpit inuhpiy ayo yúkuni. Nikañw pay qa nuy hin nāwaknaniqw, pantani; pay uhtunatyay antani.

³⁷ Pu pam amuminihqe, pumuy tokqamuy túwahqe, Peter aw pañqawu: Simon, ya um pūwi? Ya pas um soon tāwat añqe' sūs qōniltiqat pahsavo tunatyawtani?

³⁸ Uma tunatyawkahkañw nānawaknani, taq nāp hisat sen uma ūnatiwyani. Pay as hakiy tunatyaat pas antsa su'qawta; noq̄w pay tokoat nuksiwa.

³⁹ Pu pam ahpiynihqe nāwaknaqe, pay piw án lavayhti.

⁴⁰ Pu pam ahoy amuminihqe, pay piw pumuy tokqamuy tuwa; puma pi puwmañw'iwyuñwa. Noq̄w puma kurs put aw hiñqaqwani.

⁴¹ Pu pam pāyisni'makañw pítuhqe, amumi pañqawu: Pay pi uma tōke', nānasuñwnani. Hapí, tuwanit aw pitu. Meh, nu' Sinot Tiat hapi qaanhinwisqamuy ōqalayamuy aw mātaviwa.

⁴² Huvam hoñvaa, itam awyani. Meh, nuy momñwituy amumi mātapniqa pew pituto.

The Arrest of Jesus
(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴³ Noq̄w pam nāt yuaataqw, Judas imuy pakwt löq sihkay'taqamuy amuñaqw suhka pitu. Noq̄w sinom qaan'ewakw hintaqam sipwuvahpi'kahkañw, pu murikhoy'kahkañw put amum öki, God awwat mohpeq

momñwit-niqw pu sinmuy amuñaq wukw'a'yam pumuy ayatotaq'ö.

⁴⁴ Noqw i' pumuy amumi put mätapniqa amumi hihta tuwantaqe pañqawu: Nu hapi hakiy tsohtsonaqw, pamni. Uma put nuaye', päs aw tunatyawkahkañw wikyani.

⁴⁵ Nihqe öviy panis pam ep pitut, pay yūmosa Jesus awnihqe, aw pañqawu: Tutuqaynaqa, Tutuqaynaqa, kitat put tsohtsona.

⁴⁶ Pahsat pu puma put aw may'yunqe put nuaya.

⁴⁷ Noqw pumuy pep hoñqamuy amuñaq w haqawa sipwuhpiy hórornaqe, God awwat mohpeq moñwit tūwikiyat sáviknaqe, naqvuyat ayo tuku.

⁴⁸ Noqw Jesus lavayhtiqe, sinmuy amumi pañqawu: Ya uma hakiy uyiñwut ehpewi añqaqwyaqe, öviy pas piw sipwuhpi'kahkañw murikhoy'kahkañw nuy wik-wisa?

⁴⁹ Himu nu nāqavo God kiyat ep umumum hinnumkañw tūtutuqaynaqw, uma nuy qa nuaya. Noqw pay sam pi tutuveni soon qa antani.

⁵⁰ Noqw put aw nānatuwnayaqam sohsoyam put tatamhtotat watqa.

⁵¹ Noqw hak tiyo qa yuwsikañw tusaqtontsatsakmötsaput uskañw put añkniqw, tōtim put nuaya.

⁵² Noqw pam usimniy ayo tūvat, qa yuwsikañw amuñaq w wāya.

Jesus before the Council

(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Jn 18.13-14, 19-24)

⁵³ Noqw solāwam God awwat susmohpeq moñwit kiyat aw Jesus wikya. Noqw ima God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu wukw'a'yat-niqw, pu tutavot tutuqaynayaqam sohsoyam pep tsovawta.

⁵⁴ Noqw Peter yāvaqw Jesus añk hinmakañw, God awwat mohpeq moñwit kiyat ihpoviyat aw pahsavo pitu; nihqe tumal'a'yatuy amumum qatukañw, qōhit aw nāmukinta.

⁵⁵ Noqw God awwat mohpeq moñwi, sohsoqmuy pep tsovawtaqamuy amumum as Jesus nīnayaniqey öviy hakiy hihta qalolmat put nēveltoynaniqat heptotat, qa hakiy tutwa.

⁵⁶ Pay as pi kaysiwhqam put hīhihta atsátoynayaqw, pumuy lavayiam qa sunyuñwa.

⁵⁷ Noqw haqawat wunuptuqe, put hihta atsátoynaqe, pañqawu:

⁵⁸ Itam it aw tūqaytaqw pañqawu: Nu it God kiyat sinmuy māyamuy akw yukiwhqat sahpuknat, sukwat pas qa sinmuy māyamuy akw yukiwhqat pāyis tālat añ kītani, kita.

⁵⁹ Noqw pay piw pumuy lavayiam qa sūnanta.

60 Pahsat pu God awwat mohpeq moñwi pumuy amuhsonve wunuptut, Jesus tūviñtaqe aw pañqawu: Ya pay um qa hiñqawni? Ya ima hihta uhpewi yuaata?

61 Noqw pam qa hiñqawhqe, pay amumi qa hinwat lavayhti. Noqw pu piw God awwat mohpeq moñwi put tūviñtaqe aw pañqawu: Ya pas pay um Christ, Tayawintiwhqat Tíata?

62 Noqw Jesus put aw pañqawu: Nu' pam'i. Pay nāt nu' Sinot Tiat Sus'öqaltutuyqawhqat putvaqe qátukañw tokpelat ep òomawhtuy akw hawtoqw, uma inumi yórikyani.

63 Pahsat pu God awwat mohpeq moñwi itsívutiqe, yuwsiy tsíkat pañqawu: Ya hinoqw pas piw nāt hakim put ehpewi hiñqawani?

64 Pi uma qakaptsi'lavayiyat aw tūqayyuñwa. Uma hin wūwantota? Noqw puma sohsoyam put mokiwuy hihkay'taqat pañqaqwa.

65 Pahsat pu haqawat put aw töhtivaya, piw put taywayat nākwapnayaqe, may pölölñi'kahkañw akw put wuvahtivayaqe, aw pañqaqwa: Kurs hákiynihqat pañqawuu! Pu ima tumal'a'yat mapqölöy akw put wuvalalwa.

Peter Denies Jesus

(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

66 Noqw Peter pep moñwkit ihpoviyat epniqw, haqawa God awwat mohpeq moñwit tumal'aymuyatuy mámanhtuy amuñaqw pítuhqe,

67 Peter nāmukintaqw túwahqe, aw taynumt, pañqawu: Um pi piw it Jesus Nazareth añqw sinot ámuma.

68 Noqw pam qa nakwhaqe pañqawu: Nu put qa tuwi'ta; piw um hiñqawhq nu qa māmatsi. Nit pam yámakqe, hötsíwat aw wunuqw, taqakowāko töqti.

69 Noqw māna piw put túwahqe, pahsat pep hoñqamuy amumi pañqawu: I' pi pumuy amumuma.

70 Noqw piw pam qa nakwha. Pu hihin hihsavoniqw, ima pep hoñqam piw Peter aw pañqaqwa: Pay um pas antsa pumuy amumum hinnuma. Um pi Galilee-sino; öviy pi uhlayayi panta.

71 Noqw pahsat pu pam God atpip amumi pas qa atsátaniqey amumi pañqawu; nihqe pas öqalat pañqawu: Pay nu pas umuy hakiy yuaatotaqat qa tuwi'ta.

72 Noqw pahsat pay taqakowāko piw töqti; noqw pahsat pu Peter Jesus put aw hin lavayhtiqtat u'na; ura pam pañqawu: Nāt taqakowāko qa lōs töqtiqw, um nuy qa tuwi'taqey pāyis pañqawni, ura kita. Noqw pam put añ wūwaqe, pahsat paklawu.

15

Jesus before Pilate

(Mt 27.1-2, 11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Pu panis tālawvaqw, pay ima God awwat mohpeq momñwit, pu wukw'a'yat-nikañw pu tutavot tutuqaynayaqam wuwan'a'yatuy sohsokmuy amumum hin hintaniqat yuaaykuyaqe, Jesus somyat, ahpiy wikyaqe, pep tutskwat aw moñwi, Pilate yan mātsiwhqat, aw put noaya.

² Noqw Pilate put tūviñtaqe aw pañqawu: Ya um Jew-sinmuy moñwíamu? Noqw pam hu'waqe aw pañqawu: Um súañqawu.

³ Noqw God awwat mohpeq momñwit put hīhihta nēveltotoynayaqw, pam qa hiñqawu.

⁴ Noqw Pilate piw put tūviñtaqe aw pañqawu: Ya pay um pas qa hiñqawni? Meh, ima hīhihta uhpewi yuaatota.

⁵ Noqw piw nāt Jesus qa hiñqawu. Noqw òviy Pilate hin kurs wūwa.

Jesus Sentenced to Death

(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39-19.16)

⁶ Noqw put nōviwhqat ep pi pam hakiy sivilawhqat hihtawat nuhtumi mātapñwu, pumuy hakiy nānawaknaqw put'a.

⁷ Noqw hak tāqa Barabbas yan mātsiwhqa pētuy amumum sivikit ep sómiwta. Ura puma put amum moñwit ehpewi hoñva; nihqe panhtotiqe hakiy nīnaya.

⁸ Noqw sinom qaan'ewakw hintaqam Pilate aw sa'taqe, pam hin yúkuñwuqey pan piw amuñem hinhtiniqat ò'qalya.

⁹ Noqw Pilate lavayhtiqe amumi pañqawu: Noqw ya nu Jew-sinmuy moñwíyamuy amumi mātapniqat uma nānawakna?

¹⁰ Suyan pi God awwat mohpeq momñwit qatsutsúyyaqe òviy put aw Jesus noayaqw, pam mātsi'taqe òviy pañqawu.

¹¹ Noqw God awwat mohpeq momñwit sinmuy pan unañwtoynaya, as pam Barabbas pumuy amumi mātapniqata.

¹² Noqw Pilate lavayhtiqe piw amumi pañqawu: Noqw ya nu it umuhpiy Jew-sinmuy moñwíyamuy yan tūñwantiwhqat hintsanni? Ya uma hin nānawakna?

¹³ Noqw puma piw sáakmaqe aw pañqawu: Nahoylehtsit aw múaal!

¹⁴ Pahsat pu Pilate amumi pañqawu: Ya hínoqö'? Pam hihta qalomáhinhtiqw òviy'o? Noqw pahsat puma tis pas pavan sáakmaqe pañqawu: Nahoylehtsit aw múaal!

¹⁵ Noqw Pilate sinmuy pas pay unañwveniqe, pumuy Barabbas mātap, Jesus wuvahtiniqat pañqawht, nahoylehtsit aw muiwniqat òviy solāwamuy amumi put mātavi.

The Soldiers Make Fun of Jesus

(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)

16 Noqw solāwam pavasiwhkit Pretorium yan túnwantiwhqat aw put wikyaqe, suñwámuy sohsokmuy sūmi tsovalaya.

17 Pu puma put palasakwat usimnit usihtoyneyat, hihta kūtay'taqat kwitetotaqe, put qötösomtoynaya.

18 Nit pahsat pu put pas hihtalalwaqe, pañqaqwa: Öqawmañwu, Jew-sinmuy moñwíamu!

19 Pu puma hopaqat akw put qötöyat wuvalalwakahkañw, aw töhtota; pu aw tamötshoñvankahkañw, put pas hihtalalwa.

20 Pu öviy puma put aw tututsiwyaqey yukuyaqe, palasakwat usimnit oyanayat, pu pas nāp yuwsiyat put yuwsinaya, nit nahoylehtsit aw put muayaniqe ahpiy wikya.

Jesus Nailed to the Cross

(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

21 Noqw hak Cyrene-tutskwat añqw tāqa, Simon yan mātsiwhqa, hakimuy Alexander-nikañw, pu Rufus pumuy naam, haqaqw pitutoqe pañqee. Noqw pam Jesus nahoylehtsiyat eñem ikwiwtaniqat solāwam put tusoq'ayatota.

22 Noqw puma haqami Golgothat aw Jesus wikya; pam Masqötvihka i'nihqe pam'i.

23 Noqw puma wine hihta a'nö sikat enañ namiqwriwtaqat put hikwnayaniqw, pam qa nakwha.

24 Pu puma put nahoylehtsit aw muayaqe, yuwsiyat nāhoy o'ya, put öviy nanavö'yakahkañwo, mātaqpi hak hihtawat-mantaniqw öviy'o.

25 Wukotönvaniwtaqw-haqam puma nahoylehtsit aw put muaya.

26 Noqw pam hihta nēveltoyniwhq, pam put atsva pēniwa; nihqe yan pey'ta: JEW-SINMUY MOÑWIAMU.

27 Noqw puma piw hakimuy löqmuy uyiñwutuy put ahsaq nīnaya, nānap nahoylehtsit aw muayaqee, suhkawa put put-vageniqw pu sukawa put suyvaqee.

28 Noqw pep pu' tutuvenit an hiniwhti, ura yan pey'ta: Pam gaanhtotiqamuy amumum pohtoylaniwa, yan'i.

29 Noqw ima añ sasqayaqam aw tututsiwyaqe, qötöy wīlankahkañw pañqaqwa: Hē! um God kīyat sahpuknat pāyis tālat añ aw kītaniqey tuwi'taqa,

30 Ayo nātave', nahoylehtsit añqw hāwii.

31 Noqw God awwat mohpeq momñwit piw amún put aw tututsiwyaqe, tutavot tutuqaynayaqamuy amumum nānami pañqaqwa: Pas as pam ayo tūooykañw, kurs hin ayo nātapni.

32 Pay pas Christ Israel-sinmuy moñwíammen nahoylehtsit añqw hawni, noqw itam aw tāyuñwe' tūtuptsiwani. Noqw ima put amum nahoylehtsit aw muiltiqam put aw tutsiwhiñqawlawu.

The Death of Jesus

(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

33 Noqw tāwanasaptiqw ahsupoq tūwaqatsit añ qatālawwa, tāwat atvelpetiqw pahsavoo.

34 Noqw tāwat atvelpetiqw, Jesus a'nö pañqawu: Eloi, Eloi, lama sabachthani. Pam God, Itutuyqawhqa, ya um hinoqw nuy tatamhta? i'nihqe pam'i.

35 Noqw haqawat pep hoñqam nanaptaqe pañqaqwa: Meh, taq pi pam Elias wáñwaylawu.

36 Noqw haqawa wárikqe, hihta söyat koy'taqat (sponge) vinegar aqw móroknat, hopaqat epeq söñnat, put hikwna pañqawkañwo: Pay pantani; mātaqpi kurs Elias añqwnen put hawnani.

37 Noqw Jesus a'nö hiñqawht, sohsok hikwsu.

38 Noqw God kīyat ep mötsáp'uutspi ñnaqw atkamiq nāhoy tsīki.

39 Noqw solāwamoñwi Jesus ayañqwat aw wúnuhqa put pan hiñqawht, sohsok hikwsuqw yórikqe pañqawu: Pay kurs pas antsa i' tāqa God Tíata.

40 Noqw hakim momoyam piw yāvaq tāyuñwa. Noqw ima nuhtumya-i' Mary Magdalene, pu Mary hakiy James tsaywat-nihqat-nikañw pu Joses, pumuy yúamu, noqw pu Salome.

41 Ura as Jesus Galilee-tutskwat ep hinnumqw, ima momoyam put añk hinnumyaqe, put tumalay'yuñwa. Pu piw wūhaqñiqam momoyam put amum Jerusalem aqwyaqam pep hoñi.

The Burial of Jesus

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

42 Noqw nasuñwintalöñnit totokayat ep tapkiqw,

43 Hak tāqa Arimathea-kitsókit añqwnihqa, Joseph yan mātsiwhqa, ep pítuhqe, qa tuhtuskañw Pilate aw pákihqe, Jesus tokoyat tuhtui. Pam hak wuwan'aya kaptsiwtaqa, nuhtum God moñwtunatyayat nuhtayta.

44 Noqw pay sen Jesus mokqat Pilate wūwaqe, solāwamoñwit wáñwayhqe, put tūviñta.

45 Nihqe yaw put pay mokqat pam solāwamoñwit añqw navotqe, pahsat put tokoyat Joseph maqa.

46 Noqw pam suphiñput tusaqtontsatsakwmötsaput tui; nit Jesus tokoyat hawnaqe, put akw put mokahta; nit owat ep tu-amhqölö tuhsöiwtaqat aqw put panat, hötsiwmiq owat mūma.

47 Noqw Mary Magdalene-niqw, pu Joses yuat Mary, puma haqam put taviwhqat aw yori.

16

The Resurrection

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Pu nasuñwintalönnit añ ayo ruhpaq, Mary Magdalene-niqw, pu James yuat Mary-niqw, pu Salome, puma hñhihta kwañwáhovaqtuqat tuiya, tūamit awye', put akw Jesus lelwiyaniqe òviy'o.

² Pu òviy Sundayt aw pituq, puma suits talavay tawat yámaktoq, tūamit aw ökiwisa.

³ Nihqe nānami pañqawwisa: Ya sen hak itamuñem tūamit hötsíwat añq, ayo owat mūmani?

⁴ Nit puma aw yórikyaq, kurs owa pay ayo mūmaniwa, pas pi qaan'eway yahsayoq'a.

⁵ Noq, puma tūamit aq, yuñq, kurs hak tiyo wūpat qōtsat yuwsí'kañw put putvaqe qatu. Noq, puma put tutwaqe pas tsātsawna.

⁶ Noq, pam hak pumuy amumi pañqawu: Uma qa tsawini-wyuñw. Pay uma as Jesus Nazareth añq sino nahoyehtsit ep multiqat hepvisa. Pam ahoy tātayi, pam qa yep'e. Kurs huvam haqam pam taviwhqat aw yórikyaa.

⁷ Noq, yupave, uma put aw nānatuwnayaqamuy-nikañw pu Peter, pumuy amumi yan tuawwisni: Pam umuhsavo Galilee aqwni. Ason pep uma put aw yórikyani. Pay ura umumi pañqawu.

⁸ Noq, puma pañq, nōñañayku; nihqe hin unañwtotiqe, tururuti'kahkañw watqa. Pas pi puma tsawiniwyuñqe, òviy qa hakiy haqam aw hiñqaw.

Jesus Appears to Mary Magdalene

(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

⁹ Noq, Sundayt aw pituq, suits talavay Jesus ahoy tātayhqe, mohti Mary Magdalene aw namtakna. Ura pam put añq tsañe' nukpanhikwsimuy ipwa.

¹⁰ Noq, pam ahpiynihqe, Jesus amumyañwuqamuy put āawna, pumuy qahahlayyakahkañw tsaykitaq'ö.

¹¹ Noq, yaw pam piw qátuhqe, pu Maryt aw namtaknaqat puma nanaptakañw qa tūtuqsiwa.

Jesus Appears to Two Disciples

(Lk 24.13-35)

¹² Pantaqat atsve pu' pumuy amuñaq, haqawat löyöm haqami tutskwamiq waymaq, pam piw pas hinwat hinkañw pumuy amumi namtakna.

¹³ Noq, puma ahoy kīminihqe, mīmuywatuy put āawna. Noq, pay piw puma pumuy lavayiyamuy qa tūtuqsiwa.

Jesus Appears to the Eleven

(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁴ Pantaqat atsva pu' pakwt sūkw sihkay'taqamuy nōnovaqw, Jesus amumi namtaknaqe, pumuy qatūtuptsiwaqat, pu a'nō unañwayamuy ep qōhqōya, puma put ahoy tātayhqat aw yórikyaqamuy lavayiyamuy qa tūtuptsiwaqw ōviy'o.

¹⁵ Pu pam pumuy amumi pañqawu: Uma tūwaqatsit añ ahsupoq nankwusani. Pu uma sohsokmuy sinmuy amumi lomatuawit yuaatotani.

¹⁶ Lomatuawit qa tuptsiwhqa hapi maskimiq tūviwtaniqw, pam put eñem yukiwni. Nikañw tuptsiwht, kūyit akw tuvoylatiqa hapi ayo yámakiwtani.

¹⁷ Pu īi himu tuawi'yuñqa añ tuptsiwni'yuñqamuy amumi énañhtini: Puma inatñwaniy aw yankahkañw nukpanhihikwsimuy nuhtuñaqw ipwanwisni; pu piw himuhkwa yuaatotani.

¹⁸ Kurs puma tsūtsu'tuy ñuaye', pu sen kurs puma hihta qōyanpit hikwye', pas soon put akw hinhtotini. Puma tūtuyyaqamuy amumi hintsatsnaqw, puma qalaptuyaman-tani.

Jesus is Taken up to Heaven

(Lk 24.50-53; Acts 1.9-11)

¹⁹ Noqw Tutuyqawhqa pumuy amumi yan yuaaykut, ōmi wīkiwa; nihqe God putvaqe qatuptu.

²⁰ Noqw puma pañqw nankwusaqe, sohsovik yuaatinumyaqw, Tutuyqawhqa pumuy amumum tumalay'kañw, kātatayhpit hihta tuawi'taqat akw lavayit ōqalanma. Yantani.

LOMATUAWI LUKE AHPIY'O

Introduction

¹ Pas as kaysiwhqam itamuhpa' hihta hiniwhtiqtat pās oyi-wtaqat pēnayaniqey tuwantota.

² Ima hakim añ ahsupoq Jesus hihta hintsakmaqat aw yórikyat, lomatuawit yuaatotaqam itamumi hin mātapyaqat pan put pēnayaniqey aw may'yuñwa.

³ Noqw òviy nu put yayhniwhpuyat añqaww sohsok hihta añ pās puprikqe, put pās pasiwtaqat ūmi pēnaniqey unañwti, um hak pavan Theophilus.

⁴ Noqw pep pu' sohsoy himu ūmi mātaviwhqa pas antsanihqat um pas suyan navoti'tani.

The Birth of John the Baptist Announced

⁵ Hakiy Herod tutskwat Judeat ep moñw'iwtaqw, hak God awwat moñwi, Zacharias yan mātsiwhqa qatu, hakiy Abiat papsiyat ep nuhtum wúnuhqa. Noqw put nōmaat Elizabeth yan mātsiwhqa piw hakiy Aaron ahpiyvi.

⁶ Puma nāma God atpip súankañw, Tutuyqawhqat hin lavayyukuhqat pu hin tutaptaqat añ ahsupoq qaōwihinma.

⁷ Nikañw puma qa ti'ta, Elizabeth qa tılawhq òviy'o. Noqw puma nāma pāpu pas wuyoiwta.

⁸ Noqw ephaqam i' Zacharias suñwámuy amumum God kīyat ep tumalay'taniqtat aw pitsiwtat.

⁹ Noqw puma hin hinhtotiniqe hihta akw tuwantotaqe, pan tumalat nāhuyvaya. Noqw Zacharias God kīyat ep put eñem hihta kwanwáhovaqtuqat taqtsokniqiw pan put eñem yukiwa.

¹⁰ Noqw pam panhtiniqtat aw pituqw, sinom sohsoyam ihkage hoñkahkanw, God aw nānawakna.

¹¹ Noqw pam pañso pakiqw, Tutuyqawhqat hoñviayaat put aw mātakti; pam kwanwáhovaqtuqat eñem qōqōhpit putvaqe wunuwta.

¹² Noqw Zacharias put túwahqe, pas tsawnage, hin unañwti.

¹³ Noqw hoñviaya put aw pañqawu: Um qa tsawnani, Zacharias. God uhnawakinpiy navota. Noqw òviy uhwuhti Elizabeth uñem tiyohyat tihtani. Noqw ason um put John yan túnwani.

¹⁴ Um put tihtiwhqat ep pas hinhaqam hahlayhtini; noqw kaysiwhqam umum hahlayhtotini.

15 Pi pam Tutuyqawhqat atpip a'nö hímuni. Nihqe öviy pam ovavalat, pu honaqkuyit qa hñhikwni. Pi pas pam tihtiwhpuy añqaw Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwtani.

16 Pam Israel-sinmuy amumi ö'qalaqw, puma ahoy Tutuyqawhqay God aw nánamtökani.

17 Pam Elias antani, numiy añ'a, pu öqalay añ'a. Nihqe pam Tutuyqawhqat ahsavo hinmaq, namat timuy amumi unañway'vayani; noqw añ qatuqáyvahsi'yunqam súanhinwisqamuy amún súan unañwtalwuwni'vaye', súanhinwisni. Noqw pam Tutuyqawhqat ahsavo put sinomuyatuy unañwayamuy put eñem moñwvastani.

18 Noqw Zacharias hoñviayat aw pañqawu: Noqw nu hin un súañqawhqat navoti'tani? Pi nu' wuhtaqa, pu iwuhti pāpu pas wuyoiwta.

19 Noqw hoñviaya lavayhtiqe put aw pañqawu: Nu Gabriel yan mātsiwa; noqw nu God atpip wunu. Noqw nu it lomatu-awit un āawnaniqat öviy pam nuy añqw ūmi ayata.

20 Noqw meh, um hapi ilavayiy qa tuptsiwa. Noqw öviy uhlavayi nawus ūñaqw nawhkiwhq, kurs um hin yuaatani, pas hisat ilavayiy aw antsaniwhqat aw pahsavoo. Noqw hisat aw pituqw, God ilavayiy aw antsanni.

21 Noqw sinom Zacharias nuhtayyuñwa. Hinoqw pam God kīyat ep pas nawutsnaqw, puma put ep hin wūwantota.

22 Noqw pam yāmaq, pay kurs hin pumuy amumi hiñqawni. Noqw puma māmatsyaqw, sumataq pam God kīyat ep hihta aw yori; öviy pi pam amumi māsankañw, pay pas qa hiñqawu.

23 Noqw öviy pam panis paptsiy añ kuyvat, pahsat pay nima.

24 Noqw ahpiy pantaqw, put nōmaat Elizabeth nö'yiltiqe, tsivot mūmuyawhtuy añ haqam nātupki'ta.

25 Nihqe pañqawu: Yanhaqam Tutuyqawhqa nuy hintsana, nuy ökwatuwhqee. Nu as qa tiylawhq öviy sinom as inumi tutsiwhiñqawaqw, askwal pi God put pantaqat añqw nuy ayo tavi.

The Birth of Jesus Announced

26 Noqw navay mūmuyawhtuy súlawhtiqw, God hoñviayay Gabriel Galilee-tutskwat ep haqami kitsókit Nazareth yan mātsiwhqat aw ayata,

27 Hakiy mānat nāt qanāhivalni'taqat Mary yan mātsiwhqat aw'i. Pam hak hakiy tāqat Joseph yan mātsiwhqat, David ahpiyvut aw noiwniqat eñem nawiniwta.

28 Noqw hoñviaya put aw pákihqe, aw pañqawu: Um hahlayni, Tutuyqawhqa úmuma. Pam núokway ūmi pas qaöwínoa. Um momoymuy amuñaqw pas hahlayhpit ep'e.

29 Noq̄w Mary put aw yórikqe, lavayiyat ep hin kurs wūwa; nihqe hihta pa pam lavayhtiqt̄ pam wūwanta.

30 Noq̄w hoñviaya put aw pañqawu: Pay um qa tsawiniwtani Mary, God núokway ūmi pas qaōwínoa.

31 Noq̄w meh, um nō'yilte', tiyohyat tihtani. Nen um put Jesus yan túñwani.

32 Pam a'nō hímuni; pu Pas Sus'oveq̄nihqt̄ Tíatnihqey yan túñwantiwni. Noq̄w Tutuyqawhqa God put nayat David moñqeniyat put máqani.

33 Noq̄w pam Jacob ahpiy sinoiwtaqamuy amumi sutsep moñw'iwani. Pu put moñwtunatyat pas qa haqami so'tani.

34 Pahsat pu Mary hoñviayat aw pañqawu: Noq̄w hin i' pasiwtani. Pi nu qa hisat haqam hakiy táqat ámuma.

35 Noq̄w hoñviaya lavayhtiqt̄e put aw pañqawu: Pay ason Qahováriwtaqa Hikwsi ūmi pítuni; pu Sus'oveq̄nihqa ôqalay akw uñ nākwapnani. Paniq̄w ôviy ason pam tsây qahováriwtaqa uhpiy tihtiwniqa God Tíatniqey yan túñwantiwni.

36 Noq̄w meh, ūñaq̄wvi Elizabeth as qa tílawhqt̄ pañqawañwuq̄w, pam wuyovehaq nō'yilti. Noq̄w pu' hapi pam navay mūmuyawhtuy añ panta.

37 Pi God-niq̄w pay qa himu qa pasiwtani.

38 Pahsat pu Mary pañqawu: Taa, pay pi nu Tutuyqawhqt̄ tūwikiata. Pay nam um hin lavayhtiqt̄w antani. Noq̄w hoñviaya put añq̄w ahpiy'o.

Mary Visits Elizabeth

39 Noq̄w ephaqam Mary pañq̄w nakwsuqe, haqami tsotsmoy'yuñqat aqwhaqami kaktayi, Judeat-tutskwat ep kitsókit aw'i;

40 Nihqe Zacharias kíyat aw pákihqe, Elizabeth aw yuaayku.

41 Noq̄w Elizabeth Maryt lavayiyat navotq, put ponoveq̄ tiposi tsoomhti. Noq̄w Elizabeth Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwkañw,

42 A'nō pañqawu: Ñaspi um momoymuy amuñaq̄w namorstiwa! Pu uhpiy tihtiwniqa pas hahlayhpit epni.

43 Noq̄w nuy yan'ewayniq̄w ôviy kurs piw Itutuyqawhqt̄ay yuat añq̄aw inumii?

44 Oviy pi meh, panis uhlayayi inaq̄vumiqt̄ töqt̄iq̄w, pahsat pay tiposi hahlayhtiqt̄e, ivonoveq̄ tsoomhti.

45 Um God aw tuptsiwhqe, pas hahlayhpit ep'e, ispi Tutuyqawhqa ūmi hin lavayhtiqt̄ey pas kurs hin qa anhtiniq̄'ö.

Mary's Song of Praise

46 Noq̄w Mary tuwat pañqawu:

Oviy nu iunaññaq̄w Tutuyqawhqt̄ pas hihtay'tani.

47 Ihikwsiy akw nu God nuy ayo távihqt̄ aw hahlayhtini,

- 48 Ispi pam manhtuwikiy okiwhqatsiyat aw tātayhq'ö.
 Noqw meh, yahpiy haqahpiy yantani:
 Sohsoyam haqami nānañk yesniqam nuy hahlayhpit epni-
 hqat pañqaqwani.
- 49 Pi pam nuy qaöwítumalta, i' hak Sus'öqaltutuyqawhqa,
 Qahováriwtaqa yan túnwantiwhqa.
- 50 Pam put kaptsi'yuiñqamuy óokwatuwa,
 Sohsokmuy hakimuy nānañk yesqamuyu.
- 51 Is uti! Pam hinurs öqalay'ta!
 May akw añ kwivi'nañway'yuiñqamuy tatslakna.
 Piw pumuy tunatyayamuy sóontsana.
- 52 Pam añ ö'qaltuy qeniyamuy añqw hanna,
 Nit añ ókiwyaqamuy momiq oya.
- 53 Pam añ tsönsoiwtaqamuy hihta nukñwat öyna,
 Nit kahaksinmuy súmavuyawyuñqamuy añqe lālayi.
- 54-55 Pam tumal'ayay Israel aw unañwtavi,
 Itanamuy amumi hin lavayhtiqey hapi panhti.
 Pam Abraham timuyatuy ökwatuwa,
 Pu ahpiy aniwhtotiqamuy sohsokmuyu,
 Nihqe pam yūmosa panmani.
- 56 Noqw Mary payhkomuy mūmuyawhtuy añ Elizabeth amum
 qatut, pu ahoy kiy aqw'a.

The Birth of John the Baptist

- 57 Noqw Elizabeth tihtaniqat aw pituqw, pam tiyohyat
 tihta.
- 58 Noqw put kisñwamat, pu sinomat nanaptaqw, yaw Tu-
 tuyqawhqa put qa an'ewakw ökwatuwa. Nihqe puma put
 amum hahlayhtoti.
- 59 Noqw put nanalsikis talni'taqw, puma tsākw
 poñotkuyaniqe öki. Nihqe puma put Zacharias yan tuñwáya,
 nayat tuñwniyat an'i.
- 60 Noqw put yuat pañqawa: Qae, pam John yan mātsiwni.
- 61 Noqw puma put aw pañqaqwa: Noqw pi qa hak uhsino
 pan mātsiwa.
- 62 Pu puma put nayat aw māmasaya, hin pam put túnwaniqey
 nāwaknaqat tūviñtota.
- 63 Noqw pam hihta añ pēnaniqey tuhtuy'qe, añ pēna: Pam
 John yan mātsiwa. Noqw puma sohsoyam hin kurs wūwaya.
- 64 Noqw pahsat pay put moaat hötsíltiqw, leñiat nāhiwa.
 Noqw pam yuaaykuqe, God aw hahlayhti.
- 65 Noqw pumuy kisñwamat pas kurs hin wūwaya. Noqw
 sohsoyam Judeat ep tsotsmova yesqam pep hin hiniwhtiqat
 nānami lavayta.

66 Noqw sohsoyam put nanaptaqam unañwpeq put wūwankahkañw pañqaqwa: Hin pa i' tsay hintani? Noqw Tutuyqawhqat maat put aw unañwtavi'ta.

Zechariah's Prophecy

67 Noqw put naat Zacharias Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwkañw, hin hintaniqat lavayhtiqe pañqawu:

68 Nam God Israel-sinmuy Tutuyqawhqam tayawintiwa; Pam sinomuy pohtaqe, pumuy qenivo oya.

69 Pam hakiy a'nō öqalay'taqat wunuptsina, Itamuy ayo öoyniqata,

Tumal'ayay David amuhpiyviyatuy amuñaq'ö.

70 Ura pam hisatñahaqawq itanamuy amumi pan lavayhti, Hakimuy pas hihtuy lavay'aymuy moayamuy ahpiy'o.

71 Itahtuwqamuy māyamuy añqw itamuy ayo óyaniqey pañqawu,

Pu sohsokmuy itamumi qa suhtaq'ewyaqamuy öqalayamuy añq'ö.

72 Pam itanamuy amumi núokway mahtakna, Amumi hin lavayhtiqey aw antsana,

Amumi pas qa paysoq pasiwnaqey pam u'na.

73 Ura pam itanay Abraham aw pas qaöwílvayhti;

74 Itahtuwqamuy māyamuy añqw itamuy ayo óyaniqeyu, Itam qa tsawiniwkañw, put eñem hintsatskaniqata.

75 Noqw itam itahqatsiy añ ahsupoq put atpip hinwisni, Sohsoq hihta akw pasiwkañw, súankahkañwo.

76 Noqw ūm'i, ítii, ya uñem hintani?

Um Sus'oveqnihqat lavay'ayaatni;

Pan hapi um túñwantiwni.

Um Tutuyqawhqat apyeve hinmani;

Pu put eñem pöhut añwu añ qenitani.

77 Um God sinomuyatuy hin ayo nõñakniqat āawnani;

Pumuy qaanhtipuyamuy ayo yukiltiq'ö.

God pumuy qaanhtipuyamuy ayo yuke', pumuy ayo óyani.

78 Kwakwhat pi God aw itahyantaqa itamuy ökwatuwa, Kwakwhat pi öñaqw itamumi tālawva.

79 Qatalpuve yesqamuy amumi tālawnani,

Mokiwuy kihsiwniyat añ yesqam tālat aw yórikyani.

Noqw itam tālat aw tāyuñwe', pasi'nañway'kahkañw, hinwisni. Yan Zacharias lavayhti.

80 Noqw tsāy wūyoq'iwmaq, tunatyaat suyhtsepñwat öqawi'ma; nihqe haqam gayēsiwhpuve qatu, hisat pam Israel-sinmuy amumi namtaknaniqey pahsavoo.

2

The Birth of Jesus
(Mt 1.18-25)

¹ Noqw ephaqam sopkawtaqam sinom nāvenayaniqat Caesar Augustus yan tutapta.

² Noqw hak Cyrenius Syria-tutskwat ep moñw'iwtaqw, sinom mohti yan nāvenaya.

³ Noqw sohsoyam nāvenayaniqe nanāp kitsókiy an nankwusa.

⁴ Noqw ōviy Joseph Galilee-tutskwat ep Nazareth-kitsókit anqwnihqe, Judea-tutskwat aqw'a, haqami kitsókit, Bethlehem yan mātsiwhqat aqw'a. Ura David Bethlehem ep tihtiwa. Noqw Joseph David ahpiyvinihqe, ōviy nāvenaniqe pañsoq'a.

⁵ Noqw Mary put nōmamkiwaat put ámuma, pas páy tih-tanikañwo.

⁶ Noqw pumuy pépeqniqw, pam tihtaniqat aw pitu.

⁷ Noqw pam nāt sūs tihtaqe tiyohyat tihta; nihqe muhpiwñwat akw muhpiknat, haqaqw tumalvopkot nōnōsañwuqat pañqe' put tavi, qa haqam yeyespive amuñem qéniniqw ōviy'o.

The Shepherds and the Angels

⁸ Noqw pep tutskwat ep hakim lalay'a'yat haqam tutskwave yesqe, mihikq kanelvokmuy tūtuwala.

⁹ Noqw meh, Tutuyqawhqat hoñviayaat pumuy amumi mātakiqw, Tutuyqawhqat lolma tālañwaat pumuy ahsupoq amuqlaq tālawva. Noqw pavan pas puma tsawinwuhpukya.

¹⁰ Noqw hoñviaya pumuy amumi pañqawu: Uma qa tsawini-wyuñwani. Meh, pi nu lomatuawit umuy āawnani; noqw put ep sopkawtaqam sinom pas hinhaqam hahlayyani.

¹¹ Pi pu' hapi it talōnvaqat ep David kitsókiyat ep Ayo Tūooyhqa amuñem tihtiwa, Tutuyqawhqa, Christ, God anqw moñw'asi'taqa.

¹² Noqw it akw uma put māmatsyani: Tiposit muhpiwñwat akw muhpiwkañw haqaqw tumalvopkot nōnōsañwuqat añqe' qatsqat uma tutwani.

¹³ Noqw pahsat pay qaan'ewakw hintaqam ōve yesqam kurs hoñviayat amumyaqe God tayawintotaqe pañqaqwa:

¹⁴ Nam God Sus'oveqnihqat tayawintiwa; pam pi tūwaqatsit ep sinmuy hahlaykañw amuñem yukuqw, puma kwakwhat yesni.

¹⁵ Noqw hoñvia'yat tawlalwaqe yukuyat, ahoy ōmiqhaqamiya. Noqw pahsat pu lālayñwut nānami pañqaqwa: Taa, tuma kurs Bethlehem awye', it yan hiniwhitiqat, Tutuyqawhqa itamumi mahtaknaqat aw yórikwisa.

16 Pu puma pańso kaktayyaqe, ep ökihqe, Maryt-nit pu Joseph pumuy tutwa, pu haqaqaw tumalvopkot nõnõsańwuqat ańqe' tiposhoyat qatsqata.

17 Noqaw puma put aw yõrikyaqe, hońviaya it tsãkw hin lavayhtiqt ańqe' tunvotnaya.

18 Noqaw sohsoyam put nanaptaqam lãlayńwut pumuy hin aawnayaqat ań wũwantota.

19 Noqaw Mary tuwat sohsok iit aw wũwankańw, unañwpeq pãs oya.

20 Noqaw lãlayńwut hońviaya amumi hin hińqawhqat sohsok nanaptaqe, pu aw yõrikyaqe, ahoy kanelvokmuy amumiya; nihqe put pantaqtat ep puma God pas hihtatiwiskahkańw, tayawintiwisa.

Jesus Is Named

21 Noqaw nanalsikis talõnvaqat ep tsãkw pońotkuyaniqtat aw pituqaw, naat put Jesus yan tuńwa. Pan hapi ura hońviaya put tuńwa, put yuyat nãt qa nõ'yiltiq'õ.

Jesus Is Presented in the Temple

22 Noqaw put yuat Moses tutavoyat anwat tiyqatskuyvaqaw, puma tsãkw Tutuyqawhqat aw nõaniqe, Jerusalem ep wikva.

23 Ura pi yan Tutuyqawhqat tutavoyat ań pey'ta: Ańsakis haqam hak wuhti pas mohtitiyohyat tihtapq, pam Tutuyqawhqat awwat noiwtani.

24 Noqaw tutavot ań hin pey'taqat pan puma Tutuyqawhqat aw hihta hom'oya. Yan ura pey'ta: Hak lõqmuy masihõwituy, sen lõqmuy qõtsáhõwituy Tutuyqawhqat aw hom'oymantani.

25 Noqaw meh, hak tãqa, Simeon yan mãtsiwhqa, Jerusalem ep qatu. Pam hak sũankańw God pas kaptsi'ta; nihqe hak Israel-sinmuy Ayo Oyatoqtat nuhtayta. Noqaw Qahovãriwtaqa Hikwsi put amum hinma.

26 Noqaw ason yaw pam pas Tutuyqawhqat ańqaw mońw'asi'taqat aw yorikt, pu' hisat ahpiyniqat Qahovãriwtaqa Hikwsi put pan aawna.

27 Noqaw Hikswi pan put unañwtoynaqaw, pam God kiyat ep paki. Noqaw Jesus yuat puwsuńway amum tutavot hin yuykiwhqtat tsãkw Jesus eńem hinhtiniqe õviy pep put wikva.

28 Noqaw Simeon put tsõpahtaqe, God aw hahlayhtit, pańqawu:

29 Tutuyqawhqa, taay, um uhlayviy aw antsanni, Um uhtumal'ayay qa hin unañway'kańw yańqaw ahpiyniqat aw nakwhanani.

30 Pi nu ivosiy akw hak Ayo Tũoyaniqtat õñaqwnihqtat aw yori.

31 Put pantaqtat hapi um sohsokmuy sinmuy amutpik na'sasta.

32 Soñawnen pam qa-Jew-sinmuy amumi tālawnani; pu uhsinmuy, Israel-sinmuy ōmi tsokanani.

33 Noqw Joseph put yuyat amum pam hin tsākw lavayhtiḡat aw kātuḡayta.

34 Noqw Simeon pumuy ōqalaḡe, put yuyat Maryt aw pañqawu: Meh, i' tsāy God ahpiy namorstiwa. Noqw put atsviy Israel-sinmuy amuñaqw kaysiwhḡam munumhtini, pu piw kaysiwhḡam hoñvani. Pam hihta tuawi'taqw, sinom put aḡw hīhiñḡaqwani.

35 Pantani hapi. Noqw soñawnen uh'unañwa sipwuvah-pit akw tūhotiwni. Noqw kaysiwhḡamuy tunatyaam tupki-wyuñḡa mātaktotini.

36 Noqw hak God lavay'ayaat, Anna yan mātsiwhḡa, pep ḡatu, hakiy Phanuel tíata, Asert ahpiyvi. Pam hak wuhti-harsku; nihḡe pam manhḡatsiy ahpiy puwsuñway amum tsañe' yahsañwuy añ ḡatu.

37 Noqw pam koñnalavu nālöp sunat añḡw nālöp sihkay'taqat pahsa'haḡam yahsañwni'ta. Noqw pas pam God kīyat añḡw qa ahpiyñiwu. Nikañw mimhikḡat, pu talöñwiwmaḡat añ napwalni'kañw, nāwakinkañw God eñem tumalay'tañwu.

38 Noqw Simeon nāt yuaataḡw, i' wuhti ep pákihḡe, Tutuyḡawhḡat aw hahlayhti, nit sohsokmuy amumi put tsākw yuaata, Jerusalem ep sinmuy Qenivo Oyaniḡat ōviy maḡaptsi'yunḡamuy amumii.

The return to Nazareth

39 Noqw Joseph, put yuyat amum Tutuyḡawhḡat hin tu-taptaḡat an sohsok hinhtit, ahoy Galilee-tutskwat aḡw'a, nāp kitsókiy Nazareth aw'i.

40 Noqw tsāy wuyoḡ'iwmaḡe suyhtsepñwat tunatyay añ ōḡawi'ma; piw unañwtalwuwnit añ'a, nihḡe God núokwayat añ hinma.

The Boy Jesus in the Temple

41 Noqw Joseph, put yuyat amum añsakis yahsañwuy añ Jerusalem aḡwniñwu, ura Amutsva Yūmosanihḡat ep nōviwhḡat ep'e.

42 Noqw Jesus pakwt löḡ sihkay'tasikis yahsañwni'taqw, Jew-sinom hin hintsatskañwuḡat ōviy naat yuyat amum Jerusalem aḡw'a, Jesus wikkañwo.

43 Noqw puma añ kuyvaḡe, nāp kitsókimiḡ áhoyniḡw, tsāy Jesus pumuy ḡa amumunihḡe, Jerusalem epeḡ huruhti, noḡw puma put ḡa navota.

44 Nihḡe pay pam pumuy amumumyaḡamuy amumumni-hḡat puma wūwaḡe, ep tāwanawit añ haḡami pahsavo nakwsu; nihḡe puma sinomuy-nikañw, pu tuwimuy amuhpa' put hēva.

⁴⁵ Nit puma put qa túwahqe, namtökt ahoy Jerusalem aqw'a, put heptoqee.

⁴⁶ Noqw pāyis talqw, puma God kīyat ep put tuwaqw, pam tūtutuqaynayaqamuy amuhsonve qatukañw, pumuy amumi tūqaykañw, pu pumuy hihta tūviñlawu.

⁴⁷ Noqw sohsoyam aw tūqayyuñqam put hin hihta mātsi'maqat, pu hihta hin ahoy hu'wanmaqat ep kātayuñwa.

⁴⁸ Noqw puma put túwahqe hin kurs wūwa. Noqw yuat put aw pañqawu: Itii, ya um hinoqw itamuy yanhaqam hintsana? Okiw nu' unay amum kānavoti'kañw un hepnuma.

⁴⁹ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw nāpi nuy hepnuma? Ya nu Inay hihta himuyat hintsakniqat uma put qa navoti'taqe öviy'o?

⁵⁰ Noqw pay puma put lavayiyat qa māmatsi.

⁵¹ Pu pam pumuy amumumnihqe, Nazareth ep pitu; nihqe pumuy amumi tūqaykañw qatu. Noqw tuwat put yuat iit lavayit sohsok unañwpeq pās oyi'ta.

⁵² Noqw Jesus suyhtsepñwat wuwni'makañw wūyoq'iwma; pu suyhtsepñwat God-nikañw pu sinmuy tayawni'ma.

3

The Preaching of John the Baptist (Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Noqw hak Tiberius Caesar pakwt tsivot sihkay'taqat yahsañwuy añ moñw'iwtaqw, pu Pontius Pilate Judea-tutskwat ep moñw'iwtaqw, pu Herod Galilee-tutskwat aw moñw'iwtaqw, pu tupkoat Phillip Iturea-tutskwat ep sinmuy amumi-nikañw pu Trachonitis-tutskwat ep sinmuy amumi moñw'iwtaqw, pu Lysanias Abilene-tutskwat ep moñw'iwtaqw,

² Pu Annas-niqw pu Caiphas, puma God awwat mohpeq moñw'iwtaqw, ephaqam God lavayhti, Zacharias tiyat John aw'i, pam qayēsiwhpuveni'ö.

³ Noqw pam pāyut Jordan añ ahsupoq tutskwat añ nakwsuqe, sinmuy amumi yuaataqe pañqawu: Uma nāp umuh-tunatyay añqw lasye', kūyit akw tuvoylatotini. Noqw God umuhqaanhtipuy umuhpiy ayo yúkuni, amumi kita.

⁴ Ura hakiy God lavay'ayayat Esaiast lavayiyat añ yan pey'ta: Hakiy tōnaat qayēsiwhpuve tsa'tinumqa navotniwa; nihqe yan lalvaya: Uma Tutuyqawhqat eñem pöhut aw hintsat-snani; pam háqe'niqat aw suwiptotani.

⁵ Sohsovik siskat añ otsómhtini, pu sohsovik tuhtukwi, pu tsotsmo tutskwatiwni, pu añ nukushinyuñqa súwiptotini, pu haqe' anahaiwyuñqa pōhiñputiwni.

⁶ Noqw sinom sohsoyam God hin ayo tūooyhqat aw yórikyani.

⁷ Pahsat pu sinom put ahpiy kūyit akw tuvoylatiwyaniqe ōviy put aw ōkiwtaqw, pam pumuy amumi yan lalvaya: Is ohi, uma hakim tsūtsu'tuy amunyuñqamu, ya hak umuy its'ivut nātoniqat añqw watqaniqat umumi pañqawu?

⁸ Kurs uma pas antsa umuhtunatyay añqw lasye', uma alōñōt qatsit ahpiy tutmalat hintsatskani. Pu uma umuh'unañwpeq qa pan lavaytani: Abraham hapi itanaa, kitotani; taq nu umumi pañqawni: God it o'wat añqw Abraham eñem sinmuy aniwnaniqey tuwi'ta.

⁹ Noqw pay soñawnen ōviy piw pikaiñwa himutsokit ñayat tsahqaniqey na'sas'iwta. Noqw ōviy himuwa tsoki lomasi-palat qa himuy'vañwuqa tsaqniwe', qōhit aqw tūviwni.

¹⁰ Noqw sinom put tūviñtotaqe aw pañqaqwa: Noqw itam hinhtotini?

¹¹ Noqw pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Lōqmuy wukon-apnay'taqa ñastanihqat sūkw máqani; pu nōsiwhqay'taqa piw pay anhtini.

¹² Noqw moñwit eñem sīvat ōmalalwaqam piw kūyit akw tuvoylatotiniqe ōkihqe, put aw pañqaqwa: Tūtutuqaynaqa, ya itam hinhtotini?

¹³ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay hihsa'haqam umuñem tuwantiwHQat epniHQe qa hóyokput uma nuhtuñaqw ōmahtiwisni.

¹⁴ Noqw pu solāwam piw tuwat put tūviñtotaqe aw pañqaqwa: Noqw ítamwat hinhtotini? Noqw pam amumi pañqawu: Uma qa tūyuyuyhnayani. Piw qa hakiy hihta atsátotoynayani; pu uma hin ahsalalwe', pay put ep nakwhani'yuñwni.

¹⁵ Noqw nāt sinom sumataq hintaniqat maqaptsi'yuñqw, sohsoyam unañwpeq John aw hin wūwantota, sen pi pam Christ-nihqata, sen pi pay qa pamnihqata.

¹⁶ Noqw John lavayhtiqe, sohsokmuy amumi pañqawu: Pay nu' pi as pas antsa umuy kūyit akw tuvoylalawu. Nikañw pay suhka inuhpenihqe pas pavan ōqala añq'ō. Noqw soon nu yan'ewaynikañw pay ñas'ew put tots-sosomhpiyat ñahni. Ason pam Qahováriwtaqat Hikwsit akw umuy tuvoylatani, pu qōhit akw'a.

¹⁷ Soñawnen pam wuhihpiy yawta, nihqe murivihkay ep pās geni'tani, nen sōhōvosiy koyohkiy aw tañatani, nit pam ason tsihput qōhit qatokñwuqat akw taqtsokni.

¹⁸ Yan pam hīhihta akw pumuy ōkwhankañw, amumi lomat-uawit yuaata.

¹⁹ Noqw John Moñwit Herod qōhqōya, tupkoyat Philip nōmayat Herodius ep'e, pu sohsoq hihta ep qaanhtiqat ep piwu.

²⁰ Noqw Herod pay nāt piw qaanhtit, John sivikimi pana.

The Baptism of Jesus
(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

21 Noqw pam nāt qa sivikive pakiwtaqw, sinom sohsoyam kūyit akw tuvoylatiwyaqw, pu Jesus piw kūyit akw tuvoylatiqe, nāwakintaqw ōmi hōtsílti.

22 Noqw Qahováriwtaqa Hikwsi hōwit an tokoy'kañw put atsmi hāwi. Noqw ōñaqw hakiy tōnaat hiñqawhqe pañqawu: Um hapi pas aw iunañwaa Itii. Nu uñ pas hahlayi.

The Genealogy of Jesus
(Mt 1.1-17)

23 Noqw Jesus tumalay hintsaktiva, sunat pakwt sihkay'taqat pahsa'haqam yahsañwni'kañwo. Noqw sinom wūwantotaqw, Jesus Joseph tíata. Noqw pam Helit tíata;

24 Noqw pam Matthat tíata, noqw pam Levit tíata, noqw pam Melchit tíata, noqw pam Jannat tíata, noqw pam Joseph tíata;

25 Noqw pam Mattathias tíata, noqw pam Amos tíata, noqw pam Naum tíata, noqw pam Eslit tíata, noqw pam Nagget tíata;

26 Noqw pam Maath tíata, noqw pam Mattathias tíata, noqw pam Semeit tíata, noqw pam Joseph tíata, noqw pam Judat tíata;

27 Noqw pam Joannat tíata, noqw pam Rhesat tíata, noqw pam Zorobabel tíata, noqw pam Salathiel tíata, noqw pam Nerit tíata;

28 Noqw pam Melchit tíata, noqw pam Addit tíata, noqe pam Cosam tíata, noqw pam Elmodam tíata, noqw pam Er tíata;

29 Noqw pam Joset tíata, noqw pam Eliezer tíata, noqw pam Jorim tíata, noqw pam Matthat tíata, noqw pam Levit tíata;

30 Noqw pam Simeon tíata, noqw pam Judat tíata, noqw pam Joseph tíata, noqw pam Jonan tíata, noqw pam Eliakim tíata;

31 Noqw pam Meleat tíata, noqw pam Menan tíata, noqw pam Mattathat tíata, noqw pam Nathan tíata, noqw pam David tíata;

32 Noqw pam Jesset tíata, noqw pam Obed tíata, noqw pam Booz tíata, noqw pam Salmon tíata, noqw pam Naasson tíata;

33 Noqw pam Aminadab tíata, noqw pam Aram tíata, noqw pam Esrom tíata, noqw pam Phares tíata, noqw pam Judat tíata;

34 Noqw pam Jacob tíata, noqw pam Isaac tíata, noqw pam Abraham tíata, noqw pam Tharat tíata, noqw pam Nachor tíata;

35 Noqw pam Saruch tíata, noqw pam Ragaut tíata, noqw pam Phalec tíata, noqw pam Heber tíata, noqw pam Salat tíata;

36 Noqw pam Cainan tíata, noqw pam Arphaxad tíata, noqw pam Sem tíata, noqw pam Noet tíata, noqw pam Lamech tíata;

³⁷ Noqw pam Mathusalat tíata, noqw pam Enoch tíata, noqw pam Jared tíata, noqw pam Maleleel tíata, noqw pam Cainan tíata;

³⁸ Noqw pam Enos tíata, noqw pam Seth tíata, noqw pam Adam tíata, noqw pam God tíata.

4

The Temptation of Jesus (Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

¹ Noqw Jesus Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwkañw, pāyut Jordan añqw ahoy pitu, nihqe Hikwsit ahpiy qayēsiwhpumi wīkiwa.

² Noqw Nukpana lōp sunat tālat añ pep put aw unaheplawu; noqw pam pahsa' talōnvaqat añ qa nōsa, nihqe añ ruhpakq pam tsōnmoki.

³ Noqw Nukpana put aw pañqawu: Kurs um pas antsa God Tíatnen, um it owat pōlavikiniwhitiniqat aw pañqawni.

⁴ Noqw Jesus lavayhtiye aw pañqawu: Sóoni, pi ura yan pey'ta: Sino qa pōlavikit-sa akw qátut, pas God lavayiyat sohsok akw qátuni.

⁵ Pu Nukpana haqami pas wupatukwit aqw put wikqe, tūwaqatsit añ ahsupoq moñwqe qnit put aw sūmahtakna.

⁶ Nihqe aw pañqawu: It hapi ōqalat nu uñ sohsok máqani, pu hihta añ susnunukñwata, pi pam inumi noiwta. Noqw nu hakiy put máqanik máqañwu.

⁷ Noqw ōviy kurs um inumi naokiwtaqw, pay pam sohsy uhhimuni.

⁸ Noqw Jesus lavayhtiye put aw pañqawu: Sóoni, yupa ayo haqamii, Satan, pi yan pey'ta: Um God Uhtutuyqawhqay aw naokiwlawni, pu um put-sa eñem tumalay'tani.

⁹ Pu Nukpana put Jerusalem ep wikvaqe, God kīyat ep suswupakits'omiq put tsókat, pu aw pañqawu: Kurs um pas antsa God Tíatnen, yañqw atkamiq nātuvani;

¹⁰ Pi ura yan pey'ta: Pam hoñviaymuy ayataqw, ūmi tunatyaltotini;

¹¹ Nen puma may akw uñ hōlōlni'yuñwani, taq nāp hisat sen um uhkukuy owat aqw sāviknani.

¹² Noqw Jesus lavayhtiye put aw pañqawu: Sóoni, pi ura yan pey'ta: Um God Uhtutuyqawhqay aw qa tuwanlawni.

¹³ Noqw Nukpana sohsok unaheppit akw put aw tuwan-taqe yúkuhqe, hihsavo put añqw ahpiy'o.

Jesus Begins His Work in Galilee (Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Noqw Jesus Qahováriwtaqat Hikswit ōqalayayt pasiwkañw, Galilee ep ahoy pitu. Noqw sinom añ ahsupoq put lavayta.

15 Noq̄w pam pumuy tsotsvalkiyamuy ań pumuy tutuqay-natinuma, sohsokmuy amuhpiy kaptsiwkańwo.

Jesus Rejected at Nazareth
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

16 Pu pam haqam wuńhqeý Nazareth aw pitu. Nihqe pam hin tuwi'taqey anhtiqe, nasuńwintalönnit ep tsotsvalkimi paki, nihqe tutuvenit ań tũnwantaniqe wunuptu.

17 Noq̄w pep God lavay'ayayat Esaias tutuveniat put aw tawiwa. Noq̄w pam tutuvenit púruknaqe, haqe' yan pey'taqat tuwa:

18 Tutuyqawhqat Hikwsiat nuy tuyqawi'ta, nu ań ókiwyaqamuy amumi lolmat yuaaykuniqat öviy nuy asnaqee; pu ań unańwsoiwtaqamuy suyan unańwtoynaniqat öviy nuy ayata, ań tũwik'iwyuńqamuy nuy mātaviwyaniqat amumi yuaaykuniqat öviy'ó, pu ań qatālat pōsi'yuńqamuy pōsiyamuy tālawnayaniqat amumi yuaaykuniqata, pu ań okiwsaniwyaqamuy qeniveyaniqat öviy'ó.

19 Pu i' Tutuyqawhqa ayo tūooyniqat aw pitsiwtaqat tunvot-naniqat öviy'ó.

20 Yan pam ań tuńwat, tutuvenit mupipiykinat, aw tunatyawtaqat aw put ahoy tavit qatuptu. Noq̄w tsotsvalkive tańawtaqam put aw-sa tāyuńwa.

21 Pahsat pu pam pumuy amumi pańqawu: Umuy hapi aw tūqayyuńqw, i' yan pey'taqat it talöńvaqat ep aw antsaniwa.

22 Noq̄w sohsoyam put aw tūqayyuńqe, moańaqw lavayit lolmat nõńakqat aw kāwuwantotaqe, pańqaqwa: Ya qa i' Joseph tíata?

23 Noq̄w pam pumuy amumi pańqawu: Pay kurs hin uma in-umi yan lavayit qa pańqaqwani: Tũhika, nāqalaptsināa, it'a. Um yaw Capernaum ep hīhihta tumalta; um yep nāp uhtutskway ep piw panhtinikańwo.

24 Noq̄w pam pańqawu: Pas antsa nu umumi pańqawni: Qa hak God lavay'ayaat nāp tutskway ep pāsniwa.

25 Noq̄w nu umumi súańqawni: Ura Elias qatsiyat ep payhkomy yahsańwuy ańqw navay mūmuyawhtuy ań qa yokva; noq̄w ura tutskwat ań ahsupoq tsöńösti. Noq̄w ephaqam Israel-sinmuy tutskwayamuy ep kaysiwhqam końnalavut yēse.

26 Noq̄w pay ura pas Elias pumuy qa haqawatuy amumi ayatiwht, pay ura Sidon ep kitsókit Sareptat ep hakiy końnalavut aw'i.

27 Pu God lavay'ayayat Eliseus qatsiyat ep as Israel-sinmuy amuńaqw kaysiwhqam tokoplelet tūtuyya; noq̄w pay ura puma pas qa haqawa powalti, pay hak Syria-sino hak Naaman yan mātsiwhqa-saa, amumi kita.

28 Noqw sohsoyam tsotsvalkive tañawtaqam it nanaptaqe, pas itsívutoti;

29 Nihqe hoñvaqe, put kīñaqw tūvaya. Pumuy kitsókiam haqam tsomoveq wunu. Noqw òviy pep tumpok puma put wikya, pañqw put tūvayaniqey unañwtotiqee.

30 Noqw pay pam amuhsonñaqw hinmakañw, pañqw ah-piy'o.

A Man with an Evil Spirit
(Mr 1.21-28)

31 Nihqe pam Galilee ep kitsókit Capernaum aqwnihqe, nasuñwintalòñnit añ sinmuy tutuqayna.

32 Noqw pas puma put hin tutuqaynaqat ep aw kātuqayyuñwa, pas pam a'nò lay'taqat yuaataqw òviy'o.

33 Noqw hak tāqa tuyoy'ewakw nukpanhikwsit okiw akw tuyqawiwtāqa tsotsvalkive pakiwta, nihqe pam a'nò hiñqawhqe pañqawu:

34 Itamumi qa hintsakii. Ya itam uñ hintsatsnani, Jesus Nazareth añqwnihqa? Ya um itamuy kīqòtaniqe òviy añqaqö'? Pay um hákiyñiqw nu uñ tuwi'ta. Um God añqw pas Qa-hováriwpu.

35 Noqw Jesus put mēwaqe, aw pañqawu: Qa hiñqawlawht, put añqw yámakuu. Noqw nukpanhikwsi sinmuy amutpipō put tūvat, put añqw yama, nit pay put qa hintsana.

36 Noqw puma sohsoyam kātayyuñqe nānami pañqaqwa: Is uti, pavan pas lavayi! Pas pi qananahtsopkañw, òqalat akw tuyoy'ewakw hīhikwsimuy amumi pañqawhq, puma nuhtuñaqw nōñakñwu.

37 Noqw pam pep hin yukuqw, pam pantaqa put tutskwat añ ahsupoq yuaatiwa.

Jesus Heals Many People
(Mt 8.14-17; Mr 1.29-34)

38 Noqw pam tsotsvalkiñaqw yámakqe Simon kīyat aw paki. Noqw Simon nōmay yuat a'nò mukitutuya; noqw puma put eñem Jesus aw taqa'nañwtoti.

39 Noqw pam put aw wunuptut, mukituyat mēwa; noqw pam put mātavi, Noqw pahsat pay pam wuhti wunuptut, pumuy amumi unañwtavi.

40 Noqw tāwat pakitoqw, sohsokmuy hihta akw tūtuyyaqamuy, puma Jesus aw tsamvanta, noqw pam pumuy sohsokmuy amumi may akw hintsanqe pumuy qalaptisina.

41 Noqw nukpanhihikwsim kaysiwhqamuy amuñaqw nōña, a'nò hiñqaqwakahkañwo, nihqe pañqaqwa: Um Christ, God Tíata! Noqw pam pumuy tusoqmewaqe, pumuy hiñqaqwaniqw qa nakwhana, puma put Christ-nihqat tuwi'yuñqw òviy'o.

*Jesus Preaches in Judea**(Mr 1.35-39)*

42 Pu tālawvaqw pam ahpiynihqe, haqami qayēsiwhpumii; noqw sinom put hepya, nihqe put aw ōkihqe as put huruh-tapnayani, pam as pumuy amuñaqw qa ahpiyniqat ōviy'o.

43 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pas nu soon qa God moñwtunatyayat hin hintaqat aye' kitsókinawit piw yuaat-inumni, pi nu pañiqw añqw ayatiwa.

44 Nihqe pam Galileet ep haqe' tsotsvalkit añ yuaatinuma.

5*Jesus Calls the First Disciples**(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)*

1 Noqw sinom God lavaiyat nanaptaniqe put aw hūrs tso-vawtaqw, pam wuhkovatuphat Gennesaret yan mātsiwhqat qalaveq wunu.

2 Nihqe pam lōqmuy pākihut patuphat qalaveq wúnuhqat tuwa, noqw kurs pakiwmamahkam pumuy añqw nõñakqe, pakiwmaqtutsayay tūvahomtota.

3 Noqw pam pākihut hakiy Simon himuyat aqw paki; nihqe pam tutskwat añqw híhin yūmo hōyoknaniqat aw pañqawu; noqw pam pepeq qatuptuqe, pākihut añqw sinmuy tu-tuqayna.

4 Pu ōviy pam yuaataqe yukut, Simon aw pañqawu: Uma pavan hōtsit aw hōyo'ke', pāvakiwhtuy inhtaniqe ōviy umuhtut-sayay pāmiq pánani.

5 Noqw Simon lavayhtiye put aw pañqawu: Moñwi, itam as tōkep tumalay'tat, qa hihta kwisna, noqw pay pi um pañqawhq ōviy nu tutsayat pāmiq pánani.

6 Noqw puma panhtiye, pahsat pu qaan'ewakw hintaqamuy pāvakiwhtuy inhta; noqw pumuy tutsáyaam tsīkiwma.

7 Noqw suñwámat sukwat pākihut añqw tañawtaqw, puma pumuy amumi māmasa pumuy paañwaniqat ōviy'o. Noqw puma pituqw, puma lōqmuy pākihut akw ohpoknayaqw, pahsat pay puma pākihut pakito.

8 Noqw Simon Peter put aw yórikqe, Jesus tamōyat aw nātuvat pañqawu: Inuñaqw ahpiy'o, taq nu okiw qaanhin-maqa, Tutuyqawhqa.

9 Pi pam-niqw, pu sohsoyam put ámumyaqam puma pāvakiwhtuy inhtotaqey ep kātayyuñqw, ōviy pam yan lavayhti.

10 Noqw piw hakiy Zebedeet timat James-niqw pu John, Simon suñwámatnihqam, puma pumuy amún nātsawina. Noqw Jesus Simon aw pañqawu: Um qa tsawiniwtani, um yahpiy haqahpiy pāpu sinmuy kwīkwisnani.

11 Noq̄w puma pākihuy tutskwami pitsínayaqe, sohsok tatamhtotat, Jesus añkya.

Jesus Makes a Leper Clean

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

12 Pu piw pam haqam kitsókiveniqw, hak tāqa ahsupoq toko-plelet tūtuya, nihqe pam Jesus túwahqe, tayway akw atpipo munukt, aw nāwaknaqe pañqawu: Tutuyqawhqa, um suhtaqa'ewnen soon nuy qa powatani.

13 Noq̄w pam put aw māvuyaltiqe, aw toñokt, pañqawu: Pay nu suhtaqa'ewa; powaltii. Noq̄w pahsat pay tokoplele put mātavi.

14 Noq̄w pam qa hakiy put āawnaniqat pam aw pañqawu. Nīkañw pay um ahpiynen God awwat moñwit aw nāmahtaknani; nen Moses hin tutaptaqat anwat um powaltiqey ep kuwahtiput távini. Um pan powaltiqey nuhtumi tuawi'tani, yan aw lavayhti.

15 Noq̄w tuwat soq pahsat pu pas ahsupoq pam hin hinh-tiqa yuaatiwa, noq̄w sinom qaan'ewakw hintaqam Jesus aw tūqayyuñwniqe sūmitsovalti; pu hīhihta tūtuyyaqam put ahpiy qalaptuyaniqey òviy put aw òkiwta.

16 Noq̄w pay pam haqami qayēsiwhpuminen, God aw nāwakintaniqey òviy kīñaq̄w ahpiyniñwu.

Jesus Heals a Paralyzed Man

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

17 Pu Jesus hisat sinmuy tutuqaynaq̄w ima Pharisee-sinom, tutavot tutuqaynayaqamuy amumum pep yēse. Puma Galileet añ ahsupoq kitsókit añq̄wya, pu Judeat añq'ò, pu Jerusalem añq'ò. Noq̄w pumuy pep yesq, Jesus Tutuyqawhqaq̄at aw yankañw tūqalapsintaniqey òqalay'ta.

18 Noq̄w meh, hakim hakiy tāqat ahp̄a' qataytaqat tūtuyhqaq̄at ahp̄ay añ qatsqat Jesus aw wikvaya; noq̄w puma as hin put panaye', Jesus atpipo taviyaniqey tuwantota.

19 Noq̄w ep huru'pokiwtaq̄w hin puma put panayaniqey qa tutwa; nihqe òviy kits'omiq wupnayaqe, tsòqa'wa kīamit póroknayaqe pañ put ahp̄ayat enañ sinsonmi Jesus atpipo hawnaya.

20 Noq̄w puma qapēvewnayaqat Jesus amumi túwahqe pañqawu: Tāqa, uhqaanhtipu uhpiy ayo yukiwa.

21 Noq̄w tutavot tutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amumum put ep wūwantotaqe pañq̄awa: Ya i' haknihqe pas God qa kaptsilawu? Ya hak hakiy qaanhtipuyat ayo yúkuni, hal pas God-saa?

22 Noq̄w Jesus pumuy wuwniyamuy māmatsqe, lavayhtiqe amumi pañqawu: Ya uma hihta umuh'unañwpeq wūwantota?

23 Ya hak hakiy aw hinwat lavayhtiniq̄w qa pas hinta, Sen, Uhqaanhtipu uhpiy ayo yukiwa kítaniq̄ö? sen pi wunuptut, nakwsuu, kítaniq̄ö?

24 Noq̄w pay pi nu' Sinot Tiat yep qatsit ep hakiy ahpiy qaanhtipuyat ayo yúkuniq̄ey aw öqalat pasiwtaqat uma it akw nanaptaniq̄w-pu pam it hakiy ahpa' qataytaqat aw pañqawu: Oviy nu ūmi pañqawni: Wunuptut, uh'ahpay kwusut, nimaa.

25 Noq̄w pahsat pay pam pumuy amutpik wunuptut, hihta an wáökiwtaqey kwusut, pañq̄w nima, God pas hihtati-makañwo.

26 Noq̄w sinom sohsoyam kätayuñqe, God pas hihtatota, nihqe puma nātsawini'yuñqe pañqaqwa: Pas itam pu' hihta qatuptsiwni'ewakw aw yórikya.

Jesus Calls Levi

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

27 It yantaqat atsve pam nakwsukañw, hakiy moñwit eñem sīvat ömalawhqat, Levit yan mātsiwhqat aw yori, haqam put ömalawñwuqat ep qātuq'ö, nihqe aw pañqawu: Um inuñkni.

28 Noq̄w pam sohsoq mātaqt, wunuptut, put añki.

29 Noq̄w Levi put eñem wukonovata; noq̄w kaysiwhqam sīvat ömalalwaqam-niq̄w pu hakim pumuy amumum pep nopy-esva.

30 Noq̄w Pharisee-sinom-niq̄w, pu pumuy amuñaqw tutavot tutuqaynayaqam, puma put aw nānatuwnayaqamuy amumi qayan unañway hiñqaqwaqe pañqaqwa: Ya uma hinoq̄w moñwit eñem sīvat ömalalwaqamuy-nikañw pu qaanhinwisqamuy amumum nōnovakahkañw hīhikwya?

31 Noq̄w Jesus lavayhtiqe amumi pañqawu: Pay an qahinyuñqam tūhikat qa haqni'yuñwa, nawus pi tūtuyyaqam put haqni'yuñwa.

32 Pi nu an sūanhinwisqamuy qa pumuy wānwayniqe öviy pitu; pi nu imuy qaanhinwisqamuy nāp tunatyay añq̄w lasyaniqat aw wānwayniqe öviy pitu.

The Question about Fasting

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

33 Noq̄w puma put aw pañqawu: John aw nānatuwnayaqam pas nanapwalkahkañw nānawaknañwu, noq̄w Pharisee-sinmuy amumi nānatuwnayaqam amún hinwisa. Noq̄w hintaqw öviy ūmi nānatuwnayaqam nōnovakahkañw hīhikwya?

34 Noq̄w pam pumuy amumi pañqawu: Ya hak sen haqam mö'wit ep sinoiwyuñqamuy, mööñañwuy pumuy amumum-niq̄w napwaltoynani? Soon'i.

35 Nikañw ason hisat aw pituq̄w, mööñañw'am pumuy amuñaqw ahpiyniq̄w, pep pu' puma nānapwalani.

³⁶ Noq̄w pam piw pumuy amumi lavayit hihta antaqat akw yuaaykuqe pañqawu: Qa haq pi hak puhuyuwisit añq̄w hihsaqat tukut, sakwit aw pihtakna. Taq hak panhtinik puhut sakwítani, piw pūhu soon sakwit amum súnantani.

³⁷ Pu qa haq pi hak pukawiwkorot sakwíiwmaqat puhuo-
vavalat kuhkuya; taq hakiy pantiniq̄w, puhuovavala pēke',
wiwkorot patomnani, nen añ kūyiwtaqa wehemhtini, noq̄w
wiwkorot sakwítini.

³⁸ Soon pi puhuovavala qa puhuwiwkorot añ kūyiltiñwu.

³⁹ Piw qa hak pi hak oavalat hísatwaiwhput hikwt, pay
pahsat pūhutwat piw nāwaknañwu; nikañw pañqawñwu: Pay
hísatwat pas nukñwa, kītañwu.

6

The Question about the Sabbath

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Noq̄w nasuñwintalöñnit aw pituq̄w, Jesus put
aw nānatuwnayaqamuy amumum sōhövos'uyit añ
nōñakwisa. Noq̄w put aw nānatuwnayaqam sōhövosit
talayat mawtiwiskahkañw, put mapq̄olpeq murikahkañw
nōnoptiwisa.

² Noq̄w hakim Pharisee-sinom pumuy amumi pañqawu:
Ya uma hinoq̄w nasuñwintöñnit ep hihta mewniwtaqat
hintsatska?

³ Noq̄w Jesus lavayhtiqe pumuy amumi pañqawu: Ya ura
hisat David suñwámuy amumum tsōñmokqe hinhtiqat uma
put pantaqat pas añ qa ñas'ew tuñwáya?

⁴ Ura pam God kīyat aw pákihqe, pōlavikit God aw noiwhqat
ōmahtat, añq̄w nōst, pu ámumyaqamuy put huyta; pas ura God
awwat momñwit-sa put añq̄w nōñosañwuqat put'a.

⁵ Pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay nu' Sinot Tiat piw
nasuñwintalöñnit aw mónw'iwta.

The Man with a Crippled Hand

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Pu hisat pam nasuñwintalöñnit ep tsotsvalkimi pákihqe
ep tūtutuqayna. Noq̄w hak tāqa putvaq̄w mālakiwtaqa pep
nuhtuma.

⁷ Noq̄w tutavot tutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amu-
mum Jesus aw tunatyawyuñwa, mātaq pi kurs pam na-
suñwintalöñnit ep put qalapsinaniq̄w öviy'o; nen puma hihta
ep put nēveltoynayani.

⁸ Noq̄w pay pam pumuy tunatyayamuy amumi mātsi'taqe,
lākiwtaqat may'taqat aw pañqawu: Wunuptut, sinsonve
wunuwtaa. Noq̄w pam panhti.

⁹ Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Kurs nu umuy hihta tūviñtani. Ya hak nasuñwintalöñvaqat ep hihta lolmat, sen qalolmat hinhtiniqw pam súanta? Sen qatsit ayo táviniqö', sen hovalaniqö'?

¹⁰ Pu pam pumuy sohsokmuy amuhpa' yorikt, tāqat aw pañqawu: Uhmay tsihkwaa. Noqw pam panhti; noqw māat put ayañqwat māyat an pās powalti.

¹¹ Noqw puma itsívuhonaqtotiqe, hin as Jesus hintsat-snaniqey nānami yuaatota.

Jesus Chooses the Twelve Apostles

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Noqw pay ephaqam piw pam nāwaknaniqe haqami tso-momiq'a; nihqe tōkep God aw nāwakna.

¹³ Noqw tālawvaqw, pam put aw nānatuwnayaqamuy wānwayhqe, pumuy amuñaqw pakwt lōq sihkay'taqamuy namorsta; nihqe pam pumuy Ayaiwyuñqamuy yan tuñwa,

¹⁴ Imuyu: Simon, ura pam put Peter yan tūñwa, pu tupkoyat Andrewt, pu James-nit pu John, pu Philip-nit pu Bartholomewt,

¹⁵ Pu Matthewt-nit pu Thomas, pu Alpheus tiyat James-nit pu Simon, Zelotes yan tūñwantiwhqata,

¹⁶ Pu James tupkoyat Judas-nit pu Judas Iscariot Jesus momñwituy amumi kurs mātapniqata.

Jesus Teaches and Heals

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Pu pam pumuy tsamkañw, pañqw hawhqe, haqam suntutskway'taqat ep wunu, kaysiwhqamuy put aw nānatuwnayaqamuy amumuma. Noqw qaan'ewakw hintaqam sinom put aw tūqayyuñwniqe, pu hīhihta tūyay añqw qalaptuyaniqe öki, Judeat añqw-nikañw, pu Jerusalem añqw sohsokivaq'ö, pu pātuwaqatsit qalaveq Tyre añqw-nikañw pu Sidon añq'ö.

¹⁸ Pu ima tuyoy'ewakw hīhikwsimuy akw okiwhinyuñqam piw ökihqe powaltoti.

¹⁹ Noqw sinom sohsoyam as put aw tónokyaniqey nānawakna, pas pi put añqw suyan öqala yámakiwtaqe sohsokmuy qalapsintaqw öviy'o.

Happiness and Sorrow

(Mt 5.1-12)

²⁰ Noqw pam put aw nānatuwnayaqamuy amuhpa' yorikt, amumi pañqawu: Pas uma añ ökiwyaqam hahlayhpit epya, pi uma God moñwtunatyayat himuy'yuñwa.

21 Uma añ pu' tsönsoiwtaqam hahlayhit epya, pi uma nāt ööyyani; pas uma añ pu' tsaykitaqam hahlayhpit epya, pi uma nāt tsutsúyni.

22 Ason sinom nuy Sinot Tiyat atsviy umumi qa suhtaq'ewye', nahpiy umuy lālayye', umumiq hihinqaqwe', umuhnatñwaniy himu itséheetnihqat pan ayo tūvayaqw, uma hahlayhpit epyani.

23 Hisat panhtotiqw, uha hahlayhtote', pas hahlaytso'tinumyani, ispi meh, uma òveqatsit ep qaan'ewakw ahsatit makiwyaniquee; pi pay pan pumuy namat hapi God lavay'aymuyatuy hintsatsna.

24 Nīkañw is ókiwa, uma añ kahaksinomu, pi uma umuh-hahlayhpiy pay ömahtota.

25 Is ókiwa, uma añ öyiwuñqamu, pi uma nāt tsönso'ni; is ókiwa, uma añ pu' tsutsúyyaqamu, pi uma nāt qahahlaykahkañw tsaykitani.

26 Pas sinom sohsoyam umuy lomayuaatotaqw, umuñem is óhini; pi pay pan hapi pumuy namat hakimuy nawip'ew God lavay'aymuyatuy yuaatota.

Love for Enemies

(Mt 5.38-48; 7.12a)

27 Nīkañw nu umuy inumi tūqayyuñqamuy umumi pañqawni: Uma umuhtuwqamuy amumi unañway'yuñwni; sinom umumi qa suhtaq'ewyaqamuy uma lolmat amuñem hintsatskani.

28 Sinom umuy qalomáyuaatotaqw, uma pumuy amumi lomayuaatotani; pu umuy qaanhintsahsanyaqw, amuñem uma nāwakinwisni.

29 Ason hak uhtayway sutsvaqw wuvahtaqw, um ayañqwat piw aw itamantani; pu hak uh'usimniy un nawhke', uhnaypna enañ nāwaknaqw, um qa aw rohomnumni.

30 Hakiy ūmi hihta tūviñtaqw, um put máqamantani, pu hihta uhhimuy kímahqat um aw ahoy qa tūviñtamantani.

31 Pu sinom umuy pāsyaniqat uma nānawakne', pay uma piw pan pumuy pāsyanani.

32 Ispi kurs pay uma umumi unañway'yuñqamuy-sa amumi unañway'yuñqw, hak sen put ep umuy hahlayhtini? Pay pi qaanhinwisqam pumuy amumi unañway'yuñqamuy amumi tuwat unañway'yuñwa.

33 Pu kurs hak umuñem hihta lolmat hintsakq, uma tuwat put eñem lolmat hintsatskaqw ya sen hak put ep umuy hahlayhtini? Pay pi añ qaanhinwisqam piw pan hintsatska.

34 Pu kurs pay um hakiy añqw hihta ömahtaniqey wūwankañw, hakiy sivat nasimokmaqaqw hak put ep ūmi hahlayhtini? Pay pi añ qaanhinwisqam piw

qaanhinwisqamuy nasimokhuylalwa, piw aw ahsatit òmahtotaniqey tuñlay'kahkañwo.

³⁵ Tis pi uma umuhtuwqamuy amumi unañway'yuñwni; nen lolmat hintsatskani; pu tūnasimokhuylalwani, qa hihta put ep tuñlay'kahkañwo. Nen uma qaan'ewakw ahsatit makiwyani; piw Sus'oveqnihqat tímatni. Pi pam añ qa tsúyakañwuqamuy, qalòlolmatuy enañ pās'i.

³⁶ Paniqw òviy uma nun'okwatni, Umunay hin núokwaniqw pan'i.

Judging Others

(Mt 7.1-5)

³⁷ Uma qa tūovelantotani; nen uma qa pantsaniwyani. Uma hakiy qa paysoqtotani, nen qa pantsaniwyani. Ason hak umuhpe qaanhti qw, uma put pantaqat ep aw pòhikyamantani, noqw sinom tuwat umumi pòhikyani.

³⁸ Uma hihta kuwahtotimantani, noqw pu tuwat umumi himu kuwahtiwni. Sinom wukotuwanit añqw móo'taqat hihta kuytotat, put hūrs aqw núñuyvut, pu wīlaniwhput, pu pas añ wahohotaqat umumi o'yamantani. Pi uma hakiy eñem hin tuwantotaqw, pay piw pan umuñem tuwantiwmantani.

³⁹ Noqw pam tūwutsit hihta tuawi'taqat lavayhti qe, amumi pañqawu: Ya sen hak qapostalqa hakiy qapostalqat haqami wikni? Ya puma qa nāma haqami pövamiq posni?

⁴⁰ Pay hakiy aw tutuqayhqa put tutuqaynaqat epnihqe qa pavan pasniñwu. Nikañw ason pam pās tutuqaye', pep pu' pam put tutuqaynaqat pay antani.

⁴¹ Noqw ya um hinoqw uhtupkoy posmiq hihta hihsaq tuway'kañw, uhposveq lestavit pakiwtaqat qa aw unañwtavi'ta.

⁴² Noqw pantaqaw um hin uhtupkoy aw pañqawni: Itupko, nu as uhposkiy uñem hóroknani, kítani, susmataqpi uhposveq lestavi pakiwtaqö'? Um nawip'ew hinmaqa, um mohti uhposñaqw lestavit hórokne', pahsat pu um suyan tālat taykañw, uhtupkoy poskiyat hóroknani.

A Tree and its Fruit

(Mt 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ Pi lomasipaltsoki soon hin'ewakw sipalat himuy'vañwu; piw qalomásipaltsoki soon nukñwat sipalat himuy'vañwu.

⁴⁴ Sinom himutsokit hímunihqat aniwniyat akw tuwi'yuñwa. Soon hihta kūtay'taqat añqw nōnvospalat hak mawni; soon hak yōñōtskit añqw òvat tsovalani.

⁴⁵ Sino lolma lomatunatyawtaqa unaññaqw hihta lolmat nōñantoyñañwu; noqw pam piw hak qalolma qalomátunatyawtaqa unaññaqw hihta qalolmat nōñantoyñañwu. Pi hak hin tunatyay'te', pan hapi yuaatañwu.

The Two House Builders
(Mt 7.24-27)

46 Uma nuy Tutuyqawhqa, Tutuyqawhqa, yan túnwantota. Nikañw uma hinoqw ilavayiy qa añ hinwisa?

47 Inuminihqa ilavayiy aw tūqaykañw put añ hinmaqa hakiy antaqat nu umuy āawnani.

48 Pam hakiy tāqat anta. Pam hak a'nō hánwahqe owat ep kīhut yayhna. Noqw a'nō wukomunvaqw, pāhu kīhut aqw a'nō yēvantakañw, soon put wayáyaykinani, pam owat ep wunuqw ōviy'o.

49 Pu i' hak navotkañw put qa añ hinmaqa hakiy tāqat anta. Pam hak qa qaqatspitaqat, pisave kīta. Noqw mūnañw put kīhut aqw a'nō yēvantaqw, pam āpiy sahpu; noqw pam kīhu qaan'ewakw kīqōti.

7

Jesus Heals a Roman Officer's Servant
(Mt 8.5-13)

1 Noqw Jesus nuhtumi yuaataqe yúkut, Capernaum aqw'a.

2 Noqw hakiy tsivot-sikip sunat solāwamuy amumi moñwit tumal'ayaat tūtuyhtiqa, pāpu pay mómoki. Noqw put moñwíat put pas kahkawna.

3 Nihqe pam Jesus tumalayay navotqe, Jew-sinmuy wukw'aymuyatuy put aqw ayata, okiw as pam aqwnen put tumal'ayayat qalapsinaniqat puma put aw nānawaknaniqat ōviy'o.

4 Noqw puma Jesus aw ōkihqe, pahsat pay qa nātusitotaqe pañqawwa: Um put eñem yanhte', súanhtini.

5 Pas pam itamuy Jew-sinmuy hahlayhqe, itamuñem tsotsvalkit yuku.

6 Pahsat pu Jesus pumuy amumum aqw'a. Nihqe pam put kīyat aw hayiñwnaqw, i' hak solāwamoñwi kwatsmuy put aw hōnaqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pay um qa pas pew ō'qalni; soon nu yan'ewakniqw um ikiy aw papkini.

7 Paniqw ōviy nu soon yan'ewaynikañw nāp ūminiqey antani. Pay um panis lavayhti qw, pay itumal'aya qalaptuni.

8 Pi pay nu sukwat amumi maqaptsi'kañw qatu; noqw solāwam inumi maqaptsi'yuñwa. Noqw nu hihtawat aw Yupa kitaqw, pam ahpiyñiwu; pu hihtawat aw Pew'i kitaqw, pam inuminiñwu; pu ituwikiy aw Yanhtii kitaqw, pam panhtiñwu.

9 Noqw Jesus put navotqe, put aw kātayta; nihqe namtōkt, put añk hinnumyaqamuy amumi pañqawu: Nu umumi pas pañqawni: Pas nu qa haqam Israel-sinmuy amuhpe yan qapēvewnit tuwa, pas qae.

10 Noqw ima ayatiwyaqam ahoy kīve ökiqw, kurs pay tumal'aya tütuyhqa pās qalaptu.

Jesus Raises a Widow's Son

11 Noqw qavoñvaqw pam haqami kitsókit Nain yan mātsiwhqat aw'i; noqw wūhaknihqam put aw nánatuwnayaqam put ámumya, pu kaysiwhqam sínomu.

12 Noqw pam kitsókit tuhpeleyat aw hötsíwmi hayiñwnaqw, pi hakim hakiy tāqat mokput tūamwisa, put yuat put-sa tiyoti'ta; noqw pam koñnalavu. Noqw sinom kaysiwhqam kīñaqw wuhtit ámumya.

13 Noqw Tutuyqawhqa put túwahqe put ōkwatuwhqe, aw pañqawu: Qa pakmumuyaa.

14 Pu pam mokput awnihqe, hihta akw taviwisqat aw toño; noqw put yawwisqam sun hoñva. Noqw pam pañqawu: Tiyo, nu hapi ūmi pañqawni: Qatuptuu.

15 Noqw i' hak as mokpu qatuptuqe, pahsat yuaativa. Noqw Jesus put yuyat aw put mātavi.

16 Noqw puma sohsoyam tsawinhinhtotiqe, God pas hih-tatotaqe, pañqawa: Pas hak pavan God lavay'ayaat itamumi pitsíwta; pu' hapi piw God sinomuy pohta, kitota.

17 Noqw yan pam hinhtiqa Judea-tutskwat añ ahsupoq yuaatiwa, pu Galilee-tutskwat añ ahsupoq pīwu.

The Messengers from John the Baptist

(Mt 11.2-19)

18 Noqw John aw nánatuwnayaqam iit sohsok John āawnaya.

19 Noqw John put aw nánatuwnaqamuy lōqmuy nāmi wáñwayhqe, amumi pañqawu: Uma Jesus awnen aw pañqawni: Ya um hak God lavay'ayaat pas pávannihqa hisat pítuniqa, hal sen pi itam hakiy suk wuhtayyuñwa? kítani.

20 Noqw ōviy puma Jesus aw pítuhqe, John amumi hin tutaptaqat pan Jesus aw pañqawu.

21 Noqw piw suhpahsat pam kaysiwhqamuy tütuyyaqamuy qalapsinta, pu hīhihta akw qa kwañwáhinyuñqamuy; pu nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiwyuñqamuy powata; pu qa postalyaqamuy kaysiwhqamuy pōsiyamuy tālawna,

22 Pahsat pu Jesus lavayhtiqe, John aw nánatuwnaqamuy amumi pañqawu: Pay uma áhoynen, hihta aw yórikqey, pu navotqey John āawnani. Ima qapostalyaqam pōsiy tālawnaya; qayaktaqam nankwusa; tokoplelet tütuyyaqam powaltoti; nanaqsöpt nanapta; so'pum ahoy tātayya; pu añ ókiwyaqam lomatuawit nanapta.

23 Noqw inuhpe qa unañwmokqa hapi pas hahlayhpit epni.

24 Noqw John tuaw'aymat ahpiyniqw, pahsat pu Jesus sinmuy amumi John yuaativaqe pañqawu: Ya uma qayēsiwhpumi

haqami hihta aw kuyvawisa, sen pi pāqavit hūkañwuy akw wayayataqat aw'i?

25 Noq̄w ya uma hihta aw kuyvawisa, sen hakiy lomayuwsitaqat aw'i? Meh, lolmat yuwsiyuñqam, qarurúmyesqam pi momñwituy kīyamuy añ yēse.

26 Noq̄w ya uma hihta aw kuyvawisa, sen hakiy God lavay'ayayat aw'i? Owi, noq̄w nu umumi pañqawni: Pam hapi God lavay'ayayat epñhqe pas pávani.

27 It hapi pey'taqe pan lalvaya: Meh, nu hapi upyeve ituaw'aya ayatani; noq̄w pam uhsavo un háqe'niqat añ qen-itani, yan'i.

28 Pi nu umumi pañqawni: Pas momoymuy amuhpiy tihtiwayaqamuy amuñaqw John kūyit akw tūtuvoylalawhqa pas pávani. Qa hak God lavay'ayaat put epñhqe pas pávani. Noq̄w pay God moñwtunatyayat ep pas susqahimuniñhqa put epñhqe pas pávani.

29 Pi sohsoyam put aw tūqayyuñqam, moñwit eñem sīvat ömalalwaqamuy amumum pay God-sa súantaqat pañqaqwa; niñhqe John tuwiyat anwat kūyit akw tuvoylatoti.

30 Noq̄w ima Pharisee-sinom, tutavot aw tuvoti'yuñqamuy amumum God tunatyayat qa kwusuyaqe, John ahpiy qa tuvoylatoti.

31 Noq̄w Jesus pañqawu: Ya sen nu pu' qatsívaptsiyuñqamuy hihta enañ namimahtaknani? Ya puma hihta anyuñwa?

32 Puma tsātsakwmuy kihsonve yesqamuy amunyūñwa. Puma nānami pañqaqwa: Itam umuñem lēlenyaqw, uma qa tīva; itam umuñem tsaykitaqw, uma qa tsayku, kitota.

33 Oviy pi John kūyit akw tūtuvoylalawhqa pítuhqe, pōlavikit qa tūmoyta; piw ovavalat qa hihiko; noq̄w uma pañqaqwa: Pam nukpanhikwsit akw tuyqawiwa.

34 Noq̄w nu' Sinot Tiat pítuhqe tūmoykañw, pu hīhikq, uma pañqaqwa: Is uti hunuka, wine pas qa öyñwu, moñwit eñem sīvat ömalalwaqamuy, pu qaanhinwisqamuy kwatsiamu! kitota.

35 Noq̄w pay pi suan unañwtalwuwni aniwñiy ahpiy lolmat namtakni'tañwu.

Jesus at the Home of Simon the Pharisee

36 Noq̄w haqawa Pharisee-sino Jesus tūtsama. Noq̄w pam put kīyat aw pákihqe, tunösvoñat aw qatuptu.

37 Noq̄w meh, hak pep kitsókive wuhti qaanhinmaqa yaw Jesus Pharisee-sinot kīyat ep tunösvoñat aw qátuhqat navota. Pahsat pu pam tatañpit añ kwañwáhovaqtuqat wihkuyit kūyiwtaqat kwusiva. Pam tatañpi hihta alabaster-owat añqw yukiwa.

38 Noq̄w wuhti okiw pakkañw, put kukveq wunukañw, pah-sat posvalay akw put kukyat pāhomhtivakañw hōmiy akw put añ hōnta, nit kukyat tsohtsonat, wihkuyit akw put lelwi.

39 Noq̄w Pharisee-sino put tūtsamqa put aw tātayhqe, unañwpeq pañqawu: Pas ka as i' tāqa God lavay'ayaatnen, i' wuhti put aw tónokqa hákiynihqat, pu hin hak hintaqat soon qa navotni; pam pi qaanhinmaq'ō.

40 Noq̄w Jesus lavayhtiqe, put tūtsamqat aw pañqawu: Simon, nu as ūmi hinqawni. Noq̄w pam pañqawu: Tūtutuqaynaqa, pañqawuu.

41 Noq̄w pam pañqawu: Ura hak tāqa sīvat tūnasimokhuylawu. Noq̄w hakim lōyōm put aw hihta pōiwta; suhka put aw tsivót-sikip sunat sīvat pōiwta; noq̄w suhka pakwt sīvata.

42 Noq̄w puma kurs hihta sisviniq̄w pam pumuy lōqmuy amumi put pantaqat qe'wataqe paysoq ayo yuku. Taay, kurs nuy āawnaa, Ya unñiq̄w pumuy amuñaqw sen himuwa put pas pavan aw unañway'tani?

43 Noq̄w Simon lavayhtiqe aw pañqawu: Pas nuyniq̄w soon ka qa pam suswuhak ayo yúkuhqat pamwani. Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Um suan aw wūwa.

44 Pu pam wuhtit aw namtōkt, Simon aw pañqawu: Ya um it wuhtit aw qa tayta? Nu uhkiy aw pakiq̄w, um ikukuy eñem nuy qa kuyna; noq̄w i' pi pas posvalay akw ikukuy pāhomht, hōmiy akw añ hōna.

45 Um nuy qa tsohtsona, noq̄w i' wuhti nuy pakiq̄w, qa sūs ikukuy tsohtsona.

46 Um iqötöy wihkuyit akw qa lelwi; noq̄w i' wuhti ikukuy wihkuyit kwanwáhovaqtuqat akw lelwi.

47 Noq̄w òviy nu ūmi pañqawni: Put qaantsakpiat nihtiwtaga put ahpiy ayo yukilti, kurs pam inumi pas unañway'taqw òviy'ō. Nikañw hakiy aw qa wūhak qe'watiwkañw ayo yukiltiq̄w, pam pay qa pas God aw unañway'tañwu.

48 Pu pam wuhtit aw pañqawu: Pay uhqaanhtipu uhpiy ayo yukiwa.

49 Noq̄w ima put amum tunösvoñat aw yesqam pahsat unañwpeq pañqawu: Ya i' haknihqe, hikiy hakiy qaanhtipuyat put ahpiy ayo yúkuniqey anta.

50 Noq̄w pam wuhtit aw pañqawu: Uhqapevewni un ayo tavi. Um qa hin unañway'kañw nīmani.

8

Women who Accompanied Jesus

1 Pu it ahpiy pantaq̄w pam, tutskwat añ ahsupoq nakwsu, wuhkokitsókinawita, pu pay kitsókinawita; nihqe

God mönwtunatyayat ahpiy lomatuwawit nuhtumi yuaatinuma. Noqw ima pakwt lōq sihkay'taqam put aw nānatuwnayaqam put amumya.

² Noqw hakim mómoyam piw put amum hinnumya. Pumuy amuñaqw haqawatuy amuhpiy pam qalomáhihikwsimuy ipwa, pu haqawatuy hihta akw qa pasiwyuñqw, pam pumuy qalapsina. Pu pam hakiy wuhtit Mary yan mātsiwhqat añqw tsáñe'nihqamuy nukpanhihikwsimuy ipwa. Pam hak wuhti Magdala-kitsókit ep sinoiwta. Noqw pam put amum hinma.

³ Pu hak Joana, Moñwi Herod hihta himuyat aw tunatyawtaqat Chuzat nōmaata, pu hak Susana, noqw pu ahpiy wūhaknihqamu. Ima mómoyam hihta himuy akw put paañwantota.

The Parable of the Sower
(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Noqw kaysiwhqam sinom put aw tsovalti; pu ahsupoq kitsókit añqw sinom put aw öki. Noqw tūwutsit hihta tuawi'taqat yuaaykuqe amumi pañqawu:

⁵ Hak tāqa tsalakin'uyto. Nihqe pam uylawhq, pēhu poshumi pōhpava yēvaya. Noqw sinom put atsmi wukukuykuyaqw, pu sūmawuy añ masay'yuñqam put soswa.

⁶ Noqw pēhu pikaqlöva yēvaya; nihqe panis kuyvat, pay tsahkwí, qa halasaminiqw öviy'o.

⁷ Noqw pēhu kutqōlpa yēvaya. Noqw kūta amum añ kuyvage, put lakna.

⁸ Noqw pēhu lomatutskwava löhö, nihqe kūkuyvage, tsivót-sikip sunat hóyokiwtaqat aniwnaya. Yan pam lavayhtit, pu a'nö pañqawu: Tuqayvastotaa, uma pi naqvuy'yuñwa!

The Purpose of the Parables
(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Noqw put aw nānatuwnayaqam put tūviñtotaqe, aw pañqaqwa: Noqw ya i' tūwutsi hihta tuawi'ta?

¹⁰ Noqw pam pañqawu: Uma hapi God mönwtunatyayat ep himu tupkiwyuñqat māmatsyaniqat pam pantaqa umuñem yukiwta. Nikañw imuy pay amumi pam tūwutsit akw yuaatiwa. Puma as aw taykahkañw, soon tutwani; pu tūqaykahkañw, soon māmatsyani.

Jesus Explains the Parable of the Sower
(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Noqw tūwutsi it hapi tuawi'ta: Poshumi hapi God lavayiatata.

¹² Noqw pōhpava löhökqa hapi imuy amunyuñwa. Hakim lavayit as nanaptaqw, āpiy pay Nukpana pite', unañwayamuy

añqw put ipwañwu, nāphisat ka puma put tūtuṭsiwe', ayo nõñakniniqw òviy'ò.

¹³ Noqw pikaqlöva lõhökqam hapi imuy amunyuñwa. Hakim lavayit nanapte', hahlaykahkañw put kwusuyañwu. Noqw pay lavayi pumuy unañwayamuy añ qa hürs ñapkiwtaqw, puma as hihsavo tuṭsiwni'yuñt, unaheppit aw öke', pay ayo lasyañwu.

¹⁴ Noqw kutqölpa lõhökqa hapi imuy amunyuñwa. Hakim lavayit nanaptaqe, pahpiy añ hinwisa. Nihqe puma yep qatist aw tunatyawkahkañw, pu hihta himuy-nikañw pu kwanwáewhpit ep hahlaykahkañw, lavayit qa aw tunatyawyuñqw, pam qa hihta aniwnañwu.

¹⁵ Noqw lomatutskwava lõhökqa hapi imuy amunyuñwa. Hakim lavayit nanapte', lomaunañway'kahkañw, qa paysoq put kwusuyañwu. Noqw puma nakwhani'yuñqw, lavayi unañwayamuy epeq hihta aniwnañwu.

A Lamp under a Bowl
(Mr 4.21-25)

¹⁶ Qa haq pi hak wihqöhít úwiknat, tsaqaptat aqw kuh-tañwu, pu sen puvuwhpiy atpipoq put pánañwu. Pam qa panhtit, tsotsókpiyat aqw put tsokañwu, ep yuñtaqam tālat aw täyuñwniqat òviy'ò.

¹⁷ Pi qa himu tupkiwtaqa qa mātaqtini; piw qa himu tupkiwtaqa qa nanaptiwe', añqe' kúrukni.

¹⁸ Paniqw òviy uma tunatyawkahkañw tūqayyuñwni. Pi himuy'taqat hapi aw himu noiwni; noqw pay ñastanihqā sohsok himuy kwayhni, hikis as pay suhpan hihta himuy'taqeyu.

Jesus' Mother and Brothers
(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Pahsat pu put tupkomat yuy amum pep öki; nikañw kurs hin put aw ökini, sinom aw hürs tsovawtaqw òviy'ò.

²⁰ Noqw hakim put āawnayaqe pañqawu: Uhtupkom unuy amum ihpaq hoñkahkañw, as ūmi hiñqawaniqey nānawakna.

²¹ Noqw pam lavayhtiqe pumuy amumi pañqawu: Ima hakim God lavayiyat aw tūqaykahkañw, put añ hinwisqam hapi itupkomu, pu ínuu.

Jesus Calms a Storm
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Noqw pam hisat aw nānatuwnayaqamuy amumum pākihut aqw pākihqe, amumi pañqawu: Itam kurs wuhkovatuphat ayoqwat aqw nõñakni noqw puma pañqw hoyóyoykuya.

23 Noq̄w pumuy pāvaqe hoyóyoytotaq̄w, pam puwva. Noq̄w patuphavaqe a'nō hukvaq̄w, amumiq̄ pāhu ohpokq̄, puma tusiewhtoti.

24 Noq̄w puma Jesus awyaqe, tātaynayaqe, pañq̄aq̄wa: Moñwi, Moñwi, itam so'ni. Pahsat pu pam qatuptut, hūkañwuy, pāhut a'nō hoñvantaq̄at enañ mēwa. Noq̄w pam qe'tiq̄w pas sutmakma.

25 Noq̄w pam pumuy amumi pañq̄awu: Uma hinoq̄w qa tuptsiwni'yuñwa? Noq̄w puma tsātsawnaqe, kātayyuñqe nānami pañq̄awu: Is uti i' hak himu tāqa! Hikis pi pas hūkañwuy pāhut enañ mēwaq̄w, puma aw tūqayyuñwa.

Jesus Heals a Man with Demons
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

26 Pahsat pu puma Galileet ayañq̄wat Gadaret ep sinmuy tutskwayamuy ep ōki.

27 Noq̄w pam tutskwat aw yamakq̄, hak tāqa kīnaq̄w put ahsawva. Pam hak wūyavo nukpanhihikwsimuy akw tuyq̄awiwtaqe qa yuwsī'ta; piw qa kīve qatut, tuamtuhsōt añ ki'tinuma.

28 Noq̄w pam hak Jesus túwahqe, a'nō hiñq̄awht, put atpipo nātuvat, pas tōnay añqe' pañq̄awu: Ya um nuy hinhtiniq̄at nāwakna, Jesus, uma pas Sus'oveq̄nihq̄at God Tíata? Um okiw nuy qa hintsanni.

29 (Tuyoy'ewakw hikwsit tāqat añqw yámakniq̄at Jesus aw pañq̄awhq̄, ōviy yan lavayhti.) As sivanamiqlōlōt akw put somyat, put hokasomyat pu tūtuwala. Noq̄w pay nukpanhihikwsi qa sūs tāqat tuyq̄awve', somhpiyat tutkitat, gayēsiwhpumihaq̄ami put lālayñwu.

30 Noq̄w Jesus put tūviñtaqe aw pañq̄awu: Ya um hin mātsiwa? Noq̄w pam pañq̄awu: Qaan'ewakw hintaq̄amu, yan'i. Pi kaysiwhq̄am nuhpanhihikwsim tāqat ahsonmi yuñā.

31 Nihqe pam pumuy haq̄ami a'nō hōtsit qa aq̄w lālayniq̄at puma Jesus aw nānawakna.

32 Noq̄w pep tsomot ep qaan'ewakw hintaq̄am pitsōtim nōnova. Noq̄w pitsōtimuy amuhsonmi yuñniq̄at pam nakwhaniq̄at ōviy puma Jesus aw ō'q̄ala. Noq̄w pam pumuy nakwhana.

33 Noq̄w pahsat pu nukpanhihikwsim tāqat añqw nōñakt, pitsōtimuy amumi yuñā; noq̄w puma pan tōnawtaq̄am a'nō yuhtukqe, wuhpatpelat añ patuphamiq̄ tsotsó'yaqe paōysoa.

34 Noq̄w pumuy nopni'yuñq̄am hiniwhtiqlw aw yórikyaqe, watq̄aqe, kive put tūawvaya, pu añqe' tutskwavaa.

35 Noq̄w pahsat pu sinom hiniwhtiqlat aw kuyvawisa. Nihqe puma Jesus aw ōkihqe, tāqat tutwa, kurs nukpanhihik-

wsim put ańqw nõnakq, pam yuwsı'kańw, suyan wuwni'kańw Jesus kukveq qatu. Noqw puma pas tsãtsawna.

³⁶Noqw hakim hiniwhtiqt aw yõrikyaqam i' hak as nukpan-hihikwsimuy akw tuyqawiwtaqa hin qalaptuqt aw kuyvaw-isqamuy aawnaya.

³⁷Pahsat pu sohsoyam Gadara-sinmuy tutskwayamuy ań ahsupoq yesqam pam pumuy amuńaqw ahpiyniqat Jesus aw õ'qalya, puma pas pavan wuhpukyaqe õviy pan lavayhtoti. Noqw pam pãkihut aqw wũvi, haqaqw pıtuhqey aqw áhoyniqee.

³⁸Noqw i' tãqa as nukpanhihikwsimuy akw tuyqawiw-tańwuqa as Jesus ámunniqey aw õ'qala. Noqw pay pam put hõnaqe aw pańqawu:

³⁹Um uhkiy awnen, God uńem hihta qaõwíhinhtiqt lal-vayni. Noqw pam ahpiynihqe, hin Jesus put ańem hihta qaõwíhinhtiqt kitsókive ahsupoq tunvotna.

*Jairus' Daughter and the Woman who Touched Jesus' Cloak
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)*

⁴⁰Pu Jesus ahoy pituqw, sinom hahlaykahkańw put ahsaw-vaya, puma put nuhtayyuńqe õviy'õ.

⁴¹Noqw meh, hak tãqa Jairus yan mãtsiwhqa, tsotsvalkive mońw'iwtaqa, Jesus aw pıtuhqe, put kukmiq nãtuvat, pam kiyat awniqt put aw õ'qala.

⁴²Pam sũkw manti'taqw, pam okiw mómoki. Mãna pakwt lõq sihkay'taqat pahsa'haqam yahsańwni'ta. Noqw Jesus put ámunniqw sinom put ańqw hũrs homimitiwisa.

⁴³Noqw hak wuhti pakwt lõq sihkay'taqat yahsańwuy ań unwáy'taqa pep nuhtuma. Okiw pam as tũtuhiktuy amuhpa' sohsok hihta himuy sohsoko. Noqw qa hak put qalapsina.

⁴⁴Noqw pam hak wuhti Jesus ahkwayńavo aw pıtuhqe, yuwsiyat qalawńwayat aw tońo. Noqw pahsat pay put unwáat súlawhti.

⁴⁵Noqw Jesus pańqawu: Ya hak inumi tońo? Noqw sohsoyam qa púmayaqey pańqaqwaqw, pu Peter suńwámuy amumum put aw pańqawu: Mońwi, pi sinom kaysiwhqam ũmi homimitotaqw, pas piw hak ũmi tóńokqat um tũvińlawu?

⁴⁶Noqw Jesus pańqawu: Pay pas hak inumi tońo; õviy pi inuhpiy õqala yamakq, nu navota.

⁴⁷Noqw wuhti pas kurs hin qa nãtuwiwniqey navotqe, okiw tururutikańw, awnihqe, put atpipo nãtuvat, aw pańqawu; hi-noqw pam put aw tóńokqey sohsokmuy sinmuy amutpik put aawna, pu hin pam suqlaptuqeyu.

⁴⁸Noqw Jesus put aw pańqawu: Itii, pay um hahlayhtini. Pay uhqapevewni un pãs qalapsina. Um qa hin unańway'kańw nímani.

49 Noqw nāt pam yuaataqw, hak tsotsvalkit aw moñwit kīyat añqw pítuhqe, moñwit aw pañqawu: Pay okiw uhti mōki; pay um Tutuqaynaqat qa aw nunuiñni.

50 Noqw pay Jesus put navotqe, aw pañqawu: Pay um qa hin unañway'tani; pay um panis-sa tuptsiwni'tani; pay soon pam qa qalaptuni.

51 Noqw pam kīmi pákihqe, sinmuy yuñniqat pumuy mēwa. Hal pay Peter, pu James, pu John, pu mānat náat-nit pu yuat, puma aw yuñniqat pañqawu.

52 Noqw kīve pay yuñqam sohsoyam tsaykikahkañw ókiwlalwa. Noqw pam amumi pañqawu: Uma qa tsaykitani, Pam qa mōki; pi pam pūwi, kita.

53 Noqw puma aw tutsíwtsuyhti, suyan pi mokpuniqw òviy'o.

54 Noqw pam sohsokmuy pañqw lālayht, mānat māyat ñuat, aw pañqawu: Māna, wunuptuu.

55 Noqw put hikwsiat ahoy aw pituqw, pay pahsat pam qatuptu. Noqw puma hihta put nopnayaniqat pam amumi pañqawu.

56 Noqw put naat yuyat amum kātayta. Noqw Jesus pay puma pep hiniwhtiqat pas qa hakiy āawnaniqat amumi qaōwítutapta.

9

Jesus Sends out the Twelve Disciples (Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

1 Pahsat pu pam pakwt lōq sihkay'taqamuy put aw nánatuwnayaqamuy sūmi wáñwayhqe, sohsokmuy nukpanhihikwsimuy amumi pumuy òqalhuyta, pumuy amumi tuyqawi'yuñwniqata; pu puma hīhihta akw tūtuyyaqamuy qalapsintotaniqat pumuy pan òqala.

2 Nihqe pam pumuy God moñwtunatyayat yuaat-inumyaniqat añqe' ayata, pu tūtuyyaqamuy qalapsintiwiñiqata.

3 Nihqe pam pumuy amumi pañqawu: Uma qa hihta hinkahkañw, añqe' nankwusani. Qa natòñpi'wisni, qa tukpuy'wisni, qa nitkay'wisni, qa sīvay'wisni; uma qa lōqmuy napnay'wisni.

4 Pu uma haqami kīmi yuñe', pep yesmantani, nit pu pañqw ahpiyyamantani.

5 Pu hak umuy qa pās oyaqw, uma put kitsókit añqw ahpiyye', umuhkukuy añqw qōat tsatswiyamantani. Pam pumuy amunkiwakw hihta sutuawi'tani.

6 Noqw puma añqe' kitsókinawit nankwusaqe, lomatuwit yuaatinumya, pu sohsovik sinmuy qalapsintiwiñisa.

*Herod's Confusion**(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)*

⁷ Noq̄w Jesus hīhihta hinhtiḡat Moñwi Herod navotqe, kurs hinhtini, yaw John mokiwuy añq̄w ahoy tātayhḡat haḡawat pañḡaq̄waq̄w òviy'ò.

⁸ Noq̄w pētuyniq̄w yaw Elias mātakti; pu pētuyniq̄w yaw hisat God lavay'aymuyatuy amuñaq̄w himuwa ahoy tātayi.

⁹ Noq̄w Herod pañḡawu: Ura nu John ḡötötku; noq̄w ya i' hákiyniq̄w nu iit navota? Nihḡe òviy as pam put aw yórikniqey nāwakna.

*Jesus Feeds the Five Thousand**(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)*

¹⁰ Noq̄w ayaiwyuñḡam ahoy òkihḡe, hihta hinhtotiḡey sohsok Jesus āawnaya. Noq̄w pam pumuy tsamkañw kitsókit Bethsaida yan mātisiwhḡat aqlavo ḡayēsiwhpumi haḡamii.

¹¹ Noq̄w sinom put nanaptaḡe añḡya; noq̄w pam pumuy amumi unañwtapḡe, God moñwtunatyayat amumi yuaata, pu okiw as ḡalaptuyaniḡey tunatyawyuñḡamuy ḡalaptisina.

¹² Noq̄w tapkiwmaḡw ima pakwt lōḡ sihkay'taḡam put awyaḡe aw pañḡaq̄wa: Um sinmuy añḡe' hōnaḡw, puma kitsókiva nankwusani, pu tutskwavaa; nen pañḡe yesve', hihta tunöstutwani; taḡ itam yep ḡayēsiwhp̄ut epya.

¹³ Noq̄w pam pumuy amumi pañḡawu: Huvam pumuy nopnayaa. Noq̄w puma pañḡaq̄wa: Itam panis tsivot pōlavikit mumriñput oyi'yuñwa, pu lōqmuy pākiwhtuy. Pay panis pi as itam imuy sohsokmuy amuñem tunöstuiwise'-sa pi panhtotini.

¹⁴ Puma tsivot-sikip sōmorit pahsa'haḡam tahtaḡtyaḡw òviy'ò. Noq̄w pam put aw nánatuwnayaḡamuy amumi pañḡawu: Uma lōp-sunat pakwt sihkay'taḡamuy yesvanayani, pu aḡwhaḡami pañsa' uma yesvanayani.

¹⁵ Noq̄w puma panhtotiḡe, sohsokmuy pan yesvanaya.

¹⁶ Pahsat pu pam tsivot pōlavikit lōqmuy pākiwhtuy enañ òmahtat, òmiḡ taykañw, put ep hahlaytit, yónoyhtat, put aw nánatuwnayaḡamuy amumi oya; noq̄w puma sinmuy amuhpa' o'ya.

¹⁷ Noq̄w puma nōñōsaḡe sohsoyam òöya. Noq̄w puma añ yónoyhput akwsinḡat tsovalayaḡe, pakwt lōḡ sihkay'taḡat hoaput añ opomnaya.

*Peter's Declaration about Jesus**(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)*

¹⁸ Noq̄w pay ephaḡam pam put aw nánatuwnayaḡamuy amumum haḡam nālanikañw, God aw nāwakna. Nihḡe pam yúkuhḡe, pumuy tūviñtaḡe amumi pañḡawu: Ya sinom nuy hákiynihḡat pañḡaq̄wa?

19 Noq̄w puma lavayhtotiqe pañq̄aq̄wa; Um yaw John kūyit akw tūtuvoylalawhq̄anihq̄at haq̄awat pañq̄aq̄wa; noq̄w haq̄awatuyniq̄w yaw um Elias; noq̄w p̄etu pañq̄aq̄waq̄e, yaw hisat God lavay'aymatniñwuq̄amuy amuñaq̄w himuwa moki-wuy añq̄w ahoy tātayhq̄at pañq̄aq̄wa.

20 Noq̄w pam pumuy amumi pañq̄awu: Noq̄w úmuyniq̄w nu' hak'i? Noq̄w Peter lavayhtiqe aw pañq̄awu: Um hapi Christ, God añq̄w Moñw'asi'taqa.

Jesus Speaks about His Suffering and Death

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

21 Noq̄w pam pumuy pās mēwaq̄e, puma qa hakiy put āawnayaniq̄at amumi pañq̄awu.

22 Pu amumi pañq̄awu: Nu' Sinot Tiat pas kurs hin hīhihta añ qa kānavotni. Ima wukw'a'yat pi nuy tūvayani, God awwat mohpeq momñwituy amumum-nikañw, pu tutavot tūtutuq̄aynayaq̄amuy amumuma; nen nuy nīnayani; noq̄w pāyis tālat ep nu ahoy tātayni.

23 Pu pam sohsokmuy amumi pañq̄awu: Inuñk hinmaniq̄ey nāwaknaqa nawus soon qa nātatahtat, talōñwiwmaq̄at añ nahoylehtsiy ikwiltat, inuñkmantani.

24 Taq̄ hak q̄atsiy ayo tāviniq̄ey nāwaknaqa hapi put kwayhni; pu ason hak haq̄am inuñem q̄atsiy kwayhqa tuyq̄awvani.

25 Puyaw as sino tūwaq̄atsit sohsok himuy'vakañw, nāp q̄at-siy kwahe', pu sen tūwiwe', hin pam put akw moñvastini?

26 Ispi hak nuy Sinot Tiyat, pu ilavayiy hahmanq̄w put hapi nu hahmanni, hisat nu pite', pas hīmuniq̄ey pan namtaknee, pu Ina, q̄ahováriwyuñq̄amuy hoñvia'yatuy amumum nuy pas kaptsi'taq̄'ō.

27 Nikañw nu umumi pas súañq̄awni: Ima haq̄awat yep hoñq̄am soon nāt mokiwuy ep ökit, pay God moñwtunayayat aw yóriyani.

The Transfiguration

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

28 It ahpiy nanalsikishaq̄am talq̄, pam Peter-nit, John, pu James, pumuy tsamkañw, nāwaknaniq̄e haq̄ami tūkwimiq̄'a.

29 Noq̄w nāt pam nāwakintaq̄w, pitsánwaat alōnti; noq̄w yuwsiat q̄ōtsatiq̄e pas talq̄aqsala.

30 Noq̄w meh, hakim löyöm tāq̄at pepeq̄ put amum yuaata, hak Moses-niq̄w pu Elias;

31 Ima hakim lolmat tālawñwat pitsánway'kañw mātaq̄tiq̄e, Jesus amum yuaata. Pam hin Jerusalem-kitsókit epeq̄ God tunatyayat aw antsane', yañq̄w q̄atsit ahpiyniq̄at yuaatota.

32 Noq̄w Peter-niq̄w pu put ámumyaq̄am pūwiwuy akw mañuiwyuñwa, nikañw puma havivokalyaq̄e put lolmat

pitsánwayat aw yórikya, pu lōqmuy tāqatuy put amum wunuwtaqamuy amumi.

³³ Noqw puma pay put ańqw nakwsuniqw, Peter Jesus aw pańqawu: Tūtutuqaynaqa, pas hapi itam yépeqyaqw pam itamuñem lolma. Himu as óviy itam payhp kistotani sukw únem-nit, sukw Moses éñem-nit, pu sukwat Elias éñemi, pam kíta, hińqawhqeý qa mǎtsi'kańwo.

³⁴ Noqw nāt pam yan hińqawlawhq, ōmaw pumuy nākwapnaqw puma tsawiniwkańkańw, ōmawuy aw yuńa.

³⁵ Noqw ōmawuy ańqaqw hakiy tōnaat pańqawu: I' hapi pas aw iunańwa Itii; put ma aw tuqayvahsi'wisni.

³⁶ Noqw hakiy lavayyukuqw, pay Jesus pep nālaniqw puma aw yórikya. Noqw pay puma put pas qa lavaytaqe, hin yórikyaqey pas qa hakiy āawnaya ephaqamo.

Jesus Heals a Boy with an Evil Spirit
(Mt 17.14-18; Mr 9.14-27)

³⁷ Noqw qavońvaqw, pumuy tūkwińaqw hanqw, kaysiwhqam sinom Jesus ahsawvaya.

³⁸ Noqw meh, hak tāqa sinmuy amuńaqw tsa'lawhqe pańqawu: Tutuqaynaqa, um as itiy tiyot ókwatuwni; taq nu pas put-sa ti'ta.

³⁹ Noqw meh, qalomáhikwsi put nuaqw, pam pahsat pay a'nō tōqtit, homimiykukańw moańaqw qōtmokiwtañwu. Noqw pam put okiwsane', pēp qa mǎtapńwu.

⁴⁰ Noqw as ūmi nánatuwnayaqam hikwsit tiyot ańqw ayo hóroknayaniqat nu amumi nāwaknaqw, pay puma kurs soon panhtotini, kita.

⁴¹ Noqw Jesus lavayhtiqe pańqawu: Is ohi, uma qatuptsiwni'yuńqam nukushinyunqamu! Ya nu hihsavohaqam umumum yankańw umuy maqsonlawni? Pew uhtiy wíkii.

⁴² Noqw nāt pam awniqw pay nukpanhikwsi tiyot tūvaqe, put a'nō homimiykuna. Noqw Jesus tuyoy'ewakw hikwsit mēwaqe, tsākw qalaptinat, nayat aw put ahoy tavi.

⁴³ Noqw puma sohsoyam God a'nō ōqalayats ep aw kātayyuńwa.

Jesus Speaks again about His Death
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Noqw nāto puma nanáp sohsok hihta Jesus hinhtiqtat ep kāwuwantotaqw, pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pańqawu:

⁴⁴ Uma ĩit lavayit hapi u'ni'yuńwni. Nu' Sinot Tiat hapi nāt sinmuy ōqalayamuy aw mǎtaviwni.

45 Noq̄w pay puma it lavayit qa māmatsya. Pam pumuy amumi tupkiwtaq̄w, ōviy kurs hin puma put mātsi'yuñw̄ni. Noq̄w puma as Jesus put tūviñtotanikañw̄ nānahtsopya.

Who Is the Greatest?
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

46 Noq̄w puma yuaatotaqe, pumuy amuñaq̄w haq̄awa pas pávanihq̄at ep nāñwuy'yuñwa.

47 Noq̄w Jesus pumuy unañwpeq̄ tunatyayamuy mātsi'taq̄e, hakiy tsāk̄w tsōpahtat, naqlap tavi;

48 Nit pumuy amumi pañq̄awu: Hak hapi inatñwaniy añ it tsāk̄w pās távihqa nuy hapi pās távini; pu nuy pās távihqa nuy añq̄w távihq̄at hapi pās távini. Pi umuñaq̄w q̄anāhihtay'taq̄a hapi suspavanni.

Who Is not against You Is for You
(Mr 9.38-40)

49 Noq̄w John lavayhtiq̄e pañq̄awu: Moñwi, itam hakiy tāq̄at tutwa. Kurs pam uhnatñwaniy aw yankañw̄ nukpanhihik-wsimuy nuhtuñaq̄w ipwanta; noq̄w itam put mēwaya, pam qa itamum uñk hinnunq̄w ōviy'o.

50 Noq̄w Jesus put aw pañq̄awu: Uma qa mēwantotani; pay qa itamuhpew'iwtaqa itamumñiwu.

A Samaritan Village Refuses to Receive Jesus

51 Noq̄w pam ōmi wīkiwniq̄at aw pítutoq̄w, pam Jerusalem aq̄w sutuktaniq̄ey su'qalti.

52 Nihqe pam añwu tuaw'aymuy napyeve aq̄w ayata; noq̄w puma ahpiyyaq̄e, Samariat ep sinmuy haq̄am kitsókiyamuy aw ōki, haq̄am eñem q̄enitotaniq̄ee.

53 Noq̄w pay sinom put qa tsúyakya, sumataq̄ pam Jerusalem aq̄w tunatyawmaq̄w ōviy'o.

54 Noq̄w löyöm put aw nānatuwnaq̄am, James-niq̄w, pu John, puma pan yórikqe pañq̄awu: Tutuyq̄awhqa, um as itamuy pan nakwhanaq̄w, itam Elias anhte' pañq̄awhq̄, ōñaq̄w ūwiñw̄ hāwe' pumuy taq̄tsoknani.

55 Noq̄w pam namtökt pumuy q̄ohq̄öyhqe, amumi pañq̄awu: Uma hihta hikwsit añ hinmaq̄ey qa mātsi'ta.

56 Pi nu' Sinot Tiat sinmuy q̄atsíyamuy qa hovalaniqe pitu, pi nu pumuy ayo óyaniqe ōviy pitu, kita. Noq̄w puma ahpiy sutsvo kitsókimiya.

The Would-Be Followers of Jesus
(Mt 8.19-22)

57 Noq̄w pumuy ahpiy haq̄amiyaq̄w, hak put aw pañq̄awu: Tutuyq̄awhqa, nu uñ haq̄aminiq̄w uñkmantani.

58 Noq̄w Jesus put aw pañq̄awu: Pay ima sisikahtayht haq̄e' q̄ölöy'yuñwa, pu s̄umawuy añ masay'yuñq̄am totokpi'yuñwa; noq̄w pi nu' Sinot Tiat haq̄am iq̄ötöy n̄asuñwnaniq̄ey ñastaa.

59 Pu pam sukwat aw pañq̄awu: Inuñki. Noq̄w pam pañq̄awu: Tutuyq̄awhqa, um nuy nakwhanaq̄w, nu mohti inay amht, pu' uñkni.

60 Noq̄w Jesus put aw pañq̄awu: Pay pi so'q̄amuy amunyuñq̄am ason amuñaq̄w so'pumuy amyani. Noq̄w um ahpiyen God moñwtunatyayat yuaatinumni.

61 Pu piw suhka put aw pañq̄awu: Tutuyq̄awhqa, nu uñk hinmani. Noq̄w um nuy nakwhanaq̄w, nu mohti ikiy ep yesq̄amuy amuminen öqalat, pu' uñkni.

62 Noq̄w Jesus put aw pañq̄awu: Hak p̄asay q̄örivat, ahoy taysaqa God moñwtunatyayat aw qa ápiyniq̄ey anta.

10

Jesus Sends out the Seventy

1 It atsve pu' Tutuyq̄awhqa hakimuy payhp sunat pakwt sihkay'taq̄amuy namorstaqe, lölöqmuy añqe' ayata, puma kitsókinawit nankwusaniq̄ata, pu tutskwavaa, Jesus haq̄aminiq̄ey tunatyawmaq̄at pañsoq haq̄amii.

2 Noq̄w pam pumuy amumi pañq̄awu: Pas as üyi tukwsiwtaqa a'nöniq̄w, tumal'a'yat híkiyomu. Oviy uma Uyi'taq̄at aw pan n̄anawaknaq̄w, pam hakimuy tsovalayaniq̄at aw ayatani.

3 Taay, uma añqe' nankwusani. Meh, nu hapi umuy añqe' ayatani. Noq̄w uma mamñatuy amún hakimuy kwëkwewhtuy amúnyuñq̄amuy amuhpa' hinnumyani.

4 Uma qa sivamoki'wisni; piw qa tukpuy'wisni; qa tots-maskay'wisni. Uma qa s̄owu haq̄am hakiy aw yuaatotamantani.

5 Pu umuñaq̄w löyöm haq̄am k̄imi pake', mohti pañq̄awmantani: Nam yep k̄ivit kwakwhat yēsee.

6 Noq̄w ason kurs hak pan tunatyawtaqa pep q̄atuq̄w, pay umuhkwakwha pep huruhtimantani. Pu kurs qa pantaq̄w, pay pam umumi áhoymantani.

7 Nen uma pep k̄ive q̄ate', hihta umuy nopnayaq̄w, put uma nösmantani, pu hikwmantani. Pay tumalay'taqa ahsatiy hihkay'tañwu. Uma qa paysoq k̄inawit k̄ikinumtinumni.

8 Pu uma haq̄ami kitsókimi pakiq̄w, umuy p̄as taviye', hihta umumi tunösvoñahotaq̄w, put uma nösmantani.

9 Nen uma pep tütuyyaq̄amuy q̄alapsintamantani; nen amumi pañq̄awmantani: God moñwtunatyat umumi hayiñw'iwta.

10 Pu kurs uma haq̄ami kitsókit aw pakiq̄w, umuy qa p̄as taviyaq̄w, pep kitpiponen pañq̄awmantani:

11 Hikis pi umuhkitsokiy ep qōat itamumi hūrstiḡat itam umunkiwakw tsatswiya. Noḡw pay uma it navoti'yuñwni: Pas as God moñwtunatyaaḡ umumi hayiñw'iwta.

12 Noḡw nu umumi pañqawni: Hisat God sinmuy amuñem hin yukuḡw, pep pu' pep kitsókit ep sinmuy amuñem is óhini. Put talōñvaḡat ep pep kitsókit ep sinom pas kānanaptani, Sodom kitsókit ep sinmuy amuhpenihḡee.

The Unbelieving Towns
(Mt 11.20-24)

13-14 Nihḡe pam pañqawu: Is ohi, úmaa, Chorazin ep sínomu! Is ohi úmaa, Bethsaidat ep sínomu! Nu as umuhpa' ḡatsá' kātatayhpit tumaltaḡw, uma nāp umuhtunatyay añḡw ḡa lasya. Oviy hisat hin yukiltiniḡat aw pituḡw umuñem pas is óhini! Pep pu' imuy Tyre ep sinmuy amuñem-nikañw pu Sidon ep sinmuy amuñem umuhpenihḡe pay soon pas nuhtsel'ewayni. Pi nu as pumuy amuhpa' hisat kātatayhpit tumaltaḡw, puma soon ḡa anahaat yūyaht, ḡóhtsapsomove yesvani. Pan puma namtaknayani, nāp tunatyay añḡw lasyaḡeyu.

15 Noḡw úmaa, Capernaum ep sínomu, ya uma ómiḡ nātsókaya? Uma nāt maskimiḡ tūviwyani.

16 Nihḡe pam put aw nánatuwñayaḡamuy amumi pañqawu: Umumi tūḡaytaḡa inumi hapi tūḡaytani; pu umuy ḡahihtataḡa nuy hapi ḡahihtatani; pu nuy ḡahihtataḡa nuy añḡw távihḡat hapi ḡahihtata.

The Return of the Seventy

17 Noḡw ima payhp sunat pakwt sihkay'taḡam añḡe' nankwusaḡe, hahlaykahkañw ahoy ókiḡe pañḡaḡa: Tutuyḡawhḡa, hikis pi pas nukpanhihikwsim itamumi tuḡayvastota, itam uhnatñwaniy aw yankahkañw amumi pañḡaḡwaḡ'ó.

18 Noḡw pam pumuy amumi pañqawu: Nu Satan talwihpikit an óñaḡw posḡw tuwa.

19 Nu hapi imuy tsūtsu'tuy-nikañw, pu put-skohmokyunḡamuy amumi wukukuykuyaniḡat aw umuy óḡalmaḡa, pu tuwḡat óḡalayāt sohsok aw'í. Noḡw óviy soon himu umuy tūhotani.

20 Nikañw hīhikwsim umumi tuḡayvastotaḡat ḡa put ep uma hahlayyani. Pi umuhnatñwani óveḡatsit ep pey'yuñwa. Tis pi uma put hapi ep hahlayyani.

Jesus Rejoices
(Mt 11.25-27; 13.16-17)

21 Noḡw pahsat Jesus hikwsiy añ hahlayhtiḡe, pañqawu: Kwakwhay Inaa, óveḡatsit-nikañw pu tūwaḡatsit aw Tutuyḡawhḡa, Kwakwhat pi um iit yantaḡat añ

wuwni'yuñqamuy, pu qaūunatuy amumi tupki'tat, titipostuy amunyuñqamuy amumi mahtakta. Pantani Inaa, pam hapi uñniqw súanta.

22 Sohsoy himu Inay añqw inumi noiwa. Noqw hakiy God Tíyatnihqat qa hak navoti'ta, pas Náat-saa; pu Naat hákiy nihqat qa hak navoti'ta, pas put Tíat-saa, pu Tiat, hakiy put mahtak-taniqw pam pīwu.

23 Pu pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi namtökt, pay púmuy-sa amumi pañqawu: Hakim umuy hihta aw yórikyaqat aw yórikyaqam hahlayhpit epya.

24 Pi nu umumiy súañqawni: Kaysiwhqam God lavay'aymatniqw pu añ momñwit umuy hihta aw yórikyaqat as aw yórikyaniqey nānawaknakahkañw hapi qa aw yóriky, pu umuy hihta nanaptaqat as nanaptanikañw qa nanapta.

The Parable of the Good Samaritan

25 Noqw meh, hak tutavot aw tuvoti'taqá wunuptut, put aw tuwantaniqey aw pañqawu: Tütutuqaynaqa, ya nu hihta hinhte', gatsit qaso'taqat himuy'vani?

26 Noqw Jesus put aw pañqawu: Ya tutavot añ hin pey'ta? Um hin añ túñwanta?

27 Noqw pam lavayhtiqey pañqawu: Um God Uhtutuyqawhqaqay sohsok uh'unañway akw aw unañway'tani, pu sohsok uhhikwsiy akw'a, pu sohsok uh'öqalay akw'a, pu sohsok uhwuwniy akw'a. Pu pas hin nāmi unañway'taqey pan uhsinosñway aw unañway'tani.

28 Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay um súañqawu. Yan um hinme', soon qa qátuni.

29 Noqw pay pam nēñem qenitaniqey nāwaknaqey, Jesus aw pañqawu: Noqw hak isinosñwa?

30 Noqw Jesus lavayhtiqey pañqawu: Hak tāqa Jerusalem añqw Jerichot aqwniqw, hakim uuyiñt put nuaya, pu put añ yuwsiyat poswayat, öputotat, ahpiyya, hihin taytaqat mātapyaqee.

31 Noqw piw hak God awwat moñwi pañsoo; nihqey pam put aw yórikqey, pay put ehpeq yūmosaa.

32 Noqw hak Levit ahpiy sino piw put an pañso pítuhqey, put aw tātayht, pay piw ehpeq yūmosaa.

33 Noqw hak Samariat añqw sino haqaminikañw, put haqam qatsqa aw pitu. Nihqey pam put túwahqey, put ökwatuwa;

34 Nihqey put awnihqey, haqey' hintsanyaqat añ somhta, wihkuyit wine enañ wutskañwo; nihqey put nāp moropkoy aqw tsokat, pu yeyespimi put wīki; nihqey aw unañwtavi.

35 Pu öviy qavoñvaqw pam ahpiynikañw, sunat sīvat hóroknat, ki'taqat maqat, put aw pañqawu: Um it tāqat aw

tunatyaltini. Nen ason kurs um it epnihqe hóyokiwtaqat sohsokniqw, nu piw pite', put ahoy ūmi sisvini, pam kita.

³⁶ Taay, ya unniqw imuy payhkomuy amuñaqw himuwa tāqat tūhototaqat sinosñwaata?

³⁷ Noqw pam pañqawu: Pay hapi put ōkwatuwhqa. Pahsat pu Jesus put aw pañqawu: Taa, Yupa, um put an hinmani.

Jesus Visits Martha and Mary

³⁸ Noqw pumuy pañ haqamiyaqw, Jesus haqami kitsókimi paki. Noqw hak wuhti, Martha yan mātsiwhqa, kiy ep put pās tavi.

³⁹ Noqw pam hakiy Mary yan mātsiwhqat tupkoy'ta. Noqw pam hak Jesus atpip qatukañw put yuaataqw aw tūqayta.

⁴⁰ Noqw Martha hihta qaa'saqalqe qa suyan unañway'taqe, Jesus awnihqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pay itupko nuy mātapq, nu nāla hihta aw hintsaki. Noqw ya pam unniqw qa hinta? Um ōviy aw pañqawhqa, inumi unañwtpni.

⁴¹ Noqw Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: Martha, Martha, pas um hīhihta pis'oqhintaqe qa suyan unañway'ta.

⁴² Pay hak sūkw hihta aw tunatyaltimantani. Noqw Mary put nukñwat namorsta. Soon pam put nawhkiwni.

11

Jesus' Teaching on Prayer

(Mt 6.9-13; 7.7-11)

¹ Noqw hisat pam haqam nāwaknaqe yukuqw, suhka put aw nānatuwnaqa aw pañqawu: Tutuyqawhqa, um as itamuy hin nāwakintotaniqat itamuy tutuwnani, ura John put aw nānatuwnayaqamuy hin tutuwnaqat pan'i.

² Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Uma nānawakne', kito-tamantani: Itanaa, ōveqatsit ep qátuhqa, nam uhnatñwani pas kaptsi'tiwaa. Nam uhmoñwtunatyay aw pítuu. Nam uhtunatyā tūwaqatsit ep pasiwhtii, ōveqatsit ep hin pasiwhtiqey pan'i.

³ Um okiw nāqavo itamuy itahtunōsmakiway huylawni.

⁴ Pu um okiw itahqaanhtipuy itamuhpiy ayo yúkuni; pay itam sohsokmuy itamuhpewi qaanhtotiqamuy amuhpiy put ayo yuykutiwisa. Pu um okiw itamuy unaheppit qa añ tsāmi'mat, hakiy qalolmat añqw itamuy ayo ōoyhtimani, pay yan'i.

⁵ Pu pam pumuy amumi pañqawu: As kurs haqawa umuñaqw kwātsi'te' suhtokihaq put awnen, aw pañqawni: Ikwatsi, um as payhkomuy pōlavikit nuy nasimokmaqani.

⁶ Taq ikwātsi waynumqe inuhpe pituqw, kurs nu hihta put nopnani, kītani.

⁷ Noq̄w pam ahpañaq̄w lavayhte' pañq̄awni: Um nuy qa soontsahtsanni. Pay ikiy uhtsiwta; noq̄w itim inumum tōka. Kurs nu hin uñ máqaniqe òviy qaqtuptuni, kítani.

⁸ Nu umumi pañq̄awni: Pay soq pi pam put kwātsiatniq̄w, pam put qa máqani. Nikañw pam put aw qatūqayhq, nawus pam qatupte', put hihsa'haqam hintsanniqat pahsa' put máqani.

⁹ Noq̄w nu umumi pañq̄awni: Uma hihta òviy tūviñtotani; nen uma put makiwyani. Uma hihta hepyani; nen tutwani. Uma pōññōykinayani; noq̄w umumi hōtsíltini.

¹⁰ Pi hak hihta tūviñtaqa hihta makiwñwu; pu hepqa túwañwu; pu pōññōykinaqat aw hōtsíltimantani.

¹¹ Sen uma haqawa hakiy náatniq̄w, uhti ūmi pōlavikit tūviñtaq̄w, ya sen um put owat máqani? Sen pākiwuy òviy tūviñtaq̄w, ya sen um tsūat put máqani?

¹² Hal sen pi pam nōhut òviy tūviñtaq̄w, sen um putskohmoktaqat put āawnani?

¹³ Noq̄w kurs pay as uma qalomáhinkahkañw umuhtimuy hihta nukñwat huytotaniqey tuwi'yuñwa. Noq̄w tis pas Umuna òveqatsit ep qátuhqa put aw Qahováriwtaqat Hikwsit òviy tūviñtotaqamuy soon qa máqani.

Jesus and Beelzebul

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴ Noq̄w Jesus nukpanhikwsit hakiy lavayiyat nawhkiñwuqat put añqw hórokna. Noq̄w nukpanhikwsi put añqw yamakq, qayuáatañwuqa yuaayku; noq̄w sinom kātayyuñwa.

¹⁵ Noq̄w pay pumuy amuñaq̄w haqawat pañqaq̄wa: Pam nukpanhihikwsimuy moñwíyamuy Beelzebub aw yankañw nukpanhihikwsimuy ipwanta.

¹⁶ Noq̄w pētu put aw tuwantotaq̄w, pam kātatayhpit hihta tuawi'taqat òñaq̄w pumuy amumi mahtaknaniqat put aw nānawkna.

¹⁷ Noq̄w pay pam pumuy tunatyayamuy mātsi'taqe amumi pañq̄awu: Haqam moñwtunaty nehpewhtiqa soon qa kīqōtini; pu kīvit nehpewhtotiqa nātsike', soon haqami òkini.

¹⁸ Noq̄w òviy kurs Satan nehpewhtiqa, ya hin put moñwtunatyat wúnuni?

¹⁹ Noq̄w kurs nu Beelzebub aw yankañw nukpanhihikwsimuy ipwantaq̄w, ya umumi nānatuwnayaqam hakiy aw yankahkañw pumuy ipwantota? Ason puma umuy atsáñhkiye', umuy suhputsnayani.

20 Nikañw kurs pay nu God öqalayay akw nukpanhihik-wsimuy ipwantaqaw, suyan hapi God moñwtunatyat umumi pitsíwiwta.

21 Pi táqa hoñvi tunipi'kañw kiy tūwale', hihta himuy pās oyi'tañwu.

22 Nikañw ason put epnihqe pavan hoñvi pite', put añwute', pam sohsok naqöyyuwsiyat aw taqa'nañwayat nawhke', hihta himuyat kwatsmuy huytañwu.

23 Qa inumumnihqa hapi inuhpewiwta; pu qa inumum tsovalantaqa tatslakinta.

The Return of the Evil Spirit
(Mt 12.43-45)

24 Tuyoy'eway hikwsi sinot añqw yámake', haqe' qa pay'taqat añ hinnumñwu, haqam nāsuñwnaniqe öviy'o; nit qa tuwe' pañqawñwu: Han pi pay nu ikiy añqw yámakqey aw áhoy'i, kítañwu.

25 Pu pam ep pite', pās maspiwkañw lomahintaqat túwañwu.

26 Pahsat pu pam ahpiyenen tsáne'nihqamuy hihikwsimuy nahpenihqe pas númukpantuy aw tsamñwu. Noqw puma aw yuñe', ep ki'yuññwu. Noqw hakiy qatsiat añknihqqa mohtiwat epnihqe pu' pas qalomáhintañwu.

True Happiness

27 Noqw pam yan yuaataqaw, hak wuhti sinmuy amuñaqaw kēew hiñqawhqe aw pañqawu: Nāspi hak uñ tihta. Piw pñhuy akw uñ yōyoñna.

28 Noqw pam put aw pañqawu: As um yan lavayhtinikañwo: Nāspi hakim God lavayiyat aw tūqaykahkañw añ hinwisa, puma hapi hahlayhpit epyani, um kítanikañwo.

The Demand for a Miracle
(Mt 12.38-42)

29 Noqw pan sinom sūmi hūrs tsovawmaqaw, Jesus yuaati-vaqe amumi pañqawu: Ima pu' qatsívaptsiwyuñqam nukpansinomumu. Puma kātatayhpit hihta tuawi'taqat aw yórikyaniqey nānawakna, Nikañw puma soon kātatayhpit aw yórikyani, hal pas sūkw kātatayhpit-saa. Pam Tutuyqawhqtat lavay'ayayat Jonas qatsiyat ep hiniwhitiqat an aw yukiltini.

30 Pi ura Nineve-kitsókit ep sinom Jonas qatsiyat ep hiniwhitiqat akw hihta tuwi'vaya. Noqw pay öviy hapi piw pan nu' Sinot Tiat pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumi hihta tuawi'tani, iqatsiy ep hiniwhitiqat akw'a.

31 Hisat hin yukiltiniqat aw pituqaw, tatkaqaw moñwi-wuhti pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumum wunupte', pumuy qatupt-siwñiyamuy ep suhputsnani. Ispi pam Solomon wuwñiyat

aw tūqaytaniqe ōviy pas tūwaqalñahaqaqw pítu. Noqw meh, hak Solomon epnihqe pas pávannihqa yep'e.

³² Ason hin yukiltiniqat aw pituqw, Ninevet ep sinom pu' qatsívaptsiwyuñqamuy amumum hoñve', pumuy qatupt-siwñiyamuy ep suhputsnayani; ispi puma Jonas lavayiyat nanaptaqe nāp tunatyay añqw lasyaqee. Noqw meh, hak Jonas epnihqe pas pávannihqe yep'e.

The Light of the Body

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Qa haq pi hak wihqōhit úwiknat, haqam qamātaqpuve put tavi, sen hihta sīvut akw put kuhta. Pi pam put tsotsókpiyat ep tsokaqw, ep yuñtaqam tālat tāyuññwu.

³⁴ Hakiy pōsiat tokoyat aw talni'tañwu. Noqw ōviy kurs hakiy pōsiat pasiwtaqw, pay tokoyat añ ahsupoq talñwu; pu kurs hakiy pōsiat qa pasiwtaqw, pay tokoyat añ ahsupoq qatalñwu.

³⁵ Oviy um tunatyaltiqw, uhpe tāla qa qōmawvani.

³⁶ Paniqw ōviy kurs uhtokoy añ ahsupoq talq, qahaqam qatālaniqw, pam sohsoy ahsupoqhaqami talni, wihqōhi suyan tālat talni'te', ūmi talni'tañwuqat pan'i.

Jesus Accuses the Pharisees and the Teachers of the Law

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40)

³⁷ Noqw pam yuaataqw, hak Pharisee-sinom put tūtsama. Noqw pam kīyat ep pákihqe, qatuptu.

³⁸ Noqw pam mohti qa māvaqat tūmoytaqw, Pharisee-sino put aw tātayhqe, aw hin wūwa.

³⁹ Noqw Tutuyqawhqa put aw pañqawu: Uma Pharisee-sinom kukyapit, pu tsatsqaptat anyuñwa. Uma suovaam kwañw'ewayhtotit tukwhanayaniqey-sa tunatyawyuñwa, pu qalomáhintsatskaniqeyu.

⁴⁰ Uma núanhihtuu, puyaw ōvaqenihqat yúkuhqa ahsonñaqwnihqat qa enañ yukuqw ōviy'o?

⁴¹ Tis pi uma hihta himuy'yuñwe', put akw tūookwatuwyanihkahkañwo; noqw pep pu' amuhpa' ahsupoq kwañw'ewayni.

⁴² Nikañw is ohi uma Pharisee-sínomu! uma pi umuh'uyiy añqw nēnevenit pakwút-sikivo sun oyit God aw noayañwu; nikañw uma soq sinmuy amuñem suan hin yukuyaniqey qe'toti; uma God qa aw unañway'yuñwa. Uma as pávanyaqat tutavot añ ahsupoq hinwisni; pu it qa pas qatuvosnihqat añ píwu.

⁴³ Is ohi uma Pharisee-sínomu! Uma pi tsotsvalkiva mohkage tsotsókpit pas hahlayya, pu sinom kitpik umuy kaptsi'kahkañw umumi yuaatotaniqata.

44 Is ohi uma tutavot tūtutuqaynayaqam, pu Pharisee-sínomu! nawip'ew hinyuñqamu! Uma pi tūtuamit qa mātaqyaqat anyuñwa; noqw sinom put atsva yaktaqam pumuy pañyaqwa qa tuway'numya.

45 Pahsat pu haqawa tutavot aw tuvoti'taqa lavayhtiqa, put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, um pañqawhqa itamumiq enañ hiñqawu.

46 Noqw pam pañqawu: Pay panta. Is ohi uma tutavot aw tuvoti'yuñqamu! uma pi soñawnen hihta a'nō putut mokahtotat, hakiy ikwiltuynayañwu; nikañw uma soq soon ñas'ew pumuy paañwayañwu.

47 Is ohi úmaa! Uma pi God lavay'aymuyatuy tūamiyamuy aw pūhulalwa; noqw pi umanam pumuy qōqya.

48 Pas pi ōviy uma umunamuy hiniwhtipuyamuy navoti'kahkañw amún unañway'yuñqey mahtakni'yuñwa, ispi puma pumuy qōqyaq'ō; noqw uma pumuy tūamiyamuy aw pūhulalwa.

49 Paniqw hapi ōviy God suan wuwni'kañw yan lavayhti: Nu pumuy amumi ilavay'aymuy hōnani, pu ituaw'a'yatuyu. Noqw puma pētuy yūyuyhnaye' qōqyani.

50 Noqw God pu' qatsívaptsiwyuñqamuy hapi tukopnani, sohsokmuy put lavay'aymuyatuy tūwaqatsit yayhniwhqat añqaqw qōyaniwyaqat ahpiy'o,

51 It Abel qatsiyat ep'e, pu añk yesqamuy qatsíyamuy ep pīwu, nit pu Zacharias qatsiyat ep'e. Ura pam God kīyat-nikañw pu hom'oyvihkat amuhtsave nīniwa. Nu umumi súañqawni: God umuy put sohsok ep tukopnani.

52 Is ohi uma tutavot aw tuvoti'yuñqamu! Uma pi navotit aw hōtahpit yawwisa. Uma aw qa yuñkahkañw, aw yuñtaqamuy aw u'taya.

53 Noqw pam pumuy amumi yan lavayhtiqa, tutavot tutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amumum put aw pās ō'qaltivayaqa, pam hīhihta lavayhtiniqat ōviy aw qa tūtuqayya.

54 Hísatniqw unahiñqawhqa nanapte', put nēveltoynayaniqa ōviy moqmani'yuñwa.

12

A Warning against Hypocrisy (Mt 10.26-27)

1 Noqw añwu sinom pas qaan'ewakw hintaqam sūmi tsovaltíqa nuñwu pay nānami wukukutotaqwa, Jesus put aw nānatuwnayaqamuy amumi mohti pañqawu: Uma Pharisee-sinmuy pēkeniyamuy nawip'ew hintsakpit ep qa ūnaiwyuñwni.

2 Pi qa himu āmiwtaqa qa mātaqtini, piw tupkiwtaqa qa nanaptiwni.

3 Pantaqw ōviy hihta qamātakpuve haqawa lavayhtiqw, pam tālat ep nanaptiwmantani; pu uma hihta yūyupavaqe hakiy naqvumiq sawiwiykuyaqw, pam kihkits'ova tsa'lalwiwni.

Whom to Fear
(Mt 10.28-31)

4 Noqw nu umumi pañqawni ikwátsimu: Uma qa sinmuy mamqasyani. Puma pi pay hakiy tokoyat-sa nīnayañwu; pu pahpiy kurs hinhtotiñwu piwu.

5 Nikañw uma hakiy mamqasyaniqat nu umuy āawnani. Uma God hapi mamqasyani. Pi pam hakiy nīnat, hakiy qōhit aqw tūvaniqey aw öqalay'ta. Noqw nu' piw umumi pañqawni: Uma put hapi mamqasyani.

6 Puyaw qa tsivot kwekwéwewhyam löq palavotōnat ōviy huyiyayañwu? Noqw qa himuwa God ahpiy suhtokiwnwu.

7 Hikis pi pas umuhqötöva umuhhōmi sohsoy pohtoylaniwta. Oviy uma qa nalmamqasyani; God kwekwéwewhyamuy kaysiwhqamuy amuhpenihqe umuy pas kahkawna.

Confessing Christ before Men
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 Pu nu piw umumi pañqawni: Hak isinonihqey nuhtumi pañqawhq, nu' Sinot Tiat tuwat put isinonihqat God hoñviaymuyatuy amumi pañqawni.

9 Nikañw hak qa isinonihqey nuhtumi pañqawhq, nu tuwat put qa isinonihqat God hoñviamuyatuy amumi pañqawni.

10 Ason kurs hak nuy Sinot Tiyat ehpewi lavayhtiqw, pam pantaqa put ahpiy ayo yukiwmantani. Nikañw ason kurs hak Qahováriwtaqat Hikwsit ehpewi qakaptsilavayhtiqw, pam pantaqa soon put ahpiy ayo yukiwmantani.

11 Pu ason sinom umuy tsotsvalkiva, sen momñwituy, sen öqalat pasiwyuñqamuy amumi tsamvayaqw, uma hin yuaatotaniqey, sen hihta lavayhtotiniqey qa wūwantotamantani.

12 Pay ason aw pituqw, Qahováriwtaqa Hikwsi umuy hin lavayhtotiniqat umuy tutuwnamantani.

The Parable of the Rich Fool

13 Noqw haqawa sinmuy amuñaqw put aw pañqawu: Tutuqaynaqa, um as ivavay aw pañqawhq, pam hihta itahmakiway añqw nuy máqani.

14 Noqw Jesus put aw pañqawu: Tāqa, ya hak nu hihta ep hin yúkuniqat, pu sen umuy hihta namqananiqat aw nuy tavi?

15 Pu pam pumuy amumi pañqawu: Uma tunatyaltote', hihta qa umuhhimuy tuñlay'yuñwniqey qe'yani. Pay sino hihta nihti'taniqe qa paniqw òviy qatu.

16 Pu pam hihta tūwutsit akw pumuy amumi yuaaykuqe pañqawu. Hakiy kahaktaqat pāsaat a'nō hihta aniwna.

17 Noqw pam unañwpeq wūwantaqe pañqawu: Ya sen nu hinhtini? Kurs nu haqami inatwaniy koyotani.

18 Pu pam pañqawu: Han pi yanhti: Nu hāhaqe' ikoyokiy tsawimnat, pas wūkoq kītani. Pu nu pañso sohsok inatwaniy, pu hihta ihmuy tañatani.

19 Nit pu iunañway aw pañqawni: Iunañwa, um hihta nihtiwtaqat wūhak yahsañwuy aqw pitsiwtaqat tañata. Taa, um nāsuñwni'kañw, tūmoytani, hīhikwni; nen um hahlayni.

20 Noqw pay God put aw pañqawu: Um nūanhimu ñasta wuwni'taqa, it tōkilat ep nu uhhikwsi ūmi tuhtuy'ni. Noqw pahsat pu himu uhpiy na'sastiwhqa hakiy himuatni?

21 Noqw pan hapi i' hak nēnem-sa hihta tsovalantaqa hini-tani. Yep qatsit ep ka hihta nihti'tani, nīkañw òveqatsit ep God atpip pas òokiwni.

Trust in God
(Mt 6.25-34)

22 Pu pam put aw nānatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Paniqw òviy nu umumi pañqawni: Uma hin yesniqey qa nānaphin wūwantotani, hihta nōñōsaniqeyu, piw umuhtokoy énem'i, hihta yuwsiyaniqeyu.

23 Pi hakiy qatsiat nōsiwhqat epnihqe pas pavan hihkay'ta, pu hakiy tokoat yuwsit epnihqe pas pavan hihkay'ta.

24 Kurs huvam aañwustuy amumi wūwayaa. Puma qa ūuyyañwu, piw qa hōqyañwu. Puma qa koyoki'yuñwa, piw qa tuoyhki'yuññwu. Noqw God pumuy nōnopna. Nihqe tis pi pam masay'yuñqamuy amuhpenihqe umuy pas kahkawna!

25 Ya sen hak pan tunatyawtaqa hin nāwuñwnaniqey tuwi'ta?

26 Noqw kurs uma hihta sus'ōwihintaqat kurs panhtinik, ya uma hinoqw pas piw ahpiy pēhut hinyaniqey tunatyawyuñwa?

27 Kurs huvam sishut hin wuñw'iwwisqat aw wūwayaa. Puma qa tumalay'yuñwa; qa tontotañwu. Noqw nu umumi pañqawni: Solomon sohsok hihta nukñwat yuwsikañw qa ñas'ew imuy amumi hayawtaqat yuwsita.

28 Sumataqpi God tūsaqat pās yūyuwsina, nāmahin pi pam pay hihsavo tayta. Pu' pam tutskwavanikañw, qāvo pam qōpqōmiq maspiwni. Noqw ya pam tis umuy qa pavan pas yūyuwsinani, uma òwituptsiwni'yuñqamu?

29 Oviy uma hihta nōnōsaniqey, pu hihta hikwyaniqey qa tunatyawyuñwni, piw uma qa wiwsiyani.

30 Pi sinom yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam sohsok iit hihta tunatyawyuñwa. Noqw Umuna umumi navoti'ta, uma sohsok iit hihta haqni'yuñq'ö.

31 Nikañw tis pi uma God moñwtunatyayat tunatyawyuñwni; noqw sohsok iit himu umumi noiwni.

Riches in Heaven
(Mt 6.19-21)

32 Uma qa tsawiniwyuñwni tōnawhohyamu; pi Umuna umuy moñwtunatyat máqaniqey moñwvasi'ta.

33 Uma hihta himuy'yuñwe' put huyayani; nen akw sinmuy òokwatuwyani. Uma umuhkahakiwuy òveqatsit aw tañatotani. Pan uma soñawnen umuhsivamoktukpuy qa sakwiñwuqat nennem tutwani. Pi òveqatsit aw uyiñwu qa pákiñwu, piw kwahya qa hihta hovalañwu.

34 Pi hakiy kahakhimuat háqamniqw, hakiy unañwaat piw pepniñwu.

Watchful Servants

35-37 Hakim tahtaqt moñwiw haqam nāñuiwhqat añqw áhoyniqat nuhtayyuñqamuy amún uma kwewkahkañw, umuhqòhiy úwikni'yuñwni. Noqw ason pam ahoy pite', pōññōykinaqw, puma nuhtayyuñwe', eñem súhōtaye', pas hahlayhpit epyani. Pas antsa nu umumi pañqawni: Soon pam qa hihta akw namuptat, amumi tunōsvoñhahtat, pumuy nopni'tani.

38 Noqw kurs pam suhtokilnasavehaqam, sen talhahayiñqw pite', puma put nuhtayyuñqat tuwaqw, pas puma tumal'a'yat hahlayhpit epyani.

39 Pu meh yanta, pi as ki'taqa hísatniqw uyiñwu pítuniqat navoti'te', soon qa tūwalani, nen soon put kíyat aw pákiniqw, pam pánani.

40 Pantaqw òviy uma piw pás moñwvas'iwyuñwni. Taq uma nāt qa pan wūwantotaqw, nu' Sinot Tiat pítuni.

The Faithful or the Unfaithful Servant
(Mt 24.45-51)

41 Pahsat pu Peter put aw pañqawu: Tutuyqawha, ya um it lavayit itamumi-sa lavayhti, sen pay pas sohsokmuy amumii?

42 Noqw Tutuyqawhqa pañqawu: Noqw ya sen hak hakiy tumal'ayaat suan hinmaqat suan wuwni'taqa? Put moñwíat haqaminiqe sohsok hihta himuy aw tunatyawtaniqat aw put tavit, tumalsuñwamuyatuy aw put moñwtapq, pam pumuy añsakis tunōsmakiwayamuy pumuy huytani.

43 Noq̄w kurs put moñwiat pite', put nāt suan hinmaq̄w put tuwaq̄w, pam tumal'aya pas hahlayhpit epni.

44 Pas antsa nu umumi pañqawni: Pas soon put moñwiat̄ qa sohsok hihta himuy aw put moñwtapni.

45 Nikañw kurs pam tumal'aya moñwiat̄ qa its pītunīqat unañwpeq pañqawe', pahasat pay tumalsuñwamuy, tahtaqtuy, pu momoymuy wuvahtivani; pu tūmoykañw, hīhikwtive', honaq̄kuyit akw hōnaq̄'iwatani.

46 Pu pam qa hin pan wūwankañw, moñwiyy qa nuhtay'taq̄w, pam pite', put tumal'ayay ayo tūvani. Noq̄w pam nawus qatuptsiwni'yūñqamuy amumum kānavotni.

47 Pi i' tumal'aya moñwiyy tunatyayat as navoti'kañw, hīntaniqey qa pantsakt, piw tunatyayat qaan hintsake', hapi nawus wūhakis wuvahtiwmantani.

48 Nikañw i' hak put tunatyayat qa navoti'kañw, qaan hinme', pay qa wūhakis wuvahtiwmantani. Pi i' hak wūhaq̄ hihta makiwhq̄, sinom tuwat put aw wūhaq̄ tuñlay'yūñwni. Pu sinom hakiy aw hihta wūhaq̄ noaye', put aw wūhaq̄ tuhtuiyamantani.

Jesus the Cause of Division

(Mt 10.34-36)

49 Soñawnen nu tūwaq̄atsit aw qōhit tūvaniqe pitu. Noq̄w is as pay pam uwiwitani!

50 Nikañw nawus nu nāt soñawnen hihta akw tuvoylatiwni. Nikañw nu nāt put qa añ kuyve', pas pavan sóontsaniwni.

51 Ya uma inumi yan wūwantota: Pam ka sinmuy qa hin unañwat yesniqat òviy pitu, pan'i? Uma qa pan wūwantotani. Pi sinom qa sūnahpa'yanīqat òviy nu pitu.

52 Pi yahpiy haq̄ahpiy hapi haq̄am sūkw kīve tsívotnihqam nātsikiwtamantani. Pahyom lō̄qmuy amuhpewiniq̄w, pu lō̄yōm payhkomuy amuhpewii.

53 Hakiy naat tiy ehpewh-timantani; pu tiat nay ehpewh-timantani. Yuat tiy mānat ehpewh-timantani; pu māna yuy ehpewh-timantani. Pu mō'wi'taqa mō'wiyy ehpewh-timantani, pu' mō'wi puwsuñway yuyat ehpewh-timantani.

Understanding the Time

(Mt 16.2-3)

54 Pu piw pam sinmuy amumi pañqawu: Uma tāvañq̄w òmawuy kuyvaq̄w tutwe', āpiy pay pañq̄aq̄wañwu: Añq̄w yōyañ'u, kitotañwu; noq̄w antsa pantañwu.

55 Pu tatkaq̄w hūhukq̄ uma pañq̄aq̄wañwu: Kurs utuhuuni, kitotañwu; noq̄w antsa pantañwu.

56 Uma nawip'ew hīnyūñqamu, pay as uma tokpelat añ-nikañw, pu tūwaq̄atsit añ hin sóniwhqat

māmatsyañwunikañw, ya hintaqw òviy haqe' qalawmaqat uma qa māmatsya?

Settle with Your Opponent

(Mt 5.25-26)

⁵⁷ Pu ya hinoqw uma hihta umuhhintsakpiy qa aw suan wūwaya?

⁵⁸ Um hakiy uhpew'iwtaqat amum moñwit awnen, nāt umuy awniqw um hin put amum namivöhikniqey qanātusi'tamantani; taq ka pam hakiy hin yukunañwuqat aw uñ lölökintaqw, pam uñ solāwamoñwit aw noaqw, pam uñ sivikimi pánani.

⁵⁹ Nu ūmi pañqawni: Pas um soon pañqw yámakni; pas ason um hisat uhpöiy sohsok ep sisve', pep pu' pañqw yámakni.

13

Change Your Ways or Die

¹ Noqw ephaqam hakim Jesus awyaqe, aw pañqawwa: Yaw hakim Galileet añqw God eñem kanēlot nīnayaqw, Pilate solāwamat pumuy qōqyaqw, uñwaam kanēlot uñwáyat enañ namiqwriliti.

² Noqw Jesus lavayhtiqe pumuy amumi pañqawu: Ya uma wūwantotaqw, ima Galileet añqw sinom sohsokmuy Galileet añqw sinmuy amuhpenihqe pas sus qaanhinwisqe, òviy pas panhaqam hintsaniwya?

³ Nu umumi pañqawni: Qae. Pi uma umuhtunatyay qa añqw lasye', soon qa sohsoyam pumuy amún súlawhtini.

⁴ Ura Siloam ep wupaki sahpukqe, hakimuy pakwt nanal sihkay'taqamuy sinmuy qōya. Noqw ya úmuyniqw puma Jerusalem ep ki'yuñqamuy sohsokmuy amuhpenihqe pas sus qaanhinwisa?

⁵ Nu umumi pañqawni: Qae. Pi uma umuhtunatyay qa añqw lasye', soon qa sohsoyam pumuy amún súlawhtini.

The Parable of the Unfruitful Fig Tree

⁶ Pu Jesus piw tūwutsit hihta tuawi'taqat lavayhtiqe nuhtumi pañqawu: Hak tāqa ūyiy ep nōnvospaltsokit ūyi'ta. Nihqe pam as aw sipalat hept, qa hihta tuwa.

⁷ Nihqe pam ūyit aw tunatyawtaqat aw pañqawu: Meh, pu' hapi pāyis yahsañwuy añ nu it nōnvospaltsokit aw sipalhept, qa hihta tuwa. Tsaqqaa. Pam paysoq tutskwat hovalni'ta.

⁸ Noqw ūyit aw tunatyawtaqa lavayhtiqe put aw pañqawu: Moñwi, pay hāk pam piw it yahsañwuy ep pantani. Noqw nu añhqe hañwe', añhqe kwitatoynani.

⁹ Noqw ason kurs pam himuy'vaqw, pay lolmani. Kurs qa hihta himuy'vaqw, pay pi nu tsaqqani, kita.

Jesus Heals a Crippled Woman on the Sabbath

10 Noqw Jesus nasuñwintalönnit ep háqamwat tsotsvalkive tütutuqayna.

11 Noqw meh, hak wuhti himu hikwsit hakiy õputañwuqat akw tuyqawiwtaqa pep nuhtuma. Okiw pam pakwt nanal sihkay'taqat yahsañwuy añ tütuyhqe, hürs moto'tage pas kurs hin kwuhpukni.

12 Noqw Jesus put túwahqe, put wánwayhqe, aw pañqawu: Wuhti, pay um uhtuyay añqw mātaviwni, kita.

13 Noqw pam may akw put aw toñokq, pahsat pay wuhti tsikqe, pas God hihtata.

14 Noqw Jesus nasuñwintalönnit ep put qalapsinaqw, õviy tsotsvalkive moñwi itsívutiqe, sinmuy amumi pañqawu: Sinom hapi navaysikis talönnit añ tumalay'yuñwni. Oviy uma put añ pewye', qalaptuyani; nen qa nasuñwintalöñvaqat epyani.

15 Noqw Tutuyqawhqa pahsat put aw lavayhtiqe pañqawu: Um nawip'ew hintaqa! Ya uma qa nanap nasuñwintalönnit ep umuhwakasvohkoy, sen umuhmoropkoy haqam pakiwtaqat añqw mātapye', put hikwnawisñwu?

16 Noqw meh, Satan it wuhtit, Abraham týatnihqat pay pakwt nanal sihkay'tasikis yahsañwuy añ it tūyat akw sōma. Noqw puyaw nu nasuñwintalönnit ep put mātapye, õviy pas qalomáhinhti?

17 Noqw pam yan lavayhtiqw, put ehpew'iwyuñqam sohsoyam hamanhtoti. Noqw sinom sohsoyam pas hinhaqam hahlayhtoti, pam sohsoy hihhihta qaõwítumaltaqat ep'e.

The Parable of the Mustard Seed

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

18 Pu Jesus pañqawu: Ya God moñwtunatyat hihta anta? Ya sen pam hihta antaqat nu pañqawni?

19 Pam mustard-üyit pōsiyat anta. Put hak tāqa kwúsuhqe, pāsaiy ep ūya. Noqw pan wuñwqe, pas wukotskiniwhti. Noqw masay'yuñqam put nantaqayat añ yesva.

The Parable of the Yeast

(Mt 13.33)

20 Pu piw pam pañqawu: Ya nu God moñwtunatyayat hihta antaqat pañqawni?

21 Pam pēkenit anta. Put hak wuhti kwúsuhqe payhp tuwanit ñumnit enañ namiqwrilaqw, pam sohsoy pēke, kita.

The Narrow Door

(Mt 7.13-14, 21-23)

22 Pu pam kitsókinawit hinmakañw, sinmuy tutuqaynatima, Jerusalem aqw hoyhtakañwo.

23 Pahsat pu hak put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, ya pay pas híkiyom ayo nõnakni? Noqw pam pumuy amumi pañqawu:

24 Uma hihsa' qenit hötsiwat añ yuñniqey qa nātusitotani. Taq nu umumi pas pañqawni: Pay as kaysiwhqam aw yuñniqey tuwantotanikañw, pay kurs hinyani.

25 Hisat ki'taqa wunupte', hötsiwmiq uhtaqw, pahsat pu as uma ihpaqw hoñkahkañw, uutspit pönönöytoynayani, pañqawkahkañwo: Tutuyqawhqa, Tutuyqawhqa, itamumi hötaa, kitotani. Noqw pam lavayhte', umumi pañqawni: Umuy háqaqwyayat nu qa navoti'ta.

26 Pahsat pu uma pañqawtivayani: Ura itam utpip nõnõsa, pu hikwya; pu um itahkitpik itamuy tutuqayna.

27 Noqw pay pam pañqawni: Pay nu umumi pañqawu: Nu umuy háqaqwyayat qa navoti'ta. Huvam inuñaqw ahpiyyaa, sohsoyam nukpantuwit hintsatskaqamu.

28 Pep pu' uma tsaykitani, umuhtamay ñuritotani. Noqw Abraham, pu Isaac, pu Jacob, pu sohsoyam God lavay'aymat, puma God moñwtunatyayat ep tañawtaqw uma amumi yórikyani. Nikañw úmawat ihpoq maspiwyani.

29 Pu sinom hõpaqw ökini, pu tāvañ'ö, pu kwiniñaq'ö, pu tatkaq'ö; nen God moñwtunatyayat ep yesvani.

30 Noqw meh, haqawat nuhtuñkyaqam mohti'wisni, pu mohti'wisqam nuhtuñkyani.

Jesus' Love for Jerusalem (Mt 23.37-39)

31 Noqw ép tāwat ep hakim Pharisee-sinom Jesus aw ökihqe, aw pañqawu: Um yámake', yañqw ahpiyni. Taq Herod un ñinaniqey nāwakna.

32 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Yúpave, awoye' put isawuy aw pañqawu: Meh, nu hapi nukpanhihikwsimuy nuhtuñaqw ipwanta, pu tūqalapsinta, pūu, pu piw qāvoo, pu pāyis talqat ep imakiway añ nu kuyvani.

33 Nikañw pay nu nawus pu' Jerusalem aqw hoyhtani, pu qāvoo, pu lōtoki. Ispi soon God lavay'ayaat Jerusalem añqw nāp haqam sūlawhtini.

34 Is ohi uma Jerusalem ep sínomu! Is ohi umuñemi! Uma pi God lavay'aymuyatuy qöyantota, pu umumi ayatiwyaqamuy tatatupqöyantota. Pas as nu hihsakishaqam umuy tsovalani, kowākowuhti timuy masay atpikaqe tañatañwuqat pan'i; noqw uma hapi qa nānawakna.

35 Meh, God umuhkiy pay tatamhta. Noqw nu umumi pas antsa pañqawni: Pay uma yahpiy haqahpiy soon inumi

yórikyani. Níkañw hisat aw pituq̄w, uma pañq̄awani: Tutuyq̄awhq̄at natñwaniyat añ pitutoq̄a nam tayawintiwa, kitotani. Noq̄w pep pu' uma inumi piw yórikyani.

14

Jesus Heals a Sick Man

¹ Pu hisat nasuñwintalönnit ep Jesus Pharisee-sinmuy amuñaq̄w hakiy pas mohpeq̄nihq̄at kíyat ep tūmoyta. Noq̄w puma put aw pās tunatyawyuñwa.

² Noq̄w meh, hak tāqa pāmoktuyat tūtuyhqa Jesus apyeve qatu.

³ Noq̄w Jesus lavayhtiçe tutavot aw tuvoti'yuñq̄amuy-níkañw pu Pharisee-sinmuy amumi pañq̄awu: Ya pay hak nasuñwintalönnit ep hakiy qalaptsinaniq̄w pam súanta?

⁴ Noq̄w puma qa hiñq̄aq̄wa. Noq̄w Jesus put ñuahq̄e, qalaptsinat, mātavi;

⁵ Nit pumuy amumi pañq̄awu: Kurs uma haq̄awa moprokoy'tani, sen wakasvokoy'tani. Noq̄w kurs pok'at nasuñwintalönnit ep hötsit aq̄w posni. Ya sen put pohkoy'taq̄a qa āpiy pay pañq̄w pu hóroknani, nāmahin pi nasuñwintalönniniq'ö.

⁶ Noq̄w puma kurs hiñq̄aq̄wani.

Hospitality and Humility

⁷ Pu pam tūtsamiwyaq̄amuy amumi tātayhq̄, kurs puma núnukñwat q̄enit namorstotaq̄w, pam amumi tutaptaq̄e, amumi pañq̄awu:

⁸ Ason hak nāñuiwhq̄at ep nōviwhq̄at ep uñ tūtsamq̄, um qa pas susnukñwat q̄enit ep qátuptuni, taq̄ nāp hisat pi sen uñ tūtsamq̄a uhpenihq̄e hakiy pas pavan sinot tūtsamht,

⁹ Uminen ūmi pañq̄awni: It q̄enitoynaa, kítani. Noq̄w pahsat pu um hamantini, susq̄alaveq̄ qatuptuniq̄e.

¹⁰ Um qa panhtiḡw, ason hak uñ tūtsamq̄, um susq̄alaveq̄ qatuptumantani. Noq̄w uñ tūtsamq̄a pite', ūmi pañq̄awni: Íkwatsi, um pavan ayo nukñwat aw hóyokni, kítani. Noq̄w pep pu' umum nōnovaq̄am uñ kaptsi'yuñwni.

¹¹ Taq̄ haq̄awa pavan nāhihtataq̄a hapi qahimuniwhtini; pu nāqahihataq̄a hapi a'nō hímuniwhtini.

¹² Pu Jesus piw put tūtsamq̄at aw pañq̄awu: Um wukonovate', qa uhkwatsmuy tūtsammantani, piw uhsinomuyu, piw uqlaq̄ kahaksinmuyu; taq̄ ka puma soon qa uñ tūtsamyaq̄w, pay pam ūmi ahoytiwni.

¹³ Ason um tūnopnanik, añ ñokiwyaq̄amuy tūtsammantani, pu qapasiwyuñq̄amuyu, pu qayaktaq̄amuyu, pu qapostalyaq̄amuyu.

14 Nen um hahlayhpit epni. Pi puma kurs hin ūmi put aň ahoytotaniq'ö. Pay ason aň súanyuňqam ahoy yesvaniwhq, pep pu' God ūmi put ep ahoytani.

The Parable of the Great Feast
(Mt 22.1-10)

15 Noqw put amum nōnovaqamuy amuňaqw haqawa it navotqe, put aw paňqawu: Pas hak God moňwtunatyayat ep nōsniqa hahlayhpit epni.

16 Noqw pam put aw paňqawu: Hak tāqa wukonovataqe, kaysiwhqamuy tūtsama.

17 Nihqe nonopsattiqw, tūtsamiwyaqamuy amumi tumal'ayay hōnaqw, pam amumi paňqawu: Huvam pewyaa; pay sohsoy himu yukiwta.

18 Noqw puma sohsoyam sun hihta akw qe'yaniqey pan unaňwtoti. Noqw mohti'maqa put aw paňqawu: Piw nu hihsaq tutskwat túihqe, pas soon qa aw kuyvatoni. Himu nu as pay qa awni.

19 Noqw suhka paňqawu: Piw nu tsivót-sikip nanasñwamuy tumalwawakastuy túihqe, pas piw soon amumi qa pohtani. Himu nu as pay qa awni.

20 Noqw suhka paňqawu: Piw nu nōmataqe, öviy kurs hin awni.

21 Noqw öviy pam tumal'aya píuhqe, iit moňwiy āawna. Pahsat pu ki'taqa itsívutiqe, tumal'ayay aw paňqawu: Yupa kaktayii, kīmii, kihkisonva, pu kíkiskat aw'i; nen um aň öokiwyaqamuy, pu hihta akw qapasiwyuňqamuy, pu qayaktaqamuy, pu qapostalyaqamuy aňqw tsamni.

22 Noqw tumal'aya panhtiqe paňqawu: Moňwi, pay um hintaniqat paňqawhq, nu as anhti; noqw pay nāt ep qeni.

23 Noqw moňwi tumal'ayay aw paňqawu: Yupa, kurs pōnawita, pu kwiyauy'uhtsit aw'i, nen um aňqw sinmuy tusoqtsamhq, ikiy ep ohpokni.

24 Pi nu ūmi paňqawni: Imuy tahtaqtuy as tūtsamiwyaqamuy amuňaqw qa haqawa inovay aňqw nōsni.

The Cost of Being a Disciple
(Mt 10.37-38)

25 Noqw sinom qaan'ewakw hintaqam Jesus ámumya. Noqw pam namtökqe amumi paňqawu:

26 Inuminihqa nawus nay, pu yuy, pu nōmay, pu timuy, pu pāvamuy, pu tupkomuy, pu qōqamuy, pu siwamuy, pu hikis pas nāp qatsiy enañ aw qa suhtaq'ewni. Hak qa panhtinik, soon inuňk wīsiwtani.

27 Pu nahoylehtsiy qa yankaňw inuňknihqa pas soon inuňk wīsiwtani.

28 Kurs uma haqawa ōmi wupakitaniqey tunatyawte', ya sen pam qa mohti qatupte', hin hihkayat ań wūwani, sen aw apts'i nitaqeyu?

29 Nāphisat pi pam as qaqatspiyat yukut, pay kurs hin put aw yúkuniqiw, aw yorstotaqam sohsoyam akw tututsiwtywaye',

30 Pańqaqwani: I' as kīvat, pay kurs hin aw yúkuni.

31 Hal kurs hak haqam mońwi sukwat mońwit aqw kih-pokte', ya sen pam qa mohti qatupte' ań wūwani, sen pay pam pakwút-sikip sōmorit pahsa' sinoy'kańw, put ahsawvatoqat áńwutaniqeyu, pam sunát-sikip sōmorit pahsa' sinoy'taq'ö?

32 Noqw kurs pay hinniniqiw, nāt mi' pas yāvaqwniqiw, pam aqw hakiy tuaw'ayhte', pay hintaqat akw puma qa nāmi may'taniqat aw tūwińtani.

33 Noqw ōviy pay pan hapi kurs uma haqawa sohsok hihta himuy qa tatamhte', pas soon inuńk wīsiwtani.

Worthless Salt
(Mt 5.13; Mr 9.50)

34 Ōña as lolma; nīkańw kurs pam suhuviwe', sen hihta akw suhutiwni?

35 Pam tutskwat aw qa nukńwa, piw kwitatsvalnit aw'i. Pay pánis-sa pi hakim put maspayañwu. Tuqayvastotaa! Uma pi naqvuy'yuńwa.

15

The Lost Sheep
(Mt 18.12-14)

1 Pahsat pu mońwit eńem sīvat ōmalalwaqam, qaanhinwisqamuy amumum sohsoyam put aw tūqayyuńwniqe aw hóyokya.

2 Noqw Pharisee-sinom, tutavot tutuqaynayaqamuy amumum Jesus aw qayan unañway'yuńqe pańqaqwa: Tuwat i' tāqa qaanhinwisqamuy pas amu'puńalkańw, amumum tunōshomhta.

3 Noqw pam tūwutsit hihta tuawi'taqat akw amumi lavayhtiqe pańqawu:

4 As kurs umuńaqw haqawa tsivót-sikip sunat kanelvokmuy'taqw suhka kurs haqamini. Ya pam nālöp sunat pakwt pept sihkay'taqamuy haqam tutskwave qa mātapt, pu haqaminihqat heptoni, pas tūwaniqe pahsavoo?

5 Pu pam put tuwe', hahlaykańw sukpa' tsoki'kańw,

6 Kiy ep pite', kwatsmuy, pu kisńwamuy tsovale', amumi pańqawni: Huvam inumum hahlayyaa, nu ikanelvohkoy kurs haqaminihqat tuwa, kitani.

7 Nu umumi pańqawni: Noqw pan hapi hak sūka qaanhinmaqa tunatyay ańqw lasq, put ep ōveqatsit ep yesqam hahlayhtotińwu; sinom nālöp sunat pakwt pept sihkay'taqam

súanhinwisqam kurs hihta añqw lasyaniqw, puma pumuy amuhpe qa pan hahlayhtotiñwu.

The Lost Coin

⁸ Pu sen kurs hak wuhti pakwt qötsásivat himuy'kañw, sukwa haqami hintsanni. Puyaw pam wihqöhít qa úwiknat, ahpave maspe', pás hepni, pas ason put túwaniqey pahsavoo.

⁹ Pu pam put tuwe', kwatsmuy, pu kisiñwamuy tsovale', pañqawni: Huvam inumum hahlayyaa; nu sívat haqami hintsanqey ahoy tuwa, kítani.

¹⁰ Nu umumi pañqawni: Noqw pan hapi hak suhka qaanhinmaqa tunatyay añqw lasq, put ep God hoñviaymat pas hahlayhtotiñwu.

The Lost Son

¹¹ Pu pam pañqawu: Hak táqa lōqmuy tiyotimuy'ta.

¹² Noqw tsāywa nay aw pañqawu: Inaa, as um hihta úhimuy añqw imakiway nuy máqani. Noqw pam hihta akw qátuhqey tiyotimuy namqana.

¹³ Noqw ahpiy qa wūhakis talq, pay tsāywa sohsok hihta himuy tsovalat, yāvoqhaqamii; nihqe pepehaq qahopqatuhqe, hihta himuy paysoq hintsana.

¹⁴ Nihqe pam put sohsokq, pep tutskwat ep wukotönösti; noqw put ahpá' himu súlawhti.

¹⁵ Noqw pam pep tutskwat ep hakiy sinot aw nātuwikta. Noqw pam haqe' pásay aw put hōnaqw, pam pitsötivokmuyatuy lālayi.

¹⁶ Noqw pitsötim hihta pahpuyat nōnovaqw, as pam put öyniqe amumi kwanwáy'tuswaqw, pas qa hak put hihta maqa.

¹⁷ Noqw pam unañwtalawvaqe pañqawu: Istáhihi! Kaysiwhqam inay eñem hihta öviy tumalay'yuñqam nōsiwhqat qarūrumnayaqe, akwsiñwni'yuñqw, nu yephaqam tsōnmomoki.

¹⁸ Han pi inay aqwnen, aw pañqawu: Inaa, pas nu Oveqatsit ep Qátuhqat ehpewi qaanhti, piw uhpewii.

¹⁹ Nihqe soon nu yan'ewaynīkanw uhtinihqey pan túñwantiwni. Pay um nuy tumal'ayatani, nu kítani.

²⁰ Pu öviy pam wunuptut, nay aqw'a. Noqw pam nāt yāvaqniqw, naat put túwahqe, ehpewi wárikqe, kwapkaqe súmavoktat, put tsohtsona.

²¹ Noqw tiat put aw pañqawu: Inaa, pas nu Oveqatsit ep Qátuhqat ehpewi qaanhti, pu uhpewii, nihqe soon nu yan'ewaynīkañw uhtinihqey pan túñwantiwni.

²² Noqw pay naat tumal'aymuy amumi pañqawu: Uma pew yuwsit susnukñwat yawwise', put yuwsinayani. Pu uma tañapsomnay, totsvaknayani.

23 Nen uma wakashoyat wíwakiwtaqat pew wikye', nīnayani; noq̄w itam nōnove', hahlayyani.

24 I' iti as soñawnen mokt ahoy tātayi; i' as kurs haqaminit ahoy nātuwiwa. Noq̄w pahsat pu puma hahlayhtivaya.

25 Noq̄w tiat wūyoqwa pasvehaqam tumalay'ta. Nit pam kīmi hayiñwnaqw, ep lēlenyaqat, pu tīvaq̄w, pam navota.

26 Nihqe pam sukwat tumal'ayat wánwayhqe, puma hinoq̄w pantsatskaqat put tūviñta.

27 Noq̄w pam put aw pañqawu: Uhtupko pitu; noq̄w una wakashoyat wíwakiwtaqat put eñen nīna, pam put qahintaqat suphelawtaqat pitsínaqe ōviy'o.

28 Noq̄w pay pāvaat itsívutiqe, aw pákiniqey qa nakw̄ha. Noq̄w ōviy naat aw yámakqe, aw kuwawayku.

29 Noq̄w pam lavayhtiye nay aw pañqawu: Istáthihi! Nu hihsa'haqam yahsañwuy añ unem tumalay'ta; piw nu qa hisat uhtutavoy hihtawat qaanhti. Noq̄w nu ikwátsmuy amumum hahlayniniq̄w, um qa hisat nuy kapirshoyat maqa.

30 Noq̄w i' uhti tuwat nāhuhyayaqamuy amuhpa' un hihta akw qátuhqat sohsok'o. Noq̄w pam ahoy pituq̄w, āpiy pay um put eñem wakashoyat wíwakiwtaqat nīna.

31 Noq̄w naat put aw pañqawu: Itii, pay pi um sutsep inumum yanta; noq̄w sohsok himu ihimu úhimuu.

32 Pay pi tatam itam qatsítote', hahlayyani. Pi i' uhtupko as soñawnen mokt, ahoy tātayi, kurs haqaminit ahoy nātuwiwa.

16

The Dishonest Manager

1 Pu piw pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Hak kahaktaqa hakiy put eñem hihta himuyat aw tunatyawtaniqat aw tavi. Noq̄w yaw put himuyat aw tunatyawtaqa put himuyat hovalantaqat moñwíyat āawnaya.

2 Noq̄w pam wánwayhqe, put aw pañqawu: Ya nu it hihta navota? Um hin hihta ihimuy as tunatyawtaqey nuy āawnani; pay um soon pāpu hihta ihimuy aw tunatyawtani.

3 Pu pahsat pam hak hihta aw tunatyawtaqa unañwpeq pañqawu: Ya sen nu hinhtini? Imoñwi itumalay nuy nawhkinig'ō. Kurs nu hin pasva tumalay'tani; nu hihta tuñlay'taniqey hahmana.

4 Hal kurs nu yanhtini. Noq̄w hisat nu itumalmakiway añq̄w ayo tūwiwhq, sinom nuy kiy ep pās taviyani.

5 Kítahqe, ōviy pam moñwíyat aw pōiwyuñqamuy nānap wánwayhqe, mohti'maqat aw pañqawu: Um hihsa'haqam imoñwi aw pōiwta?

6 Noq̄w pam pañqawu: Pay tsivót-sikip sunat tuwanit wihkuyita. Noq̄w pam put aw pañqawu: Uhpöiy pey'taqat kwusut, ayam suqtuptut, lōq̄ sunat pakwt sihkay'taqat pēnaa.

7 Pahsat pu pam piw sukwat aw pañqawu: Noq̄w umwa hihsa'haqam pōiwta? Noq̄w pam pañqawu: Pay tsivót-sikip sunat tuwanit sōhōvosita. Noq̄w pam put aw pañqawu: Uhpöiy pey'taqat kwusut, nālöp sunat pēnaa.

8 Noq̄w put moñwíat put ep put aw tayawinlavayhti, pas pam tuhishinhtiḡw ōviy'ō, nāmahin pi as pam qa súan hinh-tiḡ'ō. Pi yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam nāp sinomuy amumiwat pas qa ūunatu. Noq̄w pay tālat añ hinwisqam qa pumuy amún tutuhistu.

9 Noq̄w nu umumi pañqawni: Uma yep qatsit ep hihta umuhimuy akw nenñem tūkwatslalwani; noq̄w ason umuhimu súlawhtiḡw, puma umuy haqam sutsep yesniqat aw ökinayani.

10 Hak sustsa' ep qa paysoq hintsakqa piw nihtiwtaqat ep qa paysoq hintsakñwu; pu sustsa' ep paysoq hintsakqa piw nihtiwtaqat ep paysoq hintsakñwu.

11 Paniḡw ōviy kurs uma yep qatsit ep hímuy'tiwhqat paysoq hintsatsne', ya sen hak hihta hihkay'taqat pas antsanihqat umumi nóani?

12 Pu uma hihta qa umuhimuy aw qa suan tunatyawwisq, ya sen hak hihta pas umuhimuyniniqat umumi nóani.

13 Kurs hin tumal'aya lōqmuy moñwímuy amuñem tumalay'tani; ispi soon pam qa sukwat aw pay qa yan unañway'kañw, súkwat-sa pas hahlayni; sen pay hihtawat-sa aw pas yuki'kañw, pu sukwat pay qa hímuni. Kurs hin uma kāhakiwuy ōviy tumalay'kahkañw, piw God eñem tumalay'yuñwini.

Some Sayings of Jesus

(Mt 11.12-13; 5.31-32; Mr 10.11-12)

14 Noq̄w Pharisee-sinom sīvat tuñlay'yuñqam sohsok it nanapta; nihqe put aw tututsiwyā.

15 Noq̄w pam pumuy amumi pañqawu: Uma pi sinmuy amumi lolmat nālavaytañwu; noq̄w pi God umumi umuh'unañway navoti'ta. Pi himu sinmuyniḡw pas hímunihqā God-niḡw tuyoy'eway'ō.

16 Hisat John pítuhqat aw pahsavo hin hinwisniqa tutavo yuaatiwa, pu God lavay'aymuyatuy lavayiam pīwu. Noq̄w pahpiy pu' God moñwtunatyayat yuaatiwhq, sinom sohsoyam aqw nānaqasya.

17 Pay tokpela, pu tūwaqatsi tūwayaniḡw, pam pantaqa qa pas hinta; noq̄w pay tutavot ep sushihsay pey'taqa alōntiniḡw, pam pantaqa pas qatuvosi.

18 Nōmay mātapqa piw suk w amum qatupte', tokot sokoptañwu; pu puwsuñway añqw mātaviwhqat amum qatuptuqa tokot sokoptañwu.

The Rich Man and Lazarus

19 Hak kahaktaqa tsatsákwmötsaput a'nō hihkay'taqat yuwsí'kañw, nāqavo hihta nasani'tañwu.

20 Noqw pu piw hak okiw hihta nuhtumi tuñlay'taqa, Lazarus yan mātasiwhqa put hōtsíwat epeq taviwa, u'yasaníkañwo.

21 Nihqe pay okiw as ñas'ew pam kahaktaqat nōnōspiyat añqw hihta piñput tūmoytaniqey nāwakna. Noqw popkot öke', okiw put uyayat añ leñitsmitotañwu.

22 Noqw ahpiy pantaqw, i' okiwsino mōki, Noqw God hoñviaymat put ömiq wikyaqw, pam Abraham aqlap qatuptu. Noqw pu tuwat kahaktaqa mokqe āmiwa.

23 Nihqe maskiveq kānavoti'kañw, kwuhpukqe, Abraham yāvoq tuwa, pu Lazarus put aqlap qátuhqata.

24 Pu pam tsa'lawhqe pañqawu: Inaa, Abraham, um okiw nuy ökwatuwe', peqw Lazarus hōnaqw, pam malatsiy tsukuyat kūyit aqw móroknat, ileñiy hukanani; taq nu yepeq ūwiñwuy ep pas okiw kānavoti'ta.

25 Noqw Abraham pañqawu: Itii, pay ura um uhqatsiy ep hihta úhimuy lolmat ömahta; noqw pu pan piw Lazarus hihta qalolmat ömahta. Nit pu' pam suyan unañwtiqw, umwa tuwat kānavoti'ta.

26 Pu piw pi itamuhtsave a'nō tupqa yukilti; pantaqw öviy as yañqw umumiqyaniqam kurs hinyani; pu piw as umuñaqw peqwyaniqam kurs hinyani.

27 Pahsat pu pam pañqawu: Inaa, um as turs inay kíyat aw put hōnani.

28 Taq nu tsivot tupkomuy'ta. Noqw pam hin yórikqey pumuy āawnaqw, puma qa tuwat peqw kānanvotpit aqwyani.

29 Noqw Abraham put aw pañqawu: Pay pi puma Moses-níkañw pu God lavay'ayamuyatuy lavayiyamuy oyi'yuña. Pay ason pumuy amumi tūqayyuñwni.

30 Noqw pam pañqawu: Qae, Ina Abraham, pay hak so'pumuy amuñaqw amuminiqw, soon puma tunatyay añqw qa lasyani.

31 Noqw pam put aw pañqawu: Pay pi puma Moses-níkañw pu God lavay'aymuyatuy lavayiyamuy qa aw tūqayyuñwe', nāmahin pi hak so'pumuy amuñaqw ahoy tātayhq soon tūtuptionsiwani.

17

Sin

(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

¹ Pahsat pu Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Pas soon sinmuy lomavōhut añqw lasnayaqam haqami peveltini. Nikañw pumuy amuñem pas is'óhini.

² Kurs hak imuy tsātsakwmuy hihtawat ayo lasnaqw, put enem pas is'ohini. Pay pi tatam māta put kwapkaqe hāyiltiqw pam wuhkovatuphamiq tūviwhq, pam put enem lolmani.

³ Uma nānami tunatyaltotini, kurs uhpava, sen uhtupko ūmi qaanhtiqw, um put u'nanani. Noqw kurs pam qaanhtipuy ep qahahlayhtiqw, pay um put pantaqat put ahpiy ayo yúkuni.

⁴ Pu kurs pam tāwat ep tsañe'sikis ūmi qaanhte' put tāwat ep tsañe'sikis ūminen, qahahlayhtiqey pañqawhq, um hapi put pantaqat put ahpiy ayo yúkumantani.

Faith

⁵ Noqw ayaiwyuñqam Tutuyqawhqat aw pañqaqwa: Um okiw itahtuptsiwniy aw hóyoknani.

⁶ Noqw Tutuyqawhqa pañqawu: Kurs uma pay hihin tuptsiwni'yuñwe', nāmahin pi pam mustard-uyit pōsiyat an tsāyniqw, uma it sycamine-tsokit náipwaniwe', wuhkovatuphaveq kwih-piwniqat pañqaqwaqw, soon pam umuhlavayiy qa anhtini.

A Servant's Duty

⁷ Kurs uma haqawa tumal'ayay'taqw pam haqam tutskwat qōritani, sen wāwakastuy nopni'tani. Ason pam pasñaqw pituqw, ya um put aw yan lavayhtini: Taay, um tunōsvoñat aw qatuptuni, aw kítani?

⁸ Sóoni. Um yanwat put aw layayhtini: Um namuptat inuñem nōvatat, nuy nopnani. Noqw nu tūmoytani, pu hikwni. Ason pay um inuñk nōsni, pu hikwni, kítani.

⁹ Ya sen um put aw kwakwhatani, pam hin ayatiwhqey anhtiqat ep'e? Pay ka sóon'i.

¹⁰ Noqw pay pan hapi ōviy piw uma tuwat hin ayatiwye', sohsok anhtote' pañqaqwani: Pay itam okiw qa hihta apitoti. Pi pay itam itah'ayaway-sa anhtoti, kitotani.

Jesus Makes Ten Lepers Clean

¹¹ Noqw pam Jerusalem aqwnihqe, Samaria-tutskwat, pu Galileet-tutskwat pañ qaqlavaqa pañsoq'a.

¹² Nihqe pam haqam kitsókimi pituqw, hakim pakwt tah-taqt tokoplelet tūtuyyaqam put ahsawvayaqe yāvaqw hōñi.

¹³ Nihqe puma pañqw tsa'lalwaqe pañqaqwa: Jesus, Moñwi, um okiw itamuy ōkwatuwni.

14 Noqw pam pumuy túwahqe, amumi pañqawu: Huvam God awwat momñwituy amumi nāmahtaknawisaa. Noqw puma nāto aqwyakahkañw, pay powaltoti.

15 Noqw pumuy amuñaqw sūka qalaptuqey navotqe, ahoy namtökt, pu pas tōnay añqe' God pas hihtata.

16 Nihqe pam Jesus kukmiq nātuvuqə put aw put ep hahlayhti. Noqw pam hak Samariat añqw sino.

17 Noqw Jesus lavayhtiqe pañqawu: Ya qa pakwtnihqam powaltoti? Noqw ya ima peptnihqam haqamiya?

18 Ya pay qa hak God pas hihtataniqe pitu, hal pay i' qa-Jew-sino-saa? kita.

19 Pu pam put aw pañqawu: Wunuptut, aqwhaqamii. Pay um qapēvewnaqe qalaptu.

The Coming of the Kingdom

(Mt 24.23-28, 37-41)

20 Noqw hisat God moñwtunatyayat aw pítuniqat ima Pharisee-sinom Jesus tūviñtota. Noqw pam umumi pañqawu: Pi God moñwtunatyat qa susmataqpuva pítuni.

21 Soon hak pañqawni: Meh, pam ep'e, sen Meh, pam ayamo, kítani. Ispi meh, God moñwtunatyat yep umuhsonveniç'ö.

22 Pu pam put aw nānatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Pay uma nāto nuy Sinot Tiyat as ñas'ew sūs talōñvaqat ep umumuniqat nānawaknaniqw, soon pam antani.

23 Noqw ephaqam sinom umumi pañqaqawani: Meh, pam yep'e! sen Meh, ayamo! kitotani. Noqw uma hapi qa aqwyani; piw qa amuñkyani.

24 Pi talwihpiki tokpelat añ ahsupoq tālawvañwu. Noqw pay hapi pan piw nu Sinot Tiat italōñiy ep hinhtini, hisat pítee.

25 Nikañw pay mohti pu' qatsívaptsiwyuñqam nuy hīhihta akw okiwsasnayani, pu nuy tūvayani.

26 Noqw ura Noat qatsíyat ep hin yēsiwhq, pay hapi pan piw hintani, hisat nu' Sinot Tiat ahoy pítuq'ö.

27 Ura puma nōnova, hīhikwya, nōmalalwa, puwsuñwlalwa, hisat Noa pākihut aqw pākihqat aw pahsavoo. Noqw pātsikq, puma sohsoyam sūlawhti.

28 Pu pay ura piw pan Lot qatsíyat ep hinta. Sinom nōnova, hīhikwya, hihta tuhtuy'ya, hihta huyalalwa, uylalwa, pu kīlalwa.

29 Noqw ura hisat Lot Sodom añqw ahpiyñiqw, ep tāwat ep ūwiñw hihta sikañpik owat enañ òñaqw lōhōhöykuqe sohsokmuy kīqōta.

30 Noqw nāt hapi pantani, hisat nu' Sinot Tiat mātaqtiç'ö.

³¹ Put talōnvaqat ep kits'oveqnihqqa pañqw hāwe', nawus soon hihta himuy ōviy ahpami papkini, súwayaniqeq ōviy'o. Pu piw pasvenihqa qa kīmii.

³² Uma Lot nōmayat u'ni'yuñwni.

³³ Qatsiy ayo táviniqey tunatyawtaqa put kwayhni; pu qatsiy kwayhqa hapi put ayo távini.

³⁴ Nu umumi pañqawni: Put tōkilat ep hakim lōyōm sūkw puvuwhtpit añ qatsni. Suhka wīkiwhq, suhka akwsiñwni.

³⁵ Hakim lōyōm wuhtit nāma nūmantani. Suhka wīkiwhq, suhka akwsiñwni.

³⁶ Hakim lōyōm pasve hinnumni. Suhka wīkiwhq, suhka akwsiñwni.

³⁷ Noqw puma lavayhtotiqe put aw pañqaqwa: Háqamni, Tutuyqawhqa? Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay haqam himu mokputniqw, pañso hapi wiwisokt sumitsovaltiñwu.

18

The Parable of the Widow and the Judge

¹ Noqw sinom sutsep nānawakne', qa nañ'eknayaniqat Jesus pumuy tutuqaynaniqey nāwakna. Nihqeq ōviy pam it tūwutsit akw umumi lavayhtiqe,

² Pañqawu: Haqam kitsókit ep hak tāqa qatu. Pam hak sinmuy amuñem hin yuykuñwu; nīkañw God qa mamqasi, piw sinmuy qa kaptsi'ta.

³ Noqw pu piw pay pep hak koñnalavu qatu. Noqw pam hak wuhti tāqat aw pítuhqeq aw pañqawu: Um inuñem ituwqay aw nāoyni.

⁴ Noqw pay as pam hihsavo qa nakwha; nit pay unañwpeq pañqawu: Pay as pi nu God qa mamqasi, piw sinmuy qa kaptsi'ta.

⁵ Noqw i' koñnalavu inumi sus'itsq, pay ōviy nu eñem nāoyni. Taq pam añk sasqeq, nuy puhtsemoknani, kita.

⁶ Pu Tutuyqawhqa pañqawu: Taay, kurs huvam sinmuy amuñem hin yuykuñwuqa qa súanhinmaqa hin lavayhtiqat nanaptaa.

⁷ Noqw puyaw God pas añ nāp namoramuy put aw talō'nīkañw, pu tōkilat añ tsaykitaqamuy amuñem qa nāoyni? Ya pam sōwuni?

⁸ Nu umumi pañqawni: Pas soon pam pumuy amuñem qa súnaoyni. Noqw pay pi as pantaqw ason nu' Sinot Tiat hisat pite', ya nu sinmuy qapēvewni'yuñqamuy túwani?

The Parable of the Pharisee and the Tax Collector

⁹ Noqw haqawat suan hinyuñqey qanāvevewnayaqam ayam pētuy qahihtay'yuñwa. Noqw Jesus pumuy amumi it tūwutsit lavayhti:

10 Hakim lōyōm tāqat nāwaknaniqe God kīyat aw paki. Suhka Pharisee-sínoniqw, pu suhka moñwit eñem sīvat ömalawhqa.

11 Noqw Pharisee-sino wunuwkañw, nāwaknaqe yan nāyuaata: Kwakwhay God. Kwakwhat pi nu sinmuy qa amunta-hihta tukwhantota, qa suan hinyuñwa, qa nāp himuy amum hinwisa, hal hikis yep moñwit eñem sīvat ömalawhqa an'i.

12 Nu tsañe'sikis talönwintiwahqat añ lōs napwalañwu. Nu sohsok hihta ihmuy pakwút-sikivo sun oyiwtaqat añqw sūp oyit ūmi nóañwu, kita.

13 Noqw moñwit eñem sīvat ömalawhqa pay ayam haqam wunuwkañw, soon ñas'ew ōmi kwuhpukniqe okiw tawitsqay wuvahtikañw pañqawlawu: God, um okiw nuy qaanhinmaqat ökwatuwni, kita.

14 Nu umumi súañqawni: I'wa qenive wunuwkañw, nima; noqw mi'wa qa pankañw ahpiy'o. Pi nāhihtataqa qahimuniwhitini; noqw nāqahihtataqa pas pavan hímuniwhitini.

Jesus Blesses Little Children

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

15 Noqw sinom Jesus aw titipostuy tsamvaya, pam amumi tónokniqat öviy'o. Noqw put aw nānatuwnayaqam amumi yórikyaqe, pumuy mēwa.

16 Noqw pay Jesus pumuy wáñwayhqe pañqawu: Uma tsātsakwmuy inumiyaniqat nakwhanayani, nen qa mēwantotani. Pi puma hapi God moñwtunatyayat aw yuñni.

17 Pas antsa nu umumi pañqawni: Pas God moñwtunatyayat tsākw qa an kwúsuhqa soon pañso pákini.

The Rich Man

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

18 Noqw hak pavansino Jesus tūviñtaqe aw pañqawu: Lolma Tutuyqawhqa, ya nu hihta hinhte', qatsit qaso'taqat himuy'vani?

19 Noqw Jesus put aw pañqawu: Ya hinoqw um nuy lolmalawu? pi qa hak lolma, pas sūkaa, God.

20 Pay um hin hinwisniqat tutavot navoti'ta: Um tokot qa sokoptani; um qa hakiy nīnani; um qa hihta ūuyuni; um hakiy qa atsátoynani; um unay, pu unuy pumuy kaptsi'tani, it'a.

21 Noqw pam pañqawu: Pas nu itsákoy añqaqw iit añ ahsupoq hinma.

22 Noqw Jesus it navotqe, put aw pañqawu: Nikañw um sūpwat qaanma. Um hihta úhimuy sohsok huye', añ öokiwayaqamuy put huytani. Nen um öveqatsit ep hihta nukñwat soon qa himuy'vani. Nit um añqwnen inuñkni.

23 Noqw pam it navotqe, pas qahahlayhti, pas pam qaan'ewakw kähaknihqe öviy'o.

24 Noqw Jesus put pas qahahlayhti qw navotqe pañqawu: Pas añ hihta akw kãhak'iwyuñqam God moñwtunatyayat aw yuñwniniqw amuñem qa tūvoshinta.

25 Pay himu pohko pōlay'taqa tsakomostat añ pórokput añ pákiniqw, pam pantaqa pas qa tūvosi. Nikañw kahaktaqa God moñwtunatyayat aw pákiniqw, pam put epnihqe pas qa tūvosi.

26 Noqw hakim put nanaptaqam pañqaqwa: Noqw pantaqw hak sen ayo yámakni?

27 Noqw pam pañqawu: Pay añ himu sinmuyniqw pas kurs hin pasiwtaniqa pay God-niqw pasiwta.

28 Pahsat pu Peter pañqawu: Meh, itam hapi sohsok hihta tatamhtotat un̄k nankwusa.

29 Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Pas antsa nu umumi pañqawni: Pas qa hak haqam paysoq God moñwtunatyayat òviy kiy, sen nay, sen yuy, sen pāvamuy, sen tupkomuy, sen qōqamuy, sen siwamuy, sen nōmay, sen timuy tatamhta.

30 Pi pam yep qatsit ep pay a'nō hōyokput òmahtani, pu qatsit nātoniqat ep qatsit qaso'taqata.

Jesus Speaks about His Death a Third Time

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

31 Pahsat pu pam pakwt lōq sihkay'taqamuy nāmi tsovalaqa, amumi pañqawu: Meh, itam hapi Jerusalem aqwya. Noqw God lavay'aymat Sinot Tiyat hin pēnayaqw, pam pantaqa sohsoy aw antsaniwni.

32 Pi nu qa-Jew-sinmuy amumi mātaviwhq, puma nuy tutut-siwnayani; nuy okiwsasnani; pu inumi tōhtotani;

33 Pu puma nuy wuvahtotani; pu nuy nīnani. Noqw pāyis talq nu ahoy tātayni.

34 Noqw pam hiñqawhqat puma qa mātsi'yuñwa, put lavayiat pumuy amumi tupkiwtaqw òviy'o. Pu pam hihta pañqawhqat puma qa māmatsya.

Jesus Heals a Blind Beggar

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

35 Pu ahpiy pantaqw pam Jericho-kitsókit aw hayiñwnaqw, hak qapostalqa pōhut qalave qatukañw, okiw hihta nuhtumi tuñlay'ta.

36 Noqw sinmuy qaan'ewakw hintaqamuy pañ haqamiyaqe mowawatiwisq, pam navotqe, put tūviñta.

37 Noqw yaw Jesus Nazareth añqw sínonihqa haqaminihqat puma put āawnaya.

38 Noqw pam tsa'lawhqe pañqawu: Jesus, um David Tíat, um okiw nuy òkwatuwni.

39 Noqw ima mohti'wisqam put mēwayaqe, pay qa hiñqawlawniqat aw pañqawwa. Noqw pahsat pu pas pam tuwat pavan kēew pañqawu: Um David Tiat, um okiw nuy ōkwatuwni.

40 Noqw Jesus huruhtiqe puma put aw wikyaniqat pañqawu. Noqw pam put aw pituqw, Jesus put tūviñtaqe,

41 Aw pañqawu: Ya nu un hintsanniqat um nāwakna? Noqw pam pañqawu: Tutuyqawhqa, um as okiw ivosiy tālawrani.

42 Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay nam uhposiy tālawnaa. Pay um qapēvewnaqe ayo taviwa.

43 Noqw pahsat pay pam pōsiy tālawna; nihqe Jesus anki, God pas hihtatimakañwo. Noqw sinom sohsoyam put aw yórikyaqe, God pas tayawnaya.

19

Jesus and Zacchaeus

1 Noqw Jesus Jerichot aw pítuhqe, an yámakto.

2 Noqw hak tāqa Zacchaeus yan mātsiwhqa pep qatu. Pam hak moñwit enem sīvat ōmalalwaqamuy amuñaqw mohpeq'a; nihqe kāhak'í.

3 Noqw pam Jesus hákiynihqat as aw yórikniqey tuwanta; noqw sinom hūrs hintaqw, pay pam kurs hin aw yórikni, hak tsāvanihqe ōviy'o.

4 Nihqe ōviy pam amupyeve wárikqe, pas pay aw yórikniqe sycamore-tsokit an wūvi, pam pañniniqw ōviy'o,

5 Noqw Jesus put háqamniqw aw pítuhqe, ōmi tātayht, put túwahqe, aw pañqawu: Zacchaeus, pis'oqtit hāwii, taq nu pu' pas pay soon uhkiy ep qa huruhtini.

6 Pu pam pis'oqtique, pañqw hawht, hahlaykañw, kiy aw put pitsína.

7 Noqw sinom put aw yórikyaqe, sohsoyam qayan unañway pañqawwa: Yaw pam hakiy tāqat qaanhinmaqat kiyavaqwwi-atniqe ōviy ámumnihqat pañqawwa.

8 Noqw Zacchaeus wunuptuqe, Tutuyqawhqat aw pañqawu: Tutuyqawhqa, nu hihta ihmuy nāsamiq yantaqat ōokiwyaqamuy huytani. Pu kurs nu hakiy sivit ep hihta paysoq nawhke', nu nālōs hóyokiwtat put aw ahoytani.

9 Noqw Jesus put aw pañqawu: Pu' hapi it talōnvaqat ep um, pu umum yesqam ayo nōña, pay pi um Abraham ahpiy aniwhitiqw ōviy'o.

10 Pi nu' Sinot Tiat haqami hiniwhtotiqamuy hēve', ayo óyaniqe pitu.

The Parable of the Gold Coins
(Mt 25.14-30)

11 Noq̄w pumuy iit nanaptaq̄w, Jesus qa lavayyukut, pumuy amumi hihta tūwutsit akw yuaayku, pam Jerusalem aq̄w pitu-toqe ḡviy'ō. Noq̄w ka God moñwtunatyat āpiy pay mātaqtiniqat sinom pan wūwantota.

12 Noq̄w ḡviy pam pañqawu: Hak pavansino moñwtunatyat makiwniḡe ḡviy yāvoqhaqamii, pay nāt piw ahoy pitunikañwo.

13 Nihqe pam tumal'aymuy pakwtnihqamuy wánwayht, amumi pakwút-sikip sunat sīvat oyat, amumi pañqawu: Uma inuhsavo it apitoyni'yuñwni.

14 Noq̄w put amum sinoiwtaqam put aw qa suhtaḡ'ewyaqe añk hakiy hōnaqe pañqawa: Itam it itamumi moñw'iwtañiqat qa nānawakna.

15 Noq̄w ahpiy pantaq̄w pam moñwtunatyat makiwhqe, ahoy pitu. Nihqe pahsat pu imuy tumal'a'yatuy amumi sīvat ḡyahqey pumuy wánwayniwyaniqat pam pañqawu, puma huhyayaq̄w, hihsa'haqam pi hak aw hōyoknañwuqat navotniḡe ḡviy'ō.

16 Noq̄w pahsat pu mohti'maqa pítuhqe aw pañqawu: Moñwi, ura um inumi sunat sīvat noaq̄w, nu put aw pakwút-sikip sunat sīvat hōyokna.

17 Noq̄w pam put aw pañqawu: Um súanhti, lomatumal'aya. Um hihta qa hímuniñqat ep qa paysoḡ hintsana, ḡviy um pakwút-sikip wuhkokitsokit aw moñw'iwtañi.

18 Pahsat pu añkniñqa pítuhqe aw pañqawu: Moñwi, ura um inumi sunat sīvat noaq̄w, nu put aw tsivót-sikip sunat hōyokna.

19 Noq̄w moñwi put aw piw an lavayhtiqe pañqawu: Pay ḡviy piw um tsivót-sikip wuhkokitsokit aw moñw'iwtañi.

20-21 Pu piw suhka pítuhqe put aw pañqawu: Moñwi, taay, yep uhsiva. Nu uñ mamqasqe, ḡviy nu it hōhōnpit ep put mōki'ta. Um pi a'nō unañway'taqe, haqam hihta qa tavit ep kwúsuñwu; pu um hihta qa uyht put hōqñwu.

22 Noq̄w moñwi put aw pañqawu: Nu nāp uhlayiy akw uñ hin yukunani, um nukpantumal'aya. Kurs um nuy a'nō unañway'taq̄w put navoti'ta. Kurs nu haqam hihta qa tavit ep kwúsuñwu, pu hihta qa uyht put hōqñwu.

23 Ya hinoq̄w um nuy pantaq̄w tis nāpi isivay sivaḡimi qa pana? Pi um panhtiḡw, nu pite', ihimuy-nikañw pu put ep ahsatit enañ ḡmahtani.

24 Pu pam aqlaq̄ hoñqamuy amumi pañqawu: Uma put sīvayat nawhkiyat pakwút-sikip sunat sīvat himuy'taqat put maqayani.

25 Noq̄w puma put aw pañqawu: Moñwi, pay pam pakwút-sikip sunat sīvay'ta.

26 Noq̄w pam amumi pañqawu: Nu umumi pañqawni: Añ

himuy'yuñqam piw hihta makiwyani. Pu ñastanihqā hikis as pay hihta himuy'taqey kwayhni.

²⁷ Pu imuy ituwqamuy nu amumi moñw'iwtaniqat qa nānawaknaqamuy uma pew tsamye', inutpip qōqyani,

The Triumphant Entry into Jerusalem

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Noqw Jesus yan lavayhtit, sinmuy amupyeve Jerusalem aqwat nakwsu.

²⁹ Nihqe pam haqam tsomot, Olivet yan mātsiwhqat, aw pitu, Bethphage-kitsókit-nikañw, pu Bethanyt-kitsókit, pumuy hayiñwnaqee. Nihqe pam lōqmuy put aw nānatuwnaqamuy ayataqe,

³⁰ Amumi pañqawu: Uma umupyeve kitsókit awni. Nen uma ep pake', morohyat sómiwtaqat túwani. Nāt pas qa hisat hak aqw wūvi. Uma put ñaht, añqw wikni.

³¹ Noqw ason kurs hak umuy hinoqw put ñáñahqat túvintaqw, uma yan lavayhtini: Tutuyqawhqa it nāwaknaqw ōviy'o.

³² Noqw ima ayaiwhqam ahpiynihqe, hin pam pumuy amumi lavayhtiqat an yori.

³³ Noqw puma morohyat ñáñahq, pohkoy'yuñqam amumi pañqaqwa: Ya uma hinoqw morohyat ñáñaha?

³⁴ Noqw puma pañqawu: Itahtutuyqawhqa it nāwaknaqw ōviy'o.

³⁵ Nihqe puma put Jesus aw wikvaqe, yuwsiy morohyat aqw ahpatat, put aqw Jesus tsoka.

³⁶ Pu pam pañ nakwsuqw, sinom pōñawit yuwsiy ahpatota.

³⁷ Pu ōviy pam kitsókimi hayiñwnaqe, pāpu pay tsomot Olivet añ pihpoqniqw, pahsat pu sohsoyam put añk wīsiwtaqam pas tōnay añqe' God tayawintivaya, pu pam sohok hihta qaōwítumaltaqw, put ep puma put pas hihtativaya;

³⁸ Nihqe pañqawtiwisa: Nam Moñwi, Tutuyqawhqat natñwaniyat añ pitútoqa tayawintiwa. Nam ōveqatsit ep kwakwhat yēsiwaa. Nam Sus'ovenihqa, kaptitiwaa.

³⁹ Noqw haqawat Pharisee-sinom sinsonñaqw Jesus aw pañqaqwa: Tutuqaynaqa ūmi nānatuwnayaqamuy mēwaa.

⁴⁰ Noqw pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Nu umumi súañqawni: Pas imuy qa hiñqawaniqw, soon yañ o'wa qa sákmani.

Jesus Weeps over Jerusalem

⁴¹ Noqw pam Jerusalem aw hayiñwnaqe aw tātayhqe, put ep paklawu, pañqawkañwo:

⁴² Is as uma yepehaq pu' kwakwhat yēsiwniqat haqe' qatsqat māmatsyani! Noqw núñwupi umuhposi qatālawva.

43 Pi nāt hisat aw pituq̄w, umuhtuwq̄am namurulnit akw umuhkitsokiy pónokni, nānan'ivaq̄w put uhtayani.

44 Nen put tutskwami sahpuknayani, uma pep ki'yuñq̄amuy énaña. Noq̄w pep qa haq̄am owa nāp q̄eniy ep akwsin̄wni, ispi Sus'oveq̄nihqa umumi pohtaq̄w, uma put qa mātsi'yuñq̄'ö.

Jesus Goes to the Temple

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

45 Pu pam God kīyat aw pákihq̄e, pep hihta huhyayaq̄amuy, pu tuhtuy'yaq̄amuy pañq̄w ipwanva;

46 Nihq̄e amumi pañq̄awu: Ikiy ep nāwakintotamantani. Noq̄w uma soq̄ put uuyiñtuy kivatoȳnaya.

47 Pu pam nāq̄avo God kīyat ep tūtutuq̄ayna. Noq̄w pay God awwat mohpeq̄ momñwit-niq̄w, pu tutavot tūtutuq̄aynayaq̄am-niq̄w, pu sinmuy amuñaq̄w pavansinom, puma hin as put nīnayaniq̄ey hēvi'yuñwa;

48 Nit hinhtotiniq̄ey qa tutwa, sinom sohsoyam put aw pās tūq̄ayyuñq̄w öviy'o.

20

The Question about Jesus' Authority

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

1 Pu hisat pam God kīyat ep sinmuy tutuq̄aynaq̄e lomat-uawit yuaata. Noq̄w God awwat mohpeq̄ momñwit-niq̄w, pu tutavot tūtutuq̄aynayaq̄am, wukw'a'yatuy amumum put aw ökihq̄e,

2 Aw pañq̄aq̄wa: Kurs itamuy hihta āawnaa. Ya um hihta öqalat aw yankañw iit hintsaki? Ya hak un̄ it öqalat maqa?

3 Noq̄w pam lavayhtiq̄e amumi pañq̄awu: Kurs nu tuwat umuy sūk̄w hihta tūviñtani. Noq̄w uma nuy āawnayani.

4 Ura John kūyit akw tūtuvoylalawu. Ya pam haq̄aq̄w put makiwa? Sen öveq̄atsit añq̄ö? Sen sinmuy amuñaq̄ö?

5 Noq̄w puma put nānami yuaatotaq̄e pañq̄aq̄wa: Ya sen itam Oñaq̄'ö, kitotani? Soon qa pam itamumi pañq̄awni: Noq̄w hinoq̄w uma put aw qa tūtuptsiwa?

6 Ya sen itam Sinmuy amuñaq̄'ö kitotani? Noq̄w soon sinom sohsoyam itamuy qa tatatupq̄öq̄yani. Pi púmuyñiq̄w John pas antsa God lavay'ayaata.

7 Noq̄w öviy puma lavayhtotiq̄e aw pañq̄aq̄wa: Pay kurs pi hin put háq̄aq̄wnihq̄at itam pañq̄aq̄wani.

8 Noq̄w Jesus pumuy amumi pañq̄awu: Pay öviy nu piw soon hihta öqalat aw yankañw iit hintsaq̄ey umuy āawnani.

The Parable of the Tenants in the Vineyard

(Mt 21.33-46; Mr 12.1-12)

9 Pahsat pu pam tūwutsit hihta tuawi'taqat sinmuy amumi yuaativaqe amumi pañqawu: Hak tāqa ōvat uyht, tumalay'yuñqamuy amumi put mātap, wūyavo yāvoqhaqamii.

10 Pu ōvat kwañwtinisavotiqw, pam ovauyit tumalay'yuñqamuy amumi hoñviayay hōna, puma aniwniyat añqw put maqayaniqat ōviy'o. Noqw tuwat soq ovauyit tumalay'yuñqam put wuvahtotat, qa hihta hintaqat pañqw hōnaya.

11 Pu piw pam sukw hoñviayay pumuy amumi hōna. Noqw pay puma piw put wuvahtotat, hamanhintsatsnat, qa hihta hintaqat pañqw lālayya.

12 Pu amuñk pu' pam piw sukw pumuy amumi hōna. Noqw piw pay puma put ōputotat, qalavohaqami tūvaya.

13 Pahsat pu ovauyit himuy'taqa pañqawu: Ya sen nu hintini? Han pi amumi pas aw iunañway itiy tavi. Pay ka as puma put aw yórikye', kaptsitotani.

14 Noqw ovauyit tumalay'yuñqam put tutwaqe, nānami lavayhtotiqe pañqawa: I' hapi nay akpetani. Taay, itam nīnayaqw, himu himuatniqa itahhimuniwhtini, kitota.

15 Pu ōviy puma ovauyit añqw qalavohaqami put wikyat, nīnaya. Taay, noqw ya ovauyi'taqa it ep sen pumuy hintsanni?

16 Pam pite', imuy tumalay'yuñqamuy qōye', pas pētuy amumi ovauyit noani, pam kita. Noqw puma put nanaptaqe pañqaqwa: Soon pantani.

17 Noqw pam pumuy amumi tātayht, pañqawu: Ura yan pey'ta: Owa kīlalwaqamuy amuhpiy qalavo tūviwhqa hapi tuyqaatniwhti, yan'i. Noqw ya pam lavayi hihta lavayhti?

18 Put owat ep yēvaqa yoyhni. Nikañw ason pam hakiy aw yēve', tostani.

The Question about Paying Taxes

(Mt 22.15-22; Mr 12.13-17)

19 Noqw God awwat mohpeq momñwit, tutavot tūtutuqaynayaqamuy amumum put lavaiyat māmatsya, suyan pi pam pumuy amunkiwakw sōmokyuaaykuq'ō; nihqe ōviy puma āpiy put nuayaniqey anhtotikañw, sinmuy mamqastoti.

20 Noqw ōviy puma put aw pās tūqayyuñwa, piw hakim put mokmani'yuñwniqat put aw hōnaya, puma hakim suan hinyuñqey as nawip'ew hinyuñq'ō. Nen puma put lavaiyat unahepye', pep tutskwat ep ōqalay, pu tunatyayat aw put mātapyani.

21 Noqw puma put tūviñtotaqe aw pañqaqwa: Tutuqaynaqa, itam ūmi navoti'yuñqw, um suan yuaatakañw hihta súantaqat sinmuy tutuqayna. Pu um qa hakiy pas hihtay'kañw, pas qa atsats God tunatyayat tūtutuqayna.

22 Ya pay itam hihta añ sivit Caesar aw ðooyyaniqw, pam súanta, sen qa súanta?

23 Noqw pay pam pumuy unatwiyamuy māmatsqe, amumi pañqawu: Ya uma hinoqw nuy unaheptota?

24 Kurs inumi votōnat mahtaknayaa. Ya i' hakiy pitsánwaat ep pey'ta? Pu hakiy tuñwniat añ pey'ta? Noqw puma lavayhtotiqe, pañqawu: Caesar pitsánwaata.

25 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Turs uma hihta Caesar himuyat Caesar aw noayani. Pu God himuyat uma God aw noayani.

26 Noqw pay puma kurs hin sinmuy amutpip put lavayiyat ep hintsatsnani. Nihqe puma put lavayiyat ep kātayuñqe, pay qa hiñqaqwa.

The Question about Rising from Death

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

27 Pahsat pu hakim Sadducee-sinom, yaw so'pum pay ahoy qa yesvaniqat pañqaqwaqam put aw öki; nihqe put tūviñtotaqe,

28 Aw pañqaqwa: Tutuqaynaqa, Moses itamumi tutaptaqe yan pēna: Kurs tāqa nōmay'taqa qa tímuy'kañw mokq, put pāvaat, sen tupkoat put nōmayatniñwuqat amum qatupte', put eñem tíoymantani.

29 Noqw ura as hakim tsáne'nihqam nānatupkom yēse. Noqw amuñaqw suspavaam as nōmatat, qa tímuy'vat pay mōki.

30 Noqw añkniha put nōmayatniñwuqat amum qatuptut, tuwat qa tímuy'kañw mōki.

31 Noqw pu amuñkniha pay piw amunhti. Noqw puma as tsáne'nihqam put nōmatotaqw, qa hihtawat eñem wuhti ti'va.

32 Noqw nuhtuñk pu' wuhti tuwat mōki.

33 Noqw ya öviy sinmuy ahoy yesvaqw, pam hihtawat pumuy tsáne'nihqamuy nōmaatni? Pi puma sohsoyam put nōmatota?

34 Noqw Jesus lavayhtiqe amumi pañqawu: Sinom yep qatsit ep nōmalalwa, piw puwsuñwlalwa.

35 Noqw pay ima hakim mokiwyu añqw ahoy yesve', qatsit nātoniqat ep ökiniqey pay ep pávanyaqamuy qa nōmalalwani, piw qa puwsuñwlalwani.

36 Piw soon puma pāpu so'ni. Pi puma God hoñvi'aymuyatuy pas amunyuñwni. Puma ahoy yesve', God tímatni.

37 Noqw kurs uma so'qam ahoy yesvaniqat ep tūviñtotaniqw-ya Moses himutskit lavayhtiqe hin pēnaqe hihta lavayhti? Ura God Abraham Tutuyqawhqaatniñqat pañqawu, pu Isaac Tutuyqawhqaata, pu Jacob Tutuyqawhqaata,

38 Ispi pam qa so'pumuy Tutuyqawhqaamu, pi yesqamuyu; pi putniqw sohsoyam yēse.

³⁹ Pahsat pu tutavot tūtutuqaynayaqamuy amuñaqw haqawa lavayhtiqe pañqawu: Tutuyqawhqa, pas um súañqawu.

⁴⁰ Pahpiy pāpu puma put hihta tūviñtotaniqey aw qa unahintsatska.

The Question about the Messiah

(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Pu pam pumuy amumi pañqawu: Ya hintaqw òviy uma Christ David tíatnihqat pañqawu?

⁴² Noqw pi David Tātawit pey'taqat ep nāp pañqawu: Tutuyqawhqa, Imoñwiy aw pañqawu: Um hāk iputvaqewat qatuqw

⁴³ Nu uhtuwqamuy áñwutaqw, puma ūmi maqaptsi'yuñwñiqat pahsavoo.

⁴⁴ Noqw òviy hapi David put Moñwílawu; noqw hin pam put tíata?

Jesus Warns alainst the Teachers of the Law

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40)

⁴⁵ Pahsat pu sinom sohsoyam tūqayyuñqw, pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu:

⁴⁶ Uma tutavot tūtutuqaynayaqamuy amuhpe qa nāunay'yuñwñi. Puma wupausit usnumyaniqey nānawakna, pu kitpik amumi hahlaykwa yuaatiwñiqata; pu tsotsvalkiva mohkaqe tsotsókpit tuñlay'yuñwa, pu nōviwhqat añ nukñwat qeqnita.

⁴⁷ Ima hapi koñnanalvutuy kīyamuy tusoqk-wahanni'yuñwa. Puma nawip'ew hinkahkañw, nānawakne' sutsépyuaativayañwu. Puma hapi pas pavan qaōwíhintsaniwiyani.

21

The Widow's Offering

(Mr 12.41-44)

¹ Pu pam kwuhpukqe kahksinmuy kuwahtipuy sivatatañpit aqw tañalalwaqamuy amumi yori.

² Noqw pu piw pam hakiy òokiwhqat koñnalavut pañsoq lōqmuy palavotōnat pahpañqw tuwa.

³ Nihqe pam pañqawu: Pas antsa nu umumi pañqawni: I' òokiwhqa koñnalavu imuy sohsoqmuy amuhpenihqe hóyokiwtaqat pañsoq pana.

⁴ Ima pi pay sohsoyam qarūrumnayakahkañw, hihta akwsiñqat añqw God enem kuwahtiput pañsoq tañatota. Noqw i' pi okiw hihta rūrumnakañw, pas hihta akw qátuhqey sohsoq pañsoq pana.

Jesus Speaks of the Destruction of the Temple
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Noq̄w haq̄awat God k̄iyat yuaatotaqe pañq̄aq̄wa: Is uti! pam lomao'wat akw lomasniwa, pu h̄ihihta kuwahtiput akw'a. Noq̄w Jesus pumuy amumi pañq̄awu:

⁶ Ya uma īit yañ o'wat aw tāyuñwa? Pay nāt hisat aw pituq̄w, pep pu' qa haq̄am owa nāp q̄enyi ep akwsiñw̄ni. Pam sohsoy sahpumhtini.

Troubles and Persecutions
(Mt 24.3-14; Mr 13.3-13)

⁷ Noq̄w puma put t̄uviñtotaqe aw pañq̄aq̄wa: Tutuq̄aynaqa, noq̄w ya īi hisat yaniwhtini? Pu hisat paniwhtiniq̄w himu put tuawi'tani?

⁸ Noq̄w pam pañq̄awu: Uma tunatyaltote' qa ūnatoyniwyani. Taq̄ kaysiwhq̄am inatñwaniy añ ōke' pañq̄aq̄wani: Nu' Christ, kitotani; pu piw Aw hayiñw̄ti, kitotani. Noq̄w ōviy hapi uma qa amuñyani.

⁹ Sinom nāq̄ōytivayani, piw q̄anamítuq̄ayvahsi'yūñw̄ni. Noq̄w pay uma put nanapte' qa tsawiniwyūñw̄ni. Pi īi yantaqa pas soon qa mohti yaniwhtini. Nīkañw hapi pay nāt qa pep so'ñwamiq̄ p̄ituni.

¹⁰ Pahsat pu pam pumuy amumi pañq̄awu: Haq̄am hihtuwat sinom hihtuywatuy sinmuy amumum nehpewi hoñvani. Pu moñwtunaty sup moñwtunatyat ehpewhtimantani.

¹¹ Pu hāhaqe' tutskwa a'nō tayayaykuni; pu tsōñōstini; pu h̄ihimu wukotuyani; pu sinom h̄ihihta nuhtsel'e'wakw aw yōrikyani; noq̄w tokpelat añ h̄ihimu hihta tuawi'taq̄at māaktotini.

¹² Nīkañw hapi nāt īit qa yayhniwhq̄, sinom umumi may'yūñwe', umuy okiwsahsantivayani, tsotsvalkiva momñwituy amumi umuy mātaplalwani; pu sivikimi umuy tañalalwani. Noq̄w uma kitsókimi moñw'iwyūñq̄amuy amumi-nīkañw pu tutskwat aw moñw'iwyūñq̄amuy amumi tsamvaniwyani, uma isinomnihqe ōviy'o.

¹³ Noq̄w uma umuhtuptionsiwniy tunvotnayaniq̄at aw umuñem q̄enitiwmantani.

¹⁴ Paniq̄w ōviy uma pep hin lavayhtotiniq̄ey añwu pay wūwantotaniq̄ey q̄e'yaniq̄ey umuh'unañwpeq̄ yuki'yūñw̄ni.

¹⁵ Pay ason nu hapi umuy lavaymaq̄amantani, pu sūanwuw̄nitoynamantani. Noq̄w sohsoyam umuh-pew'iwyūñq̄am soon put ep umuy yumōñwaltotani, piw añwuy'yūñw̄ni.

16 Pu umunam, umuñum, umuhpavam, umuhtupkom, pu umuñaqwvim, pu umuhkwatsim umuy nuhtumi mātaplalwaqw, puma umuy haqawatuy qöqyani.

17 Pu sinom sohsoyam umumi qa suhta'ewyani, uma isinomnihqat öviy'o.

18 Nikañw hapi pay pas soon umuhqötöva umuhhömi himuwa sülawhtini.

19 Uma qa nañ'eknaye', qatsit himuy'vayani.

Jesus Speaks of the Destruction of Jerusalem
(Mt 24.15-21; Mr 13.14-19)

20 Pu ason Jerusalem solāwamuy akw nöyakiwtaqw, uma aw yórikye', pahsat uma put kīqötiwhqat aw hayiñtiqw uma nanaptani.

21 Pep pu' ima Judeat ep yesqam tuhtukwimi q watqani, pu kīveyaqam pañqw ahpiyyani, pu haqe' tutskwava hinnumyaqam qa pañso ahoy yuñni.

22 Pi ep hapi God sinmuy amumi nāoyni. Noqw tutuvenit añ hin pey'taqat sohsok añ aw antsaniwni.

23 Nikañw hisat aw pituqw añ nö'yiwyuñqamuy, pu añ yöyoñnayaqamuy kurs hin watqaniqamuy amuñem pas is óhini! Taq sinom pavan pas kānanaptani. Pi God itsívuat pumuy amumi hūrs tönaniwtani.

24 Noqw puma sipwuvahpit qalayats aw sülawhtini. Noqw tuwqaam pumuy tūwiktote', hāhaqe' tutskwat aw pumuy tsamyani. Noqw qa-Jew-sinom Jerusalem atsva wukukuykuyani, pumuy paptsiy añ kūkuyvaniqat aqw pahsavoo.

The Coming of the Son of Man
(Mt 24.29-31; Mr 13.24-27)

25 Pu tāwat, mūyawuy, pu sötuy añ himu hihta tuawi'yuñwni. Noqw hīhihtu sinom sóonhtote', kurs hin wūwantotani, pātuwaqatsi a'nö hoñvantakañw sōykitaqw öviy'o.

26 Noqw sinom hihta tūwaqatsit aw pītuniqat aw-sa tāyuñwe', tsawiniwkahkañw, unañwso'ni, pi övaqe öqala tayayaykuniqaw öviy'o.

27 Pep pu nu' Sinot Tiat öqalat pasiwkañw, qaan'ewkw tālawñway'kañw omawuy akw hawtoqw, sinom inumi tātayyani.

28 Noqw ason ii yantaqa hiniwmaq, uma kwuhpukye', ömiq tāyuñwni; ispi uma soon pas hisat ayo nõñakiwtaniqee.

The Lesson of the Fig Tree
(Mt 24.32-35; Mr 13.28-31)

29 Pu pam pumuy amumi himu hihta antaqat lavayit akw yuaaykuqe pañqawu: Uma nōnvospaltsokit aw wūwayani, pu hīhihta himutsotskita.

30 Puma sipölöy'vayaqw, uma aw tātayye', pay tal'añwhayiñwiwtaqat nanaptañwu.

31 Noqw pay pan hapi òviy uma ason iit yantaqat hiniwmaq aw tātayye', pay God moñwtunatyaat aw pitsíwtaqat nanaptani.

32 Pas antsa nu umumi pañqawni: Yep sinom pas soon tūtuwayaqw, pay sohsoy it yaniwhtini.

33 Pay as tokpela, pu tūwaqatsit tūwayani. Noqw ilavayi hapi pas soon tūwayani.

The Need to Watch

34 Nikañw uma nānami tunatyaltotini. Taq ka uma hihta nasani'yuñwe', pu honaqkuyit akw hōnaq'iwyuñwe', yep qatsit ep hihta tunatyat-sa aw tunatyawyuñwe' qa unañwtalawwayani. Nen uma qa navoti'kahkañw, put talōñnit aw suy'kini.

35 Pi sopkawtaqam sinom tūwaqalvoqhaqami yesqam put aw öke', soñawnen wivosit aqw kwisyani.

36 Paniqw òviy uma tunatyawkahkañw, yūmosa nāwakinwisni. Nen uma iit yaniwhtiniqat añqw ayo nōñakniqey aw öqawi'kahkañw, nuy Sinot Tiyat inutpip hoñni.

37 Noqw Jesus nāqavo God kiyat ep sinmuy tutuqayna; nit mihikq pañqw yámake' tsomot, Olivet yan mātisiwhqat aqwnen, epeq talōñnañwu.

38 Noqw qavonvaqw sinom sohsoyam suits God kiyat ep put aw öki, aw tūqayyuñwniqe òviy'o.

22

The Plot against Jesus

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Jn 11.45-53)

1 Noqw qa peken'oyvut pōlavikit nōviwniqat, Amutsva Yūmosanihqā yan tūñwantiwhqat aw pituto.

2 Noqw God awwat mohpeq momñwit tutavot tutuqay-nayaqamuy amumum hin as Jesus nīnayaniqey hēvi'yuñwa, Nikañw puma sinmuy mamqasya.

Judas Agrees to Betray Jesus

(Mt 26.14-16; Mr 14.10-11)

3 Noqw pahsat pu Satan, Judas Iscariot yan piw tūñwantiwhqat, imuy pakwt löq sihkay'taqamuy amumum tōnawtaqat pan unañwtoynaqw,

4 Pam ahpiynihqe, God awwat mohpeq momñwituy-nikañw pu solāwamomñwituy amumum pasiwna, hin as pam pumuy amumi Jesus mātapniqey òviy'o.

5 Noqw puma hahlayhtotiqe, put sīvat maqayaniqey aw pasiwnaya.

6 Noqw pam panhtiniqey pañqawhqe, hisat sinom Jesus qa ámumyaqw, momñwituy amumi put mātapniqey qenihevi'ta.

Jesus Prepares to Eat the Passover Meal

(Mt 26.17-25; Mr 14.12-21; Jn 13.21-30)

7 Pahsat pu òviy qa peken'oyvut pōlavikit ep nōviwniqat aw pitu. Ep hapi pu' Jew-sinom Amutsva Yūmosanihqat ep mañat nīnayañwu.

8 Noqw Jesus Peter-nit, pu John, pumuy ayataqe, amumi pañqawu: Uma ahpiynen, Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwniqat hin hintañwuqat itamuñem aw hintsanni. Noqw itam nōnōsani.

9 Noqw puma put aw pañqawu: Ya itam haqam put aw hintsanniqat um nāwakna?

10 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Meh, uma kīmi pakiqw, pep hak tāqa kuysivut akw kūyi'kañw umuhsawvani. Uma put haqami kīmi pakiqw, añk aw pākini.

11 Pu ason uma ki'taqat aw pañqawni: Itamuy tutuqay-naqa ūmi pañqawu: Ya haqam yeyespi? Pep nu as in-umi nānatuwnayaqamuy amumum Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwhqat nōsni.

12 Noqw pam tupatsveq wukoahpavit ep pās himu yukiw-taqat umumi mahtaknani. Pep uma hihta aw hintsanni.

13 Noqw puma ahpiynihqe, Jesus amumi hin lavayhtiqtat an yori. Nihqe puma Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwhqat hin hintañwuqat aw hintsana.

The Lord's Supper

(Mt 26.26-30; Mr 14.22-26; 1 Co 11.23-25)

14 Pu òviy aw pituqw, pam tunōsvoñat aw qatuptu; noqw ima pakw lōq sihkay'taqam ayaiwyuñqam put ámumya.

15 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Nu it Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwhqat umumum nōsniqey pas nāwakna, nu nāt qa kānavotat'a.

16 Pi nu umumi pañqawni. Pay nu soon put añqw piw nōsni, pay ason pas hisat God moñwtunatyayat ep pam aw antsaniwhq, pep pu' nu piw nōsni, pam kita.

17 Pu pam kuyapkuyit kwusut, put ep hahlayhtit, pañqawu: Huvam it kwusuyat nāhuyvaa.

18 Pi nu umumi pañqawni: Pas nu soon pāpu ovauyit aninayat añqw hikwni, pay ason pas hisat God moñwtunatyayat aw pítuniqat aw pahsavoo.

19 Pu pam pōlavikit kwusut, put ep hahlayhtit, yōhat, pumuy put maqa pañqawkañwo. I' hapi itoko umuñem taviwa. Yan uma hintsak-wise', akw nuy u'ni'yuñwni.

20 Pu pay piw an pumuy nōñosaqw, pam kuyapkuyit kwusut pañqawu: I' kuyapkuyi hapi iuñwa. Pam umuñem puhuvasiwnit pasiwnaniqe òviy munvaniwni.

21 Nikañw meh, hak momñwituy amumi nuy mātapniqa inumum tunösvoñat aw may'ta.

22 Noqw pay pi pas antsa Sinot Tiyat eñem hin yukihwqat pan nu yañqw ahpiyni. Noqw i' hak momñwituy amumi nuy mātapniqat eñem pas is óhini.

23 Pahsat pu haqawa puma yanhaqam hinhtiniqat puma nātuvihñtivaya.

The Argument about Greatness

24 Noqw puma pi piw nāñwuy'yuñwa, haqawa pa pas suspavanniqey mātaqtiniqat ep'e.

25 Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Qa-Jew-sinmuy moñwímat pi pumuy amumi pas tutuyqawya; noqw pu ima pumuy amumi moñw'iwyuñqam pumuy amumi unañwtavi'yuñqey pan túñwantiwya.

26 Noqw uma hapi qa panyuñwni. Pay umuñaqw pas suspavannihqa sustsākwnihqat pantani; pu i' moñw'iwtaga suñwámuy amuñem tumalay'tani.

27 Ya himuwa pas pávanniqö', sen tunösvoñat aw qátuhqa, sen nopni'taqa? Soon qa tunösvoñat aw qátuhqaniñwu. Noqw pi nu nuhtuñem hihta hintsakqey pankañw umumum yanta.

28 Inumi tuwantiwhq, uma hapi inumum añ kūkuyva.

29 Noqw òviy nu hapi umuy moñw'oyni, Ina nuy moñwtapqat pan'i.

30 Noqw uma inumum tunösvoñat aw yesve', inumum nōnovat, hihikwyani. Pu uma moñw'atsvewat añ yeskahkañw, Israel-sinmuy pakwt löq sihkay'tasikip sinoiwtagamuy amumi moñw'iwyuñwni.

Jesus Predicts Peter's Denial

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

31 Pu Tutuyqawhqa pañqawu: Simon, Simon, meh, Satan as umuy tuñlayhti, umuy söhövosit an tsātsayaniqe òviy'o.

32 Noqw pay nu uñem nāwakna, uhtuptsiwni qa sóonhtiniqat òviy'o. Noqw ason um ahoy inumi namtöke', uhtupkomuy öqalani.

33 Noq̄w pam put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pay nu umum sivikimi pákiniqey pas suhtaq'ewa, hikis nu umum mokniqeyu.

34 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Nu ūmi súañqawni, Peter: Pay ason pas um pāyis nuy qa tuwi'taqey pañqawhqa, pu'taqakowāko tōqtini.

Purse, Bag, and Sword

35 Pu pam pumuy amumi pañqawu: Ura nu umuy sīvat-nit, pu tukput-nit, pu totsit qa kiwiskahkañwyanīqat añqe' ayata. Noq̄w uma hihta haqtota? Noq̄w puma pañqawu: Qa hihtaa.

36 Pahsat pu pam pumuy amumi pañqawu: Taay, nikañw pu' hapi sivamoktukpuy'taqa put yawmani, pu pay tukpuy'taqa piw put yawmani. Pu sipwuvahpit nastanihqa pay pi pōsālay huye', sipwuvahpit túini.

37 Pi nu umumi pañqawni: Ura yan pey'ta: Pam qanhin-wisqamuy amumum pohtoylaniwta, yan'i. Noq̄w soon pam tutuveni qa iqatsiy añ aw antsaniwni. Pas antsa. Noq̄w tutuvenit añ hin nuy lavayhtiqa soon pas hisat yukiltini.

38 Noq̄w puma pañqawu: Tutuyqawhqa, itam lōqmuy sipwuvahpi'yuñwa. Noq̄w pam pañqawu: Pay pahsa'ni.

Jesus Prays

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

39 Pu pam pañqaw yamakt, pay hin hinhtiñwuqey anhtiqa, tsomot Olivet aqw'a. Noq̄w put aw nānatuwnayaqam piw put amumya.

40 Pu pam epeq pítuhqe, pumuy amumi pañqawu: Uma nānakawne', qa unaheviwyani.

41 Pu pam hihsavohaqami hak owat tūvañwuniqat, pam pahsavohaqami pumuy amuñaqwa ahpiyñhqe, pep tamōtswunuptut, nāwaknaqe pañqawu:

42 Inaa, pay pi um kurs nāwakne', um it kānavotpit inuñaqwa ayo távini. Nikañw pay qa itunatyay annit, uhtunatyay an um hinhtini.

43 Noq̄w ōveqatsit añqwa hoñviaya put aw mātaqtīqa, put ōqalmaqa.

44 Noq̄w pas pam kānavoti'taqe, pahsat pu pas pavan nāwaknaqwa, pālaat uñwat an tutskwami wukotsölölōta.

45 Pu pam nāwaknaqe, wunuptut, put aw nānatuwnayaqamuy amumi pítu. Noq̄w puma qahahlayhpit akw māmañwuy'qe kurs tokva.

46 Noq̄w pam amumi pañqawu: Ya uma hinoq̄w tōka? Uma yesvat nāwakintotani, taq uma unaheviwyani.

The Arrest of Jesus

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.3-11)

47 Noq̄w pam nāt yuaataq̄w, pay kaysiwhq̄am sinom amumi ōki. Noq̄w i' hak Judas yan mātsiwhq̄a sinmuy amut-pipo pītuhq̄e, Jesus awnihq̄e, tsohtsona. Ura as pam imuy pakwt lōq̄ sihkay'taq̄amuy amumum tōnawta.

48 Noq̄w Jesus put aw pañq̄awu: Judas, ya um nuy tsohtsonaq̄e, pan nuy Sinot Tiyat nuhtumi mātapni?

49 Noq̄w ima Jesus ámumyaq̄am hiniwh̄tiq̄at nanaptaq̄e, put aw pañq̄aq̄wa: Tutuyq̄awh̄q̄a, ya itam sipwuvahpit akw rohomhtotini?

50 Noq̄w pumuy amuñaq̄w haq̄awa God awwat mohpeq̄ moñwit tūwikiyat wuvahtaq̄e, putvaq̄wat naqvuyat tuku.

51 Noq̄w Jesus lavayhtiḡe pañq̄awu: Hapi, pay pahsa'ni. Pu pam put naqvuyat aw tónokq̄e q̄alapt̄sina.

52 Pahsat pu Jesus God mohpeq̄ momñwituy amumi pañq̄awu, pu God kīyat ep solāwamomñwituy amumi-nikañw, pu wukw'a'yatuy put aw ōkihq̄amuy amumii: Ya uma añq̄aq̄w hakiy uyiñwut awyaq̄e, ōviy pas piw sipwuvahpi'kahkañw, pu murikhoy'wisa? kita.

53 Himu pi nu nāq̄avo God kīyat ep umumum hinnumq̄w, uma nuy q̄a ñuaya? Noq̄w pay pu' hapi uma q̄atalpuve hintsatskiwh̄q̄at hinhtotiniq̄w umuñem q̄eniti.

Peter Denies Jesus

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

54 Pahsat pu puma put ñuayaq̄e, pahpiy wikyaq̄e, God awwat susmohpeq̄ moñwit kīyat ep wikvaya. Noq̄w Peter yāvaq̄ put añk̄ hinma.

55 Noq̄w puma ihkaq̄e aw nōyakiwtaq̄at nāsave q̄ōhyaq̄e aw yesvaq̄w, Peter amumum q̄atuptu.

56 Noq̄w hak māna tūwiki put q̄ōhit aqlap q̄atuq̄w túwahq̄e, put aw taynumt pañq̄awu: I' tāqa piw put ámuma.

57 Noq̄w pam put q̄a nakwhaq̄e pañq̄awu: Wuhti, nu put q̄a tuwi'ta.

58 Pu ahpiy hihsavoniq̄w, piw suhka put túwahq̄e pañq̄awu: Pay um piw pumuy amumi tōnawta. Noq̄w Peter pañq̄awu: Tāqa, q̄a hin pi.

59 Noq̄w ahpiy ka tāwat añq̄e' sūs q̄ōniltiq̄w, piw suhka pas q̄a nánah̄tsopkañw pañq̄awu: Pay pi pas suyan i' piw put ámuma. Oviy pi pam Galileet añq̄w sino.

60 Noq̄w Peter pañq̄awu: Tāqa, nu un̄ hiñq̄awh̄q̄ q̄a māmatsi. Noq̄w pahsat pay nāt pam yuaataq̄w, taq̄akowāko tōq̄ti.

61 Noq̄w Tutuyq̄awh̄q̄a namtōkt, Peter aw tātayi. Noq̄w Peter Tutuyq̄awh̄q̄at lavayiyat u'na, ura pam put aw pañq̄awu: Nāt taq̄akowāko q̄a tōq̄tiq̄w, um nuy q̄a tuwi'taq̄ey pāyis pañq̄awni.

62 Noq̄w Peter pañq̄w yámakq̄e nāvakhuruhta.

*Jesus Mocked and Beaten**(Mt 26.67-68; Mr 14.65)*

63 Noqw tahtaqt Jesus nuy'yuñqam put aw tututsiwya, pu wuvalalwa.

64 Pu puma hihta akw put pos'uhtayaqe taywayat wuvalal-wakahkañw, tūviñlalwaqe pañqawu: Kurs pañqawuu. Ya hak uñ wuvahta?

65 Pu puma hihin pu ehpewi qalomáyuaatota.

*Jesus before the Council**(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)*

66 Pu òviy panis tālawvaqw, sinmuy amuñaqw wukw'a'yat-niqw, pu God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu tutavot tutuqaynayaqam sumitsovaltiqw, Jesus pumuy amumi wīkiwa.

67 Noqw puma put tūviñtotaqe aw pañqawu: Kurs itamuy āawnaa. Ya um pas antsa God añqw moñw'asi'taqa? Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Nu umuy āawnaqw, soon uma tūtuqsiwani.

68 Pu kurs nu as piw tuwat umuy hihta tūviñtaqw, soon uma nuy āawnayani, piw soon uma nuy mātapyani.

69 Noqw yahpiy haqahpiy nu' Sinot Tiat God Sus'òqaltutuyqawhqat putvaqe qátuni.

70 Pahsat pu puma sohsoyam pañqawu: Um pa God Tíata! Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Uma súañqawu.

71 Pahsat pu puma pañqawu: Ya hinoqw pas nāto piw hak hin hihta tsokanani? Pi itam hapi pas nāp moayat ahpiy put nanapta.

23*Jesus before Pilate**(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)*

1 Pahsat pu pep tsovawtaqam sohsoyam hoñvaqe, pep tut-skwat ep moñwi Pilate yan mātsiwhqat aw Jesus wikya.

2 Pu puma put hihinhihta nēveltotoynayaqe pañqawu: Itam it aw nanaptaqw, itamuy Jew-sinmuy nukushintsahsana; pu itam hihta añ sivit Caesar aw qa òoyyaniqat itamumi pañqawlawu, yaw pam pas nāp moñw'asi'taqey pañqawlawhqe òviy'ò.

3 Noqw Pilate put tūviñtaqe aw pañqawu: Ya um Jew-sinmuy moñwiam? Noqw pam hu'waqe, aw pañqawu: Um súañqawu.

4 Pahsat pu Pilate God awwat mohpeq momñwituy-nikañw pu sinmuy amumi pañqawu: Pay kurs i' qa haqam hihta ep qaanhti.

5 Noqw pahsat pu pas puma qa tūtuqayyaqe pañqawu: Noqw pi pam sinmuy hin u'nañwina, nihqe ahsupoq Jew-sinmuy

amuhpa' tūtutuqaynatinuma, Galileet añqw hoyóyoykukañw pew pahsavoo.

Jesus before Herod

6 Noqw Pilate put navotqe, tūviñta sen pam Galileet añqwnihqata.

7 Noqw kurs pam Herod moñwihkayat añqwnihqat navotqe, āpiy pay Herod aw put hōna, pam piw ephaqam Jerusalem ep qatuqiw ōviy'ō.

8 Noqw Herod Jesus aw yórikqe, pas hinhaqam hahlayhti, pam as hisat put aw yórikniqey nāwaknaqe ōviy'ō. Pam pi put hīhihta hintsakq navotqe, sakiqw as pam hihta kātumaltaqw aw yórikniqey wūwanta.

9 Pahsat pu pam put hīhihta tūviñlawu. Noqw pay Jesus pas qa lavayhti.

10 Noqw God awwat mohpeq momñwit, tutavot tutuqaynayaqamuy amumum añ hoñkahkañw, a'nō put hihta nēveltotoynaya.

11 Noqw Herod-niqw pu sōlawamat put qahihtatotaqe, aw tututsiwyā; nihqe hihta lolmat yuwsinayat, ahoy Pilate aw lālayya.

12 Noqw ep talōñnit ep Pilate Herod amum nākwatsta, puma as hihta ep nehpew'iwtaqe ōviy'ō.

13 Noqw Pilate God awwat mohpeq momñwituy, pu sinmuy amumi moñw'iwyuñqamuy-nikañw, pu sinmuy sohsokmuy tsovalaqe,

14 Amumi pañqawu: Uma as it tāqat inumi wikvaya; nihqe yaw pam sinmuy nukushintsahsanqat inumi pañqaqwa. Noqw meh, nu umutpik put puprikq, kurs uma put hīhihta nēveltoynayaqw pas qa panta.

15 Pas qae, pu Herod pīw pan tuwa. Pi nu umuy put aw hōna. Noqw meh, pay kurs pam qa haqam hihta mokiwyu hihkay'taqat hinhti.

16 Pay nu ōviy put a'nō wuvahtat, mātapni.

17 Put nōviwhqat ep pam pas pay soon hihtawat pumuy amumi qa mātapñwunihqe ōviy pan lavayhti.

18 Noqw puma sūsaq sáakmaqe pañqaqwa: It ayo tūvat, itamumi Barabbas mātavii, kitota.

19 (I' Barabbas as kīve sinmuy qaunánwtalawnaqe, hakiy nīna. Nihqe ōviy sivikimi tūviwa.)

20 Pahsat pu ōviy Pilate as Jesus mātapniqey nāwaknaqe, piw sinmuy amumi yuaayku.

21 Noqw puma sáakmaqe pañqaqwa: Nahoylehtsit aw múaa, nahoylehtsit aw núaa.

22 Noq̄w pam pumuy amumi pu' pāyis pañqawu: Ya hínoq'ö? Ya pam hihta qalomáhinhtiqw öviy'ö? Pay pi nu qa hihta mokiwuy hihkay'taqat put aw tuwa. Pay nu öviy wuvahtat mātapni.

23 Noq̄w pay puma pas tōnay añqe' sa'taqe, pay pam pas nahoylehtsit aw muiwniqat nānawakna. Noq̄w sinom God awwat mohpeq momñwituy amumum sáakmaqe, nawis'ew tütuyqawvaya.

24 Noq̄w pahsat pu öviy pumuy hin nānawaknaqw pantaniqat Pilate pan yuku.

25 Pahsat pu pam it hakiy sinmuy qaunánwtalawnaqe hakiy nīnaqe sivikimi tūviwtaqat mātavi, sinmuy hin nānawaknaqat pan'í. Nit pam Jesus pumuy tunatyayamuy anhtiniqe amumi put noa.

Jesus Nailed to the Cross

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

26 Noq̄w puma Jesus pahpiy wikkahkañw, hakiy Simon Cyrene añqw sino tutskwañahaqaww pitutoqat nuayaqe, put nahoylehtsit ikwiltoynaya, Noq̄w pam Jesus añk put ikwiwta.

27 Noq̄w sinom qaan'ewakw hintaqam Jesus añkya, pu hakim momoyam put añk ókiwa kitiwiskahkañw, tsaykiwisa.

28 Noq̄w Jesus pumuy amumi namtökt pañqawu: Uma Jerusalem añqw momoyamu, uma qa inuñem tsaykitani; uma nennem, pu umuhtimuy amuñem tsaykitanikahkañwo.

29 Taq meh, nāto aw pituqw, pu' sinom pañqawani: Naspi haqawat añ qa tilalwaqamu; pu naspi haqawat qa hisat nō'yiltotiqamu, pu pīhuy akw qa hakiy yōyoñnayaqamu.

30 Pep pu sinom tuhtukwimi pañqawtivayani: Itamumi sahpuku; pu tsotsmot aw pañqawani: Itamuy āmaa, kītotani.

31 Kurs puma soñawnen himutskit nāto qehput yan hintsatsnat, puyaw tis lakput hintsatsnani?

32 Noq̄w hakim löyöm hihta ep qaanhtiqam nīniwniqe put amum wīkiwa.

33 Pu öviy puma haqami, Calvary yan mātsiwhqat, aw ökihqe, pep put nahoylehtsit aw muaya, pu hihta ep qaanhtiqamuy pīwu, suhka put putvaqewatniqw pu suhka put suyvaqewata.

34 Pahsat pu Jesus pañqawu: Inaa, pay um okiw it yantaqat pumuy amuhpiy ayo yúkuni, puma hintsatskagey qa mātsi'yunqw öviy'ö. Noq̄w puma put yuwsiyat nāhoy o'yaqe, put öviy nanavö'ya.

35 Noq̄w sinom hoñkahkañw aw tāyuñwa. Noq̄w momñwit nuhtum put aqw tutsiwhiñqaqwaqe pañqawwa: Pam pētuy ayo oya, pu' pi nāp ayo nātapnikañwo. Kurs pas pay pam God añqw moñw'asi'taqe namorstiwhqanen ayo nātapni.

36 Noq̄w solāwam piw nuhtum put aw tututsiwyakahkañw put awyaqe vinegar put mamqaya,

37 Pañqawkahkañwo: Kurs pay um pas Jew-sinmuy moñwíamnen um ayo nātapni.

38 Noq̄w put atsva himu pey'ta, Greek-sinmuy-nikañw, pu Latin-sinmuy-nikañw, pu Hebrew-sinmuy penhtuwiya-muy akw'a. Noq̄w yan hapi pey'ta: I' HAPI JEW-SINMUY MOÑWIAMU.

39 Noq̄w qaanhtiqaṃ put amum hāyiwtaqamuy amuñaq̄w suhka put aw tutsíwhiñqawlawhqe pañqawu: Kurs pay pas um Christ-nen, um ayo nātapni, pu itamuyu.

40 Noq̄w pay suhkawa put u'nanaqe aw pañqawu: Puyaw pay um God pas qa mamqasi? Susmataq pi um pay put an mokniqat uñem yukuya.

41 Itam pi pay a'tsiptaqe pay itahhintsakpiy ahsatiyat ömahta. Noq̄w i' tāqa pas qa haqam hihta ep qaanhti.

42 Pu pam Jesus aw pañqawu: Tutuyqawhqa, ason um moñw'iwkañw ahoy pite', okiw nuy u'nani.

43 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Nu ūmi pas antsa pañqawni: Pay pu' it tālat ep um inumum lomaqatsit ep nātuwiwni.

The Death of Jesus

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

44 Noq̄w tāwanasavehaqam tūwaqatsit añ ahsupoq qatālawva, tāwat atvelpetiqat aw pahsavoo.

45 Noq̄w tāwa qatālawva, noq̄w God kīyat ep mötsáp'uhtsi nāsavaqe tsīki.

46 Noq̄w Jesus a'nö hiñqawhqe pañqawu: Inaa, nu ihikwsiy uhmapqölmīq mātavi. Yan pam hiñqawht, sohsok hikwsu.

47 Noq̄w solāwamoñwi hin hiniwhtiqaṃ aw yórikqe, God pas hihtataqe pañqawu: Pay kurs pas as antsa i' tāqa súanta.

48 Noq̄w sohsoyam sinom pep hiniwhtiqaṃ aw yórikyaqe, tawitsqay wuvahtiwickahkañw, pañqaw ahoy ninma.

49 Noq̄w sohsoyam put tuwimat-niqw pu momoyam Galileet anq̄w put ámumyaqam yāvaq̄w hoñkahkañw, iit aw tāyuñwa.

The Burial of Jesus

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

50-51 Noq̄w piw hak tāqa, Joseph yan mātsiwhqa, Aramath-aea-kitsókit ep ki'taqa, sinmuy amumi moñw'iwta. Pam hak tāqa lolma, piw súantaqe, nuhtum God moñwtunatyayat kwañwtoynakañw nuhtayta. Pam hak momñwituy pasiwniya-muy, pu hintsakpiyamuy ep qa amumum pan yuki'ta.

52 I' hak Pilate awnihqe Jesus tokoyat put aw tuhtui.

⁵³ Nihqe pam put hawnaqe, tusaqtontsatsakwmötsaput akw put mokahta; nit put haqam owatpelpa tuamqölot ep put tavi. Pay qa hak hisat pep tuamhqölöt ep nāto taviwa.

⁵⁴ Noqw ep nasuñwintalönnit aw totokay'yuñwa.

⁵⁵ Noqw piw ima momoyam Jesus amum Galileet anqw ökihqam put ankyaqe, tuamhqölöt aw yórikya, pu put tokoyat hin taviwhqata.

⁵⁶ Pu puma ninmaqe, hihta hovaqtuqat, pu ñañhut na'sastota; nit nasuñwintalönnit ep nāsuñwni'yuñwa, Moses nuhtumi hin tutaptaqat pan'i.

24

The Resurrection

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Noqw Sundayt aw pituqw ima momoyam suits talavay tūamit aqwya hīhihta kwañwáhovaqtuqat na'sastotaqey ki-wiskahkañwo. Noqw haqawat pumuy amumumya.

² Noqw kurs tūamit anqw owa ayo mūmaniwhq, puma pan-taqat tūtwa.

³ Noqw puma aqw yuñqe, Tutuyqawhqat Jesus tokoyat qa tutwa.

⁴ Noqw puma kurs hinhtotiniqw nāto panyuñqw, hakim löyöm tāqat tālawñway'taqat yuwsikañw pumuy amuqlap wunuwta.

⁵ Noqw puma tsātsawnaqe, tutskwami yökoltotiqw, tāqat pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoqw so'pumuy amuhpa' hakiy taytaqat hepnumya?

⁶ Pam qa yep'e, pam tātayhqe, ahoy qatuptu. Pay ura pam nāt Galileet epnihqe umumi pan lavayhtiqa,

⁷ Pañqawu: Nu' Sinot Tiat hapi pas pay soon qa qaan-hinwisqamuy oqalayamuy aw noiwni, nen nahoylehtsit aw muiltini. Nit pāyis tālat ep nu ahoy tātayni.

⁸ Noqw puma put lavaiyat u'naya,

⁹ Nihqe tūamit anqw áhoyyaqe, pakwt sūkw sihkay'taqamuy Jesus aw nānatuwnayaqamuy sohsok iit āawnaya, pu ahpiy put kwātsmuyatuy sohsokmuyu.

¹⁰ Noqw i' Mary Magdala-kitsókit anqwnihqa, pu Joana-niqw, pu James yuat Mary-niqw pu haqawat momoyam pumuy amumumyaqam ayaiwyuñqamuy iit āawnaya.

¹¹ Noqw púmuyniqw pumuy lavaiyam an'eway hímuu. Noqw pumuy lavaiyamuy qa tūtuptsiwa.

¹² Pahsat pu Peter wunuptut, tuamit aw wari; nihqe aqw motoltiqe, tusaqtontsatsakwmötsaput pay nāp sup óyihqat tuwa. Nihqe pam pañqw ahpiynihqe, pep hin hiniwhitiqat aw wūwanma.

The Walk to Emmaus
(Mr 16.12-13)

13 Noqw ep talönnit ep pumuy amuñaqw hakim löyöm Emmaus-kitsókit aqw'a. Pam Jerusalem añqw navay tutskwatuwanit pahsavohaqamo.

14 Noqw puma sohsok iit hiniwhtiqtat nāmi yuaatima.

15 Noqw öviy nāto puma nāmi yuaatimaqe añ wūwanmaq, Jesus pas nāp pumuy amumi pítuhqe, pahpiy pumuy amumuma.

16 Noqw pay puma put qa māmatsniqtat öviy puma pos'uhstiltiqat panta.

17 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ya uma hihta pas nāmi yuaatimaqe, pas qahahlaykañw kwilalata?

18 Noqw suhka, Cleopas yan mātsiwhqa, put hu'waqe aw pañqawu: Pas um ka nāla Jerusalem ep kiyavaqvinihqe pep pu' hiniwhtiqtat qa navoti'ta.

19 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Ya himu hiniwhti? Noqw puma put aw pañqawu: Itam hakiy Jesus Nazareth añqwnihqtat yuaatima. Pas as pam God lavay'ayaata; God atpip-nikañw pu sohsokmuy sinmuy amutpik hihta qaöwihintsaki, piw a'nö lay'taqat lavayi'ta.

20 Noqw ima God awwat mohpeq momñwit-niqw, pu itah-momñwit put mokiwuy hihkay'taqat pañqaqwaqe, tutskwat ep moñwit aw put noayaqw, nahoyehtsit aw put muaya.

21 Noqw itam put aw yanyuñqw, sakiqw pay ka as pam hak ura Israel-sinmuy Rome-sinmuy amuñaqw mātapniqtat itam pan wūwantota. Noqw piw pi it yaniwhtiqtat atsva pu' pāyis tāla.

22 Pu piw pi öviy hakim itamuñaqw momoyam pas itamuy hin unañwtoynaya. Puma suits talavay pam haqam taviwhqtat ep ökihqe,

23 Yaw put tokoyat qa tutwaqey itamuy āawnaya. Pu yaw puma öñaqw hoñvia'yatuy tūawtotaqw, yaw pam qátuhqtat puma pumuy amumi pañqawu.

24 Noqw haqawat itamuñaqw tūamit aw haqamiyaqe momoyam hin lavaytaqtat pan yórikya, Nikañw Jesus pay puma qa aw yórikya.

25 Pahsat pu pam pumuy amumi pañqawu: Is uma nāsta wuwni'taqamu. Uma sōwu God lavay'aymuyatuy lavayiymuy sohsok tuptsiwni'taniqey qa pan unañwiti!

26 Puyaw pay nawus Christ soon qa mohti iit hihta añ kānavot, pep pu' pas hímuniwhtini?

27 Pu pam Moses lavaiyat añqw hoyóoykuqe, God lavay'amuyatuy lavaiyamuy pumuy navotna. Pu tutuvenit añ pam hin lavayhtiwhqey sohsok pam pumuy amumi namtöminta.

28 Noq̄w puma haqami kitsókit awyaqey aw hayiñwnayaq̄w, pay pam yūmosaniqey anhti.

29 Noq̄w puma put aw öqaltiqe, aw pañqawu: Pay um itamum huruhtinikañwo. Taq pi pay tapkiwmaq̄w nuñwu pay pas hísatniqti. Noq̄w pam amumum huruhtiniqe aw paki.

30 Noq̄w öviy pam pumuy amumum tunösvoñat aw qatup-tut, pölavikit kwusut, put ep hahlayhtit, yōhat, pumuy maqa.

31 Noq̄w pumuy pōsiam tālawvaq̄w, puma put māmatsi. Noq̄w pay pam pumuy amuhpiy haqami kurs hiniwhti.

32 Noq̄w puma nāmi pañqawu: Pi öviy itamuy añq̄wyaq̄w pam itamumi yuaatimaqe, itamumi tutuvenit namtōminmaq̄w, pas itam hin unañway'ma!

33 Noq̄w puma pahsat pay wunuptut, ahoy Jerusalem aq̄wnihqe pakwt sūkw sihkay'taqamuy tsovawtaq̄w, pumuy amumi pitu, pu hakimuy pumuy amumumyaqamuy amumii.

34 Noq̄w puma pumuy amumi pañqawu: Pay kurs Tutuyq̄awhqa pas antsa ahoy tātayhqe, Simon aw namtakna.

35 Noq̄w pahsat pu ima löyöm tuwat pumuy Emmaus aq̄wniq̄w, hin hiniwhtiqaq̄w pumuy āawna, pu hin puma Jesus māmatsqeyu, pam pölavikit yōhaq'ö.

Jesus Appears to His Disciples

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

36 Noq̄w pumuy nāt yan yuaatotaq̄w, Jesus pas nāp pumuy amuhsonve wunuptuqe, amumi pañqawu: Nam uma kwak-what yēsee.

37 Noq̄w puma wuhpukyāt, tsātsawnaqe, pay tūawtotaqey wūwaya.

38 Noq̄w pam pumuy amumi pañqawu: Ya uma hinoq̄w hin unañway'yuñwa? Uma hinoq̄w umuh'unañwpeq hin wūwantota?

39 Huvam imay, ikukuy enañ aw yórikyya. Pi pay nūu. Inumi hintsatsnat nanaptaa. Hakiy hikwsiat pi qa tokoy'tañwu, piw qa öqay'tañwu. Noq̄w uma nuy pantaqat aw tāyuñwa.

40 Yan pam lavayhtit, amumi lövayq̄w may, pu kuhkuy mah-takna.

41 Noq̄w nāt puma hahlayhtotiqe qa tūtuptionsiwaqe wūwantotaq̄w, pam pumuy amumi pañqawu: Uma qa hihta yep nōvay'yuñwa?

42 Noq̄w puma hihsakw pakiwhtuhpet momospalat enañ put maq̄aya.

43 Noq̄w pam put kwúsuhqe, pumuy amuhpewi put tūmoyta.

44 Pahsat pu pumuy amumi pañqawu: Ura nu nāto umumunihqe yan umumi lavayhti: Moses tutavoyat añ hin nuy

lalvayhqa soon qa antani, pu God lavay'aymuyatuy lavayiyamuy añ'a, pu Tātawit añ'a, ura nu kita. Noqw yan hapi ilavayi aw antsaniwa.

⁴⁵ Pahsat pu pam pumuy wūwniyamuy tālawnage, tutuvenit pumuy māmatsna;

⁴⁶ Nihqe amumi pañqawu: Yan hapi pey'ta. Noqw ōviy pay Christ nawus soon qa pan kānavot, pu mokt, pu pāyis talq mokiwuy añqw ahoy tātayni.

⁴⁷ Noqw uma soon qa sinmuy amumi yuaatinumyani amumi pañqawkahkañwo: Uma umuhtunatyay añqw lasyaqw, umuhqaanhtipu umuhpiy ayo yukiwni, Jesus Christ natñwaniyat añ'a, kitotani, Uma Jerusalem añqw hoyóyoykuyakañw sohsokmuy hihtuy sinmuy amumi yan yuaatiwisni.

⁴⁸ Pi uma hapi pas īit aw yóriki'yuñwa.

⁴⁹ Noqw meh, Ina umumi hakiy awini'taqat nu añqw távini. Nīkañw pay uma hāk yep kitsókit ep yesni, hisat ōñaqw ōqalat makiwyaniqey pahsavoo.

Jesus is Taken up to Heaven

(Mr 16.19-20; Acts 1.9-11)

⁵⁰ Pu pam pumuy Bethanyt pahsavo tsamht, māvuyaltit, amuñem nāwakna.

⁵¹ Nihqe nāto pam pumuy amuñem nāwakinkanw pumuy amuñaqw tukiwhqe, ōmiqatsit aw wīkiwa.

⁵² Noqw puma put pas hihtatotat, pas hinhaqam hahlaykahkañw ahoy Jerusalem awya.

⁵³ Nihqe puma sutsep God kīyat ep hinnumya, God tayawinkahkañw aw hahlaykahkañwo.

LOMATUAWI JOHN AHPİY'O

The Word of Life

¹ Ayáq yayhniwhqat epeq God Lavayiat pay ep'e; pu Lavayi God ámuma; pu pay Lavayi God.

² Pu pay pam hak piw yayhniwhqat epeq God amum yanta.

³ Sohsoy himu put ahpiy yukilti; pu qa himu yukiwtaqa put qa ahpiy yukilti.

⁴ Pam nāp nahpiy qatsit pasiwta; pu pay pam qatsi sinmuy amumi tālat anta.

⁵ Noqw tāla qatālat ep tālawva; noqw qatāla put qa tōka.

⁶ Noqw hak tāqa God añqw ayatiwa; nihqe John yan mātsiwa.

⁷ Pam hak hihta tuawi'taniqe ōviy pitu, Tālat tuawi'taniqee, sohsoyam put ahpiy tūtuptionsiwaniqat ōviy'o.

⁸ Pay pam qa pas pas pām himu Tāla; pam put Tālat tuawi'taniqe ayatiwa.

⁹ I' Tāla pas antsanihqa sohsoymuy sinmuy amumi talni'taniqe it tūwaqatsit aw pituto.

¹⁰ Pam as pay tūwaqatsit ep sinmuy amuhpe hinnuma; pu sinom put ahpiy yukiltoti; noqw sinom put qa tuwi'yunwa.

¹¹ Pam as pas nāp sinomuy amumi pituqw, sinomat put qa kwusuya.

¹² Nīkañw hakim hihsa'nihqam put kwusuyaqam put aw tūtuptionsiwaqam God tímatniqat pam pan pumuy amunem yuku.

¹³ Puma hakim qa sinot ahpiy pu' pas tihtiwyā, piw qa tokot tunlayiyat ahpiy'o, piw qa tāqat tunatyayat ahpiynit pas God ahpiy'o.

¹⁴ Noqw Lavayi sínoniwhitiqe, itamuhsonve qatuptu; noqw itam lolmat qatsiyat aw yórikya, pas Nay sūkw Tíatníhقات pan lolmat qatsiyat aw'i. Pas pam itamuy ōkwatuwa, nihqe itamumi qaatsat lalvaya.

¹⁵ John put hákiyinihقات tuawi'taqe, pan tsahtsa'lawu: Ura nu it tāqat hapi lavayhtiqe pañqawu: Tāqa añqw inuñknihqā inuhpenihqe pas pávani, sam pi pam inuhpenihqe mohtinihqe ōviy'o.

¹⁶ Noqw itam sohsoyam put qarūrumniyat añqw ōmahtota, pu nānañumo núokwayata.

¹⁷ Pi itamuy hin hinwisniqat God Moses ahpiy itamumi tutapta; noqw Jesus Christ núokwat, lavayit pas antsanihقات enañ itamumi kwusiva.

18 Qa haq hapi hak sino God aw yori. Nay pas sūka Tiat put aw unañwaat hapi put tunvotna.

John the Baptist's Message

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Lk 3.1-18)

19 Noqw Jew-sinom hakim God awwat momñwituy, Levit ahpiyviyatuy enañ Jerusalem añqw ayatota. Noqw puma John aw ókihqe yan put tūviñtota: Ya um hak'i? kitota. Noqw John yan nālavayhtiqe,

20 Haknihqey súañqawhqe, qa tupki'tat pañqawu: Nu' qa Christ.

21 Noqw puma put tūviñtotaqe aw pañqaqwa: Noqw hinta? Ya um Elias? Noqw pam pañqawu: Nu qa pam'i. Noqw ya um God lavay'ayaat pas pávannihqa? Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Qae.

22 Pahsat puma put aw pañqaqwa: Noqw um hak'i? taq as itam itamuy ayatotaqamuy amumi soon qa hin tūawwayani. Ya um hímuniñqey nāmi wūwanta?

23 Noqw pam pañqawu: Nu hapi Tsahtsa'lawhqa, nihqe gayēsiwhpuve yan tsa'tinuma: Tutuyqawhqa añqw pituto. Soñawnen put eñem pöhut súwiptotani. Pan ura God lavay'ayaat Esaias lavayhti.

24 Noqw ima hakim ayatiwyaqam Pharisee-sinmuy amumum tōnawtaqamu.

25 Noqw puma put tūviñtotaqe aw pañqaqwa: Noqw kurs as um qa Christ-nikañw, pu piw qa Elias-nikañw, pu piw qa God lavay'ayaat pas pavannihqat-nikañw, ya um hinoqw sinmuy kūyit akw tuvoylalawu?

26 Noqw John lavayhtiqe amumi pañqawu: Nu sinmuy kūyit akw tuvoylalawu; nīkañw suhka umuhsonve wunuwtaqw, uma put qa tuwi'yuñwa.

27 Pam as inuñk pítukañw, inuhpenihqe pas pávani; noqw soon nu yan'ewaynīkañw nas'ew put tots-sosompiyat ñahni.

28 Noqw John Bethabarat ep sinmuy kūyit akw tuvoylalawhq, i' yaniwhti, Jordan pāyut yupqöyveq'a.

The Lamb of God

29 Qavoñvaqw John Jesus put awniqw túwahqe pañqawu: Meh, i' hapi mañat God aw taviwhqat anta, pam sinmuy gaanhtipuyamuy ayo yúkuni.

30 Ura nu it tāqat lavayhtiqe pañqawu: I' tāqa añqw inuñkñihqa inuhpenihqe pas pávani, pam inuhpenihqe moh-tiniñqe öviy'o.

31 Noqw nu as put qa tuwi'ta; nīkañw as pam Israel-sinmuy amumi mātaqtiniqat öviy nu pítuhqe, sinmuy kūyit akw tuvoylalawu.

³² Noqw John hin yórikqey tuawi'taqe pañqawu: Hikwsi höwit antaqá òñaqw hawhqe, put ep qatuptuqw, nu aw yóri.

³³ Noqw nu as put qa tuwi'ta; noqw i' hak nuy sinmuy kūyit akw tuvoylataniqat aw ayataqa inumi yan lavayhti: Hikwsi hawte' hakiy ep qatuptuni. Ason um pan tuwe' navoti'taqw, pam hapi sinmuy Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuvoylalawni. Yan hapi God inumi lavayhti.

³⁴ Noqw nu hapi aw yórikqe, òviy pay pas pam hapi God Tíatnihqat yan tuawi'ta.

The First Disciples of Jesus

³⁵ Pu piw qavoñvaqw John lōqmuy put aw nánatuwnaqamuy amumum wunuwkañw,

³⁶ Jesus pañ waymaqw, pam aw taytaqe pañqawu: Meh, i' hapi mañat God aw taviwhqat anta.

³⁷ Noqw put aw nánatuwnaqam put pañqawhq navotqe, Jesus ańk'i.

³⁸ Pahsat pu Jesus namtökkqe, puma put ańkniqw túwahqe, amumi pañqawu: Ya uma hihta nāwakna? Noqw puma aw pañqawu: Rabbi, (pam Tutuqaynaqa i'nihqe pam'i) ya um haqam qatu?

³⁹ Noqw pam amumi pañqawu: Uma inumumnen, aw yórikni; noqw òviy puma ep pituhqe, put haqam qátuhqat aw yórikqe, put amum huruhti, pay tāwa pas atkaqtiqw òviy'o, (tāwa pakwút-sikishaqam ańhqe qōniltiq'ō).

⁴⁰ Noqw ima lōyōm John hiñqawhq navotqe Jesus ańknihqamuy amuñaqw suhka Andrew yan mātsiwa, Simon Peter tupkoata.

⁴¹ Noqw pam mohti pāvay Simon túwahqe, aw pañqawu: Itam Messias tuwa; (pam moñw'asi'taqá, i'nihqe pam'i).

⁴² Nihqe pam put Jesus aw wikva; noqw Jesus put aw tātayhqe aw pañqawu: Um Simon Jonat tíata; um yahpiy haqahpiy Cephas yan túñwantiwni, pam Owa, i'nihqe pam'i.

Jesus Calls Philip and Nathanael

⁴³ Qavoñvaqw Jesus Galileet aqwniqey unañwtiqe, Philip túwahqe, aw pañqawu: Um inuńkni.

⁴⁴ Noqw Philip pi Bethsaidat ańqw sino, imuy Andrew nit pu Peter pumuy kitsókiyamuy ańq'ō.

⁴⁵ Noqw Philip Nathanael túwahqe, aw pañqawu: Itam Messias tuwa, hakiy Jesus, Joseph tiyat, Nazareth ańqw tāqata. Ura Moses tutavot ep put pēna, pu ima God lavay'aymat lavaiyamuy ań piw put pēnaya.

⁴⁶ Noqw Nathanael put aw pañqawu: Ya sen himu nukñwa Nazareth ańqw yámakni? Noqw Philip aw pañqawu: Um inumumnen aw yórikni.

⁴⁷ Noq̄w Nathanael ańqwniqw, Jesus túwahq̄e put yan lavayhti: I' hapi pas antsa Israel-sino; it ep unatwi súlawu.

⁴⁸ Noq̄w Nathanael put aw pańqawu: Ya um haqam nuy tuwi'va? Noq̄w Jesus lavayhti q̄e aw pańqawu: Nāt Philip uń qa wáńwayhq̄, um nōnvspaltsokit atpipniq̄w, nu uń tuwa.

⁴⁹ Nathanael lavayhti q̄e aw pańqawu: Rabbi, um kurs God Tíata, um Israel-sinmuy mońwiamu.

⁵⁰ Jesus lavayhti q̄e aw pańqawu: Um nōnvspaltsokit atpipniq̄w, nu uń túwahq̄ey pańqawhq̄, ya um paniq̄w tuptsiwa? Um nāt it epnihq̄e pas pávanyaqat aw yórikni.

⁵¹ Pu pam put aw pańqawu: Pas antsa, pas antsa nu ūmi pańqawni: Yahpiy hapi óveqatsit aw hōtsíltiq̄w, uma aw táyuńwni. Noq̄w God hońviaymat nuy Sinot Tiyat ep ōmi yayvantakańw aw hantani.

2

The Wedding at Cana

¹ Ahpiy pāyis talq hakim Galilee-tutskwat ep kitsókit Canat ep nāńuani; noq̄w Jesus yuat pep nuhtuma.

² Noq̄w Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumum nāńuiwniqat aw tūtsamiwa.

³ Noq̄w oवालत súlawhti q̄w, Jesus yuat put aw pańqawu: Puma okiw oवालत n̄astaya.

⁴ Noq̄w Jesus yuy aw pańqawu: Wuhti, ya um hinoq̄w hińqawlawu? Pay ituwaniy nāto qa aw pitu.

⁵ Noq̄w put yuat tumal'a'yatuy amumi pańqawu: Umumi hińqawhq̄, uma anhtotini.

⁶ Noq̄w pep navay owakuyhpi oyi, nanap lōp sen payhp wukokuyhpit ań ohpokit pan tūtukwa. Sinom kūyit akw nākwańw'ewakwtotaniqat óviy pāvam pep oyi, imuy Jew-sinmuy hapi pam tuwiamu.

⁷ Noq̄w Jesus tumal'a'yatuy amumi pańqawu: Uma kuyhpit ań kūyit opomnayani. Noq̄w puma put ań tsíkila.

⁸ Pu pam pumuy amumi pańqawu: Taa, uma ańq̄w kukye', tūnopni'taqat aw kūyi'wisni; noq̄w puma aw kūyi'wisa.

⁹ Noq̄w tūnopni'taqa kūyit oवालaniwhti qat ańq̄w hikwt, put háqamyaqat qa navoti'ta. Pay tumal'a'yat put kukyaqam-sa navoti'yuńwa. Noq̄w óviy tūnopni'taqa möönańwuy wáńwayhq̄,

¹⁰ Aw pańqawu: Pas hapi as soon hak qa nukńwat oवालत tūnopnańwu, nen ason pay sinmuy pavan ōōyaq̄w, pahsat pu pay hin'ewakwnińwu; noq̄w kurs um tuwat pas nukńwat oवालत waranhta.

11 Yan Jesus Galileet ep Canat ep kātatayhpit pas susmohti tumaltaqe, a'nō hímunihqey pan namtakna; noqw put aw nánatuwnayaqam put aw tūtuptsíwa.

12 Yantaqat atsve pu' pam Capernaum aqw'a; pam-niqw, pu yuat-niqw, pu tupkomatu, noqw pu put aw nánatuwnayaqamu, nihqe puma pepeq pay qa wūhakis yēse.

Jesus Goes to the Temple

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-17; Lk 19.45-46)

13 Noqw Jew-sinmuy hintsakpíam amutsva yūmosanihqat ep nōviwhqat aw pitsíwta, noqw Jesus Jerusalem aqw'a.

14 Nihqe God kīyat ep pakít, wāwakastuy, pu kanelmuy, pu hōwihtuy huhyayaqamuy pepeq tuwa, pu sīvat nāhoynwantotaqamuy pep yesqamuyu.

15 Nihqe pam sosompíhohyat wuvahpitát, pumuy sohsokmuy God kīyat añqw ihpoq lālaya, pu kanelmuyu, pu wāwakastuyu; nít pu sīvat nāhoynwantotaqamuy sīvayamuy siwumnat, huhyanpiyamuy takumna;

16 Nit hōwihtuy huhyayaqamuy amumi pañqawu: Uma imuy ayo'haqami tsamyani; uma Inay kīyat qa huhyanki-totani.

17 Noqw put aw nánatuwnayaqam u'nayaqw, ura yan pey'ta: Nu uhkiy eñem qanātusi'taqey ep nīnaniwni.

18 Pahsat pu Jew-sinom lavayhtotiqe put aw pañqaqwa: Noqw um hihta aw yankañw iit hintsaki; um hihta akw uh'ōqalay itamumi poñahtani?

19 Jesus lavayhtiqe amumi pañqawu: Uma it God kīyat sahpuknayaqw, nu pāyis tālat añ put ahoy wunuptsinani.

20 Pahsat pu Jew-sinom pañqaqwa: Lōp sunat añqw navay sihkay'taqat yahsañwuy añ i' kītiwhq, ya um pāyis tālat añ put aw ahoy wunuptsinani?

21 Noqw pay pam nāp tokoy God kīyatnihqat pañqawu.

22 Noqw ōviy pam mokiwuy añqw ahoy tātayhq, ura pam yan amumi lavayhtiqat put aw nánatuwnayaqam u'naya; nihqe puma hin pey'taqat tūtuptsíwa, pu Jesus yan amumi hin lavayhtiqata.

Jesus Knows All Men

23 Noqw Amuhtsva-yūmosanihqat ep nōviwhq, Jesus Jerusalem epniqw, sinom hīhihta kātutmalayat aw yórikyaqe, put aw tūtuptsíwa.

24 Noqw pay Jesus pumuy amumi qa tuptsíwa, sohsokmuy amumi navoti'taqe ōviy'o.

25 Noqw soon pas piw hak Jesus put āwintani; pi himu sinot unañwpeqniqw pam navoti'tañwu.

3

Jesus and Nicodemus

1 Pu hak Pharisee-sinmuy amuñaqw tãqa Nicodemus yan mãtsiwhqa qatu, Jew-sinmuy amuñaqw moñwi.

2 I' hak mihikpuva Jesus aw pítuhqe, aw pañqawu: Rabbi, itam hapi pas suyan un God anqw sinmuy tutuqaynanige pítuhqat mãtsi'yuñwa; ispi kurs God qa úmumniqw, um kãtatayhpit hintsakqey kurs hin hintsakniq'õ.

3 Noqw Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu ùmi pañqawni: Pas qa piw tihtiwhqa soon God moñwtunatyayat aw yórikni.

4 Noqw Nicodemus put aw pañqawu: Noqw hak wuynikañw hin piw tihtiwmantani? Ya sen pam yuy ponoyat aqw pake', piw tihtiwmantani?

5 Noqw Jesus put aw pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu ùmi pañqawni: Hak kũyit-nikañw pu piw Qahováriwtaqat Hikwsit qa akw tihtiwhqa pas soon God moñwtunatyayat aw pákini.

6 Sinot ahpiy tihtiwhqa sinoniñwu; pu Hikwsit ahpiy tihtiwhqa put ahpiy qatsit himuy'ta.

7 Pas uma soon qa pu' piw tihtiwyaniqat nu ùmi pañqawhقات um ep qa pas hin wũwantani.

8 Hũkañw haqami hũhuknik pañsoq hũhukñwu, noqw as um sũykitaqw navotñwu; nĩkañw háqaqwnikañw pu haqaminihqat um qa mãtsi'tañwu; noqw pan hapi Qahováriwtaqa Hikwsi put ahpiy tihtiwyaqamuy unañwayamuy ep tumalay'tañwu.

9 Noqw Nicodemus lavayhtiqe put aw pañqawu: Noqw i' hin pasiwtani?

10 Noqw Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: Ya um as Israel-sinmuy tutuqaynaqanikañw iit qa navoti'ta?

11 Pas antsa, pas antsa nu ùmi pañqawni: Itam hihta navoti'yuñqey yuaatota, pu hihta aw yórikyaqey tuawi'yuñwa, noqw uma itahtuawiy qa õmahtota.

12 Noqw kurs nu pay yep qatsit ep hihta hinyuñqat umuy āwintaqw uma qa tũtuptsiwẽ', puyaw tis nu õveqatsit ep hihta hinyuñqat umuy āawnaqw uma hin put tũtuptsiwani?

13 Qa hak hapi hisat õmiqatsit aw wũvi, pas õveqatsit anqw hawhqa-saa, i' Sinot Tiat õveqatsit ep qátuhqa.

14 Noqw ura Moses qayẽsiwhpuve tsũat himutsokit ep hãyaqw, pan hapi Nu Sinot Tiat pas soon hihta ep qa hãyiwni.

15 Noqw nãp hak inumi tuptsihwqa qa hovalniwht qatsit gaso'taqat makiwni.

16 Pi God sinmuy amumi pas unañway'kañw kahkawnage, õviy pas sũkw tiy tavi, nãp hak put aw tuptsihwqa qa hovalniwht, qatsit gaso'taqat himuy'vani.

17 Pi God Tiy sinmuy ayo óyaniqat òviy put ańqw tavi, sinmuy hin yukunaniqat qa paniq'ò.

18 Pi God put Tiyat aw tũtuptionsiwaqamuy amuńem qa hinwat yukut, pumuy mātavi; nikańw pam put qa aw tũtuptionsiwaqamuy sivintoyniwyaniqat pay pan amuńem yuku, puma put sũkw Tiyat qa aw tũtuptionsiwhq òviy'ò.

19 Pay i' Tāla tũwaqatsit aw pituqw, sinom put qa nānawaknat, soq qatālat ep hahlayya, puma qalomáhintsatskaqe òviy'ò. Noqw paniqw hapi òviy God pumuy sivintoynaniqey amuńem yuku.

20 Pi haqam qalomáhintsakqa tālat qa hahlayńwu, piw tālat qa awnińwu, taq nāphisat ka hintsakpiat suhputsniwniqw òviy'ò.

21 Noqw pi i' hak pas qaatsat hinmaqa tālat awnińwu; nihqe pam God òqalayāt ahpiy tumaltaqey tunvotnańwu.

Jesus and John

22 Iit atsve pu' Jesus put aw nānatuwnayaqamuy amumum Judea-tutskwat ep pitu; nihqe pep pumuy amumum qátuhqe, sinmuy kūyit akw tuvoylalawu.

23 Noqw Salem ahayhp Aenon ep a'nö pāhuniqw, òviy John pep piw sinmuy kūyit akw tuvoylalawu,

24 Pam nāt sivikimi qa tũviwhqe òviy'ò.

25 Noqw John aw nānatuwnayaqam hakiy hin kwańw'ewayhtiniqat ep Jew-sinmuy amumum nāńwuy'yuńwa.

26 Noqw puma John aw òkihqe, aw pańqaqwa: Rabbi, ura i' Jordan yupqöyve úmumnihqa sinmuy kūyit akw tuvoylalawu; noqw sinom sohsoyam put aw òkiwta. Ura um put hakiy lalvaya.

27 Noqw John lavayhtiqe pańqawu: Kurs hak òqalat makiwhqa kurs hin qa òńaqw put makiwni.

28 Pi uma nāp inumi navoti'yuńqw ura nu pańqawu: Nu' qa Christ, pay ura nu put apyeve ayatiwa.

29 Kwusi'taqa hapi möönańwnińwu; nopw put kwātsiat wunukańw aw tũqayte', put tōnayāt ep pas hinhaqam hahlayhtińwu. Noqw òviy hapi ihahlayhpi pas hin hintaniqey anhti.

30 Pam soon qa suyhtsepńwat òqawi'mani; noqw nu pay soon qa pevewmani.

He who Comes from Heaven

31 Pi òńaqw pítuhqa hapi pas sohsokmuy amupyevee, noqw i' tũwaqatsit ańqwnihqa yep qatsit tunatyawta, nihqe yep qatsit tunatyayat yuaatańwu. Ońaqw pítuhqa hapi pas sohsokmuy amupyevee.

³² Nihqe pam hihta aw yórikkañw, pu navotqey put yuaata; noqw qa hak put tuawiyat kwusu.

³³ Tuawiyat kwúsuhqa put hapi akw God pas antsanihqat pañqawu.

³⁴ Pi God añqw ayatiwhqa God lavayiyat yuaata; pi God put pas qa tuwanit Hikwsit maki'taq'ö.

³⁵ Pi Naat Tiy aw unañway'taqe, öviy sohsok hihta aw put öqalmaqa.

³⁶ God Tiyat aw tuptsiwhqa hapi pay qatsit qaso'taqat himuy'ta; pu God Tiyat aw qa tuptsiwhqa hapi pas soon qatsit aw yórikni; pánis-sa pi God itsívuat put aw huruiwta.

4

Jesus and the Woman of Samaria

¹ Noqw ima Pharisee-sinom nanaptaqw, yaw Jesus John epnihqe wühaqnihqamuy sinotakañw, pumuy küyit akw tuvoylalawu.

² Pay as pi Jesus qa nāp sinmuy küyit akw tuvoylalawu, pay put aw nánatuwnayaqam pantsatska.

³ Noqw yaw pumuy yan nanaptaqat Jesus navotqe, Judea-tutskwat mātapt, pu Galilee-tutskwat aqw'a.

⁴ Noqw pas pam kurs hin qa Samaria-tutskwat añni.

⁵ Nihqe öviy pam Samariat ep kitsókit Sycar yan mātsiwhqat aw pitu, ura Jacob tiy Joseph hihsaq tutskwat máqahqat áhayhpnihqat aw'i.

⁶ Noqw Jacob nōnanvatñiat pep'e. Noqw Jesus waynumqe māñuiwkañw, patñive qatuptu tāwanasavehaqamo (tāwa navaysikishaqam añhqe qöniwmaq'ö)

⁷ Noqw hak Samariat ep wuhti kuytoqe ep pitu, noqw Jesus put aw pañqawu: Okiw nuy kuynaa.

⁸ (Put aw nánatuwnayaqam kīmihaqami tunöstuiwisa.)

⁹ Noqw pahsat pu Samariat ep wuhti put aw pañqawu: Ya hintaqw öviy um Jew-sinonikañw inumi kuyhtuviñlawu, susmataqpi nuy Samariat ep wuhtiniqö'? Ima Jew-sinom pi Samariat-sinmuy amumum qa hintsatskaqw öviy'o.

¹⁰ Noqw Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: As um God kuwahtipuyat mātsi'te', pu hak ūmi kuyhtuviñtaqat hákiyñihqat tuwi'tani. Nen um put aw tūviñtaqw, soon pam un küyit taytaqat qa máqani.

¹¹ Noqw wuhti put aw pañqawu: Meh, tāqa, noqw pi um hihta akw kuyniqey nastaa, noqw patñi hinurs hötsi. Noqw um put küyit taytaqat háqamñihqe öviy'o?

¹² Ya um itanay Jacob epnihqe hak pas pávani? Pam pi ura itamuy pay hísathaqam it patñit maqa; nihqe ura nāp put añqw hīhiko, pu tīmatu, pu pokmatu.

13 Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: It pāhut añqw hikwqa pay piw pānaqmokmantani.

14 Nīkañw ason nu' hakiy kūyit maqaqw, put añqw hikwqa soon hisat pānaqmokni; noqw nu' hakiy kūyit maqaqw, pam kūyi hakiy ahsonve pāhut yamamataqat antani, nen qatsit qaso'taqat aaniwnani.

15 Noqw wuhti put aw pañqawu: Meh, tāqa, himu as um nuy it kūyit maqaqw, nu pāpu qa pānaqmokni, piw qa añqw kuytomantani.

16 Noqw Jesus put aw pañqawu: Yupa uhpuwsuñway wiktoo, noqw uma añqwni.

17 Noqw wuhti lavayhtiqe put aw pañqawu: Nu ñasta puwsuñway'ta. Noqw Jesus aw pañqawu: Pas um súañqawhqe Nu ñasta puwsuñway'ta, kita.

18 Pi um as tsívtotnihqamuy puwsuñwta; noqw i' pu' umum qátuhqa pay qa uhpuwsuñwa. Um pañqawhqe súañqawu.

19 Noqw wuhti put aw pañqawu: Meh tāqa, kurs um hak God lavay'ayaata.

20 Noqw itanam pi it tūkwit ep God aw nānawakna; noqw úmuyniqw pi as sinom soon qa Jerusalem ep God aw nānawaknani.

21 Noqw Jesus put aw pañqawu: Wuhti, um nuy tuptsiwni, pay nāt uma qa it tūkwit, piw qa Jerusalem ep Inay aw nānawaknaniqat aw pituto.

22 Uma hihta aw nānawaknaqey haknihqat qa navoti'yuñwa; itam pi hakiy aw nānawaknaqey navoti'yuñwa, pi God Jew-sinmuy amuhpiy sinmuy ayo ðoyaqw ðviy'ò.

23 Nīkañw pay nāt aw pituto, híkspi pas aw pitsíwta, pep pu' hakim añ pas antsa Inay aw nāwakinwisqam unañway añqw pas antsay'kahkañw put aw nāwakinwisniqat aw'i. Pi pan hapi hakim Inay aw nāwakinwisnihqamuy pam tuñlay'ta.

24 Pi God hapi Hikwsi; noqw put aw nāwakinwisqam pas soon qa unañway añqw pas antsay'kahkañw put aw nāwakinwisni.

25 Noqw wuhti put aw pañqawu: Antsa yaw hak Messias Christ yan túñwantiwhqa God añqw pítuniqat nu navoti'ta; ason yaw pam hak pite', itamuy sohsok hihta āawnani.

26 Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay nu ūmi yuaataqa hapi pam Messias.

27 Noqw pahsat pu put aw nānatuwnayaqam òkihqe, pam wuhtit amum yuaataqw aw kāuwuwaya; noqw qa haqawa put hihta tūviñtaqat, pu sen pam hinoqw put aw yuaataqat put tūviñta.

28 Noqw pahsat pu wuhti wikoroy pep mātapt, kīminihqe, ep sinmuy amumi pañqawu:

29 Kurs huvam inumum pāmiye', it hakiy tāqat nuy añqawu

hihta hinhtiqtat sohsok nuy āawnaqtat aw uma yórikyani; ya sen qa i' hak Christ?

³⁰ Pahasat pu puma kīñaqw nõñakqe, put aw öki.

³¹ Noqw put ahkwayñap Jesus aw nánatuwnayaqam put aw ö'qalyaqe pañqawwa: Nõsaa, Tutuqaynaqa.

³² Noqw pam umumi pañqawu: Pay nu nõvat nõsniqey himuy'taqw, uma put qa tuwi'yuñwa.

³³ Noqw öviy put aw nánatuwnayaqam nānami pañqawwa: Ya sen pay hak enem nõvay'va?

³⁴ Noqw Jesus amumi pañqawu: Nu hakiy nuy añqw távihqtat tunatyayat hintsake', put tumalayat yúkiniqw pam pantaqa inuñem nõsiwhqtat anta.

³⁵ Noqw ya uma qa pañqawwa: Pay nāt nālöq mūmuyawhtuy ep pu' natwani tsovalniwni, kitota? Meh, nu umumi pañqawni: Kurs huvam kwuhpukye', pāvasat añ yórikyaa; pi pay tukswiyuñqe tsovalniwniqtat aw pitsíwta.

³⁶ Noqw hõhökqa ahsalawñwu, nihqe soñawnen sinmuy tsovalaqw, puma qatsit qa so'taqat himuy'vayani. Noqw uyhqaniqw, pu hökqa puma nāma hahlayhtiñwu.

³⁷ Noqw yep hapi yan yuaatiwhqa pas antsa: Suhka uyhq, pu suhka hõqö, ii.

³⁸ Uma hage' qa maqsontotat añ höqyaniqtat nu aw umuy ayata. Pay pētu añ tumaltotaqw, uma amumum sumitu-malay'yuñwni.

³⁹ Noqw kaysiwhqam Samariat ep sinom pep kīve yesqam wuhtit lavaiyat ahpiy Jesus aw tütuptsiwa, ura pam pañqawu: Pas nu añqaww hihta hinhtiqtat pam nuy sohsok āawna.

⁴⁰ Noqw öviy Samariat ep sinom Jesus aw ökihqe, pam pumuy amumum huruhtiniqtat put aw nānawakna; noqw pam lõs tawat añ pep qatu.

⁴¹ Noqw piw nāt pētu kaysiwhqam pas nāp lavaiyat ahpiy put aw tütuptsiwa;

⁴² Nihqe wuhtit aw pañqawu: Pu' hapi itam tütuptsiwa, qa uhlayaiy ahpiy'o, pi itam pas nāp aw tūqayyuñqe, pas suyan i' hak sinmuy ayo öoyhqa Christnihqtat itam nanapta.

Jesus Heals an Official's Son

⁴³ Noqw ahpiy lõs talq pam pañqw ahpiynihqe, Galileet aqw'a.

⁴⁴ Pi God lavay'ayaat nāp tutskway ep qa kaptsiwtanwuqtat Jesus nāp pañqawu.

⁴⁵ Noqw pam Galilee-tutskwat ep pituqw, Galilee-sinom put pās taviya, puma pi nuhtum Jerusalem ep nõviwhqtat épeqyaye, put hihta hinhtiqtat sohsok aw yórikyaqe öviy'o.

⁴⁶ Noq̄w Jesus Galileet ep Canat aw piw pitu; pep ura pam kūyit aṅq̄w ovavolat yuku. Noq̄w hak pas pavan sinot tiat tiyo Capernaum ep tūtuya.

⁴⁷ Noq̄w yaw Jesus Judeat aṅq̄w Galileet ep pítuhqat naat navota; noq̄w pam as put ámunnen tiyotiyat qalapsinaniqat pam aw nāwakna, pam okiw mokíwuy aq̄w pitsíwtaq̄w öviy'ó.

⁴⁸ Pahsat pu Jesus put aw paṅqawu: Pas uma aṅ kātatyhpit hihta tuawi'yunqat aw qa yórike' soon tūtuptiwani.

⁴⁹ Noq̄w pas pavan tāqa put aw paṅqawu: Tāqa, um okiw itiy nāt qa mokq aq̄wni.

⁵⁰ Noq̄w Jesus put aw paṅqawu: Pay um aq̄wni, pay uhti qatu. Noq̄w Jesus put aw hin lavayhtiqtat tāqa tuptsihq̄e, paṅq̄w ahpiy'ó.

⁵¹ Nihq̄e öviy pam pahsat atkamiqniq̄w, tumal'aymat ah-sawvayaq̄e āawnayaq̄e aw paṅqaq̄wa: Pay uhti qa mokq̄e qatu.

⁵² Pahsat pu pam hísatniq̄w aṅq̄wtiqat pam pumuy tūviṅta; noq̄w puma paṅqaq̄wa: Tāvok tāwanasaproyaq̄w (tāwa aṅhqe tsañe'sikis qöniwmaq̄w) pam mukihoya.

⁵³ Noq̄w naat navoti'taq̄w, ura pahsat Jesus put aw paṅqawu: Pay uhti qatu, kita. Nihq̄e öviy pam nāp tuptsiya, pu kíyat sohsoyam ep yesqamu.

⁵⁴ Noq̄w Jesus Judeat aṅq̄w Galileet ep pitut yan kātatyhpit tumaltaq̄e pas hímunihq̄ey pahsat lōs namtakna.

5

The Healing at the Pool

¹ It atsve pu Jew-sinmuy nōviwhqayamuy aw pitu; noq̄w Jesus Jerusalem aq̄w'a.

² Noq̄w Jerusalem epeq haqam kanelhötsiwat yan tūnwantiwhqat aqlap patuphaiwta; pam Hebrew-sinmuy amuhkwa Bethesda yan mātsiwhqa; noq̄w pam tsivót-sikivo tuhöy'ta.

³ Noq̄w okiw hakim ööyput, pu qapostalyaqam, qayaktaqam pu amuhpa' sūmokput tūtuyyaqam qaan'ewakw hintaqam paṅ qatsya, pāhut poniniykuniqat maqaptsi'kahkañwo.

⁴ Pi haq̄e' qalawmaq̄w, öveqatsit aṅq̄w hoñviaya pāmiq hāwe', put poniniykinanwuniq̄w öviy'ó; noq̄w pāhut poniniykuq̄w, hak aq̄w mohti pake' tūyay qalaptuñwu.

⁵ Noq̄w hak tāqa sunat pakwt nanal sihkay'taqat yahsañwuy aṅ hihta tūtuyhqa okiw pep qatu.

⁶ Noq̄w pam wáökiwtaq̄w Jesus túwahq̄e, pam hisat pantaq̄w navoti'taq̄e aw paṅqawu: Ya um qa qalaptuniq̄ey nāwakna?

⁷ Noqw tūtuyhqa lavayhtiçe put aw pañqawu: Tāqa, pi pāhu poniniykuqw, kurs hak okiw nuy aqw pānañwu. Okiw nāt nuy aqw hoytaqw, pay haqawa inupyeve aqw pákiñwu.

⁸ Noqw Jesus put aw pañqawu: Wunuptut, uh'ahpay ömahtat, nakwsuu.

⁹ Noqw pahsat pay tāqa qalaptuqe, ahpay ömahtat, nakwsu. Noqw ép nasuñwintalönwiwta.

¹⁰ Noqw öviy Jew-sinom qalaptuqat aw pañqaqwa: Pu' hapi nasuñwintalönni, um uh'ahpay kinumniqpw pam qa súanta.

¹¹ Noqw pam lavayhtiçe amumi pañqawu: Pi hak nuy qalapsinaqa inumi pañqawu: Uh'ahpay ömahtat, nakwsuu, kita.

¹² Pahsat pu puma put tūviñtotaqe, aw pañqaqwa: Noqw ya hak um uh'ahpay ömahtat nakwsuniqat ümi pañqawu?

¹³ Noqw i' hak qalaptuqa put hákiyñiqw qa navoti'ta; sinom pep suhpantaqw Jesus pay ahpiyñiqw öviy'o.

¹⁴ Ahpiy pantaqw Jesus God kíyat ep put túwahqe aw pañqawu: Meh, um hapi qalaptu; um pāpu qaanhtiput qaan hinmani, taq nāp hisat ka um hihta pas pāpu qalolmat aw pítuni.

¹⁵ Noqw tāqa ahpiyñihqe kurs Jesus put qalapsinaqat Jew-sinmuy āawna.

¹⁶ Noqw paniqpw öviy Jew-sinom Jesus aw wuktota; nihqe aw put haqami hintsanyaniqey tunatyawyuñwa, pam nasuñwintalönnit ep it tumaltaqw öviy'o.

¹⁷ Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Nāt Ina pew pahsavo tumalay'ta, noqw öviy nu' piw tumalay'ta, kita.

¹⁸ Yantaqat ahpiy Jew-sinom Jesus nīnayaniqey pas pāpuwat tunatyawyuñwa, pam nasuñwintalönnit qa hihtata; nit qa put-saa, pas piw pam God put náatñihqat pañqawhqe pas God-nihqey pañsoq nātsoka.

The Authority of the Son

¹⁹ Pahsat pu Jesus lavayhtiçe, amumi pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni? Pas soon Tiat hihta nāp nahpiy hintsakñwu, pas Naat hihta hintsakq, aw tayte' pam put hintsakñwu; pi pam hihta hintsakq Tiat piw put an hintsakñwu.

²⁰ Pi Naat Tiy aw unañway'ta, nihqe hihta hintsakqey sohsok put aw mahtakinta; nihqe pam iit tutmalat epñihqe nāt pas pávanyaqat put aw mahtaknaqw, uma kātayyuñwini.

²¹ Pi Ina so'pumuy ahoy tātaynañwu, pu qatsihuytañwu; noqw pan hapi piw nu' put Tiat hakiy tātaynanik panhtiñwu.

²² Pi Ina qa hakiy hinwat yuykuna; pam put sohsok panqat nuy put Tiy aw mātavi,

23 Sohsoyam nuy kaptsi'yun'winiqat òviy'ò, pas Inay hin kaptsi'yun'qey pan'i; hak nuy qa kaptsi'taqqa piw Inay nuy ańqw távihqat qa kaptsi'tañwu.

24 Pas antsa, pas antsa nu umumi pańqawni: Ilavayiy navotqa, pu Inay nuy ańqw távihqat aw tuptsiwhqa hapi qatsit qaso'taqat himuy'ta; noqw God pas soon put hinwat yukunani; pi pam mokiwuy ańqw qatsit aw yámakiwtaq'ò.

25 Pas antsa, pas antsa nu umumi pańqawni: Ima so'pum God Tiyat tónayat nanaptaniqat aw pituto, hikis pi pay aw pitsíwta; noqw nanaptaqam yesvani.

26 Pi Ina pas nāp nahpe qatsit pasiwtaqe, pan piw nu put Tiat pas nāp nahpe qatsit pasiwtaniqat pam inuñem yuku.

27 Nihqe nu hin hihta ep yúkumantaniqat nuy òqalmaqa, nu hapi Sinot Tíatniqw òviy'ò.

28 Uma it aw qa pas kāwuwantotani; nāt tūamit añ tańawtaqam sohsoyam itónay nanaptaniqat aw pituto.

29 Noqw puma pańqw nõñakni; ima lolmat tumaltotaqam qatsit aw yesvani; noqw pu qalolmat tumaltotaqam hovalni-wyaniqey aw yesvani.

Witnesses to Jesus

30 Soon nu nāp nahpiy hihta hintsakni; nu hin navote', put ahipiy hin yúkuñwu, noqw nu hihta suan yúkuñwu, ispi nu qa itunatyay hinhtiniqey tunatyawtat, pas nuy ańqw távihqat Inay tunatyayat nu hinhtiniqey tunatyawtañwuniqee.

31 Kurs nu pay nāp nātuawi'taniqw, ituawi hapi qa antsani.

32 Pay nuy hákiynihqat pas suhka tuawi'ta; noqw nu navoti'taqw pam nuy suan tuawi'ta.

33 Ura uma John aw hakimuy ayatota; noqw pam nuy súan tuawi'ta.

34 Nikañw pay nu sinot nuy hin tuawiyat qa pas antsatañwu; noqw pi as uma ayo nõñakniqat òviy nu yan lavayhti.

35 John pi as pas kopitsoki uwiwitaqa talni'taqat panta; noqw as uma put talniyat ep hahlayyaniqey hihsavo suh-taq'ewya.

36 Nikañw pay John tuawiyat epnihqe himu pas pávannihqa nuy tuwi'ta. Itumala nuy Inay ańqw taviwhqat mahtakna. Ina nuy hihta hinhtiniqey yúkuniqat òviy ayataqw, nu put hapi tumalay'ta.

37 Ina nuy ańqw távihqa pas nāp nuy hákiynihqat pańqawu: Uma pi qa hisat put tónayat nanapta, piw hin son'iwhqat aw yórikya.

38 Noqw put lavayiat umuh'unañway qa aw tuyqawi'ta, òviy pi pam hapi ańqw taviqw, uma put aw qa tütuptsiwa.

39 Uma tutuvenit ahpiy qatsit qa so'taqat tuway'yunqey wūwantotaqe, ōviy put añ puritota; noqw pi pam nuy hákiyñihqat tuawí'ta.

40 Noqw uma inumiye' qatsit makiwyaniqey qa nānawakna.

41 Nu sinmuy tayawinpiyamuy qa nāwakna.

42 Pi nu umumi navoti'taqw uma umuh'unañwpeq God aw qa unañway'yunwa.

43 Nu Inay tuñwniyat aw yankañw pituqw, uma nuy qa kwusuya; pay ason hak pas nāp tuñwniy aw yankañw pituqw uma pay soon put qa kwusayani.

44 Ya uma hin tūtuptionsiwani? Oviy pi uma nānānaq w tayawinpit tuñlay'kahkañw tayawinpit God-sa añqwnihqat qa tunatyawyunwa.

45 Uma umuh'unañwpeq qa pan wūwantotani: Pam Nay aw itamuy qaantaqat ep tūkopanani. Pay suhka umuy pantsakni, aw umuhtaqa'naiwa, Moses.

46 Pi uma as Moses tūtuptionsiwe', soon nuy qa tūtuptionsiwani, pi pam nuy pēna.

47 Nikañw kurs uma put pēniyat qa tūtuptionsiwe', ya uma hin ilavayiy tūtuptionsiwani?

6

Jesus Feeds the Five Thousand

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lk 9.10-17)

1 Iit atsve pu' Jesus Galileet ep wuhkovatuphat Tiberias yan piw tūñwantiwhqat ayoqwat yama.

2 Noqw sinom qaan'ewakw hintaqam put añkya, pam tūtuyyaqamuy amuhpa' kātatayhpiy tumaltaqw aw yórikyaqe ōviy'o.

3 Noqw Jesus tsomomiq wupqe, put aw nānatuwnayaqamuy amumum pepeq qatuptu.

4 Noqw Jew-sinmuy tuiwiam Amutsva-Yūmosanihqat ep nōviwhqat aw hayiñwiwta.

5 Noqw Jesus kwuhpukqe, sinmuy qaan'ewakw hintaqamuy put aw ōkiwtaqamuy amumi yórikqe, Philip aw pañqawu: Ya itam sen haqam tunōstuiyaqw ima nōnōsani?

6 Noqw pay pam put aw hin hepqe ōviy kita, pay pi as pam hinhtiniqey nāp navoti'taqe ōviy'o.

7 Noqw Philip put aw pañqawu: Pay as pi kurs itam lōp sunat sivat akw pōlavikit tuiye', itam nāto kurs hin pumuy sohsokmuy hiñsakw nopnayani.

8 Noqw suhka put aw nānatuwnaqa Andrew, it Simon Peter tupkoat, Jesus aw pañqawu:

9 Hak yep tiyohya tsivot sōhōvosvōlavikit nitkay'va, pu lōqmuy tsāk w pākiwhtuy; noqw ya pam sinmuy kaysiwhqamuy amumi hīmuu?

10 Noqw Jesus pañqawu: Uma sinmuy yesvanayani. Noqw pep a'nō tūsaqa; noqw ōviy sinom pañ yesva, tsivót-sikip sōmorit pahsa'haqam tahtaqtu.

11 Pu Jesus pōlavikit ōmahtaqe, put ep hihlayhtit, put aw nánatuwnayaqamuy amumi put oya; noqw puma añ yesqamuy amuhpa put o'ya, pu pākiwhtuy pīwu, hihsa'haqam nānawaknaqat pahsaa.

12 Noqw pumuy ōōyaqw, pam put aw nánatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Uma yóñoyhput akwsiñwqat tsovalayani, noqw qa himu hovalniwni.

13 Noqw ōviy puma tsivot sōhōvosvōlavikit añqw yóñoyhput nōñosaqamuy akwsiñwpuyamuy tsovalayaqe, pakwt lōq sihkay'taqat tutsáysivut añ opomnaya.

14 Noqw Jesus kátatayhpit tumaltaqw, sinom aw yórikyaqe, pañqaqwa: Pay kurs pas antsa i' tāqa God lavay'ayaat tūwaqatsit aw pitúniqa.

15 Noqw puma put awye', pas ōqalay akw put moñwtapyaniqat Jesus māmatsqe pay nāla piw tsomot aqwhaqamii.

Jesus Walks on the Water

(Mt 14.22-33; Mr 6.45-52)

16 Noqw tapkiqw put aw nánatuwnayaqam wuhkovatuphat aw hanhqe,

17 Pākihut aqw yuñt pāvaqe Capernaum aqwya; noqw nuñwu qatālawvaqw, nāt Jesus qa pitu.

18 Noqw pumuy panwisq, a'nō hukvaqw pāhu a'nō hoñvanta.

19 Noqw ōviy puma pāhut añqe' kwetstiwisqe payhp, sen nālöp tutskwatuwanit pahsavohaqami hoyóyokuyaqw, Jesus pāvaqe waymakañw pākihut aw hayiñwna. Noqw pam panmaq, puma put tutwaqe pas tsātsawna.

20 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay nūu, uma qa tsawiniwyuñwni.

21 Pahsat pu puma hahlayhtotiqe, put pākihut aqw panaya; noqw pahsat pay pākihu pumuy haqami hoyóyototaqat aqw pitu.

The People Seek Jesus

22 Noqw qavoñvaqw sinom wuhkovatuphat ayaqwat huruhtotiqaqam ura pay suhka pākihu pápiqniqw put u'naya; noqw ura Jesus aw nánatuwnayaqam put aqw yuñqw, pay ura Jesus

pumuy qa amumum put aqw paki, noqw pay puma nanalt ahpiyya.

²³ Noqw pay pētu pākihu Tiberius aňqwayaqam pańso öki, ura Tutuyqawhqa haqam pölavikit ep hahlayhtit tünopnaqat pańsoo.

²⁴ Noqw sinom Jesus-nikańw pu put aw nánatuwnayaqamuy pep qa tutwaqe, pākihut ań yuńt, Jesus hepwisqe Capernaum ep öki.

Jesus the Bread of Life

²⁵ Nihqe puma wuhkovatuphat yupqöyveq put tutwaqe, aw pańqaqwa: Tutuqaynaqa, ya um hisat peqw pitu?

²⁶ Jesus lavayhtiqe pumuy amumi pańqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pańqawni: Uma kātutmalat aw yórikyaqey qa paniqw nuy hepnumya, pi uma pölavikit nōńsaqe ööyaye öviy'ó.

²⁷ Uma nōsiwhqat pay súlawhtińwuqat qa put öviy tumalay'yuńwni. Uma nōsiwhqat qatsit qaso'taqat aniwnaqat öviy tumalay'yuńwni; put hapi nu' Sinot Tiat umuy máqani. Pi Ina God öqalay akw nuy tuvoylata.

²⁸ Noqw puma put aw pańqaqwa: Noqw itam hihta tumalat hintsatske' God tayawnayani?

²⁹ Jesus lavayhtiqe amumi pańqawu: Uma hapi hakiy God aňqw távihqat aw tütuptsiwe', yan God tayawnayani.

³⁰ Pahsat pu puma put aw pańqaqwa: Noqw ya um hihta akw put pantaqat itamumi mahtaknaqw itam aw yórikye' ūmi tütuptsiwani? Um hihta tumalay'ta?

³¹ Itanam pi ura qayēsiwhpuve hihta mennat nōnova; öviy pi yan pey'ta: Pam öveqatsit aňqw pumuy tunösmaya, yan'i.

³² Pahsat pu Jesus pumuy amumi pańqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pańqawni: Qa Moses pút pölavikit öveqatsit aňqw umuy maqa; noqw Ina hapi pas antsa pölavikit öveqatsit aňqwnihqat umuy maqa.

³³ Pi öveqatsit aňqw hawhqa hapi God aňqw pölavikit anta, pam hapi sinmuy qatsit huylawu.

³⁴ Pahsat pu puma put aw pańqaqwa: Tutuyqawhqa, um okiw sutsep itamuy it pölavikit huylawni.

³⁵ Noqw Jesus amumi pańqawu: Nu hapi pölaviki hakiy qatsit máqańwuqa; inumi pítuhqa soon hisat tsōńmokni, pu inumi tuptsiwhqa soon hisat pānaqmokni.

³⁶ Noqw pi nu ura umumi pańqawu: Uma as inumi yórikyakahkańw qa tütuptsiwa.

³⁷ Sohsoyam Inay aňqw inumi noiwayaqam inumiyani, noqw ason hak inuminiqw, soon nu put ayo tūvani.

38 Nu qa nāp itunatyay hintsakniqe ōveqatsit ańqw hāwi, nu Inay nuy ańqw távihqat tunatyayat hintsakniqe ōviy'ó.

39 Noqw i' hapi Inay nuy ańqw távihqat tunatyaata: Nu sohsokmuy hakimuy put ahpiy inumi noiwyaqamuy qa hihawat kwayht, nuhtuńk talōńvaqat ep pumuy ahoy tātaynani.

40 Noqw i' hapi nuy ańqw távihqat tunatyaata: Sohsoyam Tiyat aw yórikyakahkańw, put aw tūtuptsiswaqam qatsit qaso'taqat makiwyani; noqw nu nuhtuńk talōńvaqat ep pumuy ahoy tātaynani.

41 Pahsat pu Jew-sinom put aw qayan unańway hińqaqwa, pam pōlaviki ōveqatsit ańqw hawhqeý ura pańqawhq ōviy'ó.

42 Nihqe puma pańqaqwa: Ya qa i' Jesus, it Joseph tíata? Itam put náyat-nikańw pu yuyat pumuy tuwi'yuńwa. Noqw ya hintaqw ōviy pam ōveqatsit ańqw hawhqeý pańqawlawu?

43 Noqw ōviy Jesus lavayhtiqe amumi pańqawu: Uma qa nānahpa' qaán umuh'unanway hińqaqwani.

44 Pas Ina nuy ańqw távihqa hakiy pan unańwtoynaqw, pam-sa inumini; noqw nu nuhtuńk talōńvaqat ep put ahoy tātaynani.

45 Pi ura God lavay'aymuyatuy pēniyamuy ań yan pey'ta: Pu puma sohsoyam God ańqw tutuqayyani, yan'i. Paniqw ōviy sohsoyam Inay ańqw nanaptakańw pu tūqayyaqam inumi ōkiwta.

46 Pay ka hak hisat Inay aw yórikqat nu qa pańqawu, hal i' hak God ańqw pítuhqa, pam-sa Inay aw yóriki'ta.

47 Pas antsa, pas antsa nu umumi pańqawni: Inumi tuptsiwhqa hapi qatsit qaso'taqat pay makiway'ta.

48 Nu hapi pōlaviki sinmuy qatsit máqańwuqa.

49 Pay as pi umanam qayēsiwhpuve hihta mennat nōńsot, pay qa yēse.

50 Nu hapi i' pōlaviki ōveqatsit ańqw hawhqa, it pōlavikit ańqw nōsqa qa mokniqat ōviy'ó.

51 Nu hapi taytaqa pōlaviki ōveqatsit ańqw hāwi; it pōlavikit ańqw nōsqa sutsep qátuni. Noqw nu pōlavikit lavayhtiqe itokoy pańqawu; put hapi nu sinmuy amuńem távini, puma yesniqat ōviy'ó.

52 Noqw ōviy Jew-sinom put ep nāńwuy'yuńqe, pańqaqwa: Ya sen i' hin itamuy tokoy nopnani?

53 Pahsat pu Jesus amumi pańqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pańqawni: Pas uma Sinot Tiyat tokoyat qa nōńsakańw, pu put unwáyat qa hikwey' uma umuh'unanwpeq qatsit nastayani.

54 Itokoy tūmoytakańw, pu iunway hīhikwqa hapi qatsit qa so'taqat pay himuy'ta, noqw nu nuhtuńk talōńvaqat ep put ahoy tātaynani.

55 Pi itoko pas antsa nōsiwhqa, pu iuñwa pas antsa hīhikwaqa.

56 Itokoy tūmoytakañw pu iuñway hīhikwqa inuhpe qatu; noqw nu put ep qatu.

57 Pi Ina qátuhqa nuy añqw tavi; noqw nu put ahpiy qatu; noqw pay pan hapi hak nuy tūmoytaqa nuy akw qátuni.

58 I' hapi pám himu pōlaviki òveqatsit añqw hāwi; pam it mennat umunamuy amuhpiy nōsiwhqat qa panta; ura puma put añqw nōnōsat, pay qa sutsep yēse. It pōlavikit añqw nōsqa hapi pas sutsep qátuni.

59 Pam Capernaum ep tsotsvalkive sinmuy tutuqaynakañw, yan lavayhti.

The Words of Eternal Life

60 Noqw òviy kaysiwhqam put aw nánatuwnayaqam it nanaptaqe pañqawa: Pam hihta pas nuhtsel'ewakw itamuy tutuqayna; ya sen hak añ kuytani? kitota.

61 Noqw put aw nánatuwnayaqam it ep qaan'unañway hiñqawaqw, Jesus unañwpeq navoti'taqe, amumi pañqawu: Ya i' umumi qalomátöqti?

62 Noqw tis kurs ka nu Sinot Tiat òveqatsit ep qátuñwuqey aqw wuptoqw, uma aw yórikye', pahsat uma hin wūwayani?

63 Pi Hikwsi hapi hakiy taytoynañwu; hakiy tokoat qa hihta ápiniñwu; nu umumi hihta lavayhti qw, pam pantaqa hikwsit añqwnihqe sinmuy qatsíhuylawu.

64 Noqw pi uma haqawat qa tütuptsiwa. Pi hakim put aw qa tuptsiwni'yunqat Jesus pay navoti'ta, pu hak momñwituy amumi put mātapniqata. Pam sinmuy tutuqaynativaqey añqaw pūvut sohsok navoti'ta.

65 Pahsat pu pam pañqawu: Paniqw hapi òviy nu ura umumi pañqawu: Pas Ina hakiy qa pan unañwtoynaqw, soon pam hak inumini.

66 Yantaqat atsve put aw nánatuwnayamuy amuñaqw wūhaqnihqam put mātatve; nihqe pāpu qa amum hinnumya.

67 Noqw pahsat pu Jesus imuy pakwt lōq sihkay'taqamuy amumi pañqawu: Noqw ya uma nuhtum inuñaqw ahpiyyani?

68 Noqw pahsat pu Simon Peter lavayhti qe pañqawu: Tutuyqawhqa, noqw itam hakiy awyani? Pi um pi lavayit qatsit qaso'taqat aniwnaqat lalvaya.

69 Noqw pay itam tütuptsiwaqe, um pas pam hak Christ God qátuhqat Tíatnihqat qapēvewnaya.

70 Noqw Jesus amumi pañqawu: Ya nu umuy pakwt lōq sihkay'taqamuy qa namorsta? Noqw uma haqawa Nukpanat akw tuyqawiwa.

⁷¹ Pam hakiy Simon tiyat Judas Iscariot pañqawu. Pam hapi as imuy pakwt lōq sihkay'taqamuy amumum tōnawkañw Jesus momñwituy amumi mātapniniqw òviy'ò.

7

Jesus and His Brothers

¹ Yantaqat atsve pu' Jesus Galileet ep hinnuma, Jew-sinmuy put nīnayaniqey tunatyawyuñqw, òviy pam Judeat ep qa hinnumniqee.

² Noqw Jew-sinom hisat nanalt talōñvaqat añ kihsit añ yesñwuqat aw pituto.

³ Noqw òviy Jesus tupkomat put aw pañqaqwa: Yupa, Judeat aqw'a, noqw ūmi nānatuwnayaqam uñ hihta hintsakqat aw nuhtum tāyuñwni.

⁴ Qa haq pi hak nātuwiwniqey nāwaknaqa nanauyve tumalay'tañwu. Kurs um pas antsa iit hintsake', um nuhtumi nāmahtaknani.

⁵ Hikis pi put tupkomat put aw qa tuptsiwni'yuñqe òviy yan aw lavayhtoti.

⁶ Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay nāt ituwaniy aw qa pitu; nawus pi umuhtuwaniy aw sutsep pitsiwa.

⁷ Pay yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam soon qa umumi unañway'yuñwni; inumi pi qayan unañway'yuñwa, puma qalomáhintsatskaqat nu pañqawlawhq òviy'ò.

⁸ Pay pi uma nōviwhqat aqwyan, nu' pay nāt qa aqwni, nāt ituwaniy aw qa pas pas pitu.

⁹ Yan pam pumuy amumi lavayhtit, pay hāk Galileet ep huruhti.

Jesus at the Feast of Tabernacles

¹⁰ Nīkañw ason put tupkomat pas aqwyaqw, pahsat pu pam tuwat nōviwhqat aqw'a, nīkañw pay qa nuhtumnit pay hihin nanauyvee.

¹¹ Noqw òviy Jew-sinom nōviwhqat epeq put hepnumyaqepañqaqwa: Ya pam háqamo?

¹² Noqw sinom put hihin lavayta; noqw haqawat pañqaqwa: Pas as pam lolma; noqw pētu pañqaqwa: Qae, pam nuhtumi yēlawu.

¹³ Noqw pay puma nanayuve put lavayta, puma Jew-sinmuy mamqasyaqepañqaqwa òviy'ò.

¹⁴ Noqw nōviwhqat nālōs talōñni'maqw, Jesus God kīyat awnihqe, pep sinmuy tutuqayna.

¹⁵ Noqw Jew-sinom kātayyuñqe pañqaqwa: Ya i' qa tutuqayñwunikañw hin tutuvenit tuwi'ta?

16 Noq̄w Jesus lavayhtiqe pumuy amumi pañqawu: Pay itutuqayhpi qa inuhpiy'ō, pam nuy añq̄w távihqat ahpiy'ō.

17 Put tunatyayat hinmaniḡey tunatyawtaqa itutuqayhpiy háqaqwnihqat mā matsni, sen pam God añq̄wnihqata, sen pay nu nāp nahpiy yuaataqata.

18 Kurs nu nāyuaate', ka nu tayawniwniḡey tuñlay'tani; nīkañw kurs nu Inay nuy añq̄w távihqat tayawniwniḡat tunatyawte', pahsat pu nu pas soon atsátani, noq̄w himu qa-suantaqa inuhpe sūlawni.

19 Puyaw umuy hin hinwisniḡat Moses umumi qa tutapta? Noq̄w uma qa haqawa put tutavoyat an hinma. Uma pi nuy nīnayaniḡey anyuñwa.

20 Noq̄w sinom lavayhtotiqe aw pañqaqwa: Kurs um nuk-panhikwsit akw tuyqawiwta. Ya hak uñ nīnaniḡey anta?

21 Jesus amumi pañqawa: Ura nu sūs nasuñwintalōñnit ep hihta tumaltaq̄w, uma sohsoyam kātayyuñwa.

22 Pu ōviy pi piw tiyohya poñotkiwmantaniḡat Moses umumi tutapta. (Pam qa Moses ahpiy panta, pas itanamuy amuhpiy pan yukiwta.) Noq̄w uma nasuñwintalōñnit ep hakiy poñotkuyañwu.

23 Noq̄w uma Moses tutavoyat anhtotiniḡey nānawaknaqe, nasuñwintalōñnit ep hakiy poñotkuyanik pantsatsnañwu. Noq̄w kurs uma pantotiniḡ, uma hinoq̄w inumi tu'qawyuñwa, nu nasuñwintalōñnit ep hakiy qalaptisinaq'ō?

24 Uma pay hihta hin son'iwhqat pan put hin yukunayañwu, as uma pam hin pas antsa hintaqat pan put yukunayanikahkañwo.

Is He the Messiah?

25 Pahsat pu haqawat Jerusalem ep ki'yuñqam pañqaqwa: Ya puma qa it nīnayaniḡey tunatyawyuñwa?

26 Noq̄w meh, pam qa tuhtuskañw yuaataq̄w, puma aw qa hiñqaqwa. Ya sen momñwit pay it Christnihqat suyan navoti'yuñwa?

27 Qae. Pi itam it tāqat háqaqwniqw navoti'yuñwa; noq̄w pi Christ pituq̄w, qa hak put haqaq̄w pituq̄w navoti'tani.

28 Pahsat pu Jesus God kīyat ep sinmuy tutuqaynakañw, kēew pañqawu: Uma nuy tuwi'yuñwa, pu nuy háqaqwnihqat navoti'yuñwa. Noq̄w nu' hapi qa nāp itunatyay pitu. Pi i' hak pas antsanihqa nuy añq̄w tavi. Noq̄w put hakiy uma qa tuwi'yuñwa.

29 Noq̄w nu' pi put tuwi'ta; pi nu' put añq̄w pítuhqee; noq̄w pam nuy añq̄w tavi.

30 Pahsat puma as put nuayaniḡey anhtoti. Noq̄w pay qa hak aw may'ta, nāt tuwaniyat aw qa pituq̄w ōviy'ō.

31 Noqw pay sinmuy amuñaqw kaysiwhqam put aw tütuptsiwaqe pañqawwa: Ya sen Christ hisat pite', it tāqat tutmalayat epnihqe pas pavan kāhintsakni?

Guards Are Sent to Arrest Jesus

32 Noqw yaw sinom nānahpa' nauyhiñqawaqat Pharisee-sinom nanaptaqe, God awwat mohpeq momñwituy amumum hoñviaymuy put aw hōnaya, put ñuayaniqat òviy'ò.

33 Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay nāt nu hihsavo umumum yantat, nuy añqw távihqat awni.

34 Noqw uma as nuy hepyat, soon nuy tutwani; pu nuy haqaminiqw uma kurs hin pañsoyani.

35 Pahsat pu Jew-sinom nānami pañqawwa: Ya sen i' haqamini? Ya hintaqw itam kurs hin put tutwani? Ya sen pam pay qa-Jew-sinmuy amuhpa' itahsinmuy ahtsawaliw-tagamuy amuminen, qa-Jew-sinmuy tutuqaynani?

36 Ya sen hiñqawhqe pañqawu: Uma as nuy hepyanikahkañw, soon nuy tutwani; pu piw nuy haqaminiqw uma kurs hin pañsoyani, kita?

Streams of Living Water

37 Noqw nōviwhqat ep nuhtuñk wukotalōñvaqat ep Jesus wunuptut, pas kēew pañqawu: Pānaqmokiwtāqa inuminen hik-wni.

38 Inumi tuptsiwni'taqat ahsonñaqw kūyi taytaqa munva-mantani; tutuvenit hin lavayhtiqtat pan'i, pam kita.

39 Pam yan lavayhtiqtē it Hikwsit pañqawu, put hapi hakim Jesus aw tuptsiwyaqam ason makiwyani. Qahováriwtaqa Hik-wsi nāt nuhtumi qa noiwa, nāt Jesus qa pas pas hímuniwhitiqw òviy'ò.

Division among the People

40 Noqw òviy kaysiwhqam sinom it yan lavayit nanaptaqe pañqawwa: Pay kurs pas antsa i' hapi God lavay'ayaat pas pávannihqa.

41 Noqw pētu pañqawwa: Pay i' pas pam Christ. Noqw haqawat pañqawwa: Ya Christ yaw Galileet añqw yámakni?

42 Puyaw tutuveni qa pan lalvaya: Ura Christ David ahpiy aniwhtini, pu Bethlehem kitsókit añqw yámakni, ura David haqam qātuñwuqat añqō'?

43 Noqw òviy sinom Jesus ep nātsiki.

44 Noqw haqawat as put ñuayaniqey nānawaknaqw, pay qa hak put aw may'ta.

The Unbelief of the Jewish Leaders

45 Pahsat pu ima hoñvia'yat God awwat mohpeq momñwituy amumi-nikañw, pu Pharisee-sinmuy amumi

ökiqw, puma pumuy amumi pañqaqwa: Ya uma hinoqw qa wikvaya?

⁴⁶ Noqw hoñvia'yat pañqaqwa: Pas qa hak tāqa hisat it tāqat an yuaata.

⁴⁷ Pahsat pu Pharisee-sinom pumuy amumi pañqaqwa: Noqw ya uma nuhtum ūnatoti?

⁴⁸ Ya hakim momñwituy sen Pharisee-sinmuy amuñaqw put aw tūtuptsiswa?

⁴⁹ Ima sōqavuñwsinom tutavot qa tuwi'yuñqam pi pay qalolmat makiway'yuñwa.

⁵⁰ Noqw Nicodemus, ura Jesus aw mihikq pítuhqa, pumuy amumum sinoiwtaqa amumi pañqawu:

⁵¹ Hakim nāt hakiy aw qa tūqayyuñwt, pu put hihta hinhiqat nāt qa nanaptat, pay eñem hin yukuyamantaniqat ya itahtutavo pan yukiwta?

⁵² Noqw puma lavayhtotiqe put aw pañqaqwa: Noqw ya um piw Galileet añqw sino? Tutuvenit añ pupre', um navotni, qa hak God lavay'ayaat Galileet añqw yámakni.

⁵³ Noqw sohsoyam nanap kiy añqe'ya.

8

The Woman Caught in Adultery

¹ Noqw Jesus tsomot Olivet yan mātsiwhqat aw'i.

² Pu suits talavay pam piw God kīyat aw paki, noqw sinom sohsoyam put aw ökiqw, pam qatuptuqe pumuy tutuqayna.

³ Noqw tutavot tutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amumum hakiy wuhtit qa nāp himuy amum hintsakkañw núansaniwhqat put aw wikvaya; nihqe puma put nāsave taviyat,

⁴ Jesus aw pañqaqwa: I' wuhti qa nāp himuy amum hintsakkañw núansaniwa, nāt pas hintsakkañwo.

⁵ Noqw Moses hapi tutavot ep itamuy pas ayataqe, hakim hakiy pan hintsakqat tatatupninayaniqat pañqawu. Noqw uñniqw hintani?

⁶ Pay puma Jesus aw hin hepyaqe, aw put hihta nēveltoynayaniqey öviy yan lavayhtoti. Noqw pay Jesus motoltit, malatsiy akw tutskwava penta, suhpan qa navotqey pan'i.

⁷ Noqw öviy puma put pas tūviñlalwaqw, pam kwuhpukqe amumi pañqawu: Pay pi haqawa umuñaqw pas qa hihtakw hintaqa put mohti owat aw tūvani, kitat,

⁸ Pu piw motoltiqe, tutskwava penta.

⁹ Noqw nanaptaqam qaanhinwisqey unañwpeq sunvoti'kahkañw, nānap pañqw nōñantiva, suswukoqw añqw

hoyoyoykuyakañw nuhtuñknihqat aqw pahsavoo, noqw Jesus wuhtit nāsave wúnuhqat amum nāla akwsiñwu.

¹⁰ Noqw Jesus kwuhpukqe, pay wuhtit nāla epniqw, pam put aw pañqawu: Wuhti, ya uñ hihta nēveltoynayaqam haqamiya? Ya qa hak uñ mokniqat uñem hin yuku?

¹¹ Noqw pam put aw pañqawu: Pay qa hak'i, Tutuyqawhqa. Noqw Jesus aw pañqawu: Pay nu piw uñem qa pan yuku; um ahpiyenen, pāpu qaanqatsit qe'ni.

Jesus the Light of the World

¹² Pahsat pu Jesus piw pumu amumi pañqawu: Nu hapi sinmuy amumi tāla; inuñk hinmaqa qatalpuva soon hinmani; pam qatsit aw tālat añ hinmani.

¹³ Noqw òviy Pharisee-sinom put aw pañqawu: Um nātuawi'ta; uhtuawi qa súanta.

¹⁴ Jesus lavayhtiqe amumi pañqawu: Pay as pi nu nāp nātuawi'taqw, pay ituawi súanta; pi nu haqaww pítukañw pu haqaminiqey navoti'ta. Noqw uma pi nuy haqaww pítuhqat, pu nuy haqaminiqat qa navoti'yuñwa.

¹⁵ Uma pay sinmuy amún hihta hin yukuyañwu, nu qa hakiy eñem hin yuyku.

¹⁶ Pu nāmahin pi as kurs nu hakiy eñem hin yuke', nu suan yúkuñwu, pi nu qa nālaa, Inay nuy añqw távihqa inumuma.

¹⁷ Noqw ura kurs pi lōyöm hihta tuawi'taqw, tuawiam súantañwuqat umuhtutavoy añ pan pey'ta.

¹⁸ Noqw nu suhka nātuawi'ta, noqw pu Ina nuy añqw távihqat nuy hákiyinihqat tuawi'ta.

¹⁹ Pahsat pu puma put aw pañqawu: Noqw una háqamo? Noqw Jesus amumi pañqawu: Uma itamuy qa tuwi'yuñwa-nūyu, pu Inayu; pi as uma nuy tuwi'yuñwe', soon piw Inay qa tuwi'yuñwni.

²⁰ Yan Jesus sivatatañpit ep yuaayku, God kīyat ep sinmuy tutuqaynakañwo; noqw qa hak put aw may'ta, nāt tuwaniyat aw qa pituqw òviy'o.

You Cannot Go Where I Am Going

²¹ Pahsat pu Jesus piw amumi pañqawu: Nu ahpiyini; noqw uma as nuy hepyani, nikañw uma umuhqaanhtipuy añ hinwiskahkañw so'ni. Nuy haqaminiqat uma kurs hin pañsoyani.

²² Pahsat pu Jew-sinom pañqawu: Ya pam hinoqw itam kurs hin put haqaminiqat pañsoyaniqat pañqawu? Ya sen pam nāninani? kitota.

²³ Pu pam amumi pañqawu: Uma yañqw tūwaqatsit añqwy; nu ònaq'ö; uma yep qatsit ahpiyya, nu qa yep qatsit ahpiy'o.

²⁴ Paniqw hapi òviy nu umumi pañqawu: Uma umuhqaanhtipuy añ hinwiskahkañw so'ni; pi uma nuy haknihqey

pañqawhقات qa tūtuptionsiwe', uma umuhqaanhtipuy añ hinwiskahkañw so'ni.

²⁵ Pahsat pu puma put aw pañqaw: Ya um hak hímuu? Noqw Jesus amumi pañqawu: Pay nu ura mohtihaq umuy put āawna.

²⁶ Nu as nihtiwhtaqtat hihta ep umuy hin lavayhtini, pu umumiq hiñqawni; noqw i' hak nuy añqw távihqa pas qa atsa; noqw nu put añqw hihta navotqey nuhtumi yuaata.

²⁷ Pam pumuy amumi Nay lavayhtiqtat puma qa māmatsya.

²⁸ Pahsat pu Jesus amumi pañqawu: Ason uma nuy Sinot Tiyat nahoylehtsit ep hahye', pep pu' uma nuy hákiynihqtat nanaptani, pu nu qa nāp nahpiy hihta hintsakqata; Ina inumi hin tutaptaqtat nu pan hintsaki.

²⁹ Pu nuy añqw távihqa inumuma. Ina nuy qa naltavi, nu yūmosa unañwve hinmaq̄w ōviy'o.

³⁰ Yan pam lavayhtiqtaw, kaysiwhqam put aw tūtuptionsiwa.

Free Men and Slaves

³¹ Pahsat pu Jesus Jew-sinmuy put aw tūtuptionsiwaqamuy amumi pañqawu: Uma ilavayiy añ hinwise', pep pu' uma pas antsa inumi nánatuwnayaqamyani.

³² Nen uma navotit pas antsanihqat tuwi'yunw̄ni, noqw pam navoti umuy qenivo óyani.

³³ Puma lavayhtotiqe put aw pañqaw: Itam Abraham tímatu; nihqe itam qa hisat hakiy aw tūwik'iwyunw̄a; noqw hintaqw ōviy itam qenive oyiwyunw̄niqtat um pañqawu?

³⁴ Jesus lavayhtiqtat amumi pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Qaantsakqa hapi qaanhtiput aw tūwikiniñwu.

³⁵ Noqw tūwiki pi qa sutsep kīve ki'tañwu, pi ki'taqat tiat pep pas sutsep ki'tañwu.

³⁶ Noqw ōviy kurs Tiat umuy qenivo oyaq̄w, uma hapi pas antsa qeniveyani.

³⁷ Pas as pi uma Abraham tímatniq̄w nu navoti'ta; noqw pi uma nuy nīnayaniqey tunatyawyuñw̄a, ilavayiy umuh'unañwpeq qa haqam qeni'taqw ōviy'o.

³⁸ Pi nu Inay amum qátuhqe, hihta aw yórikqey umumi yuaata; noqw pu uma umunay amum yeskañw pam hihta hintsakqtat uma aw yórikyaqey put tuwat hintsatska.

³⁹ Puma lavayhtotiqe aw pañqaw: Abraham itanaa. Jesus amumi pañqawu: Pi as uma Abraham tímatnen, soon qa Abraham hintsakpiyat hintsatskani.

⁴⁰ Noqw uma soq tuwat nuy nīnayaniqey tunatyawyuñw̄a, ispi nu God añqw lavayit pas antsanihqat navotqey umuy āawnaq'ō. Abraham pi qa pan hinhti.

41 Uma umunay hintsakpiyat hintsatska. Pahsat pu pumuy put aw pañqaqwa: Itam qa tuskapqatsit ahpiy tihtiwya, itam sūkw nay'yuñwa, it God.

42 Noqw Jesus amumi pañqawu: Pi as God umunayniqw soon uma inumi qa unañway'yuñwani, pi nu God añqw yamakqe put añqw pitu; pi nu qa nāp itunatyay añq'ō; pi God nuy añqw tavi.

43 Ya uma hinoqw ilavayiy qa māmatsya? Ispi kurs hin uma ilavayiy aw tuqayvastotaniqee.

44 Uma umunay Nukpanat ahpiy aniwhti, nihqe uma umunay tunatyayat hintsatskaniqey nānawakna. Pam yay-hniwhqat añqaqw tuqwyanta; himu pas antsanihqa put ep sūlawniqw, ōviy pam antsanihqat ep qa huruhti; pam atsáte', nāp himuy lavayhtiñwu; pam a'nō átsanihqee, pas atsats aaniw-naqa.

45 Noqw pay soq pi nu umumi pas qa atsats lavayhti qw, ōviy uma nuy qa tūtuptsuwa.

46 Haqawa uma nuy hihta ep qaanhti qat pas súañqawni? Noqw kurs nu pas qa atsats umumi lavayhti qw, ya hinoqw uma nuy qa tūtuptsuwa?

47 God ahpiynihqa God lavayiyat navotñwu', noqw paniqw ōviy uma put qa nanapta, uma qa God ahpiy aniwhti qe ōviy'o.

Jesus and Abraham

48 Pahsat pu Jew-sinom lavayhtotiqe put aw pañqaqwa: Noqw pay itam súañqaqwaqe, um Samariat añqw sínoni hqe nukpanhikwsit akw tuyqawiwtaqat pañqaqwa.

49 Noqw Jesus lavayhti qe amumi pañqawu: Nu qa nukpanhikwsit akw tuyqawiwta; nu Inay kaptsi'taqw uma nuy qa kaptsi'yuñwa.

50 Pu nu inumi kātayyuñwini qat qa tunatyawta; pay ason pas suhka put tunatyawta; nihqe pam itamuhtsave hinwat yúkuni.

51 Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Ilavayiy an hinmaqa soon moki wuy ep pítuni.

52 Pahsat pu Jew-sinom put aw pañqaqwa: Pu' hapi itam pas suyan nanaptaqw um nukpanhikwsit akw tuyqawiwta. Abraham mōki; pu God lavay'aymat piw soa; noqw um piw nāt pañqawu: Ilavayiy an hinmaqa soon moki wuy ep pítuni.

53 Ya um itanay Abraham epnihqe hak pas pávani? Pam pi pay qa qatu; pu God lavay'aymat piw qa yēse. Ya um hak hímuni hqey nāmi wūwanta?

54 Noqw Jesus lavayhti qe pañqawu: Kurs nu pay nāp nātsokananiqw pay pam qa hihta hihkay'tani; noqw pi Ina nuy tsokanañwu; noqw uma put aw yanyuñqey pañqaqwa.

55 Noq̄w pi uma put qa tuwi'yũwa; noq̄w nu put tuwi'ta; nihqe õviy kurs nu put qa tuwi'taqey pañqawe', nu umún átsani; noq̄w pi nu put tuwi'taqe, put lavayiyat an hinma.

56 Umuna Abraham iqatsiy aw yórikniqey put ep hahlayi; nihqe pam aw yórikqe hahlayhti.

57 Pahsat pu Jew-sinom put aw pañqawwa: Um nāt qa lõp sunat pakwt sihkay'taqat yahsañwni'kañw, ya pay um Abraham aw yori?

58 Jesus amumi pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Nāt Abraham qa háqamniqw pay nu qatu, kita.

59 Pahsat pu puma put tatatupyaniqe o'wat õmahtota; noq̄w pay Jesus nauyhtaqe God kiyat añqw yámakqe pumuy amuhsonñaqw hinmakañw pañqw ahpiy'o.

9

Jesus Heals a Man Born Blind

1 Noq̄w Jesus haqaminikañw, hakiy tāqat pas tihtiwhqey añqaw qapostalqat aw tātayi.

2 Noq̄w Jesus aw nánatuwnayaqam put tūviñtotaqe aw pañqawwa: Tutuqaynaqa, ya hakiy qaanhtiƵw, õviy i' qapostalkañw tihtiwa, sen ii, sen náata, sen yúata?

3 Noq̄w Jesus pañqawu: Pay i' qa hakiy qaanhtipuyat ep pankañw tihtiwa, qa nāp qaanhtiƵey ep'e, pu qa nay, yuy qaanhtipuyamuy ep'e; pi pay God tumalaat put ep māaktiniƵw õviy pam pankañw tihtiwa.

4 Nāt tālõ'niƵw nu soon nuy añqw távihqat tumalayat qa tumalay'tani; taq mihikq soon hak tumalay'tañwu.

5 Nu nāt tūwaqatsit ep hinnumqe nu hapi sinmuy amumi tāla.

6 Yan pam lavayhtit, tutskwami tóhakqe, tutsvalay akw tsóqataqe, put qapostalqat pōsiyat añhqe lelwi;

7 Nit put aw pañqawu: Yupa, nen um patuphat Siloam aƵw posimavaqtani, kita. (Siloam hõniwa, i'nihqe pam'i.) Noq̄w õviy pam awnihqe, aƵw posimavaqtaqe, tālat taykañw ahoy pitu.

8 Noq̄w õviy kisñwamat-niƵw pu haqawat put qapostalñwuniƵw aw yorstotaqam pañqawwa: Ya qa i' haqam qátukañw hihta tuñlay'tañwuqa?

9 Noq̄w haqawat pañqawwa: Pay i' pam'i; noq̄w pētu pañqawwa: Pay i' put an sóniwa. Noq̄w pam tāqa pañqawu: Pay nu' pam'i.

10 Noq̄w õviy puma put tūviñtotaqe aw pañqawwa: Noq̄w uhposi hin tālawva?

11 Noq̄w pam lavayhtiqe pañqawu: Pay hak tāqa Jesus yan mātsiwhqa tsóqataqe, ivosvaqe put lelwit, inumi pañqawu: Um

patuphat Siloam awnen, aqw posimavaqtani; noqw òviy nu awnihqe posimavaqtaqe, ivosiy tálawna.

12 Pahsat puma put aw pañqaqwa: Noqw pam hak háqamo? Noqw pam pañqawu: Píyi.

The Pharisees Investigate the Healing

13 Pahsat pu puma qapostalñwuat Pharisee-sinmuy amumi wikya.

14 Noqw piw nasuñwintalönnit ep Jesus tsöqataqe put pösiyat tálawna.

15 Pahsat pu Pharisee-sinom pam hin pösiy tálawnaqat tuwat put tüviñtota. Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pam ivosiy aňhqe tsöqat lelwi; noqw nu posimavaqtaqe, ivosiy tálawna.

16 Pahsat pu òviy haqawat Pharisee-sinom pañqaqwa: Pay pi i' tãqa qa pas God aňq'ö, òviy pi nasuñwintalönnit qa kaptsi'ta. Noqw pētu pañqaqwa: Pas soon hak qaanhinmakañw yanhaqam kätutmalat hintsakni. Noqw yan puma nãtsiki.

17 Pahsat pu puma qapostalñwuat aw piw pañqaqwa: Ya uhposiy tálawnaqa uñiqw hak hímuu? Noqw pam amumi pañqawu: Pam God lavay'ayaata.

18 Noqw as qapostalñwua pösiy tálawnaqat Jew-sinom qa tütuptsiwa. Noqw òviy puma put nayat yuyat enañ wánwayyaqe,

19 Tüviñtotaqe amumi pañqaqwa: Ya pas pay i' umuhti qapostalkañw tihtiwhqat uma pañqawlawu? Noqw pam pantañwunikañw hin pu' tãlat tayta?

20 Noqw put naat yuyat amum lavayhtiçe amumi pañqawu: Pay pi i' pas itahtinihqat itam navoti'ta, pu i' qapostalkañw tihtiwhqata.

21 Nikañw hin pi pam pu' tãlat taytaqw itam qa navoti'ta; piw hak put pösiyat tálawnaqat itam qa navoti'ta; pi wüyoq'a; uma tüviñtotani; pam pi nēñem hin lavayhtini.

22 Put naat yuyat amum Jew-sinmuy mamqasqe òviy yan lavayhti; yaw kurs hak Jesus pas Christ-nihqat pañqawhq, Jew-sinom aw tōnawtaqamuy aňqw put ayo tūvayaniqey pasiwni'yuñqw òviy'o.

23 Paniqw òviy puma pañqawu: Pay wüyoq'a, uma tüviñtotani, kita.

24 Pahsat pu piw òviy puma qapostalñwuat wánwayyaqe aw pañqaqwa: Ûm God pas hihtatani; itam navoti'yuñqw, i' tãqa qaanhinma.

25 Noqw pam lavayhtiçe pañqawu: Pay ka pi as sen pam qaánhinma, sen pay qa panmaq, nu put qa navoti'ta; pay it-sa pi pas sūkw nu suyan navoti'ta, nu as ura qapostalñwu, nikañw nu pu' tãlat tayta.

26 Pahsat pu puma piw put aw pañqaqwa: Ya pam un hintsana? Hin pam uhposiy tälawna?

27 Noqw pam lavayhtiqe amumi pañqawu: Pay pi nu umuy äawnaqw uma qa nanapta. Ya uma hinoqw pas pu' piw put nanaptaniqey nänawakna? Ya uma tuwat put aw tutuqayyaniqe öviy'o?

28 Pahsat pu puma pas tutsiw'unañway hiñqaqwaqe put aw pañqaqwa: Um pi put aw tutuqayi, itam pi Moses aw tutuqayya.

29 God pi pas suyan Moses aw yuaaykuqat itam navoti'yuñwa; i' pi pay hak tuwat háqaq'ö.

30 Noqw täqa lavayhtiqe amumi pañqawu: Is uti pas as uma put háqaqwniqw qa navoti'yuñqw, piw pam ivosiy tälawna.

31 Noqw pi itam navoti'yuñqw God qaanhinwisqamuy lavayiyamuy qa navotñwu; pi hak haqam God kaptsi'kañw tunatyayat hinmaq w put pam navotñwu.

32 Hisat qatsit yayhniwhqat añqaqw qa hak haqam hakiy qa-postalkañw tihtiwhqat posiyat tälawniqat itam navoti'yuñwa.

33 Pi as i' täqa qa God añqwnen soon hihta hintsakni.

34 Puma lavayhtotiqe aw pañqaqwa: Pas as um qaanhtiput añ tihtiwkañw, ya pas piw um itamuy tutuqayna? kitotaqe put pañqw ayo tūvaya.

Spiritual Blindness

35 Noqw yaw put tūvayaqat Jesus navotqe put tūwahqe aw pañqawu: Ya um God Tiyat aw tuptsiwni'ta?

36 Noqw pam lavayhtiqe aw pañqawu: Ya pam hak'i, täqa? Nu hakiy aw tuptsiwni?

37 Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay um aw yori; noqw pam hapi ūmi yuaata.

38 Noqw pam pañqawu: Tutuyqawhqa, nu tuptsiwa; pam kitat put aw naokiwhta.

39 Noqw Jesus pañqawu: Nu hapi yep hin hintaniqat öviy pew tūwaqatsit aw pitu, ima añ qa tayyuñqam pōsiy tälawnayaniqat öviy'o, pu añ tälät tayyuñqam pōsiy qatälawnayaniqat öviy'o.

40 Noqw haqawat Pharisee-sinom put ámumyaqam iit nanaptaqe put aw pañqaqwa: Noqw itam piw qapostalya?

41 Noqw Jesus amumi pañqawu: Pay pi as uma qapostalye', soon qaanhtiput hinyuñwni; noqw pi uma postalyaqey kito-taqw, öviy umuhqaanhtipu umuhpe hürsti.

10

The Parable of the Sheepfold

¹ Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Hak qa hötsíwhpa kanelkimi pakit, pay nāp haqe' aqw pákihqa hapi uyiñwuniñwu, pu hakiy hihta tusoqnawhakilawhqaniñwu.

² Hötsíwhpa pákihqa hapi kanelmuy tumalay'taqaniñwu.

³ Noqw hötsíwat aw tunatyawtaqa put aw hōtañwu, noqw kanēlom tōnay nanaptañwu; noqw pam pumuy tūnwniyamuy akw wānwaylawñwu, nen pumuy pañqw haqami tsamñwu.

⁴ Pu pam pokmuy nõnakne' amupyeve hinmañwu; noqw kanēlom tōnay tuwi'yuñqe õviy put añkyañwu.

⁵ Nikañw puma a'lõntuy tōnayamuy qa tuwi'yuñqe õviy hakiy alõñõt qa añkyat, tuwat soq put apyeve watqañwu.

⁶ Yan Jesus tūwutsit añ pumuy amumi hihta mahtakna; noqw puma put hihta lavayhtiqtat qa māmatsya.

Jesus the Good Shepherd

⁷ Pahsat pu Jesus piw amumi pañqawu: Nu hapi kanelkimiq hötsíwat anta.

⁸ Inupyeve mohti õkihqam sohsoyam uuyiñwtu, pu hihta tūnawhakilalwaqamu; noqw ikanelvohkom pumuy amumi qa tūqayyuñwa.

⁹ Nu hapi hötsíwa; inuhpa' pákihqa hapi ayo yámakni, nen aw papkikañw pu piw añqw yaymakañw nõsiwhqey tuway'numni.

¹⁰ Pi uyiñwu ūuyniksa pítuñwu, pu hihta nīnaniksaa, pu hihta hovalaniksaa; noqw nu tuwat pumuy yesniqtat õviy pitu, puma nukñwat qatsit qaõwihinyuñwniqat õviy'o.

¹¹ Nu hapi kanelmuy amumi suan tunatyawmaqa. Suan kanelmuy amumi tunatyawmaqa hapi pumuy amuñem qat-siy táviñwu.

¹² Nāwuspi i' ayaiwtaqa, kanelmuy qa pokmuy'taqe amumi qa suan tumalay'tañwu; nikañw haqaqw kwéwuniqw put tuwe', kanelmuy tatamhtat, wāyañwu; noqw kwewu kanelmuy qõyañwu, pu piw tatslakñañwu.

¹³ Ayaiwtaqa wāyañwu, pam pi pay ahsatiy õviyiniñwunihqe kanelmuy qa hin amumi tunatyawtañwu.

¹⁴ Nu hapi kanelmuy amumi suan tunatyawmaqa; nihqe nu ikanelvokmuy tuwimuy'ta; noqw ivokom nuy tuwi'yuñwa.

¹⁵ Pas Ina nuy hin tuwi'taqw nu pan piw Inay tuwi'ta, nihqe nu ikanelvokmuy amuñem iqatsiy távini.

¹⁶ Pu nu piw nāt pētuy kanelmuy qa it kanelkit ep yesqamuy pokmuy'ta; pumuy nu soon qa tsamni, noqw puma itōnay nanaptani; noqw puma sūp tōnawtaqw sūka pumuy amumi tunatyawtani.

17 Noq̄w nu hapi iqatsiy tave' put ahoy kwúsuniqat òviy Ina inumi unañway'ta.

18 Soon hak nuy iqatsiy nawhkini, nu nāp put távini; nu put táviniqey aw òqalat pasiwta, pu nu put ahoy kwúsuniqey aw'i; yan hapi Ina imumi tutapta.

19 Noq̄w yan it lavayit ep pay piw Jew-sinom nātsiki.

20 Noq̄w kaysiwhqam pañq̄aqwa: Pam nukpanhikwsit akw tuyq̄awiwtaqe òviy pas qa navoti'numa. Ya uma hinoq̄w aw tūq̄ayyuñwa?

21 Noq̄w pētu pañq̄aqwa: Nukpanhikwsit akw tuyq̄awiwtaqa qa yan yuaatañwu. Ya sen nukpanhikwsi qapostalyaqamuy pōsiyamuy tálawnani?

Jesus Is Rejected by the Jews

22 Noq̄w Jew-sinom Jerusalem epeq ura hisat namat God kīyat powatotaqat éphaqam u'nantota, tōmōhaqamo.

23 Noq̄w Jesus God kīyat ep haqam Solomon tuhōōyat añ waynuma.

24 Noq̄w Jew-sinom put aw tsovaltīqe aw pañq̄aqwa: Taay, ya hihsavohaqam itam ūmi a'nō wūwantotani? Kurs pay um pas Christ-nen itamuy suyan put āawnani.

25 Noq̄w Jesus amumi pañq̄awu: Pay pi nu umuy āawnaq̄w uma qa tūtuptsiwa. Nu Inay tuñwniyat aw yankañw ïit tutmalat hintsakq, pam nuy hákiyñihqat tuawi'ta.

26 Noq̄w uma qa tūtuptsiwa, ispi uma qa nuhtum ikanelvohkomyaqee; pay pi nu ura umumi pañq̄awu.

27 Ikanelvohkom itōnay nanaptañwu; noq̄w nu pumuy tuwimuy'ta; noq̄w puma inuñk hinwisa.

28 Noq̄w nu pumuy qatsit qaso'taqat huylawu; noq̄w soon puma hovalniwyani, piw soon hak pumuy imapq̄ölnaqw tusoq'ipwani.

29 Ina nuy pumuy máqahqa sohsokmuy amuhpenihqe pas pávani; noq̄w qa hak pumuy Inay mapq̄ölnaqw tusoq'ipwaniqey aw òqala.

30 Ina-niqw pu nūu, itam sūkaa.

31 Pahsat pu Jew-sinom put tatatupyaniqe pay piw o'wat òmahtota.

32 Noq̄w Jesus lavayhtīqe amumi pañq̄awu: Nu nihtiwtaqat lolmat tumalat Inay añq̄w umumi mahtakna. Noq̄w ya uma hihtawat tumalat ep nuy tatatupyani?

33 Noq̄w Jew-sinom put aw pañq̄aqwa: Pay itam lolmat tumalat qa ép uñ tatatupyani, pi um God qakapsi'lavayhtiq'ò; pu um pay sínonikañw pas God-nihqey pañq̄awhقات òviy'o.

34 Noq̄w Jesus amumi pañq̄awu: Puyaw umuhtutavoy ep qa yan pey'ta: Nu pañq̄awu: Uma pas hihtuya, yan'i? (Noq̄w pas soon tutuveni alōñtini.)

35 Noq̄w pep hapi pam hakimuy put lavayiyat ömahtotaqamuy pas hihtuyaqat amumi pañqawu.

36 Noq̄w hintaq̄w öviy uma nuy qakaptsi'lavayhtiqāt pañqaq̄wa, nu Pas Hímuniñqat Tiatniñqey lavayhtiö? Pi Ina pas nāp nuy supwataq̄e tūwaqatsit aw tavi.

37 Ason pi nuy qa Inay tumalayāt hintsakq̄, uma nuy qa tūtuptionsiwani.

38 Nikañw kurs pay nu pas put hintsakq̄, nāmahin pi as uma nuy qa tūtuptionsiwaniñkañw uma hīhihta tumaltiwñqat tūtuptionsiwani; nen Ina inuhpeniq̄w, pu nu put epniñqat uma māmatsye' tūtuptionsiwani.

39 Yantaqat ep pu as öviy piw puma put nuayaniqey antotiq̄w, pam pumuy māyamuy añq̄w ayo yāmakq̄e,

40 Jordan yupq̄öymi pañsoniñq̄e huruhti, ura John pay mohti kūyit akw tūtuvoylalawñqat pañsoo.

41 Noq̄w kaysiwñqam put aw ökiwtaq̄e nānami lavayta: John pi qa hihta kātumalta; nikañw John pi it tāqat hin lavayhtiñq̄w pas pam sohsoy antsa.

42 Noq̄w pepeq̄ kaysiwñqam put aw tūtuptionsiwa.

11

The Death of Lazarus

1 Noq̄w hak tāqa Lazarus yan mātsiwñq̄a Bethany kitsókit ep ki'ta, it Maryt-nikañw pu q̄öq̄ayat Marthat kitsókiyamuy ep'e; noq̄w pam hak okiw tūtuyhti.

2 (I' Mary hapi put atsve hihta kwañwáhovaq̄tuqat wihkuyit akw Tutuyq̄awñqat lelwit, pu hōmiy akw kukyat añ hōna; noq̄w put tupkoat Lazarus tūtuya.)

3 Paniq̄w öviy put q̄öq̄amat hakiy Jesus aw ayataq̄w, pam pañqawu: Tutuyq̄awñq̄a, meh, pas aw uh'unañwa okiw tūtuya.

4 Noq̄w Jesus put navotq̄e pañqawu: I' tūya put mokniqat qa pániq̄'ö, pi God pas a'nö hímuniwñtiniqat öviy'o, noq̄w God Tiat put ahpiy pas pavan hímuniwñtini.

5 Noq̄w Jesus Marthat aw unañway'ta, pu tupkoyat Maryt-nikañw pu Lazarus pumuy amumi.

6 Noq̄w öviy pam put navotq̄e pay hāk pepeq̄ lōs talōñna.

7 Nit it atsve pu' pam put aw nānatuwnayaqamuy amumi pañqawu: Tuma piw Judeat aq̄wya.

8 Noq̄w puma put aw pañqaq̄wa: Tutuq̄aynaq̄a, nāt pūnat pu' Jew-sinom un tatatupñinayaniqey anhtotiq̄w, ya um pay piw aq̄wni?

9 Noq̄w Jesus lavayhtiñq̄e pañqawu: Ya talōñvaqat ep tāwa aññq̄e qa pakwt lōq̄ sihkay'tasikis q̄öniltiñwu? Tālō waynumq̄a qa wíwakñwu, pam qatsit aw tālat aw taymañwunihq̄e öviy'o.

10 Mihikq waynumqa hihta ep wíwakñwu, put ep tāla súlawniñwuniqw òviy'ò.

11 Yan pam lavayhtit amumi pañqawu: Itahkwatsi Lazarus pūwi, noqw pay nu aqwnen tātaynani.

12 Pahsat pu put aw nánatuwnayaqam put aw pañqawu: Tutuqaynaqa, pay pi pūwe' soon qa òqawhtani.

13 Noqw pam mokqat Jesus pañqawhq, suhpan as pay pam puwhqe nāsuñwñ'taqw put pañqawhqat puma wūwaya.

14 Pahsat pu Jesus pumuy amumi pas suyan pañqawu: Lazarus mōki.

15 Noqw nu qa épeqniqw pam panhti qw pas nu put ep umuñem hahlayhti, uma nuy hinhtiniqat aw yórikye' inumi tūtuptionsiwaniqat òviy'ò. Pay itam aqwyaní.

16 Pahsat pu Thomas, Didimus yan túñwantiwhqa, suñwámuy amumi pañqawu: Itam amum aqwy'e, amum so'ni.

Jesus the Resurrection and the Life

17 Noqw Jesus pepeq pituqw, pay kurs pam āmiwhqe, nālōs talni'ta.

18 Noqw Bethany Jerusalem áhayhpo, sukw añqw nāsamiq tutskwatuwanit pahsaphaqamo.

19 Noqw Jew-sinom kaysiwhqam Marthat pu Maryt pumuy tupkoyamuy ep pumuy qahahlayhpiyamuy ep amumi unañwtapyaniqe kurs ep òki.

20 Noqw yaw Jesus añqwnihqat Martha navotqe, pañqw nakwsuqe put ahsawva, noqw Mary pay nāt kiy ep qatu.

21 Pahsat pu Martha Jesus aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pas as um yepniqw soon itupko mokni.

22 Noqw pay nu navoti'taqw nāmahin pi yahsathaqam um God aw hihta tūviñtaqw soon pam uñ qa máqani.

23 Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay uhtupko ahoy tātayni.

24 Noqw Martha put aw pañqawu: Antsa nu navoti'taqw nuhtuñk talōñvaqat epeq sinom ahoy yesvaniqw pam nuhtum ahoy tātayni.

25 Noqw Jesus put aw pañqawu: Nu hapi hakiy mokiwyu añqw ahoy tātaynañwuqa, pu qatsíhuytañwuqa; inumi tuptsiwhqa as nāmahin mokni, nīkañw pay pam qátuni.

26 Pu hak qatukañw inumi tuptsiwñ'taqa pas soon hisat mokni. Ya um it tūptsiwa?

27 Noqw pam put aw pañqawu: Owi, Tutuyqawhqa, pay um pas Christ, God Tíatnihqat nu tuptsiwa; ura kurs pi pam hak tūwaqatsit aw pítuni.

Jesus Weeps

28 Yan pam lavayhtit ahpiynihqe tupkoy Maryt nauy-wañwayhqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa pitu, nihqe un wáñwaylawu.

29 Noqw panis pam put navot suñwnuptut, put aw'i.

30 Noqw Jesus nāt kīmi qa pítuhqe, haqam Martha put ah-sawvaqat pay nāt pep'e.

31 Noqw Jew-sinom Maryt amum ahpave tañawkahkañw put aw unañwtavi'yuañqam put suñwnuptut yámakmaq w tayyuañqe añkya pañqawkahkañwo: Pam sumataq tūamit ep pakmumuyniqe òviy pañsoo, kitota.

32 Pahsat pu Mary nāt Jesus haqam wunuq w tūwahqe aw pitu, nihqe put atpipo tamòtswunuptut aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pas as um yepniq w soon itupko mokni.

33 Noqw pam pakmumuyh q, pu Jew-sinom put amum òkihqam piw tsaykitaq w Jesus amumi yórikqe unañwpeq òkwavakqe,

34 Pañqawu: Uma haqam put taviya? Noqw puma pañqaqwa: Tutuyqawhqa, um awnen aw tātayni.

35 Noqw pahsat pu Jesus paklawu.

36 Pahsat pu Jew-sinom pañqaqwa: Meh, pas kurs aw unañway'ta.

37 Noqw haqawat pañqaqwa: Ya sen i' qapostalqat pōsiyat tālawnaqa soon hinwat yukuq w soon as ka mokni?

Lazarus Brought to Life

38 Pu òviy Jesus nāt qa suyan unañway'kañw tūamit aw pitu. Noqw tuhsōñaq w tūamiwta, noqw aq w owa uhtsiwta.

39 Noqw Jesus pañqawu: Uma owat ayo taviyani. Noqw mokqat qōqaaat Martha put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pay soon pi okiw qa hovaqtuni; pi pay nālōs talōñni'ta.

40 Noqw Jesus put aw pañqawu: Ya ura um tuptsiwe', God òqalayay lolmat aw yórikniqat nu ūmi qa pañqawu?

41 Pahsat pu mokpu haqe' qatsqat añq w puma ayo owat taviya. Noqw Jesus òmiq tātayht pañqawu: Inaa, kwakwhay um nuy navota.

42 Pay pi as um sutsep nuy navotñwuniq w nu put navoti'ta; nīkañw pay ima sinom yañ hoñqam um nuy añq w távihqat tūtuptsiwaniq w òviy nu pañqawu.

43 Yan pam lavayhtit, pahsat pu a'nō pañqawu: Lazarus, yámakuu!

44 Noqw i' mokqa pañq w yama; noqw maat kukyat amum masyuwsit akw tōnaniwta, pu taywaat hōhōnpit akw nōmiwta. Noqw Jesus pumuy amumi pañqawu: Uma ñahyat mātapyani.

The Plot against Jesus

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lk 22.1-2)

⁴⁵ Pahsat pu kaysiwhqam Jew-sinom Maryt aw ökihqam Jesus hihta tumaltaqat aw tätayyaqe put aw tütuptsiwa.

⁴⁶ Noqw pay pumuy amuñaq w haqawat Pharisee-sinmuy amumiyaqe, Jesus hihita tumaltaqat pumuy āawnaya.

⁴⁷ Pahsat pu God awwat mohpeq momñwit Pharisee-sinmuy amumum yuaatotaniqe tsovalti, nihqe pañqawwa: Ya itam hinhtotini? pas hapi i' tāqa hihita kātutmalat hintsaki.

⁴⁸ Pas itam qa aw hintsatskaqw, pam pantsakq kurs hin qa sohsoyam put aw tütuptsiwani; noqw Rome añqw sinom öke' itahkiy kīqōtotani, pu itamuy sinmuy haqami hintsatsnani.

⁴⁹ Noqw pumuy amuñaq w haqawa Caiphas yan mātsiwhqa put yahsañwuy ep God awwat mohpeq moñw'iwtaqe pumuy amumi pañqawu: Uma qa hihta navoti'yuñwa;

⁵⁰ Piw it añ qa wūwaya: Pay hak sūka tāqa sinmuy amuñem mokniniqw pam itamuñem lomahintani. Noqw pep pu' sinom soon pas sohsoyam sūlawhtotini.

⁵¹ Pam qa nāp nahpiy yan lavayhti; nīkañw pam ephaqam God awwat mohpeq moñw'iwtaqe hihta nātoniqat pañqawu. Pam yan lavayhtiye Jesus pep tutskwat ep sohsokmuy sinmuy amuñem mokniyat añwu pay lavayhti;

⁵² Nīkañw pep tutskwat ep sinmuy qa pūmuy-sa amuñem-nit, pas sohsokmuy God tímuyatuy añqe' ahtsawaliwyuñqamuy piw amuñem mokni, pam pumuy sohsokmuy sūmi tsovalaniqe öviy'o.

⁵³ Pahpiy pu puma put hin nīnayaniqey nanawinya.

⁵⁴ Noqw öviy Jesus Jew-sinmuy amuhpa' pāpu qa pas mātaqpuva hinnuma; nihqe pam pañq w haqami kitsókit Ephraim yan mātsiwhqat aqw'a, tutskwat qayēwiwhpuve qalavoq'a. Nihqe pam put aw nānatuwnayaqamuy amumum pepeq qatu.

⁵⁵ Noqw Jew-sinmuy nōviwhqaam Amutsva Yūmosanihqat yan tūnwantiwhqat aw pituto. Noqw nāto nōviwhqat aw qa pituqw, kaysiwhqam añ tutskwava yesqam napwatotaniqe Jerusalem ep öki.

⁵⁶ Nihqe puma Jesus öviy taynumyaye God kiyat ep hoñkahkañw nānami pañqawwa: Ya uma hin wūwantota? Ya sen pam nōviwniqat qa awni?

⁵⁷ Noqw ima God awwat mohpeq momñwit Pharisee-sinmuy amumum put nuayaniqey anhtoti; nihqe öviy kurs hak put háqamnihqat tuway'te' pañqawniyat pan yukuya.

Jesus Anointed at Bethany
(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Noqw pu Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwniqat aw navaysikis tālat pētiqw, Jesus Bethany ep pitu; pep Lazarus ura as mokqa qatu; ura Jesus put mokqat ahoy tātayna.

² Noqw Lazarus sinomat pep Jesus eñem tapkiqw nōvatota; noqw Martha tūnopni'ta; noqw Lazarus nuhtum put amum tunösvoñat aw qatu.

³ Pahsat pu qōqaat Mary wihkuyit kwañwáhovaqtuqat sūp tuwanit pan putu kwusut, Jesus kuyat lelwi, nit hōmiy akw put kuyat hōna. Pam wihkuyi nard yan tūnwantiwhqe a'nō hihkay'ta. Noqw pam pantsakq kīve wihkuyit hovalañwuat tuyqawwa.

⁴ Pahsat pu suhka put aw nánatuwnaqa, momñwituy amumi put mātapniqa, Judas Iscariot, it Simon tiat pañqawu:

⁵ Ya hinoqw tis nāpi kwañwáhovaqtuqa wihkuyi qa payhp sunat sīvat òviy huyiwqhqe òkiwyaqamuy amumi qa noiwa?

⁶ Yan pam hiñqawu, qa pas pi pas antsa òkiwyaqamuy tunatyawkañwo, pi pam uyiñwunikañw sivamokit aw tunatyawtaqe, hihta pañsoq tañatiwhq put kimañwuniqe òviy'o.

⁷ Noqw òviy Jesus pañqawu: Uma qa wuhtit aw hiñqawani; pam nuy hisat tūamiwniqat aw it warani'ta.

⁸ Himu pi añ òkiwyaqam umumum sutsep yanyuñwa; noqw pay nu qa sutsep umumum yantani.

The Plot against Lazarus

⁹ Noqw òviy kaysiwhqam Jew-sinom yaw Jesus pep qátuhqat nanapta; nihqe puma qa Jesus-sa òviy ep òki, puma it Lazarus ura pam mokiwuy añqw ahoy tātaynaqat aw yórikyaniqey òviy pīwu.

¹⁰ Noqw òviy God awwat mohpeq momñwit pay Lazarus piw enañ nīnayaniqey nānami yuaatota,

¹¹ Yaw put atsviy kaysiwhqam Jew-sinom lasyaqe Jesus aw tūtuptionsaqw òviy'o.

The Triumphant Entry into Jerusalem
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² Noqw qavoñvaqw sinom qaan'ewakw hintaqam nōviwhqat ep òkihqam yaw Jesus Jerusalem aw pitutoqat nanaptaqe,

¹³ Puma palm-tsotskit nantaqayat ūyitotaqe, pankahkañw put ahsawvawisa pañqawkahkañwo: Öqawmañwu! Israel-sinmuy moñwíam Tutuyqawhqat natñwaniyat añ pitutoqa pas kaptitiwaa.

¹⁴ Noqw Jesus mōrot puhuwuñwiwtaqat túwahqe, epeq evet-skilti; pi ura pan pey'ta:

15 Uma qa tsawiniwyuñwni, Zion ep sínomu; meh, umuh-moñwi mōrot tiyat akw tsokiwmakañw añqw pituto, yan'i.

16 Noqw put aw nánatuwnayaqam as mohti iit qa māmatsya; nīkañw Jesus a'nō hímuniwhti qw pahsat pu puma ura pam yan pēniwhqat u'naya, pu yan put yukunayaqata.

17 Noqw sinom put ámumyaqw pam tūamit aqw Lazarus wánwayhqe mokiwuy añqw ahoy tātaynaqw aw tayyuñqam put tuawi'yuniwa.

18 Paniqw òviy sinom piw put ahsawvawisa, yaw pam it kātumalat tumaltaqat nanaptaqe òviy'ò.

19 Noqw òviy Pharisee-sinom nānami pañqaqwa: Meh, itam qa hihta aniwni'wisa; sinom sohsoyam put añkya.

Some Greeks Seek Jesus

20 Noqw hakim Greek-sinom okiwlalwaniqe nuhtum nōviwhqat ep òki.

21 Nihqe puma Philip Galileet ep kitsókit Bethsaidat añqwnihqat aw òkihqe pañqaqwa: Tāqa, itam as Jesus aw yórikyaniqey nānawakna.

22 Noqw Philip Andrew awnihqe put āawna; noqw Andrew Philip amum Jesus put āawna.

23 Noqw Jesus lavayhti qe amumi pañqawu: Nu Sinot Tiat pas hímuniwhtiniqat hapi aw pitu.

24 Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Pas sōhövosi tutskwami qa pohse', qa hovare', sutsep sūkaniñwu; pas pam hovare', pep-sa a'nō aniwnañwu.

25 Qatsiy kahkawnaqa put kwayhni; pu yep qatsit ep pas nāp qatsiy aw qa suhta'ewnihqa hapi qatsit qaso'taqat himuy'vani.

26 Inuñem tumalay'taniqey nāwaknaqa pas kurs hin qa inuñkni, nen nuy háqamniqw itumal'aya piw pepni. Pu inuñem tumalay'taqa Inay ahpiy kaptsi'tiwni.

Jesus Speaks about His Death

27 Pas nu hin unañwti. Ya sen nu hiñqawni? Inaa, um it tuwanit añqw nuy ayo távini, sen nu kítani? Noqw pi nu yaniqw it tuwanit aw pitu.

28 Inaa, um pas hímuniqhew namtaknani, nu kítani. Pahsat pu òveqatsit añqw hakiy tōnaat pañqawu: Nu pas hímuniqhew pay namtakna, nihqe nāt nu piw panhtini.

29 Noqw òviy sinom pep hoñqam put nanaptaqe úmukqat pañqaqwa; noqw haqawat pañqaqwa: God hoñviayaat put aw yuaayku, kitota.

30 Noqw Jesus lavayhti qe pañqawu: I' hakiy tōnaat qa inuñem tōqti, pi umuñem'i.

31 Pu' hapi it qatsit tunatyayat añ hinwisqamuy amuñem hin yukiltini; pu' hapi yep qatsit aw moñwi ayo tūviwni.

32 Noqw nūu, ason nu nahoylehtsit ep hāyiwe', nu sinmuy sohsokmuy nāmi tsovalani.

33 Yan pam hin mokniqey lavayhtiye pañqawu.

34 Noqw sinom lavayhtotiqe put aw pañqaqwa: Pi itam tutavot añqw nanaptaqw yaw Christ sutsep qátuni; noqw hinoqw Sinot Tiat pas kurs hin qa nahoylehtsit ep hāyiltiniqat um pañqawu? Ya i' Sinot Tiat hak hímuu?

35 Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Pay nu tālat ankañw umumum hihsavo yantani; nāt tālat umumum yantaqw uma kwilalatotani, noqw qatāla umuy qa wihkini; taq qatalpuva kwilalataqa haqaminihqey qa navoti'tañwu.

36 Nu nāt umumum yantaqw uma inumi tūtuptsuwe', talpuva hinwisni; nen uma tālat ep sinoiwyuñwni.

The Unbelief of the Jews

Yan Jesus lavayhtit ahpiynihqe pumuy amuñaqw nātupka.

37 Noqw pay as pi nāmahin pam pumuy amutpik nihtiwtat hihta kātumalat mahtaknaqw puma put aw qa tūtuptsuwa.

38 Yan God lavay'ayaat Esaias hin lavayhtiqtat aw antsaniwa. Ura pam pañqawu: Tutuyqawhqa, ya hak itahtuawiy tuptsuwa? Ya Tutuyqawhqa hakiy aw öqalay mahtakna.

39 Yanta; noqw öviy soon put tūtuptsiwani, ura Esaias piw pañqawhq öviy'ö.

40 Pam pumuy pōsiyamuy qatālawna, pu pumuy unañwayamuy owata, taq ka puma pōsiy akw tutwakahkañw, pu unañway akw māmatsye', ahoy nánamtökyaqw, nu pumuy qalaptsinani.

41 Yan ura Esaias lavayhti God pitsánwayat lolmat aw yórikqee, nihqe put hakiy lavayhti.

42 Noqw pay as pi nāmahin yantaqw pay imuy mohpeq momñwituy amuñaqw kaysiwhqam nuhtum put aw tūtuptsuwa; nīkañw pay Pharisee-sinmuy amutsviy put qa pañqaqwa, hakton sen puma tsotsvakikimi pumuy amumi uhtayaniq'ö.

43 Puma pi sinmuy amuñaqw tayawinpit nānawaknaqe, God añqw tayawinpit qa hihtatota.

Judgment by Jesus' Word

44 Noqw pu' Jesus tsa'lawhqe pañqawu: Inumi tuptsiwni'taqa hapi qa inumi tuptsiwni'tat, hakiy añqw nuy távihqat aw tuptsiwni'tañwu.

45 Pu inumi taytaqa hapi nuy añqw távihqat aw tayma.

⁴⁶ Nu tāla sinmuy amumi pitu, inumi tuptsiwni'taqa haqe' qatālat qa aň hinmaniqtat öviy'o.

⁴⁷ Nu sinmuy amuñem hin yukunaniqe qa paniqw pew pitu, pi nu sinmuy ayo óyaniqe pitu. Nihqe öviy nāmahin pi hak ilavayiy navotkañw put qa tuptsiwhq nu qa put hinwat yúkuñwu.

⁴⁸ Hak nuy qa nakwhakañw ilavayiy qa ömahtaqa hihta akw hinwat yukuniwni. Ilavayi hapi so'ñwamiq put hin yukunani.

⁴⁹ Pi nu qa nāp nahpiy yuaata. Ina nuy aňqw távihqa hapi pas nāp nuy hihta hiñqawniqat inumi tutapta, pu hihta hin lavayhtiniqtat pīwu.

⁵⁰ Noqw nu navoti'taqw Ina hihta tutaptaqe sinmuy qatsit gaso'taqat himuy'vayaniqtat öviy put tutapta. Noqw paniqw hapi öviy pam inumi hin tutaptaqtat nu panwat sohsok yuaayku.

13

Jesus Washes His Disciples' Feet

¹ Noqw Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwniqat nāt aw qa pituqw, Jesus yep it qatsit aňqw Nay awniqey navoti'ta; nihqe sinomat it qatsit ep hinnumyaqamuy amumi unañway'taqe pam yūmosa so'ñwamiq pumuy amumi unañway'ta.

² Noqw tapkiqw pumuy nōñösaqw, Nukpana Simon tiyat Judas Iscariot Jesus momñwituy amumi mātapaniqat pan unañwtoyna.

³ Noqw Jesus navoti'taqw, Naat sohsok hihta aw öqalat put aw noa; noqw pam God aňqw pítuhqe piw God aw áhoyniqey navoti'kañw,

⁴ Tunösvoñat aňqw wunuptut, napnay tavi; nit hōhōnpit kwusut, put kwewhta;

⁵ Nit pu tsaqaptat aqw kuyht, pahsat pu put aw nánatuwnayaqamuy kukyamuy pāhomhtivat, nihqe hōhōnpit kwewhta qe akw kukyamuy hōnhta.

⁶ Pu öviy pam Simon Peter aw pituqw, Peter put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, ya pas pay um ikukuy pāhomni?

⁷ Noqw Jesus lavayhtiqe aw pañqawu: Pay nu hihta hintsakq um nāt qa mātsi'ta; pay ason um soon qa māmatsni.

⁸ Noqw Peter put aw pañqawu: Pay um pas soon hisat ikukuy pāhomni. Noqw Jesus put aw pañqawu: Pas nu uhkukuy qa pāhomqw pay nawus um qa isinoni.

⁹ Simon Peter put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, turs qa ikukuy-sa-nit imay iqötöy enañ pīw um pāhomni.

¹⁰ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay pāhom'iwhqa soon pas sohsovik pāhom'iwni, pay kuk'at-sani, pi pay sohsovik

kwañw'eway'o. Noqw uma hapi kwañw'e'wayomu, nikañw pay qa sohsoyamu.

11 Pam hakiy momñwituy amumi put mātapiñqat navoti'taqe òviy pañqawu: Uma qa sohsoyam kwañw'e'wayomu, kita.

12 Pu òviy pam pumuy kukyamuy pāhomt, pu napnay añ pakit, pu qatuptut, amumi pañqawu: Ya nu umuy hintsanqat uma māmatsya?

13 Uma nuy Tutuqaynalalwakahkañw pu Tutuyqawhçalalwa; nihqe uma súañqaqwa, pi nu' pam'i.

14 Noqw kurs nu umumi tutuyqawhqa, pu umuy tutuqaynaqa umuhkukuy pāhomqw, soon tis uma umuhkukuy nāhoy qa nāvahomnayamantani.

15 Pi nu umuy hinyaniqat umumi mahtakna, nu umuy hin yúkunaqw pan uma hinwisni.

16 Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Pay tūwiki moñwiy epnihqe qa pavan pasniñwu, pu ayatiwhqa put ayataqat epnihqe qa pavan pasniñwu.

17 Noqw uma ïit navoti'kahkañw añ hinwise' hahlayyani.

18 Nu umuy qa sohsokmuy lavayhti; nu hakimuy namorstagey tuwimuy'ta. Noqw pay pi tutuvenit anhtiniqw òviy i' hak inumum tūmoytaqa inumi nukpanhtini.

19 Noqw nāt put qa aw pituqw nu añwu pay umuy āawna. Noqw hisat put paniwhitiqw, nu Christ-nihqat uma tuptsiwyani.

20 Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Ason nu hakiy haqami ayataqw, hak put pās távihqa hapi nuy pās távini; pu nuy pās távihqa hapi nuy añqw távihqat pās távini.

Jesus Predicts His Betrayal

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lk 22.21-23)

21 Yan Jesus lavayhtit, qahahlayhtiqa pañqawu: Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Uma haqawa momñwituy amumi nuy mātapi.

22 Pahsat pu put aw nánatuwnayaqam haqawat pa pam pañqawhqat wūwantotaqa nānahpa' yoyrikyá.

23 Noqw suhka put aw nánatuwnaqa pep Jesus tawitsqayat aw tahtsikiwta, pas Jesus aw unañwaata.

24 Noqw Jesus hakiy pañqawhqat pam put tūviñtaniqat Simon Peter put aw māmása.

25 Pu òviy pam Jesus tawitsqayat aw tahtsikiwkañw put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, ya hakni?

26 Jesus hu'waqa aw pañqawu: Pay nu nōvat mórokmat, hakiy put maqaqw pamni. Pu pam nōvat móroknaqa, Simon tiyat Judas Iscariot put maqa.

27 Noq̄w pam panhtiḡw, pahsat pu Satan put unañwmiḡ paki. Noq̄w pahsat pu Jesus put aw pañqawu: Um hihta hinhtiniḡey ĩts panhtini.

28 Noq̄w qa haḡawa tunösvoñat aw qátuhqa put hinoḡw pan lavayhtiḡat māmati.

29 Judas pi sivamokit tavi'ta; noḡw suhpan pam pumuy nōviwhqat ep hihta hinhtotiniḡat Jesus put aw pañqawhḡat haḡawat wūwaya, pu sen pam ōokiwyaqamuy hihta huytaniḡat pañqawhḡata.

30 Noq̄w ōviy pam nōvat mórokput sowat, pahsat pay pañq̄w yama. Noq̄w mihikiwta.

The New Commandment

31 Pu ōviy pam yámakmaq̄w, Jesus pañqawu: Pu' hapi nu' Sinot Tiat pas pavan hímuniwhḡtini; noḡw God piw inuhpiy panhtini.

32 Noḡw kurs God inuhpiy hímuniwhḡte', pay soon pam tuwat qa nahpiy nuy pas pavan hihtatani; nihḡe soon qa pay put panhtini.

33 Itimu, nāt nu hihsavo umumum yantani. Noḡw uma as nuy hepyani; noḡw ura nu Jew-sinmuy amumi hin lavayhtiḡe pay nu hapi piw pan umumi lavayhtini: Nuy haḡaminiḡw soon uma pañsoyani, ura nu kita.

34 Nu umumi pūhut tutaptani: Uma nānami unañway'yuñwni; nu umumi hin unañway'taqat pan piw uma nānami unañway'yuñwni.

35 Umuy nānami unañway'yuñḡw pantaḡat ahpiy sinom sohsoyam uma inumi nānatuwnayaḡat nanaptani.

Jesus Predicts Peter's Denial

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lk 22.31-34)

36 Simon Peter put aw pañqawu: Tutuyḡawhḡa, ya um haḡamii? Jesus lavayhtiḡe aw pañqawu: Pay nuy haḡaminiḡw um kurs hin nāt inuñkni; nikañw pay ason um soon qa inuñkni.

37 Peter put aw pañqawu: Tutuyḡawhḡa, ya hinoḡw nu soon pay pu' uñkni? Nu uñem iqatsiy táviniḡey suhtaḡ'ewa.

38 Jesus lavayhtiḡe aw pañqawu: Haw um inuñem uhḡatsiy táviniḡey suhtaḡ'ewa? Pas antsa, pas antsa nu ūmi pañqawni: Pay ason pas um nuy qa tuwi'taqey pāyis pañqawhḡ pu' taḡákowāko tōḡtini.

14

Jesus the Way to the Father

1 Uma qa hin unañway'yuñwni, uma God aw tuptsiwni'yuñwa; uma piw inumi tuptsiwni'yuñwni.

2 Inay kiyat ep yeyespi qaōwiewa, pi as qa pantaḡw soon nu umuy qa āawnani. Nu umuñem qenitato.

³ Noq̄w nu ahpiynen umuñem qenite', nu piw añqwni; nen umuy nāmi ökinani; noq̄w nuy háqamniq̄w uma piw pepyani.

⁴ Pu nuy haq̄aminiq̄w uma navoti'yuñwa; pu uma aq̄w pöhut tuwi'yuñwa.

⁵ Thomas put aw pañqawu: Tutuyq̄awhqa, um haq̄aminiq̄w itam qa navoti'yuñwa; noq̄w ya itam hin aq̄w pöhut tuwi'yuñwani.

⁶ Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Nu hapi God aq̄w pöhu, pu navoti pas antsanihqa, pu qatsi. Soon hak Inay awni, pas inuhpanen-saa.

⁷ Pi as uma nuy tuwi'yuñwe' soon uma Inay piw qa tuwi'yunwani; noq̄w yahpiy haq̄ahpiy uma put tuwi'yuñwa; nihqe uma aw yórikya.

⁸ Noq̄w Philip put aw pañqawu: Tutuyq̄awhqa, um Unay itamumi mahtaknaq̄w itam pañso uyiwaltotini.

⁹ Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Pas as nu wūyavo umumum yantaq̄w, ya um nāto nuy qa tuwi'ta, Philip? Inumi yórikqa hapi Inay aw yori; noq̄w piw um nuy umumi Inay mahtaknaniq̄at inumi pañqawu.

¹⁰ Ya nu Inay amum sūkanihqaq̄at um qa tuptsiwa? Soñawnen pi nu put epniq̄w pu pam inuhpee. Nu umumi hihta lavayhte', qa nāp nahpiy lavayhtiñwu; pi Ina inuhpe qátuhqa tumalat hintsaki.

¹¹ Nu Inay epniq̄w pu Ina inuhpenihqaq̄at uma tūtuptsiwani; hal kurs uma qa pantotini, ñas'ew uma itumalay ahpiy inumi tūtuptsiwani.

¹² Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawu: Inumi tuptsiwhqa nuy hīhihta hintsakq̄at piw hintsakni, pu iit epnihqe pas pávanyaq̄at pam hintsakni, nu Inay awniniq̄w öviy'o.

¹³ Pu uma ituñwniy aw yankahkañw nāphihta öviy tūviñtotaq̄w, nu put panhtimantani; noq̄w Ina Tiy ahpiy pas pavan hímuniwhtini.

¹⁴ Uma ituñwniy aw yankahkañw nāphihta öviy tūviñtotaq̄w nu put panhtimantani.

The Promise of the Holy Spirit

¹⁵ Kurs uma inumi unañway'yuñwe', itutavoy añ hinwisni.

¹⁶ Pu nu Inay aw nāwaknani, noq̄w piw pam sukw umumi unañwtavi'taq̄at umumi távini, it Qahováriwtaq̄at Hikwsita. Noq̄w pam umumum sutsep yante',

¹⁷ Umuy hihta pas antsanihqaq̄at tutuqaynani. Put hapi ima yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam kurs hin kwusuyani, puma put qa tuway'yuñqe öviy'o, piw qa tuwi'yuñwa. Noq̄w uma pi put tuwi'yuñwa, pam umumum yantaq̄w öviy'o, nihqe nāt pam umuh'unañwpeq qátuni.

18 Pay nu soon umuy nal'oyini; pay nu nāt piw añqw umumini.

19 Nāt hihsavoniqw pay yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam inumi qa yórikyani, nikañw uma inumi yórikyani. Pi nuy qatuqw óviy piw uma yesni.

20 Noqw pep pu' uma nuy Inay epnihqat nanaptani; pu pan piw uma inuhpeyani, pu nu umuhpeni.

21 Itutavoy oyi'kañw añ hinmaqa hapi inumi unañway'tani; pu inumi unañway'taqat aw Ina unañway'tani; noqw nu put aw unañway'tani, nen aw namtahnani.

22 Noqw suhka Jesus aw nánatuwnaqa Judas yan mātsiwa. Qa pam momñwituy amumi Jesus mātavi. Noqw pam Jesus aw pañqawu: Tutuyqawhqa, ya hintaqw óviy um itamumi namtahnat, yep qatsit tunatyayat añ hinwisqamuy amumi qa namtahnani?

23 Noqw Jesus lavayhtiqe put aw pañqawu: Pay inumi unañway'taqa soon ilavayiy qa añ hinmani; noqw Ina put aw unañway'tani; noqw itam put awnen unañwayat ep qátuni.

24 Inumi qa unañway'taqa hapi soon ilavayiy añ hinmani. Noqw nu umumi lavayit yuaataqw pam qa inuhpiy'o, pam nuy añqw távihqat Inay ahpiy'o.

25 Noqw nu nāt umumunikañw iit umumi yuaayku.

26 Noqw nu pan Inay aw nāwaknaqw, pam umumi unañwtavi'taqat Qahováriwtaqat Hikwsit umumi távini. Noqw pam umuy sohsok hihta tutuqaynani; nen nuy hihta umumi lavayhtiqat umuy sohsok ahoy u'nanani.

27 Uma suyan unañway'yuñwni, nuy suyan unañway'taqat pan'i. Yep qatsit tunatyayat hinwisqam hakiy suyan unañway'taqat paysoq lavaytañwu; noqw nu qa panwat umumi yuaata. Uma qa hin unañway'yuñwni, piw umuh'unañwa qa tsawiniwyuñwni.

28 Uma nanaptaqw ura nu umumi pañqawu: Nu ahpiynit piw añqw umumini. Pi uma inumi unañway'yuñwe' soon inumum qa hahlayhtotini, nu Inay awniqey pañqawhقات ep'e, pi Ina inuhpenihqe pas pávani.

29 Noqw nāt hapi aw qa pituqw, pay nu añwu umuy āawna, hisat aw pituqw uma tūtuqsiwaniqat óviy'o.

30 Yahpiy hapi nu pāpu soon pas umumi yuaatani, taq Nuk-pana, yep qatsit ep moñw'iwtaqa añq'ó, noqw pam qahaqam hihta ep inumi tuyqawi'ta.

31 Noqw Ina inumi hin tutaptaqw nu pan hinma. Noqw put pantaqat akw yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam nu Inay aw unañway'taqat nanaptani. Huvam hoñvaa; itam yañqw ahpiyyani.

15

Jesus the Real Vine

¹ Nu hapi ovauyit pas antsanihqat anta, Noqw Ina hapi ūyi'taqa.

² Inuhpiy hohtakiwtaqa qa hímuy'vañwuqat pam ayo túkuñwu; pu pölöy'vañwuqat pam papsiñwu, noqw pahasat pu pam wūhaq aniwnañwu.

³ Noqw uma hapi it lavayit nu umumi lavayhtiqt akw kwañw'e'way'iwyuñwa.

⁴ Uma inumi wiwyuñwni, noqw nu umumi wiwtani; soon ovauyit ahpiy hohtakiwtaqa nāp natsvii hihta himuy'vañwu, pas pam kopölvuy aw wiwte'sa hihta aniwnañwu; noqw pan hapi uma inumi qa wiwyuñwe', soon hihta aniwnayani.

⁵ Nu hapi ovaui; noqw uma hapi ahpiy hohtakiwyuñqamu. Nu hakiy aw wiwtaqw pam inumi wiwte' a'nö himuy'vamantani; pi uma qa inutsviye', soon hihta apitotini.

⁶ Inumi qa wiwtaqa lakput hohtakiwtaqat an ayo tūviñwu; noqw sinom put tsovalaye', qōhit aqw maspaye', put taqt-sokyañwu.

⁷ Kurs uma inumi wiwyuñwe', piw ilavayiy umuh'unañwpeq pani'yuñwe', pep pu' uma hihta nānawakne', put ōviy tūviñtotamantani; noqw pam umumi antsaniwmantani.

⁸ Uma a'nö aniwnaye', yan Inay pas pavan mātaktotani; pu piw yan uma pas antsa inumi nānatuwnayaqamyani.

⁹ Nu hapi pas Inay inumi hin unañway'taqat pan nu umumi unañway'ta; uma suan hinwisq nu umumi unañway'tani.

¹⁰ Uma itutavoy añ hinwisq pan nu umumi unañway'tani, pas nu Inay tutavoyat añ hinmaq w pam inumi unañway'taqat pan'i.

¹¹ Noqw uma pas hinhaqam hahlayhtotiniqat ōviy nu umumi yan lavayhti; nu pas hinhaqam hahlayhtiqt pan'i.

¹² Noqw nu yan umumi tutaptani: Uma nānami unañway'yuñwni, pas nuy hin umumi unañway'taqat pan'i.

¹³ Kurs hak tāqa kwatsmuy amuñem qatsiy tave' suyan pi pam pumuy amumi pas pavan unañway'taqe ōviy panhtini. Noqw qa hak put tāqat epnihqe pas pavan nuhtumi unañway'ta.

¹⁴ Uma nuy umumi hin tutaptaqat añ hinwise' ikwátsimyani.

¹⁵ Yahpiy hapi nu pāpu umuy qa tūwiktuñwantani, taq tūwiki moñwiw hihta hintsakq put qa navoti'tañwu. Nikañw nu umuy ikwátsimyaqat pan tūñwanta; pi nu Inay añqw hihta navotqey umuy sohsok āawna.

¹⁶ Qa uma hapi nuy namorstota, pi nu hapi umuy namorstage umuy sinmuy tsovalayaniqat ōviy ayata; noqw

tsovalniwyaqam qa hovalniwyani; noq̄w uma ituñwniy aw yankahkañw Inay aw hihta tūviñtotaq̄w pam umuy put máqamantani.

17 Nu umumi yan tutaptani: Uma nānami unañway'yuñwni.

The World's Hatred

18 Kurs yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam umumi qa suhta'ewyaq̄w pay ura puma inumi mohti qa suhta'ewyaq̄at uma u'ni'yuñwni.

19 Pi as uma yep qatsit tunatyayat añ hinwisq, pay put añ hinwisqam soon umuy qa hahlayyani; noq̄w uma pi yep qatsit tunatyayat qa añ hinwisq nu umuy put añq̄w namorsta; noq̄w òviy yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam umumi qa suhta'ewya.

20 Ura nu umumi lavayhtiq̄w uma put u'ni'yuñwni; pay tūwiki moñwiy epnihq̄e qa pavan pasniñwu; noq̄w kurs sinom nuy okiwsasne' soon umuy piw qa okiwsasnani; kurs ilavayiy añ hinwise' pay soon piw umuhlavayiy qa añ hinwisni.

21 Nikañw pay uma isinomniq̄w òviy puma umuy yan hintsatsnani, nuy añq̄w távihqat qa tuwi'yuñq̄e òviy'o.

22 Pay nu pítuhq̄e pumuy amumi yuaaykuq̄w puma inumi qa tuptsiwyaq̄e qaanhtoti. Kurs puma ilavayiy qa nanapte' pay soon pas qaanhtotini. Nihq̄e pu' hapi puma kurs hihta akw qaanhtipuy tupkayani.

23 Inumi qa suhta'ewnihq̄a hapi piw Inay aw qa suhta'ewa.

24 Nu pumuy amutpik nihtiwhtaq̄at kātutmalat hinhti. Qa hak inuhpenihq̄e hihta kātumalta. Kurs puma itutmalay aw qa yórikye' pay soon pas qaanhtotini; noq̄w pi as puma put aw yórikyakahkañw inumi qa suhta'ewya, pu Inay piw aw'i.

25 Ura pumuy tutuveniyamuy añ yan pey'ta: Nuy qa hinhtiq̄w puma inumi qa suhta'ewya, yan'i. Noq̄w puma hin pey'taq̄at anhtoti.

26 Nikañw ason nu umumi unañwtavi'taq̄at Qahováriwtaq̄at Hikwsit Inay añq̄w ayataq̄w, pam hihta pas antsanihq̄at umuy tutuq̄aynat, nuy hákiyinihq̄at sinmuy āawnani.

27 Pu uma piw pas nāp hihta aw yórikyaq̄ey tuawi'yuñwni, uma yayhniwhq̄at añqaq̄w inumum hinnumyaq̄e òviy'o.

16

1 Uma qa hin unañwtotiniq̄at òviy nu umumi yan lavayhti.

2 Nāt sinom hihta aw tōnawyuñq̄ey añq̄w umuy ayo ipwayani; tis pi nāt òviy puma umuy q̄òq̄yaniq̄at aw pítuni; noq̄w panhtiqa God eñem tumaltaq̄ey wūwamantani.

3 Puma hapi Inay nuy enañ qa tuwi'yuñq̄e òviy umuy panhtotini.

4 Nikañw ason hisat aw pituq̄w ura nu umuy añwu pay put āawnaqat uma u'nayaniq̄w òviy nu umumi yan lavayhti, nāwuspi nāt nu umumumnihq̄e òviy qa mohtihq̄ umumi iit yuaayku.

The Work of the Holy Spirit

5 Noq̄w pu' hapi nu Inay nuy añq̄w távihq̄at ahoy awni. Noq̄w uma qa haq̄awat nuy haq̄aminiq̄at tūviñta.

6 Noq̄w pay pi nu umumi iit lavayhti q̄w òviy umuh'unañwa pas qa hahlayhtoti.

7 Noq̄w pay nu umumi pas qaatsat pañq̄awni: Pas nuy ahpiyniq̄w pam umuñem lomahintani; pi nuy qa ahpiyniq̄w umumi Unañwtavi'taqa soon umumi pítuni, pi nu ahpiyen añq̄w put umumi távini.

8 Ason pam pite' yep qatsit tunatyayat añ hinwisq̄amuy qaanhtotiq̄at pumuy navotnani, pu hakiy hin suan hinmaq̄at pumuy māmatsnani, pu God sinmuy hin yukunaniq̄at amumi mahtaknani.

9 Pam pumuy inumi qa tuptsiwyaq̄e qaanhtotiq̄at pumuy navotnani.

10 Piw nuy suan hinmaq̄at pumuy māmatsnani, Inay awnihq̄at akw'a; noq̄w uma pāpu inumi qa yórikyani.

11 Piw God sinmuy hin yukunaniq̄at amumi mahtaknani, pi pam yep qatsit aw moñwit pay eñem yúkuq̄e pas qahihtata.

12 Nāt nu nihtiwhta q̄at hihta umumi yuaaykuniq̄w, uma kurs hin nāt put sohsok òmahtotani.

13 Nikañw ason i' Hikwsi pas antsanihqa pite', pam sohsok antsanihq̄at umuy māmatsstoy nani; pam qa nāp nahpiynihq̄at yuaataniq̄e. Pam hihta navote' put yuaaykumantani, pu pam hīhihta nātoyaniq̄at umuy āwintani.

14 Ason pam nuy pas pavan hihtatani, pi pam itutuq̄ayhpiy òmahtat, put umuy āwintani.

15 Inay tutuq̄ayhpiat sohsoy piw itutuq̄ayhpi, paniq̄w òviy nu pañq̄awu: Pam ason itutuq̄ayhpiy òmahtat, put umuy āwintani.

Sadness and Gladness

16 Nāt hihsavoniq̄w pay uma inumi qa yórikyani, pu piw pay hihsavoniq̄w uma inumi yórikyani, nu Inay awniniq̄w òviy'o.

17 Pahsat pu put aw nānatuwnayaq̄am haq̄awat nānami pañq̄aq̄wa: Ya sen pam hihta itamumi lavayhti q̄e pañq̄awu: Nāt hihsavoniq̄w pay uma inumi qa yórikyani, pu piw pay hihsavoniq̄w uma inumi yórikyani, pu Nu Inay awniniq̄w òviy'o, kita?

18 Noq̄w òviy puma pañq̄aq̄wa: Ya sen pam hihta pañq̄awh q̄e Hihsavoniq̄'ò, kita? Itam hihta pañq̄awh q̄at aw māmatsya.

19 Noq̄w puma as put tūviñtotaniqey nānawaknaq̄w Jesus navoti'taq̄e amumi pañqawu: Ya nu umumi Pay hihsavoniq̄w uma inumi qa yórikyani, pu piw pay hihsavoniq̄w uma inumi yórikyani, kítahq̄at uma nātuviniñlalwa?

20 Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Nāt uma tsaykitani, pu pas hihta ep qahahlayhtotiqey pan hiñqaq̄wani; noq̄w tuwat yep qatsit tunatyayat añ hinwisq̄am hahlayyani, noq̄w úmawat qahahlayyani; nīkañw pay umuhqahahlayhpi hahlayhpiniwhtini.

21 Wuhti tihtatutuyne' qahahlayñwu, tuwaniyat aw pítuñwuniq̄w òviy'ò; nīkañw ason pam tihte' pahsat kānavotpiy pāpu qa u'ni'tañwu, sino tūwaq̄atsit aw tihtiwhq̄ put ep hahlayñwunihq̄e òviy'ò.

22 Noq̄w pan uma qahahlayyani; nīkañw pay nu nāt piw umumi pohtani, noq̄w umuh'unañwa hahlayhtotini, pu umuhhahlayhpiy soon himu sohtapnani.

23 Pu hisat aw pituq̄w uma soon pāpu nuy hihta tūviñlawni. Pas antsa, pas antsa nu umumi pañqawni: Uma ituñwniy aw yankahkañw Inay aw nāp hihta òviy tūviñtotaq̄w pam umuy put máqamantani.

24 Yuk pahsavo hapi uma qa hisat nāt ituñwniy aw yankahkañw hihta òviy tūviñtota. Uma aw tūviñtote' òmahtotani, nen pas hinhaq̄am hahlayhtotini.

Victory over the World

25 Yan nu pay tupkiwtaq̄at umumi yuaayku; ason hisat aw pituq̄w pep pu' nu soon pāpu ilavayiy tupkitat, umuy Inay pas suyan āawnani.

26 Ason pep pu' uma ituñwniy aw yankahkañw hihta òviy tūviñlalwani. Noq̄w nu umuñem Inay aw tūviñtaniqey hapi qa pañqawu;

27 Pi Ina pas nāp umumi unañway'taq̄w òviy'ò, ispi uma inumi unañway'yuñq'ò, nihq̄e nu God añq̄w pítuhq̄at uma tūtuptsiwa.

28 Nu Inay añq̄w yámakq̄e, tūwaq̄atsit aw pitu; nit pu' nu tūwaq̄atsit mātapt, Inay awni.

29 Noq̄w put aw nānatuwnayaq̄am put aw pañqaq̄wa: Meh, pu' hapi um pas suyan yuaaykuq̄e, pāpu qa sómokit lavayhti.

30 Pu' hapi itam uñ sohsok hihta navoti'taq̄at tūtuptsiwa; noq̄w soon kurs pas hak sōwu hihta tūviñlawni. It akw pu' itam uñ God añq̄w pítuhq̄at tūtuptsiwa.

31 Noq̄w Jesus lavayhti q̄e pumuy amumi pañqawu: Ya uma pu' tūtuptsiwa?

³² Meh, aw hapi pituto, híkis pay aw pitsíwta, uma tatslake', nanāp umuhkiy aňhqe nankwuse', nuy nalmatapyaniqat aw'i. Níkañw pay nu qa nālaa, pi Ina inumuma.

³³ Uma inuhpe kwakwhaiwyuñwniqat òviy nu umumi yan lavayhti. Uma tūwaqatsit ep kānanvotyani; níkañw pay uma su'qawyuñwni, nu hapi yep qatsit ánwuta.

17

Jesus Prays for His Disciples

¹ Yan Jesus lavayhtit, òmiq tātayht, pañqawu: Inaa, aw hapi pitu; um Uhtiy pas hímunihqat pan nuhtumi mātaktani, noqw Uhti tuwat uñ pan mātaktani.

² Pi um Uhtiy sohsokmuy sinmuy amumi òqalat maqa, nihqe hakimuy hihsa'nihqamuy put aw noaqw, pam qatsit qaso'taqat amumi nóaniqat um pan put eñem yuku.

³ Noqw hak uñ pas suhka antsa God-nihqat tuwi'te' pu Jesus Christ uhpiy taviwhqat piw tuwi'te' qatsit qaso'taqat himuy'vani.

⁴ Nu tūwaqatsit ep uñ pas hímunihqat nuhtumi mātakta; um nuy hihta tumalat ayataqat hapi nu yuku.

⁵ Noqw taay, Inaa, ura tūwaqatsit nāt qa háqamniqw nu úmumnihqe lolmat tālawñwat pitsánway'ta. Noqw òviy nu ūmi pituqw um piw pan nuy lomavitsañwtoynani.

⁶ Um sinmuy amuñaqw hakimuy inumi noaqw nu uñ hákiynihqat pumuy āawna; puma as úhimumyaqw um pumuy inumi noa, noqw puma uhlavayiy aň hinwisa.

⁷ Nihqe um hihta inumi noaqw pam sohsoy ūñaqwnihqat puma nanapta.

⁸ Pi um ít lavayit inumi mātapq nu amumi put mātavi; noqw puma put òmahtota, nihqe nu ūñaqw yámakqat pas suyan nanaptaqe pay um pas nuy añqw távihqat tūtuptsiwa.

⁹ Nu pumuy amuñem okiw nāwakinta; nu yep qatsit tunatyayat aň hinwisqamuy qa pumuy amuñem nāwakinta; um hakimuy inumi noaqw nu pumuy amuñem nāwakinta, puma uhsinomniqw òviy'o.

¹⁰ Noqw sohsoyam isinom uhsinomu, pu sohsoyam uhsinom isinom, noqw nu amuhpiy pas hímuniwhti.

¹¹ Noqw nu hapi pāpu qa tūwaqatsit ep hinnuma, noqw ima nāt tūwaqatsit epya; noqw nu yañqw ūmii. Qahováriwhpu Inaa, um hakimuy inumi nóahqey pumuy pas nāp uhtuñwniy òqalayay akw oyi'tani, noqw puma sūkayani, itamuni.

¹² Nu nāt tūwaqatsit ep pumuy amumum hinnumqe uhtuñwniy aň pumuy oyi'ta; um hakimuy inumi noaqw nu pumuy pās oyi'taqw qa himuwa haqami hiniwhti, pay i'

súlawhtiniqey namorstiwhqa-saa, hin pey'taqat anhtiniqat òviy'o.

¹³ Noqw nu yahsatniqw yañqw ùmii, nihqe okiw pas pay imuy unañwpeq ihahlayhpiy aniwni'yuñwniqat òviy nu tūwaqatsit ep yan hiñqawlawu.

¹⁴ Nu amumi uhlavayiy mātavi, noqw yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam pumuy amumi qa suhtaq'ewya, puma qa yep sinoiwyuñqw òviy'o, nuy qa pep sinoiwtaqat pan'i.

¹⁵ Um as tūwaqatsit añqw pumuy ipwaniqat nu qa pan ùmi tūviñlawu, um qalolmat añqw okiw pumuy ayo oyi'taniqat pan'i.

¹⁶ Puma inún qa yep qatsit ep sinoiwyuñwa.

¹⁷ Um uhlavayiy pas antsanihqat akw pumuy nēnem qenivo òyani; uhlavayi pas antsa.

¹⁸ Um nuy sinmuy amumi tavi, noqw òviy pay hapi nu piw pan nuhtumi pumuy ayata.

¹⁹ Nihqe nu pumuy tunatyawkañw qenivo nātavi, puma as pas antsa piw qenivo oyiwyuñwniqat òviy'o.

²⁰ Pu nu qa ímuy-sa amuñem tūviñlawu, nāt hakim pumuy lavayiyamuy ahpiy inumi tūtuptionsiwaniqamuy amuñem piwu.

²¹ Okiw as puma sohsoyam sūkayaniqat nu tūviñlawu, um Ina inuhpeniqw pu nu uhpenihqat pan piw itamuhpe sūkayaniqata; noqw pep pu' tūwaqatsit ep sinom um nuy añqw távihqat tūtuptionsiwani.

²² Noqw um hin nuy kaptsi'taqw pan piw nuy pumuy kaptsi'ta, puma itamun sūkayaniqat òviy'o.

²³ Nu pumuy amuhpeniqw pu um inuhpee, noqw puma itamuhpe pās pasiwyuñwni, noqw sinom nanaptaqw um nuy añqw tavi, nihqe pas hin inumi unañway'taqey pan piw amumi unañway'ta.

²⁴ Inaa, um imuy hakimuy nuy maqaqw puma as nuy háqamnihqat pep inumumyaniqat nu nāwakna, nen it lolmat tālawñwat um nuy máqahqat puma aw tayyuñwni, pi um nāt tūwaqatsit qa yukiwhq pay pepeq inumi unañway'ta.

²⁵ Súantaqa Inaa, yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam uñ qa tuwi'yuñwa, noqw nu uñ tuwi'ta, noqw ima hapi um nuy añqw távihqat navoti'yuñwa.

²⁶ Noqw nu hapi uñ pumuy āawna. Noqw okiw as um inumi hin unañway'taqw pan hapi pumuy nānami unañway'yuñwniqat òviy nu soon nāt qa uñ pumuy āwintani. Nen nu pas antsa amuhpe yantani.

18

The Arrest of Jesus

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lk 22.47-53)

¹ Yan Jesus lavayhtit put aw nánatuwnayaqamuy tsamkañw pahpiy nakwsuqw, puma haqe' sika Cedron yan mātsiwhqat yupqöymi nöña; noqw pam haqami olive qöلمي pítuhqe, put aw nánatuwnayaqamuy amumum pañso paki.

² Noqw put momñwituy amumi mātapqa Judas piw put háqamnihqat tuwi'ta, Jesus put aw nánatuwnayaqamuy tsamkañw qa sūs pañsoniñwuniqw öviy'o.

³ Noqw God awwat mohpeq momñwit Pharisee-sinmuy amumum tuwalan'a'yatuy hoñvia'yatuy enañ Judas aw mātavi; noqw puma wihqöhi'wiskañw, kopitsoki'wiskañw, tunipi'wiskahkañw put amum pañsoya.

⁴ Noqw öviy Jesus hin hintsaniwniqey sohsok navoti'taqe amumi nakwsuhqe pañqawu: Ya uma hakiy hepnumya?

⁵ Noqw puma lavayhtotiqe aw pañqaqwa: Itam hakiy Nazareth añqw tāqa Jesus hepnumya. Noqw Jesus amumi pañqawu: Nu' pam'i. Noqw Judas amumi put mātapqa pumuy amumum wunu.

⁶ Noqw pam panis pamnihqey amumi pañqawhq pahsat pay puma áhoywat hohyokat, tutskwami patañmunumhti.

⁷ Pahsat pu piw pam pumuy tūviñtaqe amumi pañqawu: Ya uma hakiy hepnumya? Noqw puma pañqaqwa: Itam hakiy Nazareth añqw tāqat Jesus hepnumya.

⁸ Jesus lavayhtiqe pañqawu: Pay pi nu pamnihqey umumi pañqawu; noqw öviy kurs uma nuy hepnumye', uma imuy mātapyani.

⁹ Ura pam hiñqawhq put anhtiniqw öviy'o, ura pam pañqawu: Imuy hakimuy um inumi noaqw nu qa hihtawat kwahi, it'a.

¹⁰ Pahsat pu Simon Peter sipwuvahpi'taqe put hórokna, God awwat mohpeq moñwit tūwikipyat wuvahtaqe, putvaqw naqvuyat ayo tuku. Noqw i' hak tūwiki Malchus yan mātsiwa.

¹¹ Pahsat pu Jesus Peter aw pañqawu: Uhsipwuvahpiy tukpuyat aqw pánaa. Ina inuñem okiwsanhpit kuyapkuyhq pay nu soon qa put hikwni.

Jesus before Annas

¹² Pahsat pu sohsoyam tuwalan'a'yam-niqw pu moñwíam, hoñviaymuyatuy amumum Jesus nuayaqe put somya;

¹³ Nit mohti Annas aw put wikya, pam pi Caiphas mööñañwuy'ta; noqw Caiphas put yahsañwuy ep God awwat mohpeq moñw'iwta.

¹⁴ I' Caiphas hapi ura Jew-sinmuy amumi pañqawu pay ura hak sūka sinmuy amuñem mokq pam ñas'ewniqata.

Peter Denies Jesus

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lk 22.55-57)

¹⁵ Noqw Simon Peter Jesus añki, pu suhka put aw nánatuwnaqa; pamwat God awwat mohpeq moñwit tuwi'ta;

nihqe pam Jesus amum God awwat mohpeq moñwit kīyat aw paki.

¹⁶ Noqw Peter pay hōtsíwat ihpaq wunu. Noqw pahsat pu suhka Jesus aw nánatuwnaqa God awwat mohpeq moñwit tuwi'taqa yámakqe, hōtsíwat aw tunatyawtaqat mānat aw yuaaykuqe Peter pana.

¹⁷ Pahsat pu māna hōtsíwat aw tunatyawtaqa Peter aw pañqawu: Ya qa um piw it tāqat aw nánatuwnaqa? Noqw pam pañqawu: Qae.

¹⁸ Noqw iyohooniqw, ōviy tūtuwikt hoñvia'yatuy amumum tövumsit hoveyelayaqe aw hoñkahkañw nāmukintota. Noqw Peter pumuy amumum aw wunuwkañw nāmukinta.

The High Priest Questions Jesus

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lk 22.66-71)

¹⁹ Pahsat pu God awwat mohpeq moñwi Jesus tūviñtaqe put aw nánatuwnayaqam hákimyaqat put tūviñta, pu hihta pam pumuy tutuqaynaqata.

²⁰ Noqw Jesus lavayhtiqe aw pañqawu: Nu nuhtumi sus-mataq yuaata. Nu tsotsvalkive sutsep tutuqayna, pu God kīyat ep'e, pañso Jew-sinom sutsep tsotsvalya; nu qa hihta nanauyve lavayhti.

²¹ Noqw um hinoqw nuy tūviñlawu? Nu hihta yuaaykuqat um inumi tūqayyuñqamuy tūviñtanikañwo; meh, puma nuy hiñqawhq navoti'yuñwa.

²² Noqw yan pam lavayhti qw, pu suhka hoñiaya put aqlap wúnuhqa mapqölöy akw Jesus wuvahta, pañqawkañwo: Ya um hinoqw God awwat mohpeq moñwit aw panhaqam hiñqawu?

²³ Noqw Jesus put aw pañqawu: Pay pi kurs nuy qalolmat lavayhti qw um put pañqawni; kurs pay nuy súañqawhq ya um hinoqw nuy wuvahta?

²⁴ Noqw Annas put somt, God awwat mohpeq moñwit Caiphas aw hōna.

Peter Denies Jesus again

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lk 22.58-62)

²⁵ Noqw Simon Peter pep wunuwkañw nāmukinta; noqw haqawat pep hoñqam put aw pañqawu: Ya qa um piw put aw nánatuwnaqa? Noqw pam qa nakwhaqe pañqawu: Qae.

²⁶ Noqw haqawa God awwat mohpeq moñwit tūwikip Peter aw pañqawu: Puyaw qa um oliveqölpe put ámunniqw nu ūmi qa tātayi? Pam hapi Malchus añqawi, it hakiy naqvuyat Peter ayo tukuqw put'a.

²⁷ Pahsat pu Peter piw nāt qa nakwha, noqw pahsat pay taqakowako töqti.

Jesus before Pilate

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lk 23.1-5)

28 Pahsat pu puma Caiphas ańqw Jesus haqami Rome ańqw mońwit kiyat aw wikya; noqwu súitsi; noqwu puma pay mońwkimi qa yuńa, taq ka Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwhqat ańqw nōnōsaniqey qa hu'waniwyani.

29 Pahsat pu Rome ańqw mońwi Pilate yan mātsiwhqa yámakqe amumi pańqawu: Ya uma hihta it nēveltotoynaya?

30 Noqwu puma lavayhtotiqe aw pańqaqwa: Pay pi as i' tāqa qa nukpananiqwu soon itam ūmi put wikvayani.

31 Pahsat pu Pilate amumi pańqawu: Pay pi uma put wikye' umumi hin tutavot an put yukunayani, kita. Noqwu ōviy Jew-sinom put aw pańqaqwa: Itam hakiy nīnayaniqey mewni-wta.

32 Ura Jesus hin mokniqey lavayhtiqtat anhtiniqwu ōviy puma pańqaqwa.

33 Pahsat pu Pilate piw pavasiwhkimi pakit, Jesus wáńwayhqe aw pańqawu: Ya um Jew-sinmuy mońwiamu?

34 Noqwu Jesus lavayhtiqe put aw pańqawu: Ya pay um pas nāp it lavayhti? sen pay hakim nuy pamnihqat uń āawnaya?

35 Noqwu Pilate lavayhtiqe aw pańqawu: Ya nu Jew-sino? Pi nāp uhsinom God awwat mohpeq momńwituy amumum uń inumi mātapya. Ya um hihta hinhti?

36 Jesus lavayhtiqe aw pańqawu: Pay imońwtunatya qa yep qatsit ahpiy'o, pi as imońwtunatya it qatsit ahpiyniqwu soon itu-mal'a'yam as qa rohomhtotini; noqwu nu Jew-sinmuy amumi qa noiwni; noqwu pi imońwtunatya qa yańq'ō.

37 Noqwu ōviy Pilate put aw pańqawu: Noqwu um mońwi? Jesus lavayhtiqe aw pańqawu: Um súańqawu. Pi nu yaniqwu tihtiwa; nihqe nu it hihta pas antsanihqat tuawi'taniqe ōviy tūwaqatsit aw pitu. Pas antsanihqat ań hinwisqam sohsoyam itōnay nanaptańwu.

38 Noqwu Pilate put aw pańqawu: Ya himu pas antsa?

Jesus Sentenced to Death

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lk 23.13-25)

Pam kitat, piw Jew-sinmuy amumi yámakqe, amumi pańqawu: Pas nu qa haqam qaanhtiqtat put aw tuwa.

39 Noqwu pay pi Amutsva Yūmosanihqat ep nōviwhqat aw pituqwu nu hakiy umumi mātapmantaniqtat uma pan tuwi'yuńwa. Noqwu nu Jew-sinmuy mońwiyamuy umumi mātapniqtat uma nānawakna?

40 Pahsat pu puma sohsoyam piw nāt sáakmaqe pańqaqwa: Qa i'ni, Barabbasni. Noqwu i' Barabbas pi hihta tūnawhkilawu.

19

¹ Pahsat pu Pilate solāwamuy pan ayataqw puma Jesus haqami wikyaqe wuvahpit akw put qa sūs wuvahtota.

² Pahsat pu puma hihta kūtay'taqat kwitetotaqe put wihkat yukuyat put Jesus qötösomtoynaya, nit pu hihta palasakwat usimnit put usihtoynaqae,

³ Aw pañqaqwa: Öqawmañwu, Jew-sinmuy moñwíamu! Pu puma may akw wuvalalwa.

⁴ Pu òviy Pilate piw yámakqe sinmuy amumi pañqawu: Meh, nu hapi qa haqam qaantaqat it aw túwahqe umuy navot-naniqey òviy nu umumi put hórokna.

⁵ Pahsat pu Jesus kūtat akw qötösomiwkañw palasakwat usimnit uskañw pañqw yama. Noqw Pilate umumi pañqawu: Taa, yep tāqa.

⁶ Noqw òviy God awwat mohpeq momñwit hoñvia'yatuy amumum put aw yórikyaqe sáakmaqe pañqaqwa: Nahoyleht-sit aw múaa! Nahoylehtsit aw múaa! Noqw Pilate amumi pañqawu: Uma pi wikye' put nahoylehtsit aw muayani, nu pi qa hihta qaantaqat put aw tuwa.

⁷ Noqw Jew-sinom lavayhtotiqe pañqaqwa: Itam hihta ep yukuyamantaniqe tutavot pasiwyuñwa; noqw itahtu-tavoyniqw pi soon pam qa mokni, pam God Tíatnihqey pañqawhqe òviy'ó.

⁸ Noqw òviy Pilate pan lavayit navotqe pu' pas maqasti.

⁹ Nihqe pavasiwhkimi piw pákihqe Jesus aw pañqawu: Ya um hak háqaqö'? Noqw Jesus aw qa hiñqawu.

¹⁰ Pahsat pu Pilate put aw pañqawu: Noqw ya um inumi qa hinwat lavayhtini? Nu uñ mātapaniqey, sen nahoylehtsit aw muiwniqat uñem yúkuniqey aw öqalat pasiwta. Ya um qa it navoti'ta?

¹¹ Noqw Jesus lavayhtiqe aw pañqawu: Pay as öqalat qa òñaqw ūmi noiwhq soon um inumi öqalani. Pantaqw òviy i' hak nuy ūmi mātapqa uhpenihqe pas wukoqaanhti.

¹² Pahpiy pu Pilate as put mātapaniqey tunatyalti; noqw Jew-sinom sáakmaqe pañqaqwa: Um it tāqat mātave' pay Caesar qa kwātsiatni, hak haqam nāmoñwlawhqa pan Caesar aqw hiñqawñwu.

¹³ Noqw òviy Pilate it navotqe Jesus wikkañw ihpo yama, nit pu haqam Owaqantupha yan túñwantiwhqat ep moñw'atsvewat ep qatuptu, haqam Hebrew-sinmuy amuhkwanihqe Gabatha yan mātsiwhqat ep'e.

¹⁴ Noqw Amutsava Yūmosanihqat ep nōviwniqat totokay'yuñwa, noqw tāwanasavehaqamo. Noqw Pilate Jew-sinmuy amumi pañqawu: Taay, yep umuhmoñwi!

15 Noq̄w puma sáakmaqe pañq̄aq̄wa: Tūvaay, tūvaay! Nahoye-
htsit aw múaay! Noq̄w Pilate amumi pañq̄awu: Noq̄w ya
nu umuhmoñwiy nahoyehtsit aw muiwniq̄at eñem yúkuni?
Noq̄w God awwat mohpeq momñwit pañq̄aq̄wa: Itam qa hakiy
moñwí'yuñwa, pas Caesar-saa.

Jesus Nailed to the Cross

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lk 23.26-43)

16 Pahsat pu puma put nahoyehtsit aw muayaniq̄at òviy
pam amumi put mātavi; noq̄w puma ñuayaqe ahpiy wikya.

17 Noq̄w pam nahoyehtsiy ikwiwkañw haq̄ami Masq̄õtviñka
yan túnwantiw̄h̄q̄at aw'i; pam Hebrew-sinmuy amuhkwa Gol-
gotha yan túnwantiwa.

18 Pep pu' puma hakimuy lōqmuy put enañ nahoyehtsit aw
muaya, nan'ikaq̄ee, noq̄w Jesus amuhtsavee.

19 Noq̄w pam hak hímuniñq̄at Pilate pēnaqe nahoyehtsit
atsve mua; noq̄w yan pey'ta: JESUS NAZARETH AÑQ̄WNIHQ̄A
JEW-SINMUY MOÑWIAMU.

20 Noq̄w Jesus haq̄am nahoyehtsit aw muiwhq̄ pam kīñaq̄w
qa yāpo; noq̄w òviy kaysiwhq̄am Jew-sinom it atsva yan
pey'taq̄at añ tuñwáya. Noq̄w pam Hebrew-sinmuy amuhkwa
pey'ta, pu Greek-sinmuyu, pu Latin-sinmuyu.

21 Pahsat pu Jew-sinmuy amuñaq̄w God awwat mohpeq
momñwit Pilate aw pañq̄aq̄wa: Jew-sinmuy moñwíamu, um qa
yan pēnat, pam Jew-sinmuy moñwíamñiq̄ey pam kítahq̄at um
pēnani.

22 Noq̄w Pilate lavayhtiq̄e pañq̄awu: Pay pi nu hin pēnaq̄w
pay pi pantani.

23 Pahsat pu solāwam Jesus nahoyehtsit aw muayaqe
yuwsiyat nālōvo o'yaqe nāhuyva; noq̄w ahtōq̄ō'napnaat qa
tūhiwtage ahsupoq̄ pōq̄niwta.

24 Noq̄w òviy puma nānami pañq̄aq̄wa: Itam qa tsíkayat, put
òviy nanavō'yani, mātaq̄pi hak putni, kitota. Yan puma tutu-
venit antsanhtota, ura pan pey'ta: Puma iyuwsiy nāhuyvayaqe
inapnay òviy nanavō'ya. Noq̄w òviy solāwam panhtoti.

25 Noq̄w pep Jesus nahoyehtsiyat aqlap put yuat wunuwta,
pu yuyat tupkoat Mary, hakiy Cleopas nōmaata, noq̄w pu Mary
Magdalene.

26 Noq̄w Jesus yuy tuwa, pu put aw nánatuwnaq̄at pas aw
unañway pep wúnuwtaq̄ata, nihq̄e yuy aw pañq̄awu: Wuhti,
ayam uhtii.

27 Pahsat pu pam put aw nánatuwnaq̄at aw pañq̄awu: Ayam
úñuu. Noq̄w pahpiy put aw nánatuwnaq̄a put kiy aw wíki.

The Death of Jesus

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lk 23.44-49)

28 Yantaqat atsva pu' Jesus tumalay pay sohsok yúkuhqey navoti'taqe pañqawu: Nu pānaqmoki, kita, hin pey'taqat an-taniqw ōviy'o.

29 Noqw pep tsaqaptat añqw ovavala a'nō sika kūyiwta; noqw puma hihta sōyatkot put aqw móroknayat, pu himu hisop yan mātsiwhqat kohoyat epeq sōñnayay put moami itaya.

30 Pu ōviy Jesus ovavalat añ yúkuhqe pañqawu: Yukilti, kitat yōkoltit sohsok hikwsu.

Jesus' Side Pierced

31 Noqw ép nasuñwintalōñnit pas kaptsiwhqat ep tokay'yuñwa. Noqw pumuy tokoam nāt nasuñwintalōñnit ep nahoylehtsit añ hāyiwuñwiniqat ima Jew-sinom qa nānawakna. Noqw ōviy puma Pilate awyaqē aw pañqaqwa: Um as solāwamuy ayataqw, puma hokayamuy qōqhitote' pumuy haqami hintsatsnani.

32 Pahsat pu ōviy solāwam ōkihqe mohti'maqat-nikañw pu mitwat put amum nahoylehtsit aw multiqat pumuy lōvaq hokayamuy qōqhitota.

33 Nit puma Jesus aw ōkiqw pay kurs pam mōki, noqw ōviy pay puma put hokayat qa qōhiknaya.

34 Nikañw suhka solāwa lansay akw put suyvaqewat sōhkwiknaqw pahsat añqw uñwa kūyit enañ munva.

35 Noqw nu hapi it aw yori, nihqe hihta navoti'taqey pas suyan tuawi'ta; nu qa atsálawu, noqw uma kurs hin qa tūtuptsiwani.

36 Hin pey'taqat hapi anhtiniqw ōviy īi yaniwhti, ura yan pey'ta: Qa himuwa put ōqaat qōhikiwni, yan'i.

37 Pu piw sutske' yan pey'ta: Puma hakiy sōhkwiknayaqey aw yórikyani, yan'i.

The Burial of Jesus

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lk 23.50-56)

38 Yantaqat atsva pu' hak tāqa Aramatheat añqwnihqa Joseph yan mātsiwhqa Pilate awnihqe Jesus tokoyat haqami hintsanniqey put aw maqaptsi'ta; noqw Pilate put hu'wa. Noqw ōviy pam pítuhqe Jesus tokoyat haqami yawma. Pam hak as nuhtum Jesus aw tuptsiwa; nikañw Jew-sinmuy mamqasqe ōviy qa hakiy put āawna.

39 Noqw pu piw Nicodemus hihta myrrh aloes enañ namiqwriwtaqat tsivót-sikip sunat pututuwanit pahsa'haqam kimakañw ep pitu. Ura pam hak mohtihaqam mihikiwtaqw Jesus aw pitu.

40 Pu ōviy puma Jesus tokoyat haqami távihqe kwañwáhovaqtuqat tōsit atsva put siwuwuykinat

tsatsákwmötsaput linen yan mätsiwhqat akw put mokahta, hin Jew-sinom hakiy masyuwsinayañwuqat pan'i.

⁴¹ Noqw pam haqam nahoyehtsit ep multiqat ep himuqölö; noqw pep puhutuamtuhsö; noqw nāt pas qa hak hisat pañsoq taviwa.

⁴² Noqw Jew-sinom totokay'yuñqw öviy puma pep Jesus tavi, pam tuamtuhsö áhayhpniqw öviy'o.

20

The Empty Tomb

(Mt 28.1-8; Mr 16.1-8; Lk 24.1-12)

¹ Noqw Sundayt aw pituqw, suits talavay nāt qa talq, Mary Magdalene tūamit aw'i; noqw kurs owa tūamit aqw ũtsiwtañwuqa ayo taviwa.

² Pahsat pu pam wárikqe, Simon Peter-nit pu nuy, Jesus aw unañwayat yan túñwantiwhqat, itamumi pañqawu: Taq kurs Tutuyqawhقات tūamit añqw hóroknaya; nihqe haqami pi put hintsatsna.

³ Pu öviy nu Peter amum tūamit aqw wari.

⁴ Noqw nu Peter ehpeqtaqe pay mohti pañso pitu.

⁵ Nihqe nu motoltiqe ahpamiq tātayhqe tsatsákwmötsaput ep oyiqw tuwa; nikañw pay nu qa aqw paki.

⁶ Pahsat pu Simon Peter inuñk pitu; nihqe tūamit aqw pákihqe, tsatsákwmötsaput ep oyaqw tuwa.

⁷ Pu höhönpi put qötöyat akw as mökiwtaqa pay tsatsákwmötsaput qa enañ qatskañw pay nāla suphaqam qātsi.

⁸ Pahsat pu nu tuwat aqw paki, nihqe nu yórikqe tuptsiwa.

⁹ Pam mokiwuy añqw pas soon ahoy qa tātayniqat pan pey'taqat nāt itam qa mätsi'yuñqe öviy'o.

¹⁰ Pahsat pu itam ahoy pañqw nima.

Jesus Appears to Mary Magdalene

(Mt 28.9-10; Mr 16.9-11)

¹¹ Noqw Mary tūamit ihpaq wunuwkañw okiw pakmumuya; nihqe öviy pam pan hiñqawkañw, motoltit, tūamit aqw yori;

¹² Nihqe hakimuy lōqmuy hoñviayatuy qōtsat yuwsit'atqamuy pepeq qatuqw tuwa, haqe' Jesus tokoat as qatsqat pep suhka qötöveniñw, pu suhka kukveq'a.

¹³ Noqw puma hakim put aw pañqawu: Wuhti, ya um hinoqw pakmumuya? Noqw pam amumi pañqawu: Ispi kurs puma Itutuyqawhقات haqami hintsatsnaqe, haqam put taviyaqw nu qa navoti'taqe öviy'o.

14 Yan pam hiñqawht, ahoy namtökkañw Jesus pep wunuq̄w tuwa; nit pam Jesus-niq̄w qa māmatsi.

15 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Wuhti, ya um hinoq̄w pakmumuya? Ya um hakiy hepnuma? Noq̄w pay pam ūyit tumalay'taqanihqat pam wūwahqe aw pañqawu: Tāqa, kurs um put haqami hintsane', um haqam put távihqey nuy āawnani; noq̄w nu haqami hintsanni.

16 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Mary. Noq̄w pam aw namtökt, put aw pañqawu: Rabboni, kita. (Pam Tūtutuqaynaqa i'nihqe pam'i.)

17 Jesus put aw pañqawu: Um nuy qa ñuñ'ani, taq nu nāt Inay aw qa wūvi. Um itupkomuy amuminen amumi pañqawni: Nu God Inay aw wupni, pu pay pam piw Umunaa, pu Umuhutu-tuyqawhqa.

18 Noq̄w Mary Magdalene Tutuyqawhqa aw yórikqey put aw nánatuwnayaqamuy amumi tūawva, pu pam yan put aw lavayhtiqa.

Jesus Appears to His Disciples

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lk 24.36-49)

19 Noq̄w ép Sundayt ep tapkiq̄w put aw nánatuwnayaqam haqam tsovawtaqe, okiw Jew-sinmuy mamqasyaqe ōviy hōtsíwhpa' uhtsi'yuñq̄w, Jesus pítuhqe, amuhsonve wunuwkañw pañqawu: Uma kwakwhat unañway'yuñwni.

20 Yan pam lavayhtit, tokoy haqami sōhkwiknayaqat pumuy amumi mahtakna may éñaña. Noq̄w put aw nánatuwnayaqam Tutuyqawhqa aw yórikyaqe hahlayhtoti.

21 Pahsat pu Jesus piw amumi pañqawu: Uma kwakwhat unañway'yuñwni. Nu hapi hin Inay nuy ayataqat pan piw tuwat umuy añqe' ayata.

22 Yan pam lavayhtit, amumi hikwsut pañqawu: Huvam Qahováriwtaqat Hikwsit kwusuyaa.

23 Uma hakiy qaanhtipuyat ayo yukuyaqw pam ayo yukiwñwu; pu uma hakiy qaanhtipuyat qa ayo yukiwniqat pañqaqwaq̄w pam qa ayo yukiwñwu.

Jesus and Thomas

24 Noq̄w imuy pakwt lōq̄ sihkay'taqamuy amuñaq̄w hak Thomas, Didimus yan tūñwantiwhqa, qa amumumniq̄w Jesus pitu.

25 Noq̄w ōviy mímawat Jesus aw nánatuwnayaqam put aw pañqaq̄wa: Itam Tutuyqawhqa aw yórikya. Noq̄w pam amumi pañqawu: Pas nu māyat ep muahpit akw pey'vaqat aw qa yórikkañw pu imalatsiy akw put aw qa hintsankañw, pu put tokoyat haqam sōhkwiknayaqat aq̄w imay qa pane' soon tupt-siwni.

26 Noq̄w ahpiy nanalsikis talq̄ put aw nánatuwnayaqam piw haqam ahpave tsovawta, noq̄w Thomas pumuy amumuma. Noq̄w hōsiwa uhtsiwtaq̄w Jesus pítuhqe amuhsonve wunukañw pañqawu: Uma kwakwhat unañway'yuñwini.

27 Pahsat pu pam Thomas aw pañqawu: Kurs uhmalatsiy aq̄w pew hintsanaa, pu imay aw yórikuu; pu pew māvuyalte', itokoy haqam sōhkwiknayaqat aq̄w uhmay pánaa, nit um pāpu qapēvewnat tuptsiwni'tani.

28 Noq̄w Thomas put aw pañqawu: God, Itutuyqawhqa.

29 Noq̄w Jesus put aw pañqawu: Thomas, paysoq pi um inumi yórikqe òviy tuptsiwa; inumi qa yórikyat tūtuptsiwaqam pas hihlayhpit epyani.

The Purpose of this Book

30 Noq̄w Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumumnikañw pas qa tsa' kátatayhpit hihta tuawi'taqat tumalta; noq̄w pāvam qa sohsoy it tutuvenit añ pey'ta.

31 Noq̄w pay hapi pas Jesus Moñw'asi'taqanihqat, pu God Tíatnihqat uma tūtuptsiwaniq̄w òviy ñi yantaqa pēniwa, pu uma tūtuptsiwe' put ahpiy qatsit tutwani.

21

Jesus Appears to Seven Disciples

1 Iit atsve pu Jesus wuhkovatuphat Tiberias yan mātsiwhqat ep put aw nánatuwnayaqamuy amumi piw namtakna; noq̄w pam hin namtaknaqat nu umuy āawnani.

2 Ima yahsa'hakim haqam sūpya: Simon Peter, pu Thomas, Didimus yan túñwantiwhqa, pu Galileet ep Canat añq̄w tāqa Nathanael, pu Zebedeet tímat-niq̄w, pu hakim lōyōm piw put aw nánatuwnaqamu.

3 Noq̄w Simon Peter pumuy amumi pañqawu: Nu pakiw-maqto; noq̄w puma aw pañqaqwa: Itam úmumyani. Noq̄w òviy puma ahpiyyaqe āpiy pākihut aq̄w yuña, nit ep mihikq̄ puma qa hihta kwisnaya.

4 Noq̄w qavoñvaq̄w talavay Jesus patuphat qalaveq wunu; noq̄w put aw nánatuwnayaqam put Jesus-niq̄w qa māmatsya.

5 Pahsat pu Jesus pumuy amumi pañqawu: Tōtimu, ya uma qa hihta kwisnaya? Noq̄w puma put aw pañqaqwa. Qae.

6 Pu pam amumi pañqawu: Uma pākihut putvaqewat umuh-tutsayay pāmiq̄ tūvaye' tutwani. Noq̄w puma panhtotiqe, pas antsa pāvakiwhtuy qaan'ewakw hintaqamuy întotaqe qa kātoti.

7 Paniq̄w òviy nu Jesus pas aw unañwayat yan túñwantiwhqa Peter aw pañqawu: Taq̄ Tutuyqawhqa. Noq̄w Simon Peter Tutuyqawhقات-nihqat navotqe, napnay añ paki, qa yuwsit'age òviy'ò, nit pu pāmiq̄ tsoo.

⁸ Noq̄w mímawat put aw nánatuwnayaqam tutsáyat ep pāvakiwhtuy íniwyuñqamuy pay pākihut akw lölökinkahkañw öki, puma tutskwat añqw qa yāpyaqe öviy'ö, pay tsivót-sikip sunat kwílakit pahsaphaqamo.

⁹ Pu öviy puma panis tutskwami ökit, pep tōvut hoveyeli-wtaqat tutwa. Noq̄w pāvakiwht put añ oyi. Pu pölavikit piw tutwa.

¹⁰ Noq̄w Jesus pumuy amumi pañqawu: Uma pāvakiwhtuy umuhtunimuy añqw pew kiwisni.

¹¹ Noq̄w Simon Peter put aqw wupqe yañsakoqmuy pāvakiwhtuy tutsáyat ep íniwtaqamuy tutskwami lölökinta, tsañe'sikip sunat-sikañw añqw pakwt payhkomuy sihkay'taqamuyu (153); noq̄w pas as qaan'ewakw hintaqw piw tutsaya qa tsiki.

¹² Noq̄w Jesus pumuy amumi pañqawu: Huvam pewye' nñösaa. Noq̄w soon kurs haqawa put aw nánatuwnayaqam pam haknihqat tüviñtani, suyan pi pam Tutuyqawhqañiqw öviy'ö.

¹³ Pahsat pu Jesus amuminihqe pölavikit kwusut, pumuy put huyta, pu pāvakiwhtuy piwu.

¹⁴ It akw hapi pu' Jesus put aw nánatuwnayaqamuy amumi päyis nāmahtakna, mokiwuy añqw ahoy tātayht'a.

Jesus and Peter

¹⁵ Pu öviy pumuy nñösat, Jesus Simon Peter aw pañqawu: Simon Jonas tíata, ya um imuy amuhpenihqe inumi pas unañway'ta? Noq̄w pam put aw pañqawu: Owi, Tutuyqawhqa, pay nu uñ hahlayhq um navoti'ta. Noq̄w pam put aw pañqawu: Imamñatuy nopni'taa.

¹⁶ Pu añqw piw pam put aw pañqawu: Simon, Jonas tíata, ya um inumi unañway'ta? Noq̄w pam pañqawu: Owi Tutuyqawhqa, pay nu uñ hahlayhq um navoti'ta. Noq̄w pam pañqawu: Ikanelvokmuy amumi tunatyawtaa.

¹⁷ Pu pam päyisni'makañw put aw pañqawu: Simon, Jonas tíata, ya um nuy hahlayi? Noq̄w pahsat pu Peter pas qa-hahlayhti, pam pu' Ya um nuy hahlayi put aw kítaqw öviy'ö. Noq̄w pam put aw pañqawu: Tutuyqawhqa, pay pi um sohsok hihta navoti'ta; nu uñ hahlayhq um navoti'ta. Jesus put aw pañqawu: Ikanelvokmuy nopni'taa.

¹⁸ Pas antsa, pas antsa nu ūmi pañqawni: Um tsaynihqe nāyuwsinat haqami unañwte' pañso haqaminiñwu; nikañw pay ason um wúyokte' uhmey hohtaknani; noq̄w pu suhka uñ yuwsinani, nit pu uñ haqami qa nāwaknaqw uñ pañso wikni.

¹⁹ Pam yan lavayhtiqe put hin mokniqat pañqawu. Noq̄w pam mokiwuy akw God pas pavan mātaktani. Pu pam yan lavayhtit put aw pañqawu: Um inuñk hinmani.

Jesus and the Other Disciple

²⁰ Noqw Peter namtökqe nuy pumuy amuñkniqw tuwa. Nu hapi Jesus aw unañwayat túnwantiwhqe ura tapkiqw nōnovaqw put tawitsqayat aw tahtsikiwkañw aw pañqawu: Ya hak un momñwituy amumi mātapni?

²¹ Noqw Peter nuy túwahqe Jesus aw pañqawu: Tutuyqawhqa, noqw i' tuwat hinhtini?

²² Noqw Jesus aw pañqawu: Pay pi as pas nuy hisat pítuniqat aw pahsavo pam qátuniqat nu nāwaknaniqw, ya um put hintsanni? Um inuñk hinmani.

²³ Pantaqat ahpiy pu' yaw nu pay qa mokniqat mímawat nánatuwnayaqam yan lavayta. Noqw pi Jesus put aw qa pañqawu: Pam qa mokni, qa kita; nīkañw Pay pi as pas nuy hisat pítuniqat aw pahsavo pam qátuniqat nu nāwaknaniqw, ya um hintsanni? kita.

²⁴ Nu hapi put aw nánatuwnaqa ĩit tuawi'ta, nihqe ĩit pēna. Noqw uma navoti'yuñqw ituawi pas qaatsa.

Conclusion

²⁵ Pu piw pas as nihtiwtaqat Jesus tumalta; noqw ka as pam sohsoy pēniwniniqw hikis pi ka tūwaqatsit ep soon tutuvenit pēniwniqat eñem qénini. Pas antsa.

Jesus Ayamuyatuy Hiniwhtipuamu

Jesus Promises to Send the Holy Spirit

¹ Ura nu mohtihaqam pēna, Theophilus; nihqe ura Jesus sohsok hihta hintsaktivaqat, pu tūtutuqaynativaqat nu yuaata,

² Hisat ōmi wīkiwhqat pahsavoo. Ura pam ayaiwyuñqamuy namorstagey amumi Qahováriwtaqat Hikwsit añ tutaptat, pañso wīkiwa.

³ Pu piw pam kānavot, put atsve hīhihta qaōwíhintaqat akw pumuy amumi pas suyan taytaqey mahtakna; lōp sunat tālat añ pumuy amumi nāmataqlawu; nihqe God moñwtunatyat hin hintaqat pumuy amumi yuaata.

⁴ Noqw ura pam pumuy amumum tsovawtaqe, puma Jerusalem añqw qa ahpiyyaniqat amumi tutaptaqe, Nayat añqw pumuy amumi hakiy awinit ōviy maqaptsi'yuñwniqat pañqawu. Ura uma inuhpiy put nanapta, pam kita.

⁵ Pay as pi John pas antsa kūyit akw tūtuvoylalawu; nīkañw uma hapi yahpiy qa wūhakis talq Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuvoylatiwyani.

Jesus is Taken up to Heaven

⁶ Noqw ōviy puma tsovaltīqe, put tūviñtotaqe aw pañqaqwa: Tutuyqawhqa, ya um pu'haqam Israel-sinmuy amumi moñwtunatyat ahoy pitsinani?

⁷ Noqw pam amumi pañqawu: Pay pam hísatniqat, pu haqe' qalawmaqw aw pítuniqat Ina pas nāp ōqalay akw yuki'taqat pay qa uma put navoti'yuñwni.

⁸ Pay ason uma ōqalat makiwyani, Qahováriwtaqat Hikwsit umumi pítuq'ō; nen uma nuy hin navoti'yuñqey tuawi'yuñwni Jerusalem ep'e, pu sohsovik Judeat añ'a, pu Samariat añ'a, pu ahpiy tūwaqalavoqhaqamii.

⁹ Yan pam lavayhtiqw, puma aw tāyuñqw, pam ōmi wīkiwa; noqw ōmaw put wikqe, pumuy amutpik tupka.

¹⁰ Noqw pam ōmi wuptoqw, puma añk-sa tāyuñqw, hakim lōyōm tāqat qōtsat yuwsī'kañw pumuy amumi suptuqe, amuqlap wunuptu;

¹¹ Nihqe pañqawu: Uma Galileet añqw tahtaqtu, ya uma hinoqw pas ōmiq-sa taykahkañw hōñi? Pay hapi i' Jesus umuñaqw ōmi wīkiwhqat uma aw tāyuñqw, hin pam ōmi wupqey pan piw ahoy pítuni.

Judas' Successor

12 Pahsat pu puma tsomot Olivet yan mātsiwhqat añqw ahoy Jerusalem awya. (Pam tsomo Jerusalem añqw hak nasuñwintalönnit ep haqami pahsavo nakwsumantaniqat pah-saphaqamo.)

13 Noqw puma ep ökihqe, tupatsveq ahpami yuña; pepeq ima yëse: I' Peter, pu James, pu John, pu Andrew, pu Philip, pu Thomas, pu Bartholomew, pu Matthew, pu James, hakiy Alphaeus tíata, noqw pu Simon Zelotes, noqw pu Judas it James tupkoata.

14 Ima sohsoyam sun unañway nāwakintota; pu pas oki-wlalwa qa qé'iwwiskahkañwo, hakimuy momoymuy amumuma, pu Jesus yuyat Maryt-nikañw pu Jesus tupkomuyatuy amumuma.

15 Noqw ephaqam Peter tuptsiwni'yunqamuy amuñaqw wunuptu, (ima tsovawtaqam navaysikip sunat pahsa'haqamya)

16 Nihqe amumi pañqawu: Tahtaqtu, isinomu, ura Qa-hováriwtaqa Hikwsi David moayat ahpiy tutuvenyukit añ añwu pay hin lavayhti qw pas soon pam qa antani; pam Jesus nuawisqamuy put aw tsamqat Judas pañqawu.

17 Pam as ura itamum tōnawta; nihqe itamum it yan tumalat aw tawiwa.

18 Noqw i' tāqa ura qalomáhinhtiqe, ahsatiy akw tutskwat tui; nihqe kopañvosqe nāsavaqe pahtokq, sohsoy sisihuat nõñañayku.

19 Noqw sohsoyam Jerusalem ep ki'yunqam put nanapta; noqw öviy pep tutskwa pumuy amuhkwa Aceldama yan tñwantiwa; pam tutskwa unwat akw tuiwhpu i'nihqe pam'i.

20 Pay ura Tātawit añ yan pey'ta: Nam kīat kīqōtiwaa; nam qa hak añ qátuu, yan'i; pu piw yan'i: Nam tumalmakiwaat pas suhka makiwaa.

21-22 Imuy yep yesqamuy amuñaqw haqawat Jesus qatsíyat añ ahsupoq itamum hinnunya, John hisat Jesus kūyit akw tuvoylataqat ahpiy'o, pu put itamuñaqw ömiq wīkiwhqat aw pah-savoo. Noqw öviy itam pumuy amuñaqw haqawat namorsto-taqw, pam itamum Jesus mokiwuy añqw ahoy tātayhqat yuaatani.

23 Noqw öviy puma hakimuy lōqmuy taviya, hakiy Joseph, Barsabas yan tñwantiwhqat, pam hak piw Justus yan mātsiwhqat, nikañw pu hakiy Matthias piwu.

24 Nit puma nānawaknaqe pañqawu: Taay, Tutuyqawhqa, um sohsokmuy amumi unañwayamuy navoti'ta; um imuy tāqatuy himuwat namorstaqey mahtaknani.

25 Noqw pam it tumalat ep wúnupte', itamun añqe' ayaiw-tani. Ura Judas qaanhtiqe put añqw ayo yama, pas nāp qeniy awniqee, kitota.

26 Pu puma pumuy amuhpe hihta akw tuwantotaqw, pam Matthias ep yēva. Noqw pam pakwt suk w sihkay'taqamuy ayaiwyuñqamuy amumum pohtoylaniwa.

2

The Coming of the Holy Spirit

1 Noqw talönnit Pentecost yan mätsiwhqat aw pituqw, tuptsiwni'yunqam sohsoyam sun unañway haqam süp tsovawta.

2 Noqw nāt pumuy panyuñqw, pahsat pay himu wukohukañwuy an söykitaqa ñaqaq pítuhqe, pumuy haqam kive tañawtaqw, pep pás ohpo.

3 Noqw pep himu ūwiñwuy antaqa amumi mätaqtige, nāhoy tsihtsiktige, leñit anhtige nānap amuhpa' kwāvilti.

4 Noqw puma sohsoyam Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwyuñqe, pahsat pu hihituy amuhkwa yuaaykuya, hin Hikwsi pumuy lavayhuytaqat pan'i.

5 Noqw ephaqam kaysiwhqam Jew-sinom God pas kaptsi'yunqam Jerusalem ep tsovawta. Puma nānan'ivaqw tutskwat añqw öki.

6 Noqw i' yantaqa añqe' nanaptiwhq, sinom qaan'ewakw hintaqam sümi tsovaltige, hin kurs wūwaya, puma nanāp amumi tūqayyuñqw, amuhkwa yuaatotaqw öviy'o.

7 Noqw puma sohsoyam pas hin unañwtotige kätayuñqe nānami pañqaqwa: Meh, ya ima yuaatotaqam qa sohsoyam Galileet añqw sinomu?

8 Noqw hintaqw öviy itam nanāp hin lavaymakiway'kahkañw, tihtiwyaqey pan pumuy yuaatotaqw nanvotyā?

9 Parthian-sínomu, Mede-sínomu, Elamite-sínomu, pu Mesopotamiat añ yesqamu, pu Judeat añ'a, pu Cappadociat añ'a, pu Pontus añ'a, pu Asiat añ'a,

10 Pu Phrygiat añ'a, pu Pamphyliat añ'a, pu Egypt añ'a, pu Cyrenet ánan'ik Lybiat añ hāhaqe' yesqamu, pu Rome añqw yaktaqamu, Jew-sínomu, pu Jew-sinmuy amún tuptsiwni'yunqamu,

11 Crete-sínomu, pu Arabia-sínomu, puma God kätutmalayat itamuhkwa yuaatotaqw, itam sohsoyam nanvotyā, kitota.

12 Nihqe puma sohsoyam pas hin unañwtotige hin kurs hinhtotiniqe pañqaqwa: Hin pa i' hintani?

13 Noqw pētū tututsiwyaqe pañqaqwa: Ima puhut wine akw hōnaq'iwyuñwa.

Peter's Message

14 Noqw Peter pakwt suk w sihkay'taqamuy amumum wunukañw, lavayhtige sinmuy amumi pañqawu: Uma Judeat

ep yesqamu, pu sohsoyam Jerusalem ep ki'yuñqamu, nu umuy it āawnani; uma ilavayiy aw tuqayvastotani.

15 Itam qa hōnaq'iwyuñqw uma pan itamumi wūwantota, nāt pu' tōnva.

16 Pi i' hapi God lavay'ayayat Joel an lavayhtiwa, ura pañqawu:

17 Pu so'nwamiq hapi yantani, kita God, nu sohsokmuy sinmuy amumi Ihikwsiy wūtani. Noqw umuhtim tōtim pu mamant inuñem yuaatotani; pu umuhtahtaqt su'peyaqam tuawyorstotani, pu umuhwuwuyom tahtaqt tumokyorstotani.

18 Pu ep nu imuy itutuwiqtuy tahtaqtuy pu momoyamuy amumi Ihikwsiy wūtani. Noqw puma inuñem yuaatotani.

19 Pu nu ōvaqe tokpelat añqe' kātatayhpit poñalawni, pu atpik tūwaqatsit an hihta tuawi'yuñqata, únwata, pu ūwiñwuyu, pu kwits'ohpokita.

20 Tāwa qatālawvani, pu mūyaw unwat anhtini nāt Tutuyqawhqt wukotalōñniyat pas qaōwíhintaqt aw qa pítuq'ō.

21 Pep pu' ason hak Tutuyqawhqt aw taqa'nañwtiqa ayo yámakmantani, kita úrai.

22 Uma Israel-sinom tahtaqtu, uma it lavayit aw tuqayvastotani. I' Nazareth añqw tāqa Jesus God añqw hahlaywa. Noqw God ōqalay akw put ahpíy kātumalat, pu kātatayhpit hihta tuawi'yuñqat tumalta. Yan pam put hahlayhqeý umumi mahtakna. Noqw uma hapi pas nāp put navoti'yuñwa.

23 Put hapi uma God pasiwniyat, pu añwu pay hihta navotiyat akw put nuayaqe, qaanhinwisqamuy amumi put mātaveqw, puma nahoylehtsit aw put muayaqe, nīnaya.

24 Noqw God put ahoy tātayna, mokiwuy ōqalay at añqw put mātapee, kurs hin pam put nui'taniqw ōviyo.

25 Pi David ura put yan lavayhti: Pas nu sutsep inutpipo Tutuyqawhqt tuway'ta; pi pam iputvaqe wúnuq'ō. Noqw ōviy soon nu hin unañway'tani.

26 Paniqw ōviy iunañwa hahlayhti, pu ileñi pas hahlayhti, pu ōviy piw itoko ūmi yankañw nāsuñwni'tani.

27 Ispi um soon ihikwsiy maskiveq mātapniq'ō; piw um soon uhtumal'ayay Qahováriwtaqt hovahtiniqw nakwhani.

28 Um qatsit haqe' qatsqt nuy āawna; um inumum yantakañw nuy hahlayhtapnani, kita úrai.

29 Tahtaqtu, isinomu, kurs nu pas qatuhtuskañw umumi itahwu'yay David lavayhtini; ura pam mokqe āmilti, noqw put tūamiat nāt itamum yanta.

30 Ura David God lavay'ayaatnihqe navoti'taqw, ura God put aw qaōwívasiwnaqe, pam put aniwniyat añqw Christ wunuptsinat, put moñw'atsvewayat ep qatuptsinaniqey yan lavayhti.

31 Noq̄w pam it yantaq̄at añwu pay tuway'taq̄e, Christ ahoy tātayniq̄at lavayhti, pu put hikwsiat maskiveq̄ qa mātaviwa, piw tokoat qa hovahti.

32 It Jesus hapi God ahoy tātayna, noq̄w itam hapi pas nāp put aw yóriki'yuñwa.

33 Noq̄w God hapi put momi távihq̄e, putvaq̄e put qatuptsina; nihq̄e it awinit Hikwsit put aw noa. Noq̄w pam it wūtaq̄w, uma put pantaq̄at hapi pu' aw yórikyā, pu nanapta.

34 David pi ōmi qa wūvi, nikañw pam ura pas nāp pañqawu: Tutuyq̄awhqa Imoñwiw aw pañqawu: Um hāk iputvaq̄ewat qátuni,

35 Nu hisat uhtuwq̄amuy áñwutaq̄w, puma ūmi maq̄aptsi'yuñwniq̄at pahsavoo.

36 Noq̄w ōviy Israel-sinom sohsoyam it pas suyan nanaptani: Uma hapi it Jesus nahoyleh̄sit aw muaya. Noq̄w God hapi put Tutuyq̄awhqañiq̄at pan yuku, piw put Christ, yan tuñwa. (Pam Moñw'asi'taq̄a i'nihq̄e pam'i.)

37 Noq̄w puma it yantaq̄at nanaptaq̄e pavan pas unañwmokyaq̄e, Peter-nikañw pu mimuy ayaiwyuñq̄amuy amumi pañqawu: Tahtaqtu, itahpavamu, noq̄w itam hinhtotini?

38 Pahsat pu Peter amumi pañqawu: Uma umuhtunatyay añq̄w lasyani. Nen uma sohsoyam Jesus Christ natñwaniyat añ kūyit akw tuvoylatotini, umuhqaanhtipu ayo yukiltiniq̄at ōviy'o; nen uma Qahováriwtaq̄at Hikwsit kuwahtiwhq̄at makiwyani.

39 Pi awini hapi umuñemi; pu umuhtimuy amuñemi, pu sohsokmuy yāvaq̄yaq̄amuy amuñemi, hihsa'niñq̄am hakimuy Itahutuyq̄awhqa God wánwayniq̄amuy amuñemi.

40 Pu pay wūhaq̄ lavayit akw pam amumi hin hintaq̄at yuaataq̄e, amumi ō'qalq̄e pañqawu: Uma pu' qatsivaptsiwyuñq̄amuy nukusyesq̄amuy qa amumum hinwisni; taq̄ ka uma amún sūlawhtini.

41 Pahsat pu kaysiwhq̄am hahlaykahkañw, put lavaiyat kwusuyaq̄e, kūyit akw tuvoylatoti; noq̄w put tawat ep payhp sōmorit pahsa'haq̄am sinom pumuy amumi tōnalti.

42 Nihq̄e puma su'qawkahkañw, yūmosa ayaiwyuñq̄am pumuy hin tutuq̄aynayaq̄at añ tutuq̄ayya, pu sūp hinwiskahkañw, Jesus u'nikahkañw pōlavikit yónoylalwa, piw nāwakinwisa.

Life among the Believers

43 Noq̄w sinom sohsoyam maq̄astoti; noq̄w God ayaiwyuñq̄amuy amuhpiy hīhihta kātatayhpit hihta tuawi'yuñq̄at nihtiwtaq̄at hintsaki.

44 Noqw ima tuptsiwni'yuñqam sūp hinnumya; nihqe sohsok hihta sūmi himuy'yuñwa.

45 Nihqe puma hihta himuy huyaye', hihta hihsa' ömahtotaqey nāhuytañwu, hin pumuy hihta haqni'yuñqat pan'i.

46 Noqw puma nāqavo sun tunatyawkahkañw God kīyat ep hinnumya, pu haqam hakiy kīyat ep pōlavikit yónoyhtotañwu; pu puma hahlaykahkañw nōsiwhqay nōnova, sun unañway'kahkañwo.

47 Pu puma God tayawinkahkañw sohsokmuy amuhpiy hahlaywa. Pu Tutuyqawhqa ayo nōnantaqamuy akw nāqavo put aw tōnawtaqamuy amumi hōyokinta.

3

The Lame Man Healed

1 Noqw hīsatniqw nānawaknañwuniqw, tāwat atvelpeniqw, Peter John amum God kīyat aqw'a.

2 Noqw hakim hakiy tāqat tihtiwhpuy añqaww tuhapiwtaqat tsöpwisā; puma nāqavo God kīyat aw hōtsīwat Lomasniwa yan tūnwantiwhqat epeq put tahtapya, pam God kīyat aw yuñtaqamuy amumi okiw hihta tuñlaytaniqat öviy'o.

3 Noqw öviy pam Peter-nikañw pu John pumuy God kīyat aw pakitoqw túwahqe, amumi hihta tuhtui.

4 Noqw Peter John amum put aw taynumt, aw pañqawu: Kurs itamumi tātaii.

5 Noqw pam pumuy amuñaqw hihta makiwniqey wūwankañw, amumi-sa tayta.

6 Pahsat pu Peter pañqawu: Nu sīvat nāstaa; nikañw nu hihta himuy'taqw uñ māqani; nu Jesus Christ natñwaniyat aw yankañw ūmi pañqawni: Wunuptut nakwsuu, kitat,

7 Put putvaqw māyat nuat, wunuptsinaqw, pahsat pay put kuk'at, pu kuktupkaqe hoñviti.

8 Noqw pam suñwnuptut, nakwsuqe, pumuy amumum God kīyat aw paki, waymakañw, tso'tikañw, God pas hihtalawkañwo.

9 Noqw pam waymakañw God hihtalawhq sinom sohsoyam aw tāyuñwa.

10 Noqw puma māmatsyaqw, pay as pam God kīyat aw hōtsīwat Lomasniwa yan tūnwantiwhqat epeq qatukañw, nuhtumi hihta tuñlay'tañwu; noqw pam hintsaniwhqat ep puma kātayuñqe, hin kurs wūwaya.

Peter's Message in the Temple

11 Noqw tāqa tuhap'iwtañwuqa powatiqa Peter John enañ hūrs ñuy'taqw, sinom haqam Solomon Tuhööata yan mātsiwhqat aw sohsoyam pumuy amumi yuyutya.

12 Noq̄w kurs sinom k̄atayun̄qw, Peter m̄amatsqe, amumi pañqawu: Uma Israel-sinom tahtaqtu, ya uma hinoq̄w it ep pas k̄atayun̄wa? Ya uma hinoq̄w pas itamumi-sa t̄ayun̄wa suhpan ka itam pas n̄ap itah'ōqalay, pu itahlomaqatsiy ahpiy it nakwsunaqat pan'i.

13 I' hapi hak Abraham, pu Isaac, pu Jacob itahwu'yamuy aw yantaqaam, God Tiy Jesus pas pavan sinota. Put hapi uma Pilate aw m̄atatveqe qa putyaniqey atpip pañqawa, pas as pam put m̄atapniqey su'qawtaq'ō,

14 Nihqe uma it hakiy Qahováriwtaqat, pu Súantaqat qa n̄anakwhaqe, tuwat soq hak hakiy n̄inaqat umumi noiwniqat uma n̄anawakna;

15 Nihqe Qatsit aw T̄utsamhقات n̄inaya; noq̄w God put so'pumuy amunaq̄w ahoy t̄atayna; noq̄w itam hapi it pas suyan aw yóriki'ta.

16 Noq̄w i' t̄āqa put nat̄nwaniyat qap̄ēvewnaqe, put nat̄nwaniyat aw yankañw hoñvita. Uma hapi put aw t̄ayun̄wa, piw put tuwi'yun̄wa. Pay pas panta. Pam Jesus aw tuptsiwni'kañw sohsokmuy umutpik p̄ās powiwkañw wunu.

17 Noq̄w taay, isinomu, pay nu navoti'taqw uma hintsatskaqey qa m̄ātsi'yunwa, umuhmomñwituy amun'i.

18 Noq̄w pay hapi God sohsokmuy lavay'aymuy moayamuy ahpiy hin hintaniqat lavaytiqey aw antsana, ura Christ oki-wsaniwniqat pam kita.

19 Oviy uma umuhtunatyay añqw lasye', God aw lasyani; noq̄w umuhqaanhtipu umuhpiy ayo h̄ōniwni, noq̄w Tutuyqawhqa umuy suyan unañwtoynani.

20 Noq̄w pam Jesus Christ, umumi mohti yuaatiwhqat añqw tavini.

21 Put hapi ōveqatsit pas pay soon qa kwúsuni, hisat sohsoy himu ahoy p̄uhutiniqat aw pahsavoo. Put hapi ura God qat-sit yayhniwhqat pahpiy sohsokmuy pas hihtuy lavay'aymuy amuhpiy lavayhti.

22 Ura Moses itanamuy amumi pas suyan pañqawu: God Umuhtutuyqawhqa umuhsinomuy amunaq̄w umuñem lavay'ayay wunuptsinani, nuy h̄imunihqat pan'i. Ason pam umumi hin lavayhti, uma sohsok añ aw t̄ūqayyun̄wni.

23 Pu ason hak haqam put lavay'ayat aw qa tuqayvastaqa hapi sinmuy amunaq̄w súlawhtimantani.

24 Owí, pi sohsoyam God lavay'aymat, Samuel ahpiy hihsa'nihqam lavayhtotiqam yepehaq hin hintaniqat lavayhtoti.

25 Uma hapi God lavay'aymuyatuy timatu, pu itanamuy amumi God pasiwniyat oyi'yun̄qamu; ura pam Abraham aw pañqawu: Pu ason hapi uhnatkoy ep t̄ūwaqatsit añ

sopkawtaqam sinom hahlayhpit ep ökini.

²⁶ Noqw God hapi Tiy Jesus ahoy tātaynaqe umumi put mohti hōna, umuhnukpanay añqw umuy lasne', hahlayhpit aw umuy ökinanice öviy'o.

4

Peter and John before the Council

¹ Noqw nāto puma sinmuy amumi yuaataqw, pay God awwat momñwit-niqw, pu God kīyat ep tuwalanmoñwi-niqw, pu Sadducee-sinom pumuy amumi pas kipok'unañway öki,

² Ayaiwtaqam nuhtumi yuaataqe, so'pum Jesus ahpiy ahoy tātayyanīqat tūtutuqaynaqw, put ep qa salayhtotiqe öviy'o.

³ Noqw pay nuñwu pas tapkiqw, öviy puma ason qāvo hintaniqat tunatyawkahkañw, pumuy sivikimi panaya.

⁴ Noqw pay kaysiwhqam lavayit nanaptaqam tūtuptsīwa; noqw tahtaqt tsivót-sikip sōmorit pahsa'haqam aw öki.

⁵ Pu öviy qavoñvaqw pumuy moñwīmat-niqw, wukw'aymat-niqw, tutavot tutuqaynayaqam-niqw,

⁶ Pu God awwat mohpeq moñwi Annas-niqw, pu Caiphas-niqw, John-niqw, pu Alexander-niqw, pu ahpiy hakim hihsa'nihqam God awwat mohpeq moñwit sinomat Jerusalem awwat sūmi tsovalti.

⁷ Pu öviy puma pumuy nāsami taviyāqe tūviñtotāqe amumi pañqāqwa: Ya uma hihta öqalat akw it yantsaki; hal ya uma hakiy natñwaniyat aw yankañw panhti?

⁸ Noqw pahsat Peter Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwkañw amumi pañqawu: Uma añ sinmuy amuñaq wukw'a'yatu,

⁹ Kurs ka pi itam pu' it tālat ep tūviñtiwni, hin it tāqat qapasiwtaqat ep lolma tumaltiwhqata, pu hin pam qalaptuqat ep'e.

¹⁰ Noqw öviy hapi nu sohsokmuy umumi pañqawni; pu sohsokmuy Israel-sinmuy amumii: Uma hapi it Jesus Christ Nazareth añqw tāqat nahoylehtsit aw muayaqw, God so'pumuy amuñaq wukw'a'yatu; noqw i' tāqa put ahpiy yep umutpik pasiwkañw wunu.

¹¹ Jesus Christ owat ánkañw, umuy kīlalwaqamuy amuhpiy ayo tūviwhqa tuyqaveq paki.

¹² Pi itam put natñwaniyat-sa ahpiy ayo nõñakni, qa hakiy sukw ahpiy'o; pi tūwaqalwoqhaqami qa suhka hak God ahpiy ayo Tūooyhqa yan tūñwantiwa.

¹³ Noqw puma Peter-nikañw pu John pumuy amumi nanaptaq w, kurs pay puma qa haqam pas tutuqaykañw, sōqapñatnikañw, pas qa tuhtuskañw yuaataqw, puma kātayuñwa; nihqe amumi māmatsyaqw, kurs puma Jesus amum hinnumñwu.

14 Pu tāqa qalaptuqa pumuy amumum wunuqw, puma aw tāyuñqe kurs put ep hiñqaqwani.

15 Noqw puma pumuy tsovawtaqamuy amuñaqw yámakniqat puma amumi pañqaqwat, pahsat put yuaatotaqe,

16 Pañqaqwa: Ya sen itam imuy tāqatuy hintsanyani? Suyan pi puma a'nö hihta tumaltaqw pam pantaqa Jerusalem ep ki'yuñqamuy sohsokmuy amumi mātakti. Noqw kurs itam hin pumuy qa panhtiqat pañqaqwani.

17 Noqw pay i' qa pas sinmuy amuhpa' kúrukniqat öviy itam pumuy pavan tsāwinayaqw, puma pāpu qa hakiy aw it natñwanit añ yuaatani, kitota.

18 Pu puma pumuy wánwayyaqe mēwaya; nihqe pāpu puma Jesus natñwaniyat añ qa yuaataniqat, pu qa tütutuqaynaniqat amumi pañqaqwa.

19 Noqw Peter John amum lavayhtiqe, amumi pañqawu: Huvupatpi úmuyniqw himuwa God atpip súanta, sen itam umumi pas tūqaytani, sen itam it God awwat tūqaytani?

20 Kurs pi hin tis itam hihta aw yórikqey, pu navotqey qa yuaatani, kita.

21 Noqw pay puma sinmuy amumi tuhtusyaqe, hin kurs pumuy sisvinayani; nihqe öviy puma piw pumuy tsāwinayat, mātapyá, sinom sohsoyam hin hiniwhtiqat ep God pas hihtalalwaqw öviy'o.

22 Pi it hakiy tāqat ep himu hihta tuawi'taqa tumaltiwñq qalaptuqw, pam hak lōp sunat ep hóyokiwtaqat yahsañwi'ta.

The Believers Pray for Boldness

23 Noqw puma mātaviwñqe sinomuy amumii; nihqe ima God awwat momñwit wukw'a'yatuy amumum pumuy hintsatsnaqat puma pumuy sohsok āawna.

24 Noqw puma put nanaptaqe, sun unañway God aw lavayhtotiqe pañqaqwa: Tutuyqawñqa, God, um hapi öveqatsit yuku, pu tūwaqatsita, pu pātuwaqatsita, pu sohsok put añ hihta hinyuñqata.

25 Ura um uhtumal'ayay David moayat ahpiy pañqawu: Ya hñhihtu sinom hinoqw itsívutoti; pu sinom hihta an'e'wakw tunatyaltoti?

26 Tūwaqatsit ep momñwit hoñva, pu nuhtumi momñwit Tutuyqawñqat ehpewi natsvalaya, pu Moñw'asniyat ehpewii.

27 Pay pas antsa i' Herod, pu Pontus Pilate, puma imuy pay qa-Israel-sinmuy-nikañw pu pas Israel-sinmuy amumum Jesus Uhtiy Qahováriwtaqat ehpewi sūmi tsovaltí, Umoñw'asniy ehpewii,

28 Um añwu pay hisat uhmay, pu uhwuwniy akw hin pasiwnaqat anhtotiniqe öviy'o.

29 Taay, Tutuyqawhqa, um pumuy tsatsáwinpiyamuy aw yórikni; noqw uhtumal'a'yam qanalmaqasyakahkañ uhlavayiy yuaatotaniqat um amuñem pan yúkuni.

30 Um uhmay akw nuhtumi unañwtave' tūqalapsintani; pu kātatayhpit hihta tuawi'yunqat, Jesus Uhtiy Qahováriwtaqat natñwaniyat añ tumalay'tani, kitota.

31 Noqw puma nānawaknaqe yukuyaqw, pumuy haqam tsovawtaqat ep tayayayku; noqw puma sohsoyam Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwkahkañ, qanalmamqasyakahkañ, God lavayiyat yuaatota.

All Things Together

32 Noqw ima tuptsiwni'yunqam sohsoyam sun unañway'yunwa, pu sun tunatyawyunwa; piw qa hak amuñaqw hihta himuy pas himuy'taqe pañqawlawu; puma sohsok hihta sūmi himuy'yunwa.

33 Noqw ayaiwyunqam Tutuyqawhqaqat Jesus ahoy tātayhqat a'nö lay'taqat yuaatota; noqw pumuy sohsokmuy amumi ökwalni qaöwivitsiwa.

34 Piw qa hak pumuy amuñaqw hihta akw okiwhinta; puma hihsa'nihqam añqe' tutskwat, pu kikihut himuy'yunqam put huyantivayaqw, huyiwqhqaqat hihkayat kívantage,

35 Ayaiwyunqamuy amutpipu put öoya; noqw hak hihta ñastaniqw puma put maqayañwu.

36 Noqw hak Joses ayaiwyunqamuy amuhpiy Barnabas yan tñwantiwqhqa (pam Tsākw-ep-suyan-unañwa i'nihqe pam'i) Levi-wuñwa, Cyprus añqw sino,

37 Tútskway'taqe put húyaqe, sívat kívahqe ayaiwyunqamuy amutpipu put oya.

5

Ananias and Sapphira

1 Noqw hak tāqa Ananias yan mātsiwqhqa nōmay Sapphirat amum tutskway huya;

2 Nit soq hihkayat hihsa' nēñemta; noqw nōmaat amum put navoti'ta; nihqe pay qa sohsok kívahqe, ayaiwyunqamuy amutpipu put oya.

3 Noqw Peter pañqawu: Ananias, ya um hinoqw Qahováriwtaqat Hikwsit aw atsátaniqat, pu tutskwat hihkayat hihsa' nēñemtaniqat Satan un pan unañwtoyna?

4 Puyaw pam nāt qa huyiwqhqe, qa uhhimu; pu pam huyiwqhqe ya qa um hihkayat aw moñwi? Ya um hinoqw yanhaqam uh'unañwpeq tunaltyalti? Um qa sinmuy amumi atsáta; pi um God aw atsáta.

5 Noq̄w Ananias yan lavayit navotq̄e, añq̄e' minukt mōki; noq̄w sohsoyam it nanaptaq̄am pas maq̄astoti.

6 Noq̄w hakim tōtim hoñvaq̄e put mokahtotat, ihpo hóroknayaq̄e haq̄am tavimaya.

7 Pu ahpiy ka tāwa añhq̄e pāyis q̄öniltiq̄w, pahsa'haq̄am nōmaat hiniwhtiq̄at qa navoti'kañw ep paki.

8 Noq̄w Peter lavayhtiq̄e put aw pañq̄awu: Kurs nuy āawnaa, ya pay uma pas yahsa' òviy tutskwat huya? Noq̄w pam pañq̄awu: Owi, pay pahsa' òviy'o.

9 Pahsat pu Peter put aw pañq̄awu: Ya hintaq̄w òviy uma Tutuyq̄awhq̄at Hikwsiyat aw hepniq̄ey sun unañwti? Meh, uhpuwsuñway tavimayaq̄am hōtsiwmi òkiwiwta; nihq̄e puma uñ yañq̄w haq̄ami taviwisni.

10 Noq̄w pahsat pay pam put kukmiq̄ munukt mōki; noq̄w tōtim òkihq̄e put mokput tutwa; nihq̄e pañq̄w put hóroknayaq̄e, puwsuñwayat ehpeq̄ taviya.

11 Noq̄w sohsoyam Jesus aw tōnawtaq̄am put ep pas tsātsawna, pu' hakim hihsa'nihq̄am it nanaptaq̄am pīwu.

Miracles and Wonders

12 Noq̄w ayaiwyuñq̄amuy māyamuy ahpiy kātatayhpi hihta tuawi'yuñqa sinmuy amuhpa' tumalay'tiwa. (Noq̄w puma sun unañway haq̄am Solomon tuhōoyat ep tsovawta.

13 Pu ahpiy mimuy amuñaq̄w soon hak pumuy amumi tōnaltiniq̄ey kurs suhtaq̄'ewni; noq̄w sinom pumuy pas hih-tay'yuñwa.

14 Noq̄w tūtuptionsaq̄am Tutuyq̄awhq̄at aw wūhaq̄'iwma, kaysiwhq̄am tahtaqtu, pu momoyamu.)

15 Noq̄w òviy sinom tūtuyyaq̄amuy kiskami tsamvantaq̄e, ahpat, pu puvuwhpit añ òoyya, hīsatniq̄w Peter pañq̄e'niq̄w ñas'ew kihsiwniat hihtawat ep kistamantaniq̄at òviy'o.

16 Pu Jerusalem ahpiy hāhaq̄e' kitsókit añq̄w q̄aan'ewakw hintaq̄am sinom tūtuyyaq̄amuy tsamkahkañw òkiwta, pu hakimuy tuyoy'e'wakw hīhikwsimuy akw qa kwañwáhinyuñq̄amuyu; noq̄w puma sohsoyam q̄alaptuya.

The Apostles Persecuted

17 Pahsat pu God awwat mohpeq̄ moñwi wunuptu, pu put an tunatyawyuñq̄amu, ima Sadducee-sinom tōnawtaq̄amu, nihq̄e puma itsívutotiq̄e,

18 Ayaiwyuñq̄amuy amumi may'yuñq̄e, pumuy sumisivikit aw tañatota.

19 Noq̄w pay Tutuyq̄awhq̄at hoñviayaat mihikq̄ sivikit uut-spiyat hōtahtat, pumuy pañq̄w ipwaq̄e, amumi pañq̄awu:

20 Yupavé, uma God kīyat ep hoñkahkañw, it q̄atsit hin hintaq̄at nuhtumi sohsoyaaatotani.

21 Noqw puma yan nanaptaqe, suits talavay God kiyat aw yuñqe, pep sinmuy tutuqaynaya. Noqw God awwat mohpeq moñwi pitu, pu put ámumyaqamu, nihqe wuwan'aymuy tsovala, pu sohsokmuy Israel-sinmuy amuñaq wukw'a'yamuyu; nihqe sivikimi pumuy tsamwisniqat hakimuy ayatota.

22 Noqw ayaiwyaqam ep ökihqe, pumuy sivikive qa tutwat puma áhoyyaqe tūawvaya;

23 Nihqe pañqawu: Pay as pas sivikimi hūrs uhtsiwta; noqw tūtuwalaqam ihkaqe hötsíwhpa hōñi. Noqw itam aw hötayaqe, ahpave qa hakiy tutwa.

24 Noqw God awwat susmohpeq moñwi, pu God kiyat ep tuwalanmoñwi, pu God awwat mohpeq momñwit it nanaptaqe, hin i' haqami hiniwhtiniqat wūwantota.

25 Noqw pahsat hak pítuhqe pumuy āawnage pañqawu: Meh, ura uma imuy tahtaqtuy sivikimi tañatotaqw, puma God kiyat ep hoñkahkañw sinmuy tutuqaynaya.

26 Pahsat pu tuwalanmoñwi, hoñvia'yatuy tsamkañw amunihqe pumuy pañqw pās tsāma, sinmuy mamqasqe öviy'o, taq ka puma pumuy tatatupyaniq'ö.

27 Pu öviy puma pumuy moñwtsovawtaqamuy amutpipo tsamvaya. Noqw God awwat susmohpeq moñwi pumuy amumi pañqawu:

28 Ura itam umuy pās mēwayaqe, uma Jesus natñwaniyat qa añ tūtutuqaynayaniqat umumi pañqawu, nōqa? Noqw meh, tuwat soq uma Jerusalem ep umuhtutuqayhpiy añqe' kúruknyaqe, it tāqat qatsíyat itamuy tukopnayaniqey anyuñwa.

29 Pahsat pu Peter mímuywatuy ayaiwyuñqamuy amumum lavayhtiqe pañqawu: Pay kurs pi hin itam God qa awwat tuqayvastotamantani, qa sinot aw'i.

30 Itanamuy aw yantaqaam God as Jesus wunuptsinaqw, uma put himutskit ep hahyaqe nīnaya.

31 Noqw God put putvaqe momi tavi, pam motisinoniqat, pu ayo Tūooyniqat öviy'o, Israel-sinmuy nāp tunatyay añqw lasne', pumuy qaanhtipuyat ayo yúkuniqe öviy'o.

32 Noqw itam hapi iit navoti'yuñqe, put tuawi'yuñwa, pu i' Qahováriwtaqat Hikwsit pīwu, put hapi God put tunatyayat añ hinwisqamuy amumi nóañwu.

33 Noqw puma put nanaptaqw, pavan unañwaam tuyvaqw, puma pumuy qöqyaniqey nānami yuaatota.

34 Pahsat pu hak Pharisee-sino Gamaliel yan mātsiwhqa, tutavot tūtutuqaynaqa pumuy tsovawtaqamuy amuñaq wunuptu; pam hak sohsokmuy amuhpiy kaptsiwta; nihqe ima ayaiwyuñqam pay hāk hihsavo nōñakniqat pañqawu.

35 Pahsat pu pam tsovawtaqamuy amumi pañqawu: Uma Israel-sinom tahtaqtu, uma imuy hintsatsnaniqey wūwantotaqey ep tunatyaltotini.

36 Taq pay nāt ura qa pew pituq̄w, hak Theudas māaktiqe pas himuniñqey pan nāyuaata. Noq̄w ura put hakiy aw tahtaqt sunát-sikip sunat pahsa'haqam natskaya. Noq̄w ura pam nīniwhq, sohsoyam put aw tuqayvastotaqam tatslakqe, qa háqamtoti.

37 Pu it tāqat añk ura hak Galileet añq̄w Judas nāmataqta, nāventiwhqat ep'e, nihqe kaysiwhqamuy nañk wīsila; pamwa piw mokq, sohsoyam put aw tuqayvastotaqam ahtsavala.

38 Noq̄w ōviy nu umumi pañqawni: Uma imuy sinmuy amumi qa hintsatskani, uma qa amumi may'yuniwni; pay i' yan tunatya, pu tumala kurs pay sinmuy amuhpiyinen pay soon aniwhtini;

39 Taq ka pam pantaqa God ahpiy hintaniq̄w soon uma put símoknayani, taq nāphisat ka uma God aw rohomnumyani, kita.

40 Noq̄w puma put lavaiyat kwusuya; nihqe ayaiwyuñqamuy wáñwayyaqe, a'nō wuvahtotat, pāpu puma Jesus natñwaniyat añ qa yuaatotaniqat amumi pañqawat mātapya.

41 Noq̄w puma hahlaykahkañw moñwtsovawtaqamuy amuñaq̄w ahpiyya, kurs puma nuhtum put natñwaniyat ep hamanhintsaniwyaniqey hihkay'vayaqe ōviy'o.

42 Noq̄w puma nāqavo God kīyat ep-nikañw pu sohsovik kīnawit Jesus pas Christ-nihqat tūtutuqaynayaqey, pu yuaato-taqey qa qe'iwwwisa.

6

The Seven Helpers

1 Noq̄w ephaqam tuptsiwni'yunqam wūhaq'iwmaq̄w, Greek-sinmuy amuhkwa yuaatotaqam Hebrew-sinmuy amumiq qayan unañway hiñqaqwa, puma nāqavo hihta akw tūvaañwankahkañw pumuy amuñaq̄w koñnanalvutuy tatami'yuñq̄w ōviy'o.

2 Pahsat pu pakwt lōq̄ sihkay'taqam ayaiwyuñqam sohsokmuy tuptsiwni'yuñqamuy tsovalayaqe, amumi pañqaqwa: Soon tis pi itam God lavaiyat mātavi'kahkañw tūnopni'yuñq̄w pam súantani.

3 Oviy uma umuñaq̄w hakimuy tsañe' tahtaqtuy amumi lomanavotit namorstotani, hakim Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwyuñqamuyu, pu suan wuwni'yuñqamuyu. Noq̄w puma it yantaqat aw tunatyawyuñwaniqat itam ep pumuy o'yani.

⁴ Nīkañw itamwat nāwakinpit, pu lavayit tumalay'yuñwniqey aw-sa yuki'yuñwni.

⁵ Noqw i' yan lavayi sohsokmuy sinmuy amumi lomatöqti. Noqw öviy puma hakiy Stephen qapëvewnit, pu Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwtaqat namorstota, pu Philip, pu Prochorus, pu Nicanor, pu Timon, pu Parmenias, pu Nicolas, pam hak Antioch añqwnihqe qa-Jew-sínonikañw Jew-sinmuy amún tuptsiwni'ta.

⁶ Nihqe puma ayaiwyuñqamuy amutpipo pumuy o'ya. Noqw puma amumi matyawkahkañw, amuñem nānawakna.

⁷ Noqw God lavayiat suyhtsepñwat öqawi'ma, noqw wūhaqti; noqw God awwat momñwituy amuñaqw kaysiwhqam it tuptsiwnit kwususyaye añ hinwisa.

The Arrest of Stephen

⁸ Noqw Stephen qapëvewnit, pu öqalat akw qaöwíhinkañw sinmuy amuhpa' hīhihta kātatayhpit hintsaki, pu hihta supsi-wyuñqata.

⁹ Noqw tsotsvalki Mātaviwyaqamuy Tsotsvalkiamu yan tūñwantiwhqat añqw hakim hoñvaqe Stephen amum nāñwuy'yuñwa, pu Cyreniat añqw sínomu, pu Alexandriat añq'ö, pu Ciliciat-nikañw Asiat añq'ö.

¹⁰ Noqw Stephen Hikwsit ahpiy suan lavayhtiñwuniqw, puma kurs hin put ánwutotani.

¹¹ Pahsat pu puma hakimuy tahtaqtuy pan unañwtoynayaqw, puma pañqaqwa: Itam aw tūqayyuñqw Moses aqw qalomáhiñqawu, pu God aqw'a.

¹² Kitotaqe sinmuy hin unañwtoynaya, pu wukw'a'yatuyu, pu tutavot tutuqaynayaqamuyu. Noqw puma Stephen aw ökihqe, nuayaqe, moñwtsovawtaqamuy amumi wikvaya.

¹³ Nihqe hakim put ehpewi hihta atsátotaniqamuy momi o'yaqw puma pañqaqwa: Pas i' tāqa panis tuwat it pas kaptsiwtaqat kihut, pu hin hinwisniqat tutavot aqw qalomáhiñqawlawu;

¹⁴ Oviy pi itam aw tūqayyuñqw, pañqawu: Yaw i' Jesus Nazareth añqw tāqa it kihut sahpuknani, pu yaw Moses itamumi itahhintsakpiy tutaptaqat aw alöntani.

¹⁵ Noqw moñwtsovawtaqam sohsoyam Stephen aw tāyuñqw, pas pitsánwaat hakiy God hoñviayayat taywayat anta.

7

Stephen's Speech

¹ Pahsat pu God awwat mohpeq moñwi Stephen aw pañqawu: Ya pas pay ima hiñqaqwaqw panta?

² Noqw pam pañqawu: Tahtaqtu, isinomu, itanamu, kurs huvam tuqayvastotaa! Ura itana Abraham nāt Charran ep qa qátuhqe, Mesopotamiat ep qatuqw, God lolmat tälawñwat pitsánway'taqa put aw mātakti;

³ Nihqe aw pañqawu: Um uhtutskway, pu uhsinomuy amuñaqw ahpiyni; nen nu tutskwat uñ āawnaniqat um aqwni.

⁴ Pahsat pu pam Chaldia-sinmuy tutskwayamuy añqw ahpiynihqe, Charran-tutskwat ep qatuptu. Noqw put naat mokq pañqw pu God it tutskwat uma ep pu' yesqat aw put nahlakna.

⁵ Nikañw pam pep hihsaqhaqam himuy'taniqat pam put qa maqa; pas qae, qa ñas'ew haqami wuhkukniqat pahsaq'a; nikañw pam put pas máqaniqey aw pañqawu pu' añk put ahpiy sinototiniqamuyu. Noqw puma put himuy'yuñwni, put aw kita, nāt pam qa ti'taq'ö.

⁶ Nihqe God yan lavayhti: Yaw put ahpiy aniwhtotiqam haqam qa nāp tutskway ep hinnumyani; noqw yaw pep sinom pumuy tusoqtuwiktotani; nen súnat-sikip sunat yahsañwuy añ pumuy okiwsahsanyani.

⁷ Pu ason hihtuwat sinom pumuy tusoqtuwiki'yuñqw nu pumuy amuñem hinwat yúkuni, kita God; pu ason pantaqat atsva puma pañqw nóñake', yep nuy tumalay'yuñwi.

⁸ Noqw God put aw pasiwnaqe, poñotkituvoyla put tu-awi'taniqat pan put aw yuku; noqw öviy Isaac tihtiwhq, Abraham nanalsikis talqat ep put poñotku; noqw Isaac Jacob pantsana; noqw Jacob pakwt löq sihkay'taqamuy timuy piw pantsanhta. Noqw puma hapi itahwu'yamu.

⁹ Noqw wūwuyom Joseph atsviy unañtuyvayaqe, Egypt aqw put huyaya; noqw God put amum yantaqe,

¹⁰ Sohsok kānanvotpiyat añqw put ayo tavi'ma; pu Egypt epeq moñwit Pharoaht aw put lomamataqta, pu sūanwuwñitoyna. Noqw pam put Egypt aw moñwtavi, pu put amum ki'yuñqamuy sohsokmuy amumii.

¹¹ Noqw Egypt añ ahsupoq tsöñösti, pu Chanaan añ'a, noqw sinom okiwhtoti; noqw itanam qa tunöstutwa.

¹² Noqw yaw Egypt epeq söhövosi óyihqat Jacob navotqe, mohti itanamuy pañsoq hōna.

¹³ Nit pu piw yaw Joseph haknihqey pāvamuy āawna; noqw Joseph sinomat hákimyaqey Pharoaht āawniwa.

¹⁴ Pahsat pu Joseph nay Jacob wáñwayi, pu sohsokmuy sinomuyu, payhp sunat-nikañw añqw pakwt tsivot sihkaytaqamuyu.

¹⁵ Noqw öviy Jacob Egypt aqw'a; nihqe pam pepeq möki, pam'i pu itanamu.

16 Noqw pumuy tokoyamuy Sychem aw kiwisqe, pep tu-amqölöt aqw tañatota, ura Abraham Sychem ep hakiy Emmor tímuyatuy amuñaqw sīvat akw put tuihqat pañsoq'a.

17 Noqw hihta awinit God Abraham aw qaöwívasiwnaqat aw hayinwtiqw, sinom Egypt epeq natkototaqe suhpanti.

18 Noqw pas suhka moñwi Joseph qa tuwi'taqa moñwqenit ep wunüptu.

19 Nihqe pam hak itanamuy amumi tutuhistivage pumuy okiwsahsanqw, yaw timat qa yesniqat öviy puma titipostuy ihke tatamlalwaniqat pam nāwakna.

20 Pan yēsiwhq, Moses tihtiwa; nihqe yaw sūhimu; nihqe payhkomuy mūmuyawhtuy añ nay kīyat ep aw unañwtaviwta.

21 Noqw pam haqami tūviwhq, Pharaoh tiat māna put wikqe, put nēnem wuñwna.

22 Noqw Moses Egypt epeq sinmuy hihta wuwantuwiya-muy añ sohsok tuwi'taqa, a'nö lay'taqat lavayi'ta, pu hintsakpit'a.

23 Noqw pam lōp sunat yahsañwni'kañw, pas nāp sinomuy, Israel-sinmuy, amumi kurs pohtaniqey unañwti.

24 Noqw suhka qaanhintsahsanwhq, pam túwahqe eñem lavayhti; nihqe eñem nāoyhq Egypt-sinot nīna.

25 Suhpan as God put ahpiy put sinomuyatuy ayo óyaniqat puma māmatsyaniqat pam wūwaqe öviy'o. Noqw puma qa māmatsya.

26 Pu qavoñvaqw hakim nāyawhq, pam amumi pítuhqe as piw pumuy nāmi pōhiknaniqey wūwaqe amumi pañqawu: Soh, tāqatu, uma nātupkomu; ya uma hinoqw nāyuyuyhna?

27 Noqw sinosñway qaanhintsahsanqa Moses ayo naat-sqōqna pañqawkañwo: Ya hak un itamumi moñwtavi? Puyaw hak un itamuy hin yukunaniqat aw un tavi?

28 Ya um tāvok Egypt-sinot nīnaqe, nuy piw nīnaniqe öviy'o?

29 Yan pam hiñqawhq, pahsat pu Moses Egypt añqw wāyaqe, Madian-tutskwat ep qatuptu; nihqe pam pep lōqmuy tīyotuy tímuy'va.

30 Noqw lōp sunat yahsañwuy añ ruhpaq, pep pu' qayēsiwhpuye tūkwit Sinat ep Tutuyqawhqat hoñviyaat himutskit uwiwitaqat añqw put aw mātakti.

31 Noqw Moses put túwahqe, pep himu hintaqat aw wūwantaqe, as aw tātayniqe, öviy aw nakwsuqw, Tutuyqawhqat tōnaat put aw pañqawu:

32 Nu hapi umunamuy aw yantaqaam God, Abraham aw yantaqaata, pu Isaac, pu Jacob aw yantaqaamu. Pahsat pu Moses tsawnaqe tururuykuqe, kurs hin aw tātayni.

33 Pahsat pu Tutuyqawhqa put aw pañqawu: Um uhtotsiy óyani, taq um pas hihta ep wunu.

34 Pay nu pas Egypt epeq isinmuy okiwhinyuñqat antsa yori; pu nu pumuy eykitotaqw navota. Nihqe nu pumuy put añqw qenivo oyaniqe òviy hāwi. Noqw taa, nu uñ Egypt aqw hōnani.

35 It Moses hapi ura puma qanānakwhaqe aw pañqaqwa: Ya hak uñ itamumi moñwtavi? Puyaw hak uñ itamuy hin yukunaniqat aw uñ tavi? Ura kitota. Noqw pay God put moñwtavi; piw pam sinomuyatuy amumi put ayata, pam hoñviayat himutskit añqw put aw mātaqtiqat māyat ahpiy pumuy ayo òoyniqat òviy'ò.

36 Pam hapi Egypt epeq hīhihta kātatayhpit hihta tuawi'yūñqat tumaltat, pumuy pañqw ipwa, pu patuphat Pālañpu yan mātsiwhqat añqee, pu qayēsiwhpuvee, lōp sunat yahsañwuy añ'a.

37 I' Moses hapi ura Israel-sinmuy amumi pañqawu: God Umuhtutuyqawhqa umuhsinomuy amuñaqw umuñem lavay'ayat wunuptsinani, nuy hímuniqat pan'i; uma put aw tūqayyuñwni.

38 I' hapi qayesiwhpuve tsovawtaqamuy amumum hin-uma, pu tūkwit Sinat epeq put aw yuaaykuqat hoñviayat ámuma, pu itanamuy amumuma. I' hapi hak taytaqat lavayit itamumi mātapniqey òviy put makiwa.

39 Noqw itanam put aw qa tuqayvastotaniqey nānawaknaqe, put nahpiy ayo tūvayaqe, unañwpeq ahoy Egypt aw namtōkya;

40 Nihqe Aaron aw pañqaqwa: Itamuy hihtuy amumi yanyuñwniqamuy itamuñem yukuhtaa; noqw puma itamupyeye hinwisni. Pay pi itamuy Egypt añqw nõñaknaqa Moses kurs haqamii, kitota.

41 Nihqe ép puma wakashoyat yukuyaqe, wutsit aw hom'ooyyakahkañw, nāp may akw hihta tumaltotaqey ep hahlayya.

42 Pahsat pu God pumuy amuñaqw ayo namtōkqe, òvaqe hihtuy qaan'ewakw hintaqamuy amumi nāwakinwisniqat aw pumuy mātavi; pay pi ura God lavay'aymuyatuy pēniyamuy añ yan pey'ta: Ya pas antsa pay uma lōp sunat yahsañwuy añ qayēsiwhpuve inumi hihtuy qōyankahkañw, hom'ooyya, uma Israel-sinomu?

43 Qa hin'i; uma Moloch mōtsápkijat yawnumya, pu aw umuhyantaqay Remphan sōhuyata; uma hihtuy pumuy amún sosniwyaqamuy yukuhtota amumi nāwakintotaniqe òviy'ò. Noqw òviy nu umuy Babylon yupqōymiq tsamni, yan'i.

44 Itanam pi ura qayēsiwhpuve hihta tuawi'taqat mōtsápkit pasiwyuñwa, hin pam Moses aw tutaptaqat pan'i. Nihqe ura Moses aw pañqawu pam hin yukiwtaqat aw yórikqey pan put yúkuniqata.

45 Noq̄w pu amuñk itanam Joshuat* amum hīhihtuy sinmuy tutskwayamuy kwahanayaqe, ep put kwusivaya, ura God itanamuy amupyeve pumuy haqami lālayi; noq̄w mötsápkihu David qatsiyat aw pahsavo pep wunu.

46 Noq̄w pam God añqw paañwaniwhq, as Jacob aw yan-taqayat God eñem kitaniquey unañwti.

47 Noq̄w Solomon hapi put eñem kīta.

48 Noq̄w pu pas Sus'oveqñihqa kikihut sinmuy māyamuy akw yukiltotiqat qa añ qatu; pi ura God lavay'ayay ahpiy pañqawu:

49 Oveqatsi imoñw'atsvewa, pu tūwaqatsi iwuwukpi. Ya uma inuñem kihut yukuyani? kita Tutuyqawhqa. Ya sen nu pep nāsuñwnani?

50 Ya ñi himu qa sohsoy imay akw yukilti?

51 Is uma hihtu qa ñöyaltotiñwuqamu, a'nö unañway'yuñqamu, pu naqsöp'iwyuñqamu! uma sutsep Qahováriwtaqat Hikwsit aw rohomnumya; uma umunamuy hinyuñqw amunyuñwa.

52 Ya umunam God lavay'aymuyatuy hihtawat qa oki-wsasna? Pu ura hak Súantaqa pituniqat hakim añwu pay lavayhtotiqamuy puma qöqya; noq̄w yepehaq uma put nuhtumi mātapyaqe nīnaya.

53 Uma as òveqatsit añqw hoñvia'yatuy amuhpiy tutavot òmahtotakañw, qa añ hinwisa, kita.

The Stoning of Stephen

54 Noq̄w puma it nanaptaqe, pavan pas unañwso'qe, tamay ñuritota.

55 Noq̄w pam Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwkañw òveqatsit aqwhaqami taytaqe, God lolmat tälawnwayat-nikañw pu Jesus God putvaqe wunuqw tuwa;

56 Nihqe pañqawu: Meh, nu òveqatsit aw hötsíltiqw tuwa; noq̄w Sinot Tiat God putvaqe wunu.

57 Pahsat pu puma a'nö hiñqawkahkañw, naqvuy útatotat, sūsaq put aw yuhtukqe,

58 Put kīñaqw haqami tūvayaqe, tatatupya. Noq̄w put ehpewi hiñqawqam hakiy puhuwuñwiwtaqat Saul yan mātsiwhqat kukmiq yuwsiy o'ya.

59 Noq̄w puma Stephen tatatupyaqw, pam God aw okiw taqa'nañwtiqe pañqawu: Tutuyqawhqa Jesus, um okiw ihik-wsiy kwusuni, kita.

60 Pu pam tamötswunuptuqe, pas tönay añqe' pañqawu: Tutuyqawhqa, um okiw it qaanhtiput pumuy qa tukopnani, kita. Yan pam lavayhtit möki.

* 7:45 Pam Greek-sinmuy amuhkwa Jesus.

8

Saul Persecutes the Church

¹ Noqw puma put nīnantotaqw, Saul amún unañway'ta. Noqw put tāwat ep Jerusalem epeq Jesus aw tōnawtaqamuy amumi qaan'ewakw hintsaktivayaqe, pumuy okiwsahsanti-vaya. Noqw puma sohsoyam Judeat, pu Samariat an ahsupoq hāhaqe' ahtsavalya, pay ima ayaiwyuñqam-sa qe'ya.

² Noqw hakim unañwvastahtaqt Stephen haqami taviwisqe, okiw put ep a'nō tsaykita.

³ Noqw tuwat Saul Jesus aw tōnawtaqamuy amumi hintsaktivaqe, sohsovik kīnawit papkinuma, nihqe tahtaqtuy, pu momoymuy sivikimi lölökinlawhqe, tañatima.

The Gospel Preached in Samaria

⁴ Noqw öviy añqe' ahtsavalyaqam sohsovik nuhtumi lavayit yuaatota.

⁵ Pahsat pu Philip Samariat ep wuhkokitsokit aqwnihqe, nuhtumi Christ yuaata.

⁶ Noqw pam hihta yuaataqw, sinom aw tūqaykahkañw sun unañway put aw unañwtavi'yuñwa, hihta kātatayhpit supsi-wyuñqat hintsakqat aw taykahkañwo,

⁷ Pas qalomáhihikwsim pumuy akw tuyqawiwyuñqamuy kaysiwhqamuy amuñaqw a'nō hiñqawkahkañw, nōñantaqw öviy'o; pu kaysiwhqam amuhpa' qataytaqat tūtuyyaqam, pu qayaktaqam qalaptuya.

⁸ Noqw pep kitsókit ep sinom pas pavan hinhaqam hahlayya.

⁹ Noqw hak tāqa Simon yan mātsiwhqa pay hisat mohti pep kitsókit ep tuhisay hintsaki; nihqe Samariat ep sinmuy pas hintsani'ta; pas a'nō hímuniqhoy anta.

¹⁰ Noqw sohsoyam put aw tūqayyuñwa, sushin'ewakw añqw suspavannihqat aqw pahsavoo, pañqawkahkañwo: I' tāqa God a'nō öqalaata, kitota;

¹¹ Nihqe puma put kaptsi'yuñwa, pam hisatñahaqaqw tuhisay akw pumuy hintsani'taqw öviy'o.

¹² Noqw Philip God moñwtunatyayat, pu Jesus Christ yuaataqw puma tūtuptsiwaqe, kūyit akw tuvoylatoti, tahtaqtu, pu momoyamu.

¹³ Noqw Simon tuwat pas nāp tuptsiwhqe, kūyit akw tuvoylatiwa; nihqe Philip amum hinnuma. Noqw pam hīhihta kātatayhpit hihta tuawi'yuñqat hintsakq aw taytaqe kātayta.

¹⁴ Noqw yaw Samariat ep sinom God lavayiyat kwusuyaqqat ayaiwyuñqam Jerusalem epeq yesqam nanaptaqe, Peter John enañ pumuy amumiq hōnaya.

15 Noq̄w puma pumuy amumiq̄nihq̄e, puma Qahováriwtaq̄at Hikwsit kwusuyaniq̄at òviy amuñem nāwakna,

16 Pay nāt pam pumuy qa haq̄awat aw pituq̄w òviy'ò, pay panis puma Tutuyq̄awhq̄at natñwaniyat-sa añ k̄üyit akw tu-voylatoti.

17 Pahsat pu puma pumuy amumi may akw toñokq̄ puma Qahováriwtaq̄at Hikwsit makiwya.

18 Noq̄w ayaiwtaq̄am hakiy aw may akw toñokq̄ Qa-hováriwtaq̄at Hikwsit put aw noiwn̄wuq̄at Simon pan yórikq̄e pumuy s̄ivat āawna,

19 Pañq̄awkañwo: Uma piw nuy enañ it òq̄alat maq̄aq̄w, nu hakiy aw imay akw toñokq̄ pam Qahováriwtaq̄at Hikwsit makiwmantani.

20 Noq̄w Peter put aw pañq̄awu: Pay nam uhsiva umum súlawhtii, God kuwahtipuat pay s̄ivat akw tuiwn̄wuq̄at um pan w̄uwantaq̄w òviy'ò.

21 Um qa haq̄am it yantaq̄at ep q̄eni'ta, piw makiway'ta, pi uh'unañwa God atpip qa súanta.

22 Oviy um it yan uh̄nukpanay añq̄w lasni; nen God aw nāwaknani; noq̄w hisnen uh'unañwpeq̄ uhtunatyay qaantaq̄at ep ūmi pōhikiwni.

23 Taq̄ kurs um q̄anut a'nō ts̄ivot anta; um nukpantunatyat akw sóontsaniwta.

24 Pahsat pu Simon lavayhtiq̄e pañq̄awu: Uma okiw inuñem Tutuyq̄awhq̄at aw nāwaknani; noq̄w uma ïit hihta lavayhtiq̄w, okiw pam qa himuwa inumi p̄ituni.

25 Pu puma pas suyan hin navoti'taq̄ey lavayhtit, Tu-tuyq̄awhq̄at lavayiyat nuhtumi yuaaykut, ahoy Jerusalem aq̄w'a; nihq̄e Samariat ep hāhaq̄e' sinmuy kitsókiyamuy añ lomatuawit yuaatima.

Philip and the Ethiopian Official

26 Noq̄w Tutuyq̄awhq̄at hoñviayaat Philip aw pañq̄awu: Um wunuptut tātōq̄ni, Jerusalem añq̄w Gazat aq̄w pōhut aq̄w'a, kita. Pam pañq̄e' q̄ayēwiwa.

27-28 Noq̄w pam wunuptut aq̄w'a. Noq̄w meh, hak Ethiopiat añq̄w tāqa okiwlawniq̄e Jerusalem epeq pitumaqa pañq̄e' áhoynikañw, karētay añq̄w tsokiwwa. Pam nōmaq̄tsit aw qa awiwa, Ethiopiat epeq sinmuy moñwíyamuy wuhtit Candacet añq̄w òq̄alat qaōwívasiwwa, put sohsok hihta nukñwayat aw tunatyawta. Pu pam God lavay'ayayat Esaias p̄eniyat añ túñwanma.

29 Pahsat pu Hikwsi Philip aw pañq̄awu: Um pas awnen karētat ámumni, kita.

30 Noqw ōviy Philip put aw wárikqe, navotq pam God lavay'ayayat Esaias pēniyat añ túnwanma. Noqw Philip put aw pañqawu: Ya um hihta añ túnwanmaqey māsi'ta?

31 Noqw pam pañqawu: Pay kurs pi hin'i, hal pay hak pas nuy tutuqaynaqw-saa, pam kítahqe, Philip put aqw wūve', amum tsokiwmaniqat pam nāwakna.

32 Noqw tutuvenit añ haqe' yan pey'taqat pam añ túnwanma: Kanēlo haqam nīniwniqey aw wīkiwhqat pam pan wīkiwa, pu mañat ārilantaqat pam atpip qa hiñqawñwuniqw pan pam qa hiñqawu.

33 Pam qa hímuniwhtiqw, eñem suan lavayiniqa ayo yukiwa; noqw hak sen put natkomuyatuy pohtoylani? Pi qatsiat tūwaqatsit añqw haqami hintsaniwa.

34 Noqw nōmaqtsit aw qa awiwa Philip aw pañqawu: Taa, um as okiw nuy āawnani: Ya God lavay'ayaat hakiy yuaata, sen nāyuaata, sen pay hakiy pañqawu?

35 Pahsat pu Philip lavayhtiqe, haqe' pan pey'taqat pahpiy yuaativa; nihqe put aw Jesus yuaata.

36 Noqw puma ahpiy panmakañw haqami pāmi pitu; noqw nōmaqtsit aw qa awiwa pañqawu: Meh, yep pāhu; ya nu kūyit akw tuvoylatiwniqw himu nuy put aw uhtsi'tani?

37 Noqw Philip pañqawu: Pay pi um pas sohsok uh'unañway akw tuptsiwe', panhtini, kita. Noqw pam lavayhtiqe pañqawu: Pay Jesus Christ God títatnihqat nu tuptsiwa.

38 Pahsat pu pay karēta hāk huruhtiniqat pam pañqawu; noqw puma nāma pāmiq paki, Philip-niqw pu nōmaqtsit aw qa awiwa; noqw pam put kūyit akw tuyoylata.

39 Noqw puma pāñaqw yamakq, pahsat pay Tutuyqawhqat Hikwsiat Philip haqami wīki; noqw nōmaqtsit aw qa awiwa pāpu aw qa yori; nīkañw pam pahpiy hahlayhkañw, nakwsu.

40 Noqw Philip Azotus ep nātuwiwhqe, ahsupoq kitsókit añ lomatuawit yuaatinumkañw, Caesareat ep pitu.

9

The Conversion of Saul (Acts 22.6-16; 26.12-18)

1 Noqw Saul nāt pas itsívuhihkwiskañw, Tutuyqawhqat aw tuptsiwni'yuñqamuy pavan pas hintsanniqey, pu pas qōyaniqey tunatyawkañw, God awwat susmohpeq moñwit aw'i;

2 Nihqe Damascus ep añqe' tsotsvalkit añ sinmuy amumi put eñem pēnayaniqat nāwakna; noqw kurs pam hakimuy tah-taqtuy, sen momoymuy Jesus aw tuptsiwni'yuñqamuy tuwe', pumuy somhtat, Jerusalem aqw tsamni.

³ Noqw òviy pam pañsoqnihqe, Damascus aw hayiñwnaqw, òñaqw tāla put ánan'ik suhtalawwa;

⁴ Noqw pam tutskwami posqe, hakiy tónayat navotq, put aw pañqawu: Saul, Saul, ya um hinoqw nuy okiwsahsana?

⁵ Noqw pam pañqawu: Ya um hak'i, Tutuyqawhqa? Noqw Tutuyqawhqa pañqawu: Nu Jesus, um nuy hapi okiwsahsana. Um sökwiñpit aqw horarataqw, pam uñem anahaa.

⁶ Noqw pam tsawnaqe, tururutikañw, pas hin unañway'kañw pañqawu: Tutuyqawhqa, noqw nu hinhtiniqat um nāwakna? Noqw Tutuyqawhqa put aw pañqawu: Um wunuptut, kīmini; noqw ason um hinhtiniqat uñ pep āawnayani.

⁷ Noqw tahtaqt put ámumyaqam qa hiñqawkahkañw añqe' hōñi; hakiy as tónayat nanvotyakahkañw hakiy qa tuway'yuñwa.

⁸ Pahsat pu Saul tutskwañaqw wunuptuqe, as pōsiy púruknat, qa hihta tuwa; noqw puma put māyat ñuy'wisqe, Damascus ep wikvaya.

⁹ Noqw pam pāyis tālat añ kurs hin hihta túwani, piw qa nōsa, qa hīko.

¹⁰ Noqw hak tuptsiwni'taqa Ananias yan mātsiwhqa Damascus ep qatu. Noqw pam tuawyorikq, Tutuyqawhqa put aw pañqawu: Ananias, Noqw pam pañqawu: Yep nūu, Tutuyqawhqa.

¹¹ Noqw Tutuyqawhqa put aw pañqawu: Um wunuptut, Sūwipo kiskat yan mātsiwhqat awni; nen Judas kiyat ep hakiy Tarsus añqwnihqat Saul yan mātsiwhqat òviy tūvintani; taq meh, pam okiwlawu,

¹² Nihqe tuawyorikq hak tāqa Ananias yan mātsiwhqa ep pákihqe, put aw may akw toño pōsiy tālawnaniqat òviy'o.

¹³ Pahsat pu Ananias lavayhtiqe pañqawu: Tutuyqawhqa, pas yaw i' tāqa Jerusalem epeq uhsinmuy okiwsahsanqat nu kaysiwhqamuy amuñaqw navota.

¹⁴ Noqw yaw pam yep uhnatñwaniy aw tatqa'nañwyaqamuy sohsokmuy somhtaniqey God awwat mohpeq momñwituy òqalat pasiwkañw pitu.

¹⁵ Noqw pay Tutuyqawhqa put aw pañqawu: Um awni, taq pam pas inamors'awiwa; pam qa-Jew-sinmuy, pu pas momñwituy-nikañw, pu Israel-sinmuy amumi inatñwaniy tūawmani.

¹⁶ Pu nāt pam inatñwaniy ep hīhihta añ qaan'ewakw okiwsaniwniqat nu put āawnani, kita.

¹⁷ Noqw òviy Ananias awnihqe, kīmi pákihqe, put aw may akw toñot, pañqawu: Itupko Saul, Tutuyqawhqa Jesus uñ añqawniqw ūmi mātaktiqa nuy añqw hōna, umuhposiy

tālawnaniqat ōviy'o, pu Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiw-
wtaniqat ōviy'o.

18 Noqw pahsat pay himu nasiñwput antaqa put pōsiyat
añqw lōhōkq, pam pōsiy tālawnaqe wunuptu; nihqe kūyit akw
tuvoylatit, nōsqe, ōqawhta.

Saul Preaches in Damascus

19 Pahsat pu Saul Damascus ep tuptsiwni'yuñqamuy amu-
mum hihsavo qatu,

20 Nihqe āpiy tsotsvalkiva i' Jesus God Tíatnihqat yuaat-
inuma.

21 Noqw sohsoyam put aw tūqayyuñqam hin kurs
wūwantotaqe pañqaqwa: Ya qa i' Jerusalem epeq it natñwanit
aw tatqa'nañwyaqamuy hovalaqe, hakimiy panyuñqamuy
somhte' God awwat mohpeq momñwituy amumi tsamniqe
ōviy pew pitsíwta? kitota.

22 Noqw tuwat Saul pas suyhtsepñwat ōqawi'maqe, Dam-
ascus ep Jew-sinmuy yumoñwaltaqe, pay Jesus pas antsa
Christ-nihqat amumi mātaqlawu.

23 Noqw ōviy ahpiy wūyavotiqw, Jew-sinom put nīnayaniqey
nanawinya.

24 Nihqe puma put nīnayaniqe ōviy tālō-nikañw, pu tōkilat
añ hōhtsiwat aw tunatyawyuñwa. Noqw yaw puma put mo-
qmani'yuñqw Saul navota.

25 Pahsat pu tuptsiwni'yuñqam míhikiwtaqw put tuhpelat añ
tutsáyat akw hawnaya.

Saul in Jerusalem

26 Noqw Saul Jerusalem epeq pítuhqe, as tuptsi-
wni'yuñqamuy amumuntiniqey anhti qw, puma sohsoyam
put mamqasyaqe, pam pas antsa tuptsiwni'taqat qa
tūtuptsiwa.

27 Noqw Barnabas put aw unañwtapeq, ayaiwyuñqamuy
amumi put wikva; nihqe hin pam Damascus aqwniqw, Tu-
tuyqawhqa put aw namtaknaqe, put aw yuaaykuqat pam
pumuy āawna, pu hin Paul Damascus epeq qa tuhtuskañw,
Jesus natñwaniyat añ nuhtumi yuaataqata. (Noqw pep pu'
puma put kwusuya.)

28 Noqw Paul Jerusalem epeq pumuy amumum hinnumqe,

29 Qa tuhtuskañw Tutuyqawhqaqat Jesus natñwaniyat añ nuh-
tumi yuaata; nihqe Greek-sinmuy amuhkwa yuaatotaqa-
muy amumum put ep nāñwuy'taqw puma put nīnayaniqey
tunatyawyuñwa.

30 Noqw tuptsiwni'yuñqam put nanaptaqe, Caesareat aqw
put wikyaqe pañqw put Tarsus aqw taviya.

31 Pahsat pu Jesus aw tōnawtaqam Judeat, pu Galileet, pu
Samariat añ ahsupoq yesqam suyan unañwtotiqe, ōqawhtota;

nihqe Tutuyqawhqat kaptsi'kahkañw wūhaq'iwma, Qahováriwtaqa Hikwsi amumi unañwtapq'ö.

Peter in Lydda and Joppa

32 Noqw Peter añqe' sohsovik nakwsuqe, Lyddat epeq God sinomuyatuy amumi hāwi.

33 Nihqe pepeq pam hakiy tāqat Aeneas yan mātsiwhqat tuwa, put hakiy ahpā qa taytaqw, pam okiw nanal yahsañwuy añ tuyhqatsi.

34 Noqw Peter put aw pañqawu: Aeneas, Jesus Christ un galaptsina. Wunuptut, uh'ahpay tsovalaa, kita. Noqw pahsat pay pam wunuptu.

35 Noqw sohsoyam Lyddat pu Saron ep ki'yuñqam put aw yórikyaqe Tutuyqawhqat awwat lasya.

36 Noqw hak Joppat ep tuptsiwni'taqa Tabitha yan mātsiwa, pam Dorcas (Tsöviwmana) i'nihqe pam'i. Noqw i' hak wuhti lolmat tumalay'ta, pu hīhihta akw tūvaañwanta.

37 Noqw pam ephaqam tūtuyhtiqe mōki; noqw puma put pāhomyaqe tupatsveq taviya.

38 Noqw pay pi Lydda Joppat áhayhpo; noqw yaw Peter pep qátuhqat tuptsiwni'yuñqam nanaptaqe, hakimuy lōqmuy tāqatuy pañso ayatotaqw, pam qa sōwunit, pumuy amuminiqat puma nāwakna.

39 Pahsat pu Peter nakwsuqe, pumuy amumuma. Noqw ōviy pam pituqw, puma put tupatsmiq wupnaya; noqw sohsoyam koñnanalvut okiw put aqlap hoñqe, tsaykikahkañw nāt Dorcas pumuy amumum qátuhqe kwakwsat, pu yūyuwsit yukuhtaqat puma put aw matamintota.

40 Noqw pay Peter pumuy sohsokmuy pañqw ipwat, tamōtswunuptut nāwakna; nit pahsat put tokoyat aw namtōkt pañqawu: Tabitha, qatuptuu. Noqw pam pōsiy púruknaqe, Peter túwahqe, pahsat qatuptu.

41 Noqw pam put aw māvuyaltiqe, wunuptsinaqe, God sinomuyatuy koñnanalvutuy enañ wáñwayhqe, pumuy put āawna, kurs pam taytaq'ö.

42 Noqw i' yantaqa Joppat añ ahsupoq nanaptiwhq, kaysiwhqam Tutuyqawhqat aw tūtuptsiwa.

43 Noqw Peter Joppat ep hakiy pūvukat pōhiwantaqat Simon amum wūhakis qatu.

10

Peter and Cornelius

1 Noqw hak tāqa Cornelius yan mātsiwhqa, tsivót-sikip sunat solāwamuy Italian-sínomu yan tūñwantiwyaqamuy amumi moñwi, Caesareat ep ki'ta.

² Pam hak pās unañway qatu; noqw sohsoyam timat put amum God kaptsi'yuñwa; pu pam hihta himuy akw sinmuy paañwankañw, sutsep God aw nāwakinma.

³ Pam hak tāwat atvelpeniqwħaqam pas suyan tūawtaqw, God hoñviayaat put aw pákihqe, aw pañqawu: Cornelius.

⁴ Noqw pam put aw yórikqe, tsawnaqe, pañqawu: Ya hímuu, Tutuyqawħqa? Noqw pam put aw pañqawu: Uhnawakinpi, pu uhnuoktutmala ōmi yayvaniwhq, God put soon suhtokni.

⁵ Noqw ōviy um hakimuy tahtaqtuy Joppat aqw ayataqw, hakiy Simon, Peter yan piw mātsiwhqat, wánwayyani.

⁶ Pam hakiy pūvukat pōhiwantaqat Simon amum qatuqw, put kīat pātuwaqatsit qalaveq wunu. Ason pam hin hintaniqat ūmi pañqawni.

⁷ Pu ōviy hoñviaya Cornelius aw yuaaykuqa ahpiyniqw, pam lōqmuy kiy ep tumal'aymuy wánwayi, pu solāwam put eñem hihtayaniqe sutsep aw maqaptsi'yuñqamuy amuñaqw hak God kaptsi'taqat solāwa pīwu.

⁸ Nihqe pam pumuy sohsok iit āawnat, Joppat aqw hōna.

⁹ Noqw qavoñvaqw puma aqwyaqe, kīmi hayiñwni'wisq, Peter nāwaknaniqe tāwanasave kits'omiq wūvi.

¹⁰ Noqw pas pam tsōnmokqe, as hihta nōsniqey antaqw, nāto novalalwaqw, pam pay sawitoqwhinhti;

¹¹ Nihqe ōmi hōtsíltiqw tuwaqw, añqw himu wuyaqmōtsapueway nālōvaq tsukuveq som'iwkañw put aw hawtoqe, tutskwami hāwi.

¹² Noqw sohsoy hihtu tūwaqatsit añ nālōq hokay'yuñqam put ep íniwyuñwa, pu tūtuvosiptu, pu hihtu hoyoyotinumyaqam pīwu, pu masay'yuñqamu.

¹³ Noqw hakiy tōnaat put aw pañqawu: Wunuptuu, Peter, um qōye' nōsni.

¹⁴ Noqw Peter pañqawu: Sóoni, Tutuyqawħqa; taq nu qa haq hihta pay qa pas hihtanihqat, pu qa powaiwtaqat nōsa.

¹⁵ Noqw hakiy tōnaat piw put aw pañqawu: God hihta powataqw, pam pay qa pas hímunihqat um qa pañqawni.

¹⁶ Noqw í' pāyis panhtiqw, himu mōtsápueway ahoy ōmiq haqami wūvi.

¹⁷ Noqw Peter hihta tuawyorikqey mātaq kurs pam hímunihqat pan wūwantaqw, ima tahtaqt Cornelius añqw ayatiwyaqam Simon haqam ki'taqat hakimuy tūviñtotaqe, ihkage nōyaknit aw hōtsíwhpeq hōñi,

¹⁸ Nihqe sen hak Simon, Peter yan piw mātsiwhqat, pep qátuhqat tūviñlalwa.

¹⁹ Noqw nāt Peter tuawyorikiy añ wūwantaqw, Qahováriwtaqa Hikwsi put aw pañqawu: Meh, hakim pahyom tahtaqt uñ hepnumya.

20 Oviy um wunuptut hāwe', amumumni qa hin wūwankañwo; pay nu pumuy añqw hōna.

21 Pahsat pu Peter hakimuy Cornelius añqw put aw ayatiwyaqamuy amumi hawqe, pañqawu: Taay, pay uma nuy hepnumya; sen hihta òviy uma öki.

22 Noqw puma pañqaqwa: I' Cornelius tsivót-sikip súnatnihqamuy solāwamuy amumi moñwi God añqw hoñviayat pas hímunihqat ahpiy navota, yaw pam un kiy aw wánwaye', un hin lavayhtiqw, put aw tūqaytaniqat hoñviaya put aw pañqawu. Pam tāqa súanta, pu God kaptsi'ta, pu Jew-sinmuy sohsokmuy amuhpiy aw lomanavotiwta.

23 Pahsat pu pam pumuy tañataqe pās oya; pu qavoñvaqw pumuy amumum aqw'a; noqw haqawat tuptsiwni'yuñqam Joppat añqw put ámumya.

24 Pu òviy qavoñvaqw puma Caesareat ep öki. Noqw Cornelius pumuy nuhtaytaqe, kurs sinomuy-nikañw pu añ pas kwatsmuy tsovala.

25 Noqw Peter aw pakitoqw, Cornelius ahsawvaqe, atpipo tamötswunuptut, pas put hihtata.

26 Noqw pay Peter put wunuptsina, pañqawkañwo: Wunup-tuu, pay nu piw un sino.

27 Pu òviy pam put amum yuaatakañw, aw pakiqw, sinom kaysiwhqam tsovawta.

28 Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Pay pi uma navoti'yuñqw, soon as hak Jew-sinonikañw ayam supwat hihtuy sinmuy amu'puñalñwu, piw amuminiñwu. Noqw pay nu' qa hakiy pay qa hímunihqat, pu qa powaiwtaqat pañqawlawniqat God inumi pañqawu.

29 Noqw òviy nu qa rohomnumt, panis nuy wiktamayaqw, pay nu añq'ö; noqw hinoqw pi uma nuy wánwayya?

30 Noqw Cornelius pañqawu: Nälötök nu pew pahsavohaqam napwalni'taqe, tāwat atvelpetiqw nu ikiy ep nāwaknaqw, hak tāqa talqaqsalqat yuwsikañw inutpip wunuptu;

31 Nihqe pañqawu: Cornelius, uhnawakinpi navotniwa; noqw God soon uhnuoktutmalay suhtokni.

32 Um òviy Joppat aqw hakimuy ayataqw, hakiy Simon, Peter yan piw mātsiwhqat, wánwayyani. Pam hakiy pūvukat pōhiwantaqat kīyat ep qatu, pātuwaqatsit qalaveq'a; ason pam pite', ūmi hin lavayhtini, kita.

33 Noqw òviy nu qa sōwunit un wánwayi; noqw um súanhtiqe pitu. Noqw òviy hapi itam sohsoyam yep God atpip yēse, hin pam ūmi tutaptaqat sohsoq nanaptaniqee.

34 Pahsat pu Peter lavayhtiqe pañqawu: Pay kurs pas suyan God qa sinonuiña.

35 Pay kurs pas sohsokmuy hihtuy sinmuy amuñaqw hak haqam put kaptsi'kañw súanhinmaqa put aw súantañwu.

36 God hapi Israel-sinmuy amumi lavayiy távihqe, Jesus Christ ahpiy namivöhikiwuy yuaata. (Pam hapi sohsokmuy amumi tutuyqawi.)

37 Pay uma put lavayit navoti'yuñwa. Ura John kūyit akw tuvoylatiwyaniqat nuhtumi yuaataqw, pahpiy pam lavayi Galileet añqw hoyoyoykukañw, Judeat añ ahsupoq yuaatiwa.

38 Ura God Nazareth añqw tāqat Jesus Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuvoylataqe öqalmaqa. Ura pam sinmuy amuhpa' lolmat tumalay'numa, pu Nukpanat ahpiy sóon'iwyuñqamuy sohsokmuy powatima, God put ámunniqw öviy'o.

39 Noqw pam Jew-sinmuy tutskwayamuy epnikañw, pu Jerusalem epeq hihta tumaltaqat itam hapi sohsok aw yóriki'yuñqe, navoti'yuñwa; noqw pay sinom himutskit ep put hahyaqe nñaya.

40 Noqw God pāyis talqat ep put ahoy tātaynaqe, put susmatakpuva mahtakna,

41 Nikañw pay qa sohsokmuy sinmuy amumii, pay hakimuy añwu pay God namorstaqey pumuy amumii, itam put tuawi'yuñwniqat öviy'o. Noqw itam put mokiwuy añqw ahoy tātayhqat atsva put amum nōnova, pu hikwya.

42 Noqw yaw itam sinmuy amumi put yuaatotaniqat pam itamuy ayata, pay yaw pas pam imuy yesqamuy, pu so'pumuy hinwat yukunaniqey God ahpiy aw taviwhqat itam yuaatotaniqata.

43 Noqw put hapi sohsoyam God lavay'aymat yuaatotataqe pañqaqwa, yaw hak put aw tupsiwhq, put qaanhtipuat Jesus natñwaniyat akw put ahpiy ayo yukiwmantani.

The Gentiles Receive the Holy Spirit

44 Noqw nāt Peter yan yuaataqw, pay Qahováriwtaqa Hikwsi lavayit nanaptaqamuy sohsokmuy amumi pitu.

45 Noqw Jew-sinmuy amuñaqw tuptsiwni'yuñqam Peter amum ökihqam hin kurs wūwaya, Qahováriwtaqa Hikwsi qa-Jew-sinmuy amumi enañ noiwhq'ö.

46 Puma hīhihtuy sinmuy amuhkwa yuaatotataqe, God pas hitalalwaqw amumi tūqayyuñqee. Pahsat pu Peter lavayhtiqe pañqawu:

47 Ya hak imuy kūyit akw tuvoylatiwyaniqw imuy amumi u'tani? Pay pi puma piw itamun Qahováriwtaqat Hikwsit makiwya.

48 Pu puma Tutuyqawhqat natñwaniyat añ kūyit akw tuvoylatotiniqat pam amumi pañqawu. Pahsat pu pam hihsavo pumuy amumum qátuniqat puma put aw nānawakna.

11

Peter's Report to the Church at Jerusalem

1 Noqw yaw qa-Jew-sinom nuhtum God lavayiyat kwusuyaqat ayaiwyuñqam, tuptsiwni'yuñqamuy amumum Judeat ep yesqam nanapta.

2 Noqw Peter Jerusalem aqwniqw, Jew-sinmuy amuñaqw tuptsiwni'yuñqam put aqw hiñqaqwaqe,

3 Pañqaqwa: Yaw um qa-Jew-sinmuy amumi pákihqe, amumum nōsa.

4 Noqw Peter pumuy amumi lavayhtiqe, añqaqw hin hiniwhitiqat nānañk pasiwtaqat pumuy amumi tuawi'taqe, pañqawu:

5 Ura nu kitsókit Joppat ep qátukañw nāwakna; nihqe nu sawitoqhinhitiqe tuawyorikq, himu wuyaqmōtsaput antaqa tsutskuy epeq sómiwkañw òñaqw hawtoqe, pas inumi pitu.

6 Noqw nu aw yórikqe, pās tātayhq, pi tūwaqatsit ep hihtu popkot nālōq hokay'yuñqam put ep iniwyuñwa, pu tūtuvostiptu, pu hihtu hoyoyotinumyaqamu, pu masay'yuñqamu.

7 Noqw nu hakiy tōnayát navotq inumi pañqawu: Wunup-tuu, Peter, um qōye' nōsni.

8 Noqw nu pañqawu: Sóoni, Tutuyqawhq; taq nu qa haq hihta pay nāp hihta, pu qa powaiwtaqat nōsa.

9 Noqw òveqatsit añqw hakiy tōnaat inumi piw pañqawu: God hihta powataqw, pay pam qa pas hímunihqat um qa pañqawni.

10 Noqw pāyis panhtiqw, pay sohsoy piw òmiq láñakniwa.

11 Noqw pahsat pay kurs hakim pahyom tahtaqt Caesareat añqw inumi ayatiwyaqam nuy haqam kīve qátuhqat ep òki.

12 Noqw pay nu qa hin wūwankañw, pumuy amumumniqat Qahováriwtaqa Hikwsi inumi pañqawu. Noqw ima navay tuptsiwni'yuñqam inumum aqwya; noqw itam tāqat kīyat aw yuñá.

13 Noqw yaw pam kiy ep hoñviayat aw yorikq, yaw pam wunukañw, put aw pañqawhqat itamuy āawna. Um hakimuy tahtaqtuy Joppat aqw ayataqw, hakiy Simon, Peter yan piw mātsiwhqat, wāñwayyani.

14 Ason pam un lavayit āawnaqw, um put akw ayo yámakni, um'i, pu uhtimu, yaw hoñviaya put aw kita.

15 Noqw nu yuaativaqw, pay Qahováriwtaqa Hikwsi pumuy amumi pitu, ura mohti itamumi pítuhqey pan'i.

16 Noqw pahsat pu nu Tutuyqawhqat lavayiat u'na, ura itamumi pañqawu: Pay as pi John pas antsa kūyit akw

tūtuvoylalawu; nīkañw uma hapi nāt it Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuvoylatiwyani.

17 Noqw puma Tutuyqawhqat Jesus Christ aw tūtuptionsiwaqw, pep God hin itamuy put máqahqey, pay pan piw pumuy put maqa. Noqw ya nu hak hímuniñqey God aw rohomnumni?

18 Noqw puma it nanaptaqe, pay qa hiñqawqwe, God pas hihtatotaqe, pañqawqa: Noqw yaw kurs qa-Jew-sinom nāp tunatyay añqw lasye' yesniqat God piw amuñem pan yuku.

The Church at Antioch

19 Noqw hakim Stephen nīniwhqat ahpiy tūokiwsahsantivayaqw añqey' ahtsavalyaqam Phenicet aqw pahsavo öki, pu Cyprus aqw'a, pu Antioch aqw'a, nihqey pay Jew-sinmuy-sa amumi lavayit yuaatiwisa.

20 Noqw pumuy amuñaqw haqawat tahtaqt Cyprus añqwya, pu Cyrenet añq'ö; noqw puma Antioch epeq ökiñqey, hakimuy Greek-sinmuy amumi yuaaykuyaqe, Tutuyqawhqat Jesus lavayta.

21 Noqw Tutuyqawhqat öqalaat pumuy amumumniqw, öviy kaysiwhqam tūtuptionsiwaqe, Tutuyqawhqat awwat lasya.

22 Noqw Jerusalem epeq Jesus aw tōnawtaqam it nanaptaqe, puma Barnabas Antioch aqw hōnaya.

23 Noqw pam epeq pituqw, kurs God núokwaat pumuy amuhpa' tumalay'taqw, pam pan yórikqey, hahlayhtiqey, pas puma unaññaqw su'qawkañw Tutuyqawhqat aw hūrs'iwyuñwniqat pumuy öqalanta.

24 Pam hak tāqa lolma, nihqey Qahováriwtaqat Hikwsit akw pās tuyqawiwta, pu qapēvewnit akw'a; noqw kaysiwhqam Tutuyqawhqat awwat sinototi.

25 Pahsat pu Barnabas Saul heptoqey Tarsust aqw'a.

26 Pu öviy pam put túwahqey Antioch ep wikva. Noqw pantaqat atsve puma Jesus aw tōnawtaqamuy amumum sūkw yahsañwuy añ pep tsotsvalqey, kaysiwhqamuy sinmuy tutuqayna. Noqw tuptionsiwni'yuñqam Antioch epeq susmohti Christian-sinom yan tūñwantiwya.

27 Noqw ephaqam hakim God lavay'aymat Jerusalem añqwyaqe, Antioch epeq öki.

28 Noqw pumuy amuñaqw haqawa Agabus yan mätsiwhqam wunuptuqey, yaw tūwaqatsit añ ahsupoq wukotsönöstiniqat Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy pañqawu. Noqw pam pantaqa hakiy Claudius Caesar moñw'iwtaqw paniwhti.

29 Pahsat pu tuptionsiwni'yuñqam tuptionsiwni'yuñqamuy Judeat epeq ki'yuñqamuy amumiq paañwnit o'yaniqey unañwtoti; hak hin hihta tuway'nume' pan hihta kuwahtimantani.

30 Nihqey öviy puma panhtotiqey, Barnabas-nikañw, pu Saul pumuy añ pepeq wukw'a'yatuy amumiq put o'ya.

12

More Persecution

¹ Noqw ephaqam moñwi Herod Jesus aw tōnawtaqamuy haqawatuy hintsanniqe amumi may'ta,

² Nihqe pam John pāvayat James sipwuvahpit akw nīna.

³ Noqw kurs pam panhtiqe, Jew-sinmuy unañwve hinh-tiqey navotqe, pahsat piw Peter ñuaniqey anhti. (Noqw qapekén'oyiwhput ep nōviwniqat aw pitsíwiwta.)

⁴ Pu òviy pam put núahqe, sivikimi pánahqe, solāwamuy nālöp nānalöqmuy tōnawtaqamuy amumi put mātavi, put tūtuwalaniqat òviy'o, ason pay pas Amutsva Yūmosanihqat ep nóviwniqat yukiltiqw, pep pu sinmuy amumi put hóróknaniqey tunatyawtaqee.

⁵ Noqw òviy puma Peter sivikive pani'yuñwa. Noqw Jesus aw tōnawtaqam put eñem God aw nāwakintotaqe qa nātusi'yuñwa.

Peter Set Free from Prison

⁶ Pu Herod qāvo put hóróknaniqey ep mihiqw, Peter lōqmuy sivanamiqlölöt akw sómiwkañw lōqmuy solāwatuy amuhtsava pūwi; noqw tuwalan'a'yat ihpaq tūtuwala.

⁷ Noqw meh, Tutuyqawhqat hoñviayaat pituqw, sivikive sohsovik tālawva; noqw pam Peter sutsñaqwat pālaknaqe, put tātaynat, aw pañqawu: Suqtuptuu. Noqw sivanamiqlölö put māyat añqw lōhō.

⁸ Noqw hoñviaya put aw pañqawu: Kwewhtat totsvakii; noqw pam panhti. Pu pam pañqawu: Um usihtat, inuñkni.

⁹ Noqw pam yámakqe put ańk'i; nihqe pay pas antsa hoñviaya put pantsanhqat pam qa suyan navoti'ma; suhpan pay tūawtaqey pam wūwanma.

¹⁰ Noqw puma mohpeq tūwalaqamuy-nikañw pu amuñk tūwalaqamuy amuhpiy ruhpaqke, kīmi hötsíwat aqw sivauut-spit aw pituqw, pam nāp amumi hötsílti. Noqw pam pañqw yámakqe, haqe' kiskat añ yamakq, pahsat pu hoñviaya put añqw ahpiy'o.

¹¹ Noqw Peter suyan unañwtiqe pañqawu: Pu' hapi nu pas suyan navoti'taqw, pay kurs pas antsa Tutuyqawhqa hoñviayay ayataqe, nuy Herod māyat añqw ayo tavi, pu Jew-sinom nuy hintsatsnayaniqey tunatyawyuñqat añq'ö.

¹² Pu òviy pam it añ pās wūwaqe, pahsat pu hakiy John, Mark yan piw mātsiwhqat yuyat Maryt kīyat aw'i, noqw kaysiwhqam pep tsovawkañw nānawakna.

¹³ Noqw Peter ihkaqe ñóyakiwtaqat ep hötsíwat aw pōññóykinaqw, hak māna Rhoda yan mātsiwhqa put aqw kuyvato.

14 Nihqe pam Peter tönayat māmatsqe, pas hin unañwtiqe aqw qa hōtat, ahpami wárikqe, Peter hōtsíwhpeq wúnuhqat pumuy āawna.

15 Noqw puma aw pañqaqwa: Um qa navoti'numa. Noqw pam qatūqaykañw, pas antsa Peter pep wúnuhqat amumi pañqawu. Noqw pahsat puma pañqaqwa: Pay soon qa put tumalay'maqa hoñviayani.

16 Noqw pas Peter pönöñöytoynaqw, öviy puma aqw hōtayaqe, put aw tātayyaqe, pas hin unañwtoti.

17 Noqw pay puma qa hiñqaqwaniqat pam amumi māmasaqw, pahsat pu Tutuyqawhqa hin put sivikiñaqw hóroknaqat pam pumuy amumi lalvaya; nihqe pañqawu: Uma iit yantaqat James aw tūawwisni, pu tuptsiwni'yunqamuy amumii, kita; nit pañqw ahpiynihqe haqamiwat aw'i.

18 Pu öviy panis tālawvaqw, pas solāwam hin unañwtoti, Peter kurs haqaminiqw öviy'o.

19 Noqw as Herod put hept, qa túwahqe tūtuwalaqamuy amumi put ep hēva; nihqe pay pas puma so'niqat pañqawu. Panhtit pam Judeat añqw Caesareat aqwnihqe, pepeq hurhti.

The Death of Herod

20 Noqw Herod Tyre-nikañw pu Sidon ep sinmuy amumi hihta ep qayan unañway'ta; noqw puma sun unañway put aw ökihqe, hakiy pas moñwit tumalay'taqat Blastus yan mātsiwhqat pan unañwtoynayaqe, puma nānami qahin unañway'yuñwniqat moñwit aw nānawakna, puma pep tutskwat ep sinom moñwit tutskwayat añqw nōnovaqe öviy'o.

21 Noqw hisat aw talöñvaqw, Herod pavan pas moñwyuusi'kañw moñw'atsveway ep qatuptuqe, pahsat pu sinmuy amumi pavan pas lavayhtuwiy pan yuaayku.

22 Noqw sinom sáakmaqe pañqaqwa: Pas pam pavan hihta tōnaata, qa sínota.

23 Noqw pahsat pay Tutuyqawhqat hoñviayaat put wuvahta, pam God qa hihtataqw öviy'o; noqw pam āvutiqe súlawhti.

24 Noqw tuwat God lavayiat öqawhtaqe, suyhtsepñwat añqe' kúrukiwma.

25 Noqw Barnabas Saul amum hin ayatiwhqey yúkuhqe, hakiy John, piw Mark yan mātsiwhqat wikkañw, Jerusalem añqw ahoy pitu.

13

Barnabas and Saul Chosen and Sent

1 Noqw Antioch epeq Jesus aw tōnawtaqamuy amuñaqw hakim God lavay'aymat yēse, pu tūtutuqaynayaqamu, i' hak Barnabas, pu Simeon Niger yan tūnwantiwhqa, pu Cyrenet

añqw hak Lucias; pu Manaen, Moñwi Herod amum wuñwqa; noqw Saul.

² Noqw nāt puma Tutuyqawhqat aw okiwlalwakahkañw, nānapwalaqw, Qahováriwtaqa Hikwsi amumi pañqawu: Nu Barnabas-nikañw pu Saul hihta tumalat aw pumuy wáñwayhq, uma pumuy inuñem ayo taviyani.

³ Noqw puma nānapwalaqe, amuñem nānawaknat, pumuy gōtōmi matyawyat, pahpiy pumuy lālayya.

In Cyprus

⁴ Noqw òviy puma Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy ayatiwhqe, Seleuciat aw'i, nit pañqw pu pāvaqe Cyprus aqw'a.

⁵ Noqw puma Salamis ep pítuhqe, Jew-sinmuy tsotsvalkiyamuy ep God lavayiyat nuhtumi yuaata. Noqw puma John tu'sawwiknuma.

⁶ Noqw puma it tutskwat pāñaqw kuytaqat añ ahsupoq nankwusaqe, Paphos aw òkihqe, hakiy Jew-sinot Bar-Jesus yan mātsiwhqat tutwa. Pam hak tuhisay akw tūhintsakni'ta, pu God lavay'ayaatnihqey pan atsáy'ta.

⁷ Pam hak pep tutskwat aw moñw'iwtaqat, Sergius Paulus, pas qa ūnat amum hinnuma; noqw moñwi Barnabas Saul enañ wáñwayhqe, God lavayiyat navotniqey nāwakna.

⁸ Noqw hak Elamus tuhisa (put natñwaniat Tuhisa i'nihqe pam'i) pumuy amumi rohomhtiqe, moñwit lomatuawit aw tuptsiwnit añqw ayo lasnaniqey anhti.

⁹ Pahsat pu Saul (piw Paul yan mātsiwhqa) Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwkañw put aw taynumt,

¹⁰ Aw pañqawu: Is ohi, um hak sohsok unatwit, pu nukpantuwit akw ahsaliwtaqa, Nukpanat tíata, sohsok súantsakpit tuwqaata! Ya pas um soon Tutuyqawhqat haqe' suan pōhtaviyat nukushintsahsanqey qe'tini?

¹¹ Taay, Tutuyqawhqa hapi ūmi may'ta; noqw uhposi qatālawvaqw, um hihsavo tāwat qa tuway'tani. Noqw pahsat pay put añ himu pamös'ohpoqw, pōsiat qatālawva. Noqw as hak put ñuy'maniqat òviy pam añqe' may'numa.

¹² Pahsat pu moñwi hin hiniwhtiqw yórikqe tuptsiwa, hin Paul put Tutuyqawhqat tutuqaynaqat ep kātuqaytaqe òviy'o.

In Antioch of Pisidia

¹³ Noqw Paul suñwámuy amumum Paphos añqw ahpiynihqe, pāvaqe Pamphiliat ep Pergat aw pitu; noqw John pumuy mātapt, ahoy Jerusalem aqwhaqamii.

¹⁴ Noqw puma Pergat añqw ahpiynihqe, Pisidiat ep Antioch aw pítuhqe, nasuñwintalōnnit ep tsotsvalkimi pakit, ep qatuptu.

¹⁵ Noqw hak tutavot añ-nikañw pu God lavay'aymuyatuy pēniyamuy añ tūñwantaqe yukuqw, tsotsvalkit ep momñwit

pumuy amumi hakiy ayatotaqe pañqawu: Uma tāqat itahsinomu, uma sinmuy amumi hihta lavayhte', öqalanik panhtini.

16 Pahsat pu Paul wunuptut, amumi māmasat, pañqawu: Uma Israel-sinom tahtaqtu, pu uma itamun God aw nāwakinwisqamu, kurs uma inumi tuqayvastotani.

17 I' hapi Israel-sinmuy aw yantaqaam God hakimuy itanamuy namorstaqe, pumuy pas pavan sinota, nāt puma haqam Egypt epeq hinnunyaq'ö; nihqe öqalay pas qaöwihintaqat akw pumuy pañqw nõñakna;

18 Nihqe lõp sunat yahsañwuy pahsavohaqam qayēsiwhpuve pumuy qatsiyamuy añ maqsonlawu.

19 Nihqe pam Chanaan tutskwat ep tsañe'sikipwat hihtuy sinmuy kiqötaqe, tutskwayamuy sinomuy amumi noa. Noqw puma hihta navöewakw antaqat akw tutskwat nāhuyla.

20 Pantaqat atsve pu' pam pumuy amumi qaqlahtaqtu moñw'oya, sunat-sikip sunat-nikañw añqw lõp sunat pakwt sihkay'taqat (450) yahsañwuy pahsavohaqamii, lavay'ayay Samuel aw pahsavoo.

21 Pantaqat añk pu' puma hakiy pas moñwit moñw'iyuñwniqey tuñlayhtoti. Noqw God hakiy Kish tiyat Saul yan mātsiwhqat, Benjamin ahpiyvinihqat, pumuy amumi moñwtavi, lõp sunat yahsañwuy pahsavoo.

22 Nit pu pam put moñwqenit añqw ayo távihqe, hakiy David pumuy amumi moñwtavi; nihqe put pam yan lavayhti: Pas nu Jesset tiyat David iunañwve hintaqat tuwa; noqw pam sohsok itunatyay añ aw antsanni.

23 It tāqat hapi ahpiyviyatuy amuhpiy God Israel-sinmuy Ayo Oyaniqat wunuptsina, it Jesus, hin lavayhti qey pan'i.

24 Nāt pam qa pituqw, hak tāqa John yan mātsiwhqa sohsokmuy Israel-sinmuy amumi yuaataqe pañqawu: Uma umuhtunatyay añqw ayo lasye', kūyit akw tuvoylatotini.

25 Noqw pam ayaway añ kuyvani'maqe pañqawu: Uma ka nu God lavay'ayaat pas hímunihqat pan wūwantota. Nu qa pam'i. Noqw pay nāt suhka añqw inuñki; noqw soon nu yan'ewaynikañw pay ñas'ew put tōtsiyat ñahni, John amumi kita.

26 Uma tahtaqtu, isinomu, Abraham natkomatu, pu uma itamun God aw nāwakinwisqamu. Nu pu' umuy hin ayo nõñakniqat umuy āawnani. Put lavayit nu umumi mātapani.

27 Jerusalem epeq ki'yuñqam moñwímuy amumum Jesus qa māmatsya. Nihqe öviy God lavayiyat aw antsanyaqe put tūvaya, puma pi put lavayit qa mātsi'yuñqee, nāmahin pi añsakis nasuñwintalöñnit añ God lavay'aymuyatuy lavayiyamuy añqw hak pumuy amumi añ as tūñwantañwuniq'ö.

28 Puma put mokniqey hihkay'taqat kurs hin pas antsa pañqaqwani. Nikañw puma Pilate put nīnaniqat aw qatūqayya.

29 Ura tutuvenit añ puma pan put hintsatsnaniqat pan pey'ta. Noqw puma yan tutuvenit an sohsok hinhtotiqw, hakim nahoyehtsit añqw put hawnayat, tuamhtuhsōmiq put panaya.

30 Noqw God mokiwuy añqw put ahoy tātayna.

31 Noqw hakim tahtaqt put amum hinnumya, Galileet añqw Jerusalem aqw pahsavoo. Noqw pam ahoy tātayhq, puma wūhakis tālat añ put aw yorstota. Nihqe puma hapi hin yórikyaqey sinmuy amumi tuawi'yuñwa.

32 Noqw itam hapi it lomatuawit umuy āawnaniqe ōviy pitu. Ura God itanamuy amumi hin pasiwnaqey

33 Pu' hapi itamuy pumuy tímuyatuy itamuñem put añ aw antsana, Jesus ahoy tātaynaqee. Ura tāwit mohti'maqat añknihqat añ yan pey'ta: Um hapi Itii. It talōnvaqat ep hapi nu únaniwhiti, yan'i.

34 Pu God mokiwuy añqw put ahoy tātaynaqe pāpu qa hovahtiniqat lavayhtiqe, yan hiñqawu: Nu David pas suyan ōkwatuwniqey put aw pasiwnaqey pan nu uñem yúkuni.

35 Yantaqw hapi ōviy ura pam piw sukw tāwit añ pañqawu: Um soon Uhtumal'ayay Qahováriwtaqat hovahtiniqat nakwhanani.

36 David pi God tunatyayat ahpiy qatsívapsiy ep apitiqe, mokqe, namuy amumum taviwa, nihqe hovahti.

37 Noqw God it tāqat hapi ahoy tātaynaqw, pam qa hovahti.

38 Noqw ōviy uma it nanaptani, tahtaqtu, isinomu: It tāqat hapi ahpiy God itamumi pōhi, itahqaanhtipuy ep'e.

39 Ura Moses tutavoyaqt kurs hin itahqaanhtipuy itamuhpiy ayo yúkuni. Nikañw kurs itam Jesus aw tūtuptsiwhq, pam sohsok put itamuhpiy ayo yúkuni.

40-41 Ura God lavay'aymuyatuy pēniyamuy añ yan pey'ta: Kurs huvam yórikyaa, hihta añ tutsiw'unañway'yuñqamu. Nen uma kātayuñwt, súlawhtini. Nu hapi umuhqatsiy ep hihta hintsakni; noqw soon uma put tūtuptsiwani, nāmahin pi as hak umuy put āwintani. Taay, noqw ōviy uma tunatyaltotini; taq nāphisat sen uma put lavayit an súlawhtini.

42 Noqw pam lavayyukuqw, Jew-sinom tsotsvalkiñaqw nōñakq, pay ayo'wat nasuñwintalōñnit ep piw Paul amumi yuaataniqat qa-Jew-sinom nānawakna.

43 Noqw tsovawtaqam nāmatatveqw, kaysiwhqam Jew-sinom-niqw pu pumuy amún tuptsiwni'yuñqam Paul-nikañw, pu Barnabas pumuy amuñkya; noqw puma pumuy amumi yuaaykuqe, God nuokwayat añ yūmosa hinwisniqat añ ōqalanta.

44 Pu ayo'wat nasuñwintalönnit aw pituq̄w, pēp pas sohsoyam kīve ki'yuñqam God lavayiyat aw tūqayyuñwniqe tsovaltī.

45 Noq̄w Jew-sinom qaan'ewakw hintaqamuy sinmuy amumi yórikyaqe, pay qa tsuyhtiqe, Paul hihta lavayhtiqat ehpewi nānaphin yuaativaya.

46 Pahsat pu Paul Barnabas amum a'nö unañwtiqe pañqawu: Pay as pi God lavayiat kurs hin qa umumi mohti yuaatiwni; noq̄w pi uma put nahpiy tūvayaqe, qatsit qa so'taqat qa hihkay'yuñqey pan nāyukunayaq̄w, öviy itam hapi qa-Jew-sinmuy amumiwat yuaatani.

47 Pi pan hapi Tutuyqawhqa itamumi tutapta pi pam Jesus yan lavayhtiqe pañqawu: Um hapi qa-Jew-sinmuy amuñem tālaniqat nu uñ ayata, tūwaqalvoqhaqami yesqam sinom uhpiy ayo nõñakiwniqat öviy'o.

48 Noq̄w qa-Jew-sinom it nanaptaqe, hahlaykahkañw God lavayiyat pas hihtatota; noq̄w hakim hihsa'nihqam qatsit qa so'taqat aw himuy'vayaniqey namorstiwayaqam tütuptsiwa.

49 Noq̄w Tutuyqawhqa lavayiat pep tutskwat añ ahsupoq yuaatiwa.

50 Noq̄w pay Jew-sinom pavansinmuy tahtaqtuy, pu ima momoyam God pas kaptsi'yuñqamuy hin unañtoynayaqe, Paul-nikañw pu Barnabas pumuy okiwsahsantivaya, nihqe tutskway añq̄w pumuy lālayya.

51 Noq̄w puma kuhkuy añ qōat pumuy amunkiwakw tsatswit, Iconium aq̄w'a.

52 Noq̄w Antioch ep tuptsiwni'yuñqam yūmosa hahlayya, pu Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwuñwa.

14

In Iconium

1 Noq̄w puma Iconium ep Jew-sinmuy tsotsvalkiyamuy aw nāma pákihqe, pas pavan yuaataq̄w, öviy kaysiwhqam Jew-sinom Greek-sinmuy amumum tütuptsiwa.

2 Noq̄w pay qa tuptsiwni'yuñqam Jew-sinom qa-Jew-sinmuy hin unañwtoynayaqe, añ tuptsiwni'yuñqamuy amuhpewi pumuy qalomáwuwnitoyaya.

3 Noq̄w öviy puma pep wūyavo qátuhqe, Tutuyqawhqa aw yankañw, qa tuhtuskañw yuaata; noq̄w pam lavayi put núokwayat yuaataqa pas antsanihqat Tutuyqawhqa mahtakni'ta, pumuy māyamuy ahpiy kātatayhpit hihta tuawi'yuñqat hintsakqee.

4 Noq̄w kīve sinom nātsiki, pētū Jew-sinmuy amumumyaq̄w, pu pētū ayaiwtaqamuy amumumya.

⁵ Noqw qa-Jew-sinom-niqw, pu Jew-sinom, moñwímuy amumum pumuy okiwsasnaniqey, pu tatatupninayaniqey pasiwnaya.

⁶ Noqw ayaiwtaqam put navotqe Lyconiat ep kitsókituy Lystrat-nit pu Derbyt pumuy aw wāya, pu ahpiy ánan'ík tut-skwat aw'i,

⁷ Nihqe pañ puma lomatuawit yuaatinuma.

In Lystra

⁸ Noqw hak tāqa Lystrat ep qatu; pam hak kukveq hintaqe qa hisat nakwsu, pay yaw pas pam pankañw tihtiwa.

⁹ Noqw Paul yuaataqw, i' tāqa put aw tūqayta. Noqw Paul put aw-sa taykañw, qalapsiniwniqey qapēvewnaqat put aw túwahqe,

¹⁰ Pahsat put aw a'nö pañqawu: Wunuptuu, kita; noqw pam suñwnuptut nakwsu.

¹¹ Noqw Paul pep put hintsanqw, sinom aw tātayyaqe, pahsat pu Lyconiat ep sinmuy amuhkwa a'nö pañqawu: Kurs itam hīhihtuy amuhpa' nāwakinwisq, puma sinmuy amún tokoy'kañw itamumi hāwi, kitota.

¹² Nihqe puma Barnabas Jupiter yan tuñwāya, nit Paul Mercurius yan'i, pamwa pas yuaataqw öviy'o.

¹³ Pahsat pu kitsókit hötsíwhpeq Jupiter awwat moñwi wakastahtaqtuy tsamkañw, sinnölat hötsíwhpeq kívahqe, as sinmuy amumum ayaiwtaqamuy amumi hom'oyni.

¹⁴ Noqw ayaiwtaqam Barnabas pu Paul puma put navotqe nahpa' yuwsiy tsíkat sinmuy amuhpa' wawarstinumkañw,

¹⁵ A'nö pañqawnuma: Soh, tahtaqtu, Ya uma hinoqw yan-haqam hintsatska? Pay itam piw sínotnikañw umuntaqat unañway'ta, nihqe uma it āan'ewakw añqw it God taytaqat aw lasyaniqat itam umumi yuaata, öveqatsit, pu tūwaqatsit, pu pātuwaqatsit-nikañw pu añhqe sohsokmuy hihtuy yesqamuy yúkuhqat aw'i.

¹⁶ Pay as pi pam hisatñahaqaw añ sohsokmuy nanāpwatuy sinmuy tuwiy añ hinwisniqat aw noi'ta,

¹⁷ Nikañw pam hak hímunihqat himu put tuawi'taniqat pam ayo qa yúkuhqe öviy lolmat hintsaki, nihqe itamuñem öñaqw yoknañwu, pu itamuñem tal'añwnawit hihta aniwnañwu, nen itah'unañway nōsiwhqat, pu hahlayhpit akw hahlaytapnañwu.

¹⁸ Yan puma hiñqawkañw hīhinhaqam pumuy ánwutaqw, öviy puma pumuy amumi qa hom'o'ya.

¹⁹ Noqw hakim Jew-sinom Antioch añqw-nikañw pu Iconium añqw ökihqe, sinmuy hin unañwtoynayaqe, Paul tatatupya; nihqe kíñaqw put haqami lölökitota, mokqat wūwayaqe öviy'o.

20 Noqw tuptsiwni'yuñqam okiw put aw nõyakiwkahkañw añ hoñqw, pam wunuptuqe kīmii. Nihqe qavonvaqw pam Barnabas amum pañqw Derbet aw'i,

The Return to Antioch in Syria

21 Nihqe puma pep kitsókit ep nuhtumi lomatuawit yuaataqe kaysiwhqamuy tutuqaynat, ahoy Lystrat aw'i, pu Iconium aw'i, pu Antioch aqw'a;

22 Nihqe tuptsiwni'yuñqamuy unañwayamuy hūrs hōñinmakañw, puma qapēvewnit añ yūmosa hinwisniqat pumuy öqalanma, nāmahin pi as puma put ep kānanvotyaniq'ö. Pi pan hapi itam God moñwtunatyayat aw yuñni, amumi kita.

23 Pu puma Jesus aw tōnawtaqamuy amuhpa' ahsupoq nakwsuqe, hakim pumuy wukw'aymatniqat añ pumuy oyah-tat, napwalni'kañw, nāwaknaqw, Tutuyqawhqat aw pumuy mātavi, hakiy aw tuptsiwyaqat aw'i.

24 Pu puma Pisidiat añ kuyvaqe, Pamphyliat ep pitu.

25 Nit puma Pergat ep lavayit nuhtumi yuaatat, pahpiy Attaliat aqw'a.

26 Nit pañqw pu puma pāvaqe Antioch aqw'a. Pañqw ura puma God nūokwayat aw mātaviwa, it tumalat pu' añ kuyvaqe hinhtiniqey öviy'o.

27 Noqw puma pepeq pítuhqe, Jesus aw tōnawtaqamuy tsovala; nihqe God pumuy akw hihta tumaltaqat sohsok pumuy amumi tuawi'ta, pu hin pam qa-Jew-sinmuy amuñem tuptsiwnit aw hōtahqata,

28 Nihqe pepeq puma tuptsiwni'yuñqamuy amumum wūyavo qatu.

15

The Meeting at Jerusalem

1 Noqw hakim Judeat añqw ökihqe, tuptsiwni'yuñqamuy tutuqaynayaqe pañqaqwa: Pas uma Moses tuwiyat an poñotkit akw qa tuvoylatote', soon ayo nõñakni, kitota.

2 Noqw Paul Barnabas amum pumuy pas qa amuhpa'taqe, amumum put ep pas nāmi heptaqw, yaw turs Paul-niqw pu Barnabas, puma pētuy amumum it ep Jerusalem aqwyani, ayaiwyuñqamuy-nikañw, pu wukw'a'yatuy amumiq'a.

3 Pu öviy Jesus aw tōnawtaqam pañqw hihsavo pumuy amumuyaqw, puma pahpiy Phenicet añ hinwisa, pu Samariat añ'a; nihqe qa-Jew-sinom Tutuyqawhqat aw lasyaqat nuhtumi yuaatiwisqe, sohsokmuy tuptsiwni'yuñqamuy pas pavan hahlayhtapnaya.

4 Noqw puma Jerusalem epeq ökiqw, Jesus aw tōnawtaqam pumuy pās o'ya, pu ayaiwyuñqamu, pu wukw'a'yatu; noqw

God pumuy amuhpa' hihta tumaltaqat puma sohsok pumuy āawna.

⁵ Noqw haqawat tūtuptsiwagam pi Pharisee-sinmuy amuñaqwya. Nihqe puma hoñvaqe, pas kurs hin ima qa-Jew-sinom poñotkit akw qa tuvoylatotiniqat pañqawwa, pu pay pas puma Moses tutavoyat añ hinwisniqat amumi pañqawaniqata.

⁶ Noqw ayaiwyuñqam-niqw, pu wukw'a'yat it aw hin wūwayaniqe tsovalti.

⁷ Noqw it yantaqat ep nan'ivaqw wūyavo yuaatotaqw, pahsat pu Peter wunuptuqe, pumuy amumi pañqawu: Uma tahtaqtu, isinomu, pay pi uma navoti'yuñqw, ura God itamuñaqw nuy namorstaqw, pay ahpiy wūyavoti, ura qa-Jew-sinom inuhpiy it lomatuawit nanapte', tūtuptsiwaniqata.

⁸ Noqw God añ u'nañwat aw navoti'taqa pumuy hahlayhtiqey mahtaknaqe, it Qahováriwtaqat Hikwsit pumuy maqa, put itamuy hin máqahqey pan'i.

⁹ Nihqe pam sun nan'ivo itamuy tumaltaqe, tuptsiwniyamuy ahpiy pumuy unañwayamuy kwañw'ewakwta.

¹⁰ Taay, noqw ya uma hinoqw God aw heptota? Soñawnen pi uma tuptsiwni'yuñqamuy hihta a'nö putut ikwiltotoynaya, pay pi itanam, pu itam put añ qa kūyuñq'ö.

¹¹ Pay itam piw pumuy amún Tutuyqawhqat Jesus Christ núokwayat ahpiy ayo nõnakniqey tuptsiwni'yuñwa.

¹² Pahsat pu sohsoyam tsovawtaqam qa hiñqawwaqe pās tūqayyuñqw, Barnabas Paul amum tuawi'taqe, hin God qa-Jew-sinmuy amuhpa' kātatayhpih hihta tuawi'yuñqat tumaltaqat pumuy amumi lalvaya.

¹³ Pu õviy puma yuaataqe yukuqw, James lavayhtiqe pañqawu: Tahtaqtu, isinomu, kurs huvam inumi tuqayvastotaa.

¹⁴ God qa-Jew-sinmuy amuñaqw nēnem sinmuy wáñwayniqe õviy pay mohti amuhpe pítuhqat Simeon pañqawu.

¹⁵ Noqw pan hapi God lavay'aymat hin lavayhtotiqe, yan pēnaya:

¹⁶ Ason it atsva pu' nu pite', David tímuyatuy kīhut sahpukiwtaqat anyuñqamuy aw ahoy yúkuni; pu nu kīqöyat aw ahoy kītani; pu nu put ahoy wunuptsinani.

¹⁷ Noqw ahpiy mímawat sinom Tutuyqawhqat hepyani, pu sohsoyam qa-Jew-sinomu. Pi nu pumuy isinomniwhtotiniqat umuy enañ namorsta, kita Tutuyqawhqa sohsok iit hihta hintsakqa.

¹⁸ Pi God hintsakniqey qatsit yayhniwhqat pañqaww sohsok añwu pay tuway'ta.

¹⁹ Noqw õviy nuyniqw pay itam qa-Jew-sinmuy amuñaqw God aw lasyaqamuy qa hin u'nañwnayani.

20 Nikañw pay itam amumi pēnayaqw, puma nōsiwhqat nāp yukit aw noiwhqey akw hovarsqat qa aw hintsatskani, pu tokot qa sokoplalwani, pu hihta hikwismokqat qa añqw nōnōsani, pu únwat qe'yani.

21 Taq hisatñahaqaw ahsupoq kitsókit añ hakim Moses tutavoyat yuaatotañwu. Añsakis nasuñwintalōnnit ep tsotsvalkiva put pēniyat añ tuñwáyañwu.

The Letter to the Gentile Believers

22 Pahsat pu ima ayaiwyuñqam, wukw'a'yatuy-nikañw pu sohsokmuy Jesus aw tōnawtaqamuy amumum nānaqw hakimuy namorstotaqe, puma Barnabas-nikañw pu Paul pumuy amumum Antioch aqwnihqat puma pan yukuya; nihqe imuy namorstota: it hakiy Judas, Barsabas yan piw mātsiwhqata, pu piw Silas, hakim tuptsiwni'yuñqamuy amuñaqw pávannihqamuyu.

23 Noqw puma yan tutuvenit pumuy amuhpiy yawma: Ima ayaiwyuñqam, pu wukw'a'yat, pu tuptsiwni'yuñqam, Jerusalem ep tsovawtaqam, ayam Antioch, pu Syriat, pu Ciliat ep qa-Jew-sinmuy amuñaqw tuptsiwni'yuñqamuy oqalaya.

24 Itam nanaptaqw, yaw hakim itamuñaqw nankwusaqam lavayit akw umuy hin u'nañwnayaqe, umuh'unañway lahsintota pañqaqwaqee: Pas uma kurs hin poñotkit akw qa tuvoylatiwyani, pu Moses tutavoyat añ hinwisni, kitota. Pay as pi itam amumi qa pan tutaptota.

25 Noqw itam tsovaltiqe, yan sun wūwaya: Itam hakimuy namorstotaqe, aw itah'unañwamuy Barnabas-nikañw pu Paul pumuy enañ umumiq taviyaniqw pam itamuyniqw súanta.

26 Ima tāqat Itahtutuyqawhqay Jesus Christ eñem qatsiy tatamhta.

27 Noqw oviy itam Judas, Silas enañ umumiq taviya; ason puma pás nāp umuy put pantaqat āawnani.

28 Pay itam it hihta pas soon qe'niqat put-sa umumi tutap-totaniqw, pam pantaqa Qahováriwtaqat Hikwsit aw súanta, pu itamumii,

29 It'a: Uma hihta nōsiwhqat nāp yukit aw noiwhqat qe'yani, pu únwata, pu hihta hikwismokqata, pu tokot qa sokoplalwani. Uma yan hinwise' suan hinwisni. Hakim o'qalyañwu.

30 Noqw oviy puma pañqw ayatiwyaqe, Antioch epeq öki; nihqe sinmuy tsovalayaqe, amumi tutuvenit taviya.

31 Noqw puma put añ tuñwáyaqe hahlayhtoti, pumuy oqalayaqat ep'e.

32 Noqw Judas, Silas amum, pay piw pás nāp God lavay'aymatnihqe wūhaq lavayit akw tuptsiwni'yuñqamuy u'nanaqe pumuy hürs hoñna.

33 Pu òviy puma pepeq hihsavo qatuq̄w, tuptsiwni'yuñqam pumuy òqalayāt, ayaiwyuñqamuy amumiq̄ hōnaya.

34 Noq̄w pay Silas hāk pep huruhtiniq̄ey nāwakna.

35 Noq̄w Paul Barnabas amum Antioch epeq̄ piw huruhtiq̄e, Tutuyq̄awhq̄at lavaiyat tūtutuq̄ayna, pu nuhtumi yuaata, hakimuy wūhaq̄nihq̄amuy amumuma.

Paul and Barnabas Separate

36 Pu ahpiy pantaq̄w, Paul Barnabas aw pañq̄awu: Himu as kurs itam haq̄e' kitsókiva Tutuyq̄awhq̄at lavaiyat yuaaykuq̄ey añq̄w itahtupkomuy amuhpa' pohtani, hinpi añq̄e' hinyuñwa.

37 Noq̄w Barnabas John, Mark yan piw mātsiwhq̄at, wikniq̄ey pas su'q̄awta.

38 Noq̄w Paul u'naq̄w, ura pam Pamphyliat ep pumuy mātapaq̄e, ahpiy qa amumum tumalay'ta. Noq̄w òviy piw puma put wikniniq̄w putniq̄w pam qa súanta.

39 Noq̄w pas puma put ep nāma soon kurs ñöyaltini; nihq̄e pay nawus nānaq̄w lahsi; noq̄w Barnabas Mark wikq̄e, pāvaq̄e Cyprus aq̄w'a.

40 Noq̄w Paul Silas namorsta. Noq̄w tuptsiwni'yuñqam God núokwayāt aw pumuy noayaq̄w, puma pankañw ahpiy'o.

41 Nihq̄e puma Syriat, pu Ciliciat añ ahsupoq̄ nakwsuq̄e, Jesus aw tōnawtaq̄amuy òqalanma.

16

Timothy Goes with Paul and Silas

1 Pahsat pu pam Derbet ep pitu, pu Lystrat ep'e. Noq̄w hak tuptsiwni'taqa Timotheus yan mātsiwhqa pep qatu, hakiy tuptsiwni'taq̄at wuhtit Jew-sinot tíata, nikañw hakiy Greek-sinot nay'ta.

2 Noq̄w Lystrat ep-nikañw, pu Iconium ep tuptsiwni'yuñqam put aw lomanavoti'yuñwa.

3 Noq̄w as pam Paul ámumniq̄at pam nāwaka. Nikañw pam Jew-sinmuy pañ yesq̄amuy tuway'taq̄e, òviy put wikq̄e, poñotku, put naat Greek-sínoniq̄w sohsoyam put navoti'yuñq̄w òviy'o.

4 Noq̄w puma pañ kitsókinawit hinwisq̄e, Jerusalem epeq̄ ayaiwyuñqam, pu wukw'a'yat yesq̄am hin yukuyaq̄at mātaptiwiša, pumuy añ hinwisniq̄ata.

5 Noq̄w òviy Jesus aw tōnawtaq̄am tuptsiwnit añ òqawhtotaq̄e, nāq̄avo aw wūhaq̄'iwma.

In Troas: Paul's Vision

⁶ Noqw puma tutskwat Phrygiat, pu Galatiat añ ahsupoq kükuyvat, Asiat ep lavayit yuaaykuyaniqw, Qahováriwtaqa Hikwsi pumuy mēwa.

⁷ Noqw ōviy puma Mysiat aw ōkihqe, as Bithyniat awyaniqey anhtoti; noqw pay Hikwsi pumuy qa nakwhana.

⁸ Noqw ōviy pay puma Mysiat añ yūmosa Troas aqwya.

⁹ Noqw Paul mihikq tuawyorikq, hak Macedoniat añqw tāqa wunukañw okiw put aw pañqawlawu: Um Macedoniat aqwnen itamumi unañwtapni.

¹⁰ Noqw ōviy pam pan tuawyorikq, pahsat pay itam Macedoniat aqwyaniqey anhtoti, suyan pi itam pumuy amumi lomatuwawit yuaaykuyaniqat ōviy Tutuyqawhqa itamuy wánwayhqat itam pan wūwayaqee.

In Philippi: the Conversion of Lydia

¹¹ Pu ōviy itam Troas añqw ahpiyyaqe, yūmosa pāvaqe Samothraceat aqwyaqe pep ōki; nit qavoñvaqw pu itam Neapolis ep ōki.

¹² Pañqw pu itam Philippit awya, pam Macedoniat ep pas pavan mohpeq kitsóki Rome añqw kwihpiwhpu. Nihqe itam pep kitsókive hihsakishaqam yēse.

¹³ Pu itam nasuñwintalōñnit ep kíñaqw nōñakqe, mūnat qalavoya, haqam sinom nānawaknañwuqat pañsoo; noqw itam pep yesvaqe, momoymuy pep tsovaltqamuy amumi yuaa-tofa.

¹⁴ Noqw hak wuhti Lydia yan mātsiwhqa, tsatsákwmötsaput a'nō hihkay'taqat huhyaqe, itamumi tūqayta. Pam Thyatira-kitsókit añqw sino; noqw pam God aw nāwakinma. Noqw Tutuyqawhqa put pan unañwtoynaqw pam Paul lavayiyat aw unañwtavi.

¹⁵ Noqw pam-niqw, pu amum ki'yuñqam kūyit akw tuvoyla-totiqw, pam itamumi ōqaltiqe pañqawu: Kurs nu úmuyniqw pas antsa tuptsiwhqe, Tutuyqawhqtat aw pas qa paysoq hintsakq, uma ikiy awye', ep yesni, kítaheq itamumi tuyqawwa.

In Prison at Philippi

¹⁶ Noqw itam hisat haqam nānawaknañwuqat awyaqw, hak māna núantuwiki qalomáhiqwsit akw tuyqawiwtaqa itamuhsawwa; pam hakiy hihta hintaniqat āawnañwu. Nihqe pantsakqey akw moñwímuy amuñem sīvat nihtilawu.

¹⁷ Pam māna Paul-nikañw pu itamuñk tsa'tinumqe a'nō pañqawnuma: Ima tahtaqt God Sus'oveqnihqat tumal'aymatu; nihqe itam hin ayo nōñakniqat itamuy āwintota, kitinuma.

¹⁸ Nihqe pam wūhakis tālat añ yan hiñqawnumq, Paul puht-semokqe, namtökt, hikwsit aw pañqawu: Nu Jesus Christ natñwaniyat aw yankañw ūmi pañqawni: Put añqw yámakuu, kita. Noqw pahsat pay hikwsi put añqw yama.

19 Noqw put himuy'yuñqam nanaptaqe, kurs hin puma pāpu put atsviy yesni. Nihqe òviy puma Paul Silas enañ ñuayaqe, kisonmi momñwituy amumi pumuy lölökinyuñwa;

20 Nihqe momñwituy amumi wikvayaqe pañqawa: Ima tāqat Jew-sinomnikañw itahkitsokiy ep sinmuy qalomáhintsahsanhqe, sóontsahtsana;

21 Nihqe nāp tuwiy tūtutuqayna. Noqw pi itam Rome añqw sínomnihqe, soon put kwusuye', añ hinwisni,

22 Noqw sinom suhpantaqam ayaiwtaqamuy amuhpewi hoñva; noqw momñwit pumuy amuhpa' yuwsiyamuy tsiht-siktotat, pumuy kohot akw wuvahtotaniqat pañqawa.

23 Noqw òviy puma pumuy wūhakis wuvahtotat, sivikimi tūvayaqe, sivilalwaqamuy oyi'taqa pumuy qaōwítavi'taniqat aw pañqawa.

24 Noqw yan put pas qaōwítutaptotaqw, òviy pam pumuy pas yūmoq pánahqe, siviawiwat añ porom'iwtaqat añ pumuy kukyamuy hūrs tañata.

25 Noqw tōkilnasaveq Paul Silas amum nāwaknaqe, God aw tayawinpit tawlawu, noqw sivilalwaqam nanapta.

26 Noqw nāt puma panyuñqw, pay tutskwa tayayativa, pu sivikit qaqatspiat pīwu. Noqw, pahsat pay sohsovik hōtsíwa hōtsíltotiqw, sohsokmuy somiam rupamhtoti.

27 Noqw sivilalwaqamuy oyi'taqa tātayhqe, sivikit añ hōtsíwyuñqw túwahqe, pahsat as pay nāninaniqe sipwuvahpiy hórokna, sivilalwaqam watqaqat wūwaqe òviy'o.

28 Noqw Paul aw tsa'lawhqe pañqawu: Um qa nāhintsanni; pay itam sohsoyam yepya.

29 Pahsat pu pam qōhit tuhtuy'qe amumiq supkiqe, tururu-tikañw, Paul-nit pu Silas pumuy amutpiq nātuva;

30 Nihqe pam pumuy añqw hóroknaqe amumi pañqawu: Tāqatu, ya nu hinhte' ayo yámakni?

31 Noqw puma aw pañqawu: Tutuyqawhqat Jesus Christ aw um tuptsiwani; nen um ayo yámakni, pu uhtim pīwu.

32 Pu puma put aw Tutuyqawhqat lavaiyat yuaata, pu sohsokmuy kīyat ep yesqamuy amumii.

33 Noqw pam ep mihikq, hísatniqw paniwhtiqw, pahsat pay pumuy wikqe haqe' wuvahtiwHQat añ pāhoma, nit pahsat pay kūyit akw tuvoylati, pam'i, pu tīmatu.

34 Noqw pam pumuy kiy ep wikvaqe, amumi tunösvoñahata; nihqe puma sohsoyam God aw tūtuptsiwaqe hahlayya.

35 Noqw tālawvaqw momñwit sivilalwaqamuy oyi'taqat aw solāwamuy ayatotaqw, pañqawa: Pay um tāqatuy mātapni, kitota.

36 Noqw sivilalwaqamuy oyi'taqa Paul aw pañqawu: Yaw uma mātaviwniqat òviy momñwit hakimuy añqw ayatota; òviy

uma yámake', qahin unañway'kañw ahpiyni.

³⁷ Noqw Paul pumuy amumi pañqawu: Puma itamuy Rome añqw sinoiwtaqamuy qa tūviwtaqamuy nuhtutpik wu-vahtotat, sivikimi tūvayakañw, ya puma yephaqam itamuy nanauyve hóroknayaniqey anyuñwa? Sóoni; nāp añqwye', itamuy hóroknayani.

³⁸ Noqw solāwam momñwituy amumi it tūawvayaqw, puma kurs Rome añqw sinoiwtaqatniqw puma nanaptaqe nēnem tusitota.

³⁹ Nihqe ōviy puma amumi ōkihqe, pās amumi yuaaykuyaqe, pañqw hóroknaya; nihqe puma kíñaqw ahpiyniqat amumi naokiway'yuñwa.

⁴⁰ Noqw puma sivikiñaqw yamakt, Lydiat kīyat aw paki; nihqe pep tuptsiwni'yuñqamuy amumi yórikqe, pumuy ōqalat, amuñaqw ahpiy'o.

17

In Thessalonica

¹ Noqw puma Amphipolis-nikañw pu Apolloniat añ kuyvaqe, Thessalonocat ep pitu; noqw pep Jew-sinmuy tsotsvalkiam wunu.

² Noqw Paul tuwiy anhtiye pumuy amumi pákihqe, pāyis nasuñwintalōñnit añ pumuy amumum tutuvenit añqw yuaata.

³ Nihqe pas Christ kurs hin qa okiwsaniwniqat, pu moki-wuy añqw ahoy tātayniqat pam amumi yuaataqe pañqawlawu: Nu it Jesus umumi yuaata pam hapi Christ, pam kitalawu.

⁴ Noqw haqawat tūtuptsiwaqe, Paul-nikañw pu Silas pumuy amumumtoti, pu Greek-sinom Jew-sinmuy amún tuptsiwni'yuñqam amuñaqw wūhaknihqamu, pu momoymuy pavansinmuy amuñaqw qa tsa'ya.

⁵ Noqw Jew-sinom qa tuptsiwni'yuñqam qa tsuyhtiye, hakimuy qa hihta a'pituy qahopihtuy nāmi tsovalaya. Noqw puma kīve sohsokmuy sinmuy nāwahoynyaqe, Jason kīyat aw kihpokyaqe as ayaiwyuñqamuy sinmuy amumi ipwayaniqey tuwantota.

⁶ Nit puma pumuy qa tutwaqe, Jason-nit pu haqawatuy tuptsiwni'yuñqamuy kīve momñwituy amumi lōlōkinyuñwa tsa'tikahkañwo: Hakim tūwaqatsit ep qatsit tahkuknayaqam kurs pew pu' ōki.

⁷ Noqw Jason pumuy pās oya. Ima sohsoyam Caesar tutavoyat ehpewi hintsatska; yaw hak suhka mónwinihqat pañqaqwa, yaw hak Jesus.

⁸ Yan puma hiñqaqwaqw, sinom kīve momñwituy amumum it nanaptaqe hin unañwtoti.

⁹ Noq̄w Jason suñwámuy amumum sivaoye', put akw puma mātaviwyaníqat momñwit pumuy amuñem pan yukuya. Noq̄w puma put ömahtotat, pumuy mātapyá.

In Berea

¹⁰ Noq̄w pahsat pay tuptsiwni'yuñqam míhikiwtaq̄w, Paul Silas enañ Bereat aq̄w hōnaya. Noq̄w puma epeq pítuhqe, Jew-sinmuy tsotsvalkiyamuy aw paki.

¹¹ Noq̄w ima sinom Thessalonicat ep sinmuy qa amuntotit, nāqavo tutuvenit añ puritota, su'qawkahkañw lavayit kwusuya, mātaq̄pi kurs ñi himu pas antsa pantaq̄w nanaptaniqe öviy'o.

¹² Noq̄w öviy puma wūhaknihqam tūtuptsiwa, pu añ Greek-sinmuy amuñaq̄w momoyam pavansinom qa tsa'ya, pu tahtaqt pīwu.

¹³ Noq̄w yaw Paul Bereat ep God lavaiyat yuaataq̄at Thessalonicat ep Jew-sinom nanaptaqe, pay piw pañsoyaqe, sinmuy hin unañwtoynaya.

¹⁴ Noq̄w pahsat pay tuptsiwni'yuñqam Paul pātuwaq̄atsit añhqe haq̄ami taviya. Noq̄w pay Silas Timotheus amum hāk pep huruhti.

¹⁵ Noq̄w Paul wikyaq̄am put Athens epeq wikvaya; noq̄w yaw Silas Timotheus amum put aq̄w kaktayniq̄at Paul pumuy amumi tutaptaq̄w, puma pañq̄w ahpiyya.

In Athens

¹⁶ Noq̄w Paul Athens epeq pumuy nuhtaykañw, navotq̄ pas sinom híhihtuy wutsit aw nāwakinwisqey aw-sa yuki'yuñq̄w, pas pam unañwpeq qahahlayhti.

¹⁷ Nihqe öviy pam tsotsvalkive Jew-sinmuy amumum híhihta nātuvinlawu, pu Jew-sinmuy amún tuptsiwni'yuñqamuy amumuma, pu nāqavo kísonve put aw ökiwtaq̄amuy amumuma.

¹⁸ Noq̄w haq̄awat hihta añ wuwni'yuñqam Epicureas lavaiyat ñuy'yuñqam-niq̄w pu Stoic-sinmuy lavaiyamuy ñuy'yuñqam Paul aw lavayhtoti. Noq̄w haq̄awat pañqaq̄wa: Ya i' hak himu qalaváyhtuwi'taqa as hiñqawlawu? kitota. Noq̄w haq̄awat pañqaq̄wa: I' sumataq̄ sinom hihta alönöt aw nāwakinwisniq̄at tūtutuqayna, kitota, pam pumuy amumi Jesus yuaataq̄w öviy'o, pu sinmuy ahoy yesvaniq̄ata.

¹⁹ Noq̄w puma put ñuayaqe, Areopagus epeq wikvayaqe, aw pañqaq̄wa: Ya soon itam uñ hihta puhututuqayhpit yuaataq̄at aw tūqayyuñwñi?

²⁰ Pas um hihta alönöt itamumi yuaata. Noq̄w öviy as itam ñi' hímunihqat nanaptaniqey nānawakna.

21 (Pas pi Athens ep sinom, pu hāhaqaqw sinom amumi ökiwtaqam, puma qa hihta a'pitu; panis hakiy hihta āawnayanıqey, pu hihta nanaptanıqey-sa tunatyawyuñwa).

22 Pahsat pu Paul Mars tsomoyat epeq nāsaveq wunuptut pañqawu: Uma Athens ep tahtaqtu, pas kurs uma sohsok hihta nāwakintiwhqat kaptsi'yuñwa.

23 Oviypi nu añ waynumkañw, uma hin hihta añ nāwakinwisqat añ taymaqe, haqam tūtuskat añ yan pey'taqat nu aw yori: IT HAKIY ITAM QA TUWI'KAHKAÑW AW NAWAKINTOTAQAT EÑEM'I. Noqw öviy uma hakiy qa tuwi'kahkañw aw nāwakintotaqat nu umuy āawnani.

24 I' hapi God tūwaqatsit yuku, pu put añ sohsok hihta hinyuñqata; pam hapi öveqatsit-nikañw pu tūwaqatsit aw mónwinihqe, kīkihut sinot māyat akw yukiwyuñqat qa añ ki'ta.

25 Oviy soon hak may akw hihta ep put paañwani; pi pam qa hihta haqni'ta, piw may akw pi pam sohsokmuy sinmuy qatsit huylawu, pu hikwsita, pu sohsok hihtaa,

26 Nihqe pam sopkawtaqamuy nanapwatuy sinmuy sūk wuñwat añqw yuku, ahsupoq tūwaqatsit añ yesniqat öviy'o; nihqe haqam qatsivaptuyanıqat, pu tūwaqatsit añ haqami pahsavo yesniqat añwu pay pās yuku,

27 Puma Tutuyqawhqat hepyanıqat tunatyawkañwo. Hisnen may akw put hepye' tutwani, pay as pi pam sohsokmuy itamuñaqw qa yāpo.

28 Pi itam put atsviy tāyuñwa, pu poninitota, piw yēse. Oviypi haqawat pas nāp umuñaqw yēwalalwaqam ura pañqaqwa: Pay itam piw put ahpiy aniwhti, kitota.

29 Noqw öviy hapi itam God ahpiy aniwhtiqe, soon pi itam pam hak pas hımunikañw, hihta sikavalasivat, sen qōtsāsivat, sen owat añqw yukiwhqat antaqat pan wūwantotani. Pam sinot tuhisayat, pu wuwantuwiyat ahpiy yukiwtaqat qa pan wūwantotani.

30 Noqw pay God yūpahaqaqw yan nāstanavotit añ hinwisqamuy hintsakpiyamuy qa aw tunatyawta. Nikañw pu' hapi pam sohsokmuy sinmuy sohsovik yesqamuy amumi tutaptaqe, qaantunatyay añqw lasyanıqat amumi pas pañqawu.

31 Pi pam hisat sinmuy amuñem hin yūkuniqey pay tokiltaqe, hakiy tāqat put eñem suan yūkuniqat aw pay tavi. Nihqe pay pas pam soon qaantanıqat sohsokmuy navotna, mokiwyu añqw put ahoy tātaynaqee.

32 Noqw puma ahoy yesvaniwnıqat nanaptaqw haqawat tutsıwhiñqaqwa; noqw pētu pañqaqwa: Pas ason itam it yantaqat ūñaq w piw nanaptani.

33 Yantaqat atsve pu' Paul pumuy amuñaqw ahpiy'o.

³⁴ Noq̄w pay haq̄awat tahtaqt̄ put̄ qā mātapyaqē tūtuptsiwa. Noq̄w panhtotiq̄amuy amuñaq̄w hak̄ Dionysius yan mātsiwa, Areopagus epeq̄ momñwituy amuñaq̄'ö, noq̄w hak̄ wuhti Damaris yan mātsiwhq̄a; noq̄w pū piw̄ p̄etū pumuy amumuya.

18

In Corinth

¹ Yantaq̄at̄ atsvē pu' Paul Athens añq̄w ahpiynihqē, Corinth ep̄ pitu.

² Nihqē pep̄ pam hakiy Jew-sinot Pontus-tutskwat ep̄ tihtiwhq̄at̄ Aquila yan mātsiwhq̄at̄ tuwa. Pam hak̄ p̄ūnat̄ nōmay Priscillat̄ amum Italyt̄ añq̄w pitu, hak̄ Claudius sohsokmuy Jew-sinmuy Rome añq̄w ahpiyyaniq̄at̄ amumi pañq̄awhq̄ öviy'o. Noq̄w Paul pumuy amumi pitu.

³ Nihqē pam pumuy tumaltuwiyamuy tuwi'taq̄e, amumum huruhtiq̄e, amumum tumalay'ta; puma mötsápk̄it̄ tumaltuwi'yuñwa.

⁴ Noq̄w pam añsakis nasuñwintalönvaq̄at̄ ep̄ tsotsvalkive yuaatañwu; nihqē Jew-sinmuy, pū Greek-sinmuy tuptsiwna.

⁵ Noq̄w Silas Timotheus amum Macedoniat̄ añq̄w pituq̄w, Paul pan unañwtiq̄e, pay Jesus pas antsa Christ-nihq̄at̄ Jew-sinmuy amumi pan yuaataq̄ey aw-sa yuki'ta.

⁶ Noq̄w pay puma ehpewhtotiq̄e, aq̄w nānap̄ hiñq̄aq̄waq̄w, pam yuwsiy tsatswit, amumi pañq̄awu: Kurs uma sūlawhte', uma pas nāp̄ put̄ ep̄ tukopniwyani. Soon God nuy tukopnani, umuhq̄atsiy ep̄'e; yahpiy hapi pu' nū qa-Jew-sinmuy amumi yuaatani.

⁷ Pū pam pañq̄w ahpiynihqē, hakiy Justus yan mātsiwhq̄at̄ God aw nāwakinmaq̄at̄ kiyat ep̄ pitu; put̄ hakiy kīat̄ tsotsvalkit̄ aw pikta.

⁸ Noq̄w hak̄ tsotsvalkive mohpeq̄ moñwi Crispus yan mātsiwhq̄a, sohsokmuy timuy yankañw, Tutuyq̄awhq̄at̄ aw tuptsiwa. Noq̄w kaysiwhq̄am Corinth ep̄ ki'yuñq̄am nanap̄taq̄e, tūtuptsiwaq̄e, kūyit̄ akw tuvoylatoti.

⁹ Pahsat̄ pū Paul mihikq̄ tuawyorikq̄, Tutuyq̄awhq̄a put̄ aw pañq̄awu: Ūm̄ qā hihta mamq̄ast̄ yuaatani; um uhlavayiy qā ñuy'tani.

¹⁰ Nū ūmuma; noq̄w soon hak̄ un̄ hintsannik̄ ūmi may'tani. Pi nū kaysiwhq̄amuy kīve sinomuy'ta.

¹¹ Noq̄w öviy pam sūkw yahsañwuy-nikañw añq̄w navay mūmuyawhtuy aw pahsavo God lavayiyat̄ pumuy tutuq̄aynat̄-inuma.

¹² Noq̄w Gallio Achiat̄ ep̄ moñw'iwtaq̄w, Jew-sinom sun unañwtotiq̄e, Paul ñuayaq̄e haq̄am hin yukiltiñwuq̄at̄ kihut̄ pañso put̄ wikya,

13 Pañqawkahkaño: I' hin tutaptiwhqat qa panwat God aw nāwakintiwniqat sinmuy amumi ö'qala.

14 Noqw Paul as lavayhtiniqey anhti qw, Gallio Jew-sinmuy amumi pañqawu: Pay pi as himu haqam pas qa súantakañw, qahopihintaqw, soon nu umumi qa unañwtapni, uma Jew-sínomu.

15 Nikañw kurs pay uma lālavayit, pu nānatñwanit, pu umuh-tutavoy ep hintsatske', pay uma nāp put hin yukuyani; pay nu soon put pantaqat aw hintsakni.

16 Pam kitat, haqam hin yukiltiñwuqat kihut añqw pumuy lālayi.

17 Pahsat pu sohsoyam Greek-sinom hakiy tsotsvalkive moñwit Sosthenes ñuayaqe, haqam kive hin yukiltiñwuqat atpip put wuvahtota. Noqw Gallio iit ep qa hin unañwti.

The Return to Antioch

18 It atsve pu' Paul pep wūyavo qatut, añ tuptsiwni'yunqamuy mātap, pañqw Syriat aqw'a. Noqw Priscilla-niqw pu Aquila puma put ámuma. Noqw pam pi Cenchreat ep tal'arilti, pay hihta ep God aw pasiwniyat añ ruhpaq öviy'o.

19 Noqw pam Ephesus ep pítuhqe, pumuy pep mātavi; nit pam pas nāp tsotsvalkimi pákihqe, pep Jew-sinmuy amumum nātuvihvewat yuaata.

20 Noqw as pam pumuy amumum wūyavo qátuniqat puma nānawaknaqw, pam qa nakwhaqe,

21 Pañqw ahpiynikañw, pumuy öqalaqe pañqawu: Pay nu pas Jerusalem epeq nōviwniqat aw pitutoqat soon qa pepeq hinhtini. Nikañw pay nu ason soon amumi ahoy qa pítuni, God pan inuñem yuki'taniq'ö; pu pam Ephesus añqw pāvaqe ahpiy'o

22 Nihqe pam Caesareat ep pitut, Jerusalem aqwnihqe, Jesus aw tōnawtaqamuy amumi yuaaykut, pahpiy Antioch aqw'a.

23 Pu pam pep hihsavo qatut, pañqw ahpiynihqe Galatiat, pu Phrygiat añ ahsupoq pās nānañumo añ kuyva, sohsokmuy tuptsiwni'yunqamuy öqalanmakañwo.

Apollos in Ephesus and Corinth

24 Noqw hak Jew-sino Apollos yan mātsiwhqa, Alexandriat ep tihtiwhqa, Ephesus ep pitu. Pam hak pās hopi, nihqe tutuvenyukit añ a'nö tuwi'ta;

25 Pu Tutuyqawhqat tunatyayat añ pās tuwi'vaqe, Tutuyqawhqat añqw hihta hintaqat pas qa nātusi'taqe tūtutuqayna; nikañw pay pam John ahpiy kūyit akw tuvoylat hintsatskiwhqat-sa navoti'ta.

²⁶ Nihqe pam pas qa nánahtsopkañw tsotsvalkive yuaativa. Noqw Aquila Priscillat amum put aw tūqaytaqe put wikqe, pahsat pu God tunatyayat put pas suan āawna.

²⁷ Noqw pam Achaiat aqwniqey unañwtiqw, Ephesus ep tuptsiwni'yuñqam pepeq tuptsiwni'yuñqamuy amumi pēnayaqe, puma put pās taviyaniqat amumi pañqaqwa. Noqw pam pítuhqe, núokwat ahpiy pumuy amumi a'nō unañwtavi,

²⁸ Pi pam nuhtutpik Jew-sinmuy qaōwítuptsiwna; nihqe pay Jesus pas antsa Christ-nihqat tutuvenyukit añqw pumuy amumi mātaktima.

19

Paul in Ephesus

¹ Noqw Apollos nāt Corinth epniqw, Paul Antioch añqw tutskwava hinmakañw, Ephesus ep pítu; nihqe pep hakimuy tuptsiwni'yuñqamuy túwahqe

² Amumi pañqawu: Uma tūtuptsiwaqe, ya Qahováriwtaqat Hikwsit makiwya? Noqw puma aw pañqaqwa: Itam Qahováriwtaqat Hikwsit hákiyniqw pas put qa ñas'ew nanapta.

³ Noqw pam pumuy amumi pañqawu: Noqw uma hinoqw kūyit akw tuvoylatiwya? Noqw puma pañqaqwa: Ura John sinmuy kūyit akw tuvoylata. Noqw ōviy itam pay pan piw tuvoylatoti.

⁴ Pahsat pu Paul pañqawu: Ura John pas antsa sinmuy kūyit akw tuvoylata, puma nāp tunatyay añqw lasyaqat tu-awí'taniqee. Nikañw piw puma Jesus Christ put añk pítuniqat aw tūtuptsiwaniqat pam amumi pañqawu.

⁵ Noqw puma it nanaptaqe, Jesus natñwaniyat añ kūyit akw tuvoylatoti.

⁶ Noqw Paul pumuy amumi may akw matyawhq, Qahováriwtaqa Hikwsi amumi pítu; noqw puma himuhkwa yuaativayaqe, God eñem yuaatota.

⁷ Noqw puma tahtaqt pakwt lōq sihkay'taqat pahsa'haqamya.

⁸ Noqw Paul tsotsvalkimi pákihqe, payhkomuy múmuyawhtuy añ God moñwtunatyayat qa nánahtsopkañw yuaataqe, pumuy tuptsiwna.

⁹ Noqw haqawat töhsaptotiqe, qa tūtuptsiwa; nihqe it pūhut pōhut nuhtutpik qalomáyuaativayaqw, Paul pumuy amuñaqw ahpiynihqe, tuptsiwni'yuñqamuy tsamkañw, hakiy Tyrannus tutuqayhkiyat ep nāqavo pumuy amumum put yuaata.

¹⁰ Nihqe pam lōq yahsañwuy pahsavohaqam pep pantsaki; noqw ōviy sohsoyam Asiat añ yesqam Tutuyqawhqat Jesus Christ lavaiyat nanapta, Jew-sínomu, pu Greek-sínomu.

The Sons of Sceva

11 Noqw God Paul māyat ahpiy hihta pas qa paysoq kātatahpih hintsaki.

12 Noqw ōviy hakiy hihta akw tūtuyhq, hak Paul aňqw hōhōnhpit, sen nanamokpit tūtuyhqat aw taviqw, tūya put mātapñwu. Pu kaysiwhqam qalomáhihikwsim sinmuy amuñaqw nōña.

13 Pahsat pu hakim pōvost Jew-sinom yaktaqam qalomáhihikwsimuy akw tuyqawiwyuñqamuy amumi Tutuyqawhqat Jesus natñwaniyat tuñwáyaniqey anhtotiqe pañqaqwa hihikwsimuy amumii: Itam Jesus Paul ahpiy yuaatiwhqat aw yankañw umuy mēwaya, kitota.

14 Noqw hak Jew-sino God awwat momñwituy amuñaqw mohpeqñihqa Sceva yan mātsiwhqa tsañe' tiyotimuy'taqw, puma piw panhtoti.

15 Noqw qalomáhihikwsi rohomhtiqe pañqawu: Nu Jesus tuwi'ta, pu nu Paul tuwi'ta; noqw ya uma hakim hihtuu?

16 Noqw tāqa qalomáhihikwsit akw tuyqawiwtāqa pumuy amumi tsoomhtiqe, áñwutaqe, pumuy a'nō hintsana. Noqw puma qa yuwsí'kahkañw, tūhototikahkañw, put apyeve kīñaqw watqa.

17 Noqw Ephesus ep Jew-sinom pu Greek-sinom sohsoyam it nanaptaqe maqastoti. Noqw Tutuyqawhqat Jesus natñwaniyat pas kapsitiwa.

18 Noqw kaysiwhqam tuptsiwni'yuñqam ōkihqe, nātuhtualyaqe hintsakpiy pohtañwnaya.

19 Pu ōviy piw kaysiwhqam pumuy amuñaqw tuhisay hintsatskaqam tutuveniy tsovalayaqe, sohsokmuy sinmuy amutpik put taqtsokya. Noqw puma hihkayat pohtoy-layaqw, kurs lōp sunat aňqw pakwt sihkay'tasikip sōmorit pahsa'haqam sīvat hihkay'taqat aqw pitu.

20 Yan God lavaiyat a'nō ōqawi'maqe, aňqe' sinmuy amuhpa' kúrukma.

The Riot in Ephesus

21 Yantaqat atsva pu' Paul pay ason Macedoniat-nikañw pu Achaiat pumuy aň kuyve', pep pu' Jerusalem aqwniqey Hikwsit ahpiy tunatyalti, pañqawkañwo: Ason nu pepeq pite', put atsve pas pay soon piw Rome qa aqw pohtani.

22 Pu ōviy pam löqmuy put aw unañwtavi'taqamuy Macedoniat aqw hōna, Timotheus-nit, pu Erastus púmuyu, nit pay pam hāk Asiat ep hihsavo huruhti.

23 Noqw ephaqam it yañ pōhut ep a'nō hintsatskiwa.

24 Hak tāqa Demetrius yan mātsiwhqa, qōtsásivat siplawhqa, Dianat kiyat anyuñqat hiñsakwhohyat qōtsásivat aňqw yukulawhqe, put tumaltuwi'yuñqamuy a'nō kāhaktotoyna.

25 I' hak pumuy-nikañw, pu amún hintsatskaqamuy sūmi wánwayhqe, amumi pañqawu: Tahtaqtu, uma navoti'yuñwa; itam it yan tumalat ahpiy hihta tuway'numya.

26 Pu uma piw añ taykahkañw navoti'yuñqw, qa Ephesus ep-sa-nit, pas pēp sohsovik Asiat añ ahsupoq i' Paul kaysiwhqamuy tuptsiwnaqe, lasna pañqawkañwo: Yaw hih-tuy aw nāwakintiwyaqam sinmuy māyamuy akw yukiwyuñqam pay qa pas antsa hihtuu.

27 Noqw ōviy ka itahtumala qahaqamhtini, pu it Dianat aw nāwakintiwhqat kīat piw qahaqamhtini. Noqw aw itam yan-wisqa qahimuniwhtini. Pi Asiat ep sinom-niqw pu sohsoyam tūwaqatsit añ yesqam put hapi aw nāwakintota.

28 Noqw puma put nanaptaqe pavan pas itsívutotiqe pañqaqwa: Pay pas Ephesus ep qátuhqa Diana a'nō hímuu, kitota.

29 Noqw kīve sinom sohsoyam Gaius-nit, pu Aristarchus űuaya, Macedoniat añqw tāqatuy Paul amum waynumqamuyu; nihqe pumuy wikkañw, wukotsotsvalkimi sun unañway yuhtu.

30 Noqw Paul as sinmuy amumi pákiniqw, tuptsiwni'yuñqam put qa naqwhanaya.

31 Noqw hakim Asiat ep pavansinom Paul kwatsmat put aw hakimuy hōnayaqw, pay pam ahpami qa unahintsakniqat pañqaqwa.

32 Noqw haqawat yanwat hiñqaqwa, pu pētu panwat sutske'wat hiñqaqwa; pas sinom hintsatskaqey qa navoti'numya, noqw suswuhagnihqam hihta ōviy tsovaltiquey qa navoti'yuñwa.

33 Noqw Jew-sinom hakiy Alexander momi taviyaqe, pam lavayhtiniqat puma aw ōqaltoti. Noqw pam sinmuy amumi māmasaqe, as nēñem hin lavayhtini.

34 Noqw kurs pam Jew-sínoniqw puma māmatsyaqe, pah-sat tāwat añqe lōs qōniltiqat pahsavohaqam sūsaq sáakmaqe pañqaqwa: Pay pas Ephesus ep qátuhqa Diana a'nō hímuu.

35 Noqw kīve tutuven'aya sinmuy uyiwaqe, amumi pañqawu: Ephesus ep tahtaqtu. Ephesus ep sinom it pas pavan Dianat pas hihta'yuñwa, pu put an sōniwhqat Jupiter añqw posqata. Noqw qa hak qa put navoti'ta.

36 Soon pi hak haqam put aqw hiñqawniqat uma navoti'yuñqe, pay uma qa pas hiñqaqwanikahkañwo, nen qa hihta pay an'ewakw hinhtotinikañwo.

37 Taq uma imuy tāqatuy pew wikvaya. Noqw puma pas āantsawat kīkihut qa hovalanta, piw aw umuhyantaqay Dianat aqw qa hiñqawu.

38 Pay pi ason kurs Demetrius-niqw, pu put amum sūp

tumalay'yuñqam hakiy aw hihta ep hinyuñwniqw, pay pi moñwkive himu hin yukiltiñwuqat aw hötsi, pu momñwit eñem hihta ep hoñqam yēse; pay ason puma pep hihta ep nēnehpewi hiñqaqwani.

³⁹ Ason pi kurs uma hihtawat pas nātuviniñlalwaniqw, pay ason hisat tsovaltiñwuqey ep tsovaltiqw, pep pam ason hin yukiltini.

⁴⁰ Taq ka itam pu' a'nō hiniwhitiqat ep tūviñtiwyaniqey aw unahinhototi, kurs itam hihta aw yankahkañw, pu yep yanhaqam hinhtotiqey pañqaqwaniqee.

⁴¹ Yan pam lavayhtit, pep tsovawtaqamuy mātavi.

20

To Macedonia and Greece

¹ Noqw a'nō hiniwhitiqat añ ruhpaqç, Paul tuptsiwñi'yuñqamuy wánwayhqe, öqalát, mavoktat, pañqw Macedoniat aqw nakwsu.

² Pu öviy pam pañ ahsupoç nakwsuqe, pumuy pavan öqalanmakañw, Greece ep pituhqe,

³ Pep payhkomuy mūmuyawhtuy añ qatu. Noqw as pam pāvaqe Syriat aqwniniqw Jew-sinom put moqmani'yuñqw, pay pam Macedoniat añ ahoy aqwniqey wūwa.

⁴ Noqw hak Bereat añqw tāqa Sopater put amum Asiat aw'i, noqw Thessalonikat ep sinmuy amuñaqw hak Aristarchus, pu Secundus, noqw Derbet añqw Gaius, pu Timotheus, pu Asiat añqw Tychicus-niqw pu Trophimus.

⁵ Ima pay itamuhsavoyaqe Troas ep itamuy nuhtayyuñwa.

⁶ Noqw qapekén'oyiwhput nōviwhqat añ ruhpaqç, itam Philippi añqw pāvaqe hoyoyokuyaqe, tsivot talq Troas ep pumuy amuñk pitu; noqw itam pep tsañe' tālat añ yēse.

Paul's Last Visit in Troas

⁷ Noqw Sundayt aw pituqw, tuptsiwñi'yuñqam pölavikit yóñoyhtotaniqe sumitsovaltiqw, Paul qāvo ahpiynikañw, pumuy amumi yuaataqe, tōkilat nāsamiq pahsavo yuaata.

⁸ Noqw puma tupatsveq tsovawtaqw, pepeq qōhiwyuñwa.

⁹ Noqw hak tiyo Eutychus yan mātsiwhqā poksöve tsokiwkañw huruvuwva; noqw pas Paul sutsépyuaataqw, pam qaunánwtalawvaqe, payhp natsve kihut añqw posq, puma put sūmokq put tsöpahtota.

¹⁰ Noqw Paul aqw hawhqe, aw suqtuptut, mavoktaqe, nuhtumi pañqawu: Pay uma qa hin unañway'yuñwñi, pay pam nāt tayta.

¹¹ Pu öviy pam ahoy aqw wupqe, pölavikit yóñoyhtat, añqw nöst, ahpiy piw nāto tālawvaniqwsavo yuaata; nihqe pañqw pu ahpiy'o.

12 Noqw puma tiyot taytaqat wikvayaqe, suyan unañwtoti.

From Troas to Miletus

13 Noqw itam añwu pay pākihut awyaqe, pāvaqe Assos awya, pay ason itam pep Paul panayaniqey wūwankahkañwo, pan pam yukuqw òviy'ò, pam aqw nāpniqey wūwaqee.

14 Pu òviy pam Assos ep itamumi pituqw, itam panayaqe, Mitylene ep òki.

15 Pañqw pu itam pāvaqe ahpiyyaqe, qavönvaqw Chios aqlavo òki, nihqe Trogyllium ep huruhtoti; nit pu qavönvaqw itam Miletus ep òki,

16 Paul pay Ephesus ehpeq yūmosaniqey nāwaknaqw òviy'ò; pas as Asiat ep söwhtiniqey qa nāwakna, taq as hin pasiwtaniqw, pam Pentecost talöñniyat ep Jerusalem épeqniqey òviy kaktayi.

Paul's Farewell Speech to the Elders of Ephesus

17 Noqw pam Miletus añqw Ephesus aw hakimuy ayataqe pep Jesus aw tōnawtaqamuy wukw'aymuyatuy wāñwayi.

18 Noqw puma òkiqw pam amumi pañqawu: Pay nu hisat Asiat ep pítuhqe, pahpiy yūmosa umumum hin qátuhqat uma navoti'yuñwa.

19 Nu qa kwivi'nañway'kañw okiw pakkañw Tutuyqawhqat enem tumalay'ta, Jew-sinom inumi hepyaqe, nuy moqmani'yuñq'ò.

20 Pu uma hihta akw moñvastotiniqat nu qa hihta umumi kakhawnat, umuy put āawna; nihqe ura nu umuy nuhtutpik tutuqayna, pu kīnawita.

21 Nihqe nu Jew-sinmuy amuminikañw, pu Greek-sinmuy amumi lalvayhqe, tunatyay añqw lasye' God aw namtökyaniqat amumi pañqawlawu, pu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ qapēvewnayaniqata.

22 Noqw meh, Qahováriwtaqa Hikwsi nuy pan unañwtoynaqw, nu Jerusalem aqw hoyhta, hin pepeq hintsaniwniqey qa navoti'kañwo.

23 Pay panis pi Qahováriwtaqa Hikwsi ahsupoq kitsókinawit nuy āwinma, yaw nu sivihipit, pu kānanvotpit aw pítuniqata.

24 Nīkañw pay qa himuwa i' nuy hin unañwtoyna. Piw nu iqatsiy qa nēnem kakhawna, pas pay nu okiw hahlaykañw inuñem pöhtavit añ kuyvaniqey òviy'ò, Ura Itahtutuyqawhqay Jesus nuy God núokwayat tuawi'taniqat aw ayata. Noqw òviy nu put hintsakniqey pas kwanwtoya.

25 Noqw taa, pew pahsavo nu sohsokmuy umuhpa' God moñwtunatyayat yuaatinuma. Noqw yahpiy haqahpiy uma soon pāpu inumi yórikyaniqat nu navoti'ta.

26 Oviy uma it tālat ep inumi nanaptani: Nu hapi qa hakiy qatsíyat ep tukopniwta.

27 Pi nu qahaqam pay qa suhtaqhinkañw God tunatyayat umuy sohsok āawna.

28 Oviy uma nānami tunatyaltotini, pu sohsokmuy God aw tōnawtaqamuy amumii; uma hapi pumuy amumi tunatyawyuñwniqat ōviy Qahováriwtaqa Hikwsi umuy pumuy amumi oya, uma God aw tōnawtaqamuy nopni'yuñwniqat ōviy'o; pam pumuy pas nāp uñway akw tui.

29 Pi nu navoti'taqw, nuy ahpiyniqw, hakim kwēkwewhtuy amún qa nun'okwat umumum namiqwrilitini; nen kanelmuy qa pētotani.

30 Pu híkispí pas nāp umuñaqw haqawat hoñve', qasuantaqat lavayit akw nāmi sinototani.

31 Oviy uma tunatyawyuñwni, nen it u'ni'yuñwni; ura nu payhkomuy yahsañwuy añ mimhikqat pu talōñwintiwhtat añ okiw pakkañw umuy u'nantoynaqe qa qé'iwma.

32 Noqw taa, isinomu, nu hapi umuy God aw mātavi, pu núokwlvayiyat aw'i. Pam hapi umuy wuñwnaniqey aw ōqala, pu umuy hihta máqaniqeyu, sohsokmuy sinomuy énañ'a.

33 Nu hapi qa hakiy sīvayat tuñlay'ta, pu yuwsiyata.

34 Owi, uma nāp navoti'yuñqw, ura nu imay akw tumalay'taqe hihta tuway'numa, nēñem'i, pu inumumyaqamuy amuñem'i.

35 Pi nu sohsok umumi mahtakna, hin uma tumalay'yuñwe', añ ōokiywaqamuy amumi unañwtapyaniqata, pu Tutuyqawhqat Jesus lavayiyat u'ni'yuñwniqata; ura pam pañqawu: Hak hakiy hihta máqahqa pam hihta ōmahtaqat epnihqe pas hahlayni.

36 Yan pam lavayhtit, tamōtswunuptut, pumuy sohsokmuy amumum nāwakna.

37 Noqw puma okiw sohsoyam tsaykuqe, Paul kwapkaqe, mamavokyakahkañw tsōnantota,

38 Soon pāpu puma put aw yórikyaniqey ep pas qa hahlayhtotiqe ōviy'o; nihqe pahpiy puma put amum pākihut awya.

21

Paul Goes to Jerusalem

1 Pu ōviy nawis'ew itam pumuy amuhpiynihqe, itam yūmosa Coos aqwya, pu qavoñvaqw Rhodes aw'i; nit pañqw pu itam Patarat aqwya.

2 Noqw itam pākihut Pheniciat aqwnihqat tutwaqe, put aqw yayvat, pāvaqe hoyoyokuya.

3 Noqw itam Cyprus tutwaqe, suyvaqe ehpeq yūmosaya; nihqe Syria-tutskwat ep Tyre ep huruhtoti, pep pākihu hoiy óyaniqw ōviy'o.

4 Noq̄w itam hakimuy tuptsiwni'yuñqamuy tutwaqe, tsañe'sikis t̄alat añ pep yēse. Noq̄w pay Paul Jerusalem qa aqwniqat puma Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy put aw pañq̄aqwa.

5 Noq̄w ōviy itam pahsavohaqami yest, pahpiy haqamiyaqey aq̄wya; noq̄w puma sohsoyam nōmamuy pu timuy amumum k̄ihut qalavo itamuy tsamya; noq̄w itam p̄ahut qalaveq tamōtshoñvaqe, nānawakna.

6 Oviy itam nāmatapyaq̄w, pahsat pu itam p̄akihut aq̄w yayva; noq̄w puma ahoy k̄imiya.

7 Noq̄w itam Tyre añq̄w ökit, Ptolemais aw ökihqe, añ tuptsiwni'yuñqamuy amumi yuaaykuyaqe, sūkw t̄awat añ amumum pep yēse.

8 Pu q̄avoñvaq̄w itam Paul ámumyaq̄am pañq̄w ahpiyyaqe, Caesareat ep öki. Nihqe itam hakiy lomatuawit yuaataqat Philip k̄iyat aw yuñqe, put amum huruhtoti; pam hak imuy tsañe'nihq̄amuy añ ökiwyaqamuy paañwantotaniqey aw oyiwhq̄amuy amuñq̄w suhkaa.

9 Noq̄w i' hak nālōqmuy mámanhtuy pas qanawh-valni'yuñqamuy tímuy'taq̄w, puma God eñem yuaatota.

10 Noq̄w itamuy pep wūyavo yesq̄, hak God lavay'ayaat Agabus yan m̄atsiwhq̄a Judeat añq̄w pitu.

11 Nihqe pam itamumi p̄ituhqe, Paul kwekwéwhpiyat kwusut, put akw may, pu kuhkuy somt pañq̄awu: Yan hapi Qahováriwtaqa Hikwsi lavayhti: Jew-sinom Jerusalem epeq yesq̄am hakiy it kwekwéwhpit himuy'taqat yan somyani; nen qa-Jew-sinmuy amumi m̄atapyani.

12 Noq̄w itam it nanaptaqe, pay pam pas Jerusalem qa aqwniqat itam aw ö'q̄alya, pu pep yesq̄amu.

13 Pahsat pu Paul lavayhtiqe pañq̄awu: Ya uma hin wūwantotaqe, tsaykitaqe, nuy hin unañwtoynaya? Pi nu Tutuyq̄ayhqat Jesus natñwaniyat ep Jerusalem epeq sómiltiniqey suhta'ewa; pu qa p̄ániq̄w-saa; pi nu eñem mokniqey suhta'ewa.

14 Noq̄w pay kurs pas soon pam tūq̄ayniniq̄w, itam nōyaltotiqe pañq̄aqwa: Pay nam Tutuyq̄awhqat tunatyaat antaa.

15 Ahpiy pantaq̄w itam hihta hinnumyaqey ömahtotat, Jerusalem aq̄wya.

16 Noq̄w Caesareat ep tuptsiwni'yuñqamuy amuñq̄w haqawat itamumyaqe, hakiy Cyprus añq̄w sinot Mnason yan m̄atsiwhqat wikya; pam hak pay wūyavo tuptsiwni'taq̄w, yaw itam put amum k̄iyat ep huruhtotini.

Paul Visits James

17 Noq̄w itam Jerusalem epeq ökiq̄w, tuptsiwni'yuñqam itamuy hahlayhtoti.

18 Qavoñvaqw Paul itamum James aw'i. Noqw wukw'a'yam sohsoyam pep yēse.

19 Noqw pam pumuy amumi hahlayhtit; pahsat pu God hin put tumalayāt ahpiy qa-Jew-sinmuy amuhpa' hihta tumaltaqat pās nanap hin hiniwhtiqat pam pumuy amumi tuawi'ta.

20 Noqw puma put nanaptaqe, Tutuyqawhqat pas hihta-tota; nihqe Paul aw pañqaqwa: Pay pi um navoti'ta, itupko: Jew-sinom qaan'ewakw hintaqam tuptsiwni'yuñwa; noqw puma sohsoyam Moses tutavoyat pas antsay'yuñwa.

21 Noqw puma nanaptaqw, yaw um sohsokmuy Jew-sinmuy qa-Jew-sinmuy amuhpa' yesqamuy tutuqaynaqe, pay yaw puma Moses tutavoyat ayo yukuyaniqat yaw um pañqawlawu; yaw timuy poñokit akw qa tuvoylalalwani; pu piw yaw Jew-sinmuy tuwiyamuy añ qa hinwisni.

22 Noqw hintani? Pay kurs pi hin sinom qa tsovaltini, pi uñ pítuhqat soon qa nanaptaniqee.

23 Pay õviy itam ūmi hiñqaqwaqw um panhtini. Hakim itamuñaqw nālōyōm tahtaqt Tutuyqawhqat aw hihta pasiwni'yuñwa.

24 Taa. Um pumuy tsāme', amumum napwatani; nen um amuñem sisvini, noqw puma āriltotini. Um panhte', sohsokmuy amumi mahtaknani, uñ hin lavayhtihqqa qa antsanihqata, pay kurs um pas nāp pās qatukañw, tutavot añ hinmaqata.

25 Pu imuy qa-Jew-sinmuy tuptsiwni'yuñqamuy itam amumi yanwat pēnayaqe, pay puma put hihta pantaqat qa añ hinwisniqat pan yukuya, pay panis nōsiwhqqa nāp yukit aw noiwhqat qe'yaniqata, pu ūñwata, pu hihta hikwīsmokqata, pu tokot qa sokoplalwaniqata.

26 Pahsat pu Paul pumuy tahtaqtuy tsāma; nihqe qavoñvaqw pumuy amumum napwataqe, God kīyat aw paki; nihqe hisat puma put añ kūkuyvaqw pumuy nanāp amuñem himu nākwahiwniqat pañqawu.

Paul Arrested in the Temple

27 Noqw tsañe'sikis tālat pas pay sūlawhtiniqw, hakim Asiat añqw Jew-sinom God kīyat ep Paul tutwa; nihqe sohsokmuy sinmuy hin unañwtoynayaqe put aw may'yuñwa,

28 A'nō pañqawkahkañwo: Israel-tahtaqtu, huvam unañwtapyaa! I' tāqa hapi hāhaqe' sohsokmuy sinmuy imuy pas sinmuy amuhpewi tutuqayna, pu tutavot ehpewii, pu it kihut ehpewii. Pu õviy piw pam Greek-sinmuy God kīyat aw tañataqe, it kihut pas hihtanihqat tuyoy'ewakta.

29 Puma pi pūnathaqam hakiy Ephesus añqw tāqat Trophimus yan mātsiwhqat Paul amum kīveniñw aw tātayya; nihqe ka Paul put God kīyat aw pánahqat wūwayaqe, òviy yan lavayta.

30 Noqw kīve sinom sohsoyam hin unañwtotiqe, sūvo yuh-tuge, Paul ñuayat, God kiyat añqw ihpoq lölökinyuñwa; nihqe pahsat pay hötsíwat uhtaya.

31 Noqw nāt puma put nīnantotaqw, yaw Jerusalem ep sinom a'nō hiniwmanayaqat pan mohpeq solāwamoñwit aw tūawvaya.

32 Noqw pahsat pay pam solāwamuy-nikañw, pu tsivót-sikip súnatnihqamuy solāwmuy amumi moñw'wyuñqamuy tsamkañw, pumuy amumiq wari. Noqw puma mohpeq solāwamoñwit solāwamuy enañ tutwaqe, pahsat pay Paul wuvalalwage qe'toti.

33 Pahsat pu mohpeq solāwamoñwi awnihqe, put ñuat, puma löqmuy sivanamiqlölöt akw put somyaniqat pañqawu; nit pu pam hak hímuniñqat, pu hihta hinhtiqat tūviñta.

34 Noqw sinmuy qaan'ewakw hintaqamuy amuñaqw pētu yanwat hiñqaqwa, pu pētu piw hinwat lavayta. Noqw pas sinom mowawatotaqw, kurs pam hin pas suyan navotniqe, òviy pay put solāwakimiñw wikyaniqat pam pañqawu.

35 Noqw puma tutuveñpa wupniniñw, solāwam Paul tsöpwisa, pas sinom a'nōyaqw òviy'o,

36 Sinom pi pumuy amuñk hinwiskahkañw pañqawwisa: Tūvaay! kitota.

Paul Defends Himself

37 Noqw puma Paul solāwakimi wikyaniñw, pam mohpeq solāwamoñwit aw pañqawu: Ya nu soon ūmi hiñqawni? Noqw pam pañqawu: Ya um Greek-lavayit tūqayta?

38 Ya qa um hak Egypt añqw tāqa ura hisat sinmuy hin unañwtoynaqe, nālöp sōmorit pahsa'niñqamuy tuqwyantotaqamuy qayēsiwhpumi tsāma?

39 Noqw Paul pañqawu: Qae. Nu Jew-sino; nu Ciliciat ep qa pay hin'ewakw wuhkokitsokit Tarsus ep tihtiwa. Noqw himu as nu sinmuy amumi lavayhtiniqat um nuy nakwhani.

40 Noqw pam hu'waqw, Paul tutuveñat ep wunukañw, sinmuy amumi māmasa. Noqw sinom sutmakmaq, pahsat pu pam pumuy amumi Hebrew-sinmuy amuhkwa yuaata.

22

1 Nihqe Paul sinmuy amumi pañqawu: Tahtaqtu, isinomu, námatu, nu yahsatniqwhaqam umutpik nēñem hin lavayhtiniq kurs uma inumi tūqayyuñwani.

² (Noqw pam pumuy amumi Hebrew-sinmuy amuhkwa yuaaykuqw, puma nanaptaqe pahsat pu pas qa hiñqawqa; noqw pam pañqawu).

³ Nu pas antsa Jew-sino; nihqe nu Ciliciat ep wuhkokitsokit Tarsus ep tihtiwa. Nikañw nu yep kīve Gamaliel ahpiy itanamuy tutavoyamuy pas añhqe qatsqat tutuqayi; nihqe nu God eñem pas qaatsay'ta, uma pu' it tawat ep panyuñqat pan'i.

⁴ Nihqe nu it yañ pöhut añ hinwisqamuy pas qa yesniqat öviy tahtaqtuy pu momoymuy okiwsahsanqe, somlawkañw sivikimi tañatima.

⁵ Noqw God awwat mohpeq moñwi sohsokmuy wukw'ayamuy amumum inumi navoti'ta; pu nu piw pumuy amuñaqw itahsinmuy amumi tutuvenit ömahtaqe, Damascus aqw'a, nu Jesus aw tuptsiwni'yunqamuy pepeq yesqamuy sivintoyne', pumuy somhtat, Jerusalem aqw tsamniqee.

Paul Tells of His Conversion

(Acts 9.1-19; 26.12-18)

⁶ Noqw nu pañsoqnikañw, tāwanasavehaqam Damascus aw hayiñwnaqw, ðñaqw inunan'ik qaan'ewakw suhtalawwa.

⁷ Noqw nu tutskwami posqe, hakiy tönayat navotq, inumi pañqawu: Saul, Saul, ya um hinoqw nuy okiwsahsana?

⁸ Noqw nu lavayhtiqe pañqawu: Ya um hak'i Tutuyqawhqa? Noqw pam inumi pañqawu: Nu Nazareth añqw Jesus; pi um nuy hapi okiwsahsana.

⁹ Noqw ima inumumyaqam tālat tutwaqe, tsātsawna; nikañw puma hakiy inumi hiñqawhقات tönayat qa nanapta.

¹⁰ Noqw nu pañqawu: Noqw nu hinhtini, Tutuyqawhqa? Noqw Tutuyqawhqa inumi pañqawu: Um wunuptut Damascus awni. Noqw ason pep um hihta tumaltaniqat uñem yukiwtaqat suhka uñ sohsok āawnani.

¹¹ Noqw pas tāla a'nö talq, ivosiy qatālawvaqw, öviy ima inumumyaqam imay ñuy'wiskañw Damascus aw nuy wikya.

¹² Noqw hak hin tutaptiwhqat an God pas kaptsi'taqa Ananias sohsokmuy Jew-sinmuy pep ki'yunqamuy amuhpiy aw lomanavoti

¹³ Inumi pítuhqe wunukañw inumi pañqawu: Itupko Saul, uhvosiy tālawnaa. Noqw nu pahsat pay ivosiy tālawna.

¹⁴ Noqw pam pañqawu: Itanamuy aw yantaqaam God uñ namorstaqe Tiy pas súantaqat ūmi mātaknaqw, um put moayat añqw lavayit navota, um put tunatyayat mātsi'taniqe öviy'o.

¹⁵ Pi um hin yórikqey, pu navotqey sohsokmuy sinmuy amumi put eñem tuawi'tani.

¹⁶ Taay, um hinoqw sōwuu? Um wunupte', kūyit akw tuvoylatini; nen Tutuyqawhقات natñwaniyat aw taqa'nañway'kañw, uhqaanhtipuy ayo pāhomni.

Paul's Call to Preach to the Gentiles

17 Noqw ura nu piw Jerusalem ep pítuhqe God kīyat ep nāwaknañw, tuawyori;

18 Nihqe Jesus tuwaqw, pam inumi pañqawu: Písoqtii, nen um Jerusalem añqw Its ahpiyni, taq puma uñ hin nuy tu-awí'taqat soon kwusuyani.

19 Noqw nu pañqawu: Tutuyqawhqa, puma navoti'yuñqw, nu ura as ūmi tuptsiwni'yuñqamuy sivikimi tañatinuma, pu ahsupoq tsotsvalkiva pumuy wuvahtinuma.

20 Pu uñ tuawí'taqat Stephen uñwáat munvaniwhq, nu nuhtum aqlap wunukañw, nīnantotaqamuy súamun unañwti; nihqe nu nīnantotaqamuy yuwsiyamuy tūwala.

21 Noqw pam inumi pañqawu: Um ahpiyni, taq nu uñ yañqw yāvoqhaqami imuy qa-Jew-sinmuy amumi távini.

22 Noqw puma it lavayit aw pahsavo put aw tūqayyuñwt, pu sáakmaqe pañqaqwa: Tūvayaa! Nīnayaa! Pay pi put qa qatuqw lolmani.

23 Noqw puma kwanonotikahkanw, yuwsiy akw sav-inumyakañw qōat ōmiq tsaltoynaya.

24 Noqw pahsat pu solāwamoñwi put solāwakimi panayaniqat solāwamuy amumi pañqawu. Uma put wuvahtotat, pās tūviñtotani. Noqw hinoqw sinom pas panhaqam put ehpewi hiñqaqwaqat itam nanaptani, amumi kita.

25 Noqw puma put tuyqat akw sohsomyaqw, Paul solāwamoñwit pep wūnuhqat aw pañqawu: Ya pay um hakiy Roman-sinot qa tūviwtaqat wuvahtaniqw pay pam súanta?

26 Noqw solāwamoñwi put navotqe ahpiynihqe mohpeq solāwamoñwit aw pañqawu: Um hintsakqey ep tunatyaltini, taq kurs i' Roman-sino.

27 Pahsat pu mohpeq solāwamoñwi pítuhqe put aw pañqawu: Kurs nuy āawnaa, ya um Roman-sino? Noqw pam pañqawu: Owí.

28 Noqw mohpeq solāwamoñwi pañqawu: Nu a'nö sisvit, Rome aqw sinoti. Noqw Paul pañqawu: Noqw pi nu pay pas pamnīkañw tihtiwa.

29 Pahsat pay ima as put aw hepyaniqam ahpiyya. Noqw pam Roman-sinonihqat mohpeq solāwamoñwi navotqe tusita, put somqe ōviy'o.

Paul before the Council

30 Noqw Jew-sinom put hihta neveltotoynayaqat pam pas suyan navotniqey nāwaknaqe, qavoñvaqw put nāha; nihqe God awwat mohpeq momñwit sohsokmuy moñwtsovawtaqamuy amumum tsovaltiniqat pam pañqawu; nit Paul hawnaqe, put pumuy amutpipo tavi.

23

¹ Pahsat pu Paul moñwtsovawtaqamuy amuhpa' taynumt pañqawu: Tahtaqtu, isinomu, nu pew pahsavohaqami God atpip iunañway pasiwkañw qatu.

² Noqw put aqlap hoñqam put moava wuvahtotaniqat God awwat mohpeq moñwi Ananias pumuy amumi pañqawu.

³ Noqw pahsat pu Paul pañqawu: God uñ wuvahtani, um tumalwiwhput antaqa; pas as um nuy tutavot an yukunaniqe òviy pep qatukañw, ya um hinhtiqw tutavot hin lavayhtiqa qatuhitiqe soq nuy wuvahtiwniqat pañqawu?

⁴ Noqw añ hoñqam pañqawu: Ya um hinoqw God awwat mohpeq moñwit aw panhaqam hiñqawu?

⁵ Pahsat pu Paul pañqawu: Nu put God awwat mohpeq moñwitniqw qa navoti'taqe òviy pañqawu isinomu; pi ura yan pey'ta: Um uhsinmuy amumi moñwit qa aqw hiñqawlawni.

⁶ Noqw Paul māmatsq, kurs pētu Sadducee-sínomyaqw, pu pētu Pharisee-sínomyaqw, pahsat pam tsovawtaqamuy amumi kēew pañqawu: Tahtaqtu, isinomu, nu Pharisee-sino, nu Pharisee-sinot tíata; nu hapi hihta ñōyit-nikañw pu so'pum ahoy tātayyaniqat tuptsiwni'taqey ep pu' tūviñtiwa.

⁷ Yan pam hiñqawhqa, pahsat ima Pharisee-sinom Sadducee-sinmuy amumum qa súnahpa'totiqw sinom nātsiki.

⁸ Sadducee-sínmuyniqw pi sinom pas soon ahoy yesvani, pu yaw òñaqw hoñviaya qa háqamo, pu yaw hakiy hikwsiat qa háqamo. Noqw Pharisee-sinom put sohsok tuptsiwni'yuñwa.

⁹ Noqw pas sinom a'no mowawatota; noqw ima tutavot tūtutuqaynayaqam Pharisee-sinmuy amún unañwtotiqam hoñvaqe a'no nāñwuy'yuñqe pañqawu: Pay itamuyniqw i'taqa qa hinta; tis pi kurs ka antsa hikwsi, sen hoñviaya put aw yuaaykuniqw, pay itam God aw qa rohomnumyani.

¹⁰ Noqw pas puma nānami a'no hiñqawwaqe, sumataq put nāhoy tutkitotaniqat mohpeq solāwamoñwi tusitaqe, pumuy amumi solāwamuy hōna, puma pumuy Paul nawhkiye', solāwakimi wikyaniqat òviy'o.

¹¹ Noqw ep mihikq, Tutuyqawhqa put ehpeq wunukañw aw pañqawu: Pay um qa hin unañway'tani, Paul. Pay um nuy Jerusalem ep hin lavayhtiqa pan nāt piw Rome epeq lavayhtini.

The Plot against Paul's Life

¹² Noqw tālawvaqw, haqawat Jew-sinom nāwinyaqe nankiwakw pasiwnaya, ason pas puma Paul nīnayat, pu' nōñsaniqey, pu hikwyaniqey pañqawu.

¹³ Noqw hakim lōp sunat epniqeq hóyokiwtaqam pan pasiwnaya.

14 Pu ōviy puma God awwat mohpeq momñwituy-nikañw, pu wukw'a'yatuy amumi ōkihqe pañqawq; Itam nēnem pasiwnayaqe kítota: Pas ason itam Paul nīnayay, pu' nōñōsani.

15 Oviy uma moñwtsovawtaqamuy amumum mohpeq solāwamoñwit aw pañqawqaw, pam qāvo pew umumi put wikni, suhpan uma put pas pavan hin nanaptaniqey pan hinkahkañwo; noqw pay nāt put pew qa pituq, itam nīnayaniqey pasiwni'yuñwa.

16 Noqw puma put moqmani'yuñqat Paul tiw'ayaat navotqe, solāwakimi pákihqe, Paul put āawna.

17 Pahsat pu Paul solāwamuy amumi moñw'iwyuñqamuy sukwat wáñwayhqe aw pañqawu: Um it tiyot mohpeq solāwamoñwit aw wikni. I' put hihta āawnani.

18 Pu ōviy pam mohpeq solāwamoñwit aw put wikqe pañqawu: Paul, siviñuiwtaqa nuy wáñwayhqe, nu it tiyot ūmi wikniqat inumi pañqawu. Yaw pam nu hihta āawnani.

19 Pahsat pu mohpeq solāwamoñwi put māyat nuat, qalavo wikqe, tūviñtaqe aw pañqawu: Ya um hihta nuy āawnani.

20 Noqw pam pañqawu: Um yaw qāvo moñwtsovawtaqamuy amumi Paul wikniqat Jew-sinom ūmi ōqaltotiniqey sun unañwtoti, suhpan ka yaw puma put pas pavan hin nanaptaniqey nānawaknaqe ōviy'o.

21 Noqw um hapi amumi qa ūnatini; taq pumuy amuñaqw lōp sunat epnihqe hóyokiwtaqam tahtaqt nankiwakw pasiwni'yuñqam put moqmani'yuñwa pañqawkahkañwo: Ason pas yaw put nīnayay, pu nōñōsani, pu hikwyani; nihqe ōviy pas yukiwkahkañw, uñ panhtiniqey pañqawniqat ōviy maqaptsi'yuñwa, pam aw kita.

22 Noqw ōviy mohpeq solāwamoñwi tiyot mātavi pañqawkañwo: Um hapi nuy it āawnaqey qa hakiy aw pañqawni.

Paul Sent to Governor Felix

23 Pu pam solāwamoñwit aw pañqawu: Uma pakwút-sikip sunat solāwamuy mihikq, Caesareat aqwyaniqat na'sastani, pu kawaymuy akwyaqamuy payhp sunat añqw pakwt sihkay'taqamyuy, pu pakwút-sikip súnat lansay'yuñqamuyu.

24 Pu puma Paul hihtuy akwniqat na'sastotani, nen uma tutskwat aw moñwit Felix aqw put pās wikyani.

25 Pu pam yan pēna:

26 Nu' Claudius Lysias it pas pavan Felix tutskwat aw moñwit ōqala.

27 It tāqat Jew-sinom nuayaqe, soon as qa nīnayaniqw, nu solāwamuy tsamkañw amuminihqe, it pumuy nawhki, yaw pam Roman-sínonihqat nu navotqe ōviy'o.

28 Noqw puma hihta put nēveltotoynayaqat nu pas suyan navotniqey nāwaknaqe, pumuy amuñaqw moñwtsovwawtaqamuy amumi put wikva.

29 Noqw kurs pay puma tutavoy ep hinhtotiqe pay qa hihta mokiwuy, pu sivihipit hihkay'taqat put tsokanaya.

30 Noqw yaw Jew-sinom put moqmani'yuñqat nuy āawnayaqw, pahsat pay nu put ūmiq hōnaqe, put hihta tsotskanayaqam put aw hinyuñqey utpip pañqawu. Hak öqawmañwu.

31 Pahsat pu solāwam amumi hin tutaptiwhqat anhtotiqe Paul wikyaqe, mihikpuva Antipatris ep wikvaya.

32 Pu qavoñvaqw ima nāpyaqam Paul mātapyat, pañqw Jerusalem ahoy aqwya. Noqw ima kawaymuy akwyaqam pahpiy put ámumya.

33 Nihqe puma Caesareat ep ökihqe, tutskwat aw moñwit tutuvenit maqaya, nit put aw Paul noaya.

34 Noqw moñwi tutuvenit añ tūñwahqe, pam haqagwat tutskwat añqwnihqat put tūviñta. Noqw kurs pam Cilicat añqwnihqat pam navotqe

35 Pañqawu: Ason uñ hin tsokani'yuñqam tuwat ökiqw, nu uñem hin yúkuni, kita. Nihqe pam Herod pavasiwhkiyat ep taviwniqat pam pañqawu.

24

Paul Accused by the Jews

1 Pu ahpiy tsivót-sikis talq God awwat mohpeq moñwi Ananias wukw'a'yatuy tsamkañw pitu, hakiy lavayhtuwi'taqat Tertullus yan mātsiwhqat wikkañwo; noqw pam tutskwat ep moñwit aw yuaayku Paul ehpeyii.

2 Pu öviy Paul tuñwáyaqw, pahsat Tertullus put ehpewi yuaaykuqe pañqawu: Itam hapi uhpiy uyiwawtaqat qatsit nāvokawinta, pu sohsovik sutsep uhtunatyay ahpiy himu qaöwihintaqa imuy sinmuy amuñem hintsatskiwa.

3 Noqw itam put tsúyakiwyuñwa, um hak pas pavan Felix.

4 Noqw pay nu ūmi qa sus'itsniqat öviy um as okiw hihsavo itamumi tūqaytani.

5 Taq itam it tāqat aw nanaptaqw, i' sokovi. Pam it Nazareth añqw tāqat aw tōnawtaqamuy moñwíamu. Noqw put atsviy tūwaqatsit añ ahsupoq Jew-sinom Caesar ehpewi hoñvanta.

6 Pu hikis pi as öviy i' piw God kīyat sokoptaniqey anhti; noqw itam put ñuayaqe, soon as itamumi hin tutaptiwhqat qa anwat put hin yukunayani.

7 Noqw pay mohpeq solāwamoñwi Lysias itamumi suptuqe, öqalay ákw put itamuy nawhki,

8 Nihqe hihta put nēveltotoynayaqam ūmiyaniqat pañqawu. Noqw um nāp put aw pohte', itam hihta put qalománeveltotoynayaqat sohsok navotni.

9 Noqw Jew-sinom put amum sunyaqe, pay pas pantaqat pañqawu.

Paul's Defense before Felix

10 Pahsat pu moñwi Paul yuaaykuniqat aw māmasaqw, pam lavayhtiqe pañqawu: Nu' navoti'taqw um hisatñahaqaw imuy sinmuy amuñem hihta añ hin wūwanma, noqw ōviy nu tuwat hahlaykañw, nēnem hin lavayhtini.

11 Ispi um it navotniq'ō, nu okiwlawniqe Jerusalem aqwniqw, nāt pu' ahpiy pakwt lōq sihkay'tasikis tāla.

12 Piw nu qa haqam hakiy amum nāñwuy'taqw puma inumi tāyuñwa, pu sinmuy hin u'nañwnaq'ō, sen God kīyat ep'e, sen tsotsvalkivee, sen pay kīvee.

13 Piw puma hihta nuy tsotskanayaqey soon suyan pañqawani.

14 Nikañw it pay nu ūmi pas súañqawni: Nu hapi púmuyniqw gasuan God aw nāwakinma, iwu'yamuy aw yantaqayamuy aw'i, tutavot añ hin pey'taqat, pu God lavay'aymuyatuy pēniyamuy añ hin pey'taqat sohsok tuptsiwni'kañwo.

15 Nihqe ima súañqam, pu qasuanyuñqam so'pum ahoy tātayyaniqat, nu ep God qapēvewna; noqw pay puma piw put pantaqat lavayta.

16 Paniqw hapi ōviy nu yūmosa suyan unañway'tanigey tuwanlawu, qa hihta ep qaanhtiqey navoti'taqee, sen God ep'e, sen sinmuy amuhpee.

17 Pu ahpiy wūhakis yahsañwvaqw, nu isinmuy amumi ahoy pitu, hihta akw ōkwatuwiyaniqat kuwahtihqat-nikañw, pu Tutuyqawhqat aw himu noiwhqat yankañwo.

18 Pantaqat atsve hakim Asiat añqw Jew-sinom nuy God kīyat ep napwataqw tutwa, nu qa kaysiwhqamuy sinmuy amumunniq'ō, piw hin qaqtsinayaqamuy amumuma.

19 Puma pi as yep utpipye', rohomtotinikahkañwo, kurs hihta inuhpewi hinyuñwee.

20 Hal pay pi ima yepyaqam pañqawani, nāt nu moñwtsovawtaqamuy amutpip wunuqw hihta inumi qalomátutwee.

21 Hal sen pi nu amuhsonve wunukañw it supwat pañqawhqat ep'e: Nu hapi so'pum ahoy tātayyaniqat tuptsiwni'taqey ep pu' it tāwat ep umuhpiy hin tūviñtiwa, kītahqat ep'e.

22 Noqw Felix it navotqe, pañwat pōhut pas suan navoti'taqe pumuy pay hāktaqe amumi pañqawu: Ason mohpeq

solāwamoñwi Lysias pituq̄w, nu uñ hinhtiqtat pas sohsok navotni.

²³ Pu tsivot-sikip sunat solāwamuy amumi moñwi Paul tavi'taniqtat pam put aw pañqawu. Nikañw pay qa pas pas hūrs tavi'tat, pay tuwimat hihta akw put paañwayaniq̄w, sen put awyaniq̄w, pam pumuy qa mēwantani.

Paul before Felix and Drusilla

²⁴ Noq̄w ahpiy hihsakis talq̄ Felix hakiy Jew-sinot nōmay Drusillat amum pitu; nihqe Paul wánwayhqe, Christ aw qapēvevniit put ahpiy aw tūqayta.

²⁵ Noq̄w Paul put aw pañqawu: Itam soon qa suan hin-wise', namituyq̄awi'yuñwni. Taq̄ God itamuñem hin yúkuni. Noq̄w Paul yan yuaataq̄w, Felix tsawnaqe, tururuyku; nihqe pañqawu: Pay um hāk pu' ahpiyni; ason hisat inuñem aw lomahinhtiqtat, nu uñ wánwayni, kita Paul aw'i.

²⁶ Noq̄w as sakiq̄w Paul put sīvat maqaq̄w pam put mātapniqey wūwanta. Nihqe ōviy pam piép put wánwaye', amum yuaatañwu.

²⁷ Noq̄w pay ahpiy lōs yahsañwvaq̄w, Porcius Festus Felix qeniyyat ep paki; noq̄w Felix Jew-sinmuy tayawnaniqey nāwaknaqe, Paul nāto sómiwtaq̄w ahpiy'o.

25

Paul Appeals to the Emperor

¹ Noq̄w Festus tutskwamakiway ep pítuhqe, ahpiy pāyis talq̄ Caesareat añq̄w Jerusalem aq̄w'a.

² Noq̄w pahsat pu God awwat mohpeq mónwi-niq̄w, pu Jew-sinmuy amuñaq̄w pavansinom put aw Paul lavayta.

³ Nihqe as pam put ehpewi pumuy amuñem hihta hinhtiniqtat aw nānawaknaqe pam put wánwayhqe, Jerusalem aq̄wniqat aw ō'qalya, puma haqam put moqmaye' nīnayaniqey tunatyawkahkañwo.

⁴ Noq̄w Festus lavayhtiye, pay Paul Caesareat epeq qátuniqtat pañqawu, pay pam soon pas hisat nāp pañsoqniqey pañqawu.

⁵ Oviy amuñaq̄w haqawat ō'qalt inumumyani, kita. Nen kurs it tāqat ep himu qalomáhintaniq̄w pañqaq̄wani.

⁶ Noq̄w pam pumuy amumum pakwút-sikis haqam talōñnat, Caesareat aq̄w'a; nihqe qavoñvaq̄w, pam haqam hin yukiltiñwuqat ep qatuptuqe, Paul wik-wisniqtat pañqawu.

⁷ Noq̄w pam pituq̄w, Jew-sinom Jerusalem añq̄w ōkihqam put aqlaq̄ hoñkahkañw, hīhihta nuhtsel'e'wakw nihtiwhitaqat Paul ehpewi yuaatota; nit pay put pas suyan pantaqat kurs hin pañqaq̄wani.

8 Noqw pam nēnem lavayhtiçe pañqawu: Nu qa haqam Jew-sinmuy tutavoyamuy ehpewi hinhti, piw God kīyat ehpewii, pu Caesar ehpewii.

9 Noqw tuwat pay Festus Jew-sinmuy unañwve hinhtiniqey nāwaknaqe, Paul aw pañqawu: Ya um qa Jerusalem aqwnen, pepeq inutpip iit yantaqat ep hin aw pohtiwniqey nāwakna?

10 Pahsat pu Paul pañqawu: Nu Caesar pavasiwhkiyat ep wunu, pi nu pep hin yukuniwni; pi nu qa haqam hihta ep Jew-sinmuy amumi qalomáhinhtiqw um suyan navoti'ta.

11 Pi as nu haqam hihta ep hinhte', sen mokiwyuy hihkay'taqat hinhte' soon nu moknik rohomnumni; nikañw kurs pay ima nuy hīhihta qalomátsotskanayaqw pam qa himuwa pas antsaniqw, soon hak nuy pumuy amumi nóani. Nu Caesar aw taqa'nañwti.

12 Pahsat pu Festus wuwan'ayamuy amumum hin hinihtiniqat yuaaykuqe put aw lavayhtiçe pañqawu: Noqw um Caesar aw taqa'nañwti? Pay um soon Caesar qa aqwni.

Paul before Agrippa and Bernice

13 Noqw ahpiy hihsakishaqam talq, Moñwi Agrippa Bernice amum Festus aw hahlayhtiniçe Caesareat ep pitu.

14 Pu õviy Festus Agrippat aw Paul lalvayhqe pañqawu: Felix ahpiynihqe, hakiy tāqat sómiwtaqat mātavi.

15 Noqw ura nu Jerusalem épeqniqw, God awwat mohpeq momñwit Jew-sinmuy wukw'aymuyatuy amumum nuy put hin āawnayaqe, eñem qalomáyukiltiniqat nānawakna.

16 Noqw nu pumuy amumi lavayhtiçe pañqawu: Kurs uma hihta ep put qalomátsokanayaqw, pay pam umuhpewinen nēnem hin lavayhtiniqat put eñem qenitiwni. Noqw kurs pam pas antsa hihta mokiwyuy hihkay'taqat hinhte', pep pu' pam mokiwyuy aw noiwni. Pu pam nāto qa nēnem hin lavayhti qw, kurs nu hin put tūvani. Pan hapi Rome añqw sinmuy tuwiamu.

17 Noqw õviy pumuy ökiqw, nu qa sōwunit, qavoñvaqw haqam hin yukiltiñwuqat ep qatuptuqe, put tāqat wik-wisniqat pañqawu.

18 Noqw ima put hihta qalomátsokanayaqam hoñvaqe, qa hin iwuwniy an put hihta tsokanaya.

19 Pay tuwat soq kurs pas nāp tuptsiwniy ep put amum nēñem hinyuñwa, pu hakiy Jesus mokqat ep'e. Noqw pay Paul put pay suyan qátuhqat pañqawlawhqat ep'e.

20 Noqw nu pūvut pantaqat ep wiwsiqe, sen pam Jerusalem aqwnen pepeq iit hihta ep aw pohtiwniqat put tūvinta.

21 Noqw pay ason pas Moñwi Augustus Paul aw hihta ep hin navotniqat pam pañqawhq, õviy nu ason hisat put Caesar aqw táviniqat aw pahsavo pay hāk put pani'yuñwiniqat nu pañqawu.

²² Noqw Agrippa Festus aw pañqawu: Is as tuwat aw tūqayta. Um qāvo aw tūqaytani, pam kita.

²³ Qavonvaqw Agrippa Bernice amum pas pavan kāhinkañw, haqam hihta yuaatotañwuqat aw paki, añ pas pavan solāwmmomñwituy-nikañw pu kitsókive pas pavansinmuy tsamkañwo; pu òviy Festus pañqawhq, Paul wikvaya.

²⁴ Noqw Festus pañqawu: Moñwi Agrippa, pu uma sohsoyam tahtaqt itamumyaqamu, uma it tāqat aw tāyuñqw, it hapi ep sohsoyam Jew-sinom inumi ökiwta, Jerusalem epeq'a, pu yep'e; nihqe pay pāpu pas pam qa qátuniqat pañqaqwa.

²⁵ Noqw nu navotq, kurs pay pam qa haqam hihta moki-wuy hihkay'taqat hinhti. Pu piw pam pas nāp Augustus aw taqa'nañwtiqw, òviy nu put aqw táviniqey pan yuku.

²⁶ Noqw pas nu imoñwiw aqw kurs hin pas suyan hihta put pēnani; nihqe òviy nu paniqw it umutpipo wikva, tis pi òviy pas utpipoo, Moñwi Agrippa; ason put aw pohtiwhq, pep pu' pay ka nu sen hin pēnani.

²⁷ Ispi hak hakiy sivilawhqat pañsoq távinkañw, hihta ep qaantaqat qa pañqawniqw, pam pay nuyniqw qa wuwni'hinta.

26

Paul Defends Himself before Agrippa

¹ Pahsat pu Agrippa Paul aw pañqawu: Taay, pay pi um nēnem hin lavayhtini. Pahsat pu Paul māvuyaltit, nēnem lavayhtiqe pañqawu:

² Pas nu nānapnihqe sakina, Moñwi Agrippa, kurs nu pu'haqam Jew-sinmuy amuhpiy sohsok hihta tsokaniwhqey ep utpip tuwat hin lavayhtiniqey òviy'o.

³ Tis pi Jew-sinmuy sohsok hintsakpiyamuy-nikañw, pu hīhihta añ qa sūnahpay'yaqw, it um pās navoti'taqw, nu put navoti'ta. Noqw òviy as um okiw inumi pās tūqaytani.

⁴ Pay nu itsákoy añqaqw mohti imuy pas nāp isinmuy amum Jerusalem epeq hin qatuqw, sohsoyam Jew-sinom put navoti'yuñwa.

⁵ Nihqe puma pañqaqw inumi navoti'yuñqe, as suhtaq'ewye' pañqaqwanikañwo. Ura nu itahtuptsiwniy pas añqe' hinwisqamuy amumum pantaqe, Pharisee-sínoniñwu.

⁶ Noqw God itanamuy hihta āawnaqw, put aw yantaqey ep nu pu' yep tūviñtiwa.

⁷ Noqw put awinit hapi itahsinom pakwt lōq sihkay'tasikip himuñam okiw as aw ökiniqey tunatyawkahkanw añqaqw nāqavo pu tōkilat añ God tumalay'yuñwa. Noqw nu' hapi put ñōyit ep Jew-sinmuy amuhpiy hihta qalomátsokaniwa, Moñwi Agrippa.

8 Ya hinoq̄w God so'pumuy ahoy tātaynaniq̄w pam pantaqa ūmuyniq̄w qa tuptsiwnieway'o?

9 As pi nu pas antsa hisat nāp pan wūwantañwu, pas Nazareth añq̄w tāqat Jesus natñwaniyat soon ehpewi hīhihta qa hintsakniq̄eyu.

10 Nihqe òviy nu Jerusalem epeq panhtiqe, kaysiwhqamuy put sinomuyatuy sivikimi tañata, awwat mohpeq momñwituy amuñaq̄w òqalat makiwhqee; nihqe nu pumuy q̄oqyaniq̄w amunkiwakw lavayhtiñwu.

11 Nihqe puma as pas qalomáhiñq̄aq̄waniqat òviy nu ahsupoq tsotsvalkiva pumuy sivintotoynatinuma, pu nu pas pumuy amumi itsívuiwtaqe a'lönöt kitsókit añ enañ pumuy okiwsahsana.

Paul Tells of His Conversion

(Acts 9.1-19; 22.6-16)

12 Pankañw nu God awwat mohpeq momñwituy amuñaq̄w òqalat pasiwkañw Damascus aq̄w'a.

13 Noq̄w meh, Moñwi, nu pañsoq̄niq̄w, tāwanasave òñaq̄w tāla tāwat epnihqe pas suyan tālat inuqlap-nikañw, pu inumuyaq̄amuy amuqlaq̄ tālawvaq̄w nu tuwa.

14 Noq̄w itam sohsoyam tutskwami löhöq̄k, nu hakiy inumi hiñq̄awhqat tönayat navotq, Hebrew-sinmuy amuhkwa inumi pañq̄awu: Saul Saul, ya um hinoq̄w nuy okiwsahsana? Um tsutskuy'yuñqat aq̄w horarataq̄w pam uñem anahaa.

15 Noq̄w nu pañq̄awu: Ya um hak'i, Tutuyq̄awhqa? Noq̄w pam pañq̄awu: Nu Jesus; um nuy hapi okiwsahsana.

16 Nikañw pay um qatuptut, uhkukuy akw wunuwtani; pi nu yaniq̄w ūmi nāmataqta, um inuñem hintsakniqat nu pan uñ yukuniq̄ey òviy'o, pu um iit hihta aw yórikq̄ey, pu nāt nu hīhihta añ ūmi mātaktiniqat tuawi'taniqat òviy'o.

17 Nu uñ imuy pas sinmuy amuñaq̄w ayo tahtaptimani, pu qa-Jew-sinmuy amuñaq̄'ö. Nu hapi pumuy amumi uñ pu' ayataq̄w,

18 Um pumuy pōsiyamuy tālawnani, pu qatālat añq̄w tālat aw lasnani, pu Satan òqalayāt añq̄w God aw'i, pumuy qaantipuum amuhpiy ayo yukiwniqat òviy'o, pu inumi tūtuptsiwe', isinomuy amumum hihta makiwyaniqat òviy'o.

Paul Tells of His Work

19 Yaniwhiti, Monwi Agrippa, noq̄w òviy nu hihta òñaq̄wnihqat aw yórikq̄ey aw qa rohomnumt,

20 Mohti Damascus ep yesqamuy put āawna, pu Jerusalem epeq yesqamuyu, pu Judeat qaqlavaqe yesqamuyu, nit añk pu qa-Jew-sinmuyu. Puma qaantunatyay añq̄w lasye', God awwat nánamtökaniqat nu amumi yuaata, nen aw hayawtaqat yesni.

²¹ Yāyantaqat ep Jew-sinom God kīyat ep nuy nuayaqe, as nuy nīnayaniqey anhtoti.

²² Noqw nu God paañwniyat akw yukhaqami pitsīwiwta, añ sōqavuñwsinmuy, pu pavansinmuy amumi nan'ivo put yuaataqe, God lavay'aymat-niqw, pu Moses puma nāt hin hintaniqat lavayhtotiqat nu añqw qa hihta alōñōt yuaata,

²³ Ura kurs pi Christ okiwsaniwniqata, pu pam hakimuy so'pumuy amuñaqw pas mohti tātayniqata; nen imuy Jew-sinmuy amumi tālawnani, pu pay qa-Jew-sinmuy amumii.

²⁴ Yan pam nēnem yuaataqw, Festus a'nō pañqawu: Paul, um hōnaq'iwta, um hīhihta navoti'taqe put akw hōnaq'iwta.

²⁵ Noqw pam pañqawu: Nu qa hōnaq'iwta, um pas pavan Festus; pi nu suyan unañway'kañw iit pas qaatsat yuaata.

²⁶ Pi Moñwi Agrippa sohsok iit navoti'ta; noqw nu qa nānahinkinakañw put atpip yuaata; pi nu nātuptsinaqw pas ka ī' qa himu put aw tupkiwta; pi i' qa nanauyve hiniwhiti.

²⁷ Moñwi Agrippa, ya um God lavay'aymuyatuy lavayiya-muy tuptsiwni'ta? Pay um suyan tuptsiwni'ta.

²⁸ Pahsat pu Agrippa Paul aw pañqawu: Pas nuy Christian-tiniqat um pēp aw nuy áñwuta.

²⁹ Noqw Paul pañqawu: Pas hapi um'i, pu sohsoyam inumi tūqayyunqam añ ahsupoq inunyuñwniqat nu God aw nāwakna, hal qa som'iwtaniqat-saa.

³⁰ Yan pam lavayhtiqw, pahsat Moñwi Agrippa wunuptu, pu tutskwat aw moñwi, pu Bernice, pu pumuy amumum yesqamu.

³¹ Nihqe puma qalavoyaqe, pep put yuaatotaqe pañqaqwa: Pay kurs as i' tāqa qa hihta mokiwuy hihkay'taqat hintsaki, pu sivihipita.

³² Pahsat pu Agrippa Festus aw pañqawu: Pas as i' tāqa Caesar aqw qa taqa'nañwte', pay soon qa mātaviwni.

27

Paul Sails for Rome

¹ Noqw itam pāvaqe Italyt aqwyaniqat pan yukiltiqw, puma hakiy Julius yan mātsiwhqat aw Paul pētuy sivilalwaqamuy enañ noaya; pam hak Augustus solāwamuyatuy amuñaqw tsivót-sikip sunat amumi moñwi.

² Noqw itam pākihut Adramyttium añqwnihqat aqw yuñqe, Asiat qaqlavaqe hinwisniqey tunatyawkahkañw, pāvaqe hoyoyokuya; noqw hak Aristarchus, Macedoniat ep Thessaloniat añqw sino, itamuma.

³ Qavonvaqw itam Sidon ep öki. Noqw Julius Paul aw su'panihqe, pay kwatsmuy amuminen, suyan unañwtiniqat put nakwhana.

⁴ Noqw itam pañqw ahpiyyaqe Cyprus ehpeq hoyoyotota, Cyprus itamuhsa' hukw'uhtsiwtaq'ö.

⁵ Noqw itam Ciliciat-nikañw Pamphyliat pumuy qalavaqe pātuwaqatsit añqe' hoyóyototakañw, Lyciat ep wuhkokitsokit Myra yan mätsiwhqat aw öki.

⁶ Noqw pep Alexandriat añqw pākihu Italyt aqwniqat solāwamoñwi túwahqe, itamuy pañsoq tañata.

⁷ Noqw itam wūhakis tālat añ pāvaqe híhin hoyóyototaqe, kānanaptat, Cnidus aqlavo öki; noqw hūkañw itamuy qa nakwhanaqw, öviy itam Crete yoñiyat añhqe Salmonat ehpeqya.

⁸ Nihqe itam híhinhaqam put ruhpkayaqe haqam Lomayoñipsö yan mätsiwhqat aw öki; put aqlap kitsóki Lasea yan mätsiwa.

⁹ Noqw wūyavotiqw, pay napwaltalöñnit añ ayo ruhpaq, öviy pāvaqe nuhtsel'ewayhinhtiqw, pahsat pu Paul hintaniqat pumuy āawnaqe,

¹⁰ Amumi pañqawu: Tōtimu, sumataq itam yañhqe haqamiyakañw, a'nö hinhtotini; pas himu a'nö sūlawhtini, qa umuhhoi-saa, pu qa pākihu-saa, pas itahqatsi pīwu.

¹¹ Noqw pay solāwamoñwi pākihut wárikni'maqat aw-nikañw pu put himuy'taqat púmuy-sa amumi tuqayvasta, qa Paul lavaiyat aw'i.

¹² Noqw pep pösö qalomáhintaqw, kurs hin hak pep kwañwátömölaniqw, pay öviy suswuhaqnihqam pañqw ahpiyyaniqey nānawakna, pay sen as puma Phenicet aw öke', pep tōmölayaniqey öviy'o; pam Crete ep hötsiwa, tātöq-tēveñe qātsi, pu kwiniwiq-tēveñee.

The Storm at Sea

¹³ Noqw tatkaqw sūmawvaqw, puma tunatyay aw yórikyaqey wūwayaqe, wiwamniy rupamnayaqe, pahpiy hoyóyoykuyaqe, Crete áhayhke' pāyawwisa.

¹⁴ Noqw pay nāt ahpiy qa wūyavotiqw, kwiniñaqw, pu hōpaqw amuhtsava wukohukva itamuhpewii.

¹⁵ Noqw pākihu sóonhtiqe, kurs hin hūkañwuy ehpewi yūmo hóyokniqw, itam nāwustotaqw pam huhukhoya.

¹⁶ Noqw itam pāñaqw tutskwat kuytaqat Clauda yan matsiwhqat yoñiyat añqe' huhukhoyyaqe kānanaptat, pākihut maskay'wisqey áñwutota.

¹⁷ Noqw puma put wupnayaqe, hihta maskay pākihut kwewtoynaya; nāphisat ka sen puma tsivohkat aqw

huhukhoyyaniqe, puma mötsápvuyalnit hawnayaqe pahpiy huhukhoyya.

18 Noqw pas itam hūkañwuy akw paysoq nāhoy tutuptiwayaqw, ōviy qavoñvaqw puma pākihut añqw putuyat pētsañwaya.

19 Pu añk talōñvaqat ep itam nāp itahmay akw pākihut hihta a'wiwayat maspaya.

20 Noqw wūhakis talōñvaqat añ tāwa, pu sōtu pas qa māsiltotiqw, pas itamumi qaan'ewakw hūhukq, pahsat pu itam pay hin ayo nōñakniqey nañ'eknaya.

21 Noqw pas puma wūhakis qa nōñōsaqw, pahsat pu Paul pumuy amuhsonve wunuptuqe pañqawu: Tōtimu, pas as uma inumi tuqayvastote', Crete añqw qa ahpiyyanikañwo, nen qa yanhaqam okiwhinhtotini, pu hihta kwayhyani.

22 Noqw pay nu umumi pañqawni: Uma hahlayyani, pay qa haqawa umuñaqw qatsiy kwayhni; pay pākihu-sa sūlawhtini.

23 Pi nu God sinoatnikañw put eñem tumalay'ta. Noqw put hoñviayaat pu' it tōkilat ep inuhpeq wunukañw,

24 Inumi pañqawu: Pay um qa tsawiniwtani, Paul; pay um pas soon Caesar atpipo qa wīkiwni; noqw meh, God hapi utsviy sohsokmuy umum hoyóyototaqamuy ayo óyani.

25 Noqw ōviy'o, tōtimu, uma qa hin unañway'yuñwni; pi nu God qapēvewnaqw, pas inumi hin lavayhtiqw, soon pam qa antani.

26 Nikañw pay itam haqam pāñaqw tutskwat kuytaqat soon aw qa hukhoyyani.

27 Noqw pakwt nālōq sihkay'tasikis mīhikqat ep itam Adriat añqe' nāhoy huhukhoylalwaqw, tōkilnasaveqhaqam ima pākihut tumalay'yuñqam yaw sumataq haqami tutskwat aw hayiñwnayaqey wūwaya;

28 Nihqe pāmiq hōtsítuwantotaqe, sunát-sikip mamkit pan hōtsit nanapta; nit pu ahpiy híhin yūmoyat piw tuwantotaqw, pahsat pay pakwt tsivot sihkay'tasikip mamki.

29 Pahsat pu ka sen itam o'wat aqw ónokyaniqw, puma pākihut ahkwayñavoqw nālōq putuhaynit pāmiq maspayat, tālawvaniqat maqaptsi'yuñwa.

30 Noqw pākihut tumalay'yuñqam watqaniqey tunatyawyuñqe, pākihut moñaqw putuhaynit maspayaniqey atsáy'kahkañw, tsākw pākihut pāmiq hāhawnayaqw,

31 Paul solāwamoñwi aw-nikañw pu solāwamuy amumi pañqawu: Pas ima pākihut ep qa huruhtotiqw, soon uma ayo nōñakni.

32 Pahsat pu solāwam tsākw pākihut somiyat tutkitotaqw, pam pohsi.

33 Noqw tālawiwmaqw, puma sohsoyam nōñōsaniqat

Paul amumi öqalti pañqawkañwo: Pu' hapi pakwt nālōq sihkay'taqat tālat añ uma tusiiwuyñqe, nātsōnkwayni'yuñwa, qa hihta nōnōsaqee.

³⁴ Noqw öviy nu umumi pañqawni: Uma nōnōsani, nen öqawi'yuñwani; pay soon umuy haqawat qötöyat añqw sūka hōmi sūlawhtini.

³⁵ Yan pam lavayhtit, pölavikit kwusuhqe, pumuy sohsokmuy amutpik put ep God aw hahlayhtit, yōhaqe tūmoyva.

³⁶ Pahsat pu puma hahlayhtotiqe tuwat nōnova.

³⁷ Noqw itam pākihut añqw sūmiyaqe (276) pakwt payhkomuy sihkay'tasikip sūnatnikañw añqw pakwt nāvay sihkay'yuñwa.

³⁸ Noqw öviy puma ööyaqe, pahsat pākihut putuyat pētsañwantotaqe, pāmiq söhövosit maspitota.

The Shipwreck

³⁹ Noqw tālawvaqw, puma tutskwat qa māmatsya; noqw haqami pösöy'taqat añ tutskway'taqw, pay ka as hin pasiwtaniqw puma pañsoq pākihut panayaniqey wūwaya.

⁴⁰ Pu puma putuhaynit yayvanayaqe pāmiq nātatahtotaqe, ponilanpiyat hihta akw sómiwtaqat nānahtotat, mohpeq mötsápvuyalnit hūkanwuy aqwwat pūyaknayat, pāhut qalavoq öqaltoti.

⁴¹ Nihqe puma haqam pāhu namiptsiwtaqat aw huhukwhoyyaqe pākihut tsivoktota; noqw móñaqwnihqa hūrstiqe pas qa poninita; noqw yūmoqnihqqa pāhut hoñvantaqat a'nö öqalayay akw sakwíiwma.

⁴² Noqw solāwamuy wuwniamniqw as pay puma sivilalwaqamuy qöqyani, taq ka himuwa qalavo momorstime' wāyaniqw öviy'o.

⁴³ Noqw solāwamoñwi as Paul ayo táviniqey nāwaknaqe, pumuy tunatyayamuy añqw ahoy ñuy'ta; nihqe momorstuwi'yuñqam mohti pāmiq tsotsó'ye' tutskwami nōñakniqat pañqawu,

⁴⁴ Pu ahpiy haqawat wunavutsit pu pākihut sakwítiqat añqw hiñsaq hihta hinyuñqat añ tsokiwkahkañwyaniqata. Noqw pan puma sohsoyam qa hinhtotit tutskwami nōña.

28

In Malta

¹ Noqw puma ayo nōñakqe, nanaptaqw kurs pam tutskwa Melita yan mātsiwa.

² Noqw pep hakim sinom itamuy pās o'ya; nihqe aw qöhyaqe, sohsokmuy itamumi unañwtapya yöyokkañw iyohooniqw öviy'o.

³ Noq̄w Paul kohot tsovalat, q̄ōhit aq̄w ōoyhq̄, tsūa q̄ōhit aṅq̄w yāmakq̄e, put māyat kūkiq̄e, qa mātavi.

⁴ Noq̄w tsūa put māyat aṅq̄w hāyiwtaq̄w, pep ki'yuṅqam aw yōrikyaq̄e, nānami paṅqaq̄wa: Pas ka i' tāqa hakiy nīna. Noq̄w pam pāmiq̄ qa mokq̄, pas hihtu put aw nāoyyaniq̄e put q̄ātuniqat qa nakwhanaya, kitota.

⁵ Noq̄w Paul tsūat q̄ōhit aq̄w wipkalat, pay qa hinhti.

⁶ Noq̄w suhpan as soon pam qa pōstiniqat, sen aṅq̄e' múnuke' sūmokniqat, puma wūwankahkaṅw aw tāyuṅwa; nit pay pas wūyavo aw tāyuṅq̄w, pam qa hinhtiḡw, pahsat puma wuwniy alōntotaq̄e, pam pas hīmuniḡqat paṅqaq̄wa.

⁷ Noq̄w pumuy háq̄amyaq̄w hak pep tutskwat ep mohpeq̄ sino haq̄e' hihta himuy'taqa Pulbius yan mātsiwa; noq̄w pam hak itamuy hahlayhtiḡe, pāyis tālat aṅ itamuy kiy ep pās oyi'ta.

⁸ Noq̄w kurs Publius naat mukitutuykaṅw uṅwat pavakwut-sq̄e, tuyhq̄atsi. Noq̄w Paul put aw pākihq̄e, eṅem nāwaknat, may akw aw hintsahq̄e qalapsina.

⁹ Panhtiḡw, haq̄awat put tutskwat ep ki'yuṅqam hihta tūtuyyaqam ōkiwtaq̄e, tūyay qalaptuya.

¹⁰ Nihq̄e puma tuwat hīhihta akw itamuy tayawnaya. Noq̄w itamuy ahpiyyaniḡw, puma itamuy haq̄am hihta hinhtotiniqat itamuṅem hoahrtota.

From Malta to Rome

¹¹ Noq̄w itam pep payhkomuy mūmuyawhtuy aṅ yest, pākihut Alexandriat aṅq̄wnihqat akw paṅq̄w ahpiyya; pam pep pānaq̄w kuytaqat tutskwat ep tōmōla, Castor-nikaṅw pu Pollux pumuy tuvoylay'kaṅwo.

¹² Noq̄w itam Syracuse ep ōkihq̄e, pep pāyis yēse,

¹³ Nit paṅq̄w pu itam poniwwiskahkaṅw, Rhegium ep ōki; nihq̄e ahpiy sūs talq̄ tatkaq̄w hukvaq̄w, qavonvaq̄w itam Puteolit ep ōki.

¹⁴ Nihq̄e pep itam tuptsiwni'yuṅqamuy tutwa; noq̄w itam pep pumuy amumum tsaṅe'sikis yesniqat puma itamumi ō'qalya. Yan itam hinwiskahkaṅw, Rome epeq̄ ōki.

¹⁵ Noq̄w pepeq̄ tuptsiwni'yuṅqam yaw itamuy aṅq̄wyaqat nanaptaq̄e, haq̄ami Appii pihkayat-nikaṅw pu Payhp Yeyespit aw pahsavo itamuhsawvawisa. Noq̄w Paul pumuy tūwahq̄e God aw hahlayhtiḡe, a'nō unaṅwti.

In Rome

¹⁶ Noq̄w itam Rome epeq̄ ōkiḡw, solāwamoṅwi tuwalan'a'yatuy moṅwíyamuy aw sivilalwaqamuy noa; nikaṅw pay Paul hakiy put tūwalaqat solāwat amum haq̄am nāla q̄ātuniqat pan yuku.

17 Pu öviy ahpiy pāyis talq Paul Jew-sinmuy amuñaqw moh-peqyaqamuy sūmi wánwayhqe, tsovaltiqw, amumi pañqawu: Tahtaqtu, isinomu, pay as pi nu itahsinmuy-nikañw, pu itanamuy tuwiyamuy ehpewi qa haqam hihta qaanhtit siviñuiwkañw, Jerusalem añqw Rome-sinmuy öqalayamuy aw mātaviwa.

18 Noqw as puma inumi pohtayaqe, pay as nuy mātapyani, qa haqam himu mokiwuy hihkay'taqa inuhpeniqw öviy'o.

19 Noqw Jew-sinom put pantaqat ehpewi hiñqaqwaqw, nu nawus Moñwit Caesar aqw taqa'nañwti, pay as nu qa hihta ep isinmuy amuhpewi hinhtikañwo.

20 Noqw yaniqw nu umuy wánwayi, nu umumi yórikniqee, pu nu umumi yuaaykuniqee. Pi nu hapi Israel-sinmuy ñöyiyamuy tunatyawtaqey ep it sivanamiqlölöt akw sómiwta.

21 Noqw puma put aw pañqaqwa: Itam Judeat añqw tutuvenit uñ hin yuaataqat qa hihta kwusuya; piw itahsinom pañqw ökihqam qa haqawa uñ itamuy hin āawna, piw qalomáyuaayku.

22 Noqw hin pi um wūwantaqw, itam as put nanaptaniqey nānawakna; pi itam navoti'yuñaqw imuy sutsvo tōnawtaqamuy amumi sohsovik qalomáyuaatiwa.

23 Noqw puma put aw tokiltotaqe, kaysiwhqam put haqam qátuhqat ep öki. Noqw pam pumuy amumi God moñwtunatyayat pās namtöminkañw āwinta, it Moses tutavoyat añ-nikañw, pu God lavay'aymuyatuy pēniyamuy añ hin Jesus yuaatiwhqat pam aw pumuy áñwulawu, talavayñahaqaw tapkimiq pahsavoo.

24 Noqw haqawat hin lavayhtiqtat tütuptsiwa; noqw pētu pay qa tütuptsiwa.

25 Noqw puma qa súnahpa'totiqe, ahpiy nankwusta Paul amumi sūkw lavayhtiqt'ö: Pay kurs pas i' Qahováriwtaqa Hik-wsi God lavay'ayayat Isaias añ itanamuy amumi suan lavayhtiqt,

26 Pañqawu: Um imuy sinmuy amuminen, amumi pañqawni: Uma as tūqaykahkañw, nanaptat, qa māmatsyani, pu aw taykahkañw, tutwat, qa māmatsyani.

27 Pi imuy sinmuy unañwaam tunaiwyuña, pu puma naqsöp'iwyuña, pu puma pōsiy uhtaya; taq nāphisat ka puma pōsiy akw tutwani, pu naqvuy akw nanaptani, pu unañway akw māmatsyani; nen ahoy namtökyaqw nu pumuy powatani.

28 Oviy uma it nanaptani: God qa-Jew-sinmuy ayo óyaniqey pumuy āawnani; noqw puma soon qa nanaptani.

29 Yan pam lavayhtiqt, Jew-sinom ahpiyyaqe, nānami a'nö hihta yuaatota.

³⁰ Noq̄w Paul kīhut nasimokahtaḡey ep sivimaḡe lō̄ḡ yah-
sañwuy añ pep ḡátuhḡe, put aw ökiwtaḡamuy sohsokmuy pās
ōoykañw,

³¹ Amumi God moñwtunatyayat yuaata; pu haḡe' Tu-
tuyḡawhḡat Jesus Christ hin yuaataḡat ḡa nánahtsopkañw
tūtutuḡaynaḡw, ḡa hak put mēwanta.

Paul ROME ep Tuptsiwni'yuñqamuy amumi Pēniata

1 Nu' Paul, Jesus Christ tūwikiat, it penta. God nuy wánwayhqe nuy ayata. Noqw ōviy nu put añqw lomatuawit yuaatinuma.

2 Ura pay hisat pam lavay'aymuy lomatuawit añwu pay āawnaqw puma tutuveniyat añ put pēnaya.

3 Puma God Tiyat Jesus Christ Itahtutuyqawhqay lavayta. Put Tiat sinot anwat pítuhqe David ahpiy aniwhti.

4 Noqw pay Qahováriwtaqa Hikwsi pam God Tíatnihqe ōqalay'taqat nuhtumi tuawi'ta, ispi pam mokiwuy añqw ahoy tātayhq'ō.

5 Noqw pam hapi nuy núokway akw tuaw'ayata. Noqw ōviy nu put tuñwniyat aw yankañw sopkawtaqamuy sinmuy amumi lomatuawit yuaate', haqawatuy tuyqawvani; noqw pep pu' itahtuptionsiwy añ hinwisni.

6 Noqw nu umumi piw ayatiwa; nāmahin pi Jesus Christ umuy pay nāmi wánwayi.

7 Nu umuy Rome epeq God sinomuyatuy ōqalanta. God umumi unañway'tage uma put sinomatniqat ōviy umuy wánwayi. Nam pam umuy núokwat, pu kwakwhat unañwat máqani, Itahtutuyqawhqay Jesus Christ ámuma.

Prayer of Thanksgiving

8 Pas nu sohsokmuy umuhpe hahlayhtima, Itanay God aw'i, Jesus Christ Itahtutuyqawhqay añ'a. Kwakwhat pi umuhtuptionsiwy tūwaqatsit añ ahsupoq lomayuaatiwa.

9 Nu yūmosa umuñem tūviñtima. God pas nāp nuy súañqawhqat navoti'ta. Put hapi eñem nu iunaññaqw tumalay'ma. Nu put eñem lomatuawit Tiyat yuaataqat sinmuy āwinta.

10 Pas as okiw God pan tunatyawtaqw nāp hisat yepahaqtiqw nu qa haqam hinhte' umumiq pohtaniqey ōviy nu put aw tūviñtima.

11 Pas nu as umumi yórikniqey nāwakna, nen hihta Hikwsit añqw tutuqayhqe umumi mātapaq uma ōqawhtotani.

12 It nu pañqawu: Nu umumum yantaqw itam na'qalayani-umuhtuptionsiwy añ-nikañw pu ituptionsiwy añ'a.

13 Noqw pay nu umuy it navotnaniqey nāwakna, itupkomu: Nu as piép umumiqniqey unañwtiñwu; nikañw nu pewhaqami pahsavo hihta akw sóontiñwu. Nu

umuhpa' as hakimuy piw ayo óyaniqey nāwakna, ayañ haqe' qa-Jew-sinmuy amuhpa' hakimuy ayo óyahqey pan'i.

14 Pi nu lomatuawit aw taviwat, aw ayatiwhqe, óviy nu soon qa sohsokmuy sinmuy put āawnani, imuy Greek-sinmuy-nikañw pu qa-Greek-sinmuyu, a'nó wuwni'yuñqamuy-nikañw pu piw qa wuwni'yuñqamuyu.

15 Noqw óviy nu suhtaq'ewnihqe kwañwtoynakañw umuy Rome epeq sinmuy amumi enañ lomatuawit yuaatani.

The Power of the Gospel

16 Pi nu lomatuawit Christ yuaataqat qa hahmana, ispi God lavayiat óqalanihqe sohsokmuy tuptsiwyaqamuy ayo óyañwu. Pam imuy Jew-sinmuy amumi mohti yuaatiwa, nit pahsat pu imuy qa-Jew-sinmuy amumi piwu.

17 Pi lomatuawi itamuy āawnaqw hak hin God aw súantaniqat itam navoti'yuñwa. Hak qapēvewne' put aw súantañwu; piw hak tuptsiwni'kañw suan hinmañwu. Pi ura pan pey'ta: Suan hinmaqa qapēvewnit akw qatsítuwani.

The Guilt of Mankind

18 Pi God sinmuy put qa kaptsi'wisqamuy amuhpewi itsívuat óñaqw mahtakiwa, pu qaanhinwisqamuy sohsokmuy amuhpewii. Puma hakim qaanhinwisqey akw God añqw navotit pas antsanihqat ahoy ñuy'yuñwa.

19 Puma pi put pas sūkw Godnihqat yūmosa óqalay'taqat unañwpeq navoti'yuñwa, pi God amumi put mātaktaq'ó.

20 Noqw nāmahin pi as pam pantaqa qamātaqpuveniñw tūwaqatsit hisat yukiltiqat añqaqw sinom put māmatsya, yañ himu yukiltiqat ahpiy'o; nihqe óviy kurs hin ayo nay-makni'yuñwni.

21 Ispi as puma God tuwi'kahkañw put qa kaptsi'tota, piw qa tsúyaky; nit tuwat soq nānaphin hihta wūwanvaya. Paniqw óviy unañwaam an'e'wakw akw qatālawwa.

22 Puma pas a'nó wuwni'yuñqey namiwuwantota; nikañw pay kurs nūanhihtuniwhtoti.

23 Nihqe puma God pas hímunihqat sutsep qátuhqat aw nānawaknaqey qe'totit, sinot pay sūlawhtiñwuqat an hihta yukihqat aw nāwakintivaya, pu hihtuy masay'yuñqamuy amún yukiwyuñqamuyu, pu nālōq hokay'yuñqamuyu, pu hihtuy hoyóyotinumyaqamuyu.

24 Paniqw óviy God pumuy tuyoy'ewakw qatsit aw mātavi, nāp unañway tuñlayiyat añ hinwisniqat óviy'o, nānami tokoy qahihtatotaniqat aw'i.

25 Ima hapi God pas antsanihqat pay wutsit enañ nāhoyñwaya; nihqe pay hihta God ahpiy yukihqat aw nāwakintivayaqe eñem tumaltivaya, God sohsok hihta

yukuhqat tatamtotat'a. Pam hapi sutsep tayawintiwa; pay nam antaa.

²⁶ Yantaqat ahpiy pu' God pumuy tuyoy'ewakw tuskaptunatyat aw mātavi. Oviy hikis pi momoymat tahtaqtuy amumum namitumalat qe'totit nāp nāmi qaantsaktivaya.

²⁷ Pu pay ōviy piw amún tahtaqt momoymuy amumum hin tumalay'yuñqey mātatvet, pu pas nānami nuvō'nañway akw qaunañwtalawvaya, tāqa sukw tāqat amum hihta nāmiq tumalay'tañwu, nihqe nāp tokoy ep qaanhtipuy ahpiy sivilalwa; noqw pam pantaqa pay pumuy nāp himuamu.

²⁸ Pu pay puma God navoti'yuñwniqey qa nānawaknaqw, pahsat pu God pumuy an'e'wakw wuwnit aw mātavi; noqw puma as hihta qa hintsatskaniqey hintsaktivaya, God put aw pumuy mātaviq'ō.

²⁹ Puma hihta qaantsatskiwhqat akw ahsaliw-yuñwa. Puma tokot sokoptiwisniqey tunatyawyuñwa; qalomátunatyawyuñwa; kan'ewtunatyawyuñwa; hakiy tūhototaniqey tunatyawyuñwa; unañwtuyat akw ahsaliw-yuñwa; tukwyantunatyawyuñwa; nāñwuy'tunatyawyuñwa; unatwi'yuñwa; nukpantunatyawyuñwa; kolilitiwisa;

³⁰ Tūatsatotoynaya; God aw qa suhtaq'ewya; tūunañwmokintota; kwīkwivitu; hihta kwiviyuaatota; hihta qalolmat yēwalalwa; yumuy, namuy qa kaptsi'yuñwa;

³¹ Hihta qa mātsi'yuñwa; namiyukit tutkilalwa; tūqahahlayya; a'nō unañway'yuñwa; qanun'okwatu.

³² Noqw hakim pan hinwisqam hovalniwyaniqey ep ōkiniqat yan God amuñem yuku. Noqw ima it navoti'kahkañw pan hinwisa, piw pan hinwisqamuy amuhpa nāhahlaynaya.

2

God's Judgment

¹ Yantaqw ōviy uma hakim nuhtumiq hiñqaqwaqam kurs hin ayo nōñakiwtani; pi uma hakiy aqw hiñqaqwe' napsiwnayañwu; pi uma nuhtumiq hiñqaqwaqam pay piw pan hinwisa.

² Noqw suyan pi God hakimuy panyuñqamuy amuñem suan hin yukuni'maqw itam navoti'yuñwa.

³ Noqw uma hakim nuhtumiq hiñqawkahkañw pay piw amún hinwisqamu, hisat God nuhtuñem suan hin yúkunaqw, ya uma hin ayo nōñakiwtaniqey wūwantota?

⁴ Pi God umuy pas ōkwatuwhqe ōviy umumi qa suy'tsipti. Ya uma pay pas put paysoqlalwa? Pam umuy umuhnukusqatsiy

añqw ayo lasnaniqe òviy umuy pāsi. Ya uma pay pas qa ñas'ew it aw wūwaya?

⁵ Uma umuhnukusqatsiy añqw ayo qa lasyat soq umuh'unañway owatotaqe soñawnen God itsívuyat nennem waranhtota. Noqw ason God sinmuy amuñem suan yuke' pep pu' pam umuy pas pavan sivintoynani.

⁶ Pi God sinmuy sohsokmuy nānap hintsakpiyamuy an amumi ahoytani.

⁷ Ima hakim lolmat tunatyawkahkañw an ahsupoq suan hinwisqamuy pam pumuy qatsit qaso'taqat máqani. Puma pi God añqw tayawinpit, pu kaptsi'tiwhqat, pu qatsit tunatyawyuñwa.

⁸ Nikañw pay hakim nennem-sa hinwist God lavaiyat pas antsanihqat aw qa tuqayvastotat qaanhinwisq pam pumuy amumi itsívuy mahtaknani.

⁹ Sohsoyam qaanhinwisqam kānanaptani, pas pavan hihta ep okiwhinhtotini, ima Jew-sinom mohtii, pu ima qa-Jew-sinom pīwu.

¹⁰ Nikañw sohsoyam suan hinwisqam God tālayat ep yesni, kaptsi'tiwyani, kwakwhat unañway'vayani, ima Jew-sinom mohtii, pu ima qa-Jew-sinom pīwu.

¹¹ Pi God qa sinonuiña.

¹² Pi ima qa-Jew-sinom Moses tutavoyat qa navoti'yuñwa; nikañw pay nāmahin pi tutavot qa pasiwkahkañw qaanhtote' hovalniwyani; noqw pay Jew-sinom Moses tutavoyat navoti'kahkañw qaanhtote' tutavot an yukuniwyani.

¹³ Pi Moses tutavoyat nanaptaqam qa puma God aw súanyuñwa; pi put an hinwisqam hapi put aw súanyuñwa.

¹⁴ Pi ima qa-Jew-sinom Moses tutavoyat qa tuwi'yuñwa; nikañw nāp hin tutaptiwhqat an mamavisya. Yanwisqey akw nāp tutavoy an hinwisqey nantakni'yuñwa.

¹⁵ Pi pan hinmaqa unañwpeq tutavot pasiwtagey mah-takni'ta; nihqe pam qaanhte' unañwpeq sunvoti'tañwu, pu piw súanhte' navoti'tañwu.

¹⁶ Pi Jesus Christ sinmuy qaanhintsakpiyamuy ep ason amuñem hin yúkuni, hikis pi hihta nanauyve hintsatskaqata, hisat God put eñem tokiltaqat aw pítuq'ö. Nu yan sinmuy āwinta.

The Jews and the Law

¹⁷ Meh, um hapi Jew-sínonihqey pan túñwantiwa, nihqe um Moses tutavoyat navoti'taqe put aw yankañw God sivihpiyat añqw ayo yámakiwtaniqey wūwanta; pu um God tuwi'tagey kwiviyuaata.

18 Nihqe um put tunatyayat navoti'ta; pu um hihta súantaqat, pu piw qasuntaqat navoti'ta, sam pi um Moses tutavoyat ahpiy put tutuqayhqe.

19 Nihqe um añ qapostalyaqamuy tsāmi'maqey pas nēnem qa nānahtsovi; qatalpuveyaqamuy amumi talni'taqeyu;

20 Añ an'e'wakw hinwisqamuy tsihkwantageyu; tsātsakwmuy tutuqaynaqeyu; sam pi um Moses tutavoyat ahpiy hihta pas antsanihqat navoti'ta.

21 Taa, noqw um ayo sukw tutuqaynaqa, ya um hinoqw qa nātutuqayna? Hak hihta qa ūuymantaniqat um nuhtumi pañqawlawhqa, ya um hinoqw hihta ūuyñwu?

22 Hak nōmaqtsit qa sokoptamantaniqat nuhtumi pañqawlawhqa, ya um hinoqw nōmaqtsit sokoptañwu? Um nāp yukiwhput aw nāwakintiwhqat pas qa hahlayhqa, ya um hinoqw pas āantsawat kīhut añqw hihta ūuyñwu?

23 Um Moses tutavoyat ep tsómokiwtaqa, ya um hinoqw put ep qaanhte' God qa hihtatañwu?

24 Pi God natñwaniat umutsviy qa-Jew-sinmuy amunawit ōvelaniwa, ōviy pi pan pey'ta.

25 Pay as pi pas antsa um Moses tutavoyat an hinmaniqw pep pu' poñotkit akw tuvoyla hihkay'tani; nikañw kurs um put tutavot ep qaanhte' pep hapi pu' um qa pan tuvoylaiwtaqey antani.

26 Taa, kurs hak tāqa poñotkit akw qa tuvoylaiwtaqa God tutavoyat an hinme' pam as qa poñotkiwkañw God-niqw pay pam tuvoylaiwtaqey antani.

27 Nen pam hak tokoy ep qa poñotkiwkañw tutavot an hinme' uñ tuhtualni, um hak pan tuvoylaiwkañw tutavot tuwi'kañw qaanhinmaqata.

28 Pi pay i' hak Jew-sino pan tihtiwqhqa God-niqw qa pas antsa Jew-sino; pu hak tókoy-sa ep poñotkit akw tuvoylaiwtaqa God-niqw qa pas antsa pan tuvoylaiwta.

29 Pi i' hapi hak pas unañwpeq Jew-sinonihqa hapi putniqw pas antsa Jew-sino; pu i' hak pas unañwpeq tuvoylaiwtaqa hapi putniqw pas antsa tuvoylaiwta. Hak tutavot an hinhtiniqey-sa ōviy tokoy ep tuvoylaiwte' qa pas antsa tuvoylaiwtañwu. Pi hak Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy unañwpeq tuvoylaiwñwu. Pam God ahpiy tayawniwni, qa sinmuy amuhpiy'o.

3

1 Noqw as kurs pantaqw, hal Jew-sínoniniqw ya pam pas sen nukñwa? Hak puyaw poñotkit akw tuvoyla hihta nukñway'ta?

2 Qa sūpwata. Mohti yan'i: Pumuy hapi amumi God lavayiy mātavi.

³ Noq̄w as kurs haqawat qa tūtuṗtsiwaniq̄w pep hintani? Kurs puma God qa tūtuṗtsiwaq̄w ya sen pahsat God a'nō átsani?

⁴ Qae. Pay God pas qa átsani, nāmahin pi sohsoyam a'tsatni. Pi ura yan pey'ta: Nen um hin lavayhte' súañqawhqeṗ pan mātaktimantani; pu ūmi hiñqawqawq̄w um put ep yu-moñwalmartimantani, yan'í.

⁵ Noq̄w kurs itam qaanhinwise' God suan hinmaqat mah-taknaye' itam hiñqawqani? Sen itam God hihta ep nāoyhqe qa súantaqat kitotani? (Nu pay sinot an lavayhti.)

⁶ Qae. Pi as pantaniq̄w, ya God hin sinmuy amuñem qaan-htipuyamuy ep yúkuni?

⁷ Ispi kurs nu iatsay akw God qa hihta atsátaniqat mahtak-naq̄w ya pam hinoq̄w pas piw nāt nuy qaanhinmaqat an yukunani, suyan pi pam iatsay akw pas pavan hímuniñhqeṗ mātaktini?

⁸ Yaw haqawat itamumiq nukushiñqawqawe itamuy sinmuy yan tutuqaynayaqat pañqawqa: Pay itam hihta qaanhintsatskaq̄w himu lolma put ahpiy aniwhtini. Pan tūtutuqaynayaqam qalomáyukiwyaniq̄w pam amuñem súanta.

No Man Is Righteous

⁹ Noq̄w hintani? Ya Jew-sinom qa-Jew-sinmuy amuh-peniñhqeṗ pay ñas'ewya? Qae. Pas qa hin'í. Pi itam pay Jew-sinmuy-nikañw, pu qa-Jew-sinmuy pumuy wihkiyaq̄w, kurs pay qaanhtipu pumuy sohsokmuy nāmi tuyqawi'ta.

¹⁰ Pi ura yan pey'ta: Pas qa hak súanta, qae, qa ñas'ew sūkaa.

¹¹ Qa hak hihta pas antsaniñhqeṗ mātsi'ta; qa hak God hep-numa.

¹² Puma sohsoyam God pōhuyat añq̄w lasya; sohsoyam sumiyankahkañw qa hihta apitoti; qa hak haqam lolmat hintsaki; qae, qa ñas'ew sūkaa.

¹³ Tōnaam tūamit aq̄w hōtsit anyuñwa; leñiy akw tūunatotoyñaya; lavayiam tsūtsu'tuy kelmokiyamuy anyuñwa.

¹⁴ Moayamuy añq̄w qalomálvayi pu unañwmoklavayi nōñanta.

¹⁵ Tuwat soq hakiy nīnayaniqey aw kaktayaya.

¹⁶ Puma hihta hovalantiwisa; sinmuy okiwsahsantiwisa.

¹⁷ Puma pasi'ñañwat qa tuwi'yuañwa.

¹⁸ Puma God qa kaptsi'yuañwa. Pan pey'ta.

¹⁹ Noq̄w itam navoti'yuañq̄w God Jew-sinmuy tutavot añ hinwisniqat òviy pumuy put maqa, qa hak kwiviyuaataniqat òviy'o; pahsat pu sinom sopkawtaqam God ep qaanhtotiqey navoti'yuañwni.

²⁰ Paniq̄w hapi òviy kurs hin hak Moses tutavoyat an hin-maqey akw God aw súantani; pi tutavo qaanhtiput hímuniñhqeṗ nuhtumi mahtaknaniqey òviy taviwa.

How God Puts Men Right

21 Noq̄w pu' hapi hak tutavot qaanhinmaqat hin God aw súantaniqat itam navoti'yuñwa. Noq̄w Moses God lavay'aymuyatuy amumum añwu pay put pēna.

22 Hak Jesus Christ aw tuptsiwhq God put súantaqat pañqawu. God sohsokmuy tuptsiwyaqamuy pan lalvaya. Pi itam sohsoyam sunyuñwa.

23 Pi itam sohsoyam qaanhtotiqe God añqw tayawinpit ñastatoti.

24 Noq̄w pay itam qa sisviyat Christ Jesus atsviy qaanhtiput añqw mātaviwyaqe núokwayat ahpiy qenivo oyiwa.

25 Pi God pan put eñem yukuqw pam mokqe put aw tuptsiwni'yuñqamuy qaanhtipuyamuy amuhpiy ayo yuku. Noq̄w God panhtiqe súanhtiqey nuhtumi mahtakna, ura pam yūpahaqaw qa its puhtsemokqe hakimuy qaanhtipuyamuy aw qa tunatyawtaqee.

26 Nihqe òviy pam Jesus Christ aw tuptsiwni'yuñqamuy qenivo óyahqe pam súanhtiqey yepahaq nuhtumi mahtakna.

27 Noq̄w hak sen it ep kwiviyuaatani? Qa hak'i. Noq̄w hinhitqw òviy'o? Qa hak hintsakpiy ahpiy súantat qapēvewnaqw God put súantaqat pañqawhq òviy'o.

28 Noq̄w òviy nu pañqawu: Pay as sino hin tutaptiwhq nāmahin qaanhinmat, qapēvewnit ahpiy God aw súanta.

29 Ya pay God pas Jew-sinmuy-sa Tutuyqawhqaamu? Ya pay pam imuy qa-Jew-sinmuy piw qa Tutuyqawhqaamu? As'a. Pay pam piw qa-Jew-sinmuy Tutuyqawhqaamu.

30 Ispi pam sūka Godnihqee. Pam hapi Jew-sinmuy amuñaqw qapēvewni'yuñqamuy súanyuñqat pañqawu, pu imuy qa-Jew-sinmuy amuñaqw qapēvewni'yuñqamuy piwu.

31 Noq̄w kurs ka itam pahsat Moses tutavoyat pay qa hihkay'toynaya? As'a. Pi itam pu' pas put òqawhtoynaya.

4

The Example of Abraham

1 Kurs huvam Abraham, yep qatsit ep itanay aw wūwayaa. Pam hin qenivo taviwa?

2 Pi kurs Abraham hintsakpiy akw qenivo taviwe' pay soon hihta ep qa tsómokiwtani. Nikañw pam qa panwat qenivo taviwe' kurs pam God aw háqe'wat kwivilvayhtini.

3 Huvupatpi tutuvenit añ hin pey'ta: Abraham God lavaiyat tuptsiwhq God put súantaqat pañqawu.

4 Noq̄w tumalay'taqat hapi aw siviw qa kuwahtipuniñwu; pam put ahsatiatniñwu.

5 Noq̄w pay nāmahin pi as hak súantaniqey òviy qa tumaltat, God aw tuptsiwe' qenivo táviwñwu. Hak God aw tuptsiwhq

pam súantaqat God pañqawñwu, nāmahin pi pam as put qa kaptsi'tañwuniq'ö.

⁶ Pam hapi hahlayhpit ep'e, ispi pam lolmat qa tumaltaqw God put súantaqat pañqawhq'ö. Noqw David yan put lavayhtige

⁷ Ura pañqawu: God hakimuy nukpanayamuy amuhpiy ayo yukuqw puma hahlayhpit epya, hakimuy qaanhtipuyamuy pas sūs suhtokq'ö.

⁸ Pas hakiy aw Tutuyqawhqa qaanhtipuyat qa nono'q pam hahlayhpiy ep'e, kita.

⁹ Noqw ya pay pas poñotkit akw tuvoylaiwyuñqam-sa it hahlayhpit epyani? Sen pay put akw qa tuvoylaiwyuñqam piwu? Pi itam pañqawa: Abraham qapēvewnaqw God put súantaqat pañqawu.

¹⁰ Taay, noqw pam hisat put yan lavayhti? Sen poñotkiwtaqö'? sen qa poñotkiwtaqö'? Pam nāt qa poñotkiwtaq'ö.

¹¹ Noqw pam nāt qa poñotkiwkañw God aw tuptsiwhq pay pam súantaqat God pañqawu; nihqe pahsat pu pan lavayhtiqey tuawi'taniqe öviy pam poñotkit akw tuvoylatinigat put ayata. Pahsat pu Abraham sohsokmuy tuptsiwni'yuñqamuy náamniqat God pañqawu, nāmahin pi as puma qa poñotkiwyuñq'ö; noqw pay puma piw súanyuñqat pam pañqawu.

¹² Pam piw imuy hakimuy poñotkit akw tuvoylaiwyuñqamuy náamni, nīkañw qa sohsokmuyu. Pam imuy hakimuy poñotkit akw tuvoylaiwkahkañw qapēvewnit añ hinwisqamuy náamni, itanay Abraham nāt qa poñotkiwkañw hin hinmaqat pan'i.

God's Promise Received through Faith

¹³ Pi God Abraham, pu natkomuyatuy pumuy tūwaqatsit máqaniqey aw pañqawu. Pam qapēvewnakañw God aw súantaqw öviy pam yan put āawna, pam tutavot an hinmaqw qa paniqw öviy'o.

¹⁴ Noqw pay kurs ima Moses tutavoyat an hinwisqam-sa tūwaqatsit makiwyaniqw pep pu' God hihta āawnaqw paysoqtini, piw itahqapevewni paysoqtini.

¹⁵ Pi God sinmuy hin hinwisniqat tutaptaqw, pep pu' pumuy amuñem hin yúkuni; pi as tutavo qa háqamniqw soon pi as sinom tutavot añqw lasyani.

¹⁶ Pi God put aw tuptsiwni'yuñqamuy tūwaqatsit máqaniqey amumi pañqawu, pam núokwat ahpiy put panhtiniqey nāwaknaqe öviy'o. Noqw öviy sohsoyam Abraham timat tūwaqatsit makiwyani, ima hakim Moses tutavoyat

makiwyaqamu, pu ima hakim Abraham an qapēvewnit añ hinwisqam pīwu. Pam hapi sohsokmuy itamuy tuptsiwni'yuñqamuy náamu.

¹⁷ Pi ura yan pey'ta: Nu hapi un kaysiwhqamuy nanāpwatuy sinmuy náamtoynani. Noqw pam God qapēvewnaqe putniqw pay pam pumuy náamu. Pi God qayesqamuy taytoynañwu, piw himu qa háqamniqw put pay háqamniqat an lalvayñwu.

¹⁸ Noqw nāmahin pi pam hihta qatuptsiwni'ewakw unañwvahsi'kañw God qapēvewna; nihqe ōviy pam kaysiwhqamuy sinmuy náamti; ura put ahpiy qaan'ewakw hintaqam sinom aniwhtiniqat God pañqawu.

¹⁹ Noqw ōviy pam pas qaōwítuptsiwa, nāmahin pi as putniqw tokoat pay qa taytaq'ō, pam tsivót-sikip súnathaqam yahsañwni'ta; piw Sarah tiylawhqeý añ ruhpa.

²⁰ Noqw pay Sarah Abraham eñem ti'vaniqat God yan put āawnaqw Abraham qapēvewnaqe qa náñeknat tuptsiwniy ep suyhtsepñwat pas pavan ōqawi'maqe God pas hihtata.

²¹ Pi pam God aw navoti'taqw pam hihta hin yuke' aw antsañwu. Noqw ōviy pam put aw tuptsiwa.

²² Noqw paniqw hapi pam qapēvewnaqey ahpiy suantaqat God pañqawu.

²³ Noqw pam put súantaqat pañqawhq pan tutuvenit añ pey'ta. Nihqe qa Abraham éñem-sa pey'ta,

²⁴ Nikañw pay itamuy hakimuy Abraham an God aw tuptsiwni'yuñqamuy amuñem pīwu. Pi pam Jesus Christ Itahtu-tuyqawhqay mokiwuy añqw ahoy tātayna,

²⁵ Pam itahqaanhtipuy ep mokniqe taviwhq'ō. Pam mokqe itamuy qenivo óyanique ōviy ahoy tātayi.

5

Right with God

¹ Noqw ōviy itam qapēvewnayaqw Jesus Christ Itahtu-tuyqawhq itamuy God enañ namivöhikna. Noqw pan hapi itam God aw súanyuñwa.

² Pu itam qapēvewnayaqe God núokwayat añ hinwisniqat Jesus Christ yan itamuñem yuku, nihqe itam Christ amum kaptsi'tiwyaniqey tunatyawkahkañw hahlayya.

³ Pu itam qa it-sa ep hahlayyat, Christ eñem kānanvotyayey ep hahlayya. Pi itam kānanvotyey' nakwhani'yuñwniqey tuwi'vayaniqey navoti'yuñwa.

⁴ Nen itam nakwhani'yuñwniqey tuwi'vaye' tukwsiwyuñqey navoti'yuñwa. Nen itam tukwsiwyuñwe' Christ amum kaptsi'tiwyaniqey tunatyawyuñwni.

⁵ Itam yan tunatyawkahkañw qa hihta ep okiwsaniwyat itahñoyiy aw yórikyani; pi Qahováriwtaqa Hikwsi itamumi God

ahpiy noiwhqa itah'unanwpeq qatu; nihqe pam God itamumi unanway'taqat itamuy pas suyan āawna.

⁶ Pi nāt itam God tunatyayat añ qa öqawi'yunqw pu put qa kaptsi'yunqw suhpahsat Christ itamuñem mōki.

⁷ Ispi soon ka hak hakiy sūantaqat eñem mokniq'ö; nīkañw pay ka hak hakiy su'pat eñem moknik suhtaq'ewni.

⁸ Noqw pi God itamumi unanway'taqey yan mahtaknaqw itamuy nāt qaanhinwisq Christ itamuñem mōki.

⁹ Nihqe Christ itamuñem mokqe itamuy qenivo oya. Noqw itam it navoti'kahkañw pam pas suyan God itsivuyat añqw itamuy ayo óyaniqat qapēwewnaya.

¹⁰ Pi itam pay nāt God tuwqamatniqw put Tiat mokqe itamuy God enañ namivöhikna; noqw soon qa tis pi öviy itam put qatsiyat ahpiy ayo nõñakiwtani.

¹¹ Nihqe itam qa it-sa ep hahlayyat, Jesus Christ Itahtu-tuyqawhqay añ God ep hahlayya; put hapi ahpiy itam God amum namivöhikiwya.

Adam and Christ

¹² Yanta. Ura Adam qaanhtiqw sinom sohsoyam put atsviy qaanhtoti, piw qaanhtotiqe mokiwuy akw tuyqawiwyunwa; pi sohsoyam qaanhtotiqee.

¹³ Itam navoti'yunqw as tutavot qa háqamniqw sinom qaanhinwisq pumuy tutavot añqw lasyaqat God qa pan pumuy pañqawu. Noqw pay God Moses ahpiy sinmuy hin hinwisniqat nāt qa tutaptaqw tūwaqatsit ep sinom pay qaanhinwisa.

¹⁴ Oviy pi puma mokiwuy aw pohtaya, sohsoyam hakim Adam añqw Moses aw pahsavo yesqamu. Puma Adam hinhitiqat qa pan qaanhtoti. Pam pi God añqw mewnit qatuqayvasta. Noqw pam sopkawtaqamuy sinmuy qeniyamuy ep wunu, it hakiy pítuniqat an'i.

¹⁵ Noqw God núokwaat Adam qaanhtipuyat qa anta. Pi Adam qaanhtiqw kaysiwhqam mokiwuy ep öki; nīkañw God sinmuy ökwatuwhq kaysiwhqam kuwahtiput makiwya, Jesus Christ núokwayat ahpiy'o.

¹⁶ Noqw God kuwahtipuat Adam qaanhtipuyat qa anta. Pi Adam qaanhtiqw sinom sohsoyam so'niqat God pan amuñem yuku. Nīkañw sinom kaysiwhqam qaanhtotiqw God pumuy ökwatuwhqe qa hinwat amuñem yukut pumuy mātavi.

¹⁷ Pi ura Adam qaanhtiqw, öviy sinom so'ni. Noqw pay God itamuy ökwatuwhq Jesus Christ itamuñem sisvit itamuy qenivo oya. Noqw öviy itam yesni, pu put amum moñw'iwyunwini.

¹⁸ Pi ura Adam hihta ep qaanhtiqw sinom sohsoyam so'niqat God amuñem yuku. Noqw pan hapi Jesus Christ

hihta ep súantiqw sinom sohsoyam qenivo oyiwe' yesniqat God amuñem qenit yuku.

¹⁹ Pi Adam qa tuqayvastaqw kaysiwhqam qaanhinyuñqey pan yukiltoti; noqw pay pan hapi Jesus Christ God aw tuqayvastaqw kaysiwhqam súanhinyuñqey pan yukiltoti.

²⁰ Noqw God sinmuy hin hinwisniqat tutaptaqw pahsat pu puma pas pāpu qaanhinwisa. Noqw pay puma pas pāpu qaanhinwisq God tis pas pavan pumuy ōkwatuwa.

²¹ Ura as qaanhinwisqam mokiwuy aw ōki. Noqw pan hapi God hakimuy ōkwatuwhqe pumuy súanyuñqat pañqawhqe qat-sit qaso'taqat pumuy huyta, Jesus Christ Itahtutuyqawhqay ahpiy'o.

6

Dead to Sin but Alive in Christ

¹ Noqw itam hiñqaqwani? Ya sen itam yūmosa qaanhinwisni, God núokwayat pas pavan mahtaknayaniqe ōviy'o?

² Pas sóoni. Pi hak mōke' qaanhtiput soon qa qe'tini. Noqw pan piw itam qa hihta ep qaanhtotini.

³ Pi itam Christ amum soa, itam hakim kūyit akw tuvoylatotiqe put aw tōnaltiqamu. Ya uma it qa navoti'yuñwa?

⁴ Nihqe itam kūyit akw tuvoylatotiqe put amum so'qe āmiwya; nihqe itam put amum āmiwyaqe Nayat lolmat ōqalayay akw ahoy tātayya, pūhut qatsit añ hinwisniqe ōviy'o, Christ hin tātayhقات pan'i.

⁵ Pi itam put an soe' āmiwye' kurs pi hin itam piw qa put an tātayyani.

⁶ Pi itam navoti'yuñqw itahhisatqatsi put amum nahoylehtsit aw muiwa, itahtokoy qalomātuñlayiat ayo yukiwniqat ōviy'o; noqw qaanhtipu pāpu itamumi qa tuyqawi'tani.

⁷ Pi mokqa qaanhtiput añqw mātaviwñwu.

⁸ Noqw itam Christ amum so'qe pay itam soon piw put amum qa yesniqey tuptsiwñi'yuñwa.

⁹ Pi itam navoti'yuñqw Christ mokiwuy añqw ahoy tātayhqe soon pāpu mokni; pi mokiwu pāpu put aw qa tuyqawi'tani.

¹⁰ Pam sūs mokqe qaanhtiput añwuta; pu pam tātayhqe God eñem qatu.

¹¹ Noqw ōviy hapi uma so'qey nāmi wūwantotani, pi mokqa qaanhtiput soon qa qe'tini; nīkañw uma Itahtutuyqawhqay Jesus Christ aw tōnalte' God eñem yesni.

¹² Uma umuhtokoy sūlawhtiñwuqat qaanhtiput aw qa mātatveni, taq ka qaanhtipu umumi moñw'iwtaniq'ō; uma umuhtokoy tuñlayiat qa añ hinwisni.

¹³ Pu uma umuhtokoy qaanhtiput qa aw noayamantani, taq ka uma put akw qaanhtiput tumaltotani. Uma qa panyuñwt

God aw nānoi'yuñwni, so'pumuy amuñaqw ahoy yesvaqey pan'i, pu umuhtokoy God aw noi'yuñwni, suan hinwisniqe òviy'o.

¹⁴ Pi qaanhtipu soon pāpu umumi tutuyqawni; pi itam tutavot qa aw yanyuñwt God núokwayat aw yanyuñwa.

Slaves of Righteousness

¹⁵ Noqw hintani? Ya itam pahsat pu qaanhtiput añ hinwisni, itam God núokwayat aw yanyuñqey tunatyawkahkañwo, qa tutavot aw'i? Pas sóoni.

¹⁶ Ason hak hakiy sukw tunatyayat aw tūqaytaniqey òviy aw nāmatave' pam put tūwikiatni? Ya uma it qa navoti'yuñwa? Noqw òviy kurs uma qaanqatsit añ hinwise' uma put aw tūtuwiktni, pu umuh'ahsati mokiwuni. Pu kurs uma God aw tuqayvastote' God tūwikimatni, piw súan qatsit put añqw makiwyani.

¹⁷ Nu God aw umuhpe hahlayhtima, itupkomu. Pay as ura uma hisat qaanhtiput tūwikimatu; nikañw kwakwhat pi hak umuy lomatuawit tutuqaynaqw uma put kwusuyaqe umuh'unañwpeq put tūtuptsiwa.

¹⁸ Noqw òviy uma qaanhtiput añqw mātaviwyaqe God aw tūwiktotiqe suan hinwisa.

¹⁹ Nu hapi pay sinot tuwiyat an umumi yuaata; pi umuy māmatsyaniqw pam umuñem qatuvosi. Pay ura uma hisat umuhtokoy itséhee qatsit, pu nānañumo qaanhintsatskaniqey aw nānoi'yuñwa. Nikañw pay uma pu' hapi umuhtokoy suan qatsit aw noi'yuñwni, uma suan hinwisniqe òviy'o.

²⁰ Taq ura uma qaanhtiput aw tūtuwiktnihqe uma suan qatsit qa aw tunatyawyuñwa.

²¹ Taay, noqw ya uma qaanhtiput añqw hihta nukñwat tutwa? Qa hihtaa. Pi uma pu' put ep hahmanya. Pi qaanhtipu mokiwuy hihkay'ta.

²² Noqw uma hapi pu' qaanhtiput añqw mātaviwyuñqe God awwat tūwiktoti; nihqe uma put añqw súanqatsit makiwyani, pu so'ñwamiq qatsit qaso'taqat himuy'vayani.

²³ Pi mokiwu qaanhtiput ahsatiata; noqw pay qatsi qaso'taqa God kuwahtipuata, Itahtutuyqawhqay Jesus Christ añ'a.

7

An Illustration from Marriage

¹ Sino hihsavo qátuniqey pahsavo tutavot kaptsi'mani. Ya uma it qa navoti'yuñwa, itupkomu? Nu hapi tutavot tuwi'yuñqamuy amumi penta.

² Pi wuhti puwsuñway'taqa puwsuñway aw som'iwtañwu, puwsuñwaat hihsavo qátuniqat pahsavoo; nikañw ason puwsuñwaat mokq pep pu' pam put añqw mātaviñwu. Tutavot añ yan hapi pey'ta.

³ Noqw òviy kurs nāt puwsuñwaat qatuqw pam suk w amum qatupte' pam yoñaywuhti túñwantiñwu; nikañw kurs pay puwsuñwaat mokq pahsat pu pam tutavotniqw put añqw mātaviñwu; nihqe òviy pas as pi nāmahin piw hakiy amum qatupte' pay qa yoñaywuhti túñwantiñwi.

⁴ Panta itupkomu. Noqw òviy hapi uma Christ amum so'qe tutavot añqw mātaviwyuñwa, uma Christ ámumtotiniqee, it hakiy moki wuy añqw ahoy tātayhqat ámuma, nihqe uma God eñem tumalay'yuñwi.

⁵ Pi ura itam nāp itahtunatyay añ hinwisq tutavo itamuy mēwantaqw itam pas pāpu qaanhinwiskahkañw moki wuy aw òkiwisa.

⁶ Noqw pu' hapi itam Christ amum so'qe tutavot itamuy nuy'taqat añqw mātaviwyaqe Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy pūhut qatist makiwya. Ura as itam hisat tutavot añ hin pey'taqat pan God eñem tumalay'wisa; nikañw pu' hapi Qahováriwtaqa Hikwsi itamumi hin tutapti'maqat itam pan put eñem tumalay'yuñwa.

Law and Sin

⁷ Noqw itam pahsat hiñqaqwani? Ya tutavo qaanhtiput súanta? Qae. Pi as tutavot qa háqamniqw nu soon qaanhtiput hímunihqat tuwi'tani. Pi tutavot ep yan pey'ta: Um hihta qa uhhimuy qa tuñlay'tani. Pay kurs as qa pan pey'taqw nu soon tuñlayit hímunihqat tuwi'tani.

⁸ Pi as tutavo tuñlayit hímunihqat nuy tutuqaynaqw pahsat pu nu pas pāpu hīhihta tuñlay'ta. Pi nu as nāt tutavot qa tuwi'taqw soñawnen pi tutavo qa háqamo; noqw òviy kurs nu hin tutavot añqw lasni.

⁹ Ura nu hisat mewnit nāt qa tuwi'taqe hahlaykañw qatu; nikañw nu put tuwi'vage qaanhtiniqey pas pāpu nāwaknaqe qahahlayhtiqe soñawnen mōki.

¹⁰ Pas as sinom yesniqat òviy tutavo mātaviwa; noqw pay nu put aw navotq kurs sinom put ahpiy so'ñwu.

¹¹ Pi nu tutavot tuwi'vage qaanhtiput ahpiy ūnatiw hqe soñawnen mōki.

¹² Noqw òviy hapi God tutavoat pas qahováriwta, pu mewni qahováriwta, súanta, pu lolma.

¹³ Ya sen tutavo lolmanihqa nuy nīna? Pas qae. Pi nu qaanhinmakañw tutavot añqw lahsi, nihqe nu tutavotniqw moki wuy hihkay'tani. Pi tutavo qaanhtiput suhputsnaniqe

taviwa, qaanhtiput pas nuhtsel'ewakw put akw mātaktiniqat ōviy'o.

The Two Natures in Man

¹⁴ Pi itam navoti'yuñqw God tutavoat Hikwsit ahpiy mātaviwa; noqw pi nu nāp itunatyay añ hinmakañw qaanhtiput aw tūwikiniñwu.

¹⁵ Pi nu hintsakqey qa mātsi'ta. Pi nu hinhtiniqey nāwakne' soq qa put panhtiñwu; pu nu as hihta aw qa suhtaqa'ewnikañw soq putwat hinhtiñwu.

¹⁶ Noqw ōviy nu as hihta qa nāwaknakañw soq putwat hinhte' pahsat pay God tutavoyat lolmanihqat nu pañqawñwu.

¹⁷ Noqw ōviy hapi pāpu nu qa nahpiy put hinhtiñwu, pi qaanhtipu inuhpe pakiwtaqw ōviy nu pantsakma.

¹⁸ Pi nu navoti'taqe kurs hin pas nāp hihta lolmat hintsakni. Pay nu as hihta lolmat tumaltaniqey tunatyaltiñwu; nikañw hin nu put lolmat hinhtiniqey qa tūwañwu.

¹⁹ Pi nu as lolmat hinhtiniqey nāwaknakañw put qa panhtiñwu; pu nu hihta qalolmat as qa hinhtinikañw tuwat soq put panhtiñwu.

²⁰ Noqw ōviy hapi nu hihta as qa nāwaknakañw put panhte' qa nahpiy put panhtiñwu; pi qaanhtipu inuhpe pakiwtaqw ōviy nu pantsakma.

²¹ Noqw nu navoti'taqw kurs panta: Kurs nu as hihta lolmat hinhtiniqey nāwaknaqw pay kurs qalolma piw inumum yanta.

²² Pi nu as pas iunañwpeq God tutavoyat añ nāhahlayna.

²³ Nikañw nu itokoy tūwahqe pay kurs pam hihtawat nāwaknaqw iwuwni sukwat nāwakna; noqw nu itokoy qalomātuñlayiyat aw tūwik'iwta.

²⁴⁻²⁵ Nu iunañnaqw God eñem tumalay'taniqey nāwakna, nikañw nu itokoy akw qaanhtiput eñem tumalay'ta. Is ohi, okiw himu nūu! Ya sen hak itokoy tuñlayiyat mokiwuy aw nuy wīki'maqat añqw nuy ayo tāvini? Pas nu God aw hahlayhti, Jesus Christ nuy ayo tāviiq'ō.

8

Life in the Spirit

¹ Pi God itamuy Christ Jesus aw tōnawtaqamuy qa hinwat yukunani, itamuy hakimuy nāp itahtunatyay añqw lasyaqe Hikwsit tunatyayat añ hinwisqamuyu.

² Pi itam Jesus Christ aw tōnaltiye Hikwsit öqalayay aw nānoi'yuñwa, nihqe qaanhtiput öqalayay-nikañw pu mokiwut öqalayay añqw mātaviwyaqe qatsit himuy'vaya.

³ Pi tutavo kurs hin hakiy qaanhtiput añqw ayo tāvini, kurs hak put suan hinmaniq'ō. Noqw pay God pas nāp

Tiy taviq̄w pam sinmuy qaanh̄totiñwuq̄amuy amún tokoy'va, nihqe itahqaanhtipuy ep mokqe qaanhtiput án̄wuta, put p̄āpu itahtokoy aw qa moñw'iw̄taniq̄w ōviy'o.

⁴ Noq̄w pahsat pu itam Hikwsit tunatyayat añ hinwisq̄am tutavot suan tunatyayat aw antsanyani, n̄āp itahtunatyay qa añ hinwiskahkañwo.

⁵ Pi n̄āp tunatyay añ hinwisq̄am put-sa aw tunatyawyuñwa; pu Hikwsit tunatyayat añ hinwisq̄am Hikwsit tunatyayat aw tunatyawyuñwa.

⁶ N̄āp tunatyay añ hinwisq̄am mokiwyū aw ōkiwisa; noq̄w pay Hikwsit tunatyayat aw tunatyawyuñq̄am kwakwhat unañwat, pu qatsit tutwani.

⁷ Pi n̄āp tunatyay añ hinwisq̄am God aw qa suhtaq'ewya. Puma God aw qa tuq̄ayvastota; ōviy puma soon put tunatyayat añ hinwisni.

⁸ Nihqe ōviy n̄āp tunatyay añ hinwisq̄am kurs hin God unañwveyani.

⁹ Noq̄w pi uma n̄āp umuhtunatyay qa añ hinwist, Hikwsit tunatyayat añ hinwisa, kurs God Hikwsiat pas antsa umuh'unañway ep pakiwtaq'ō; noq̄w kurs Christ Hikwsiat hakiy ep qa pakiwtaq̄w pay hak qa put sinoatniñwu.

¹⁰ Noq̄w kurs Christ hakiy ep qatuq̄w God hakiy qenivo táviñwu; noq̄w ōviy hakiy hikwsiat qátuni; noq̄w pay tokoat qaanh̄tiput atsviy moksuni.

¹¹ Noq̄w kurs put Hikwsiat hakiy ep qatuq̄w suyan pi pam hin Christ ahoy t̄ātaynaqey pan piw kurs hin hakiy tokoyat mokñwuq̄at ahoy qa t̄ātaynani, Hikwsiy hakiy ep qátuhq̄at ah-piy'o.

¹² Noq̄w ōviy'o itupkomu, itam yahpiy haq̄ahpiy n̄āp itahtunatyay aw qa t̄ūtuwiktu; nihqe ōviy itam itahtokoy tuñlayiyat qa añ hinwisni.

¹³ Taq̄ hak n̄āp tunatyay añ hinmaqa mokni; n̄ikañw hak Hikwsit añ n̄āp tunatyay ayo yuke' qátuni.

¹⁴ Pi hihsa'nihq̄am God Hikwsiyat akw tsāmiwyaq̄am hapi God timatu.

¹⁵ Pi itam God Hikwsiyat makiwyaq̄e God timatniwh-toti. Itam qa t̄ūtuwiktniwhtoti. Ura as itam God pas pavan mamq̄asya, n̄ikañw itam pu' qa pan put mamq̄asya, n̄ikañw Hikwsit añ itam Abba, Itanaa, yan God aw hiñq̄awwisa.

¹⁶ Pi God Hikwsiat itah'unañwpeq itam God timatnihq̄at itamuy āawna.

¹⁷ Noq̄w kurs itam God timatnen, itam Christ amum sohsok hihta himuy'vayani, God sohsok hihta itamuy máq̄aq'ō. Kurs itam Christ amum hihta añ k̄ānanvotye' piw put amum kaptsi'tiwyani.

The Future Glory

18 Pi hisat aw pituq̄w, itam Christ amum kaptsi'tiwyani. Noq̄w nu it aw wūwaq̄e hihta ep kānavotq̄ey pay qahihtata.

19 Pi yañ sohsoy himu yukiwyuñqa kwañwtoynayakahkañw God tímuyatuy mātaktotiniqat òviy maqaptsi'yuñwa.

20 Pi yañ himu yukiwyuñqa qa nahpiy nukwsiwhti, pi God ahpiy'o; noq̄w pay pam put pasiwnaniq̄ey tunatyawta.

21 Pi yañ himu yukiwyuñqa sūlawhtotiñwu; nikañw ason God timat qatsit qaso'taqat pas suyan himuy'vayani. Noq̄w pahsat pu yañ himu yukiwyuñqa pumuy amumum alòntote' pāpu qa sūlawhtotini.

22 Pi itam navoti'yuñq̄w yañ himu yukiwyuñqam sumiyankañw pew pahsavo soñawnen tiylawhqe eykitaqat anta.

23 Noq̄w itam nuhtum itah'unanwpeq eykikahkañw hisat itam God tímatnihq̄ey mātaktotiniq̄ey maqaptsi'wisa, pep pu' itahtoko alòntotini. Pi God itamuñem pan yúkuhq̄ey mahtakaniq̄e òviy itamumi Qahováriwtaqat Hikwsit noa.

24 Pi itam pan tunatyawkahkañw ayo nōña; noq̄w hak hihta tuwe' pāpu qa put òviy maqaptsi'tañwu; ispi hak hihta pay tuwe' ya hinoq̄w nāto piw put òviy maqaptsi'tañwu?

25 Nikañw itam hihta qa tuway'kahkañw maqaptsi'yuñwa; itam pas suyan alòntotiniq̄ey navoti'yuñq̄e qa ònaiwkahkañw pay òviy maqaptsi'yuñwu.

26 Pu pan hapi òviy pay piw i' Hikwsi itamuy hihta añ qa pasiwyuñqat ep itamumi unanwtavi'ta; pi itam as hin hihta òviy tūviñlalwaniq̄ey qa tuwi'yuñwa; noq̄w itam kurs hin lavayhtotinihkañw itah'unanwpeq eykitaq̄w Qahováriwtaqa Hikwsi pas nāp itamuñem God aw okiwhtima.

27 Noq̄w God u'nanwat añ purimaqa Hikwsit wuwniyat navoti'ta, ispi pam God tunatyayat an put sinomuyatuy amuñem okiwhtima.

28 Noq̄w itam navoti'yuñq̄w God sinomuy amuñem sohsok hihta lolmat tumalay'ta, ima hakim put tunatyayat ahpiy wáñwayniwyaq̄e put aw unanway'yuñqamuy pumuy amuñem'i.

29 Noq̄w God sohsokmuy sinomuy amumi añwu pay navoti'taq̄e pumuy namorsta, nihq̄e puma put Tiyat hin son'iwhq̄at an yukiltotiniqat amuñem yuku; noq̄w Christ kaysiwhq̄amuy nānatupkomuy amuñaq̄w mohpeq'a.

30 Pu pam hakimuy añwu pay namorstaq̄e pumuy wáñwayi, pu hakimuy wáñwayhqe pumuy qenivo oya, pu pam pumuy qenivo óyahqe puma put Tiyat amum kaptsi'tiwyaniqat tunatyawta.

31 Noqw itam it ep hiñqawani? Kurs God itamuy paañwantaniqw hak sen itamuy áñwuy'tani? Kurs hak'i.

32 Pi God Tiy qa kakhawnat sohsokmuy itamuñem put mokniqat òviy añqw tavi. Nihqe panhtiqe suyan pi pam sohsok hihta itamuy paysoq huytani.

33 Ya hak sen God namorayamuyatuy amumiq hihta tupni? Pi God pumuy qaanhtipuyamuy ayo yuku.

34 Ya hak sen itamuñem qalomáyukuni? Sen Christ Jesus panhtini? Pi pam itamuñem mōki, piw mokiwuy añqw ahoy tātayhqe God putvaqe qatu; pam pep itamuñem lavayi'ma.

35 Christ itamumi unañway'taqw ya sen hak put añqw itamuy tsíkani? Pas kurs hak'i. Itam ka kānanvotpit akw sóon'iwyuñwni, okiwsaniwyani, tsōnsoiwyuñwni, yuwsit ñastayani; hihta nuhtsel'ewakw añ kuyyuñwni, sipwuvahpit akw qōyaniwyani. Nikañw itam it añ kuhkuyve' Christ añqw qa ayo tsíkaniwyani.

36 Pi ura yan pey'ta: Pi itam uhsinomnihqe òviy tāwanawit qōyaniwya; itam púmuyniqw kanelmuy qōyaniwyaqamuy amunyuñwa.

37 Itam kānanvotpit añ kuhkuyve' qa unañwsoe' hahlayyani, Jesus Christ itamumi unañway'taqat navoti'kahkañwo.

38 Pi nu pas nātuptsiwnaqw soon himu God añqw itamuy ayo tsíkani, sen mokiwu, sen qatsi, sen òveqatsit añqw hoñvia'yatu, sen mohpeqyaqamu, sen òqalat pasiwyuñqamu, sen himu pu' yañ hinyuñqa, sen himu nātoniqa,

39 Sen òveqatsit ep yesqamu, sen maskiñaqw hoñvia'yatu. Pi God Jesus Christ Itahtutuyqawhqay añ itamumi unañway'ta, noqw òviy soon himu yukiwihqa put añqw itamuy ayo tsíkani.

9

God and His Chosen People

1 Christ nuy pas súañqawhqat inumi navoti'ta, pu Qa-hováriwtaqa Hikwsi nuy qa atsálawhqat iunañwpeq yan nuy áwinta.

2 Pas nu a'nō putuiwkañw sutsep isinomuy amuñem iunañwpeq qahahlayi.

3 Pay pi as nu tatam isinomuy, pu inuhpivituy amuñem Christ añqw tūviwtanikañwo.

4 Puma hapi Israel-timatu; puma hapi God timkiwamatu, pu put lolma tālaat as amumum yanta; pu God pumuy amumi hīhihta pasiwna; pu pumuy amuhpiy sinmuy hin hinwisniqat tutapta; pu puma hapi hakim hin God eñem tumaltotaniqat tuwi'yuñwa; pu pumuy amuñem hīhihta lolmat hintsakniqey āawna.

⁵ Pu hakim pavansinom pumuy námatu; pu Israel-sinmuy amuhpiy Christ tokot añ pitu; pam hapi sohsokmuy amupyevenihqe mohpeqnihq. Pam hapi God sutsep tayawintiwa. Nam yantani.

⁶ Níkañw suhpan pay God lavayiat qa aniwhtiqt qa panta; pi qa sohsoyam Israel ahpiy nõñakqam God timatu.

⁷ Pu God qa sohokmuy Abraham tímuyatuy namorsta; pi ura pañqawu: Ason hapi Isaac timat Abraham timat túñwantiwyani.

⁸ It hapi nu pañqawu: Ima tokot-sa ahpiy aniwhtiqtam qa puma God tímatu; pi God awiniyat ahpiy aniwhtiqtam hapi tímatnihqey pan pohtoylaniwyuñwa.

⁹ Yan ura God Abraham aw lavayhti: Yahsañwuy yañqe qalawmaqw nu pituni; noqw Sarah pay tiyohyat ti'tani.

¹⁰ Pu qa panis-sa panta: ura Rebecca hakiy itanay Isaac enem sūs nõ'yilti,

¹¹⁻¹² Noqw ura tsāyom nāt qa tihtiwhqe hihta lolmat, piw qalolmat qa haqam hinhtiqt Rebecca aw yan lavayhtiwa: Wūyoqwa hapi tsākwwat enem tumalay'tani, kita. Pi God hin tunatyawtaqey pan hakiy namorstañwu, hakiy hintsakpiyat qa ahpiynit, pas nāp tunatyay ahpiy'o.

¹³ Pi ura yan pey'ta: Nu añaqaw Jacob aw unañway'kañw Esau nu aw qa suhtaq'ewa, yan'i.

¹⁴ Noqw ya sen itam God hihta ep qa súantsakqat pañqawani? Qae.

¹⁵ Oviy pi ura pam Moses aw pañqawu: Nu hakiy õkwatuwnik put õkwatuwmantani; pu hakiy aw unañwtapnik put aw nu unañwtapmantani, kita.

¹⁶ Noqw õviy qa hak pas nāp tunatyay ahpiy namorstiñwu, sen õqalay ahpiy'o; pas hapi God hakiy õkwatuwhq pantañwu.

¹⁷ Oviy pi God tutuvenit añ Pharoah aw pañqawu: Pi nu yaniqt wñ wuñwna, nu uhpe iõqalay mātaktaniqe õviy'o, nen inatñwaniy tūwaqatsit añ ahsupoq tunvotnani.

¹⁸ Noqw õviy hapi pam hakiy õkwatuwnik õkwatuñwu, pu hakiy a'nõ unañwtoynanik pantsañwu.

God's Wrath and Mercy

¹⁹ Noqw ka hak soon inumi qa pañqawni: Noqw hinoqw pam nāt piw hakiy aqw hiñqawlawñwu? Ya hak haqam put tunatyayat aw rohomtiniqey aw õqala?

²⁰ Qa panta, tāqa; ya um haknihqe õviy God aw kolilita? Ya sen haqam himu yukiwtaqa put yúkuhqat aw pañqawni: Ya um hinoqw nuy yanhaqam yuku, kítani?

²¹ Ya tsaqavotlawhqa tsõqat aw qa tuyqawi'tañwu? Ya sen pam sukw tsõqat añqw hihta nukñwat yúkukañw pu pay piw put añqw hihta hin'ewakw yúkuniqey aw qa õqala?

22 Pi haqawat sivuskwit an nawus hovalniwyani. Noqw pay God pumuy amumi wuhko maqaptsi'ta. Nikañw ason pam pumuy hovalanik itsívyu mahtaknani, pu öqalayu.

23 Nikañw pam hakimuy Chrsit amum kaptsi'tiwyaniqat övüy añwu pay pumuy namorsta. Pam namorayamuy amumi núokway, pu pas hímunihqey mahtaknani,

24 Itamumii, itam put ahpiy wáñwayniwyaqamuy amumii, Jew-sinmuy amumii, pu qa-Jew-sinmuy amumi píwu.

25 Suyan pi pam qa-Jew-sinmuy enañ wáñwayi; övüy pi Oseet tutuveniyat añ yan pey'ta: Nu hakimuy qa isinomuy amumi pañqawni: Uma hapi isinomu, amumi kítani; piw nu sinmuy amumi qa unañway'taqey amumi pañqawni: Nu umumi pas unañway'ta, kítani.

26 Piw yan'i: Ura pam haqam puma qa sínomnihqat amumi pañqawhqa pay pep piw puma God qátuhqat tímatnihqat yan amumi lavayhtiwni.

27 Noqw Esaias pi pas tsa'lawhqe Israel sinmuy lavayhtiqe pañqawu: Námahin pi as Israel timat pātuwaqatsit qalavaqe pisat an qaan'ewakw hintaqw pay hapi híkiyom-sa ayo nõñakni.

28 Pi Tutuyqawhqa tūwaqatsit ep sinmuy amuñem pay yuku. Ason hisat aw pituqw pam suan yuke' supsiwnani.

29 Pu ura pi Esaias pay mohti pañqawu: Pas as qaan'ewakw hintaqamuy amumi Tutuyqawhqa itamuñem qa poshum-taqw soon itam Sodom ep sinmuy qa amún súlawhtini, pu Gomorraht ep sinmuy amún hovalniwyani.

Israel and the Gospel

30 Taa, noqw itam it ep hiñqaqwani? Ima qa-Jew-sinom suan hinyuñwniqey añ qa ö'qalyaqw God pumuy suan hinyuñwniqat pan amuñem yuku, puma qapēvewnayaqw övüy'o.

31 Noqw pay Israel-sinom God tutavoyat ahpiy suan hinyuñwniqey añ ö'qalyaqam tutavot añ qa kuhkuyva.

32 Noqw ya hinoq'ö? Puma pi tuptsiwnit qa ahpiy put añ ö'qalya, púmuyniqw hak God tutavoyat hintsakpiyat ahpiy put túwañwuniq'ö. Soñawnen pi puma owat ep múnukya.

33 Pi ura pan pey'ta: Meh, nu hapi Sion ep owat távini. Sinom put ep wíwakya' múnukyani; nikañw put aw tuptsiwhqa pas soon hamanhtini. (I' owa Christ tuawi'ta.)

10

1 Itupkomu, pas pay okiw Israel-sinom ayo nõñakniqat nu amuñem iunaññaqw nāwakinma, pu amuñem God aw tūviñtima.

² Pi nu amumi navoti'taqw puma God enem qanātusi'yuñwa; nīkañw qa suan navoti'yuñwa.

³⁻⁴ Pi hak Christ aw tuptsiwhq Christ hakiy qenivo tave' tutavot añqw hakiy mātapñwu. Yan hapi hak God aw súantañwu. Noqw pay puma it qa navoti'yuñqe Moses tutavoyat añ hinwisniqey akw God unañwveyaniqey añ ö'qalya, nihqe Christ pöhuyat añ hinwisniqey qa nānawakna.

Salvation Is for All

⁵ Noqw hak tutavotniqw hin qenive wúnuhqat Moses pas nāp yan lavayhti: Hak tutavot an suan hinmaqa put akw qatsit túwani, kita.

⁶ Noqw lavayi hakimuy qapēwewnayaqamuy, qenivo oyi-wyaqamuy amumi yanwat lalvaya: Uma qa umuh'unañwpeq yan lavayhtotini: Ya sen hak öñaqw Christ hawnaniqey öveqatsit aw wupni?

⁷ Piw qa yan'i: Ya sen hak Christ so'pumuy amuñaqw ahoy tātaynaniqey atkamiqhaqami a'nö hötsit aqw pákini?

⁸ Noqw pay tutuvenit añ yan pey'ta: God lavayiyat umuy āawnaya, noqw pam umuhmoamiq pakiwta, piw umuh'unañway aqw'a, yan'i. Noqw as sinom lavayit aw tuptsiwyaniqat öviy itam piw yanwat lavayta:

⁹ Ason um Jesus God ahpiy mokiwuy añqw ahoy tātayhqat pas uh'unañwpeq tuptsiwe' piw pam hapi Tutuyqawhqanihqat pañqawe' um ayo yámakiwtani.

¹⁰ Pi sino unañwpeq tuptsiwe' qenivo yámakiwtani, pu Jesus Tutuyqawhqalawe' ayo yámakiwtani.

¹¹ Pi tutuveni ura pañqawu: Aw tuptsiwhqa soon hamantini, kita.

¹² Pi Jew-sino, pu Greek-sino qa haqam alönöt hinta; pi i' hak sohsokmuy amumi Tutuyqawhqqa sohsokmuy put aw tatqa'nañwyaqamuy amumi qaöwíunañwtavi'ta.

¹³ Pi Tutuyqawhqat aw taqa'nañwtiqa ayo yámakmantani.

¹⁴ Noqw ya sinom Christ aw qa tütuptsiwe' hin put aw taqa'nañwtotini? Pu ya puma qa nanapte' hin put aw tütuptsiwani? Pu qa hak pumuy amumi yuaataqw ya puma hin nanaptani?

¹⁵ Noqw hak qa ayatiwe' hin yuaatani? Pi ura yan pey'ta: Hakim kwakwhat yēsiwhqat tūawvayaqam pas hahlayhpit epya, hakim lomatuawit kwusivayaqamu.

¹⁶ Noqw pi Jew-sinom qa sohsoyam lomatuawit kwusuya. Oviy pi Esaias pañqawu: Tutuyqawhqqa, ya hak itahtuawiy tuptsiwa?

¹⁷ Pi hak God lavayiyat yuaataqw sinom nanaptañwu; noqw puma nanapte' haqawat tütuptsiwani.

18 Nikañw nu pañqawni: Ya sen puma qa nanapta? As'a. Pi tūawi ahsupoq tūwaqatsit añ tuyqawwa, pu lavayi tūwaqalvoqhaqami nanaptiwa.

19 Noqw pi nu pañqawni: Noqw ya Israel-sinom qa nanapta? As'a. Ura Moses mohti pañqawu: Nu hakimuy qa sūpwatuy sinmuy amuhpiy umuy unañwmoknani; pu nu pay añ hihtuy an'e'wakwmuy sinmuy akw umuy itsívutoynani.

20 Noqw Esaias pas qa tuhtuskañw God eñem yuaataqe pañqawu: Hakim añwu pay nuy qa hepnumyaqam nuy tutwa; pu hakim nuy qa tūviñlalwaqw nu pumuy amumi namtakna.

21 Nikañw pam Israel-sinmuy lavayhtiqa pañqawu: Hakim ilavayiy qaanhinwisqamuy, pu ahoy kolilitotaqamuy nu pumuy amumi tēvep māvuyawkañw wáñwaylawu.

11

God's Mercy on Israel

1 Noqw turs nu pañqawni: Noqw ya God sinomuy ayo yuku? Qae. Oviy pi nu Israel-sino, Abraham natkoata, Benjamin ahpiyvi.

2 God añwu pay sinomuy tuway'taqey qa ayo yuku. Ya tutuvenit Elias hin lavayhtiqaqat uma qa navoti'yuñwa? Ura pam Israel-sinmuy òvelaqa God aw yan lavayhti:

3 Tutuyqawhqa, puma uhlayay'aymuy qōqya, pu uhhom'oyvihkay sakwítota, noqw nu nāla akwsiñqw puma nuy nīnayaniqey anyuñwa, kita.

4 Noqw yavul God put aw hin lavayhti? Pay nu tsañe'sikip sōmorit pahsa'nihqamuy sinmuy Baal may akw yukiwhput aw qa naokiwlalwaqamuy nēñem waranta, ura kita.

5 Noqw òviy hapi pay nāt piw pu' haqawat núokwat ahpiy namorstiwayaqam akwsiñwiwuñwa.

6 Noqw hak God núokwayat ahpiy namorstiwe' pay hapi pāpu qa nāp hintsakpiy ahpiyni; pi as qa pantaniqw núokwa pay pāpu qa núokwani. Pu kurs pam hintsakpiy akw God ahpiy namorstiwe' pay hapi pāpu qa núokwat ahpiyni; pi as qa pantaniqw hintsakpi pay pāpu qa hintsakpini.

7 Noqw ya hintani? Israel-sinom hapi hihta hepnumyaqey qa tutwa; noqw pay namorstiwayaqam put tutwa; noqw pu pētu owa'nañwtoti.

8 Ura hin pey'taqat pan'i: God soñawnen pumuy tokna, noqw òviy puma kurs hihta aw yórikyani, piw kurs hin nanaptani, pew pahsavoo.

9 Pu David ura pañqawu: Pay nam hahlayhpian amumi wivosit, pu huhuwhpit, pu tsaqamit anhtini; nam pam pumuy qaanhitiyuyamuy ep amumi ahoytani.

10 Pay nam unañwaam qatālawvaa; noq̄w puma hihta qa māматыани; nen hakiy hihta putut ikwiwtaqat pan sutsep moto'numyani.

11 Noq̄w turs nu pañqawni: Noq̄w ya puma sūs múnukyaniqe ōviy wíwakya? Qae. Pi pumuy múnukyaqw pantaqat ahpiy God qa-Jew-sinmuy ayo ōoyhtiva, pumuy unañwtuyvayaniqat ōviy'ō.

12 Pi pumuy múnukyaqw sinom put ahpiy kāhaktoti; noq̄w pumuy áñwutiwyaqw qa-Jew-sinom ōqawhtota. Noq̄w kurs pantaniq̄w hintani, God pumuy ōmahtaq'ō? Sinom tis pas pavan qaōwihinyuñwini.

The Salvation of the Gentiles

13 Nu umuy qa-Jew-sinmuy umumi penta, pi nu qa-Jew-sinmuy amumi ayatiwhqe ōviy'ō.

14 Nihqe okiw as nu nāp hintaqat akw nāp isinomuy unañwmoknaniqe ōviy nu qa nātusita iayaway pas pavan mah-taknaniqee, nen nu pētuy ayo óyani.

15 Ispi suyan God hihsavo pumuy ayo yukukañw pu qa-Jew-sinmuy amuñaqw put aw tuptsiwni'yuñqamuy amumi pōhi. Noq̄w kurs as pantaniq̄w ya pumuy ahoy ōmahtiwyaniqw hintani? Pay hapi sinom so'pumuy amuñaqw ahoy yesvani.

16 Pi kurs hak hihsak nōvay añqw God aw noaqw pahsat pay hapi sohsoy nōsiwhqa put himuata; pu kurs himutsokit ñaat pas hímuniqw pay hapi nantaqaat piw pas hímuniñwu.

17 Pi Jew-sinom ūyiwtaqat olive-tsokit anyuñwa; noq̄w uma qa-Jew-sinom nanāp unañw kuytaqat olive-tsokit nantaqayat anyuñqw God ūyiwtaqat olive-tsokit nantaqayat ayo túkuhqe pumuy qeniyamuy ep umuy kwihpa; noq̄w uma nantaqayat amum olive-tsokit nukñwat pālayat tsōnantota.

18 Nihqe ōviy uma nantaqayat amuhpenihqe qa pas hih-tunihqey anyuñwini. Nikañw kurs uma pan wūwantote' uma tunatyaltotini, qa uma hapi ñayat taytoynaya, pi ñaat umuy taytoyna.

19 Noq̄w ka uma soon qa pañqaqwani: God itamuy kwihpaniqe ōviy nantaqat ayo tutkita, kitotani.

20 Panta. Puma qa tūtuptsiwaqw ōviy pam pumuy ayo tutkita; noq̄w uma pi tuptsiwni'kahkañw hōñi. Oviy uma qa kāwuwantotat tunatyaltotini.

21 Susmataq̄pi God nantaqat ayo qa oya. Noq̄w kurs uma qa tūtuptsiwaqw pan piw pam soon umuy ayo óyani.

22 Meh, kurs uma añ wūwantotani, God pētuy amumi kwakwha, pu pētuy qa óokwatuwa; pam tuptsiwnit añqw lasyaqamuy qa ōkwatuwa; nikañw umumiwat kwakwha, kurs uma tuptsiwni'kahkañw hinwise' put unañwveyaniq'ō; taq uma qa panwise' pay uma soon qa piw ayo tutkitiwyani.

23 Pu òviy piw puma kurs qatuptsiwniy añ pāpu qa hinwise' pay soon piw aw qa kwihpiwyani; pi God pumuy ahoy kwihpaniqey tuwi'ta.

24 Pi God nanāp unañw kuytaqat olive-tsokit añqw umuy túkuhqe it pas ūyiwqhāt olive-tsokit aw umuy kwihpa. (Pay as pi sinom qa panwat hintsatskañwu.) Nihqe kurs puma qatuptsiwniy añ pāpu qa hinwisq pam pas pavan pumuy piw nāp olive-tsokit aw ahoy kwihpani.

God's Mercy on All

25 Noqw òviy'o itupkomu, nu umuy it hihta tupkiwtañwuqat navoti'yuñwñiqat nāwakña, taq nāp hisat sen uma pas pavan wuwñi'yuñqey pan nātsokanayani. Pay Israel-sinom haqami yantaqam unañwpeq qatālawñaya, hisat qa-Jew-sinmuy amuñaqw sohsoyam namorstiwayaqam pay Jesus aw tōnaltiniqat pahsavoo.

26 Noqw pahsat pu Israel-sinom sohsoyam ayo nõñakni, pi pan pey'ta: Ason hak sinmuy ayo Oyaniqa Sion añqw wunup-tuni, nen Jacob tímuyatuy qakaptsiunañwayamuy alõñtani.

27 Hisat nu pumuy qaanhtipuyamuy ayo yukuqw pep pu' puma nanaptani pan nu amumi pasiwni'taqata.

28 Pi umuy lomatuawit kwusuyaqw God pumuy tuwqamuy pan pohtoylanta; nīkañw pam wu'yamuyatuy namorstaqey tunatyawkañw pumuy tímuyatuy amumi unañway'ta.

29 Pi God hakiy hihta maqe' pu sen hakiy wāñwaye' pas qa ahoy alõñtañwu.

30 Pay ura uma hisat hin God qa kaptsi'yuñqw pan puma pu' hapi put qa kaptsi'yuñwa; noqw uma put pantaqat ahpiy òkwatuwiwya.

31 Noqw pay òviy hapi pan piw ima qa kaptsi'yuñqe puma umumum God núokwayat makiwyani.

32 Pi God qakaptsiunañwat aw sinmuy sohsokmuy mātavi, sohsokmuy òkwatuwniqey tunatyawkañwo.

Praise to God

33 Istáthihi God hihta añ suan wuwñiat, pu navotiat qa haqami òwihinta! Kurs pi hin put navotiyat wihki'ta, piw tuwiyat mātsi'ta!

34 Ispi puyaw hak haqam Tutuyqawhqat wuwñiyat mātsi'ta? Hal ya hak put wuwan'ayaata?

35 Hal ya hak put mohti hihta maqaqw pam put aw ep ahoytani?

36 Pi pam hapi sohsok hihta yúkuhqe poniniytoyni'ta, pu put akw pas hímunihqey namtakni'ta. Nam pam sutsep tayawinti-waa. Nam antaa.

12

Life in God's Service

¹ Oviy'o itupkomu, nu umumi okiwhiñqawni: Uma God núokwayat u'ni'kahkañw hom'oyvihkat an soñawnen nāo'ye', umuhtokoy taytaqat God aw noayani. Yan uma put eñem sūpwaiwyuñwe', put unañwveyani. Yan hapi uma umuh'unañwpeq put eñem tumalay'yuñwni.

² Piw uma yep qatsit tunatyayat qa añ hinwist puhutu-natyay'kahkañw alōñōt qatsit himuy'yuñqey pan hinwisni. Nen uma God tunatyaat hímuniñqat navoti'yuñwni. Put tunatyaat lolma, súanta, piw pasiwta.

³ Pi nu God núokwayat makiwhqe sohsokmuy umumi pañqawni: Pay qa hak pas hímuniñqey namiwuwantamantani; nīkañw hak hin God añqw ōqalat makiwhqey pan nāmi pās wūwamantani.

⁴ Pi hakiy tokoat qötöy'kañw, may'kañw, piw kuhkuy'tañwu; noqw qötöat nāp tumalay'ta; pu maat nāp tumalay'ta, pu kuk'at piw nāp tumalay'ta.

⁵ Pan hapi itam as kaysiwhkahkañw Christ tokoyat anyuñwa, piw nāvaañwantota.

⁶ God hapi núokway ahipiy itamuy nanāp ōqalhuyta. Noqw ōviy itam nanāp put akw moñwvasyani. Hak God eñem yuaataniqey tuwi'te' hin qapēvewnaqey pan yuaatani.

⁷ Hak sinmuy paañwaniqey tuwi'te' put hintsakmantani; hak sinmuy tutuqaynaniqey tuwi'te' tūtutuqaynamantani.

⁸ Pu tūōkwhantaniqey tuwi'te' tūōkwhantani; pu hihta kuwaiwtaniqa piw su'qawkañw pantsakni; pu nuhtumi moñw'iwtaqa piw tunatyawkañw moñw'iwtani; pu hihta ep hakiy ōkwatuwhqa piw hahlaykañw panhtimantani.

⁹ Pu uma qa suovaam nānami unañway'yuñwni; uma hihta qalolmat aw qa suhtaq'ewyani; uma lolmat aw hūrs tsöpölöwyuñwni.

¹⁰ Uma nāvāsyani; nānatupkomuy pan nānami unañway'yuñwni; hak ayo sukwat tsokanamantani; nit qa nāp nātsotskanani.

¹¹ Qaōñakahkañw hihta hintsatskani; su'qawkahkañw Tutuyqawhqat eñem tumalay'yuñwni.

¹² Uma Christ amum kaptsi'tiwyaniqey aw tunatyawkahkañw hahlayyani; kānanvotyaqey añ nakwhani'yuñwni; yūmosa uma nāwakinwisni.

¹³ God sinomat hihta haqni'yuñqw pumuy uma añ paañwayamantani. Hak kiy ep sinmuy pās ōoymantani.

¹⁴ Umuy okiwsahsanyaqamuy uma amuñem lolmat tūviñtotamantani. Uma nuhtumi pās kwakwhat yuaatotamantani, nen amumiq qa hiñqaqwamantani.

15 Uma hihta ep hahlayhtotiqamuy amumum hahlayhtotimantani; tsaykitaqamuy amumum piw tsaykitamantani.

16 Uma sun'unanawat hinwisni; qa kwivi'nanway'yunwt an okiwayaqamuy amumi unanwtavi'yunwni. Uma pas pavan wuwni'yunqey qa pan umuhkwivi'nanway hinyunwni.

17 Hakiy umuhpewi qalomáhinhtiqw qa aw ahoy nāooyamantani. Sohsokmuy sinmuy amutpik uma suan hinwisni.

18 Kurs pay hin pasiwtaniqw uma an hin kuyyūnwe' pan sohsokmuy sinmuy amumum pās yesni.

19 Aw iunānwamu, uma hihta ep qa nāooyamantani, pay uma God itsivuyat qenitoynayamantani; pi pan pey'ta: Ason nu hapi hakiy eñem nāoyni, ason nu hihta ep hakiy aw ahoytamantani, kita Tutuyqawhqa.

20 Paniqw ōviy kurs uhtuwqa tsōnmokiwtaqw um nopnani, pānaqmokiwtaqw um hikwnani; pan pam hamanhtini. Um panhte' soñawnen put qōtōmi tōvut pānalani.

21 Uma hihta qalolmat akw qa ánwutiwyat, lolmat akw uma qalolmat ánwuy'yunwmantani.

13

Duties toward the State Authorities

1 Uma sohsoyam an momñwituy amumi tūqaykahkañw yesni; taq qa haqam hak ōqalat pasiwtaqa qa God anqw put makiwa. Pi sohsoy moñwqeqni God ahpiy pasiwyunwa.

2 Paniqw ōviy moñwit aw rohomnumqa God yukiyat aw rohomnumñwu; noqw rohomnumyaqam nankiwakw pantsatska.

3 Pi lomahinwisqam an momñwituy qa mamqasyañwu, qalomáhinwisqam pi pumuy mamqasya. Noqw ya um hinoqw nāt moñw'iwyunqamuy mamqasni? Um lomahinme' put ahpiy tayawniwni.

4 Pi pam God anqw unem lolmat ōviy tumal'aya. Nikañw kurs um hihta qaantsake' pay um maqas'iwatani; taq pam qa paysoq tunipi'ta. Taq pam God eñem hakiy qalomáhintsakqat aw nāoyniqey ep wunu.

5 Paniqw ōviy uma soon aw qa tūqayyūnwi, nen uma itsivuyat anqw ayo nōñakiwtani, piw umuh'unanwa pasiwyunwni.

6 Pi yantaqw ōviy uma hihta an momñwituy amumi siviwisni; pi puma God tumal'aymat it yantaqat yūmosa tumalay'yunwa.

7 Paniqw ōviy uma an sohsokmuy hakimuy amumi put ōoyyani; hakiy moñwit eñem sīvat ōmalawhqat aw pammantani; pu pay hīhihta an sīvat ōmalawhqat aw pammantani; hakiy

kaptsiwtniqat kaptsi'yuñwmantani; pu hakiy tayawnwniqat uma tayawnayamantani.

Duties toward One Another

⁸ Uma qa hakiy aw hihta pöiwyuñwni, hal pay nānami unañway'yuñwniqey-saa, pi nuhtumi unañway'taqa hapi God tutavoyat anmañwu.

⁹ Pi yanta: Um nōmaqtsit qa sokoplawni, um hakiy qa nīnani, um hihta qa ūuyni, um hakiy hihta qa atsátoynani, um hihta qa uhhimuy qa tuñlay'tani, pu sen pay piw himuwa tutavoniqw pay hapi pam sohsoy it yanwat lavayit ep tañawta, it'a: Um pas nāmi hin unañway'taqey pan uhsinosñway aw unañway'tani, it ep'e.

¹⁰ Nuhtumi unañway'taqa sinosñway qa yūyuyhnañwu; paniqw öviy nuhtumi unañway'taqa God tutavoyat aw antsani'ta.

¹¹⁻¹² Itam navoti'yuñqw hisat God itamuy ayo oye' itahtokoy alōntaniqat aw hayiñwiwta. Pay as qa pas itamuhaypniqw itam tūtuptsiswa. Soñawnen pi tōkila haqrupha pay talhayiñwiti. Noqw öviy itam soon qa havivokalyani, nen qatalpuve hintsatskiwhqat ayo yúkuyani, piw talpuve hintsatskiwhqat God tunipiyat antaqat ömahtotani.

¹³ Itam pās unañwat yesni, tälö'nihqat pan'i; haqam hihta qaunánwtalhintsatskiwhqat ep qe'yani, honaqkuyit akw qa hōnaq'iwyuñwni; nuvö'qatsit pu qaunánwtalqatsit añ qa hinwisni; qa nānwuy'yuñwni; qa nānami unañwtutuyyani.

¹⁴ Itam qa panyuñwt Tutuyqawhqat Jesus Christ qatsiyat tutuskanayani, nen itahtunatyay eñem qa hihta hintsatskani, nen itam itahtokoy tuñlayiyat qa añ hinwisni.

14

Do Not Judge Your Brother

¹ Uma hakiy tuptsiwñit añ qa öqalat pās taviyamantani, nikañw hihta tuptsiwñiyat ep qa amum nānwuy'yuñwni.

² Pay suhka sohsoq hihta tūmoytaniqey tuptsiwñi'tañwu; noqw pu suhka qa öqala sikwit qa tūmoytañwu.

³ Tūmoytaqa it qa tūmoytaqat aw qa ye'tay'tani; pu i' qa tūmoytaqa it tūmoytaqat aqw qa hiñqawlawni, taq God pay put kwusu.

⁴ Ya um haknihqe God tumal'ayayat aqw hiñqawlawu? Ason pi pam God-niqw sen suan hinmañwu, sen qa suan hinmañwu. Noqw nu nātuptsiwñi'taqw pam soon qa suan hinmani; pi pam pan hinmaniqat God put eñem yúkuniqey aw öqala.

⁵ Suhka hihtawat talönnit pas hihtay'tañwu; pu sukwniqw pay sohsoy suntañwu. Uma nanāp umuhwuwniy añ qa wi-wsiyani.

⁶ Talönnit kaptsi'taqa Tutuyqawhqat eñem put kaptsi'tañwu, pu piw put qa kaptsi'taqa pay Tutuyqawhqat eñem put qa kaptsi'tañwu. Sikwit tūmoytaqa Tutuyqawhqat eñem put tūmoytañwu, God aw put ep hahlayhtimaqee; pu i' put qa tūmoytaqa piw pay Tutuyqawhqat eñem put qa tūmoytañwu, nihqe God aw hahlayhtima.

⁷ Pi qa hak sūneñem qatu, piw qa hak sūneñem mōki.

⁸ Pi itam yesqe Tutuyqawhqat eñem yēse; pu itam soe' Tutuyqawhqat aw yankahkañw so'ni. Noqw ōviy nāmahin pi itam yesni, sen so'ni, itam Tutuyqawhqat himumatu.

⁹ Pi yantaniqw ōviy Christ mōki, pu ahoy tātayi, pam so'pumuy amumi-nikañw pu yesqamuy amumi tutuyqawniqe ōviy'o.

¹⁰ Noqw ya um hinoqw uhtupkoy aqw hiñqawlawu? Hal ya um hinoqw uhtupkoy qahihtalawu? Pi itam sohsoyam Christ haqam sinmuy hin yukunaniqat atpip hoñvani.

¹¹ Pi ura yan pey'ta: Nu hapi suyan qatu, kita Tutuyqawhqa; noqw pan hapi pas suyan sohsoyam inumi tamōtshoñvani, noqw sohsoyam God aw nātuhtualyani.

¹² Noqw ōviy itam hapi sohsoyam God aw nālavaytani.

Do Not Make Your Brother Fall

¹³ Oviy itam pāpu nānamiq hihta añ qa hiñqaqwani; itam qa panyuñwt yanwat wūwantotani, qa hak tupkoy atpik hihta ep múnukniqat hintsakni, sen hihta ep múnuke' qaanhtiniqata.

¹⁴ Pi nu navoti'ta, nu Tutuyqawhqat Jesus añqw pan tupt-siwa; pas qa himu nōsiwhqa nāp nahpe itséhee; nikañw himu hákiyiniqw itséheenen pam put eñem itséheeniñwu.

¹⁵ Noqw kurs uhtupko uhnōsiwhqay akw unañwmokq pahsat pay kurs um put aw qa unañway'taqat antani; um Christ hakiy eñem mokqat uhnōsiwhqay akw qa hovalani.

¹⁶ Oviy hapi unniqw himu lolmanihqat qa hak put qalomáyuaatani.

¹⁷ Pi hak sikwit nōsqa, sen oavalat hikwqa qa pam hapi God tunatyayat añ hinma, piw hak put qa nōsqa, sen qa hikwqa qa pam'i; nikañw hak suan hinme' piw kwakwhat unañway'te' put tunatyayat añ hinmani. Pam hapi Qa-hováriwtaqat Hikwsit ahpiy hahlayhpit pasiwtani.

¹⁸ Pam hapi Christ eñem tumalay'me' God unañwveni, pu sinmuy amumi lomahintani.

¹⁹ Noqw ōviy itam hin yep pās unañwat yesniqey añ ō'qalyani, pu hihta akw nāwuñwnayaniqeyu.

20 Um qa sikwit ōviy God tumalayay sakwítani. Pay as pas sohsoy himu nōsiwhqa kwanw'eway'o; nīkañw hak hihta tūmoytaqey akw hakiy unañwmoknaniqw pam qa súanta.

21 Pay hak tupkoy tunatyawkañw qa sikwínōsat pu sen ovavalat qa hīkwe' sen nāp hintsakpiy mēwe' súanhtini. Noqw pep pu' put tupkoat put hintsakpiyat qa akw múnukni, piw qa unañwmokni, piw qa tūtsakwiwtani.

22 Kurs um sikwit tūmoytaniqey qapēvewne' um God atpip nāla pantani. Ya um sikwit tūmoytaniqey nānakwhantoyna? Kurs um put akw qa nāsoontsane' um hahlayhpit epni.

23 Pu i' wiwsikañw nōsqa hapi pay qalomáhinhtiñwu, pam qatuptsiwni'kañw panhtiñwuniqe ōviy'o; pi hak qatuptsiwni'kañw hihta hintsake' qaanhtiñwu.

15

Please Others, Not Yourself

1 Noqw ōviy itam tuptsiwnit añ ō'qalt qaōqáwi'yunqamuy amumi maqaptsi'yunwini, qa paysoq-sa nāp itahtunatyay hinhtotini.

2 Itam sohsoyam itahsinosñwamuy ōqawhtotaniqat ōviy tunatyawyuñwini.

3 Pi Christ pas nāp tunatyay hinhtiniqey qa pan tunatyawta, pi ura yan pey'ta: Umumiq hiñqaqwaqamuy lavayiam inuhpe yēvaya. (Ura Christ Nay aw yan lavayhti.)

4 Pi hisat himu pēniwhqa itamuñem pēniwa, itam put ahpiy hihta tutuqayyaniqat ōviy'o; noqw itam tutuvenit ahpiy ōqalantiwye' hūrs hoñvani, nen God aw yanyuñwini.

5 Nam God hakiy hihta añ kuyvanañwukañw pu hakiy ōqalañwuqa umuy sun unañwtoynani, Jesus Christ hin tunatyay'taqat pan'i.

6 Noqw uma sunwuwnit, pu sunlavayit akw God, Itahtutuyqawhqay Jesus Christ Nayay tayawnayani.

The Gospel to the Gentiles

7 Piw uma pās nāooyani, Christ itamuy pās óyahqat pan'i, God pas hímuniqat ōviy'o.

8 Noqw nu umumi pañqawni: Jesus Christ Jew-sinmuy amumi lavay'aya, God pas qa atsátaqat mahtaknaniqee, pu itahwu'yamuy amumi hin pasiwhtaqat aw añ antsantaniqee.

9 Noqw ima qa-Jew-sinom God núokwayat ep put pas hih-tatotani, pi ura yan pey'ta: Yaniqw ōviy nu qa-Jew-sinmuy amumi uñ pañqawni; nu uhnatñwaniy aw tawlawni, yan'i.

10 Pu piw pam pañqawu: Uma qa-Jew-sinom put sinomuy-atuy amumum hahlayyani.

11 Pu piw yanwata: Uma Tutuyqawhqat tayawnayani, sohsoyam qa-Jew-sínomu; uma put aw hahlayyani, sinom sohsoyamu.

12 Pu piw Esaias yan lavayhti: Pay nāt Jesset ahpiy aniwhitiqa wunuptuni; nen pam qa-Jew-sinmuy amumi moñw'iwtani; noqw qa-Jew-sinom put aw yanyuñwni.

13 Nam God hakiy unañwvastoynañwuqa umuy hinhaqam hahlaytoyne' umuy kwakwhat unañwtoynani, umuy put aw tütuptsiwaq'ö. Nam pam umuy pās unañwvahsit huýtani, Qa-hováriwtaqat Hiksít ahpiy'o.

Paul's Reason for Writing So Boldly

14 Itupkomu, pas nu umuy qapēvewnaqw uma lolmat pas pasiwyuñwa, pu itahtuptsiwniy sohsoq tuwi'yuñwa, pu uma nāö'qawnayanıqey pasiwyuñwa.

15 Nikañwo itupkomu, nu hihin qatuhtuskañw umumi penta, umuy ahoy hihihita u'nananıqey tunatyawkañwo.

16 God nuy ökwatuwhqe nuy qa-Jew-sinmuy Jesus Christ āawnanıqat ayata, nu God añqw lomatuawıt yuaatanıqat öviy'o. Okiw as nu qa-Jew-sinmuyy put aw noaqw Qa-hováriwtaqa Hikwsi pumuy put aw süpwataqw God put pan-taqat ep hahlayni.

17 Noqw öviy nu Jesus Christ amum God eñem hihta tumal-taqey ep tsúyakiwtani.

18 Nen Christ inuhpiy hihta hintsakqat-sa yuaatani; pam inuhpiy qa-Jew-sinmuy put aw tuqayvastotanıqat tumaltaq'ö. Pam lavayiy akw tumalta, pu hintsakpiy akw'a,

19 Pu kätutmalat hihta tuawi'yuñqat akw'a, God Hikwsiyat öqalayay ahpiy'o. Noqw öviy nu Jerusalem-kitsókit añqw İlyricum-tutskwat aqw pahsavo lomatuawıt Christ tuawi'taqat sohsoq yuaayku.

20 Pu nu yan tunatyawta: Nu haqam Christ pay yuaati-whqat qa pep lomatuawıt yuaatanıqeyu, taq ka nu pay hakiy kīyayhniyat ahpiy tukwtani.

21 Pay pi ura yan pey'ta: Hakimuy amumi qa āawnayaqw puma put nanaptani; pu put qa hisat nanaptaqam māmatsyani.

Paul's Plan to Visit Rome

22 Yantaqw öviy nu as piép umumiqniqey unañwtikañw itumalay akw sóontsanıñwu.

23 Noqw nu yepeq kurs pāpu haqamıniqey, pu nu as wūhaq yahsañwuy añ umumiqniqey tunatyawtaqey

24 Oviy ason nu hisat Spain aqwnen umumiqni; pay his-nen nu aqwnikañw umumi as yórikniqey wūwanta; nen nu

umumum hihsavo hahlayhq, pu nu pañsoqniqw, uma nuy paañwayani.

²⁵ Nikañw nu nāt pay pu' Jerusalem aqw hoyta, God sinomuyatuy hihta haqni'yuñqat amuñem yawmaniqey òviy'o.

²⁶ Pi ima Macedoniat pu Achaiat ep tuptsiwni'yuñqam hihta o'yaniqey ep hahlaykahkañw kuwahtoti, Jerusalem epeq God sinomuyatuy amuñaqw añ okiwhinyuñqamuy amuñemi.

²⁷ Puma hahlayhtoti, amumi yoniwyuñqee, pi God Jew-sinmuy amuhpiy qa-Jew-sinmuy lomatuawit āawnaqe pumuy ayo oya, soñawnen pumuy kuwahtiput huyta; noqw òviy qa-Jew-sinom soon it qatsit ep hihta himuy'yuñqey akw qa pumuy amumi unañwtapyani.

²⁸ Noqw òviy ason nu yan it iayaway an hinhte' hihta oyiwhqat pumuy amumi noe' pep pu' nu umuhpa hinmakañw Spain aqwni.

²⁹ Noqw it nu navoti'ta: Pas nu umumiq pite' umuy Christ āawnaqw pam inuhpiy umuy pas pavan òqaltoynani.

³⁰ Aw iunañwamu itupkomu, uma Jesus Christ aw tūtuptsiwhqe nānami unañway'yuñwa, pan Hikwsit ahpiy tutuqayyaqee. Noqw òviy nu umumi okiw pañqawni: Uma qa nātusi'kahkañw inuñem God aw tūviñtotani.

³¹ Noqw nu Judeat ep qatuptsiwni'yuñqamuy amuñaqw ayo taviwniqat uma inumum nāwakintotani, pu nu Jerusalem epeq sinmuy amuñem hihta hinmaqat God sinomat pas pay okiw òmahtotani.

³² Noqw God pan tunatyawtaqw nu hahlaykañw umumiq pituni, nen umumum suyan unañwtini.

³³ Taay, nam hakiy kwakwhat unañwtoynañwuqa God sohsokmuy umumum yantaa. Nam antani.

16

Personal Greetings

¹ I' hapi Phebe, itahsiwa, Cenchreat ep Jesus aw tōnawtaqamuy ayaamu, aw itahlomanavoti.

² Noqw òviy God sinomuyatuy hin hinyuññwuniqw uma pan put pās taviyani; nen uma aw unañwtavi'yuñwni, sen hakton òkiwa. Ura pam kaysiwhqamuy a'nō paañwa, pu nuy pīwu.

³ Uma Priscilla pu Aquila, Christ Jesus ep inumi unañwtavi'taqamuy òqalayani.

⁴ Taq puma iqatsiy ayo táviniqe òviy pēp mōki, noqw nu put ep pumuy amumi hahlayhti, piw qa nu'-saa, pas sohsoyam qa-Jew-sinmuy amuhpa Jesus aw tōnawtaqam pīwu.

⁵ Pu uma piw pumuy kiyamuy ep tsotsvalyaqamuy òqalayani. Uma aw iunañway Epenetus òqalayani, Achaiat ep Christ aw mohti tuptsiwhqata.

⁶ Uma itamuy maqsontaqat Maryt öqalayani.

⁷ Pu uma inuñaqwvityu Andronicus, pu Juniät pumuy öqalayani. Ura puma inumum sivilawhqamu; puma inupyeve Christ kwusut ayaiwyuñqamuy amuhpiy pavan mātaqnihqā amumi navotiwta.

⁸ Uma Tutuyqawhqat ep aw iunañway Amphias öqalayani.

⁹ Uma Christ ep itahtumalsuñway Urbanet öqalayani, pu aw iunañway Stachys pīwu.

¹⁰ Uma Apelles öqalayani. Pam pas antsa Christ aw tuptsiwni'ta. Pu uma Aristobolus ep kīvituy öqalayani.

¹¹ Uma inuñaqwviy Herodian öqalayani, pu sohsokmuy Narcissus ep kīvituy amuñaqw Tutuyqawhqat aw tuptsiwni'yuñqamuy pīwu.

¹² Pu uma Tutuyqawhqat eñem tumalay'taqamuy Tryphenat-nikañw pu Tryphosat pumuy öqalayani. Pu uma aw iunañway Persis, Tutuyqawhqat eñem a'nō tumaltaqat öqalayani.

¹³ Uma Tutuyqawhqat ep namorstiwhqat Rufus öqalayani, pu yúyata; pam iñuy an nuy pās tavi'ta.

¹⁴ Pu uma Asyncritus, Phlegon, Hermas, Patrobas, pu Hermes, pumuy öqalayani, pu tuptsiwni'yuñqamuy pumuy amumum yesqamuyu.

¹⁵ Uma Philologus, pu Juliat, Nereus, pu siwayat, pu Olympus-nikañw pu sohsokmuy tuptsiwni'yuñqamuy pumuy amumum yesqamuy öqalayani.

¹⁶ Uma nānatupkomnihqey pan na'qalantotani. Hāhaqe' Christ aw tōnawtaqam umuy öqalaya.

Final Instructions

¹⁷ Noqw nu umumi pañqawni, itupkomu: Uma tunatyal-totini; taq hakim alōñöt tutuqayhpit uma qa tuwi'yuñqat umuhpa tutuqaynayani. Puma umuy tsikaye' umuy las-nayani. Noqw òviy uma qa nāunay'yuñwni; uma pumuy qa amu'puñalyani.

¹⁸ Taq pantsatskaqam Jesus Christ qa eñem tumalay'yuñwa, soq nāp tuñlayiy éñem-saa. Puma kwañwálvayiy pu nukwáñwlvayiy akw añ ūnatuy ūnatoyni'wisa.

¹⁹ Sinom sohsoyam umuy nanaptaqw yaw uma God lavayiyat añ hinwisa, noqw òviy nu umumum put ep hahlayi. Nu umuy hihta lolmat añ qaöwíhinyuñwniqat umuñem nāwakna, nikañw pay uma qalolmat qa eñem hintsatskaniqata.

²⁰ Noqw God hakiy kwakwhat unañwtoynañwuqa soon pas hisat umuhpiy Satan áñwutani. Nam Jesus Christ Itahtu-tuyqawhqay núokwaat umumum yantani. Nam antani.

²¹ Itumalsuñwa Timotheus-niqw, pu Lucius-niqw, pu Jason-niqw, pu Sosipater inuñaqwvi puma umuy öqalaya.

²² Pu nu Tertius it pēnaqa Tutuyqawhqat añ umuy öqala.

²³ Gaius umuy öqala; pam hapi nuy-nikañw pu sohsokmuy Jesus aw tōnawtaqamuy kiy ep oyi'ta. Pu kitsókit sīvayat aw tunatyawtaqa Erastus umuy öqala, pu itahtupko Quartus pīwu.

²⁴ Nam Jesus Christ Itahtutuyqawhqay núokwaat sohsokmuy umumum yantani.

Concluding Prayer of Praise

²⁵ Nam God tayawintiwni. Pam hapi umuy hurs hoñnaniqey aw öqalay'ta, nu nuhtumi Jesus Christ hin lomayuaataqat pan'i. God tūwaqatsit yúkuhqey añqaqw it lavayit tupka.

²⁶ Noqw sopkawtaqam sinom tuptsiwnit añ hinwisniqat öviy God sutsep qátuhqa yan tutaptaqe lavay'aymuy pēniyamuy ahpiy put pantaqat tunvotna.

²⁷ Noqw nam nāla suyan unañwtalwuwni'taqa God yūmosa tayawintiwni, Jesus Christ añ'a. Nam antaa.

Paul
CORINTH
ep Tuptsiwni'yunqamuy amumi mohti
Pēniata

¹ Nu' Paul, God tunatyayat ahpiy Jesus Christ ayaatnihqey aw wánwayniwħqa it penta, itahtupkoy Sosthenes ámuma.

² Itam Corinth ep God aw tōnawtaqamuy, Jesus Christ ahpiy sutsvo oyiwyunqamuy, put sinomatniqey ōviy wánwayniwyaqamuy öqalanta, pu sohsokmuy sohsovik Jesus Christ aw taqa'nañwtotiqamuy pīwu. Pam hapi pumuy Tutuyqawħqaamu, pu Itahtutuyqawħqa.

³ Nam núokwa, pu kwakwhaunañwa Itanay God añqw umumi pitsíwtaa, pu Tutuyqawħqat Jesus Christ añq'ö.

Blessings in Christ

⁴ Pay nu yūmosa Inay God aw kwakwhatima umuhpee. Kwakwhat pi pam Jesus Christ ahpiy umumi núokway noa,

⁵ Umuy sohsok hihta qaöwíhintaqat máqahqee. Kwakwhat pi pam umuy lavayhtuwit maqa, piw umuy suyan unañwtalwuwnitoyna.

⁶ Pi lavayi Christ yuaataqa umuhpe hürs'iwma.

⁷ Noqw ōviy uma Itahtutuyqawħqay Jesus hisat mātaqtiniqat maqaptsi'kahkañw qa hihta kuwahtiput ep rūrumnaya.

⁸ Pam hapi so'ñwamiq aw pahsavo umuy hürs hoñnaqw, uma put talöñniyat ep qa hihta akw qalomáhinyuñwni.

⁹ God hapi pas qaatsáy'ma. Noqw uma put Tiyat Jesus Christ amum yanyuñwniqat ōviy umuy wánwayi.

Divisions in the Church

¹⁰ Noqw taa, itupkomu, nu Itahtutuyqawħqay Jesus Christ natñwaniyat aw yankañw umumi okiwhiñqawlawni: Okiw uma sohsoyam sun yuaatotani; uma qa nātsikiwtani. Uma qa panyuñwt, sun wuwni'kahkañw, sun tunatyawħkahkañw, sūp hinwisni.

¹¹ Taq ima Chloet sinomat inumi umuy hin tūawvaya, itupkomu, yaw uma nātsikiwyuñwa.

¹² Noqw it nu pañqawu: Yaw uma nánap pañqawu: Nu Paul ámuma; noqw Nu'wa Apollos ámuma; noqw Nu'wa Cephas ámuma; noqw Nu'wa Christ ámuma, yaw uma kitota.

¹³ Noqw nu umuy hihta tūviñtani: Ya Christ qa sūpwa? Ya Paul umuñem nahoyehtsit aw muilti? Ya uma Paul natñwaniyat aw kūyit akw tuvoylatoti?

14 Pas nu God aw hahlayhti. Kwakwhat pi nu qa haqawat umuy kūyit akw tuvoylata, hal pay Crispus-nit pu Gaius pūmuy-saa.

15 Taq nāp hisat pi sen haqawa nu nāp inatñwaniy aw tūtuvoylataqat pañqawni.

16 Pu piw nu Stephanas ep kīvituy kūyit akw tuvoylata. Pu ahpiy pay nu suhpan qa hakiy piw kūyit akw tuvoylata.

17 Pi nu kūyit akw tūtuvoylalawniqat nuy Christ qa pan ayata; pi nu lomatuawit yuaataniqat nuy ayata. Noqw nu lavayhtuwit qa akw yuaata, taq nāp hisat ka Christ nahoylehtsiyat öqalaat qa hímuniwhitini.

Christ the Power and the Wisdom of God

18 Pi nahoylehtsi yuaatiwhqa añ só'iwwisqamuyñiqw pay an'eway hímuu; nīkañw itamuy ayo nõñakiwtaqamuyñiqw pam God öqalaata.

19 Pi ura yan pey'ta: Nu a'nö wuwni'yuiñqamuy wuwantuwiyamuy súlawhtani, pu nu qaūunatuy matstuwiyamuy sóontsanhtani, yan'í.

20 Taay, noqw hak hihta añ suan wuwni'tañwuqa haqam hak hímuu? Ya hak tutuventuwi'tañwuqa haqam hak hímuu? Ya hak yep qatsit ep hihta añ hiñqawmaqa haqam hak hímuu? Ya God yep qatsit ep wuwantuwit qa hamanhintsana?

21 Pi God súanwuwni'kañw yan yukuqw, ima yep qatsit añ hinwisqam nāp wuwniy qa ahpiy put tutwa. Noqw pahsat pu pam yan unañwiti: Pam lavay'aymuy amuhpiy yuaate', hakimuy put aw tūtuptionsaqamuy ayo óyaniqey pan'í, nāmahin pi as haqawatuyñiqw pam lavayi pas an'ewayñiq'ö.

22 Pi Jew-sinom kätatayhpit hihta tuawi'taqat tuñlay'yuiñwa, noqw Greek-sinom súanwuwnit hepnumya.

23 Noqw pi itam Christ nahoylehtsit aw muiwhqat yuaatota; imuy Jew-sinmuy amumi tönökpit anta, pu imuy Greek-sinmuyñiqw pam an'eway hímuu.

24 Nīkañw imuy Jew-sinmuy pu Greek-sinmuy amuñaq wáñwayniwyaqamuy amumiwat Christ hapi God öqalaata, piw God súanwuwniata.

25 Pi nāmahin pi God wuwniat hihta ep an'ewakwniqey mātaqtiqw, pam sinmuy amuhpenihqe pas pavan wuwni'ta; noqw nāmahin pi pam hihta añ qa öqalaniquey mātaqte' pam sinmuy amuhpenihqe pas pavan öqala.

26 Pi uma hakim wáñwayniwyaqey navoti'yuiñwa, itupkomu, qa wūhaqnihqam yep qatsit ep pas pavan wuwni'yuiñqam wáñwaniwya, qa wūhaqnihqam ö'qaltu, qa wūhaqnihqam pawsinom.

27 Pi God hihta sinmuyñiqw yep qatsit ep an'e'wakwnihqat namorsta, imuy a'nö wuwni'yuiñqamuy hamantoyñiqe

ōviy'o; pu pam sinmuy amuñaqw yep qatsit ep hihta qaöqálat namorsta, añ hīhihta öqalat hamantoyvaniqe öviy'o.

²⁸ Pu God yep qatsit ep hīhihta hin'e'wakw, hīhihta susqahimunihqat enañ namorsta, pu hikispi pam hīhihta qahaqamyaqat namorsta, hīhihta pasiwyuñqat qahaqamtaniqe öviy'o.

²⁹ Noqw öviy kurs hak put atpip kwiviyuaatani.

³⁰ Noqw pi uma hapi put ahpiy Christ Jesus ep hin-wisa. Noqw God put ahpiy itamuy súanwuwnitoyna, itamuy súanyuñwniqat yukuna, itamuy nāmi lasna, itamuy qenivo oya.

³¹ Hin pey'taqat antani: I' hak himuiwtaqa Tutuyqawhqat ep himuiwtani.

2

The Message about Christ on the Cross

¹ Pu nūu, itupkomu, ura nu umumi pítuhqe, lavayhtuwit, pu wuwantuwit ayo yukut, okiwhinkañw umuy God tunatyayat āawna.

² Nu umumum yankañw yan na'qala: Pas Jesus Christ nahoylehtsit ep nīniwhqat put-sa tuwi'taniqeyu, qa hihta piwu.

³ Nihqe nu umuhpa' hinmakañw, pas qaöqálaniñwu; hin unañway'kañw, pas tururutima.

⁴ Ura nu lavayit yuaataqe, sen tūaawnage tuhislavayit qa akw yuaata. Pi tuhislavayi pay sinmuy amuhpiy'o. Noqw nu qa pan yuaatat, Hikwsit öqalayay akw umuy tuptsiwna.

⁵ Noqw yan umuhtuptsiwni qa sinot wuwantuwiyyat ep wunut, pas God öqalayay ep wunu.

God's Wisdom

⁶ Pay as pi itam añ tukwsiwyuñqamuy amuhpa' pas wuwantuwit yuaatota. Noqw pam wuwantuwi qa yep qatsit ahpiy'o, piw qa yep qatsit ep mohpeqyaqamuy amuhpiy'o. Pi puma tūwayawisa.

⁷ Itam pi God wuwantuwiyyat tupkiwtañwuqat yuaatota, it'a: God hisatñahaqaw itamuy pas momi óyaniqey pasiwna.

⁸ Noqw yep qatsit ep moñw'iwyuñqam qa haqawa it navoti'ta. Kurs puma put navoti'yuñwe', soon Tutuyqawhqat lolmat tālawñway'taqat nahoylehtsit aw muayani.

⁹ Noqw God hihta qaöwihintaqat put aw unañway'yuñqamuy amuñem na'sasta. Noqw qa hak put pantaqat posiy akw aw yori, pu piw naqvuy akw put qa navota, pu piw qa hisat unañwmiq paki.

¹⁰ Nikañw God Hikwsiy ahpiy itamumi put mahtakna. Pi Hikwsi sohsok hihta añ purima, hikis God suyan unañwtalwuwniyyat pas qa mātsiwtaqata.

¹¹ Puyaw hak sino sukw sinot unañwayat aw navoti'ta? Pay pas nāp hikwsiat ahsonvenihqa put navoti'ta. Noqw pan piw qa hak sino God unañwayat aw navoti'ta, pas put Hikwsiat-saa.

¹² Noqw pi it Hikwsit itam makiwyaqw pam qa yep qatsit ahpiynit God ahpiy'o. Noqw yan itam God itamuy hihta paysoq máqahqat mātsi'yuñwa.

¹³ Nihqe itam put pantaqat piw yuaatota. Itam hihta yuaatotaqe, sinot wuwantuwiyat qa ahpiy put tutuqayya; noqw pay Qahováriwtaqa Hikwsi itamuy put tutuqaynaqw, itam Hikwsit añ hinwisqamuy amumum yuaatotaqe, hīhihta Hikwsit añ qatsqat namimahtakintota.

¹⁴ Noqw i' hak nāp tunatyay añ hinmaqa hihta God Hikwsiyat añqwnihqat pas qa ömahtañwu, putniqw pi pam an'eway'o. Noqw pam pas hikwsit ahpiy māmatsniwñwuniqw, öviy kurs hin pam put māmatsni.

¹⁵ Noqw pay i' hak Hikwsit añ hinmaqa sohsok hihta añ tuwantima; noqw soon hak sino put aw tuwanlawni.

¹⁶ Puyaw hak Tutuyqawhqat tunatyayat mātsi'taqe put aw tutaplawni? Pi itam Christ wuwniyat pasiwyuñwa.

3

Servants of God

¹ Pu nūu, itupkomu, kurs nu hin umuy Hikwsit añ hinwisqat pan umumi yuaatani. Pay nu umuy nāp tunatyay añ hinwisqat pan umumi yuaata, umuy Christ ahpiy qatsit aw pu' pas tihtiwyaqat pan'i.

² Nu umuy pihut nopna, qa hurut nōvata, ispi uma pew pahsavohaqami kurs hin kätotiniq'ö. Híkispi nāt uma kurs hin put kätotini.

³ Taq uma nāt umuhtunatyay añ hinwisa. Pi yaw umuñaqw haqawat nānami unañwtutuyyakañw, pu nānwuy'kahkañw, nātsikiwta. Ya uma qa nāp umuhtunatyay añ hinwisa? Ya uma yep qatsit ep sinmuy qa amún hinwisa?

⁴ Oviypi haqawa, Nu' Paul ámuma, yaw kitalawhq, pu suhka, Nu' Apollos ámuma, yaw kitalawhq, ya uma panyuñqe, qa nāp umuhtunatyay añ hinwisa?

⁵ Puyaw Paul hak hímuniqw öviy'o? Puyaw Apollos hak hímuniqw öviy'o? Pi uma pay pumuy ayaiwtaqamuy amuhpiy tütuptsiwa. Pay Tutuyqawhq hapi itamuy nanāp tumalhuyta.

⁶ Noqw öviy soñawnen nu ūya; noqw Apollos añ hikwna. Noqw pay God put wuñwna.

⁷ Noqw öviy pay i' uylawhq qa hímuu; pu piw añ hīhikwnaqa. Pi God put wuñwnaqa pam pas'i.

⁸ Noq̄w i' uylawhqa, pu ań hīhikwnaqa puma sun tumalay'ta. Nihqe puma nan'ik hin tumaltaqey ahsatiy ömahtani.

⁹ Pi itam God amum sumitumalay'ta. Noq̄w uma God üyiyat anyuńwa. Uma God kīyat anyuńwa.

¹⁰ God núokwanikańw inuńem pan yukuq̄w, nu pas wuwni'taqat kītuwi'taqat pan yayhniyat yuku. Noq̄w pu suhka put atsve tuklawu. Nikańw hak put ep hin tuklawhqeý ep tunatyaltimantani.

¹¹ Pam tukwyayhni pay yukiwa. Noq̄w kurs hin hak piw sukw tukwyayhnani. Pi Jesus Christ hapi pam tukwyayhni.

¹² Noq̄w kurs haqawa it tukwyayhni ep sikavalasivat, qōtsásivat, a'nō hihkay'yuńqat o'wat, kohot, tūsaqat, sen sōhōvosqatuńwut akw tukwtaq̄w,

¹³ Sohsokmuy sinmuy ań nanāp tumalaam mātaktini, pi talōńnit ep pam qōhit akw suhputsniwni. Noq̄w qōhi sohsokmuy sinmuy tumalayamuy aw pohte', put hin hintaqat susmataqtani.

¹⁴ Kurs haqawat tumalaat put tukwyayhni ep tukwtiwhqa qa hinhtiḡw pam put ep hihta ahsatiy ömahtamantani.

¹⁵ Pu haqawat tumalaat ūwikq pam pas sohsok kwayhman-tani. Nikańw pay as pam ayo yámakiwtani; nikańw pay hakiy qōhit ańq̄w ayo yámakqat pantamantani.

¹⁶ Uma hapi God kīyat anyuńwa; noq̄w God Hikwsiat umuhpe ki'ta. Ya uma it qa navoti'yuńwa?

¹⁷ God kīyat hovalaqat God hapi put hovalani, pi God kīat pas hímuniq'ō; noq̄w uma hapi put kīmatu.

¹⁸ Uma hapi qa haqawa nāmi yētani. Kurs umuńaq̄w haqawa yep qatsit ep a'nō wuwni'taqey pan nāmi wūwante' pam núanhimuniwhtini, nen pu' pas antsa wuwni'vani.

¹⁹ Pi yep qatsit ańq̄w wuwantuwi God-niq̄w an'eway'o. Pi ura yan pey'ta: Pam a'nō unatwi'yuńqamuy nāp unatwiya-muy akw pumuy kwihkwisna.

²⁰ Pu piw yan'i: Tutuyqawhqa a'nō wuwni'yuńqamuy wuwniyamuy navoti'taq̄w pam haktonsaa.

²¹ Paniq̄w öviy qa hak sukw sinot pas hímuniḡat yuaata-mantani. Pi sohsoy himu umuhhimu,

²² Sen Paul, sen Apollos, sen Cephas, sen tūwaqatsi, sen qatsi, sen mokiwu, sen himu pu'yaqa, sen himu nātoniqa. Pas sohsoy himu umuhhimu.

²³ Noq̄w uma Christ himumatu. Noq̄w Christ God himuata.

4

1 Itam Christ ayamatu, pu God tunatyayat tupkiwtañwuqat aw tunatyawta. Hak pay pan itamuy tuway'tamantani.

2 Noqw sam pi i' hak hihta aw tunatyawtaqa soon tumalay qa añ súanmaniqt aw tuñlayiwtañwu.

3 Noqw kurs uma inumi tuwantotaqw, sen sinom hisat inumi tuwantotaniqey tokiltotaqw, pay nu soon put ep hin unañway'tani. Owi, híkispi nu qa nāp nāmi tuwanlawu.

4 Pay as pi nu qa hihta nāmi tuway'ta. Nikañw pay nu qa put akw qenive wunu. Pi Tutuyqawhqa hapi inumi tuwanlawni.

5 Paniqw òviy uma hihta ep qa āpiy pay súyukuyamantani, hisat Tutuyqawhqtat pítuniqt aw pahsavoo. Ason pi pam hihta qatālat ep tupkiwyuñqat aw tālawnani, pu u'nañwpa' tutnatyat mātaqtani. Noqw pep pu' qa hak qa God añqw nāp ahsatiy òmahtamantani.

6 Nu umumi nālavayhti, pu Apollos pīwu, uma itamuhpa' hihta tuwi'vayaniqt òviy'o. Noqw pep pu' uma hakiy pās aw wūwaye', qa haqawat aw qa kwañwátayuñwt, súkwat-sa tsokanayamantani. Uma hin pey'taqat qa yuhke'yani.

7 Ya hak uñ sukw hakiy añqw alōnta? Puyaw um hihta himuy'taqey put qa makiwa? Noqw kurs God uñ hihta maqaqw, ya um hinoqw piw put ep pas nāhihtay'ta, pam qa kuwahtiput pan'i?

8 Nūwupa uma nānasna. Nūwupa uma kāhaktoti. Pas uma momñwituy amún moñw'iwyuñwa qa itamum yankahkañwo. Is as uma pas antsa moñw'iwyuñqw itam umumum moñw'iwtani.

9 Pi nuy wūwaqw God itamuy ayaiwyuñqamuy pas nuhtuñk oya, itamuy mokiwuy aw oyiwyuñqat pan'i. Pi God hoñviaymat-niqw, pu sinom sohsoyam itamuy-sa pās piptsan-totaniqt pan itamuy yuku.

10 Itam Christ tunatyawyuñqey put ep núanhihtuu; noqw úmawat Christ añ a'nō wuwni'yuñwa. Itam qaōqáwi'yuñwa; noqw úmawat a'nō ò'qaltu. Uma kaptsiwiya; noqw ítamwat pevewinhinyuñwa.

11 Itam pewhaqami pahsavo tsōñsoiwta, pu pānaqsoiwta, pu qa yuwsí'yuñwa. Noqw sinom itamuy wuvatinumya. Itam haqam yesniqey qa suyan tuway'numya.

12 Pu itam maqsonlalwa, nāp itahmay akw tumalay'yuñqee. Sinom itamuy qalomásavitotaqw, itam hahlayhpit akw tūōqalantota. Itamuy okiwsahsanyaqw itam nānakwhani'yuñwa.

13 Itamumiq hiñqaqwaqw itam amumi pās kwakwhavewat yuaatota. Pas itam tūwaqatsit ep hihta tuyoy'ewakw panyuñwa. Nihqe pewhaqami pahsavo itam sohsoq hihta añqw maspiwhqtat panyuñwa.

14 Nu umuy hamantoyraniqey qa pan tunatyawkañw iit penta. Pi uma pas aw iunañwam itimniqw, òviy nu umuy u'nana.

15 Pay as pi qaan'ewakw hintaqam tahtaqt Christ ep umuy tutuqaynayaqw, pay uma sũkw nay'yuñwa. Pi nu lomatuawit ahpiy Christ Jesus añ umuy aniwna.

16 Paniqw òviy nu umumi okiwhiñqawlawni: Uma inumi nanawinyani.

17 Pi nu yaniqw Timotheus, pas aw iunañway itiy, Tutuyqawhqat añ suan hinmaqat umumiq tavi. Ason pam nuy Christ ep hin hinmaqat umuy añ ahoy u'nanani, piw nu hãhaqe' Jesus aw tõnawtaqamuy hihta tutuqaynaqata.

18 Noqw yaw uma haqawat a'nõ unañwtoti, suhpan ka nu pay qa pítuniqat paniq'õ.

19 Noqw pi nu qa sõwunit umumiq pítuni kurs Tutuyqawhqqa pan tunatyawtaq'õ. Nen nu imuy a'nõ unañway'yuñqamuy lavayiyamuy qa aw unañwtapni, panis pumuy õqalayamuy-saa.

20 Pi God moñwtunatyaaat qa lavayit añ pasiwta. Pi pam õqalat-sa añ pasiwta.

21 Noqw ya hintani? Nu umumiqnen sen wuvahpi'kañwni? sen nami'nañwat himuy'kañw, pu pãs unañway'kañwni? Ya uma hihtawat nãnawakna?

5

Immorality in the Church

1 Pay pas antsa lavaytaqw yaw umuñaqw haqawa qa-hopqatu. Yaw uma haqawa nay nõmayat amum qatu. Noqw híkispí ima añ qatuptionsiwni'yuñqam qa pan hinwisa.

2 Noqw tuwat soq uma himuiwyuñwa, as uma put ep qa-hahlayhtotíníkahkañwo; nihqe it hakiy panhaqam hinhtiqtat umuñaqw ayo hóroknayani.

3 Noqw nãmahin pi as nu qa pep umumum yankañw, nu yũmosa umuy u'ni'ta. Nihqe nu hakiy yanhaqam hinhtiqtat añwu pay eñem yuku, pas antsa umumum yantaqey pan'i.

4 Noqw òviy uma ihikwsiy amum Itahtutuyqawhqay Jesus Christ natñwaniyat añ sũvo tsovalte', Itahtutuyqawhqay Jesus Christ õqalayay yankahkañw,

5 Hakiy put panhaqam hintsakqat Satan aw noayani, tokoat sũlawhtiniqat òviy'o; noqw hikwsiat Tutuyqawhqat Jesus talõñniyat ep ayo yãmakiwtani.

6 Uma put ep himuiwyuñqe qa súanhtoti. Ya hihsay-hoya pëkeni sohsok paqwrit pëkenañwuqat uma put qa navoti'yuñwa?

⁷ Oviy uma hisatvekenit ayo qenitote', puhuvaqwrıt pa-nyuñwni, pi uma pas antsa qapekén'oyiwyuñwa. Pi ura Christ Amutsva Yūmosanihqat ep mañat an itamuñem taviwa.

⁸ Noqw òviy itam soñawnen hisatvekenit qa yankahkañw nõviwhqat hintsatskani. Pam pēkeni qaunañwtalqatsit, pu nukpanqatsit tuawi'ta. Nikañw uma pōlavikit qapekén'oyiwhput, unañwat antsanihqat, piw qaatsanihqat tuawi'taqat yankahkañw put hintsatskani.

⁹ Ura nu umumi pēnaqe, uma qahopíyesqamuy qa amu'puñalyaniqat nu umumi pañqawu.

¹⁰ Nikañw nu pay qatuptsiwni'yuñqamuy qahopíyesqamuy qa pumuy pañqawu, pu kan'ewtunatyay'yuñqamuyu, pu hihta tukwhantotaqamuyu, piw nāp yukit aw nāwakintotaqamuyu. Pantaniqw soon uma nawus it qatsit añqw qa ahpiyyani.

¹¹ Noqw nu hapi pu' piw yanwat umumi penta: Sen haqawa tuptsiwni'taqey pañqawhqa qahopihintsakni, sen kan'ewtunatyay'tani, sen nāp yukit aw nāwakintani, sen nuhtumiq hiñqawni, sen honaqquyit hihikwni, sen hihta tukwhantaniqw, uma put hakiy pantaqat qa a'puñalyani. Uma hakiy pantaqat qa amum nõñösamantani.

¹² Pi nu Jesus qa aw tōnawtaqamuy amuñem pas piw hin yuykuniqey qa pan ayaiwta. Puyaw qa uma umumi tōnawtaqamuy amuñem hin yuykuya?

¹³ Ason pi imuy qa aw tōnawtaqamuy God hapi hin yukunani. Paniqw òviy uma put hakiy nukpanat umuhpiy ayo hóroknayani.

6

Lawsuits against Brothers

¹ Is uti, kurs umuñaqw haqawa sukw amum hihta ep hinhte', momñwituy qaanhinwisqamuy amutpip put hin hepnıqey suhtaq'ewni? as pam God sinomuyatuy amutpip put mohti hepnikañwo?

² God sinomat tūwaqatsit ep sinmuy amuñem hinwat yukuni'wisni. Ya uma put qa navoti'yuñwa? Noqw kurs pantaniqw, ya uma hinoqw añ hihta susqahinyuñqat qa nāp hin yuykuya?

³ Itam hoñvia'yatuy hinwat yukunayani. Ya uma put qa navoti'yuñwa? Noqw tis pi òviy itam yep qatsit ep hihta hinyuñqat aw suan wūwayani.

⁴ Noqw ason uma hihta pay yep qatsit ep hinyuñqat ep hin yukunayanik, ya uma God aw tōnawtaqamuy amuñaqw haqawatuy suspevewinhinyuñqamuy put aw o'yani?

⁵ Nu umuy hamantoyraniqe òviy yan lavayhti. Puyaw pas qa haqawa umuñaqw pavan wuwni'ta? Puyaw pas qa haqawa nātupkomuy amutsve hihta aw hin wūwaniqey tuwi'ta?

⁶ Noqw òviy soq tuwat nātupkom haqam hin yukiltiñwuqat aw nāwikvañwu, hikis piw qatuptsiwni'yuñqamuy amumii.

⁷ Pay òviy pas suyan uma it ep qaanhinwisa, ispi uma haqam hin yukiltiñwuqat aw nātsamvantaqee. Ya hinoqw tis nāpi uma hihta ep qaantsaniwye', put ep nakwhani'yuñwini? Ason hak umuy hihta nawhkiniqw uma put ep qa unañwtuyvayamantani.

⁸ Noqw uma soq qa suan hinwisa. Hikis pi uma pas umuhsinomuy hihta nawhkilalwa.

⁹ Añ qa suan hinwisqam soon God moñwtunatyayat ep amuñem qe'nini. Ya uma it qa navoti'yuñwa? Uma qa nāunay'yuñwini. Soon tokot sokoptotaqam God moñwtunatyayat aw yuñni, pu nāp yukit aw nāwakinwisqamu, pu qa nāp himuy amum hintsatskaqamu, pu wutihinyuñqamu, pu tahtaqt tahtaqtuy amuhpa' nāhahlaynayaqamu,

¹⁰ Pu uuyiñwtu, pu hihta kan'ewtunatyay'yuñqamuyu, pu honaqkuyit hīhikwyaqamu, pu nuhtumiq hiñqaqwaqamu, pu hihta tusoqtukwhantotaqamu. Pan hinwisqam soon God moñwtunatyayat ep amuñem qe'nini.

¹¹ Noqw ura as uma haqawat panhaqam hinwisa. Noqw pay God Itana Hikwsiy ahpiy umuy pāhoma, umuy nēñem sinota, umuy sūanyuñqat yuku, Itahtutuyqawhqay Jesus natñwaniyat añ'a.

Use Your Bodies for God's Glory

¹² Haqawa ka pañqawni: Pas as sohsoy himu inuñem sūanta. Antsaa; nīkañw pay qa sohsoy lomahinta. Pas as sohsoy himu inuñem sūanta; nīkañw pay nu qa hihtawat akw ánwtuwniqey nakwhani.

¹³ Nōsiwhqa hakiy ponoyat eñem yukiwtañwu; pu hakiy ponoat nōsiwhqat eñem yukiwta; nīkañw pay God pumuy lōpwatuy sūlawhtani. Noqw hakiy tokoat hapi nuvöt qa eñem yukiwta; pam Tutuyqawhqat eñem yukiwta; noqw Tutuyqawhqa tokoy eñem qatu.

¹⁴ Noqw God hapi Tutuyqawhqat ahoy tātayna; nihqe piw nāt itamuy ahoy tātaynani, nāp öqalay akw'a.

¹⁵ Puyaw umuhtoko Christ tokoyat aw wiwyuñqat uma put qa navoti'yuñwa? Noqw ya sen nu Christ tokoyat aw wiwyuñqat ayo oyat, tokoy huhyaqat aw put awiwhtoynani? Sóoni.

16 Soh! Puyaw i' tokoy huhyaqat amum hintsakqa put amum sūka tókoniñwuqat uma put qa navoti'yuñwa? Pi puma lōyōm sūkamantaniqat ura God pañqawu.

17 Noqw pi Tutuyqawhqat aw hūrs'iwtaqa put amum sūka hikwsiniñwu.

18 Huvam nuvōqatsit añqw watqaa. Sohsoy qaanhtipu sinot ahpiy hintsatskiwhqa qa tokoyat ep hintsatskiwa. Noqw pay nuvōhinmaqa hapi nāp tokoy ep qaantsakñwu.

19 Soh! Ya uma it qa navoti'yuñwa? Qahováriwtaqa Hikwsi God ahpiy umumi noiwhqa umuhpe pakiwtaqw, umuhtoko put kīata? Noqw ōviy uma qa nāp nāhimuy'yuñwa.

20 Pi uma pas pavan hihta hihkay'taqat akw tuiwya. Oviy uma umhtokoy, pu umuhhikwsiy God himuyat añ put tayawni'yuñwani.

7

Questions about Marriage

1 Taay, noqw ura uma hīhihta ep inumiq pēnayaqw pam pu'ni. Pay tāqa qa nōmataniqw, pam put eñem lolma.

2 Nikañw pay nāphisat sen sinom nuvōhinwisq, ōviy pay uma añ nanāp tahtaqt nōmay'yuñwani, pu momoyam añ nanāp puwsuñwani'yuñwani.

3 Tāqa nōmay makiwayat aw put noi'tamantani; pu pay piw an wuhti puwsuñway tavi'tamantani.

4 Hakiy nōmaat tokoy aw qa nāp mōñwiniñwu, put puwsuñwaat put aw mōñwiniñwu. Pu pay piw an hakiy puwsuñwaat tokoy aw qa nāp mōñwiniñwu, pi nōmaat put aw mōñwiniñwu.

5 Hakim nāmi qa nākawintimantani, ason pay hakim pas nāmi pañ yuke', pu' hihsavo panhtimantani, hakim napwalni'kañw, nāwakinpit aw yuki'taniqey ōviy'o; nit pu ason hakim piw nāmimantani, taq ka Satan hakimuy qa nami-tuyqawi'taqat ep pumuy amumi unahepmantani.

6 Nikañw hapi pay nu yan pēnaqe it umuy nakwhana, qa ayata.

7 Nuyniqw pi as sohsoyam inunyuñwniqw pam amuñen lomahintani. Noqw pay pi sohsoyam God añqw nanāp hin makiway'yuñwa, suhka yanwatniqw, pu mi'wa piw tuwat panwata.

8 Noqw ōviy nu añ imuy qa nōmay'yuñqamuy, pu qa puwsuñway'yuñqamuy-nikañw pu koñnanalvutuy amumi pañqawni: Pay uma pas inún hinyuñwniqw as pam umuñem lolma.

9 Nikañw kurs pay uma qa namituyqawyuñwniqw, pay hak hakiy ámumtini. Pi hakiy ámumtiniqw pam pantaqa nuvömokiwuy añ kãnavoti'taniqat epnihqe pavan lolma.

10 Pu añ hakim ámum'iwyuñqamuy nu amumi tutapta, nikañw pay qa nũu, i' Tutuyqawhqa: Wuhti puwsuñway qa mātāpmentani.

11 Nikañw kurs pam put mātave', pay pam nalqatmantani; sen pay ahoy puwsuñway amum namivöhiknik panhtimantani. Pu i' tāqa nōmay qa mātāpmentani.

12 Pu ahpiy mímuywatuy nu' amumi pañqawni, qa Tutuyqawhqa: Kurs hakiy tuptsiwni'taqat nōmaat qa tuptsiwni'te' nāt put amum qátuniqey nāwaknaqw pay pam put qa mātāpmentani.

13 Pu kurs wuhtit puwsuñwaat qatuptsiwni'te' nāt put amum qátuniqey nāwaknaqw pay pam put qa mātāpmentani.

14 Pi i' qatuptsiwni'taqa tāqa nōmay atsviy God awwat sutsvo taviwta. Pu i' qatuptsiwni'taqa wuhti puwsuñway atsviy God awwat taviwta. Pi as qa pantaniqw umuhtim hovarwyuñwni; noqw pay hapi puma God awwat oyiwyuñwa.

15 Nikañw kurs i' qatuptsiwni'taqa ahpiyninik, pay pi ahpiymantani. Pay i' tuptsiwni'taqa tāqa, sen wuhti, pantaqat ep qa sómiwtañwu. Pi God itamuy uyiwawtaqat qatsit aw wánwayi.

16 Ispi yantaq'ö, wuhti, ya sen um uhpuwsuñway Christ aw tuyqawvaniqey hin navoti'ta? Pu um'i, tāqa, ya sen um uhnōmay Christ aw tuyqawvaniqey hin navoti'ta?

Live as God Called You

17 Noqw pay pi God añ sohsokmuy nanāp hin qatsihuytaqw, pu hakiy hin hintaqat Tutuyqawhqa put wánwayhq, hak pan hinmamantani. Yan hapi nu sohsovik Jesus aw tōnawtaqamuy amunawit yuki'ma.

18 Sen haqawa poñotkit akw tuvoylaiwkañw wánwayniwe', pay pam put tuvoylat qa ayo yúkuni. Sen haqawa qa poñotkiwkañw wánwayniwe' pay pam qa poñotkiwni.

19 I' poñotki pay qa hímuu, pu i' qa poñotki pay piw qa hímuu; pi God tutavoyat añ hinmaqpw pam'i.

20 Uma añ nanāp hin hinkahkañw wánwayniwe' pay pa-nyuñwni.

21 Um sen núantuwikinikañw wánwayniwa; pay um put ep qa hin unañway'tani. Nikañw kurs pay um hin mātaviwninik, um akw moñwvastini.

22 Pi núantuwikinikañw Tutuyqawhqa ahpiy wánwayniwhqa Tutuyqawhqa ahpiy mātaviwa. Pu piw pay an i' qa núantuwikinikañw wánwayniwhqa Christ núantuwikiatniñwu.

23 Uma hapi hihta hihkay'taqat akw tuiwya. Oviy uma qa sinmuy amumi nātuwiktotani.

24 Itupkomu, pay uma añ nanāp hin hinkahkañw wānwayniwyaqey pan God amum yesni.

Questions about the Unmarried and the Widows

25 Pu nu imuy añ nāt pas mámanhtuy pay qa hinwat Tutuyqawhqat añqw tutavot pasiwta. Nikañw pay nu hin wūwyaqey pañqawni. Pi nu Tutuyqawhqat añqw ōkwatuwiwa, pas qa atsat hinmaqee.

26 Itam pay hihsavo pas sóontsaniwyuñwani. Noqw ōviy nuyniqw hak hin makiway'te' pan qátumantaniqw pam eñem lomahinta.

27 Um hak nōmay'taqa, pay um añqw mātaviwniqey qa tunatyawtani. Noqw um nāsta nōmay'taqa, pay um qa nōmawuwantani.

28 Nikañw kurs um piw nōmate', um pay qa hin qaanhtini. Pu kurs i' nāt pas māna puwsuñwte', pay pam piw qa hin qaanhtini. Nikañw panhtotiqam hapi yep qatsit ep kānanvotyani. Noqw nu as put añqw umuy ayo óyaniqey nāwakna.

29 Nikañw it nu pañqawni. itupkomu: Tuwani tsāva. Noqw ōviy yahpiy hapi yantani: Añ nōmay'yuñqam pay qa nōmay'yuñqey panyuñwani;

30 Pu añ tsaykitaqam pay qa tsaykitaqey panyuñwani; pu añ hahlayyaqam suhpan pay qa hahlayyaqey panyuñwani; pu hihta tuhtuy'yaqam pay hihta qa himuy'yuñqey panyuñwani;

31 Pu yep qatsit akw moñwvasyaqam qa nukushintsahsanyani; pi yep qatsit tunatyaat tūwayato.

32 Noqw nu as umuy qa nānaphin wuwanvisoq'iwyuñwaniqat umuñem nāwakna. I' hak qa nōmay'taqa Tutuyqawhqat hihmuyat tunatyawtañwu, hin pam Tutuyqawhqat unañwveni qey ōviy'o.

33 Noqw pu i' nōmay'taqa yep qatsit ep hīhihta hinyuñqat tunatyawtañwu, hin pam nōmay unañwveni qey ōviy'o; nihqe lōqmuy wuwni'ta.

34 Noqw māna nāt qa puwsuñway'taqa Tutuyqawhqat hihmuyat tunatyawtañwu, pam hin tokoy, pu hikwsiy ep qahováriwtaniqey ōviy'o. Noqw pu i' puwsuñway'taqa yep qatsit ep hīhihta hinyuñqat tunatyawtañwu, pam hin puwsuñway unañwveni qey ōviy'o.

35 Noqw uma it akw moñwvasyaniqat ōviy nu yan lavayhti. Nu umuy qa aw u'ta. Noqw yan uma lomahinwise', qa hihta sos'onkahkañw Tutuyqawhqat aw unañwtavi'yuñwani.

36 Nikañw kurs hak tiyo manhtuway ka qa súantsahtsanhqey wūwante', kurs pay pam tukwsiwtaqw, soon as qa panhtiniqw, pay pi pam hin tunatyawte' panhtini; pay pam qa hin qaanhtini, pay pi puma nāmatini.

37 Nikañw pay hak unañwpeq tunatyay qa wílökni'taqa, qa hihta akw sóon'iwkañw tunatyay aw tuyqawi'taqa manhtuway nāt pas mānat tavi'taniqey unañwpeq yuki'taqa hapi súanhtini.

38 Noqw òviy i' hak put ámumtiqa hapi súanhtini, nikañw i' hak put qa ámumtiqa put epnihqe pas pavan súanhtini.

39 Wuhti hin yukiwtaqat tutavot ahpiy puwsuñway aw sómiwtañwu hihsavohaqami qátuniqat pahsavoo. Nikañw ason kurs put puwsuñwaat mokq pam mātaviñwu. Pay pi hakiy ámumtinik ámumtimantani; nikañw hapi pas Tutuyqawhqat sinoyat-sa ámumtimantani.

40 Nikañw pam hintaqey pan hinmaniqw pam pantaqa nuyniqw put eñem lomahintani. Noqw nu wūwantaqw God Hikwsiat iunañwpeq qátuhqa piw pan unañwiti.

8

The Question about Food Offered to Idols

1 Nu pu' nōsiwhqat nāp yukit aw noiwhqat yuaatani. Pay pas antsa itam sohsoyam navotit pasiwyuñwa. Navoti hakiy kwivi'nañwtoynañwu; noqw nami'nañwa hapi hakiy òqalañwu.

2 Noqw kurs pay hak hihta navoti'taqey wūwante', pam piw it aw wūwantani: Pam as pas pasiwtaqat put navoti'tani; nikañw pam qa nāt pan put navoti'ta.

3 Hak haqam God aw unañway'taqw God put tuwi'tañwu.

4 Taay, hak hihta nāp yukit aw noiwhqat tūmoytaqat nu lavayhtini. Pay pi itam navoti'yuñqw pay tūwaqatsit ep nāp yukit pi qa hímuu; pu pay pas qa haqam hak himu piw suhkaa, pay pas God-saa.

5 Pay pi as sinmuyniqw amuhpa' nāwakintiwayaqam kasta, òveqatsit ep'e, pu tūwaqatsit ep'e. Pi pas antsa amuhpa' nāwakintiwayaqam suhpanta, pu momñwit suhpanta.

6 Noqw itamuyniqw pay sūkw aw nāwakintiwhqa, God Itanaa, put hapi ahpiy sohsoy himu pasiwyuñwa, pu itam put eñem yukiwyuñwa; pu sūka Moñwi, Jesus Christ, put hapi ahpiy sohsoy himu yukiltoti, pu itam put ahpiyya.

7 Nikañw pay qa sohsoyam it navoti'yuñwa. Oviypi haqawat nāp yukit pew pahsavo kaptsi'yuñwa. Noqw nāmahin pi as pūmuyniqw nōsiwhqa pas antsa nāp yukit aw noiwhq puma put nōnova; noqw puma tuptsiwniy añ qaòqáwi'yuñqw, uñwám hovarsni.

⁸ Pi itam soon nōsiwhqat ahpiy God aw lomahinyuñqey nāmahtakni'yuñwni. Oviypi itam nōnōse' put ahpiy qa ñas'ewhtotiñwu; pu pay piw an itam qa nōnōse' qa hin'ewaytotiñwu.

⁹ Nikañw pay uma tunatyaltotini, taq nāphisat ka uma yan qenive hoñkahkañw soñawnen tuptsiwniy añ qaō'qaltuy amutpik hihta ep tōnōkyaniqat taviyani.

¹⁰ Kurs um hihta navoti'taqa nāp yukit eñem kīyat ep tunōsvoñat aw qatuq̄w, hak tuptsiwniy qa añ òqala uñ pep tuwani. Ya pam unañwpeq qatusite', qa tuwat nōsiwhqat nāp yukit aw noiwhqat nōsni?

¹¹ Nen pam hak uhtupko qaōqálanihqe uhnavotiy atsviy hovalniwni, Christ put eñem enañ mokq'ò.

¹² Noq̄w pan hapi uma umuhtupkomuy ep qaanhtote' unañwayamuy qaō'qaltuy tūhotote', Christ ep qaanhtotini.

¹³ Yanta hapi, noq̄w òviy kurs sikwi itupkoy mú nuknaniq̄w, pay pas tūwaqatsit nāt wunuq̄w nu soon sikwit nōsni, taq nāphisat ka nu itupkoy mú nuknaniqee.

9

Rights and Duties of an Apostle

¹ Ya pay nu' qa ayaiwtaqa? Ya nu qa qenive wunu? Ya nu' Jesus Christ Itahtutuyqawh̄qay qa aw yori? Puyaw qa uma Tutuyqawh̄qat ep itumaltipumu?

² Kurs nu pay haqawatuyñiq̄w qa ayaiwtaqanik pay úmuyñiq̄w pi nu suyan panta. Pi Tutuyqawh̄qat ahpiy uma hapi nuy pas antsa ayaiwtaqat mahtakni'yuñwa.

³ Hakimuy inumi tuwantotaq̄w nu amumi yan lavayhtiñwu.

⁴ Ya itam nōsniqey pu hikwniqey qa makiway'ta?

⁵ Ya itam haqawat tuptsiwni'taqat nōmay'te', put wiknumniqey qa makiway'ta añ pētuy ayaiwyuñqamuy amun'i, pu Tutuyqawh̄qat tupkomuyatuy-nikañw pu Cephas pumuy amun'i?

⁶ Hal pay sen nu'-niq̄w pu Barnabas, ya ítam-sa pay qa tumalay'tanik pam itamumi uhtsiwta?

⁷ Ya hak hisat haqami tuwvöhtaqa nāp hihta himuy aw tūkway'ta? Ya hak òvat uyht, aniwnit qa añq̄w tūmoyta? Ya hak pokmuy tumalay'kañw pihuyamuy qa añq̄w hīhikö?

⁸ Ya nu pay sinot an lavayhti? Hal ya Moses tutavoyat añ piw qa pan lalvaya?

⁹ Oviypi Moses tutavoyat añ yan pey'ta: Um wākasit sōhōvosit muritaqat motsóvuyat qa sommantani. Ya God pas pay wākasit-sa tunatyawkañw òviy pañqawu?

10 Hal sen pi pam itamuy tunatyawkañw pañqawu? Pay kurs pi hin qa itamuñem i' yan pēniwa. Noq̄w òviy uylawhqa okiw hihta túwaniqey tunatyawkañw uylawñwu; piw muri-taqa okiw aniwnit añq̄w hihta himuy'vaniqey tunatyawkañw muritañwu.

11 Itam soñawnen hihta it Hikwsit ahpiynihqat umuy huyta. Noq̄w kurs itam yep qatsit ep umuhhimuy òmahte', ya itam pas qaanhtini?

12 Noq̄w kurs uma haqawatuy umuhhimuy añq̄w maqaye', tis pi òviy uma soon itamuñem qa piw panhtotini. Pay as pi panta; noq̄w pay itam it yantaqat qa akw moñwvasi. Itam hīhihta añ nakwhani'ta, taq nāp hisat ka itam lomatuawit Christ yuaataqat aw sóontsanni.

13 Imuy Jew-sinmuy amuñaq̄w hihta pas kaptsiwuyñqat tumalay'yunqam God kīyat ep hihta oyiwhqat akw yēse. Ya uma put qa navoti'yunwa? Pu ima hom'oyvihkat ep hintsatskaqam hihta God aw noiwhqat akw yēse.

14 Noq̄w Tutuyqawhqa hapi pay piw pan yuku: Ima lomatuawit yuaatotaqam lomatuawit ahpiy hihta akw yesniqata.

15 Nikañw pay nu'wa it yantaqat qa akw moñwvasi; pu piw nu qa pan umumi tunlay'kañw paniq̄w it yan pēna. Pi nu qa hihta aw tūkway'kañw lomatuawit yuaataqey ep himuiwta. Noq̄w kurs hak put pisviwnaniq̄w pay pi nu tatam mokni.

16 Pay as pi nu lomatuawit yuaatakañw pay kurs nu hihta ep nātsotskanani. Pay nu pas put aw tusoq'ayatiwa. Pay panta. Pas nu lomatuawit qa yuaataq̄w pam inuñem pas is óhini.

17 Pi nu suhtaq'ewnikañw it hintsake' hihta ahsatani. Pu kurs as pay nu qa suhtaq'ewnikañw put hintsakq, pas pi suyan i' tumala inumi noiwtaq'ò.

18 Noq̄w pep pu' nu hihta ahsatani? Pay hapi nu Christ añq̄w lomatuawit añq̄w yuaate', qa hakiy aw hihta tūkway'kañw pantsakni; nen nu lomatuawit yuaataqey ahpiy imakiway soon akw moñwvasni.

19 Pay nāmahin pi as nu qa hakiy aw tūwikinikañw pay nu sohsokmuy amumi nānuantuwiki'ta, pas pay nu as okiw wūhaqnihqamuy Jesus aw tuyqawvaniqe òviy'ò.

20 Nihqe nu Jew-sinmuy amumiwat Jew-sinoniwhti, pas pay nu Jew-sinmuy tuyqawvaniqe òviy'ò. Pu tutavot añ hinwisqamuy nu amumiwat tutavot añ hinmaqey panhti, pas pay nu tutavot añ hinwisqamuy tuyqawvaniqe òviy'ò.

21 Pu imuy tutavot qa añ hinwisqamuy nu amumiwat pay tutavot qa añ hinmaqey panhti, pas pay nu as okiw tutavot qa añ hinwisqamuy tuyqawvaniqe òviy'ò. Pay as pi nu God tutavoyat qa hin qa aw tunatyawkañw, nu Christ tutavoyat añ hinma.

22 Pu nu añ qaö'qaltuy amumiwat pay qaöqáwi'tagey panhti, pas pay nu as okiw qaö'qaltuy tuyqawvaniqe öviy'o. Nu sohsokmuy amumi sohsoy hímuniwhti, pas pay nu as okiw nāp hintaqat akw haqawatuy tuyqawvaniqee.

23 Nu lomatuawit tunatyayat öviy yanhaqam hinma, pas pay nu as okiw put hahlayhpiyat añ umumum hinmaniqee.

24 Ya sohsoyam nanamunwaqam yuhtukq pay sūka hihta ahsataniqat uma put qa navoti'yuñwa? Pay uma yuhtuke' uma hihta ahsatotaniqey öviyyañwu.

25 Noqw sohsoyam nanamunlalwaqam pās nāmitunatyawwisñwu, hóhoñvitniqe öviy'o. Noqw puma pay wihkat sūlawhtiñwuqat öviy panhtotiñwu. Noqw itam pi hihta pas qa sūlawhtiñwuqat makiwyani.

26 Noqw nu pas suyan hihta ahsataniqey öviy pan warikiwta. Nu qa tusoqnayawhqe, paniqw öviy hapi nu qa nanāp haqe' savinuma.

27 Nu qa pan hintsakt itokoy wuvahtinumqe aw tuyqawi'ta, taq nāphisat as ka nu nuhtumi lomatuawit yuaatat, nu hihta ep öwihiniwhti qw, God nuy ayo tūvani.

10

Warning against Idols

1 Pu piwu, itupkomu, pay uma it navoti'yuñwniqat nu nāwakna: Ura itanam sohsoyam omawuy atpikaqeya; pu sohsoyam wuhkovatuphat añqe' nōña.

2 Pu puma sohsoyam omawuy akw Moses aw tuvoylatoti, pu wuhkovatuphat akw'a.

3 Nihqe puma sohsoyam nōsiwhqat God añqwnihqat añqw nōñōsa.

4 Pu sohsoyam kūyit God añqwnihqat añqw hikwya. Pi puma owat hihta tuawi'taqat añqw hikwya. Pam owa Christ tuawi'ta. Noqw pam suyan pumuy amumum hinma.

5 Noqw pi ura God pumuy amuñaqw kaysiwhqamuy amuhpe qa salayhti; öviypi ura puma qayēsihwpuvehaqam wuhko soa.

6 Noqw i' yantaqa hapi itamuy u'nantoyna, itam añ hihta qalomáhinyuñqat qa aw kwañwátayyuñwniqat öviy'o, panhtotiqamuy qa amun hinhtotini.

7 Piw ura pumuy amuñaqw haqawat nāp yukit aw nāwakintotaqw, uma qa pumuy amún hintsatskani. Taq ura yan pey'ta: Sinom añ yesvat nōnova, pu piw hīhikwya, pu pahsat hoñvaqe tivantiva.

8 Pu itam qa amún nuvōqatsit tumalay'yuñwni. Ura pumuy amuñaqw haqawat pantsatskaqe sūkw tāwat ep sunat añqw payhkomuy sihkay'tasikip sōmorit pahsa'nihqam sūlawhti.

9 Pu itam qa Christ puhtsemokintotani, ura pumuy amuñaqw haqawat panhtotiqamuy qa amunhtotini. Taq puma panhtotiçe tsütsu'tuy amuhpiy soa.

10 Pu uma piw pay qa yan umuh'unañway hiñqaqwani, ura pumuy amuñaqw haqawat panhtotiqamuy qa amunhtotini; taq puma panhtotiqw, God hoñviayay ayataqw, pam pumuy qöya.

11 Noqw as sinom pumuy amuhpiy hihta tuwi'vayaniqat öviy puma it sohsok hihta añ kükuyva. Noqw itamuy so'ñwamiq ökiwisqamuy u'nantoyvaniçe öviy pävam pëniwa.

12 Paniqw öviy pay hürs wúnuhqey namiwuwantaqa tunatyaltimantani; taq nāp hisat ūnate', pam múnukni.

13 Pay qa hak hihta alōñöt akw unaheviwhqey wūwantani, ispi wūhaknihqam pay pan hapi unaheviwyaq'ö. Pi God soon lavaiy qa an hinmani; nihqe pam hakiy öqaltaqw, soon unaheppi hakiy epnihqe öqalay'tani. Pi God hin ayo yámakniqat hakiy āawnaqw, hak unaheppit añ kuyvani.

14 Noqw öviy'o aw iunañwamu, uma nāp yukit aw nāwakintiwhqat pas qe'yani.

15 Nu hapi pās wuwni'yuñqamuy amumi yuaata. Uma nuy hiñqawhqat aw wūwayani.

16 It kuyapkuyit añqw hahlayhpit kūyiwtatqat itam hahlayhtote', itam soñawnen Christ uñwáyat añqw sūp hikwyañwu. Pu itam pölavikit yóñoyhtote', itam Christ tokoyat añqw sūp nōñosañwu.

17 Pay as pi itam kaysiwhqamyakahkañw sūkw pölavikit anyuñwa, piw sūkw tokot anyuñwa. Pi itam sohsoyam put sūkw pölavikit añqw nōnova.

18 Kurs uma yep qatsit ep Israel-sinmuy amumi wūwayani. Ya ima hom'oyit añqw nōnovaqam God hom'oyvihkayat qa amum God aw nāwakintiwisa?

19 Ya nu hihta pañqawu: Sen pi nāp yuki pas antsa hímunihqat, sen nāp yukit aw himu noiwhqa pas antsa hímunihqat nu pañqawu? Qae.

20 Nu hapi pañqawu: Ima qa-Jew-sinom hihta hom'o'ye', puma nukpanhihikwsimuy amumi put hom'o'yañwu, qa God aw'i. Noqw uma nukpanhihikwsimuy amumum hintsatskaniqat nu qa nāwakna.

21 Soon uma Tutuyqawhqat kuyapkuyiyat nukpanhihikwsimuy kuyapkuyiyamuy enañ hihikwyani. Soon uma Tutuyqawhqat tunösvoñayat nukpanhihikwsimuy tunösvoñayamuy enañ nōnovani.

22 Ya sen itam Tutuyqawhqat puvuhtsemoqnayani? Ya sen itam put epnihqe ö'qaltu?

23 Pay as nu hihta hinhtiniqw pam sohsoy ka inumi súanta,

nikañw pay qa sohsoy nukñwa. Pay as nu hihta hinhtiniqw pam sohsoy ka inumi súanta, nikañw pay qa sohsoy hakiy ôqalañwu.

²⁴ Qa hak hapi nēnem-sa hihta ôviy tunatyawtat, ayo sukw eñem hihta lolmat tunatyawtani.

²⁵ Uma huhyankiva hihta huhyaniwhqat nōnovani, nen umuh'unañwpeq umuhsunvotiy tunatyawkahkañw qa pas hihta tūviñlalwani.

²⁶ Pi tūwaqatsi Tutuyqawhqat himuata, pu añ himu hinyuñqa.

²⁷ Kurs qatuptsiwni'yuñqamuy amuñaqw haqawa umuy tūtsamhq, uma ámumyaniqey unañwtote', himu umutpip poñahtiwhqat uma nōnovamantani, qa tūviñlalwakahkañw umuh'unañwpeq umuhsunvotiy tunatyawkahkañwo.

²⁸ Nikañw ason kurs haqawa put nāp yukit aw noiwhqat umumi kitaqw, pay uma qa añqw nōnōsamantani, umuy āawanaqat kaptsi'totaniqe ôviy'o, put unañwpeq sunvotiyat tunatyawkahkañwo. Pi tūwaqatsi Tutuyqawhqat himuata, pu añ himu hinyuñqa.

²⁹ Nu uh'unañwpeq uhsunvotiy qa kitat, ayam sukwat unañwpeq sunvotiyat nu kita. Noqw hak ka inumi pañqawni: Pi nu qenive wunukañw hihta tūmoytaqw, ya hinoqw ayam suka pas nāp unañwpeq sunvotiy ahpiy nuy ôvelantani?

³⁰ Pi nu put ep God aw hahlayhtit, put añqw nōsñwu. Noqw ya hinhtiqw ôviy nu put ep hahlayhtiqw ayam suhka pas nāt piw put ep inumiq qalomáhiñqawni? kítani.

³¹ Ka pi panta. Nikañw um as God tayawniwniqat ôviy sohsok hintsakmantani, sen um tūmoytani, sen um hikwni, sen pay nāp hihta hintsakni.

³² Uma qa hakiy unañwmoknayani, imuy Jew-sinmuyu, pu pay qa-Jew-sinmuyu, pu imuy God aw tōnawtaqamuyu.

³³ Nu tuwat sohsokmuy hihta añ ahsupoq unañwve mamavisqe qa nēnem hihta tunatyawtat, as kaysiwhqamuy hihta akw moñwvasye' ayo nōñakniqat ôviy amuñem tunatyawta.

11

1 Uma inumi nanawinyani; pi nu piw Christ aw nanawini.

Covering the Head in Worship

² Pas nu umumi hahlayhti itupkomu, ispi uma sohsok hihta añ nuy u'ni'yuñq'o. Pu nu umumi hin tutaptaqw uma añ ahsupoq pan hinwisa.

³ Noqw it hapi uma navoti'yuñwniqat nu nāwakna: Christ hapi sohsokmuy tahtaqtuy qōtōam'iwtaqat anta; pu tāqa nōmay qōtōat'iwtaqat anta; noqw pu God hapi Christ qōtōyat anta.

4 Haqam tāqa nākwapkañw God aw nāwaknaqa, sen God eñem yuaataqa hapi qötöy qahihtalawñwu.

5 Pu haqam wuhti qa nākwapkañw God aw nāwaknaqa, sen God eñem yuaataqa hapi qötöy qahihtalawñwu; soñawnen pi pam āriwtañwunihqee.

6 Pay pi wuhti qa nākwapte' piw āriwtani. Pu kurs wuhti āriwte', sen sipniwe', put hahmane', turs pam piw nākwaptani.

7 Noqw pay as soon tāqa nākwaptamantani, pi pam God an yukiwkañw pu put pihniatnihqee. Pu wuhti hapi tāqat pihniata.

8 Pi tāqa qa wuhtit añqw yukiwta; pi wuhti tāqat añqw yukilti.

9 Piw tāqa qa wuhtit eñem yukilti; pi wuhti tāqat eñem yukilti.

10 Yantaqw hapi öviy wuhti soon qa nākwaptamantani, hakiy put aw moñwtaviwhqat mātaktaniqee, hoñvia'yatuy tunatyawkañwo.

11 Nikañw Tutuyqawhqa pan yukuqw, pay qa hak tāqa wuhtit qa ahpiy qátuni; piw qa hak wuhti tāqat qa ahpiy qátuni.

12 Wuhti tāqat añqw aniwhtiqw, pay öviy piw pan tāqa wuhtit ahpiy aniwhti. Nikañw pay hapi sohsoyam God ahpiy aniwhtoti.

13 Kurs aw nāp wūwayaa. Ya wuhti qa nākwapkañw God aw nāwaknaniqw pay lomahinta?

14 Ya tāqa hin hintañwuniqw pam pantaqa umuy qa tutuqayna, haqam tāqa wupaañay'taqw pam put eñem haman'ewayniñwuniquata?

15 Nāwuspi wuhti wupaañay'taqw pam put pihniatniñwu. Pi put hōmiat put aqw nākwaptaniqat öviy pam put aw noiwta.

16 Noqw pay pi kurs hak it ep hiñqawlawniqey antaniqw pay hapi itam God aw tōnawtaqam qa pan tuwi'yuñwa.

The Lord's Supper

17 Nu pu' hapi lavayhtiniqe umuy qa tayawnani. Uma soq tsovalte' qa nukñwat öviyyat, soq nankiwakw öviyyañwu.

18 Meh, i' mohti'ma: Yaw uma sūvo tsovaltiqw haqawat nātsikiwtañwuqat nu navota. Nihqe pay nu pēp pas tuptsiya,

19 Ispi pay kurs hin haqawat umuñaqw qa sutskeyaq'ö. Noqw put pantaqat ahpiy ima añ hakim pas qaatsat hinyuñqam umuhpe mātaktotini.

20 Noqw öviy ason uma sūmi tsovalte', uma qa pas pas antsa Tutuyqawhqat tunösvoñayat nōñosañwu.

21 Oviy pi umuy nōnovaq̄w, himuwa qa sōwu maq̄aptsi'tat, pay nāp nōvay tūmoytañwu. Noq̄w suhka tsōnmokiwt̄aq̄w, haq̄awa honaq̄kuyit akw hōnaq̄iwt̄añwu.

22 Soh! Ya uma ñasta ki'yuñwa? Pep hapi as uma nōnovakañw hihikwyani. Hal ya uma God aw tōnawtaq̄amuy q̄ahihtatote', ñasta nōvay'yuñq̄amuy hamantoyñayani? Ya nu umumi hiñq̄awni? Ya nu it ep umuy tayawnani? Sóoni.

23 Pi Tutuyq̄awhqa hapi inumi it posnaq̄w, nu tuwat umumi put mātavi: Ura Tutuyq̄awhqa Jesus put tōkilat ep momñwituy amumi mātaviwniq̄e pōlavikit kwusu;

24 Nihq̄e put ep kwakwhatat, put yōhat, pañq̄awu: Huvam it ömahtotat, nōñösa. I' hapi itoko umuñem yōnoyhtiwa. Uma nuy u'ni'yuñwniq̄e öviy it yantsak-wisni.

25 Pu pumuy nōñösaq̄w, pam pay án piw kuyapkuyit kwusut pañq̄awu: I' kuyapkuyi hapi iuñway ahpiy puhuvasiwni. Yan hapi uma hinwisni. Uma añsakis put añq̄w hikwye', nuy u'ñayamantani.

26 Pi uma añsakis it pōlavikit añq̄w nōñösakañw, pu it kuyapkuyit añq̄w hikwye', uma Tutuyq̄awhqa mokiwyat tuaw'i'yuñwmantani, hisat pítuniq̄at pahsavoo.

27 Paniq̄w öviy hak qa tunatyawkañw, it pōlavikit añq̄w nösqa, pu Tutuyq̄awhqa kuyapkuyiat añq̄w hikwqa Tutuyq̄awhqa tokoyat-nikañw pu uñwáyat ep qaanhtimantani.

28 Oviy hak namivupre', pankañw put pōlavikit añq̄w nōsmantani, pu kuyapkuyit añq̄w hikwmantani.

29 Taq̄ qa tunatyawkañw nösqa, pu hikwqa nawus tūviwmantani, Tutuyq̄awhqa tokoyat qa mātasi'tañwunihq̄ee.

30 Pi yantaq̄w öviy kaysiwhq̄am umuñaq̄w qaöq̄áwi'yuñwa, pu öpuiwyuñwa, pu kaysiwhq̄am pay soa.

31 Pi itam namivupriwise', pay soon hin yukuniwyani.

32 Taq̄ Tutuyq̄awhqa itamumi pohte', itamuy ökwahañwu; taq̄ ka itam yep qatsit ep hinwisq̄amuy amumum tūviwyani.

33 Yanta itupkomu, öviy uma nōnovanik tsovalte', hāk nānuhtayyuñwmantani.

34 Ason pi kurs haq̄awa tsōnmokiwte', pay kiy ep nōsmantani. Noq̄w uma qa tūviwyaniq̄e öviy tsovaltimantani. Pu ason nu hisat pite', hin hintaniq̄at umumi tutaptani.

12

Spiritual Gifts

1 Noq̄w uma kuwahtiput Hikwsit ahpiynihq̄at navoti'yuñwniq̄at nu nāwakna.

² Pay pi uma navoti'yuñwa, ura pay uma nāt qatuptsiwni'yuñqe añ hihtuy nāp yukit qayuaatotaqamuy amuhpa' hinnumya, haqe' umuh'unañway qatsqat pañ'a.

³ Noqw òviy nu umuy māmatsnani, soon hapi hak God Hikwsiyat ahpiy yuaatakañw Jesus qalomáyukiwtaqat pañqawni. Pu soon hak Jesus Tutuyqawhqatnihqat pañqawni, hal pas Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiyenen-saa.

⁴ Qahováriwtaqa Hikwsi hīhihta kuwahtiput tūhuytañwu; nīkañw pam pas sūkaa.

⁵ Pu itam nanāp tumalat makiwyaqe, sūkw Tutuyqawhqat eñem tumalay'yuñwa.

⁶ Itam nanāp hin makiwyaqey pan hihta hintsatskañwu. Noqw pay God itamuhpa', itahhintsakpiy sohsok akw nāp tunatayay tumalay'ta.

⁷ Pi sohsoyam Hikwsit makiwyaqw, pam amuhpe namtakaanñwu. Noqw put ahpiy itam sohsoyam moñwvstotini.

⁸ Pi Hikwsi wuwanlavayit sukwat aw nóañwu; pu pay pam Hikwsi piw súannavotit lavayit sukwat aw nóañwu.

⁹ Pu pay pam Hikwsi piw qapēvewnit sukwat aw nóañwu; pu pay pam Hikwsi piw sukwat aw tūqalapsintaniqey Ōqalat nóañwu.

¹⁰ Noqw sūka kātutmalat hintsaki; piw sūka God eñem yuaata; piw sūka hīhihtuy hikwsimuy māmatsñwu; piw sūka ōñaqw lavayit yuaata; piw sūka ōñaqw lavayit namtöknañwu.

¹¹ Noqw hapi pay pam Hikwsi iit sohsok hintsaki; hakiy aw hihtawat nóanik panhtiñwu.

One Body with Many Parts

¹² Pay as pi hakiy tokoat sūkanikañw wūhaq a'wiway'taqw, pu put tokoyat añ sohsoy a'wisa wūhaqnikañw pay sūka tókoniñwu. Noqw Christ hapi pan hinta.

¹³ Pi itam sohsoyam sūkw Hikwsit ahpiy tuvoylatotiqe, soñawnen sūka tókoniwhtoti, sen itam Jew-sínomu, sen qa-Jew-sínomu, sen núantutuwiktu, sen qa tūtuwiktu. Pi itam sohsoyam sūkw Hikwsit makiwya.

¹⁴ Pi hakiy tokoat qa sūkw awiwaniñwu. Pam hapi wūhaq'a.

¹⁵ Noqw òviy kurs hakiy kuk'at sen kítani: Nu qa māatnihqe òviy pay nu tokot qa añqwvi, kite', ya pam pay paniqw tokot qa añqwvini?

¹⁶ Pu kurs hakiy naqvuat sen kítani: Nu qa pōsianihqe òviy nu tokot qa añqwvi, kite', ya pam pay paniqw tokot qa añqwvini?

¹⁷ Kurs as hakiy tokoat sohsoy pōsiniqw hak hin navotmantani? Pu kurs pam sohsoy naqvusaniqw hak hin hihta hovaikmantani?

18 Noq̄w pay pi God hin aw wūwaqey pan hakiy tokoyat ań a'wiwayat yukuhtańwu.

19 Noq̄w kurs as puma pay sohsoy sūka awiwasaniq̄w ya hakiy tokoat háqamni?

20 Nikańw pay hapi hak wūhaq a'wiway'kańw pay sūka tokoy'tańwu.

21 Noq̄w ōviy soon hakiy pōsiat māyat aw pańqawni: Nu un qa haqni'ta, kítani. Pu piw soon qōtōat kukyat aw pańqawni: Nu un qa haqni'ta, kítani.

22 Qae, pi hakiy tokoyat ań himu suhpan pay ōwihinyuńqa pas soon qe'yańwu.

23 Pi hakiy tokoyat ań hahqe' itamuyniq̄w pay hin'ewakwyaqat itamuy pumuy pas kaptsi'yuńńwu; pu itamuhpa' qason'iwyaqat itam pās tunatyawkahkańw yuwsinaya.

24 Itamhpa' sóniwyaqa pi pay qa hihta haqni'yuńwa. Pi God hakiy tokoyat namikwaptaqe ań haqe' hihta qa pasiwyuńqat aw pas pavan unańwtavi,

25 Hakiy tokoyat ep qa haqam nehpewi hintaqat ōviy'o; noq̄w ań a'wiwa nāmi unańwtavi'yuńwni.

26 Noq̄w kurs himuwa awiwa nātuhotaq̄w, sohsoyam a'wiwat put amum nātuhototańwu. Pu kurs sūka awiwa kaptsiwhq, sohsoyam a'wiwat put amum hahlayyańwu.

27 Noq̄w uma hapi sumiyankańw Christ tokoyat anyuńwa; nihqe nanāp ań a'wiwatu.

28 Noq̄w God hapi Jesus aw tōnawtaqamuy amuhpe haqawatuy hihta ań oyahta, imuy ayaiwyuńqamuy mohtii, amúńk pu' put eńem yuaatotaqamuyu, amúńk pu' tūtutuqaynayaqamuyu, atsve pu' kātatayhpiť hintsatskaqamuyu, pep pu' tūqalapsintotaqamuyu, pu tūvaañwantotaqamuyu, pu ań mońw'iwyuńqamuyu, pu qa supwat himuhkwa yuaatotaqamuyu.

29 Ya sohsoyam ayaiwyuńwa? Ya sohsoyam God eńem yuaatota? Ya sohsoyam tūtutuqaynaya? Ya sohsoyam kātatayhpiť hintsatska?

30 Ya sohsoyam tūqalapsintotaniqey ōqalay'yuńwa? Ya sohsoyam ōñaq̄w lavayit yuaatota? Ya sohsoyam tuqay'a'yatu?

31 Nikańw pay uma pas ań núnukńwat kuwahtiput tuńlay'yuńwni. Nikańw nu it epnihqe háqe'wat pas nukńwat umuy āawnani.

13

¹ Nāmahin pi as nu sinmuy, pu God hoñviaymuyatuy amún pās hópiničanw nuhtumi qa unañway'te', nu soñawnen sikasivat qalalataqat antani, sen sivavutsqat an eyoyotaqata.

² Pu nāmahin pi as nu God eñem yuaataniqey makiway'takanw, pu hīhihta āmiwtañwuqat sohsok mātsi'kanw, pu sohsok hihta navoti'tani, pu nāmahin pi as nu pas qapēvewni'kanw tuhtukwit nahlamintanikanw nuhtumi qa unañway'te', nu qahimuu.

³ Pu nāmahin pi as nu añ òokiwyaqamuy nopnaniqe òviy sohsok hihta ihimuy amumi nóanikanw, pu itokoy taqsokiniqat aw put mātapanikanw nuhtumi qa unañway'te' soon nu put akw moñwvastini.

⁴ Nami'nanwa qa its hin unañwtiñwu; hakiy pāsniñwu. Nami'nanwa qa unañwtuyvañwu. Nami'nanwa qa kwiviyuaatañwu; pu qa nātsotskanañwu.

⁵ Hakiy qa hintsaniñwu; qa nēnem hihta tunatyawtañwu; pu qa suy'tsitiñwu; qalomáhintsaniwe' put ep qa hin unañwtiñwu;

⁶ Qaantsatskiwhqat ep qa hahlayhtiñwu; nikanw súantsatskiwhqat ep hahlayhtiñwu.

⁷ Sohsok hihta añ nānakwhani'tañwu; sohsok hihta tuptsiwñwu; sohsok hihta ep qa nañ'eknañwu; sohsok hihta añ kuytañwu.

⁸ Nami'nanwa qa haqami sohtani. Nikanw God añqw nātoniqa lavayi hapi pay yukiltini; pu himuhkwa yuaatiwhqa pay sohtini, pu i' navoti pay tūwayani.

⁹ Pi itam qa pasiwtaqat navoti'yuñwa; pu itam qa pasiwtaqat God eñem yuaatota.

¹⁰ Nikanw ason hisat himu pas pasiwtaqat pituqw, pep pu' himu pay qa pasiwtaqa ayo yukiltini.

¹¹ Ura nu tsāynihqe tsakoyuaatañwu; nu tsākw an hihta māmatsñwu, pu nu tsakowuwni'tañwu. Nit nu tāqatiqe pep pu' nu hihta tsakoe'wakw ayo yuku.

¹² Pay itam pi nāt pu' soñawnen panaptsat akw qa suyan nāviptsani'yuñwa. Nikanw ep pu' itam pas suyan nānami yoyrikyani. Pu' hapi nu qa pasiwtaqat tuwi'ta; nikanw ason pep pu' nu pas pasiwtaqat navoti'tani, God pas pasiwtaqat inumi navoti'taqat pan'i.

¹³ Taay, noqw òviy hapi ima pahyom pētoti-i' qapēvewni, pu unañwvahsi, pu nami'nanwa. Noqw imuy amuñaqw nami'nanwa hapi pas mohpeq'a.

14

¹ Uma nuhtumi unañway'yuñwniqey añ ö'qalyani; pu uma hñhihta kuwahtiput Hikwsit añqwnihqat tuñlay'yuñwni, tis öviy uma God eñem yuaatotaniqeyu.

² Pi öñaqw lavayit yuaataqa qa sinmuy amumi yuaatat, God awniñwu, pi qa hak put hihta yuaataqat mätsi'tañwuniq'ö; pi pam hihta ämiwyuñqat Hikwsit ahpiy yuaatañwu.

³ Noqw pu God eñem yuaataqa hapi sinmuy amumi yuaatañwu öqawhtotaniqat öviy'o, pu ökwhaniwyaniqata, pu suyan unañwtotiniqata.

⁴ I' öñaqw lavayit yuaataqa pi nãöqawhtotoynañwu. Noqw pu God eñem yuaataqa God aw tönawtaqamuy öqawhtotoynañwu.

⁵ Is as uma sohsoyam öñaqw lavayit yuaatotani, tis öviy God eñem yuaatotani; ispi God eñem yuaataqa öñaqw lavayit yuaataqat epnihqe pas pávaniq'ö, hal pas öñaqw yuaataqa hihta lavayhtiqey namtöminta-saa; noqw Jesus aw tönawtaqam öqawhtotani.

⁶ Noqw taay itupkomu, kurs nu umumi pitut öñaqw lavayit-sa yuaate', ya nu hin umuy moñwvastapnani? Kurs nu God añqw hihta navotqey qa umumi yuaate', piw umuy qa hihta navotne', piw God lavayiyat umumi qa yuaate', piw umuy qa hihta tutuqaynaqw, ya uma hin ilavayiy akw moñwvastotini?

⁷ Híkispi lëna qa taytaqa soon qa suyan töqtini, sen pas lëna, sen sivatonlena. Taq sen hak lëlent hihta qa suyan töqtapnaqw, ya hak hihta lëlenqat māmatsni?

⁸ Pi töttöppi qa suan töqtiqu, ya hak kipokyuwsini?

⁹ Noqw pay hapi pan piw umuhpe hinta. Pas uma umuhleñiy akw lavayit susmataqnihqat qa yuaaykuyaqw, ya hak umuy pep hiñqaqwaqat māmatsni? Uma pi haktonsa yuaatotani.

¹⁰ Pay as pi soon tūwaqatsit ep hñhihtuy qa nānan'ik lavayi'yuñwa. Noqw qa himuwa qa hihta tuawi'ta.

¹¹ Noqw öviy nu yuaataqat lavayiyat qa tūqayte' putniqw pay nu himusinoni; noqw i' yuaataqa pay nuyniqw himusinoni.

¹² Noqw pay hapi piw umuhpe panta, pi uma Hikwsit ahpiy kuwahtiput pas nānawakna. Oviy uma Jesus aw tönawtaqamuy öqawhtoynayaniqey öviy pas ö'qalyani.

¹³ Noqw öviy i' hak öñaqw lavayit yuaataqa put namtömintamantaniqey öviy tūviñlawni.

¹⁴ Pi nu öñaqw lavayit akw God aw nāwaknaqw, pas as pi ihikwsi nāwaknani, noqw iwuwni qa hihta apiiwatani.

¹⁵ Taay, noqw pep hintani? Nu ihikwsiy ahpiy nāwaknani, pu piw iwuwniy ahpiy'o; nu ihikwsiy ahpiy tawlawni, pu piw iwuwniy ahpiy'o.

16 As qa pantaniqw, um uhhikwsiy akw hihta ep hahlayhti qw ya i' qa mātsi'taqa hin Antsaa, kitani, ispi pam un hiñqawhqat qa mātsi'taqee.

17 Pay as pi um ka suan hihta ep hahlayhtiñwu; noqw mi'wa qa put akw õqawhtañwu.

18 Pas nu Inay God aw hahlayhti. Kwakwhat pi nu sohsokmuy umuhpenihqe pas pavan õñaqw lavayit yuaata.

19 Nikañw pay nu tuwat Jesus aw tōnawtaqamuy amuhpe panis hikiyom lavayit iwuwniy ahpiy lavayhtiniqey nāwakna; nen nu hakimuy hihta tutuqaynani; nen qa haktonsa pakwút-sikip sōmorit õñaqw lavayit yuaaykuni.

20 Itupkomu, uma qa tsakowuwni'yuñwni; nikañw qalomátunatyat awwat titipostuy amunyuñwni; nikañw uma añ pās pasiwyuñqamuy amún wuwni'yuñwni.

21 Pi tutavot añ yan pey'ta: Nu alõñõt lavayi'yuñqamuy lavayiyamuy-nikañw pu a'lõntuy moayamuy ahpiy imuy sinmuy amumi yuaaykuni. Noqw nāmahin pi nu as panhtiniqw soon puma inumi tūqayyuñwni, kita Tutuyqawhqa.

22 Noqw õviy õñaqw lavayi pay hapi qatuptsiwni'yuñqamuy amumi hihta tuawi'ta, ima tuptsiwni'yuñqamuy qa pumuy amumii; nikañw God añqw lavayi qatuptsiwni'yuñqamuy qa pumuy amuñem-nit, imuy añ tuptsiwni'yuñqamuy amuñemi.

23 Noqw õviy kurs uma Jesus aw tōnawtaqam haqam sūvo tsovaltiqw, uma sohsoyam õñaqw lavayit yuaatotaqw, pu hakim qatūqayyuñqam, sen qatuptsiwni'yuñqam pañso yuñe', ya puma umuy hōnaq'iwyuñqat qa pañqawani?

24 Noqw kurs uma sohsoyam God lavayiyat yuaatotaqw, hak qatuptsiwni'taqa, sen qatūqaytaqa pañso pake', sohsokmuy umuhpiy sóontsaniwni, pu sohsokmuy umuhpiy aw pohtiwni.

25 Noqw pantaqat ahpiy put unañwpeq himu tupkiwyuñqa mātaktini; noqw õviy pam yōkoltit, God pas hihtate', put pas antsa umuhpenihqat tūawvani.

Order in the Church

26 Taay, noqw hintani itupkomu? Pi uma sūvo tsovalte', uma añ nanāp hihta tāwi'yuññwu, hihta tutuqaynayañwu; õñaqw lavayit yuaatotañwu; God añqw hihta navoti'yuñqey yuaatotañwu; õñaqw lavayit tuqay'ayhtotiñwu. Hakimuy õqawhtotoynayaniqey õviy uma sohsok hihta hintsatskamantani.

27 Kurs haqawat õñaqw lavayit yuaaykuyaniqw, pay lōyōmmantani, sen pahyomyamantani, pay pahsa'mantani; pu puma nānañk qeni'yuñwmantani; noqw suhka lavayiyamuy namtōmintani.

28 Nīkañw kurs pay qa hak hakiy lavayiyat namtömintaniqw, pay pam hāk tsovawtaqamuy ep qa hiñqawlawht, nāmi yuaatamantani, pu God aw'i.

29 Pay God enem yuaatotaqam löyöm, sen pahyom-haqam yuaaykuyamantani; noqw mímawat lavayiyamuy aw wūwantotamantani.

30 Ason kurs aqlap qátuhqat aw himu mātaktiqw, pay mohti yuaataqa hāk qa hiñqawlawmantani.

31 Pay ason uma soon qa sohsoyam nānañk God lavayiyat yuaaykuyamantani; noqw sohsoyam tutuqayyani; nen sohsoyam ökwhaniwyuñwni.

32 Noqw God lavay'aymat nāp hikwsiy aw tuyqawi'yuñwa.

33 Pi God nānaphin qatsit qa yuki'tat, uyiwawqatsit tumalay'ta. Pas añ ahsupoq God sinomat tsovawtaqe hin hintsatskaqw,

34 Pan hapi hakim tsovawtaqw momoyam as qa hiñqawwamantani, taq puma yuaatotaniqey ep qa qeni'yuñwa. Puma maqaptsiy hinyuñwni. Ura tutavo pan yuaata.

35 Pu ason pi puma hihta tutuqayyaniqey nānawakne', kiy añ puwsuñwmuy put tūviñtotamantani. Taq momoyam haqam tsovawtaqat ep yuaaykuyaniqw pam pumuy amuñem haman'eway'o.

36 Ya God lavayiyat umuhpiy aniwhti? Hal ya pay pas pam umumi-sa pitu?

37 Hak tāqa God lavay'ayaatnihqey namiwuwante', sen Hikwsit añ hinmagey namiwuwante', it aw nakwhani-nu umumi hihta pentaqw pam Tutuyqawhqat tutavoata.

38 Pu ason kurs hak haqam it qa tuway'te', tatam pi pam qa nātuwiwtani.

39 Yanta itupkomu, noqw öviy uma God lavayiyat yuaatotaniqey pas tuñlay'yuñwni; pu uma hakiy öñaqw lavayit yuaataniqat qa mēwantotani.

40 Pay sohsoy himu pās unañwat, qa nānaphin yukiwman-tani.

15

The Resurrection of Christ

1 Taay itupkomu, ura nu hapi lomatuawit umuy yuaaykuqey umuy u'nana. Put hapi uma kwusuya; pu uma put ep hōñi.

2 Pu uma hapi piw put akw ayo nöña, kurs uma nuy hihta umumi yuaaykuqat u'ni'yuñwee, hal kurs uma paysoq tuptsi- wye'-saa.

3 Pi nu pay piw hihta kwúsuhqey ura put umumi mohti mātavi, i' Christ hin pey'taqat itahqaanhtipuy ep mokqata.

⁴ Pu ura pam hin pey'taqat an tūamiwhqe pu pāyis talq ahoy tātayi.

⁵ Pu ura pam Cephas aw namtakna, nit pu pakwt lōq sihkay'taqamuy ayaiwyuñqamuy amumii.

⁶ Pantaqat atsve pu' pam tuptsiwni'yuñqamuy tsivot tsivot-sikip súnatnihqamuy amuhpe hōyokiwtaqamuy sūsnikañw amumi namtakna. Noqw pumuy amuñaqw suswuhagnihqam nāt yēse; nikañw haqawat pi pay soa.

⁷ Pantaqat atsve pu' pam James aw namtakna, nit pep pu' sohsokmuy ayaiwyuñqamuy amumii.

⁸ Pu nuhtuñk pam inumi piw namtakna, soñawnen nāt aw qa pituqw pay nu tihiwhqat an'i.

⁹ Pi nu ayaiwyuñqamuy amuñaqw susqahimuu. Soon pi as nu yan'ewaynikañw ayaiwtagey pan tūñwantiwni; pi nu God aw tōnawtaqamuy okiwsana.

¹⁰ Nikañw kurs nu hímunen, nu God núokwayat ahpiy pam'i. Nihqe nu qa paysoq put núokwayat makiwa; pi nu pumuy sohsokmuy amuhpenihqe pas pavan maqsonta, nikañw pay qa nūu, pi God núokwaat inumum tumalay'ta.

¹¹ Noqw itam yan yuaatota, sen púmaa, sen nūu. Noqw ōviy uma yan tūtuptsiwa.

Our Resurrection

¹² Taay, noqw kurs itam Christ mokiwuy añqw ahoy tātayhqat yuaatotaqw, ya hintaqw ōviy umuñaqw haqawat so'pum soon ahoy tātayyaniqat pañqaqwa?

¹³ Pi kurs so'pum pay qa ahoy tātayyaniqw, pahsat kurs Christ pay qa ahoy tātayi.

¹⁴ Noqw kurs Christ pay qa ahoy tātayhq, pep pu' itam haktonsa yuaatota; noqw piw uma kurs haktonsa aw tuptsiwni'yuñwa.

¹⁵ Noqw híkispi itam God qa sūanyuaatotaqey pan núansaniwya. Oviypi pam Christ ahoy tātaynaqat pañqaqwa. Noqw pay kurs ima so'pum qa ahoy tātayyaniqw, pep pu' piw Christ qa ahoy tātayniwa.

¹⁶ Ispi kurs so'qam pay qa ahoy tātayyaniqw, pahsat hapi God Christ pay qa ahoy tātayna.

¹⁷ Pu kurs Christ pay qa ahoy tātayniwhq, uma haktonsa tuptsiwni'yuñwa; uma nāt umuhqaanhtipuy añ hinwisa.

¹⁸ Pu ōviy piw ima Christ ep so'qam kurs pay pas súlawhti.

¹⁹ Kurs pay itam yep-sa qatsit ep Christ aw yanyuñwnik, pas hapi itam sohsokmuy sinmuy amuñaqw sus'okiwhinyuñwni.

²⁰ Noqw pi pas antsa Christ hapi mokiwuy añqw ahoy tātayi; nihqe imuy so'qamuy piw ahoy tātayniqat mahtakna.

21 Pi sinom sūkŵ sinot atsviy so'ñwu. Noqŵ pan hapi piw puma sūkŵ sinot atsviy ahoy yesvani.

22 Pi Adam aň sohsoyam só'iwmaqŵ, pay ōviy piw pan Christ aň sohsoyam mokiwuy aňqŵ ahoy tātayyani.

23 Nikañw nanāp qeni'yuñwni, Christ mohtini, aňk pu' Christ hisat pituqŵ put sinomat túwatyani.

24 Pep pu' so'ñwamiq pituqŵ, pam Nay God aw moñwtunatyat mātapni, pam ahsupoq moñwqeqnit ayo yúkut'a, pu sohsokmuy aň moñw'iwyuñqamuyu, pu aň öqalay'yuñqamuyu.

25 Ispi pam soon qa moñw'iwatani, pas hisat God sohsokmuy tuwqamuy aňwutaqŵ, puma put aw maqaptsi'yuñwniqat pah-savoo.

26 Noqŵ nuhtuñk mokiwu, itahtuwqanihqŵ, piw súlawhtini.

27 Pi God Christ pas sohso hihta aw öqalmaqa. Nikañw pam put sohso hihta aw öqalmaqahqey kítahqŵ, pas nāp qa put aw maqaptsiy qatu, ōviy pi pam hapi put sohso hihta aw öqalmaqahqee.

28 Nikañw ason pam sohso hihta aňwutaqŵ, pep pu' Tiat piw put aw maqaptsiy qátuni, it hakiy put sohso hihta aw öqalmaqahqat aw'í. Noqŵ God hapi sohsokmuy amuhpenihqŵ suspavanni.

29 Taay, noqŵ kurs as so'qam pay ahoy qa tātayyaniqŵ, ya ima so'qamuy amuñem kūyit akw tuvoylatoti qam hintsatska? Noqŵ pas piw puma hinoqŵ so'qamuy amuñem kūyit akw tuvoylatoti?

30 Noqŵ hinoqŵ pas piw itam yūmosa unahintaqat yēse?

31 Nu Jesus Christ Itahtutuyqawhqay ep umuy pihni'taqey ahpiy umumi pas súañqawni, itupkomu, Nu nāqavo mó moki.

32 Kurs nu Ephesus ep hakimuy i'tsivutuy popkotuy amunyuñqamuy qananahtsopkañw nāyawve', ya sen nu hin put akw moñwvasni, kurs so'qam pay qa ahoy tātayyaniq'ö? Pay pi itam tatam nōnovani, piw hihikwyani; taq itam qāvo so'ni.

33 Uma nāmi qa yētotani, hak qahopit a'puñalqŵ, pam hapi hakiy qatsiyat nukñwat nukushintsanñwu.

34 Uma suan hinwisniqey aw havivokalyani, nen qaanhtiput qe'yani; taq haqawat God qa tuwi'yuñwa. Nu umuy hamantoynaniqŵ kita.

The Resurrection Body

35 Noqŵ haqawa soon qa pañqawni: Noqŵ ya so'pum hin hinkahkañw tātayyani? Puma hihta tokoy'kahkañw ökini?

36 Um hak qa wuwni'taqŵ, pi um hihta uyhq pu pam mokq, pu put aňqŵ uyiwhqŵ wúñwiwmañwu.

37 Pi um hihta ūye' hintaqat tokoy'taniqat qa pantaqat uyñwu. Um pay sivosiyat uyñwu, sen söhövosita, sen himuvoshumita.

38 Noqw ason God put hintaniqat nāwakne' pan put tokotoy-nañwu. Pu sohsok hihta sivosiyat hintaqat tokoy'taniqat pam enem yúkuñwu.

39 Sohsok sikwi qa sunyuñwa. Sinom pas nāp sikwí'yuñwa; pu hihtu popkot piw pas nāp sikwí'yuñwa; pu pāvakiwht piw pas nāp sikwí'yuñwa; pu masay'yuñqam piw pas nāp sikwí'yuñwa.

40 Pu òveqatsit ep yesqam piw nāp tokoy'yuñwa, pu tūwaqatsit ep yesqam nāp tokoy'yuñwa. Oveqatsit ep yesqam nāp lomavitsañway'yuñwa; pu tūwaqatsit ep yesqam piw sukw lomavit-sañway'yuñwa.

41 Tāwa pas nāp tālawñway'tañwu; pu mūyaw piw pas nāp tālawñway'tañwu; pu sōtu piw pas nāp tālawñway'yuññwu. Noqw qa sohsoy sōtu sun tālawñway'yuññwu.

42 Noqw pan hapi i' hak mokt ahoy tātayhqa hintañwu. Pam as hovariwkañw āmiwht, qahováriwkañw ahoy tātayni.

43 Pam as hin'eway āmiwht, lolmat pitsánway'kañw tātayni; pam qaòqálay'kañw āmiwht, a'nö òqalay'kañw tātayni.

44 Pam yep qatsit añqw tokoy'kañw āmiwht, Hikwsit añqw tokoy'kañw tātayni. Itam pu' yep qatsit añqw tokot pasi-wyuñwa. Noqw pep pu' itam pas antsa Hikwsit añqw tokot pasiwyuñwni.

45 Oviy pi ura yan pey'ta: I' Adam mohti'maqa tātayñwuqey pan yukiwta, yan'i. Noqw pay i' Adam nuhtuñkñihqa hikwsi hakiy tātaynaniqey pan yukiwta.

46 Nikañw Hikwsit añqwnihqa qa mohtii, pi yep qatsit añqwnihqa; pu Hikwsit añqwnihqa pay ason añkti.

47 I' mohti sino tutskwat añqw yukilti; nihqe pam yep qatsit tunatyawta. Noqw añkñihqa sino hapi Tutuyqawhqa, òveqatsit añq'ö.

48 Pay pi tutskwat añqw yukiwtaqa hin hintaqw ima tutskwat añqw yukiwyuñqam hapi pay piw panyuñwa; pu òveqatsit añqwnihqa hin hintaqw pay òviy hapi òveqatsit añqwayaqam piw panyuñwa.

49 Noqw pay pi itam tutskwat añqw yukiwtaqat an yukiwyuñqey pan hapi òviy itam piw òveqatsit añqwnihqat an yukiwyuñwni.

50 Noqw it nu pañqawni itupkomu: Pas kurs hin hak tokoy'kañw piw uñwáy'kañw God moñwtunatyayat himuy'vani; piw pas soon hak hovariwkañw qatsit qahováriwtaqat himuy'vani.

51 Meh, nu hihta tupkiwtañwuqat umuy āawnani. Itam qa sohsoyam so'ni; nikañw itam sohsoyam alöntotini.

52 Nāt yankahkañwo, hakiy pōsiyat uhpukqat pan halayvita, nuhtuñk tötöqpit tötqi'ö. Pi tötöqpi tötqi'w, pu so'pum

qahinkahkañw ahoy tātayyani, noq̄w itam alöntotini.

⁵³ Pi itam itahtokoy sakwítinwuqat hihta pas qa sakwítinwuqat enañ nāhoyñwayani; pu mokñwuqat hihta pas qa mokñwuqat énañ'a.

⁵⁴ Noq̄w öviy i' sakwítinwuqa pas qa sakwítinwuqat yuwsiqw, pu i' pay mokñwuqa pas qa mokñwuqat yuwsiqw, pahsat pu i' yan lavayi pey'taqa aw antsaniwni: Mokiwu áñwutiwhqe súlawhti.

⁵⁵ Taay, mokiwu, ya um hihta akw hakiy áñwutani? Taay, mokiwu, ya um hihta akw hakiy múani, yan'i.

⁵⁶ Pi qaanhtipu hapi mokiwuy hōyat antañwu. Noq̄w hin hinwisniqa tutavo hapi qaanhtiput öqaltoynañwu.

⁵⁷ Noq̄w pay kwakwhat pi God Itahtutuyqawhqay Jesus Christ añ itam hihta añ kūyuñwniqat pan yuki'ta.

⁵⁸ Yanta aw iunañwam itupkomu, öviy uma hūrs hoñni; pas qa wayayatotani; sutsep Tutuyqawhqat añ qaöwihinyuñwni; pi uma qa paysoq Tutuyqawhqat eñem tumalay'yuñqey navoti'yuñwa.

16

The Offering for Fellow Believers

¹ Pu' imuy God sinomuyatuy amuñem himu oyiwniqat nu pañqawni. Pay nu Galatiat ep Jesus aw tōnawtaqamuy amumi hin tutaptaq̄w uma piw panhtotini.

² Ason Sundayt aw pituq̄w, uma añ nanāp hihta ayo waran-totamantani, God hakiy hin hihta tuwanaqat pan'i. Noq̄w nuy pituq̄w uma hihta qa sumiooyani.

³ Noq̄w uma umuhtutuveniy akw hakimuy hu'wanayaq̄w, ason nu pite' pumuy ayatani; noq̄w puma umuhkuwahtipuy Jerusalem aq̄w kiwisni.

⁴ Pu ason kurs nuy aq̄wniq̄w, pam lomahintaniq̄w puma inumumyani.

Paul's Plans

⁵ Noq̄w nu hapi Macedoniat añnen umumini, pi nu Macedoniat añni.

⁶ Noq̄w sen nu umumum huruhtini, hikis sen nu umumum tōmōlani; nen nu haqamininiq̄w uma nuy hihta akw paañwayani.

⁷ Nikañw nu pu' yañ haqami hoytaqe pay hāk umumi qa yórikni, nikañw pay hisnen nu umumum hihsavo huruhtini, kurs Tutuyqawhqa nuy nakwhanaq'ö.

⁸ Nikañw nu hapi Pentecost aw pahsavo Ephesus ep qátuni.

⁹ Pi nu pas pavan öqalat tumaltaniq̄w, put aw inuñem wuhkoew hötsílti; noq̄w ehpewi hintsatskaqam wūhaqya.

10 Pu ason kurs Timotheus umumiq pituqw, uma tunatyal-totiqw, pam qañutsúwkañw umumum qátuni, taq pam inún it Tutuyqawhqat tumalayat hintsaki.

11 Oviy hapi qa hak put pēvewnani, uma qa panyuñwt, put hahlayhqat umuhpiy hōnayaqw, pam peqw inumini, taq nu put enañ añ tuptsiwni'yuñqamuy nuhtayta.

12 Pu i'wa itahtupko Apollos pay as pas añ tuptsiwni'yuñqamuy amumum umumiqniqat nu aw ö'qala. Noqw pay nāt pam qa pu'haqam umuminiqey nāwakna; nīkañw pay ason pam hisat enem lomahintaniqw soon qa umumini.

Final Words

13 Uma qa nāunay'yuñwni; qapēvewnit ep hūrs hoñni; pas tahtaqtñihqey pan hinyuñwni; a'nö ö'qaltni.

14 Uma nānami unañway'kahkañw, sohsok hihta hintsatskani.

15 Noqw uma Stephanas ep kīvituy navoti'yuñqw puma Achaiat ep mohti tuptsiwya, nihqe puma God sinomuyatuy tumalay'yuñwniqey aw nānoi'yuñwa.

16 Noqw öviy nu umumi naokiyaw'tani: Uma hakimuy pan hinyuñqamuy amumi tūqayyuñwni, pu sohsokmuy itamuy hintsatskaqamuy amumii, pu itamum tumalay'yuñqamuy amumii.

17 Pas nu it Stephanus, pu Fortunatus, pu Achaicus pumuy ökiqw hahlayhti, puma umuy kurs hinyaniqat ep aw antsatsnaqw öviy'o.

18 Pas pi puma nuy suyan unañwtoynaya, pu úmuyu; öviy uma añ panyuñqamuy pan tuway'yuñwni.

19 Ima Asiat ep hāhaqe' Jesus aw tōnawtaqam umuy öqalaya; Aquila Priscillat amum umuy Tutuyqawhqat añ a'nö öqala, kīyamuy ep tsovawtaqamuy amumuma.

20 Sohsoyam tuptsiwni'yuñqam umuy öqalaya. Uma nānatupkomnihqey pan na'qalantotani.

21 Nu' Paul hapi it yan öqalnit pas nāp imay akw penta.

22 Tutuyqawhqat Jesus Christ aw qa unañway'taqa hapi pas pay ayo tūviwmantani. Itahtutuyqawhqa hapi nāt pítuni.

23 Nam Itahtutuyqawhqaqay Jesus Christ núokwaat umumi pitsíwtaa.

24 Nu Christ Jesus añ umumi pas unañway'ta. Nam antaa.

Paul CORINTH

ep Tuptsiwni'yuñqamuy amumi añk Pēniata

¹ Nu' Paul, God tunatyayat ahpiy Jesus Christ ayaatnihqa it penta, itahtupkoy Timothyt ámuma. Itam Corinth epeq God aw tōnawtaqamuy öqalanta, pu sohsokmuy God sinomuyatuy añ ahsupoq Achaia-tutskwat ep yesqamuy pīwu.

² Nam núokwa, pu kwakwha unañwa God Itanay añqw umumi pitsíwiwtaa, pu Jesus Christ Itahtutuyqawhqay añq'ö.

Paul Gives Thanks to God

³ Nu God, Itahtutuyqawhqay Jesus Christ Náyatnihqat aw hahlayhtima. Kwakwhat pi pam Itananihqe itamuy ökwatuwa, pu itamumi unañwtavi'ma.

⁴ Itamuy hīhihta añ kānanvotq, ahsupoq put añ pam itamumi unañwtavi'ma; noqw öviy itam piw tuwat hakimuy hīhihta añ kānanvotyqamuy amumi unañwtapyaniqey tuwi'yuñwa, God itamumi hin unañwtapqat pan'i.

⁵ Pi kurs itam Christ amum hīhihta añ kānanvotq, pu' pas pavan pam itamumi soon qa unañwtavi'tani.

⁶ Pu kurs itam haqam hihta añ kānavote', pay hapi umuy suyan unañwtotiniqat, pu ayo nõñakniqat öviy itam put añ kuyvañwu. Noqw ason God itamumi unañwtaviqw, itam umumi unañwtapniqey tuwi'vaniqat öviy panta; noqw itam umumi unañwtapq, uma itamun kānanapte' qa nañ'eknaye', añ kükuyvani.

⁷ Itam qanánatsopkañw God aw yanta, it navoti'taqee: Kurs uma itamun hihta añ kānanaptaqw, God umumi unañwtapni, itamumi hin unañwtapqey pan'i.

⁸ Pi itam Asiat ep hin kānavotqat uma navoti'yuñwniqat itam nāwakna, itahtupkomu. Pas pi itam as soon añ kuytani, itah'öqalay yupqöyva putuhtiq'ö. Noqw öviy itam okiw itahqatsiy añ nānahtsopti.

⁹ Panta, nihqe öviy itam qa qátuniqey pañso pitu, itam nāp itah'öqalay qa aw yantat, God aw yantaniqe öviy'o, it hakiy so'pumuy ahoy tātaynañwuqat aw'i.

¹⁰ Pam hapi mokiwuy añqw itamuy ayo távihqe, nāt itamuy ayo tahtaptima; nihqe pay nāt soon pam itamuy ayo qa táviniqat itam aw tuptsiwni'ta.

¹¹ Okiw as uma God itamuy nāt ayo táviniqat öviy itamuñem nāwakinwisni, añ kaysiwhqamuy amumuma; noqw ason pam panhtiqw, pep pu' uma pumuy amumum put ep God aw hahlayhtiwisni.

The Change in Paul's Plans

12 Itam it ep hahlayhti, itahtupkomu. Itam súañqawniqey itah'unañwpeq navoti'ta. Itam qa atsáy'makañw, suan hinma, qa nāp itahwuwniy añ'a, panis God núokwayat-sa añ'a. Pan itam hinma sinmuy amuhpaa, pu umuhpa' pīwu.

13 Pay nu umuy hihta mātsi'yuñwniqat pan umumi pēna. Pay hisnen uma yūmosa put mātsi'wisni.

14 Pay uma itamuy qa pas tuwi'yuñwa. Pay as uma itamuy suyan tuwi'yuñwe', Itahtutuyqawhqay Jesus pítuhqat ep uma itamuy hahlaytotini, itam umuy hin hahlayhtiqaqat pan'i.

15-16 Noqw it yantaqat nu qapēvewnaqe as ōviy pay mohti umumiqniqey pan unañwti, pu umuhpiy Macedoniat awnit, Macedoniat añqw umumi piw áhoyniqeyu; nen nu lōs umuy paañwani. Noqw nu umuñaqw Judeat aqwniqw uma nuy paañwayani.

17 Nu umumiqniqey qa paysoq nanawini. Nu yep qatsit ep haqawatuy qa amún lōq lavayi'ta-Kurs antsa, it'a, pu piw Qae, itwata.

18 God pas qa átsanihqā inumi navoti'taqw, nu súañqawu. Nu qa lōq layayi'ta.

19 Ura Sylvanus, pu Timotheus, pu nūu, itam umuy it Jesus Christ God Tiyat āawnaya. Noqw pam hapi pas antsa. Pam pas qa hihta ep wiñwhinta.

20 Pi God sinmuy hihta āawnaqw, Christ hapi amumi put antsanñwu. Noqw paniqw hapi ōviy itam put tuñwniyat aw yankahkañw, Nam antani, kitotañwu, God tayawintiwniqat ōviy'o.

21 God hapi itamuy, pu umuy Christ aw sinotaqe itamuy asna;

22 Piw itah'unañwpeq Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuvoylata. Yan pam hin itamuy āawnaqey pan itamuñem yúkuniqey itamumi mahtakna.

23 God inumi navoti'taqw nu umumi súañqawni: Nu hapi umuy óokwatuwhqe ōviy pay hāk Corinth qa aqw'a.

24 Nu umuhtuptsiwniy ep umumi tuyqawi'taqey qa pañqawu; pi uma tuptsiwnit ep hōñi; nīkañw okiw as umuy hahlayhtotiniqat ōviy itam umumum tumalay'ta.

2

1 Yan nu it wūwaqe pay nu pāpu qa putuiwkañw umumi pítuni.

2 Ispi kurs nu umuy unañwmoknaqw, ya hak nuy hahlaytapnani? Sen i' inuhpiy qahahlayhtiqa panhtini?

3 Noqw nu paniqw ōviy umumi pēna, taq nāp hisat nu umumiq pite', unañwmokni, añwu as nu umumum hahlaynikañwo;

pi nu umumi navoti'taqe, nu hihta ep hahlayhq, uma piw put ep hahlayyani.

4 Pi nu k̄anavotkañw iunañway tūtuyhq okiw pakkañw umumi pēna; uma qahahlayhtotiniqat qa paniq'ō, pi nu umumi pas unañway'taqey umuy navotnaniqee.

Forgiveness for the Offender

5 Noqw pay pi hak itamuy unañwmoknaqa pay qa nuy-sa pantsant, pay umuy pīwu; pay nu qa pas umuy sohsokmuy tukopnaniqe òviy kita.

6 Noqw pay pi pam tāqa wūhaqnihqamuy amuhpe yan sisviq̄w pay pam a'nōō.

7 Noqw òviy uma qa panwat aw wūwantotat, uma put hini-whtipuyat ep aw pōhikye', aw unañwtapyani; taq nāp hisat pam qahahlayhpit akw nāwihkini.

8 Noqw uma put aw unañway'yuñqey pas piw put aw mah-taknayaniqat òviy nu umumi okiwhiñqawlawu.

9 Pay nu pi yan tunatyawkañw umumi pēna, umumi pohtaniqee, mātaq pi uma pas sohsok hihta añ inumi tūqayyuñwa.

10 Pay uma hakiy aw hihta ep pōhikye', put ahpiy ayo yukuyaqw, pay nu soon qa piw aw pōhikni, sen pam inuh-pewi qaanhti'ō. Nu umuy tunatyawtaqe Christ aw yankañw put ep aw pōhikni.

11 Taq nāp hisat Satan itamuy ūnatoyñani; pi itam put hin tunatyawkañw hintsakqat mātsi'yuñwa.

Paul's Anxiety in Troas

12 Pu piw ura nu Christ añqw lomatuawit yuaataniqe Troas ep pituq̄w, Tutuyqawhqa inuñem nukwáñw'ew qenita,

13 Nikañw nu itupkoy Titus pepeq qa tuwaqw, kurs pas iunañwa soon uyiwaltini; nihqe òviy nu pay pumuy mātapt, pahpiy Macedoniat aqw'a.

Victory through Christ

14 Noqw pay kwakwhat pi God Christ añ itamuy áñwutaqe it nāqōyiwuy añqw tūwiktiwyaqat pan itamuy tsamnuma; nihqe itamuhpiy put añqw lomatuawit hihta kwanwáhovaqtuqat an-taqat sohsovik añ kúrukinta.

15 Pi soñawnen itam Christ ahpiy hihta kwanwáhovaqtuqat God eñem tataqtsoqwaqat anyuñwa, piw put unañwveya. Noqw sinom itamuqlapyaqam itamuy hovaikwya, ima moki-wuy aw òkiwisqamu, pu put añqw ayo nōñakiwyuñqam pīwu.

16 Mokiwyu aw òkiwisqamuyñiqw, itam hihta nuht-sel'ewakwnihqat mokiwyu āawnaqat anyuñwa; noqw pay ayo nōñakiwtaqamuyñiqw, itam hihta kwanwáhovaqtuqat qatsit āawnaqat anyuñwa. Noqw hak sen it tumalat añ aptsiwta?

17 Pi wūhaknihqam God lavaiyat nukushintsatsnaqw, itam qa pumuy amunyunt, God atpip qaatsáy'kahkañw, put lavaiyat Christ añ yuaatota, God ahpiy put aw ayatiwyaqee.

3

Servants of the New Covenant

1 Ya sen itam nāt pas pu' piw hákimnihqey umuy āwintani? Hal sen pi itam añ hakimuy amún umumi pan tutuvenit hiniqat uma nānawakna? Ya sen itam umuñaqw pan tutuvenit tuñlay'ta?

2 Qae; itam pan tutuvenit qa nāwakna, pi uma pas nāp tutuvenit anyuñwa, itah'unañwpeq pey'taqata; noqw sohsoyam put añ tūñwayaqam itamuy hakimuynihqat pu hihta tumal-taqat navoti'yuñwa.

3 Uma tutuvenit Christ tuawi'taqat anyuñwa. Pi itam umumi lomatuawit taviqw, qátuhqat God Hikwsiat soñawnen put pēna, qa tutuvenkuyit akw tutuvenit añ'a, pu qa owavut-sqat añ'a. Pam umuh'nañway taytaqat añ put pēna.

4-5 Itam qa nāmi yantat, God aw yankañw Christ añ yan yuaata. Pi itam nahpiy qa hihta añ aptsiwta, pas God öqalay-at-sa ahpiy'o.

6 Pam hapi itamuy it puhuvasiwnit eñem hintsatsnaniqey añ aptsiwtañiqat itamuñem yuku. Noqw i' pasiwni Hikwsit ahpiy mātaviwa, hisatwat tutuvenit añ pey'taqat qa pan'i. Pi sinom mokiwyuy hihkay'yuñqat pan hisatvasiwnit añ pey'ta; noqw pay puhuvasiwni Hikwsit ahpiy mātaviwhqa sinmuy qatsímqañwu.

7 Ura i' tutavo owat añ pey'taqa sinmuy so'niqat pan amumñem yuku; nikañw pam God lolmat tālawñwayat mah-takna; öviy pi Moses taywaat put tālat akw tālawva, pam tutavot makiwhq'ö. Noqw Israel-sinom kurs hin put taywayat aw tātayyani, nāmahin pi pay tāla as apha' sūlaw'iwmaq'ö.

8 Noqw öviy i' pasiwni Hikwsit ahpiy makiwhqa tis pas pavan put lolmat tālawñwayat mahtaknani.

9 Pi kurs lolma tālawñwa hisatvasiwnit amum yante', tis pas pavan pam piw puhuvasiwnit amum yantani. Pi hisatvasiwni sinmuy mokiwyuy hihkay'yuñqat pañqawu, noqw puhuvasiwni pumuy suan qatsit aw tsāmi'ma.

10 Noqw öviy hisatvasiwnit añqw tāla pēvewma, puhuvasiwnit añqw tāla put epnihqe pas suyan tālawvaqw öviy'o.

11 Noqw kurs i' pasiwni tūwayatoqa tālat amum mātaviwhq, tis pas pavan i' qa tūwayaniqa tālawvani.

12 Noqw öviy itam it puhuvasiwnit aw yanyuñqe pas qa tuhtuskahkañw yuaatota.

13 Pu itam Moses hihta akw pitsánway nōmaq̄w qa panyuñwa; ura pam panhtiqw Israel-sinom tālat pay súlaw'iwmaq̄at qa pas aw tayıñwa.

14 Noq̄w pay pumuy wuwñiam qatālawvaya; òviy pi hikis nāt pu' puma mohtiwat pasiwnit añ tūñwantotaq̄w pumuy unañwaam soñawñen hihta akw nōmiwıyñwa. Noq̄w pi pay Christ itamuñem nōmiwtaq̄at ayo hōlōkna.

15 Hikis pi nāt pu' it talōñvaq̄at ep pumuy Moses tutuveniyat añ tūñwantotaq̄w unañwaam nākwapta.

16 Noq̄w pay ason hisat puma Tutuyq̄awhq̄at aw nánamtōke', puma suyan māmatsyani, ispi nākwapñit ayo yukıwhq̄'ō.

17 Noq̄w i' Tutuyq̄awhq̄a hapi Qahováriwtaqa Hikwsi. Puma put aw nánamtōkq, Tutuyq̄awhq̄at Hikwsiat pumuy qenivo óyani.

18 Noq̄w itam qa nākwapkahkañw soñawñen panaptsat aq̄w Tutuyq̄awhq̄at lomavitsañwayat tuway'yuñwa; nihqe pañq̄w kuytaq̄at an suytsepñwat nāñañumo lomavitsañwayat aw alōñ'iwıwisa, Tutuyq̄awhq̄at Hikwsiyat ahpiy'ō.

4

Spiritual Treasure in Clay Pots

1 Itam God núokwayat akw it tumalat aw taviwhqe, òviy qa tsako'nañway'kañw put hintsaki.

2 Itam qa nanauyve it hintsaki; itam qa tūunatotoina; piw God lavaiyyat aw qa yēwalawu; itam qa pankañw, God lavaiyyat pas suan yuaata. Noq̄w pahsat pu sinom sohsoyam nanāp unañway ep itamuy hihta tutuqaynaq̄at añ pupriyañwu, ispi itam God atpip wúnuq̄'ō.

3 Noq̄w kurs itahlomatuwawi hakimuy amumi tupkiw-taniq̄w, pay hapi pam añ qatuptsiwñi'yuñqamuy amumi tupkiwta.

4 Pi yep qatsit aw moñw'iwtaqa qatuptsiwñi'yuñqamuy unañwayamuy aw qatālawna, taq̄ nāp hisat pumuy unañwaam tālawvaq̄w, puma Christ God an son'iwhtaq̄at, lolmat tālawñway'taq̄at añq̄w lomatuawit aw tuptsiwyani.

5 Pi itam qa nāyuaatat, Christ Jesus Itahtutuyq̄awhq̄ay put itam yuaata, pu itam umumi tūwikitu, Christ Jesus éñemi.

6 Pi God tāla qatālat añq̄w tālawvaniq̄at pañq̄awhq̄a itah'unañway aw tālawna; noq̄w òviy itam Jesus Christ añ God lolmat tālawñwayat tuway'kahkañw sinmuy amuhpa' put kúrukintota.

7 Noq̄w itam soñawñen it tālat pas hihkay'taq̄at tsōqasivut añ tañay'yuñwa, itahtokoy súlawtotiñwuq̄at añ'a; noq̄w òviy

sohsoyam nanaptani it öqalat pas pávannihqat God ahpiynihqata, pam hapi qa nāp itamuhpiy'ó.

⁸ Itam nānan'ivaq sóontsaniwyaqw, God itamuñem qeni'ta; itam as kurs hinhtotinikañw pay qa nañ'eknaya.

⁹ Itam okiwsahsanwakañw, pay qa tatamhtiwya; tūviwkahkañw pay itam qa súlawhti.

¹⁰ Itam nāqavo Itahtutuyqawhqay Jesus hin mokqat pay pan piw so'niqey pepya, Jesus qatsiat itahtokoy akw namtakananiqat öviy'ó.

¹¹ Pi itam nāt yesq mokiwu soñawnen itamuy nõynuma, itam Jesus sinomatniqw öviy'ó; noqw pay pam itamuy yūmosa taytoynaqw, itam itahtokoy súlawhtiñwuqat akw put öqalayay nuhtumi mahtakni'yuñwa.

¹² Noqw öviy hapi mokiwu itamuhpe tumalay'ta, noqw qatsit sūtsepnihqa umuhpa'wat tumalay'ta.

¹³ Ura yan hapi pey'ta: Nu tuptsiwhqe öviy yuaayku, yan'i. Noqw itam öviy itah'unañway ep qapēvewnayaqe qatuh-tuskahkañw yuaatota,

¹⁴ It navoti'yuñqee: God Tutuyqawhqat Jesus ahoy tātaynaqa soon piw itamuy qa enañ ahoy tātaynaniqata. Pam itamuy tātaynat itamuy-nikañw, pu umuy put aw tsamvani.

¹⁵ Pi itam umuñem sohsok hihta añ kuhkuyva umuy ayo nõñakniqat öviy'ó. Noqw pep pu' God kaysiwhqamuy amumi núokway pas pāpu qaöwímahtaknani, pu put kwakwhatiwiskahkañw put pas hihtatotaqam suyhtsepnwat wūhaq'iwwisni.

Living by Faith

¹⁶ Noqw öviy itam soon nañ'eknayani. Pay as pi nāmahin itahtoko nuksiw'iwmaq, itahhikwsi nāqavo pūhuiwma.

¹⁷ Itam yep qatsit ep pay hīhiñwsaqw hihta añ kānanvoty, pay nāt hihsavoo. Nikañw put añ itam pas pavan hih-tuyaniqey aw ökini. Nen itam hihta añ kānanaptaqey qahih-tatotani.

¹⁸ Pi itam hihta mātaqyaqat qa aw tunatyawwist, hihta qa mātaqyaqat aqw taywisa. Pi himu mātaqyaqa pay súlawhtiñwu; noqw pu i' himu qa mātaqyaqa pam pas soon súlawhtini.

5

¹ Pi itam it navoti'yuñwa: Hisat itam yep qatsit ep itahtokoy kihsit antaqat mātapye', öveqatsit ep kīhut sūtsepnihqat God añqw makiwyani, God ahpiy yukiwtaqata, qa sinot māyat ahpiy'ó.

² Pi itam yep qatsit kīhut kihsit ep nāt yesqe öykita. Pi itam öveqatsit ep itahkiy aw yuñniqey kwanwtotoya.

³ Pi itam òveqatsit aqw òke', pas antsa tokot qa sakwítinwuqat itam yūyahni; put itam soon haqami nastatotini.

⁴ Pi itam yep qatsit ep itahtokoy ep nāt yesqam hīhihta an kānanvotyakahkañw nāwalalwa, itam it tokot ayo yukuyaniqey qa put nānawaknat, pūhut tokot makiwyaniqey nānawaknaqee. Pi pep pu' God itahtokoy pay sūlawhtiñwuqat tokot qa sūlawhtiñwuqat enañ nāhoyñwani.

⁵ Nihqe pam itamuy Qahováriwtaqat Hikwsit máqahqe pas suyan itamuñem panhtiniqey mahtakna.

⁶⁻⁷ Pi itam qa hihta tuway'kahkañw, qapēvewnit an hinwisa. Nihqe òviy itam wuko'nañway'yuñwa, it navoti'yuñqee: Tutuyqawhqaqat haqam qátuhqaqat itam qa pep amum yēse, ispi itam nāto itahtokoy an tanawtaqee.

⁸ Nihqe òviy itam God qapēvewnayakahkañw yep qatsit ep itahtokoy mātatveniyeq nānawakna, Itahtutuyqawhqaqat amum yesniqe òviy'o.

⁹ Nihqe òviy itam yūmosa put unañwveyaniqey an qa nātusi'yuñwa, sen itam qa put amum yeskahkañwo, sen pay put amum yeskahkañwo.

¹⁰ Pi hisat Christ sinmuy amuñem hin yukuqaw, pep itam sohsoyam put atpip hoñvani, nen itam nāt itahtokoy an yesqey hihta hintsatskaqey ep itah'ahsatiy òmahtotani, sen itam lolmat hintsatskaqey ep'e, sen qalolmat hintsatskaqey ep'e.

Friendship with God through Christ

¹¹ Oviy itam sinmuy hin as God mamqasyaniqat navoti'kahkañw pumuy tuptsiwyaniqat an ò'qalnaya. God itamumi itah'unañway aw pay navoti'ta; noqw pay hisnen uma piw umuh'unañway ep put navoti'yuñwani.

¹² Itam qa nātsotskanayaniqey òviy yan pēnaya. Noqw haqawat hihta suovaamnihqaqat aw taywisa, nihqe pan puma hakiy tsokanayañwu; pu himu hakiy unañwayat ep lolmatni-hqaqat qa tuway'wisa. Noqw as uma itamuhpe hahlaykahkañw pumuy amumi hin lavayhtotiniqey navoti'yuñwaniqat òviy itam yan pēnaya.

¹³ Noqw òviy kurs itam qanavoti'numye' itam God enem panyuñwani; pu kurs itam suyan wuwni'yuñwe' itam umuñem panyuñwani.

¹⁴ Pi Christ itamumi unañway'taqat itam navoti'yuñqe soon qa put enem tumalay'yuñwani, yan wūwantotaqee: Sūka tāqa sinmuy sohsokmuy amuñem mōki; noqw pep pu' soñawnen pi puma sohsoyam put amum soa.

15 Noq̄w as hakim yesqam pahpiy haqahpiy nāp tunatyay qa ań hinwist, Christ amuñem mokq̄e piw ahoy tātayh̄qat tunatyayat ań hinwisniqat ōviy pam sohsokmuy amuñem mōki.

16 Noq̄w ōviy itam yahpiy qa hakiy sinot pitsánwayat aw wūwantotani. Ura as itamuñaqw haqawat Christ tuwi'yuñwa. Noq̄w pu' hapi itam put sínotnihqat qa pan put aw taywisa.

17 Pi sino Christ amum sūpwatiqw, God put pūhutañwu; Put hisatqatsiat súlawhtiñwu; ań ahsupoq pam pūhutiñwu.

18 God hapi sohsok iit tumalay'ta; nihq̄e Jesus Christ ahpiy itamuy namivōhikna; nihq̄e itamuy pōhiknaq̄e itam put pantaqat yuaatotaniqat ōviy itamuy ayata.

19 Yan itam yuaatota: God Christ ań sinmuy nāmiwat pōhikna, nihq̄e pumuy qaanhtipuyamuy pumuy amumi qa noi'ta. Pam itamuy put pantaqat tuawi'taniqat ayata.

20 Noq̄w itam soñawnen Christ qeniyat ep put eñem sinmuy amumi yuaatotaq̄e put aw yankahkañw umumi okiwhiñq̄aqwa; uma God aw nánamtōkaniqat ōviy'o.

21 Pi Christ qaanhtiput qa tuwi'ta. Noq̄w pay God itahqaanhtipuy put aw noa. Noq̄w put ahpiy itam God añq̄w suan qatsit makiwya.

6

1 Noq̄w ōviy itam God amum tumalay'kahkañw, umumi okiwhiñq̄aqwa: Uma God núokwayat qa paysoq kwusuyat uma put akw moñwvastotini.

2 Ura pam tutuvenit ań yan lavayhti: Nu pan unañway'taqw uñ hiñq̄awh̄q nu navota; nihq̄e ayo nõñantiwh̄qat aw pituq̄w nu ūmi unañwtavi, ura kita. Noq̄w pi meh, pu' hapi pam itamumi tuq̄ayvastaniq̄ey pan unañwti; pu' hapi hak ayo yámakniqat eñem qeni.

3 Itam qa hakiy unañwmoknayaniq̄ey ōviy suan hinwisa; taq̄ ka sinom itahtumalay tukopnayani.

4 Itam kãnanaptaq̄ey ań nakwhani'yuñwa. Noq̄w ōviy sinom sohsoyam itam God eñem tumalay'yuñqat navoti'yuñwni. Itam hihta hakni'yuñwa, pu itam h̄ihihta ań sóonhtoti.

5 Sinom itamuy wuvinumya, itamuy sivikimi tañatota, itamumi kikihp̄oqya. Itam maq̄sontota; itam qa tohtoka, pu tsõñsoiwyuñwa.

6 Itam sohsok hihta ań kuhkuyvaq̄e qa nan'eknayat, ań ahsupoq qaatsay'kahkañw hinwisa, God lavayiyat navoti'yuñq̄ee; itam tūvāsya, itam nuhtumi unañway'yuñwa, Qahováriwtaqat Hikwsit ōqalayay ahpiy'o.

7 Itam sutsep qaatsay'kahkañw yuaatota. Itam God ōqalayay ań hinwiskahkañw, suan tumalay'yuñwa. Pam pantaqa put-

vaqe itahmay an sipwuvahpit anta, pu suyvaqe itahmay an tuwvohtat an'i.

⁸ Haqawat itamuy kaptsi'yuñwa, noqw pu pētu itamuy pas qa hihtalalwa; haqawat itamuy qalomáyuaatota, noqw pu pētu itamuy lomayuaatota; haqawatuyniqw itam qa a'tsatu, noqw pētuyniqw itam a'nō a'tsatu.

⁹ Haqawat itamuy qa tuway'numya, noqw pu pētu pay itamuy tuway'numya. Mokiwu nāqavo itamum yannuma, noqw pay itam nāto tayyuñwa; itamuy a'nō wuvinumyaqw, pay itam híhinhaqam nāto yēse.

¹⁰ Itam unañwmokiwkahkañw pay yūmosa hahlayya; itam okiwhinnumyakañw kaysiwhqamuy kāhaktotoynaya, as nāsta sīvay'kahkañw Christ atsviy itam sohsok hihta himuy'yuñwa.

¹¹ Is uma Corinth ep sínomu, itam qa hihta tupkiwtaqat umumi yuaatota; itam umutpipo itah'unañway púruknaya.

¹² Itam umumi itah'unañway aw qa uhtaya; noqw sumataq úmawat umuh'unañway itamumi uhtaya.

¹³ Hakimuy naam tímuy amumi hin lavayhtiqtat pan hapi nu umumi lavayhtini: Uma tuwat itamumi umuh'unañway wūyak hōtayani.

Warning against Pagan Influences

¹⁴ Uma qatuptsiwni'yuñqamuy qa suñwálalwani, pi uma pumuy amumum qa súnahpeya. Puyaw suan hinmaqa qa-suanhinmaqat amum haqam súanhtini? Puyaw tāla qatālat amum haqam súnahpee?

¹⁵ Puyaw Christ Nukpanat amum haqam súnahpee? Hal ya tuptsiwni'taqa qatuptsiwni'taqat amum haqam súnahpee?

¹⁶ Puyaw God kíat nāp yukit aw nāwakintiwyaqamuy amum haqam hihta ep súnahpee? Pi uma hapi God qátuhqat kíyat anyuñwa; pi ura God pañqawu: Nu pumuy amuhsonve qátuni, nen amuhpe hinnumni. Nu pumuy Tutuyqawhqaamni, noqw puma isinomni.

¹⁷ Oviy uma pumuy amuñaqw lasye', ayam pas supyani, kita Tutuyqawhqa; nen uma hihta qa powaiwtaqat qa aw hintsatskani; noqw nu umuy ömahtani.

¹⁸ Nihqe umunaiwtani, noqw uma itiyotimni, pu imanhtimni, kita Sus'öqaltutuyqawhqa.

7

¹ God itamuy yan āawna, aw iunañwamu. Noqw öviy sen itahtokoy, pu sen itah'unañway hihta akw tuyoy'ewakwtiqw, itam put añqw nākwañw'ewakwtotani. Nen itam God pas kaptsi'kahkañw, put aw nānoi'yuñwni.

² Uma itamumi pas unañway'yuñwni, itupkomu, itam qa hakiy hintsatsna; itam qa hakiy hoyalaya; itam qa hakiy hihta paysoq kwahanaya.

³ Nu umuy qa hihtataniqey qa pan wūwankañw yan pēna. Nu umumi pas unañway'taqey ura umumi pay lavayhti; noqw ōviy sen itam soe', sen yēse' itam nāto sūpwatini.

⁴ Nu qatuhtuskañw umumi yan lavayhti, itupkomu; nu umuhpe pas hahlayi; noqw nāma hin pi nu hīhihta añ kānanvotima, nīkañw nu suyan unañwte' pas hinhaqam hahlayhtiñwu.

⁵ Itam Macedoniat ep ōkihqe, kurs hin nāsuñwnayani; nānan'ivakw itamuy sóontsatsnaya. Itam lomatuawit eñem nuhtumi rohomnumya; pu itah'nañwa tsawiniwyuñwa.

⁶ Noqw God añ sóonhtotiqamuy ōqalañwuqa itamuy suyan unañwtoyna, Titus pítuhqat akw'a.

⁷ Piw qa put pantaqat akw-saa, pam itamumi umuy lavayhti qat put akw pīwu. Pam umuhpe pas hahlayi. Yaw uma inumi yórikyaniqey nānawaknaqat itamuy āawna, piw yaw uma hakiy qaanhintsakqat atsviy tsaykitaqata, piw yaw uma inuñem su'qawyuñqata. Nu iit navotqe pu' pas hahlayhti.

⁸ Pay as pi nu itutuveniy akw umuy qahahlayhtapnakañw, pay nu put ep iwuwniy qa alōnta; pay as pi nu mohtiniqw nāpi kurs nu pēnaqey pan wūwa, ispi nu navotq, yaw pam tutuveni umuy qahahlayhtapnaq'ō, pas as pi pay hihsavoo.

⁹ Noqw nu pu' put ep hahlayhti, uma qahahlayhtotiqat qa epnit, uma qahahlayhtotiqe umuhhintsakpiy añqw ayo lasyaqat put ep'e; uma pan qahahlayhtotiqe God unañwveya; noqw ōviy itam umuy qa unañwmoknaya.

¹⁰ Pi ason hak God tunatyayat an qaanhtipuy ep qahahlayhte', put añqw lasq, God put ayo távini. Noqw pam soon put ep qahahlayhtini. Nāwuspi yep qatsit tunatyayat ahpiy qahahlayhpi mokiwuy tumalay'ta.

¹¹ Kurs uma namiwuwayani, uma qahahlayhtotiqw ya God umuhpa' hin tumalay'ta? Uma pās wuwni'vaya; uma put pantaqat ep nennem qenitotaniqey tunatyaltoti; uma qaanhtiqat aw pas kwañwáy'tsivutoti nīkañw uma piw tusi'tota; uma inumi yórikyaniqey pas pāpu kwañwtoynaya; piw uma qaanhtiqat sivintoynayaniqey pas suhta'ewya. Uma panhtotiqe it ep nennem qenitota.

¹² Ura nu umumiq pēnaqe hakiy qaanhtiqat qa put tunatyawkañw pēna, piw hakiy ep qaanhtiqat qa put tunatyawkañwo. Nu úmuywat tunatyawkañw ōviy yan pēna, mātaq pi uma God atpip inumi pas unañway'yuñqey nanap-taniqat ōviy'o.

¹³ Noqw umuy panhtotiqw nu pas suyan unañwti, tis pi

ōviy Titus umuhpe hahlayhti, uma sohsoyam put suyan unañwtoynayaq̄w ōviy'o; noq̄w nu put amum hahlayhti.

¹⁴ Nu umuy tsuyakq̄e, Titus aw umuy pihni'ta. Nihq̄e nu put ep qa hahmana. Ura itam umumi sohsoq hihta suan lavayhtoti. Nihq̄e ōviy piw pan nu Titus aw umuhpe himuiwtaq̄e pas súañq̄awu.

¹⁵ Noq̄w pam piw pas pavan umumi unañway'ta, uma put hin kwusuyaq̄at u'ni'taq̄ee. Yaw pam umumi hihta lavayhtiq̄w uma put anhtoti; yaw uma tsawiniwkahkañw put pas kaptsi'yun̄wa.

¹⁶ Noq̄w ōviy nu umumi pas hahlayi, itupkomu, nu umumi tuptsiwhq̄ee.

8

Christian Giving

¹ Taa, God Macedoniat ep put aw tōnawtaq̄amuy amuhpa' hihta tumalay'taq̄at nu pu' umuy āawnani.

² Pay as pi nāmahin okiw puma hīhihta añ kānanvotkahkañw put ep pas hahlayya; nihq̄e puma hihta hakni'kahkañw himuy qa kahkawnayat, ayám hakim hihta hakni'yun̄q̄amuy paañwantotaniq̄ey ōviy hihta tsovalaya.

³ Nu pumuy amumi navoti'taq̄w puma qa paysoq̄ tusoq̄'ayatiwyaq̄e kwan̄toynayakañw hihta himuy'yun̄q̄ey kuwahtoti; piw put pas yuhke' hihta kuwahtotiniq̄ey unañwtoti.

⁴ Nihq̄e puma God sinomuyatuy hihta hakni'yun̄q̄amuy amun̄em hihta tsovalayat, itam put ömahtotat, amumi put kiwisniq̄at itamumi ö'q̄alyaq̄e itamuy pas qaöwiyatota.

⁵ Nihq̄e puma itahwuwniy yuhke' it piw hinhtoti: Puma mohti Tutuyq̄awhq̄at aw nānoayat, pu God tunatyayat ahpiy itamumiwat piw nānoaya.

⁶ Noq̄w ōviy itam Titus umumi ayataq̄w, pam umuñaq̄w hihta tsovalani; pay yaw pam umuñaq̄w it tumalat yayhna.

⁷ Uma hapi sohsoq hihta añ qaöwihinyun̄wa; uma q̄apēvewnit pasiwyun̄wa, uma put yuaatotaniq̄ey tuwi'yun̄wa; uma God lavayiyat navoti'yun̄wa; piw put ep q̄an̄atusi'yun̄wa; uma itamumi pas unañway'yun̄wa. Noq̄w ōviy uma piw tūvaañwayaniq̄ey ep qaöwihiniwhtotini.

⁸ Pay hapi nu it umuy qa pas tusoq̄'ayata; mātaq̄pi kurs uma pas antsa nuhtumi unañway'yun̄q̄at nu navotniq̄e ōviy ayé' hintsatskaq̄at nu umuy āwinta.

⁹ Pi Itahtutuyq̄awhq̄a Jesus Christ umuy hin ökwatuwhq̄at uma pay navoti'yun̄wa. Ura as pam kāhaknikañw umun̄em öokiwhti, pam öokiwhtiq̄w uma kāhaktotiniq̄at ōviy'o.

10 Noq̄w it nu añ wūwaq̄e pañqawni: Pay yaw ura uma sūkw yahsañwuy ephaqam hihta tsovalayaniqey añ suhtaq'ewya. Taay, uma hihta yayhnayaqey aw antsatsnaniq̄w, pam umuñem lomahintani.

11 Uma hihta hinhtotiniqey suhtaq'ewyaqey put aw antsanyani, umuy hihta himuy'yuñqey ahpiy'o.

12 Pi hak su'qawkañw God hihta maqaq̄w, God put ep hahlayhtiñwu; hak hihta qa himuy'taq̄w, God pay navoti'taqe, hakiy aw qa hihta tuñlay'tañwu.

13 Pi pay añ haqawat qa a'pitniq̄w úmawat-sa añ hihta maqsonlalwaqat nu qa put pañqawu.

14 Pay hapi nan'ivo súnantaniqat òviy nu pañqawu; Puma pu' hihta hakni'yuñwa, noq̄w uma qarūrumnaya; as uma pumuy paañwayaniqat nu umuy tūviñta; noq̄w uma tuwat hihta hakni'yuñq̄w puma tuwat umuy paañwayani, noq̄w yan nan'ivo súnantani.

15 Pay pi ura yan pey'ta: I' hak wūhak tsovalaqa qa hihta akwsiñwnañwu; noq̄w i' qa wūhak hihta tsovalaqa pay qa hihta rūrumnañwu.

16 Noq̄w kwakwhat pi God Titus pan unañwtoynaq̄w pam umumi pas unañway'ta, itamuy hin umumi pas unañway'yuñqat pan'i.

17 Pi itam put aw pañqaq̄waq̄w, pam súnakwha; nihq̄e pay pam pas su'qawtaq̄e òviy nanāp'unañw umumiq'a.

18 Noq̄w itam Titus enañ sukw tuptsiwni'taqat umumiq̄ hōnaya. Pam God aw tsotsvalyaqamuy amuhpa' lomatuwit yuaatinuma, nihq̄e put ep pas aw lomanavotiwta.

19-20 Piw God aw tōnawtaqam put namorstaq̄w, pam itamum hinnumq̄e, itam hihta tsovalayaqat kima. Pi itam añ ah-supōq suan hinwisniqey nānawakna. Taq̄ ka hak itamuy hihta tsovalayaqat ep itamuy òvelani, as pam put ep God pas hih-tatanikañwo, itamuy hin nāvaañwantotaniqey suhtaq'ewyaqat aw yórikq̄e.

21 Itam Tutuyqawh̄qat atpip suan hinwisniqey tunatyawyuñwa, piw sinmuy amuhpewii.

22 Pu mitwat itam piw aw lomanavoti'yuñqat pumuy enañ hōnaya. Pam hīhihta añ qanātusi'maq̄ey itamumi mahtakna. Nihq̄e pam pu' umumi yórikniqey pas kwañwtoyna, pam umumi pas tuptsiwni'taq̄e òviy'o.

23 Noq̄w sen Titus hákiyñiqat haqawa tūviñlawniq̄w, pay pam hapi itumalsuñwa, pi inumum pam umumi unañwtavi'ta: noq̄w sen haqawa imuy tuptsiwni'taqamuy hákimm̄niqat tūviñlawniq̄w pay puma God aw tōnawtaqamuy tuaw'aymatu, puma Christ pas himuniwhtiniqat òviy añq̄e' ayatiwa.

24 Noq̄w òviy uma nuhtumi unañway'yuñqey pumuy amumi

mahtaknayani, pu ańq'e' God aw tōnawtaqamuy amumi pīwu; noqw pahsat pu sohsoyam nanaptani itam pumuy amumi umuy lomalavaytaqe pas súańqawqawqata.

9

Help for Fellow Christian

¹ Pu uma God sinomuyatuy hihta akw paańwantotaniqat pay soon pas nu umumi pentani, pu umuy ayalawni.

² Pi nu umumi navoti'taqw uma su'qawyuńwa; noqw ōviy nu pan Macedoniat ep sinmuy amumi umuhpe himuiwta; nihqe pay Achaiat ep tuptsiwni'yuńqam yas hihta akw tūvaańwantotaniqey ań sun suhtaq'ewyaqat nu amumi pańqawu; noqw pas pan umuhtunatya kaysiwhqamuy pan unaańwtoyna.

³ Nikańw pay nu inuhsavo imuy tuptsiwni'yuńqamuy umumiq hōna, nāp hisat pi itam yan umuy hińqawqawe kurs a'tsatnihqey pan sinmuy amumi mahtaktotini; noqw pay pi nu pańqawu: Uma pās yuki'yuńwniqat ōviy'o.

⁴ Taq nāp hisat pi sen haqawat Macedoniat ep tuptsiwni'yuńqam inumum ōkiqw kurs nāt uma qa yuki'yuńqw itam hamanhtotini, tis pi ōviy úmaa, pas qananahtsopyaqat umuy itam kwiviyaatotaqat ep'e.

⁵ Noqw ōviy nu ań wūwawe imuy tuptsiwni'yuńqamuy amumi pańqawhq, puma ańwu pay inuhsavo umumiqye', hihta uma kuwahtotiniqey pańqawqaww tsovalayani; noqw uma sohsoq hihta ańwu pay tsovalayaqw, sohsoyam uma nanāp'unaańw put kuwahtotiqat nanaptani, itam umuy tusoq'ayatotaqat qa paniq'ō.

⁶ Noqw it nu pańqawni: Öwiuyhqa pay ōviy piw ōwihōqmantani; pu i' hak qaöwiuyhqa piw ōviy qaöwihōqmantani.

⁷ Hak hin nāp wūwante', pan hihta kuwahtimantani, qa kahkawnakańwo, piw paysoq pi aw pańqawqaww ōviy'o; pi God haqam su'qawkańw hihta kuwahtińwuqat hahlayi.

⁸ Pi God umuy hihta hakni'yuńqat epnihqe hōyokput umuy ōqala; noqw pahsat pu uma qa hihta rūrumnayakahkańw ań ōokiwayaqamuy paańwayaniqey hihta pasiwyuńwni.

⁹ Pi ura yan pey'ta: Pam ańq'e' ahsupoq ań ōokiwayaqamuy hihta huyta; pam sutsép-sa núokwa.

¹⁰ God hapi sinmuy poshumit huyta, piw pumuy amumi nōsiwhqat nōaańwu; nihqe pam umuy hihta hakni'yuńqat umuy huytani; noqw kurs uma sońawnen put uyyaqw pam wuńwe' natkotote' lolmat tumalat aniwnani.

¹¹ Noqw pahsat pu uma sohsoq hihta qaöwihinkahkańw pas pāpu ań ōokiwayaqamuy paańwayaniqey pasiwyuńwni, noqw

itam God sinomuyatuy amumi it kuwahtiput maqayaqaw puma pas pavan God aw hahlayyani.

¹² Pi uma it kuwahtiput God sinomuyatuy amumi maqaye' pumuy hihta hakni'yuñqat ep pumuy paañwayani. Noqaw uma panhtotiqaw puma God pas pavan aw hahlayyani.

¹³ Puma umuñaqaw kuwahtiput ömahtote' pas antsa uma Christ añqaw lomatuawit kwusuyaqat aw yórikyani, piw put kwusuyaqe put añ hinwisniqata; noqaw puma God pas hih-tatotani; uma qa hihta kahkawnayat pumuy amumi hihta kuwahtotiqat ep'e, pu qa púmuy-sa amuminit, sohsokmuy sinmuy amumii.

¹⁴ Nen puma umuñem God aw nānawaknani, as umumi yórikyaniqey tuñlay'kahkañwo, God umumi pas unañway'taqat nanaptee.

¹⁵ Istathihi God qaöwíhikay'taqat itamumi kuwahti! Pas kurs hin put súañqawu. Itam put ep God aw hahlayhtiwisni.

10

Paul Defends His Ministry

¹ Noqaw nu' Paul umumi pañqawni: Yaw haqawat nuy umum-nen okiw'unañway'tañwuqat pañqaw, nīkañw nu yaw umuñaqaw ahpiyenen pas qatuhtuskañw yuaatañwu. Noqaw ura Christ pas nāp yep qatsit ep hinnumkañw pas qa a'nö unañway'kañw, sinmuy pāsi.

² Noqaw öviy nu umumi okiwhiñqawlawni: Nu umum-niqw, uma nuy qa tuhtuskañw yuaataniqat qa aw nuy öqawnayani. Taq yaw nu nāp itunatyay añ hinmaqat pan inumi wuwantota. Noqaw pumuy amumi nu qatuhtuskañw yuaataniqey pan nātuptsiwni'ta.

³ Pay as pi itam yep qatsit ep yeskahkañw, qa nāp itah'öqalay ahpiy Nukpanat aw rohomhti-wisa.

⁴ Itam qa yep qatsit ahpiy tunipit akw put aw rohomhti-wisa, pi God tunipiyat akw'a. Noqaw put akw itam Nukpanat öqalay qa hihtatota.

⁵ Itam sinmuy wuwniyamuy qa hihtalalwa; puma kwivi-unañway akw God añqaw navotit aw rohomnumyaqaw itam pumuy áñwulalwa; pu sinmuy nāp tunatyay añqaw lasye', sohsok Christ aw-sa maqaptsi'yuñwniqat pan itam pumuy unañwtotoynaya.

⁶ Noqaw uma itamumi maqaptsi'yuñqaw, pahsat pu itam hakimuy qa tuqayvahsi'wisqamuy hinwat öqwhayani.

⁷ Ya uma haqawat suovaamnihqat pitsañwayat-sa aw taywisa? Uma it piw aw wūwayani: Kurs haqawa Christ lavay'ayaatnihqey namiwuwantaqaw, pay itam piw put lavay'aymatu.

⁸ Pi Christ nu umuy öqalaniqat pan nuy ayata, nu umuy hovalaniqat qa panwat nuy ayata. Noqw pas as pi nu it öqalat yuaataniqw pay pam inuñem qa haman'ewayni.

⁹ Nu itutuvény akw umuy tsatsáwinaniqey qa nāwakna. Uma qa pan inumi wūwayani.

¹⁰ Oviy pi yaw haqawat pañqaqwa: Put tutuveniat as qaöwihinkañw pu a'nö öqala; noqw pi hakimuy amumumnen pay öwiewniñwu, pu lavayiat qa pas lay'tañwu.

¹¹ Noqw pay nu pan hiñqaqwaqamuy amumi pañqawni: Uma it añ wūwayani: Pay nu yāvahaqawqumumi öqalat penta, nihqe öviy nu umumi pite' pay nu soon qa piw pañqe' umumi yuaatani.

¹² Piw nu kurs hin nākwiviyuaatotaqamuy amumumnihqey, piw amunnihqey pañqawni. Puma pi nānami namituwanlalwakahkañw, pu ayám hakiy hintaqw pay qa pas antaqey namiwuwantotaqey qa suan wuwni'yuñwa.

¹³ Itam soon ayam sukw tumalayay yuaatotani, pay pas nāp itahtumal'ayaway-saa. God itamuy tumal'ayataqaw Itam Corinth aqw pahsavo hinnumya.

¹⁴ Noqw uma itamuhpiy mohti Christ añqw lomatuwawit nanapta. Noqw öviy itam umuhpa' hihta lomatumaltotaqey put-sa yuaatotani; kurs itam qa umumi öke', soon pan yuaatotani.

¹⁵ Ura nu pañqawu: Itam ayám supwatuy tumalayamuy qa put yuaatotani. Is as okiw umuhtuptsiwniy añ uma öqawhtotaqaw, pep pu' God umuyupqöymi itamuñem qenitani.

¹⁶ Pi itam umuyupqöyva lomatuwawit yuaatinumyaniqey nānawakna; nikañw ayám piw sukw tumalayay qa sokoplalwani.

¹⁷ Noqw i' hak hihta ep hahlayhtiqt hapi Tutuyqawhqat núokwayat ep hahlayhtimantani.

¹⁸ Pi hak nālomalalvayhq pam qa hímuu; nikañw ason Tutuyqawhqqa hakiy lomalvayhtiqt pam pantaqa pas hímuu.

11

Paul and the False Apostles

¹ Is as uma inumi hihsavo tūqayyuñwni, noqw nu tuwat an'e'wakw nāyuaatani. Hal owi, uma inumi tūqayyuñwni.

² Nu God añqw pan unañwtiqe umuy kahkawnaqe, umuy qahováriwyuñniqat nāwakna. Hak tāqa tiy mānat qahovalniwtaqat sūkw tiyot aw nóahqat pan nu umuy Christ aw noa.

³ Nikañw nu tusiiwta, taq ka uma Christ qaatsay'kahkañw aw unañway'yuñniqey qe'totini, hak umuy ūnatoynaq'ö, ura tsūa unatwiy akw Eve hin ūnatoynaqat pan'i.

⁴ Uma itamuñaq̄w lomatuawit hímunihq̄at pay kwusuya. Noq̄w òviy kurs piw hak pite', alòñòt tutuq̄ayhpit umumi mātapq, sen piw sukw ayo tūooyhq̄at itam qa yuaatotaq̄at umumi yuaataq̄w, sen sukw hikwsit uma qa kwusuyaq̄at umumi kwusivaq̄w, uma ka put aw sūunañwtapyani.

⁵ Ima ayaiwyuñq̄amnihq̄ey pan nātsokani'yuñq̄am pas puma pāsyaq̄ey yuaatota; noq̄w nu pay nāpnihq̄e qa pumuy amuñk pitsiwa.

⁶ Yaw uma nuy qa lavayhtuwi'taq̄at pañq̄aq̄wa. Ka pi nu panta. Nikañw nu navotit pasiwa. Oviy pi itam hihta umuhpa' tumaltotaq̄ey akw itahnavotiy añ ahsupoq̄ tunvot-naya.

⁷ Ura nu umumi pítuhq̄e lomatuawit umumi yuaataq̄e umuñaq̄w qa hihta tūkwata. Nu umuy hihtataniq̄e òviy nāq̄ahiltata. Ya nu it ep umuhpewi q̄aanhti?

⁸ Nu umumum tumalay'taniq̄e òviy aye' God aw tōnawtaq̄amuy amumi tūkway'ta, puma sīvay akw nuy paañwantotaq̄w òviy'o.

⁹ Nihq̄e ura nu umumum yankañw hihta haktaq̄e qa hakiy aw put ep tūkway'ta; pi ima tuptsiwñi'yuñq̄am Macedoniat añq̄w òkihq̄am nu hihta hakni'taq̄w put ep nuy paañwaya; noq̄w òviy uma nuy qa maqsontota. Noq̄w pay nu ka sutsep panmani.

¹⁰ Christ iunañway ep q̄atuq̄w nu sutsep qaatsay'kañw it yuaatani: Nu qa hakiy aw hihta ep tūkway'tat, sinmuy amumi lomatuawit yuaataniq̄ey ep hahlayhtimani. Noq̄w soon hak nuy put ep sóontsanni. Nu Achaiat añ ahsupoq̄ pan yuaat-inumni.

¹¹ Noq̄w ya nu hinoq̄w panhti? Sen nu pay umumi qa unañway'taq̄e òviy'o? As'a. God inumi pas suyan navoti'ta.

¹² Haq̄awat sūitamun God eñem tumalay'yuñq̄ey pañq̄aq̄wa. Noq̄w as pumuy a'tsatnihq̄at mahtaktotiniq̄w òviy nu God lavaiyat qa hihta òviy yuaatinuma; pay piw nu nāto pan yuaatinumni.

¹³ Puma Christ eñem ayaiwyuñq̄amnihq̄ey pañq̄aq̄wa, nikañw unatwit hintsatska, pi puma qa pas pas antsa God eñem tumalay'yuñwa.

¹⁴ Noq̄w pay soon q̄ae, pi Satan pas nāp tālat ep hoñviayanihq̄ey pan namtakni'ta.

¹⁵ Paniq̄w òviy put eñem hintsatskaq̄am hihta suan hintsatskaq̄ey pan namtaknayaq̄w, pay uma qa aw kāwuwantotani. Noq̄w pay pumuy hin tumaltotaq̄w, God pan hapi pumuy amumi ahoytani.

16 Noq̄w nu piw pañqawni: Qa hak hapi nuy pay núanhimuniñqat pan inumi wūwantani, hal kurs pantanik pay nu núanhimuniñqat pan inumi tuqayvastotani; noq̄w nu hihsavo kwiviyuaatani.

17 Nu pu' pay sinot an lavayhtini, qa Tutuyqawh̄qat wuwniyat ahpiy'o; nu hakiy núanhimuniñqat an kwiviyuaatani.

18 Ima hakim Christ eñem ayaiwyuñqamniñqey yuaato-taqam yep qatsit ep hímyaqey, piw hihta hintsatskaqey ep kwiviyuaatota; noq̄w òviy nu tuwat kwiviyuaatani.

19 Uma hakimuy añ núanhihtuy amumi suh-taq'ewyakahkañw tūqayyuñwa, sam pi uma pas nāp sūanwuwni'yuñqee.

20 Ima nātsotskanayaqam umuy núantuwiwtota, umuy hihta kwahantota; umuy nukwāñwhintsatska; pu nāhihtatota, umuh-tayway wuvahtota. Puma umuy pan hintsatsnaq̄w uma añ kūyuñwa.

21 Is uti! Puma a'nō ò'qaltu, noq̄w nu okiw qaòqála; ispi nu umuy qa pan hintsahtsan̄hqe òviy'o. Nikañw kurs puma hihta ep kwivilavayhtotiq̄w pay nu piw panhtini. (Nu pay hakiy núanhimuniñqat an yuaata.)

22 Ya puma Hebrew sinom, Israel tímatu? Pay nu piw pam'i. Ya puma Abraham natkomatu? Pay nu piw pam'i.

23 Ya puma Christ eñem tumalay'yuñwa? Piw nūu. Nu pas a'nō tumalay'ta. (Nu núanhimuniñqey pan lalvaya.) Sinom hih-sakishaqam nuy wuvahtota; piép sivikimiq nuy panayañwu; pu nu qa sūs pēp mōki.

24 Tsivot-sikis ima Jew-sinom nuy sūkw akw qa lōp sunát-sikis wuvahtota.

25 Sinom pāyis nuy murikhot akw wuvahtota; sūs nuy tatatupya; pāyis pātuwaqatsit ep pākihut itamuneñ sakwíti; sūs nu tōkilnawit-nikañw pu tālō' pātuwaqatsit a'nō hōtsit añqe' pāyawnuma.

26 Nu wuhkonakwsu; pāvaqe nu unahinnuma, piw uuyiñwtuy amuhpaa, nāp isinomuy amuhpaa, piw añqe' hīhihtuy sinmuy amuhpaa; nu wuhkokitsokit añ unahinnuma, pu qayēsiwhpuvaa, pu pātuwaqatsit añ'a; piw añ tuptsiwñi'yuñqamuy atsáy'kahkañw pañqaqwaqamuy amuhpaa.

27 Okiw nu maq̄sonte' mañwúiwtañwu, qa sūs nu qa pūwi; pu nu tsōnmokiwtañwu, pānaqawuy nu añ kānanvotyā; nu qa sūs napwala; tūsuñw'iwtañwu; nu ephaqam qa yuwsí'tañwu.

28 Noq̄w nu iit sohsok añ kuyvaqe nawus nu nāqavo Jesus aw tōnawtaqamuy amumi tunatyawtani. Nihqe nu put akw putuiwta.

²⁹ Kurs hak haqam qaöqáwi'taqw nu put amum qaöqáwi'ta. Kurs hak haqam tuptsiwnit añqw lasq, nu put ep pas unañwmokiwtañwu.

³⁰ Nikañw pay kurs nu hihta ep kwivihinqawlawnik, pay nu tatam qaöqálanihqey pan namtakni'tani.

³¹ God Jesus Christ Itahtutuyqawhqay Naat inumi navoti'taqw nu súañqawu. (Okiw nam pam yūmosa tayawintiwa!)

³² Ura nu Damascus-kitsókit epniqw, pep tutskwat ep moñwi Aretas yan mātsiwhqa nuy ñuaniqey nāwakna; nihqe õviy pam pan tutaptaqw pep kikmoñwi Damascus-sinmuy kitsókiyamuy ep tukw'uhtsit ep aw hötsíwat ep solāwamuy tūwalayaniqat õviy oya.

³³ Noqw nu tutsáysivut añqw pakiwtaqw, hakim ikwátsim tuhpelva' nuy hawnayaqw nu moñwit māyat añqw ayo yama.

12

Paul's Visions and Revelations

¹ Pas ka nu hihta kwivilalvaye' soon put akw moñwvastini. Kurs nu hihta tuawyorikqey, pu Tutuyqawhqay inumi mātakiqat yuaatani.

² Nu hakiy Christ aw tuptsiwni'taqat tuwi'ta. Noqw pam pakwt nālōq sihkay'taqat yahsañwuy ephaqam tokpelat yūmoq paki; sen tokoy'kañwo, sen pay qa tokoy'kañwo, nu put qa navoti'ta, pay God-sa put navoti'ta.

³ Ura nu pañqawu: Pam hak lomaqatsit aw õmi wīkiwa, sen tokoy'kañwo, sen pay qa tokoy'kañwo, nu put qa navoti'ta, pay God-sa put navoti'ta.

⁴ Noqw pam pañso wīkiwhqe, lavayit pas kurs hin pañqawiwhqat navota; noqw put hak yuaataniqw pam mewniwta.

⁵ Nu hakiy pantaqat tsokanani, nikañw pay nu qa nātsokanani; nu qaöqáwi'taqey yuaatani.

⁶ Kurs nu as hímuiwtaniqey nāwaknanikañw, nu qa nūanhimuniwhtini; pi nu hihta yuaataqey suyan navoti'ta, Nikañw pay nu soon panhtini. Taq hak inumi hin yórikqey, pu nuy hin navotqey pan inumi wūwantaniqat nu nāwakna. Noqw pep pu' pam soon put pantaqat yuhke' nuy tsokanani.

⁷ Noqw nu hihta pas pavan yórikqey qa ep pas kwivi'nañwtiniqw, hihta tūya Satan ahpiy inumi noiwa, kūtāt antaqa, nuy tūholawniqee. Noqw put atsviy nu qa pas kwivi'nañway'ta.

⁸ Noqw as pam pantaqa nuy mātapniqat nu pāyis Tutuyqawhqat aw okiw tūviñta.

⁹ Noqw pam inumi pañqawu: Pay inuokwa ūmi apsiwta, pi um qaöqáwi'taqw pahsat pu nu uhpiy a'nö öqalay'taqey nuhtumi mahtakinta. Paniqw öviy nu hahlaykañw hihta añ qa pasiwkañw put ep himuiwtani; nen nu Christ öqalay'at añ put amum hinmani.

¹⁰ Nihqe öviy nu Christ atsviy hihta añ kãnanvotqey ep hahlayhtima. Nu put lavay'ayaatnihqe öviy öpuiwta; sinom nuy övelantota; pu nu hihta hakni'ta; sinom nuy okiwsah-sanya. Pi nu qaöqáwi'te' pahsat pu nu Christ ahpiy a'nö hoñviiwtani.

Paul's Concern for the Corinthians

¹¹ Nu yan kwiviyuaataqe núanhimuniwhiti, uma nuy put aw lálayyaq'ö, pi as pi uma nuy lomalavaytanikañwo. Umuyniqw ima nãpnihqe Christ lavay'ayamatnihqam pas pavan hihtuya. Noqw nu umumi súañqawni: Puma nãlomatsokani'yuñqw pay piw nu súamunta, nãmahin pi as nu pas antsa God-niqw pay qa hímuu.

¹² Ura nu umuhpa' tumaltaqe pas antsa Christ lavay'ayaatnihqey pan umumi namtakna; nu qa hihta ep nañ'eknat, umuhpa' kãtumalat hihta tuawi'taqat tumalta, pu kãtatayhpit piwu.

¹³ Ya nu aye' God aw tönawtaqamuy-sa lomahintsant, umuy qalomáhintsana? Qae. Ka uma hihta ep inumi hin unañway'yuñwa, nu umumi lomatuawit yuaatat qa hihta umumi tuñlay'taqat ep'e. Okiw uma inumi put ep pöhikyani.

¹⁴ Meh, pu' hapi nu pãyis umumiqniqey aw pitsini'ta; pay nu soon hihta ep umumi tũkway'tani; nu umuhhimuy hihta tuñlay'taniqey qa put öviy umumini, pi nu umumi unañway'taqey öviy'o. Pi qa tsãtsayom yumuy, namuy amuñem hihta na'sastotañwu, pi pumuy namat, yumat timuy amuñem hihta na'sastotañwu.

¹⁵ Pu tatam pi nu umumi hihta nãvoswani, pu piw nukwsi-whitini, nãmahin pi nu umumi pavan pas unañway'taqw, uma tuwat pahsat inumi qa pas unañway'yuñwni.

¹⁶ Noqw pay pii; pay pi nu qa hihta ep umumi tũkway'ta as'a; noqw yaw uma pañqaqwa: Pam tuhisanihqe öviy unatwiy akw itamuy nukwáñwhinhti.

¹⁷ Ura nu umumi hakimuy ayata. Noqw puma haqawa sen umuy hihta kwahana?

¹⁸ Ura nu Titus umumi ayata, piw pu sukwat tuptsiwni'taqata. Noqw ya Titus umuy hihta kwahana? Ya itam qa sun tunatyawta? Ya itam qa sun hinma?

¹⁹ Uma ka wũwantotaqw nu umumi nẽnem qenitanige öviy pan penta. Noqw pay qa panta. Pi nu God atpip Christ

aw yankañw umumi penta, uma öqawhtotaniqat öviy'ö, aw iunañwamu.

²⁰ Pas nu tusiiwta ka nu umumi pite' umumi yorikq umuy suan hinwisniqat nu nāwaknaqw, uma qa pan hinwisni. Noqw pay uma as ka nu umumi pās yuaataniqat nānawaknaqw nu umuy tuwat qöhqöyni. Nāp hisat pi uma hihta ep nāñwuy'yuñwni; nānami unañwtutuyyani, nānami itsívuiwyuñwni, nānamiq hiñqaqwaqey akw nātsikiwtani, nehpewi sawiwitotani, pu pas hihtunihqey panyuñwni, tsotsvalqey añ qanamítuqayveyani.

²¹ Pu nāp hisat nu piw umumi pituqw, God Ina umutsva nuy hamanhtoynani, taq ka nu kaysiwhqamuy qaanhtipuy añqw qa lasyaqamuy tuwe' unañwmokni, puma itséhe'qatsiy, pu qahopqatsiy, pu qaunánwtalqatsiy qa qe'totiq'ö.

13

Final Warnings and Greetings

¹ Pu' hapi nu pāyis umumiq pohtani. Noqw hakim löyöm sen pahyom pas suyan hakiy qaanhtiqat navoti'kahkañw inumi put tuhtualyaqw, pahsat nawus nu hakiy eñem hin yúkuni.

² Ura nu umumumnikañw hin pañqawhqey pan piw qa umumumnikañw umumi pēnani: Nu hisat umumi pite' soon hakiy ökwatuwni; nu sohsokmuy qaanhinwisqamuy amuñem hin yúkuni; ura nu pay nuhtuñk umuhpeq pohtaqw pay pan haqawat yēse, noqw pu' atsve piw nāt pētu pay amunhtoti. Noqw öviy nu soon hakiy ayo yámaknani, imuy hakimuy qaanhtotiqamuyu.

³ Noqw pahsat pu uma pas suyan nanaptani Christ pas suyan inuhpe yuaataq'ö; put pantaqat uma navoti'yuñwniqey nānawakna. Pam hapi umumi qaöwíhinta, piw a'nö öqala umuhpaa.

⁴ Pay pi put tokoat qaöqáwitaqw, sinom nahoylehtsit aw put muaya; noqw pam ahoy tátayhqe, God öqalayay ahpiy qatu. Noqw ítamwat piw put an qaöqáwi'yuñwa; nikañw itam piw put amum yeskahkañw, God öqalayay ahpiy put eñem tumalay'yuñwa umuhpaa.

⁵ Kurs uma nānami wūwayaa. Ya uma pas antsa Christ aw tuptsiwni'yuñwa? Kurs namiwuwayaa. Ya Christ pas antsa umuh'unañway ep qátuhqat uma navoti'yuñwa? Kurs uma qaatsáy'wisq pam pepeq qatu.

⁶ Is as uma itamuy qaatsáy'wisqat nanaptani!

⁷ Uma qa hihta ep qaanhtotiniqat nu God aw amuñem nāwakna. Nu qaatsáy'maqey mātáqtiniqey qa paniqw

tūviñtima, pi nu umuy tunatyawtaqe òviy'ò, umuy suan hinwisniqata, nāmahin pi sumataq nu atsáy'maqey mātaqtini.

⁸ Noqw itam soon hihta pas antsanihqat aw rohomnumyani; itam soon qa put eñem tumalay'yuñwni.

⁹ Nihqe òviy itam hahlayhtoti, umuy òqawhtotiq'ò, nāmahin pi itam pay as sen qaòqáwi'yuñwa. Okiw as uma pas pasi-yuñwniqat itam umuñem nānawakna.

¹⁰ Nu umuy u'nananiqe òviy añwu pay it tutuvenit umumi pēna, nu nāt qa umumiq pitut'a; taq ka nu umumi pite'nawus umuñem hin yúkuni. Pi nu sinmuy òqawhtoynaniqe òviy ayatiwa; nu qa pumuy hinwat yukunaniqey aw taviwkañw, pay nu panhtiniqey aw òqalay'ta.

¹¹ Taay, yantani itupkomu. Hakim ò'qalyañwu. Uma suan hinwisni; qa hin unañway'kahkañw nānami unañway'yuñwni; uma kwakwhat yesni; noqw God nuhtumi unañway'taqa piw hakimuy kwakwhat unañwtoynañwuqa umumum hinnumni.

¹² Uma nānatupkomiñqey pan nāò'qawnayani.

¹³ Sohsoyam God sinomat umuy òqalaya.

¹⁴ Nam uma Itahtutuyqawhqay Jesus Christ núokwayat navoti'yuñwni, piw God umumi unañway'taqata. Nam uma Qahováriwtaqat Hikwsit añ sun hinwsini. Nam antaa.

Paul GALATIAT ep Tuptsiwni'yuñqamuy amumi Pēniata

¹ Nu' Paul, lomatuwawit yuaataniqey aw ayatiwhqa, it penta. Nu qa sinmuy amuhpiy ayatiwht, Jesus Christ ahpiy ayatiwa, pu God Itanay ahpiy pīwu, it Jesus Christ mokiwuy añqw ahoy tātaynaqat ahpiy'o.

² Nu sohsokmuy tuptsiwni'yuñqamuy inumumyaqamuy amumum God aw tōnawtaqamuy Galatiat ep yesqamuy öqalanta.

³ Nam núokwa, pu kwakwha unañwa Itanay God añqw umumi pitsíwiwtani, pu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ añq'o.

⁴ Ura pam itahqaanhtipuy ep nātapqe, yep nukusqatsit añqw itamuy ayo oya, Itanay God tunatyayat añ'a.

⁵ Nam pam sutsép-sa tayawintiwa. Pay nam antaa.

The One Gospel

⁶ Is ohi! Pas nu umumi qaan unañwti. Yaw uma Christ súmatatve, umuy núokway aw wánwayhqata; nihqe sukwat alöñöt tūawit aw lasya.

⁷ Noqw pay pam qa pas pas antsa lomatuwawi. Pi hakim Christ añqw lomatuwawit nukushintsatsna, umuy ūnatoynayaniqe öviy'o.

⁸ Ura nu lomatuwawit umumi suan yuaata. Noqw öviy kurs nūu, sen öñaqw hoñviaya umumi hihta alöñöt yuaataqw, God put eñem qalomáyukuni.

⁹ Nu piw pañqawni: Kurs haqawa umumi hihta alöñöt yuaataqw umuy hihta kwusuyaqat qa amum súnantaqw, God put eñem qalomáyukuni.

¹⁰ Pas suyan nu qa sinmuy unañwveni qey anta, pas God-saa. Nu qa sinmuy amuhpiy tayawintiwniqey tuñlay'ta. Taq kurs nu sinmuy unañwveni qey tunatyalte', soon nu Christ eñem tumalay'tani.

How Paul Became an Apostle

¹¹ Nu umuy it navotnaniqey nāwakna, itupkomu: Nu umumi lomatuwawit mātappqey qa sinmuy amuhpiy put kwusu.

¹² Qa hak inumi put mātavi, pu nu qa hakiy ahpiy put tutuqayi; noqw pay Jesus Christ pas nāp inumi put mātakta.

¹³ Pi ura nu hisat Jew-sinmuy wimiyamuy añ hinmañwuqat uma pay nanapta. Ura nu God aw tōnawtaqamuy qaan'ewakw okiwsanhqe, hovala.

14 Nihqe nu isinmuy amuhpiy inuñsakwmuy amuhpenihqe Jew-sinmuy wĩmiamuy ep pas hak mohpeq'a, itanamuy navotiyamuy pas antsay'taqe õviy'o.

15 Noqw pay God nuy nāt qa tihtihq tunatyay ahpiy nuy namorstage, núokway ahpiy nuy wānwayi.

16 Noqw aw pituqw, pam Tiy inumi mahtakna, nuy imuy qa-Jew-sinmuy amumi lomatuawit yuaataniqat õviy'o. Noqw pam nuy wānwayhq, nu pay sinmuy qa amumi put ep hin wuwanheplawu.

17 Piw nu inupyeve mohti ayaiwyuñqamuy qa amumi Jerusalem aqw'a. Nu qa panhtit, tuwat Arabia-tutskwat aw'i; nit pu ahoy Damascus aqw nu pitu.

18 Pu ahpiy payhkomuy yahsañwvaqw, nu Jerusalem aqwnit, Peter aw kuyvatoqe, pakwt tsivot sihkay'tasikis tālat añ put amum qatu.

19 Nikañw mímuywatuy ayaiwyuñqamuy qa haqawat nu aw yori, hal pay it James, Itahtutuyqawhqay tupkoyat-sa aw'i.

20 Nu hapi hihta pentaqe, God atpip qa a'tsalawu.

21 Pu ahpiy pantaqw, nu Syriat-nikañw pu Ciliciat añ tutskwat aqw pitu.

22 Noqw Judeat ep haqe' Christ aw tōnawtaqam nuy qa tuwi'yuñwa.

23 Pay puma yaw yan-sa nanapta: Yaw i' hak hisat itamuy okiwsahsanqa qapēvewnit ayo yuykuqey pu' nuhtumi put yuaata.

24 Yan kurs puma nanaptat, God inuhpiy pas hihtatota.

2

Paul and the Other Apostles

1-2 Pu ahpiy pakwt nālōq sihkay'taqat yahsañwuy añ ruh-pakq, pañqw nu piw Jerusalem aqw'a, Barnabas ámuma, God pas nāp nuy pañsoqniqat nuy ayataq'õ. Nihqe nu Titus enañ wiki. Noqw pepeq itam hakimuy pāvanyaqamuy amumum tsovaltiqw, nu imuy qa-Jew-sinmuy amumi hihta yuaataqey pumuy āawna, taq ka nu hihta pay hintsakq, sen nāto hintsakniqw pay haktonsaniniq'õ.

3 Noqw Titus inumumnihqa Greek-sínonihqe qa poñotkiwtaqw, puma put pan tuvoylatiniqat pay qa õ'qalya.

4 Noqw pay haqawat tuptsiwni'yuñqey atsáy'yuñqam put aw õ'qalya. Puma pi itamuy Jesus Christ ahpiy hin qenive hoñqat ep itamuy núansasnaniqe õviy itamumi tōnalti, puma Jew-sinmuy tutavoyamuy akw itamuy sóontsatsnaniqe õviy'o.

5 Noqw itam pumuy amumi qa ūnatoti; qae, qa ñas'ew hihsavoo, taq ka puma umumi lomatuawit pas antsanihqat uhtayaniq'õ.

6 Noq̄w tuptsiw̄ni'yun̄qamuy amun̄aqw mohpeqyaqam nuy hihta tuawi'taqey aw hihta h́oyoknaniqat inumi qa pañq̄aqwa. Noq̄w pay sen puma pavansinomniq̄w, sen s̄oqavun̄wsinomniq̄w pay nuyniq̄w pam qa h́imuu; pi God qa sinonuiña.

7-9 Noq̄w pay James, pu Cephas-niq̄w, pu John, puma sumataq̄ God aw t̄onawtaqamuy amun̄aqw mohpeqyaqam nuy qa tumalmewaya. Qa panhtotit, puma tumalsun̄wamuy amún itamuy p̄as taviya, Barnabus-nikañw, pu n̄ȳu, Nihq̄e puma m̄amatsyaq̄w, kurs God nuy imuy qa-Jew-sinmuy amumi lomatuawit yuaataniqat aw nuy ayataq̄e, inuhpiy pumuy amuhpa' qāowítumalta, pam Peter imuy Jew-sinmuy amumi yuaataniqat aw put ayataq̄ey pan'i. Piw pam Peter ahpiy Jew-sinmuy amuhpa' a'n̄o tumalay'ta. Noq̄w õviy puma kurs yan yukuya: Itam imuy qa-Jew-sinmuy amumi yuaataniq̄w, puma Jew-sinmuy amumi yuaatotaniq̄eyu.

10 Pay p̄anis-sa pi yaw itam añ okiwhinyun̄qamuy paañwantaniqat puma n̄anawakna. Noq̄w nu pi pay n̄ap̄ piw pan su'qawta.

Paul Rebukes Peter at Antioch

11 Noq̄w Peter Antioch ep pituq̄w, nu nuhtutpik put q̄ohq̄õya, ispi pam qaanhtiq̄'õ.

12 Pay n̄at pi haq̄awat James añq̄w qa õkiq̄w, pam as imuy qa-Jew-sinmuy amumum t̄umoy'ta. Nit pumuy õkiq̄w, pam qa-Jew-sinmuy amun̄aqw ahoy lahsi, Jew-sinmuy amumi tusitaq̄ee.

13 Noq̄w pu pay p̄etu piw put anhtoti; pas panhtotiq̄w, õviy Barnabas pumuy n̄atsikaq̄w amún unañwiti.

14 Noq̄w pay puma lomatuawit pas antsanihqat añq̄w lasyaq̄w, nu amumi put túwahq̄e, pumuy sohsokmuy amutpip Peter aw pañq̄awu: Pas um as Jew-sinonikañw, Jew-sinmuy qa amún q̄átukañw, soq imuy qa-Jew-sinmuy amún hinma. Noq̄w ya um hinoq̄w qa-Jew-sinom as Jew-sinmuy amún yesniqat amumi õ'qala?

Jews and Gentiles are Saved by Faith

15 Núwupi itam Jew-sinom tihtiwȳa. Itam qa-Jew-sinmuy qaanhinwisqamuy qa pankahkañw tihtiwȳa.

16 Nikañw itam navoti'yun̄q̄w, suyan pi hak Moses tutavoyat an hinmaq̄ey qa put ahpiy God aw súanta, pas Jesus Christ q̄ap̄evwnaq̄ey ahpiy-saa; noq̄w õviy itam hapi put aw t̄utuptsiwa, itam Christ q̄ap̄evwnayaq̄ey ahpiy God aw súanyun̄wniq̄ey õviy'o, Moses tutavoyat añ hinwisq̄ey qa put ahpiy'o. Pi Moses tutavoyat añ hinmaqa soon God-niq̄w súantani.

17 Nikañw kurs itam as Christ ahpiy God aw súanyuñwniqey tunatyawkahkañw tutavot ehpewi qaanhtote', ya sen itam Christ qaanhtiput aw itamuy tsamhçat pañqaqwani? Pas sóon'i.

18 Qa hak tutavot añ hinmaçey akw God-niqw súantaniqat ura nu pay sinmuy tutuqayna. Nihçe õviy kurs nu pu' tutavot õqawhtoyne' sumataq nu qaanhintsakçey pan nãmataktani.

19 Pi nu tutavotniqw pay mokçe, put añqw mātaviwa; nit yahpiy haqahpiy God eñem qátuni.

20 Nu Christ amum nahoylehtsit aw muiwa; nihçe hapi õviy pāpu nu qa nēñem qatu; pi Christ inuhpe qatu. Nihçe nu yep çatsit ep hinmakañw, God Tiyat aw yankañw pan hinma, inumi unañway'taçe inuñem nātapqat aw'i.

21 Nihçe õviy nu soon God núokwayat ayo yúkuni. Pi kurs as hak Moses tutavoyat añ hinmaçey akw God aw súantaniqw, pahsat hapi Christ pay kurs haqtonsa mōki.

3

Law or Faith

1 Is uma ñasta navoti'yuñqam Galatiat ep sínomu; ya hak umuy ūnatoyna? Ura nu as Jesus Christ nahoylehtsit aw muilitiqat pas suyan umuy āawna. Noqw uma hinoqw lomatuawit pas antsanihçat añqw lasya?

2 Pay it-sa nu umuy tūviñtani: Ya uma Moses tutavoyat añ hinwisçey ahpiy Qahováriwtaqat Hikwsit makiwya, sen lomatuawit nanaptaçe qapēvevnayaçey ahpiy'o?

3 Ya uma ñasta wuwni'yuñwa? Pas as uma Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy yayhnayakañw, ya pas uma nāp umuhtunatyay ahpiy pasiwyuñwni?

4 Ya pay uma haktonsa lomatuawit õviy hīhihta añ kānanapta? Sen i' kānavotpi pay pas qa hímuniwhtini?

5 Ura God umuy Hikwsit huytaçe, kātatayhpit umuhpa' hintsaki. Ya uma tutavot añ hinwisç, õviy pam panta? Sen uma lomatuawit nanaptaçe, qapēvevnayaqaw õviy'o?

6 Ura kurs pi Abraham God tuptsihwç, pam súantaqat God lavayhti.

7 Noqw õviy uma it navoti'yuñwni: Ima hakim qapēvewnit añ hinwisçam puma hapi Abraham timatu.

8 Noqw God qa-Jew-sinmuy qapēvevnayaqamuy súanyuñwqat pañqawniqey añwu pay tuway'ta; nihçe Abraham aw lomatuawit añwu pay yuaaykuçe, tutuvenit añ yan lavayhti: Uhpiy hapi sokkawtaqam sinom hahlayhpit epyani.

9 Noqw õviy sohsoyam qapēvewnit añ hinwisçam Abraham pas qapēvevnaqat amum hahlayhpit epya.

10 Noq̄w pay sohsoyam Moses tutavoyat añ ò'qalyaqamuy amuñem qalomáyukiltini; pi yan pey'taq'ò: I' hak hin hinwisniqat tutavot pey'taqat añ ahsupoq qa añ hinmaqat eñem qalomáyukiltini, yan'ì.

11 Pu qa hak Moses tutavoyat añ hinmaqey ahpiy God aw súantaniq̄w, pam pantaqa susmataq'a. ispi yan ura pey'taq'ò: Suan hinmaqa qapēvevniit akw qatsit túwani, yan'ì.

12 Pi Moses tutavoyat añ hinmaqa qapēvevniit qa ahpiy pasiwta. Oviy pi ura yan pey'ta: Tutavot añ ahsupoq añ hinmaqa hapi put akw qátumantani.

13 Ura as tutavotniq̄w itamuñem qalomáyukilti. Noq̄w pay Christ itamuy put añq̄w mātavi, itahqeny ep qalomáyukuniwhqee; pi ura yan pey'ta: Sohsoyam himutskit ep hāyiltotiqamuy amuñem so'niqat pan yukilti.

14 Noqe òviy ima qa-Jew-sinom Jesus Christ ahpiy Abraham amum hahlayhpit epyani. Noq̄w itam God qapēvevnayaq̄w pam Qahováriwtaqat Hikwsit itamumi nóani, pam hin lavayhti qey pan'ì.

The Law and the Promise

15 Itupkomu, kurs nu pay sinmuy tuwiyamuy anwat umumi lavayhtini. Ason hakim sinot hihta nāmi huruvasiw-naq̄w, soon hak put ayo qe'watani, piw aw hóyoknani.

16 Noq̄w God ura Abraham aw-nikañw pu natkoyat aw hihta pasiwna. Pam qa pañqawu: Uhnatkomuy amumii, qa kita. Pay pam qa wūhaknihqamuy pañqawht, pi pam pay sūkw pañqawu. Ura pam Uhnatkoy aw'ì kítahqe, Christ hapi pañqawu.

17 Noq̄w it hapi nu pañqawu: God Christ añ Abraham amum hihta nāmi huruvasiwna. Noq̄w sunát-sikip sunat yahsañwuy-nikañw añq̄w sunat pakwt sihkay'taqat yahsañwuy añ ruhpaq̄, pahsat Moses tutavoat mātaviwa. Nikañw pam tutavo kurs hin God awiniyat alòntani; soon pam put ayo yúkuni.

18 Noq̄w kurs God añq̄w kuwahtipu Moses tutavoyat ahpiy-nen, pay hapi qa awinini. Nikañw God hapi Abraham put maqa, it awinit ahpiy'ò.

19 Noq̄w ya tutavo hihta òviy'ò? Qaanhtiput hímunihqat mātaktaniqe òviy'ò. Pam pay hāk mātaviwa, ason hisat Abraham natkoat God ahpiy awinit makiwniqa pítuniqat pahsavoo. Ura tutavo God hoñviaymuyatuy amuhpiy mātaviwa; noq̄w i' tāqa Moses púmuy-nikañw pu sinmuy amuhtsave wunu.

20 Noq̄w pay God pas nāp Abraham aw pasiwna, qa suk̄w hakiy añ'a.

The Purpose of the Law

21 Noq̄w ya Moses tutavoat God awiniyat ehpewi hinta? Qae. Pi as hak kurs Moses tutavoyat ań hinmaniqey akw qatsit túwanik, suyan pi hak pan hinmakańw God aw súantani.

22 Noq̄w pi God tutuveniat pańqawu: Sinom sohsoyam gaanhinwisa. Noq̄w õviy Jesus Christ aw tuptsiwni'yuńqam hapi awinit makiwyani; pi God put qapẽvewnayaqamuy awiniy huylawu.

23 Noq̄w pay ura as itam qapẽvewnit akw God aw súanyuńqey nāt qa nanaptaqe, Moses tutavoyat akw sóontsaniwyuńwa, hisat God itamuy Jesus Christ aw tuptsiwyaniqat pan itamuy unañwtoynaniqat pahsavoo.

24 Noq̄w õviy hapi hin hinwisniqa tutavo itamumi tunatyawmaqat anta, pu itamuy tutuqayna, itamuy Christ aw tsamvaniqee, itam qapẽvewnit ahpiy súanhtotiniqat õviy'o.

25 Nikańw itam hisat God qapẽvewnayaq̄w, pep hapi pu' tutavo pay pāpu itamumi qa tutuyqawi.

26 Pi uma sohsoyam Christ Jesus qapẽvewnayaqe, God tímatniwhtoti.

27 Pi uma hihsa'nihqam Christ aw kūyit akw tuvoylato-tiqam hapi Christ aw tututskaynativaya.

28 Pi Christ sinomuyatuy amuńaqw qa hak Jew-sínonihqey pan túnwantiwa, piw Greek-sino; pu qa hak tūwiki, pu piw mātaviwhqa; pu qa hak tāqa, piw wuhti. Pi puma sohsoyam Christ ep sūk̄w tokot anyuńwa.

29 Noq̄w kurs uma Christ sinomatnen, uma hapi Abraham natkomatni, piw put amum God ańq̄w awinit makiwyani.

4

1 Noq̄w it nu pańqawu: Pay hakiy tiat nāt tsāynen, pay piw tūwikit antañwu, nāmahin pi as sohsok hihta himuy'kańwo.

2 Nikańw pam put tutuqaynayaqamuy, pu aw tunatyawyuńqamuy amumi maqaptsiy qātuńwu, haqami naat eńem tuwani'maqat pahsavoo.

3 Noq̄w pay hapi pan itam nāt tsātsakwmuy amunyuńqe, ura tutavot ahpiy hintsakpit aw tūwik'iwyuńwa.

4 Nikańw ason pas hisat aw pituq̄w, pep pu' God tiy ańq̄w taviq̄w, pam wuhtit ahpiy aniwhtiqe, Moses tutavoyat aw maqaptsiy qatu.

5 Pam hakimuy put aw maqaptsiy yesqamuy put ańq̄w mātapniqe õviy pitu; nihqe pahsat pu puma God tímatniwhtotiniqat amuńem yuku.

6 Noq̄w uma hapi tímatniq̄w, õviy God Tiy Hikwsiyat umuh'unañwaw aw panaq̄w, pam pańqawlawu: Abba, Inaa.

⁷ Noq̄w òviy hapi uma pāpu qa tūtuwikt̄u, uma hapi timatu. Noq̄w kurs uma t̄imatnen, pep hapi uma Christ ahpiy God aṅq̄w hihta qaòwíòmahtotani.

Paul's Concern for the Galatians

⁸ N̄ikañw pay ura uma nāt God qa tuwi'yuñqe, nāp yukiwh-put uma aw-sa nānoi'yuñwa.

⁹ Nit pu' hapi uma God tuwi'vaya, hal pay put ahpiy nātuwiwya. Noq̄w uma hinoq̄w pay piw pu' tutavot ahpiy hintsakpit nukwsiw'iwtaqat, pu òwihintaqat aw ahoy namtòkya, nihqe put aw tūwik'iwyuñwniqey nānawakna?

¹⁰ Uma talòñwintiwhqat aw tunatyawwisa, pu mūmuyawhtuy aw'i, pu haqe' qalawmaqat aw'i, pu yahsañwintiwhqat aw'i.

¹¹ Pas nu umuñem tusiwwta, taq nāp hisat sen nu okiw umuy haktonsa maqsontaqe òviy'o.

¹² Itupkomu, pay uma okiw inún hinyuñwni, pi nu pay umún sino. Pay uma nuy qa tūhotota.

¹³ Pi uma inumi navoti'yuñq̄w, ura nu okiw itokoy aṅ pas òpuiwkañw, mohti umumiq̄nihqe, umumi lomatuawit yuaayku.

¹⁴ Noq̄w nāmahin pi as nu ituyay akw nukushintaq̄w, uma nuy qa ayo yukuyat, God hoñviayayatnihqat pan nuy kwusuya. Uma Jesus Christ hin pās taviyaniqey pan nuy taviya.

¹⁵ Noq̄w nu umumi navoti'taq̄w, pi as hin pasiwtaniq̄w, pas kurs hin as uma umuhposiy qa ipwayat, nuy put maqayani. Ura uma nuy mohtiniq̄w pas hahlayhtoti. Noq̄w hinhti q̄w òviy uma pu' alòñtoti?

¹⁶ Ya nu umumi súañqawhqe, umuhtuwqaniwhiti?

¹⁷ Noq̄w ima tūtutuqaynayaqam hinoq̄w umuy tayawinti-wisa? Ya puma pas antsa umumi unañway'yuñqe òviy'o? Qae. Puma umuy inuñaq̄w ayo lasnayaniqey nānawaknaqe òviy'o; noq̄w pep pu' uma pumuy amumi-sa maqaptsi'yuñwni.

¹⁸ Noq̄w pay pi hak yūmosa qa atsálawkañw, umuy tayawin-maqa hapi suan hinhtini, kurs put akw uma lomahintsakti-vayaniq'ò, qa pas nuy umumumniq̄w-sa pam pantani.

¹⁹ Itimu, nu umutsviy pas putuiwta, soñawnen nu tihta'tutuyna. Okiw as uma Christ anhtotiniqat nu umuñem pas nāwakna.

²⁰ Pas nu as pu' pay umumumniqey nāwakna, nen umumi hin yuaataniqey navoti'tani. Pi nu qa umumumnihqe kurs hihta lalvayni.

The Example of Hagar and Sarah

²¹ Kurs huvam nuy āawnayaa, uma hakim Moses tutavoyat aṅ hinwisniqey aw yanyuñqamu. Ya uma pas antsa tutuvenit hihta hiñqawhqat mātsi'yuñwa?

22 Pi ura yan pey'ta: Abraham lōq̄muy tiyotimuy'ta, suhka hakiy tūwikit ahpiyniqw, pu suhka pay qa tūwikit ahpiy'o.

23 I' tūwikit ahpiy tihtiwhqa ura pay tokot ahpiy tihtiwa; noqw i' qa tūwikit ahpiy tihtiwhqa hapi pas God awiniyat ahpiy'o.

24-25 Noqw ima lōyōm hapi lōq̄muy pasiwnit tuawi'ta. I' tūwiki, Hagar yan mātsiwhqa, Moses tutavoyat tuawi'ta. Pam tutavo Arabia-tutskat ep tūkwit Sinit aṅqw mātaviwhqa sinmuy tūwikmuy'ta. Pam wuhti piw yep qatsit ep Jerusalem tuawi'ta; noqw put timat tūtuwiku.

26 Noqw wuhti qa tūwikinihqa Jerusalem ōvenihqat tuawi'ta, nihqe pam hapi sohsokmuy tuptsiwni'yuṅqamuy yúamu.

27 Pi ura hapi yan pey'ta: Hahlayhtii, um qa tiylawhqa, um hahlaytsa'lawni, um hak qa tihta'tuyvanaqa; pi as qatily-lawñwuqa puwsuñway'taqat epnihqe wūhak timuy'ta.

28 Noqw itam hapi, itupkomu, itam hapi Isaac an awinit ahpiy tíoysiya.

29 Noqw pay pi ura pephaqam i' hak tokot ahpiy tihtiwhqa Hikwsit ahpiy tihtiwhqat yūyuyhnaqw, pay ōviy hapi nāt piw panta.

30 Noqw ya tutuveni hin lavayhti? Um wuhtit tūwikit, tiyat enañ haqami hōnani. Taq soon put tiat hihta umuhhimuy makiwni; pay qa tūwikit tiat-sa put makiwni. (Ura God Abraham aw kita.)

31 Yanta, itupkomu. Noqw ōviy hapi itam tuwikwuhtit qa ahpiy tihtiwyat, qa tūwikitwat itam timatu.

5

Preserve Your Freedom

1 Christ tutavot aṅqw itamuy mātavi. Noqw ōviy uma qenive hūrs hoñni, nen Moses tutavoyat pāpu qa akw nātuwiki'yuñwni.

2 Meh, nu Paul hapi umumi pas pañqawni: Kurs uma poñotkit akw tuvoylatotiqw, pay Christ umumi qa hihkay'vani.

3 Pi nu piw nāt umuy haqawat poñotkit akw tuvoylatotiqamuy amumi pañqawni: Panhtiqa hapi pas pay soon Moses tutavoyat aṅ qa ahsupoq hinmani.

4 Pi Christ umumi qa hihkay'va, uma hakim Moses tutavoyat aṅ hinwisqey akw God awwat súanhtotiniqey anyuñqamu. Uma God núokwayat aṅqw lasya.

5 Pi itam hapi Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy Christ aw tuptsiwyaqe God atpip suan hoñvaniqey unañwvahsi'yuñwa.

6 Pi Jesus Christ aw tōnaltiqamuy amuñem poñotkit akw tuvoyla qa hihta apiti, piw put akw qa tuvoyla. Noqw pay

qapēvewni nami'nañwat ahpiy lolmat tumalay'taqa hapi-sa pas'i.

⁷ Pas as uma suan hinwisa. Noqw ya hak umuy soontsanhq, ōviy uma lomatuawit pas antsanihqat añ hinwisqey qe'toti.

⁸ God umuy wañwayhqa qa pan hapi umuy unañwtoyna.

⁹ Hihsay pēkeni sohsok paqwrit pēkenañwu.

¹⁰ Pas nu Tutuyqawhqat ep umuy qapēvewna, pas uma soon alōñōt wuwni'yuñwniqata. Noqw pay ason God it hakiy umuy yūyuyhnaqat aw tuwat nāoyini, hak pi pam'i.

¹¹ Pu nūu, itupkomu, kurs nu as nāt sinmuy soon poñotkit akw qa tuvoylatotiniqat yuaatanik, ya nu hinoqw pas piw nāt hihta ep okiwsahsaniwa? Pep hapi pu' nu nahoyehtsit yuaataqey ep soon okiwsaniwini.

¹² Is pas as umuy yūyuyhnayaqam tatam pi umuñaqw ayo natkuyanikañwo.

¹³ God umuy wañwayhq, uma qenive hōñi, itupkomu. Nikañw uma tutavot añqw mātaviwyaqey qa aw yankahkañw pay umuhtokoy tuñlayiyat añ hinwisni. Uma qa pan hinwist nānami unañway'yuñwe' nāhoy nātumalay'yuñwini.

¹⁴ Pi hin hinwisniqa tutavo sūkw lavayit ep yan lavayhti; it'a: Um pas hin nāmi unañway'taqey pan uhsinosñway aw unañway'tani, it ep'e.

¹⁵ Nikañw kurs uma nāñwuy'kahkañw, nānaywe', uma tunatyaltotini; taq ka uma nāhoy hoyalayani.

The Spirit and Human Nature

¹⁶ Noqw ōviy nu pañqawni: Uma Hikwsit tunatyayat añ hinwise', pep pu' umuhtokoy tuñlayiyat qa añ hinwisni.

¹⁷ Pi Qahováriwtaqat Hikwsit tunatyaat hakiy tokoyat tunatyayat amum qa súnahpaniq'ō, puma nehpew'iwta. Noqw ōviy uma as hihta hinhtotini kurs hin put panhtotini.

¹⁸ Nikañw kurs uma Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy tsāmiwye', uma soon Moses tutavoyat aw umuhmaqapsiy yesni.

¹⁹ Itam navoti'yuñqw, hak nāp tunatyay añ hinmaqa hapi iit hintsaki: Nōmaqtsit sokoplawu; tokot sokoplawu; itséhee qatsit, pu qaunañwtalqatsit añ hinmañwu;

²⁰ Nāp yukit aw nāwakinta; powaqhintsaki; nuhtumi qa suh-taq'ewa; nāñwuy'tañwu; kan'ewhtunatyawta; suy'tsiptiñwu; nanaqastunatyawta; nātsiktunatyawta; pu pas sutske tuptsiwnit aw lasñwu;

²¹ Hihta aw kwañwáy'tusyañwu; tukwyantunatyawta; honaqkuyit akw hōnaq'iwtañwu; qaunañwtalawvañwu; pu ahpiy yantaqat añ hinmañwu. Noqw ura nu mohtihaqam

umuy put āawnaqey umumi pañqawu: Pan hinwisqam hapi pas pay soon God moñwtunatyayat aw yuñni.

²² Noqw pay Qahováriwtaqa Hikwsi hakiy qatsíyat ep yan aniwnani: Hak nuhtumi unañway'tani; yūmosa hahlayni; kwakwhat unañway'kañw qátuni; wuhko maqaptsi'tani; hakiy pāsniñwu; lomahintsakni; hihta añ pas antsay'mani.

²³ Okiw unañway'kañw qátuni, namitutuyqawni. Noqw qa haqam himu tutavo it yantaqat tūmewanta.

²⁴ Noqw Christ sinomat hapi tokoy tunatyayat-nikañw pu tuñlayiyat nahoyehtsit aw muaya.

²⁵ Kurs itam Qahováriwtaqat Hikwsit añ yēse' pay itam piw put añ hinwisni.

²⁶ Itam qa nāhihimuyani; qa nāvuhsemokintotani; qa nāhoy nāismamqasyani.

6

Bear One Another's Burdens

¹ Kurs uma haqawat qaanhtiqaqat núansasnaqw, haqawat tuptsiwnit añ ö'qalt pās unañway'kahkañw lomavöhut añ put ahoy nakwsunayani. Hak nāmi tunatyawkañwmantani, taq nāp hisat pi hak tuwat unaheviwñwu.

² Uma umuhnamañ'iwuy añ nāvaañwayani; yan uma Christ tutavoyat anwisni.

³ Taq hak qa hímuniñkañw pas hímuniñqey namiwuwante' nāmi yētañwu.

⁴ Pay hak nāp tumalay aw pohtamantani. Kurs pam lomahintaqaw pam put ep tsúyakiwtani; nen ayam sukw qa amum namituanlawni.

⁵ Pi hak nāp tumalmakiway, pu maqsoniy nawus yanmamtani.

⁶ Hak lomatuawit tutuqayhqa put tutuqaynaqat sohsok hihta nukñwat himuy akw tuwat paañwantani.

⁷ Uma nāmi qa yētotani; kurs hin hak God aw tututsiwñwu. Pi hak hihta ūye', piw put aniwnañwu.

⁸ Tokoy tuñlayiyat eñem hihta uyhqa hapi put ahpiy moki-wuy aniwnañwu; pu i' hak Hikwsit eñem hihta uyhqa hapi Hikwsit ahpiy qatsit qa so'taqat aniwnañwu.

⁹ Itam hihta lolmat hintsatskaqey añ qa nañ'eknayani; pay itam soon hisat qa höqyani, qa ókiwhtotee.

¹⁰ Noqw öviy pay itam sohsokmuy sinmuy haqam nukwán'ew paañwayaniqey tutwe', itam panhtotimantani, tis öviy imuy añ tuptsiwni'yunqamuyu.

Final Warning and Greeting

¹¹ Meh, nu okiw hapi pas nāp imay akw yañwsaqwhaqam wukovena umumii.

¹² Pay ima pas pavan mātaktotiniqey nānawaknaqam hapi uma poñotkit akw tuvoylatiwyanıqat umumi ö'qalya; taq ka puma Christ nahoylehtsiyat yuaatotaniqey ep okiwsahsaniwyani.

¹³ Noqw hikis pi poñotkit akw tuvoylaiwyunqam Moses tutavoyat añ qa ahsupoq hinwisa. Nikañw puma umuy poñotkit akw tuvoylatiwyanıqat nānawakna. Noqw uma pumuy amumi tuqayvastotaqw, puma umuy pihni'yunwini.

¹⁴ Noqw nu hapi soon hihta pihni'tani, hal pay Jesus Christ nahoylehtsiyat-saa. Nu put aw tunatyawkañw, yep qatsit pay pāpu aw qa tunatyawta; noqw yep qatsi qa inumi tunatyawta.

¹⁵ Pi poñotkit akw tuvoylaiwtaqa qa pam hapi Christ Jesus sinoata, piw i' qa put akw tuvoylaiwtaqa qa pam'i. Pi i' hak puhuyukiwhqa hapi put sinoata.

¹⁶ Noqw nam sohsoyam it aw nānakwhaqam, pan hinwisqamuy amumi kwakwha unañwa, pu núokwa pitsíwiwtaa, pu God sinomuyatuy pas antsa Israel-sínomnihqamuy amumii.

¹⁷ Yahpiy haqahpiy qa hak nuy yūyuyhnani; pi itoko tuvoylaiwta, Itahtutuyqawhqay Jesus tuvoylayat akw'a.

¹⁸ Itupkomu, nam Itahtutuyqawhqay Jesus Christ núokwaat umuh'unañway añ ahsalni. Nam antaa.

Paul EPHESUS ep Tuptsiwni'yuñqamuy amumi Pēniata

¹ Nu' Paul, God tunatyayat ahpiy Jesus Christ lavay'ayaat it penta. Nu Ephesus ep God sinomuyatuy, Jesus Christ aw tuptsiwni'yuñqamuy öqalanta.

² Nam núokwa, pu kwakwha unañwa God Itanay añqw umumi pitsíwtaa, pu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ añq'ö.

Spiritual Blessings in Christ

³ Nam God Itahtutuyqawhqay Jesus Christ Naat tayawinti-waa. Kwakwhat pi pam Hikwsit kuwahtipuyat öñaqwnihqat sohsok itamumi noa, Christ añ'a.

⁴ Ura pam nāt tūwaqatsit qa yúkuhqe, pay pepeq itamumi unañway'taqe, Christ añ itamuy namorsta, itam súankahkañw, qahováriwkañw, put atpip hoñniqat öviy'o.

⁵ Pam Jesus Christ añ itamuy tíoyniqey tunatyawtaqe, öviy añwu pay itamuy namorsta.

⁶ Nihqe Tiy pas aw unañway'taqey añ pam itamuy pās oya, núokway qaöwíhintaqat ahpiy'o, itam put pas hihtatotaniqat öviy'o.

⁷ Pu itam hapi Tiyat unwáyat ahpiy qenivo oyiwyuñwa, God gaan'ewakw núokway ahpiy itahqaanhtipuy ayo yúkuq'ö,

⁸ Qaöwíhinkañw itamuy ökwatuwhqee.

⁹ Pi pam sohsok hihta suan wuwni'kañw, suyan mātsi'kañw, put tunatyay as tupkiwtañwuqat itamumi mātakna. Kurs pam yan hapi nahpe tunatyawta:

¹⁰ Ason tuwanit pās aw pituqw, pep pu' sohsok hihta nāmi tsovalaniqeyu, öveqatsit epyaqata, pu tūwaqatsit epyaqata; nit sohsok hihta Christ aw nóani.

¹¹ God hapi hin tunatyawtaqey pan yúkuñwu. Noqw pam hapi tunatyay ahpiy Christ añ itamuy añwu pay namorstaqe, put enañ sun itamuy hihta huytañwu,

¹² Itam mohti Christ aw taqa'nañwtotiqamuyu, itam put pas hihtatotaniqat öviy'o, pam pas hímunihqat ep'e.

¹³ Noqw uma lomatuawit qaatsatnihqat nanaptaqe, nuhtum Christ aw taqa'nañwtoti, it lomatuawit hakiy hin ayo yámakniqat umuy āawnaqata. Uma put aw tütuptsiwaqw, pahsat pu God Qahováriwtaqat Hikwsit akw umuy tuvoylata; pi put hapi awinit pam sinmuy āawna.

¹⁴ God itamuy hin āawnaqey aw antsanniqey itamumi mah-takna, Hikwsiy itamumi nóahqee, hisat nāp himuy ahoy pas

nāptiniqey pahsavoo. Noq̄w ōviy itam put pas hímunihqat ep put pas hihtatotani.

Paul's Prayer

¹⁵ Yaw uma Itahtutuyqawhqay Jesus Christ qapēvewnayakahkañw, God sinomuyatuy sohsokmuy amumi unañway'yuñwa.

¹⁶ Noq̄w nu it navotqe, ōviy umuhpe God aw hahlayhtima; nihqe inawakinpiy añ umuy túñwanma, qa qe'iwmakañwo.

¹⁷ Okiw as God Itahtutuyqawhqay Naat pas lolmat tālawñway'taqa Hikwsiy añ umuy unañwtalawnaniqat nu umuñem nāwakinma. Okiw as pam umuy suan wuwnitoyne', pam hak hímunihqey umumi namtahnani, uma put pās tuwi'vayaniqat ōviy'o.

¹⁸ Pam umuhwuwniy tālawne', pam it nõyit aw umuy wáñwayhqey umuy māmatsnani. Itam put sinomat Christ amum hihta pas hihkay'taqat makiwyaniqey aw wáñwayniwya.

¹⁹ God öqalay pas qaöwíhintaqat itamuy tuptsiwni'yuñqamuy amuhpa' tumalay'taqey umuy māmatsnani.

²⁰ Ura pam öqalay akw Christ enem a'nö tumaltaqe, moki-wuy añqw ahoy put tātayna; nihqe öveqatsit ep pas nāp putvaqe put qenitoya;

²¹ Nihqe sohsokmuy momñwituy amumi put moñwtavi, pu nuhtumi tutuyqawhqayamuy amumii, pu öqalat pasi-wyuñqamuyu, pu añ tūayalwaqamuyu. Panta. Noq̄w ōviy Christ hapi sohsokmuy amuhpenihqe pas pavan kaptsi'tiwa, yep qatsit epyaqamuy amuhpenihqee, pu qatsit nātoniqat epyaqamuy amuhpenihqe pīwu.

²² Noq̄w sohsoy hihtu put aw maqaptsi'yuñwni. Noq̄w ōviy pam God aw tōnawtaqamuy amumi moñwtawiwa, sohsok hihta añ'a.

²³ Pi itam put aw tōnawtaqam put tokoyat anyuñwa; nihqe sumiyankañw put ahpiy pasiwyuñwa, ispi pam hapi sohsok hihta pasiwnañwuniq'ö.

2

From Death to Life

¹ Ura as hisat uma soñawnen so'pumuy amunyuñwa. Pi uma qaanhinwisqe God aw qa tuqayvahsi'kahkañw,

² Yep qatsit tunatyayat añ hinwisa. Ura as uma Nukpanat aw tuqayvastotañwu, imuy hīhikwsimuy qamātaqpuveyaqamuy moñwiyamuy aw'i. Pam nāto God aw qa tuqayvahsi'yuñqamuy amuhpa' tumalay'ta.

³ Ura as itam nuhtum yēse; nihqe nāp itahtunatyayat añ hinwisa. Ura as itam itahtokoy tuñlayiyat añ hinwisa,

pu itahtunatyay tuñlayiyat añ'a. As itam God itsívuyat akw sóontsaniwyuñwa, ayam mímawat hin nāt put akw sóontsaniwyuñqat pan'i.

⁴ Noqw pay God itamumi pas unañway'taqe, núokway pas qaöwíhintaqat akw itamuy ökwatuwhqe,

⁵ Itamuy nāt so'pumniqw, itamuy Christ enañ ahoy yesvana. (Uma put núokwayat akw ayo nõña.)

⁶ Pam Christ enañ itamuy ahoy tātaynat, put enañ itamuy öveqatsit ep yesvana, Christ Jesus añ'a.

⁷ God qatsit nātoniqat epeq put núokway pas qaöwíhintaqat nuhtumi mahtaknani, Christ Jesus añ itamumi pas unañway'taqe.

⁸ Pi uma qapēvewnayaqe, God núokwayat ahpiy ayo nõñakiwta. Uma qa natsviy ayo nõña. God hapi soñawnen kuwahtiput umuy maqa.

⁹ Kurs hak nāp hintsakpiy akw ayo nātapni; pantaniqw pam put ep kwiviyuaatani.

¹⁰ Pi itam hapi God tumalyukimatu. Itam hihta lolmat hintsatskaniqat öviy God hapi pay añwu pan tunatyawtaqe, Christ Jesus ahpiy itamuy suan hinwisniqat itamuñem pan yuku.

One in Christ

¹¹ Noqw öviy uma it u'ni'yuñwni: Ura uma qa-Jew-sínomnikañw pan tihtiwya. Noqw ima Jew-sinom poñotkit akw tuvoylaiwyuñqam qapoñótkiwyuñqamuy yan umuy túñwantotañwu; nāmahin pi as puma pay suovaam-sa tuvoylaiwyuñwa.

¹² Noqw ephaqam uma Christ aw qa tōnawtaqe, qa God sinomatu, Israel-sinmuy amun'i; qa haqam hisat God umumum awinit pasiwna. Pi uma put qa tuwi'yuñqe, qa put aw yankahkañw yēse.

¹³ Ura as uma hisat God añqw yāvahaq hinnumya. Noqw pu' hapi pam Christ Jesus añ umuy namihayhpota, Christ mokiwyuyat ahpiy'o.

¹⁴⁻¹⁵ Pi Christ hapi Jew-sinmuy, imuy qa-Jew-sinmuy enañ namivöhikna. Ura as hin hinwisniqa tutavo pey'taqa tuh-pelat an pumuy amuhtsave wunu. Noqw pay Christ God aw nātapqe, tutavot ayo yúkuhqe, soñawnen tuh-pelat sah-pukna. Ura as itam löyöm sinoiwtaqamu. Noqw pam itamuy namivöhiknat itamuy sūka sinoiwtaniqat itamuñem pan yuku.

¹⁶ Pam panhtit itamuy sohsokmuy God enañ namivöhikna, nahoylehtsit ep mokqee. Noqw öviy itam sūp sinoiwtaqe, soon pāpu nānatuwqamni.

17 Pi Christ pituhqe umuy qa-Jew-sinmuy yāvahaqyaqamuy amumi-nikañw pu imuy Jew-sinmuy hayhke'yaqamuy amumi hihta lolmat yuaayku, puma pāpu qa nānami hihta ep hinyuñwniqata.

18 Pi itam sohsoyam sun put ahpiy sūkw Hikwsit añ Itanay aw ökiwta.

19 Taay, noqw öviy hapi uma pāpu qa pas hákimu, qa haqaqw sínomu. Pi uma tuptsiwni'yuñqamuy amumum sūp sínomu, pu God tímatu.

20 Uma hapi God kíyat anyuñwa, God ayamat-niqw, pu put lavay'aymat tukwyayhnayaqw, uma put ep kíwyuñwa. Noqw Jesus Christ pas nāp kituyqayatniqey pepeq pakiwta.

21 Put hapi ep sohsoy kíhu pās namivipkaiwkahkañw, God eñem pas qahováriwtaqa kíhu yukiwma.

22 Noqw uma hapi nuhtum put ep kíwyuñwa; noqw God pas nāp put añ ki'ta, Hikwsiy añ'a.

3

Paul's Work for the Gentiles

1 Pi yaniqw hapi nu Paul, umuy qa-Jew-sinmuy amuñem Jesus Christ tunatyayat ep sivilawhqa umuñem tūviñtima.

2 Pay God nuy núokway máqahqe, nuy qa-Jew-sinmuy amumi lomatuawit yuaataniqat aw ayata. Uma soon qa it pay nanapta.

3 Ura pam hihta as tupkiwtañwuqat inumi mātaktaqe, put nuy māmatsna. Pay nu mohtihaqam pan umumiq hihsavat pēna.

4 Noqw ason uma it añ tūñwaye', pahsat pu uma nuy hihta tupkiwtañwuqat hin mātsi'taqat pay soon qa nanaptani. Pam himu tupkiwtañwuqa hapi Christ pas nāpa.

5 Pam navoti as añqaww sinmuy nānañk yesqamuy amumi tupkiwta. Noqw pu' hapi God put aw nānoi'yuñqamuy ayamuy, pu put eñem yuaatotaqamuy amumi Hikwsit ahpiy put mātakta.

6 It hapi nu pañqawu: Ima qa-Jew-sinom, Jew-sinmuy amumum God añqw hihta makiway'yuñwni; pu puma pumuy amumum sūkw tokot anyuñwni. Noqw God, lomatuawit ahpiy, hin sinomuy amumi awini'taqey, pan imuy qa-Jew-sinmuy amuñem hinhtini, Christ añ'a.

7 Noqw pam nuy núokway máqahqe, nuy lomatuawit sinmuy āawnaniqat aw nuy távihqe, nuy put aw öqalmaqa.

8 Nāmahin pi as nu God sinomuyatuy amuñaqw pas susqahimuniqw, God nuy namorstaqe nuy ayata qa-Jew-sinmuy amuhpa' Christ tunatyayat qaöwíhintaqat yuaataniqata.

⁹ Ura God, Jesus Christ añ sohsok hihta yúkuhqá hisatñahaqáqw tunatyay tupki'ta; nihqe nuy put tunvotnaniqat aw nuy ayata, nu Christ añqw hihta pas qahaqámi sohtaqat, pas qaöwíhintaqat makiwyaníqat yuaatinumniqata.

¹⁰⁻¹¹ Pam öveqatsit ep añ öqalay'yuñqamuy amumi-nikañw, pu nuhtumi moñw'iwyuñqamuy amumi put suan wuwñiy qaöwíhintaqat poñhtaniqey nāwakna; nihqe öviy pam tunatyay sūs yúkuhqey mahtaknaqe, Itahtutuyqawhqay Christ Jesus añ itamuy sohsokmuy sumitsovala.

¹² Noqw itam hapi Jesus qapēvewnayaqe, put aw yanyuñwa; nihqe öviy itam qa tuhtusyat, qa nānahtsopkahkañw, God aw ökiwta, Christ Jesus añ'a.

¹³ Paniqw hapi öviy nu umuñem hihta añ kānavotqat uma qa ep hin unañwtotiniqat nu nāwakna. Pi uma inumi pas hihtunihqey put akw navoti'yuñwni.

The Love of Christ

¹⁴ Yaniqw hapi öviy nu Itahtutuyqawhqay Christ Jesus Nayat aw naokiwlawu.

¹⁵ Pam hapi öveqatsit ep yesqamuy, pu tūwaqatsit ep yesqamuy sohsokmuy sinomuy náamu.

¹⁶ Pas pay okiw pam Hikwsiy añ umuy umuh'unañwpeq öqaltoynani, pas pavan nukñwat öqalay ahpiy'o.

¹⁷ Pas pay uma Christ umuh'unañwpeq qátuhqat qapēvewnayakahkañw, pas suyan put navoti'yuñwni. Pas pay okiw uma put aw unañway'kahkañw, soñawnen put ep hūrs ñapkiwkahkañw hūrs hoñni.

¹⁸ Pas pay okiw uma sohsokmuy God sinomuyatuy amum Christ umumi pas pavan unañway'taqat māmatsyani. Put nami'nañwaat a'nō pūtsi, pu qa tsāva, pu a'nō hötsi, pu ömiqhaqami qa tuwáni.

¹⁹ Kurs hak put nami'nañwayat pas suyan mātsi'tani. Pas pay okiw God pas nāp umuhtunatyay añ ahsupoq tuyqawi'tani.

²⁰ Taay. God hapi itamuhsonva öqalay akw tumalay'ta; nihqe pam itamuñem qaan'ewakw hihta hinhtiniqey tuwi'ta, itahnawakinpiy, pu itahwuwniy epnihqe yupqöyvee.

²¹ Nam pam yūmosa nānañumo yēsiwniqat aqwhaqami tayawintiwa, Christ Jesus añ put aw tōnawtaqamuy amuhpiy'o. Pay nam antaa.

4

The Unity of the Body

1 Noq̄w òviy hapi nu Itahtutuyqawh̄qay eñem sivilawh̄qa umumi pañqawni: Uma God sinomatniqey aw wánwayniwya; òviy uma put sinomatnihqey pan hinwisni.

2 Uma okiw'unañway'yuñwni; uma pās unañway'kahkañw, hihta ep qa Its puhtsemokyamantani; nānami unañway'kahkañw, uma nānami qa hin unañway'yuñwni.

3 Uma Qahováriwtaqat Hikwsit añ sun tunatyawyuñwniqey añ ò'qalyani, nānami qa hihta ep hinkahkañwo.

4 Pi itam sumiyankañw Christ tokoyat anyuñwa; piw sūka Hikwsi itamuhsonva pakiwta. Itam sohsoyam sūkw ñōyit aw wánwayniwya.

5 Itam sohsoyam sūkw moñwí'yuñwa, sūn qapēvewni'yuñwa, sūn kūyit akw tuvoylatoti.

6 God Itana pas sūkaa. Pam hapi sohsokmuy amumi moñw'iwta, pu sohsokmuy amuhpa' tumalay'ta, pu umuy sohsokmuy umuhpe qatu.

7 Noq̄w itam hapi nānap hihta itah'ayaway makiwya, hin Christ itamuy òqalhuwtaqat pan'í.

8 Paniq̄w hapi òviy tutuvenit añ yan pey'ta: Pam tuwqamuy áñwutat, òmi wūvi; nihqe hihta kuwahtiput sinmuy huyta, yan'í.

9 Noq̄w pi pam wupqe, suyan pi pam tūwaqatsit atkamiq pakit pahsat òmi wūvi.

10 Pi pam hawhqe piw tokpelat yupq̄ōymi q̄ wūvi, sohsoq hihta aw tutuyqawniqe òviy'ò.

11 Pam wupqe, sinomuy amuñaq̄w hakimuy ayaiwyuñniqat pumuy òqalmaqa, pētu lavay'a'yatniqata, pu haqawat lomatuawit yuaatotaniqata, pu añ hakimuy tuptsiwni'yuñqamuy amumi tunatyawyuñwe', pumuy tutuqaynayaniqata.

12 Noq̄w God sinomat pumuy tumalayamuy ahpiy tukwsi-wwiskahkañw lomatuawit tumaltotaniqey tuwi'wisa; noq̄w Christ sinomat suyhtsepñwat wūhaq'iwmañw, òqawi'wisni.

13 Itam pan hinwiskahkañw sun qapevēwnayani; pu itam sun God Tiyat tuwi'vayani, itam pās pasiwyuñwniqey pah-savoo, Christ hin pās pasiwtaqat pan'í.

14 Itam hapi yahpiy qa tsātsakwmuy amunyuñwe', itah-tuptsiwniy añ hūrs hoñni. Noq̄w pep pu' hīhihta pūhu tutuqayhpi itamuy soon táyaknani. Taq hakim tuhisay akw lomatuawit nukushintsatsnat, sínmu y ūnatoynayaniqey òviy mokmani'yuñwa.

15 Itam pas nānami unañway'kahkañw, nānami qa hihta atsálawani. Noq̄w Christ hin hintaq̄w itam añ ahsupoq put anhtotiniqey aw òkiniqey añ ò'qalyani. Pi pam hapi sinomuy q̄tōamu.

16 Noq̄w itam sumiyankahkanw put tokoyat anyuñqe pās namivipkaiwyuñwa, put aw maqaptsi'kahkañwo. Hakiy tokoat õõqay, pu tathuy akw õqawi'tañwuqat pan hapi itam nãõ'qawnayani. Itam pankahkañw, suyhtsepñwat õqawi'wiskahkañw, nãvaañwantotakahkañw, nãnami pas unañway'yuñwniqey tuwi'vayani.

The New Life in Christ

17 Noq̄w õviy nu it pas pañqawni; Tutuyqawhqat qeniyat ep nu umumi put lavayhtini: Uma yahpiy haqahpiy añ qatuptsiwni'yuñqamuy qa amún hinwisni. Taq puma hihta an'e'wakwnihqat-sa wūwantota, pumuy wuwñiam qatālawvaq'õ.

18 Puma qa hihta navoti'yuñqe, qatsit God añqwnihqat ñastaya, pi puma a'nõ unañway'yuñqe õviy'o.

19 Pas tõhsap'iwyuñwa; qahopqatsit aw nãtahkukni'yuñwa; hihta tuyoy'ewakw hintsatskaqey aw-sa nãnoi'yuñwa.

20 Noq̄w uma hapi Christ añqw qa pan nanapta.

21 Uma soon Jesus hin hinmaqat qa nanapta, ura pam hin hihta pas antsanihqat tūtutuqaynaqata.

22 Nihqe õviy uma umuhhisattunatyay qa añ hinwist, umuhhisatqatsiy ayo yukuyani. Taq hakiy tunatyaat hakiy ũnatoyne', hovalañwu.

23 Uma puhuwuwñi'vaye', puhu'nanway'kahkañw, pūhut qatsit yesni.

24 Uma panhtote' soñawñen pūhut yūyahni. Uma God tunatyayat añ puhutotini. Nen uma pas antsa put eñem sutsvo oyiwyuñwe', sũanyuñwni.

25 Noq̄w õviy uma umuh'a'tsay qe'totit, nãnami hihta pas antsanihqat yuaatiwisni; taq itam sohsoyam namiwi-wyuñwa.

26 Ason uma hihta ep itsívutote' qa put akw qaanhtotini. Hak qa tēvep hihta ep nãkay'tamantani.

27 Pu uma Nukpanat qa haqam qenitoynayamantani.

28 Uyiñwu qa hihta pāpu ũuyiñwt, nāp tumalay'te' hihta lolmat ahsatit, hakiy hihta hakni'taqat paañwamantani.

29 Qalomálavayi umuhmoañaqw qa nõñantani, pay lomavayi-saa. Uma panwise' tũõ'qawnayani; nen añ umumi tūqayyuñqamuy uma paañwantotani.

30 Pu uma God Hikwsiyat Qahováriwtaqat qa unañwmokintotani. Ura God put akw umuy tuvoylata, hisat umuy ahoy nāptiniqey aw pahsavoo.

31 Uma nuhtumi hihta ep tūtuyñayaniqey qe'yani, pu qa suy'tsiptotimantani. Uma qa hihta ep nãnami

nākay'yuñwmantani; uma qa hihta ep nāqōhqōylalwani; pu qalomálavayit qe'yani. Uma qa nukpan'unañway'yuñwni.

³² Pu uma nāvāsyani; pu nun'okwatni; nānami hihta ep pōhikiwyuñwni, God Christ tunatyawkañw umumi pōhikqat pan'i.

5

Living in the Light

¹ Paniqw ōviy uma God aw nanawinyani, pas aw unañwamat tímatnihqey pan'i.

² Pu uma nānami unañway'yuñqey qa qe'totit, Christ itamumi hin unañway'taqat pan uma nānami unañway'yuñwni. Ura pam itamuñem mokqe God aw nātavi. Noqw God put ep nahyoñwa. Pi Christ qatsiy távihqe soñawnen God aw hihta kwañwáhovaktuqat noa.

³ Uma tokot sokoptiwisniqey, pu qahopqatsit añ hinwisniqey qe'yani; pu hihta qa umuhhimuy uma qa tuñlay'yuñwni. Uma iit yantaqat qa yuaatotani; pi pam pantaqa lavayi God sinomuyatuy qa súamuhpee.

⁴ Uma itséheelavayit, pu an'e'wakw lavayit, pu honaqlavayit ayo yukuyani; taq pam pantaqa qa súumuhpee. Uma qa pan yuaatotat, hihta añ God aw hahlayhtiwisni.

⁵ Pi uma it navoti'yuñwa: I' hak tokot sokoplawhqa, pu tuyoy'ewakw tunatyay'taqa, pu kan'ewtunatyay'taqa, nāp yukiwihput aw nāwakinmaqat antaqa soon Christ moñwtunatyayat ep qeni'tani, God moñwtunatyayat ep'e.

⁶ Put pantaqat ep hapi qatuqáyvastotaqamuy amumi God itsívuat pitsíwta. Noqw ōviy uma tunatyaltotini, taq ka hak haqam an'ewakw lavayit akw umuy ūnatoynani.

⁷ Oviy uma pan hinwisqamuy qa umu'puñalyani.

⁸ Nāwuspi ura hisat as uma qaunáñwtaqlatsit añ hinwisa. Nikañw pu' hapi uma Tutuyqawhqat tālayat tayyuñwa; ōviy uma tālat tayyuñqey pan hinwisni.

⁹ Pi God Hikwsiat hakiy unañwayat aw tālawnañwu; nihqe pam hapi lomaqatsit, pu súanqatsit, pu hihta pas antsanihqat aw hakiy wikvañwu.

¹⁰ Noqw ōviy uma Tutuyqawhqat unañwveyaniquey tuwi'vayani.

¹¹ Pu uma it qatālat ahpiy hintsatskiwhqat qa hihta nukñway'taqat ep qa nuhtumyani. Uma qa panyuñwt, pumuy tuhtualyani.

¹² Taq puma qamātaqpuve hihta hintsatskaqw, put yuaataniqw pam haman'eway'o.

¹³ Pi tāla put sohsok mātaqtani; noqw pep pu' pam hímuniqey mātaqtini.

14 Pi tāla hapi hihta hímunihqat mātaktañwu. Paniq̄w hapi ōviy tutuvenit añ yan pey'ta: Um puwhqa tātayii; nen um so'pumuy amuñaqw qatuptuq̄w Christ ūmi tālawnani.

15 Noq̄w ōviy hapi uma tunatyaltote' pās umuh'unañway yesni; uma ñasta wuwni'yuñqey qa pan hinwist, pās wuwni'yuñqey panyuñwni.

16 Uma qa paysoq yest, hihta apiiwyuñwni, taq qalomátalōñwintiwa.

17 Paniq̄w ōviy uma hihta añ pās wuwni'yuñwe', Tutuyqawhqat tunatyayat haqe' qatsqat mātsi'yuñwni.

18 Uma honaq̄kuyit akw qa hōnaq'iwyuñwni, taq put akw hak nāhivalañwu. Uma qa panyuñwt Hikwsit akw ahsaliwyuñwni.

19 Uma God lavayiyat nānami yuaatotani, pu tātawit God tawsomi'taqata, pu unañwvahsit tātawita. Uma umuh'unañwpeq Tutuyqawhqat aw tātawlalwe', sostonkiwyani.

20 Uma yūmosa sohsok hihta añ God Itanay aw kwakwhatiwisni, Itahtutuyqawhqay Jesus Christ natñwayiyat añ'a.

Wives and Husbands

21 Uma nānami maqaptsi'yuñwni, God kaptsi'kahkañwo.

22 Uma momoyamu, uma pas nāp umuhpuwsuñwmuy amumi maqaptsi'yuñwni, pas Tutuyqawhqat aw hin maqaptsi'yuñqey pan'i.

23 Pi tāqa hapi nōmay qötōata, pas Christ put aw tōnawtaqamuy qötōamnihqat pan'i; pu pam hapi sinomuy put tokoyat anyuñqamuy ayo oya.

24 Noq̄w Christ aw tōnawtaqam put aw maqaptsiy yesq, pan ima momoyam añ pas nāp puwsuñwmuy amumi sohsok hihta añ maqaptsi'yuñwni.

25 Pu uma tahtaqtu, uma umuhnōmamuy amumi unañway'yuñwni, pas Christ put aw tōnawtaqamuy amumi hin unañway'taqat pan'i.

26 Ura pam amuñem nātapqe, pumuy nēñem sutsvo óyahqe, lavayiy kūyit antaqat akw pumuy pāhoma.

27 Pam sinomuy qa hihta akw hinyuñqat pas hihtunihqat nāmi ōkinaniqey nāwakna, pas qa hihta akw tuyoy'ewak'íwtaqata, qa tsokviwiyuñqata, pas qa hihta akw hovalniwyuñqata.

28 Noq̄w pan hapi as tahtaqt nōmamuy amumi unañway'yuñwni, nāp tokoy aw hin pas unañway'yuñqey pan'i. Pas nōmay aw unañway'taqa hapi nāp nāmi unañway'tañwu.

29 Qa hisat pi hak haqam nāp tokoy aw qa suhtaq'ewa; pam put nōnopnañwu, pu aw unañwtavi'tañwu, hin Tutuyqawhqat put aw tōnawtaqamuy amumi unañwtavi'taqat pan'i.

³⁰ Itam pi put öqayat pu tokoyat anyuñwa.

³¹ Ura yan pey'ta: Yaniqw hapi öviy tãqa nay, pu yuy pumuy mâtapt nōmay aw hürstimantani; noqw puma löyöm sūka tókoniwhtimantani.

³² I' hapi himu pas pavan tupkiwtañwuqa; noqw nu Christ-nikañw pu put aw tōnawtaqamuy hapi lavayhti.

³³ Noqw pan hapi hak nōmay aw unañway'tamantani, pas nāmi hin unañway'taqey pan'i; noqw pu wuhti kōñay kaptsi'tani.

6

Children and Parents

¹ Tsãtsayomu, uma umunamuy, umuñumuy amumi tuqayvahsit yesni. Nen uma Tutuyqawhqat tunatyayat añ suan hinwisni.

² Ura yan hapi pey'ta: Um unay, pu uñuy pumuy kaptsi'tani. I' tutavo mohti'maqa áwinit enañ nuhtumi mâtaviwa.

³ Yan'i: Um panmaq wuñem lolmani; noqw um tūwaqatsit ep wūpatqatsit nāvokawnani.

⁴ Pu uma námatu, uma umuhtimuy qa itsívilalwat, Tutuyqawhqat añ pumuy tutuwnayakañw pumuy ökwphantotani. Pan hapi uma pumuy wúñwintotani.

Slaves and Masters

⁵ Noqw uma tūtuwiktu, pay uma qa atsáy'kahkañw yep qatsit ep umuhmomñwituy amumi tūqayyuñwni, kaptsi'yuñwni, mamqaskahkañwo. Pay uma hin Christ eñem tumalay'yuñqey pan pumuy amuñem tumalay'yuñwni.

⁶ Uma yūmosa qanātusi'kahkañw tumalay'yuñwni, qa pas umuhmomñwit umumi tayyuñqw-saa. Yan uma pas antsa Christ tumal'aymatnen, umuh'unaññaqw God eñem tumalay'yuñwni.

⁷ Uma qanātusi'kahkañw sohsok hihta hintsatskani, Tutuyqawhqat eñem tumalay'yuñqey pan tunatyawkahkañwo, qa sinmuy amuñemyaqey pan'i,

⁸ It navoti'yuñqee: Pi pay hak hihta lolmat hintsake', put ep Tutuyqawhqat añqw hihta ömahtamantani, nāmahin pi sen hak tūwikinikañwo, pu piw qa pamnikañwo.

⁹ Pu uma añ tūwiki'yuñqamu, pay uma piw pan pumuy oyi'yuñwni, qa tsatsáwinayani. Pi uma navoti'yuñqw Umuh-tutuyqawhqa öveqatsit ep qatu. Noqw pam piw pumuy Tutuyqawhqaamu. Pi pam qa sinonuiña.

The Whole Armor of God

¹⁰ Taa, itupkomu, uma Tutuyqawhqat añ hoñvitotini, put pavan öqalayat añ'a.

11 Uma God añqw tuwvotat yūyahni, nen uma Nukpanat unatwiyat aw rohomhtotiniqey aw öqalay'yuñwni.

12 Pi itam qa sinmuy amumi nānaywa; itam öva qatay-mataqpuva nukpanhihikwsimuy amumi nānaywa, mohpe-qyaqamuy amumii, pu nuhtumi moñw'iwyuñqamuy amumii, pu yep qatsit ep qatalpuve moñw'iwyuñqamuy amumii.

13 Paniqw öviy uma God añqw tuwvotat yuwsit sohsok yūyahni, nen qalomátalönvaqw uma añ hin kuyyuñwni; pu uma sohsok panwise' hūrs hoñni.

14 Paniqw öviy uma hūrs hoñni, God lavayiyat pas qaatsatni-hqat kwewhtotat, God añqw suan qatsit umuhtawitsqay aqw tupki'yuñwni.

15 Pu uma soñawnen lomatuawit totsvaqyat, kwakwhat lavayit tuawi'yuñwniqey na'sas'iwyuñwni.

16 Pu tis öviy uma qapëvewnit, tuwvotat antaqat hūrs ñuy'yuñwni. Put akw uma Nukpanat hōyat uwiwitaqat tōkayamantani.

17 Pu uma ayo nõñakpit hūrs ñuy'yuñwni. Pam sivavitañaqtsit anta; pu uma God lavayiyat yawyuñwni. Pam hapi Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy sipwuvahpit anta.

18 Yūmosa uma nāwakinwisni, pu naokiwtiwisni, Qahováriwtaqat Hikwsit añ'a. Uma qa nañ'ekni'kahkañw tunatyawwisni, pu sohsokmuy tuptsiwni'yuñqamuy amuñem tüvñtiwisni,

19 Pu inuñem pīwu. Noqw nu hin yuaaykuniqey okiw navoti'tani; nen nu qa nánahtsopkañw lavayhte' lomatuawit tupkiwtañwuqat tunvotnani.

20 Pi nu soñawnen Christ qeniyat ep lomatuawit yuaata, nāmahin pi nu sivikive pakiwta. Nihqe nu put ep qa nánahtsopkañw yuaaykuniqey nāwakna, hinhaqam pas nu as lavayhtiniqey pan'i.

Final Greetings

21-22 Nu pas aw iunañway itupkoy Tychicus, God eñem qaatsáy'makañw tumalay'taqat, umumi távini. Noqw pam nuy hin hintaqat, piw nuy hihta hintsakqat sohsok umuy āawnani. Noqw ason uma put nanapte' suyan unañwtotini.

23 Noqw nam i' kwakwha unañwa tuptsiwni'yuñqamuy amumi pitsíwtaa. Nam God Itana, Itahtutuyqawhqay Jesus Christ amum umumi nami'nañwat, qapevewnit enañ nóani.

24 Noqw nam Itahtutuyqawhqay Jesus Christ pas antsa aw unañway'yuñqam sohsoyam put núokwayat makiwyani. Nam antaa.

Paul PHILIPPIT ep Tuptsiwni'yuñqamuy amumi Pēniata

1 Nu' Paul, Timotheus amum it penta. Itam Jesus Christ tūwikimatu. Noqw itam sohsokmuy Christ Jesus sinomuyatuy Philippi ep yesqamuy öqalanta, pumuy amumi tunatyawyuñqamuy-nikañw pu imuy ökiwyaqamuy tumalay'yuñqamuy énañ'a.

2 Nam núokwa, pu kwakwa unañwa Itanay God añqw umumi pitsíwtaa, pu Jesus Christ Itahtutuyqawhqay añq'ö.

Paul's Prayer for His Readers

3 Nu aansakis umuy u'ne' God Inay aw hahlayhtiñwu.

4 Ahsupoq inawakinpiy añ nu sohsokmuy umuñem nāwakinma, hahlayhtimakañwo.

5 Kwakwhat pi uma mohtihagaqaw pew inumi unañwtavi'yuñwa, nuy lomatuawit yuaataqat añ'a.

6 Noqw it nu navoti'taqw, God umuhpe lolmat tumaltivaqe, pas kurs hin Jesus Christ talöñniyat aw qa pitsíwtaqat umuhpe pās añ antsani'mani,

7 Pay kurs pi nu hin qa yan sohsokmuy umumi wūwantaniqee, pi nu umumi pas unañway'ta. Pi uma God añqw umumi kuwahtiput ahpiy nuy akw paañwaya, nu sivikive pakiwkañw, lomatuawit enem rohommaq'ö, pu piw nu qa sivikive pakiwkañw lomatuawit nuhtumi yuaatinumq'ö.

8 Pi God pas nāp inumi navoti'taqw, Jesus Christ nuy pan unañwtoynaqw, nu umuminiqey pas kwañwtoya.

9 Okiw as uma nānami unañway'kahkañw öqawi'wise', itahtuptsiwniy añ nānañumo hihta pūhut tuwi'vaye', suyhtsepñwat suan wuwnit añ öqawi'wisniqat nu umuñem nāwakinma.

10 Noqw pep pu' uma hihta nukñwat māmatsyani. Uma yan qa atsáy'kahkañw, Christ hisat pītuniqat aw pahsavo suan hinwisni, qa hakiy unañwmokni'kahkañwo.

11 Uma Jesus Christ öqalayaw akw suan hintsakpit añ qaöwihinwisniqat nu pan umuñem nāwakna. Noqw God put ahpiy pas kaptsi'tiwe', tayawintiwni.

To Live is Christ

12 Noqw nu umuy it nāvotnani, itupkomu: Nu kānavotpit añ kuyvaqw, lomatuawi put ahpiy pas pavan öqalani.

13 Noqw öviy moñwit kiyat ep tuwalan'a'yat-nikañw pu ahpiy pētu inumi navoti'yuñwa, nu Christ añqw lomatuawtit yuaataqey ep sivikive pakiwtaqata.

14 Piw kaysiwhqam Tutuyqawhqat aw tuptsiwni'yuñqam nuy sivilawhqat ahpiy a'nö unañwtotiqe qa tuhtusyakañw, qa hakiy mamqasyakahkañw, lavayit yuaatota.

15 Haqawat pi pas öviy qa tsutsúyaqe, pu nanaqas'unaway ahpiy yuaatota, noqw pu haqawat pay pas lolmat tunatyawkahkañwo.

16 Ima pētu Christ nanaqasyuaatota, pay qa pas antsay'kahkañwo, hin pas pavan nu kãnavotniqat tunatyawkahkañwo.

17 Noqw pu mímawat Christ aw unaway'yuñqe, öviy lavayit yuaatota, it navoti'yuñqee, nu lomatuwit eñem rohomnumiqey aw taviwtaqata.

18 Noqw hintani? Pay pi nãp hinwata, sen haqawat paysoq hintsatska, sen haqawat-sa pas qa atsáy'kahkañw Christ yuaatinumya. Noqw nu put ep hahlayhti; nihqe soon nu nãt qa hahlayni.

19 Pi nu navoti'taqe put pantaqat ahpiy nu sivikiñaqw ayo yámakni, umuhnawakinpiy ahpiy'o, Jesus Christ Hikwsiat inumi unañwtapq'ö.

20 Pi nu yan tunatyawkañw hinma, nu qa haqam Christ ep hamanhtiniqeyu. Nu put eñem qananahtsopkañw yuaataniqey añ suhtaq'ewniqey nãwakna, piw yūmosa put pas hihtataniqeyu, sen nu nãt qátee, sen nu mōkee.

21 Pi nu qátunik Christ eñem qátuni; nikañw nu mokq, pam inuñem pas pavan nukñwani.

22 Noqw öviy kurs nu hihsavo qate', nu pas pãpu Christ eñem tumalay'tani. Nikañw nu hihta namorstaniqey qa navoti'ta.

23 Nu lõk wuwni'ta. Nu as yañqw ahpiyner Christ ámunniqey nãwakna; pam inuñem pas pavan nukñwa.

24 Nikañw pay nu as hãk yepnen, hihta añ umumi unañwtavi'maniqw, pam pantaqa umuñem lomahintani.

25 Nihqe öviy nu God aw tuptsiwni'taqe, nu hãk qe'nen sohsokmuy umumum hinnumni, umuy öqawhtotaniqat öviy'o; piw uma umuhtuptionsiy ep pas pãpu hahlayyaniqata.

26 Noqw nu kurs nãt qa mōke' umumum ahoy pituqw, uma put ep Christ aw hahlayhtotini.

27 Noqw Christ añqw lomatuwit aw tuptsiwni'yuñqam hin hinwisqat pan uma hinwisni. Uma sun tunatyawkahkañw, sun wuwni'kahkañw lomatuwit ep tuptionsit eñem rohomhtiwisni. Noqw pep pu' sen nu umumumnikañw umuhlomaqatsiy tuway'tani, pu qa umumumnikañw umuy hin hinwisqat soon qa navotni.

28 Uma umuhtuwqamuy qa mamqasyani. Pay pam pantaqa pas suyan pumuy hihta qalomáhintaqat aqw ökiwiwtaqat

tuawi'ta, pu uma God ahpiy ayo nõñakiwtaqata.

²⁹ Pi uma hapi Christ aw tũtuptionsaniqey qa put-sa aw wãñwayniwyat, piw put enem hihta añ kãnavotyaniqey aw wãñwayniwya.

³⁰ Pi itam sohsoyam lomatuawit enem sun rohomhtiwisa. Uma navoti'yuñqw nu pay put ep hĩhihta añ kãnavota, pu nãto nu kãnavoti'mani.

2

Christ's Humility and Greatness

¹ Ya uma Christ ahpiy hakiy õqalayaniqey tuwi'vaya? Ya uma inumi unañway'yuñwa? Ya uma inũn Qahovãriwtaqat Hikwsit makiwya? Ya uma nun'okwatu? piw tũvãsyã?

² Kurs uma panyuñwe', nuy pas hinhaqam hahlayhtap-naye', sun wuwni'yuñwni, nãnami unañway'yuñwni, sun tunatyawyuñwni.

³ Uma nanaqastunatyat, pu kwivi'nañwat qe'yani. Uma okiw'unañway'yuñwni. Hak ayam suhka hakiy epnihqe pavan ñas'ewnihqat pan aw wũwantamantani.

⁴ Qa hak nẽnem-sa hihta tunatyawtani; pay hak ayo' sukwe enem piw hihta tunatyawtamantani.

⁵ Uma Christ Jesus an okiw'unañway'yuñwni.

⁶ Ura pam as pas God ankañw, put amum pas suntaqey qa kahkawnat,

⁷ Qa nãhihtataqe, tũwikit an yukilti, pu sinot an tokoy'va.

⁸ Pu sinot an tokoy'vage, piw nãt nãqahihtata; nihqe pas hisat mokniqey aqw pahsavo Nay tunatyayat añ qa rohomma, nãmahin as nahoyehtsit ep mokniqeyu.

⁹ Paniqw hapi õviy God put pas pavan õmiq tsoka; nihqe put pas mohpeq tavi sohsoymuy sinmuy amuhpee.

¹⁰ Noqw õviy sinom sohsoyam Jesus aw naokiwlalwani, õveqatsit ep yesqamu, pu tũwaqatsit epyaqamu, pu maskiveyaqamu.

¹¹ Nihqe sohsoyam pam Tutuyqawhqatnihqat tõnay akw pañqawani, put Nayat God pas hihtatotani.

Shining as Lights in the World

¹² Noqw õviy'o, aw iunañwamu, uma yũmosa ilavayiy añ hinwisqamu, nu umuy it u'nãnani, qa umumumnikañwo: Uma qaanhtiput añqw nõñakqamuy amũn lomatumalay'yuñwe', pas antsa ayo nõñakqey nuhtumi mahtaknayani, tunatyawkahkañw, God pas kaptsi'kahkañwo.

¹³ Pi God pas nãp umuh'unañwpeq tumalay'ta. Pam hapi umuy put tunatyayat añ hinwisniqat pan umuy unañwtoynat, umuy pan hinwisniqat aw õqalmaqa.

¹⁴ Uma qa kolilitikahkañw, qa nãnwuy'kahkañw yesni.

15 Uma qa hihta ep tukopniwye', qa atsáy'kahkañw God tímatnikañw suan hinwisni. Nen uma yep nukpansinmuy qaunáñwtalyesqamuy amunawit soñawnen talni'yuñwni.

16 Uma lavayit hakiy taytoynañwuqat sinmuy āawnayani. Noqw ason Christ pituqwu nu hahlayhtini, kurs nu qa paysoq tumaltaqey navotee.

17 Uma pi umuhqapevewniy God aw noaya. Noqw kurs nu iqatsiy akw put aw antsanniqat God pan nāwaknaqw nu put ep tsúyake', umumum hahlayhtini.

18 Noqw paniqw ōviy uma piw inumum hahlayhtotini.

Timothy and Epaphroditus

19 Pay nu Tutuyqawhqat Jesus aw yankañw, soon pas hisat umumiq Timotheus távini, nen nu umuy hin hinyuñqat navote', suyan unañwtini.

20 Pi inumumyaqamuy amuñaqw qa haqawa put an umumi pas antsa tunatyawma.

21 Pi sohsoyam pas nennem-sa hihta tunatyawyuñwa, nit Jesus Christ tumalayay qa aw tunatyawyuñwa.

22 Noqw pay uma Timothy hin tumaltaqat navoti'yuñwa. Ura pam inumum lomatuawit yuaatinuma. Hakiy tiat nay amum hin tumaltaqat pan hapi pam inumum itumalay añ nuy paañwanta.

23 Noqw ōviy ason inuñem hin yukiltiniqat nu navote' pep pu' nu umumiq put hōnani.

24 Nikañw nu Tutuyqawhqat qapēvewnaqe, pas soon pas hísat umumiq pohtani.

25 Nu umumiq itupkoy Epaphroditus hōnaniqw pay pam nuyniqw súanta. Ura uma inumiq put ayatotaqw, nuy hihta hakni'taqw, pam inumi put ep unañwtavi. Itam nāma tumaltage, lomatuawit eñem nāma rohomma.

26 Noqw pay pam umumi yórikniqey pas nāwakna, yaw uma put tütuyhtiqat nanaptaqw put ep pam pas qahahlayhti, navotqee.

27 Pay pas antsa pam tütuyhtiqe pēp mōki. Noqw God put ōkwatuwhqe, put qalapsina. Yan pam nuy piw ōkwatuwa, pi as pam mokq, nu nānañumo kānanvotpit akw māñuy'ni.

28 Noqw ōviy nu umumiq put hōnaniqey pas kwañwtoyna, uma put aw yórikye', hahlayhtotiniqat ōviy'o. Nen nu umuy hahlayyaqat navote', qa umuy akw soon unañway'tani.

29 Taay. Noqw ōviy uma Tutuyqawhqat añ hahlaykahkañw, put pās taviyani, piw pan hinyuñqamuy kaptsi'yuñwni.

30 Taq pam Christ tumalayay eñem pēp mōki, qatsiy qa kahkawnaqee. Pam umuhqeni ep inumi unañwtavi, ispi uma yāvahaq yesqe, kurs hin inumi unañwtapyaniq'ō.

3

The True Righteousness

¹ Taay, itupkomu, uma Tutuyqawhqat ep hahlayyani. Pay nu nāt piw umumiq put pēnaniqw pam nuyniqw qa maqson-hinkañw, umuñem lomahintani.

² Hakim qalolmat hintsatskaqam umuy poñotkit akw tuvoylatotiniqat umumi ö'qalya. Puma popkotuy amunyañwa. Uma pumuy ep nāmi tunaltotini.

³ Pi itam Hikwsit añ God aw nāwakinwisqe, Christ ep hahlayyakahkañw, nāp itahhintsakpiy akw ayo nõñakniqey qa aw yanyuñwa. Noqw Godniqw itam hapi pas antsa poñotkit akw tuvoylaiwyuñwa.

⁴ Pay ka as nu tatam piw nāp ihintsakpiy aw yantanikañwo. Sen hak haqam hintsakpiy aw yantaniqey antaniqw, tis soon qa nu' pas'i.

⁵ Nanalsikis talqat ep nu poñotkit akw tuvoylatiwa; nu Israel ahpiy aniwhti, Benjamin ahpiyviynikañwo. Nu Hebrew-sinonikañw tihtiwhqe, Hebrew-sinmuy tuwiyamuy tuwi'va. Ura nu Pharisee-sinmuy amumum tōnaltiqe, Moses tutavoyat añ ahsupoq nu añ hinma.

⁶ Pu nu pas qa nātusitaye God aw tōnawtaqamuy okiwsahsana. Tutavotniqw nu pas suan hinma.

⁷ Ura as nu it yantaqat ep pas himuiwtañwu; nikañw nu Christ tuwi'vaqe put sohsok qahihtata.

⁸ Owi, pay nu pas suyan sohsok ayo yuku, pi nu pay Itahtutuyqawhqay Jesus Christ tuwi'ta; noqw pam pantaqa sohsok epnihqe pas pavan nukñwa. Nu Jesus öviy sohsok hihta tatamhtat, put pay mömtsikvut pan nu aw wūwanta, okiw as nu Christ tuyqawvaniqe öviy'o.

⁹ Nu put tuyqawve', put aw yankañw nātuwiwni, nāp ihintsakpiy-nikañw pu tutavot añ suan hinmaqey qa aw yankañwo, it navoti'taqee: Hak Christ aw tuptsiwhq, pam súantaqat God pañqawñwu.

¹⁰ Pas pay nu okiw put pās tuwi'vaniqey nāwakna, piw pam hin ahoy tātayhqat pan God öqalayay aw pohtaniqeyu. Nu put amum hihta añ kānavotkañw, put an mokniqey nāwakna.

¹¹ Kurs hin pasiwtaniqw nu so'pumuy amuñaqw ahoy tātayni.

Running Toward the Goal

¹² Nu it yantaqat tuyqawvaqey pay qa pan nāmi wūwanta; nu pās pasiwtaqey qa pan nāmi tayta. Nikañw pay nu put tuyqawvaniqey ö'qala, Christ Jesus nuy tuyqawvaqw öviy'o.

13 Itupkomu, nu hapi pay put tuyqawvaqey qa pan nāmi wūwanta; nīkañw it hapi nu sūkw hinma; Nu pay hihta añ kuyvaqey ayo yúkuhqe, nāt hihta inupyevenihqat aqw ö'qala,

14 Pi nu nanamunwaqamuy amún so'ñwamiq ö'qala. Nihqe nuy añ kuyvaqw, God pas nāp hihta nuy ahsataqat inumi nóani; pi pam inumi put nóaniqe öviy Christ Jesus añ nuy wáñwayi.

15 Noqw öviy itam hihsa'nihqam añ tukwsiwyuñqam pan wuwni'yuiñwani; pu ason kurs uma hihta ep piw hinwat wūwayaniqw, pay ason God soon put piw umumi qa mahtaknani.

16 Noqw pay pi itam haqami pahsavo ökiwte', pay pan hinwisni; pay itam sun tunatyawwisni.

17 Itupkomu, uma sohsoyam inumi nanawinyani; pi umuy hin yesniqat nu umumi mahtakna. Nen añ hakimuy pan hinwisqamuy amumi taywisni.

18 Taq pay nu ura qa sūs umumi pañqawhqe, nāt piw nu okiw pakkañw umumi pañqawni: Pas kaysiwhqam Christ nahoylehtsiyat aw qa suhtaq'ewyaqam añqe' hinnumya.

19 Puma hovalniwyaniqey aqw ökiwisa. Pumuy tuñlayiam pumuy amumi tutuyqawí. Puma hihta haman'ewakwnihqat ep himuiwyuñwa; yep qatsit-sa ep hihta tunatyawyuñwa.

20 Noqw itam hapi öveqatsit aw sinoiwta. Noqw ason Itahtu-tuyqawhqa Jesus Christ itamuy ayo óyaniqa pañqwniqat itam nuhtayyuñwa.

21 Pam ason itahtokoy hin'ewakw alöñtani, nen öqalay akw nāp tokoy pas pavan lolmat an put yukunani. Pi pam sohsoq hihta aw tuyqawvaniqey öqalay'ta.

4

Instructions

1 Pas aw iunañwam itupkomu, nu umumi yórikniqey pas nāwakna; pas nu umuy pihni'ta; pi umutsviy nu pas kaptsiwa. Noqw öviy aw iunañwamu, uma Tutuyqawhقات ep hūrs hoñni.

2 Nu Euodias ayatani, pu Syntychet pīwu, uma Tutuyqawhقات ep sun wuwni'tani.

3 Pu piw nu ūmi pañqawni, pas suyan itumalsuñwa: Um imuy wuhtituy amumi unañwtavi'tani, Clement énañ'a, pu pētuy itumalsuñwamuy amumii; taq puma inumum lomatuwawit ep a'nö tumaltota. Pumuy tuñwniam qatsítutuvenit ep pēniwyuñwa.

4 Uma yūmosa Tutuyqawhقات ep hahlayhtiwisni; noqw nu piw nāt pañqawni: Uma hahlayyani.

⁵ Uma sohsokmuy sinmuy amuhsonve pās unañwat yesni. Tutuyqawhqa soon pas hisat pítuni.

⁶ Uma qa hihta añ nānap hin wūwantotat, God aw nāwakinwisni. Uma hihta nānawakne' put òviy God aw tūviñtotani, tsúyakiwkahkañwo.

⁷ Noqw God umuh'unañway, pu umuhwuwniy uyiwaltoy-nani, umuy Christ Jesus aw yanyuñq'ò. Kurs hak put pantaqat mātsi'tani.

⁸ Taay itupkomu, uma lomawuwni'yuiñwni. Uma hihta pas antsanihqat wūwayamantani, piw hihta kaptsitiwhqata, pu hihta súantaqata. Uma hihta kwañw'ewakwnihqat wūwantotani, pu hihta lomahintaqata, pu añ lomalavayhtiwhqata. Uma hihta pasiwyuñqat, pu tayawintiwhqat wūwayamantani.

⁹ Uma hintsakpit, pu lavayit añ inún hinwisni. Nu umuy hin tutuqaynaqw, piw umumi hin tutaptaqw, pan uma hinwisni; noqw God hakiy kwakwhat unañwtoynañwuqa umumum hinmani.

Thanks for the Gift

¹⁰ Noqw pas nu Tutuyqawhqat aw hahlayhti, uma yepahaq piw nuy hihta akw paañwayaqw òviy'o. Pay as pi uma pan tunatyawkahkañw, hin panhtotiniqey as qa tuway'yuiñwa.

¹¹ Ka nu hihta hakni'taqey kítaqat qa panwat hapi. Pi nu nāp hin qatukañw pay pāpu nakwhani'tamantaniqey tuwi'va.

¹² Pay nu hin hihta rūrumnaniqey natuwta, pu hin hihta qarūrumnaniqeyu; nu sohsok hihta añ òyiwaniqey, pu tsònmokiwtaniqey tuwi'va, hihta qarūrumnaniqeyu, pu hihta ñastatiniqeyu.

¹³ Pay nu sohsok hihta añ kuyvani, Christ òqalayay akw'a.

¹⁴ Noqw pay pi uma súanhtotiqe, nuy okiwhintaqaw inumi unañwtapya.

¹⁵ Noqw uma Philippi ep sinom navoti'yuiñqw, ura nu lo-matuawit nāt pu' Macedoniat ep yuaataqe, nu pañqw ah-piyñiqw, pay úma-sa itumalay añ inumi unañwtapya. Ura uma umuhhimuy añqw hihta God aw noayaqw, pu nu put añqw put makiwa. Qa haqam God aw tōnawtaqam inumi hihta kuwahtoti, pay pas úma-saa.

¹⁶ Oviy ura nu Thessalonicat épeqniqw, uma sūs, pu añk inumi hihta o'ya, nuy hihta haqtaq'ò.

¹⁷ Ka nu kuwahtiput tuñlay'taqat uma qa pan wūwayamantani. Pi uma God añqw put ep hihta makiwyaniqat nu umuñem tuñlay'ta.

¹⁸ Pay nu sohsok òmahta, nihqe qa hihta haqni'ta: Nu pay uyiwalti, uma hihta Epaphroditas añ inumi o'yaqat òmahtaqee. Umuhkuwahtipu hihta kwañwáhovaqtuqat God aw noiwhqat anta. Noqw pam put ep tayawintiwa.

¹⁹ Noq̄w pay ason Ina God sohsok hihta umuhhaq̄niy añ aw antsani'mani, pas nāp himuy qaöwihintaq̄at akw'a, Christ Jesus añ'a.

²⁰ Noq̄w nam God Itana yūmosa aq̄whaq̄ami kaptsitiwaa. Nam antaa.

Final Greetings

²¹ Uma inuñem Christ Jesus sinomuyatuy sohsokmuy öqalayani. Ima tuptsiwni'yunq̄am inumumyaq̄am umuy öqalaya.

²² Sohsoyam God sinomat umuy öqalaya, tis öviy Caesar ep k̄ivitu.

²³ Nam Itahtutuyq̄awhq̄ay Jesus Christ núokwaat sohsokmuy umumi pitsíwtaa. Nam antaa.

Paul COLOSSET ep Tuptsiwni'yuñqamuy amumi Pēniata

¹ Nu' Paul, God tunatyayat ahpiy Jesus Christ lavay'ayaat it penta.

² Nu' itahtupkoy Timotheus amum ayam Colosset ep God sinomuyatuy, Christ aw tuptsiwni'yuñqamuy öqalanta. Nam núokwa, pu kwakwha unañwa God Itanay añqw umumi pitsíwiwtaa, pu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ añq'ö.

Prayer of Thanksgiving

³ Itam God Itahtutuyqawhqay Jesus Christ Nayat aw sutsep umuhpe hahlayhtima, yūmosa umuñem nāwakinkañwo.

⁴ Kwakwhat pi uma lomayuaatiwya. Yaw uma Christ Jesus qapēwewnayaqe sohsokmuy God sinomuyatuy amumi unañway'yuñwa,

⁵ Itahnöyiy öveqatsit ep itamuñem waraniwtaqat aw-sa taywiskahkañwo, lomatuawit pas antsanihqat ahpiy put hímunihqat tuwi'vayaqee.

⁶ I' lomatuawi suyhtsepñwat öqawi'makañw ahsupoq tūwaqatsit añ kúrukiwmakañw sopkawtaqamuy sinmuy amuhpa' a'nö hihta tumalay'ma. Noqw ura Epaphras mohti umumi lomatuawit, pu God núokwayat yuaataqw, uma put pas antsanihqat tuptsiwyaqe put kwususya. Noqw pahpiy haqahpiy pam lavayi umuhpa' enañ tumalay'ta.

⁷ Epaphras umuy lomatuawit āawnaqat ura nu pañqawu. Pam hapi aw itah'unañwa itahtumalsuñwa, Christ eñem umuhpa' tumalay'kañw qaatsá'makañwo.

⁸ Noqw pam hapi itamuy umuy āawna, yaw uma Qahováriwtaqat Hikwsit añ nuhtumi unañway'yuñwniqata.

⁹ Paniqw öviy itam hisat put nanaptaqe pahpiy qa qé'iwmakañw umuñem nāwakinma. Okiw as Qahováriwtaqa Hikwsi navotit, pu suyan unañwtalwuwnit umumi noe', God tunatyayat umuy māmatsnani.

¹⁰ Okiw as uma Tutuyqawhqat sinomatnihqey pan suan hinwise' añ ahsupoq umuhhintsakpiy akw put unañwveyani. Okiw as uma lomahintsakpit añ qaöwíhinyuñwe' suyhtsepñwat God tuwi'yuñqey pas pavan añ öqawi'wisni.

¹¹ Okiw as uma God a'nö öqalayay akw öqawhtote', hihta kānanvotpit aw öke' nakwhani'kahkañw, hahlaykahkañw put añ kuyyuñwni,

12 Itanay aw hahlayhtiwiskahkañwo, it navoti'yuñwee: Itam put sinomuyatuy amumum moñwtunatyayat tālanihqat aw yuñniqat Itana pan itamuñem yuki'ta.

13 Pi pam yep qatsit qatālat aw moñw'iwtaqat öqalayay añqw itamuy ayo öyahqe, pas aw unañway Tiy moñwtunatyayat aw itamuy nahlakna.

14 Ura pam Tiy mokiwyuyat akw itahqaanhtipuy ayo yúkuhqe itamuy qenivo oya.

The Person and Work of Christ

15 God Tiat hapi Nay qamātaqpuvenihqat amum súnanta, put tímuyatuy amuñaqw mohti'maqanihqee, pu piw mohpeqni-hqee.

16 Pi put ahpiy God sohsok hihta yuku, öveqatsit ep'e, piw tūwaqatsit ep'e, mātaqyaqamuy, pu qamātaqyaqamuy, sen moñwyesqamuy, sen añ öqalay'yuñqamuy, sen añ mohpeqyaqamuy, sen pávanyaqamuy. Sohsoy himu put ahpiy yukiltoti, pu put énem'i.

17 Pam hapi sohsok hihta amupyevee; noqw put öqalayay ahpiy sohsoy himu hürs hōñi.

18 Put aw tōnawtaqam put tokoyat anyuñqw, pam qötöamu; öviy pi pam hapi pumuy pūhuta, mokiwyuy añqw mohti ahoy tātayhqee. Pam hapi sohsok hihta ep mohpeq'a.

19 Pi God hin pasiwtaqw pan piw Tiat añ ahsupoq put an pasiwta. Pi pam pantaqa Náyat-niqw lomahinta.

20 Pi God Tiy ahpiy sohsok hihta yukiltiqat nāptiniqey tunatyawta, hihta tūwaqatsit epnihqata, pu öveqatsit epnihqata. Noqw öviy Tiat nahoylehtsit ep mokq, God itamumi pōhi.

21 Ura as uma hisat qalomáuwunni'yuñqe, qalomáhinwiskahkañw, God añqw haqtotiqe put tuwqamatu.

22 Noqw God Tiat tokoy'vage, mokq God umumi pōhi. Nihqe put akw uma qa hihta akw hinkahkañw, qahováriwkahkañw, qa hihta ep tukopniwyuñqw, God umuy nāmi ökinani.

23 Kurs uma qapēvewnit añ yūmosa hinwist, hürs'iwkahkañw, qa nañ'ekni'wise', lomatuawit ahpiy nõyit uma nanaptaqey aw taywiskahkañw qa añqw lasye', uma qa hihta akw hinkahkañw put atpip hoñni. Pam lomatuawi sinmuy sohsovik yesqamuy amumi yuaatiwa. Noqw nu' Paul hapi put ep lavayhtaviwa.

Paul's Ministry to the Church

24 Noqw nu hapi umuñem hīhihta añ kānanvotqey añ hahlayhtima. Pi Christ nāt put aw tōnawtaqamuy, put tokoyat anyuñqamuy, amuñem kānanvota. Noqw nu itokoy ep put amum kānanvotniqey ep hahlayi.

25 Pi God put aw tōnawtaqamuy amumi nuy ayataq̄w, nu pumuy tūwikiamu. Nu umumi put lavayiyat aṅ ahsupoq navotnaniqat aw pam nuy tavi.

26 It hapi nu pañqawu: Ura God yūpahaqaq̄w nānañk qatsíniwmaqat, pu nānañk qatsívaptsi'wisqamuy amumi it navotit tupka; nīkañw yepehaq pu' pam sinomuy amumi put mātakna.

27 Pi God sopkawtaqamuy sinmuy amuñem hihta tunatyawta. Nīkañw pam tunatyay pas pavan qaōwíhintaqat as hisat tupkat, yepehaq sinomuy amumi put mātaktaniqey nāwakna, it'a: Christ umuh'unañwpeq qatuq̄w, uma put amum kaptsi'yuñwni.

28 Put hapi itam tūawinta, sohsokmuy u'nantoyna; put hin navoti'tagey aṅ ahsupoq put tutuqayna. Pas as itam Christ Jesus ep sohsokmuy pās pasiwyuñqamuy God atpipo ökinaniqey nāwakna.

29 Put öviy nu a'nö tumalay'makañw maqsonlawu. Noq̄w God öqalaat inumum hinmakañw, inuhpiy a'nö tumalay'ta.

2

1 Nu umuy it navotnaniqey nāwakna, itupkomu. Pas nu amuñem inawakinpiy aṅ qa nātusi'ta, pu Laodicea-kitsókit ep tuptsiwni'yuñqamuy amuñem'i, pu hāhaq̄e' aṅ tuptsiwni'yuñqamuy nuy qa tuwi'yuñqamuy sohsokmuy amuñem'i.

2 Okiw as uma wuhko unañwtote' nami'nañwat akw sun unañway'yuñwni. Pan hapi uma Itanay God aṅq̄w navotit as tupkiwtañwuqat tuwi'vaye' pās mātsi'yuñwni. Pam navoti Christ aṅ tupkiwta.

3 Pi pam hapi God aṅq̄w suyan unañwtalwuwnit, piw navotit qaōwíhintaqat aṅ ahsupoq tuwi'ta.

4 Nu añwu pay umuy it āawna; taq ka hak kwañwálvayit akw umuy ūnatoynani.

5 Pay nu qa umumum yankañw, yūmosa umuy wūwanta. Kwakwhat pi uma Christ pas antsa tuptsiwni'yuñwt, sunkahkañw, qa nānaphin hinwisa.

Fulness of Life in Christ

6 Uma Itahtutuyqawh̄qay Jesus Christ aw tuptsiwya. Nihq̄e öviy uma put aw yankahkañw yesni.

7 Uma hin tutuqayyaqey pan qapēvewnit akw Christ hūrs ñuy'kahkañw, öqawhtote', hūrs hoñni, sohsok hihta aṅ kwakwhatiwiskahkañwo.

8 Uma tunatyaltotini; taq nāphisat pi hak wuwantuwiy, pu an'ewakw unatwiy akw umumi tuyqawvani. Pan hinyuñqam pi pay yep qatsit tunatyayat ahpiy sinmuy tutavoyamuy-sa yuaatota, puma pi Christ navotiyat qa tuwi'yuñqee.

9 Pi God hímunihqat Christ añ ahsupoq pan hinta, nāmahin pi pam sínoniwhti.

10 Noqw put añ uma pās pasiwyuñwa. Pam hapi añ mohpegyaqamuy, pu añ moñwí'iwyuñqamuy amuñaqw mohpeq'a.

11 Noqw put amum uma soñawnen poñotkit akw tuvoylatiwya, qa umuhtokoy epyat, umuh'unañway ep'e, Christ tuvoylatat akw tuvoylatotiqee, pam umuhqaanhqatsiy ayo yúkukq'ö.

12 Noqw uma kūyit akw tuvoylatotiqe, soñawnen Christ amum āmiwyat, ahoy tātayya, uma God öqalay akw mokiwyu añqw put ahoy tātaynaqat aw tuptsiwyaqe öviy'o.

13 Ura as uma hisat God qa aw tuqayvahsi'yuñqe qalomáqatsit aw nānoi'yuñqe, soñawnen so'pumu. Noqw pay God Christ enañ umuy yesvana, umuhqaanhtipuy ayo yúkut'a.

14 Itam pi as God tutavoyat qa kaptsi'totaqe soñawnen hihta put aw pöiwyuñwa. Noqw pay pam sohsok itahpöiy súlawhta, Christ itamuñem nahoylehtsit ep mokq'ö.

15 Pu pan hapi pam añ mohpegyaqamuy, pu qamātaqpuyeyaqamuy öqalat pasiwyuñqamuy kíqötaqe, pumuy añwutaqe nuhtumi poñahta.

16 Paniqw hapi öviy qa hak Jew-sinmuy tutavoyamuy ep umumiq hiñqawlawni-uma hihta nōnovaqat ep'e, sen hihta hihikwyaqat ep'e, pu sen hihta añ nōviwhqat ep'e, pu sen müyawuy qātsiptuqat ep nōviwhqat ep'e, pu sen nasuñwintalönnit ep'e.

17 Taq pam pantaqa pay kihsit an hakiy nātoniqat sinmuy amumi tuawi'ta, Christ Jesus hapi.

18 Uma tunatyaltotini; taq ka hak umuy ūnatoynaqw, uma umuh'ahsatiy kwayhyani. Taq nāt haqawat paysoq nātsotskanaye', hihta tuawyorikyayey pañqaqwani; nen umuy nāqahihatatote', öñaqw hoñvia'yamuy amumi nāwakintotaniqat umumi pañqaqwani. Nikañw puma pay nāp wuwniy-sa ahpiy yuaatotani.

19 Puma pi Christ qa aw tōnalti. Pi pam hapi sinomuy qötöyamuy antaqw, puma soñawnen put aw wiwyuñwa, tathut akw namiwiwyuñqee. Nihqe Christ añqw puma öqalat makiwya; nihqe put aw tōnaltiqe God tunatyayat añ wūhak'iwvisa.

Dying and Living with Christ

20 Uma Christ amum so'qe yep qatsit tunatyayat añqw mātaviwya. Noqw ya uma hinoqw nāt yep qatsit ep sinmuy amún hinwisa?

21 Ya uma hinoqw sinmuy lavayiyamuy aw tunatyawyuñwa? It'a: Uma it qa aw tōñokyamantani, uma

añqw qa yukuyamantani, uma qa aw hintsatskani, yan lavayita?

²² Ii' pay sinmuy amuhpiy tutaptiwa. Noqw pay sohsoy nōsiwhqa itamuñem yukilti, itam put soswaniqat òviy'o.

²³ Pay pas antsa pan lavayi sinmuyniqw nāp wuwniewakw hinta. Pi hak panme' nawus pās unañway hinme', nāqahihtate', tokoy tatamhtani. Nikañw pam pay kurs hin put akw tuñlayiy nāp tuyqawi'tani.

3

¹ Kurs uma pas antsa Christ amum tātayye', hihta òveqatsit ep hinyuñqat tunatyawwisni. Pi pep hapi Christ God putvaqe qatu.

² Uma hihta òveyaqat tunatyawyuñwni, qa tūwaqatsit epyaqata.

³ Pi uma soñawnen Christ amum so'qe, put amum God añqw qatsit makiwya. Noqw qa aw tuptsiwni'yuñqam kurs hin put qatsit māmatsyani.

⁴ Noqw òviy ason Christ itah'unañwpeq qátuhqa mātaktiqw, pep pu' uma piw put amum mātaktote', put amum kaptsiwiyuñwni.

The Old Life and the New

⁵ Noqw òviy uma yep qatsit añqw tuñlayit ayo yukuyani. Uma tokot sokoplalwaniqey qe'yani, pu itséheet qátsita, pu nuvòqatsita, pu qalomátuñlayita. Uma yep qatsit ep hinyuñqat qa kwanwáy'tutuswani. Taq hak panme' soñawnen nāp yuki-whput aw nāwakintimañwu.

⁶ Pi put pantaqat atsviy God itsívuat put aw qa tuqayvasto-taqamuy amumi pitsíwta.

⁷ Pay ura uma as hisat pan yēse, uma nāt umuhtunatyay añ hinwisqee.

⁸ Nikañw uma pu' hapi umuhhisathintsakpiy ayo yukuyani. Uma suy'tsiptotiniqey qe'yani. Uma qa hihta ep nākay'yuñwmantani; uma qa nukpan'unañway'yuñwni; nānami qalomálvayhtotiniqey qe'yani; pu tuyoy'ewakw lavayita.

⁹ Pu uma nānami hihta qa a'tsalalwani; pi uma umuh-hisatqatsiy, hintsakpiyat enañ añqw ayo lasyaqee.

¹⁰ Pu' hapi uma pūhut qatsit añ hinwiskahkañw, umuy yúkuhqat suyhtsepñwat pas pavan tuwi'wiskahkañw, pam hin hintaqw, uma pan alöntiwisni.

¹¹ Pi put sinomuyatuy amuñaqw hak hímuniqw pay pam qa hímuu-sen hak Greek-sino, sen Scythian-sino, sen Jew-sino, sen qa-Jew-sino; sen hak poñotkit akw tuvoylaiwta, sen qa pan tuvoylaiwta, sen tūwiki, sen pay qa tūwiki. Hak Christ aw

tuptsiwni'taniqw pam hapi pas hímuu. Pi Christ sohsokmuy put aw tuptsiwni'yuñqamuy unañwayamuy ep qatu.

12 Noqw òviy'ò, uma God sinomat namorstiwyuñqamu, pas aw unañwamatu, uma yan hinwisni: Uma núokwat wuwni'yuñwni; nāvāsiani, okiw'unañway'kahkañw qa kwivi-unañway'yuñwni; hakiy aw wuhko maqaptsi'yuñwni.

13 Uma nēnehpewi hihta añ kuyyuñwni; pu namivöhikiwyuñwni, sen haqawa hihta ep hakiy ehpewi hinhtiniq'ò. Christ hin umumi pöhikqat uma pan hinwisni.

14 It yantaqat ep uma pas pavan tis nānami unañway'yuñwni. Pi lomahintsakpi nami'nañwat akw namiwiwyuñwa.

15 Nam God añqw kwakwha unañwa umuh'unañwpeq tuyqawvani; pi uma kwakwhat qatsit aw wánwayniwya. Uma sumiyankahkañw Christ tokoyat anyuñwe' qa hihta akw nānami hinyuñwniqey òviy'ò. Pu uma tsúyakiwyuñwni.

16 Uma Christ lavayiyat umuh'unañwpeq panaye', pas pavan unañwtalwuwni'vayani. Uma nātutuqaynayakahkañw, nāòkwhantotani. Uma God lavayiyat nānami yuaatotani, pu tātawit God tawsomi'taqata, pu unañwvahsit tātawita. Uma hahlaykahkañw Tutuyqawhqat tayawintiwisni.

17 Uma Itahtutuyqawhqay Jesus aw yankahkañw, ah-supuq umuhqatsiy añ hinwisni, sen uma yuaatotaniqeyu, sen tumalay'yuñwniqeyu. Uma sohsok hihta put eñem hintsatskamantani. Uma put aw yankahkañw, yūmosa Itanay God aw kwakwhatiwisni.

Personal Relations in the New Life

18 Uma momoyamu, uma umuhpuwsuñwmuy amumi tūqaykahkañw yesni; pi pan hapi Tutuyqawhqat umuñem tunatyawta.

19 Pu uma tahtaqtu, uma umuhnömamuy amumi unañway'yuñwt, pumuy qa qöhqöylalwani.

20 Tsātsayomu, uma umunamuy, umuñumuy amumi sohsok hihta añ tūqayyuñwni. Uma panwise', Tutuyqawhqat unañwveyani.

21 Pu uma námatu, uma umuhtimuy qa itsívulalwani, taq amumi ka puhtsekmokyani.

22 Pu uma añ tūtuwiku, uma yep qatsit ep umuhmomñwituy amumi sohsok hihta añ tūqayyuñwni. Qa pas umuh-momñwituy umumi tayyuñqw, pahsat uma qa nātusi'kahkañw tumalay'yuñwni. Uma yūmosa pan tumalay'wisni. Uma qa atsáy'wiskahkanw, Tutuyqawhqat kaptsi'kahkañw, pan tumalay'yuñwni.

23 Pu uma hihta hintsatske' uma qa nātusi'kahkañw, tumalay'yuñwni, Tutuyqawhqat eñem tumalay'yuñqey pan tunatyawkahkañwo, qa sinmuy amuñemi.

²⁴ Pi uma it navoti'yuñwa: Uma Tutuyqawhqat Christ eñem tumalay'yuñwa. Noqw pam umuy hihta awini'taqey umumi sisvini.

²⁵ Noqw pay ason hihta qaantsakqa hapi put ep pay piw panwat aw ahoytiwmantani. Pi God qa sinonuiña.

4

¹ Noqw uma añ tūwiki'yuñqamu, uma umuhtutuwikmuy pās oyi'yuñwni, it navoti'yuñqee, Umuhtutuyqawhqqa òveqatsit ep qátuhqata.

Instructions

² Uma sohsoyam nāwakinwisqey qa pevewwist, yūmosa tunatyawwisni. Uma yūmosa God aw kwakwhatiwisni.

³ Okiw uma itamuñem tūviñtiwisni. Noqw itam haqam yuaaykuniqat God itamuñem hōtani; noqw itam Christ tunatyayat as tupkiwtañwuqat yuaaykuni; pi nu hapi put òviy sivilawu.

⁴ Noqw nu hin yuaayke' put pas mātaktaniqey panhtini.

⁵ Uma añ qa tuptsiwni'yuñqamuy amumi pās tunatyawkahkañw hinwisni. Uma qa paysoq hintsatske', hihta apiiwyuñwni.

⁶ Nam umuhlavayi sutsep lolmani. Uma qa nānaphin yuaatotani. Uma hakiy aw ahoy hin lavayhtotiniqey tuway'numyani.

Final Greetings

⁷ Pay ason Tychicus nuy hin hintaniqat umuy sohsok āawnani. Pam hapi pas aw iunañwa itupko, pas qaatsat unañwtavi'taqa, inumum Tutuyqawhqat eñem tumalay'ta.

⁸ Pam itamuy hin hintaniqat umuy navotnaniqat òviy nu put umumiq hōna, pu umuh'unañway òqawhtaniqat òviy'o.

⁹ Nu piw Onesimus pas qaatsat hinmaqat, pu pas aw itah'unañway itahtupkoy put enañ hōna. Pam piw Colosset añqw sino. Ason puma yepeq hin hiniwmaqat umuy sohsok āawnani.

¹⁰ I' Aristarchus inumum sivilawhqqa umuy òqalanta, pu Marcus, it Barnabas tiw'ayaata. Ura pay put hákiyniqw itam umuy āawna. Noqw òviy kurs put pituqw, uma pās taviyani.

¹¹ Pu i' Jesus, Justus piw yan tūñwantiwhqa, umuy òqalanta. Pay íma-sa God tumalayyat ep inumum tumalay'yuñwa, Jew-sinmuy tuptsiwni'yuñqamuy amuñaq'ò. Kwakwhat pi puma nuy a'nò unañwtoyni'yuñwa.

¹² Pu Epaphras, umuhkitsokiy añqwnihqa umuy òqalanta. Pam sutsep umuñem nāwakinpit añ qa nātusi'ta. Pam umuñem tūviñtima, pay okiw uma tukwsiwye', God tunatyayat pās aw antsanyaniqata. Uma panwise', hūrs hoñni.

13 Pi nu put aw navoti'taqw, pas pam umuñem qa nātusi'ta, pu imuy Laodicea-kitsókit epyaqamuy amuñemi, pu Hierapolis-kitsókit epyaqamuy amuñem pīwu.

14 Pu pas aw itah'unanwa natwi'taqa Luke-niqw, pu Demas puma umuy öqalanta.

15 Uma Laodiceat ep tuptsiwni'yuñqamuy öqalayani, pu Nymphas pīwu, pu put kīyat ep tsotsvalyaqamuyu.

16 Pu ason uma it tutuvenit añ túnwaye', pay Laodiceat ep Christ aw tōnawtaqamuy amumi put taviyaqw, puma tuwat put añ túnwayani. Noqw puma tuwat umumi sukw tutuvenit taviyaqw, uma putwat añ túnwayani.

17 Pu uma Archippus aw pañqaqwani: Um tunatyalte', Tutuyqawhqat enem hihta hintsakniqey aw táviwhqey qaatsáy'makanw aw antsanni.

18 Nu Paul hapi nāp imay akw it umuy öqalantaqey pēna. Uma nuy sivilawhqat qa suhtokyani. Nam núokwa umumi pitsíwtaa. Nam antaa.

Paul
THESSALONICAT
ep Tuptsiwni'yuñqamuy amumi mohti
Pēniata

1 Nu' Paul it penta. Nu Thessalonicat ep God Itanay aw-nikañw pu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ aw tōnawtaqamuy ōqalanta, Silvanus-nikañw pu Timotheus pumuy amumuma. Nam núokwa, pu kwakwha unañwa God Itanay añqw umumi pitsíwtani, pu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ añq'ō.

The Life and Faith of the Thessalonians

2 Itam sutsep sohsokmuy umuhpe God aw kwakwhatiwisa, itahnawakinpiy añ umuñem yūmosa tūvintiwiśkahkañwo.

3 Uma Itanay God qapēvewnayakahkañw, put aw unañway'yuñqe, put eñem tumalay'yuñqat itam sutsep God atpip put u'nantoyñaya, pu uma Itahtutuyqawhqay Jesus Christ aw yankahkañw qa nañ'eknayaqata.

4 Pi God umuy namorstaqat uma navoti'yuñwa, aw itah'unañwam itahtupkomu.

5 Ura itam umumi lomatuwawit yuaatotaqe, qa paysoq lavayhtoti. Oviy pi itam umumi Qahováriwtaqat Hikwsit ōqalayāt mahtaknayaqe umuy tuyqawvaya. Noqw itam umumuyaqe, umuy tunatyawkahkañw hin yesq, uma itamumi nanapta.

6 Noqw ura uma itamumi nanawintivaya, pu Itahtutuyqawhqay aw'i. Ura uma pas pavan kānanvotyakahkañw, lavayit kwusuya. Nikañw Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy uma pas hinhaqam hahlayhtoti.

7 Nihqe ōviy sohsoyam Macedoniat pu Achaiat ep tuptsiwni'yuñqam hin yesniqat uma pas nahpe amumi mah-takni'yuñwa.

8 Pi Tutuyqawhqat lavayiat umuñaqw pālōñawhti, qa Macedoniat ep-sa-nit, Achaiat ep'e. Pi yaw uma God qapēvewnayaqw, pam pantaqa sohsovik nanaptiwa. Noqw ya itam pas nāto piw hiñqawani?

9 Pi pay yaw uma itamuy hin pās ōoyyaqat sinom pas nāp yuaatota. Yaw uma añ hihta pay wutsit tatamhtotat, God pas antsanihqat, qátuhqat aw lasyat, put eñem tumaltivayaqw, pam pantaqa añ ahsupoq yuaatiwa.

10 Pep pu' uma Jesus, God Tiyat ōveqatsit aw nuhtayyuñwniqey yayhnaya. Put hapi God mokiwyu añqw ahoy tātaynaqw, pam itsívut nātoniqat añqw itamuy ayo oya.

2

Paul's Work in Thessalonica

¹ Itahtupkomu, uma navoti'yuñqw, ura itam umumiq ökihqe, qa paysoq tumaltota.

² Pi itam Philippi ep hihta añ kükuyvaqat uma pay navoti'yuñwa. Ura pep sinom itamuy haman'ewakw okiwsasna. Noqw itam God aw yankahkañw, put añqw lomatuawit qatuhtusyakahkañw umumi yuaaykuya. Noqw pep hapi piw hakim itamumi rohomhtoti.

³ Ura itam umumi lomatuawit yuaatotaqe, umumi qa atsátota. Itam suyan unañway'kahkañw, umuy qa ũnay'totoynaya.

⁴ God itah'unañway añ purimaqa itamumi lomanavoti'ta, itam qaatsáy'wiskahkañw tumalay'wisq'ö. Nihqe pam itamuy lomatuawit yuaatotaniqat aw itamuy oya. Noqw öviy itam put-sa unañwveyaniqe lavayit yuaatota, nikañw qa sinmuy unañwveyaniqee.

⁵ Pi uma navoti'yuñqw, itam qa hisat haqam hakiy paysoq tayawintota, piw hihta tuñlay'kahkañw nawip'ew hintsatska. God navoti'taqw itam súañqaqwa.

⁶ Pu itam tsokaniwyaniqey umumi qa tuñlay'yuñwa, sen haqawatuy piw amumii. Pay ka as itam Christ ayamatnihqey aw yankahkañw umumi hihta tüvintotanikahkañw, itam qa panhtoti.

⁷ Itam pās unañway'kahkañw umuhpa' hinnumya, tsākw aw tunatyawtaqat hin put pāsniñwuqat pan'i.

⁸ Pu itam umuy tunatyawyuñqe, pay God lavaiyat qa put-sa umumi mātatvet, pas nāp umumi nāo'ya, itam umuy pas kahkawnayaqe öviy'o.

⁹ Pi uma u'ni'yuñwa itahtupkomu, ura itam maqsonlalwa, kānanvotyā; pas pay itam qa haqawat umumi hihta aw tükwaiwyuñwniqe öviy mimhikqat, pu talönvaqat añ tumalay'kahkañw, God añqw lomatuawit umumi yuaatota.

¹⁰ Pi uma navoti'yuñwa, pu God piwu, ura itam umuy tuptsiwni'yuñqamuy amuhpa' pās unañway'kahkañw, suan hinnumya, pu qa hihta akw tukopanhinnumya.

¹¹ Uma pi navoti'yuñqw, ura itam umuy sohsokmuy u'nantoynaya, pu umuy ökwhantota, hakiy naat timuy pantsakñwuqat pan'i.

¹² Nihqe uma as God sinomatnihqey pan hinwisniqat itam umuy ayatiwisa. Pi uma put moñwtunatyayat aw yuñwt, put amum kaptsi'tiwyaniqat pan pam umuñem tunatyawta.

¹³ Noqw öviy itam God aw yūmosa hahlayhtiwiisa. Kwakwhat pi uma God lavaiyat itamuhpiy nanaptaqe, kwusuya. Pay pam sinot lavaiyatnihqat qa pan uma put kwusuyat,

pas pam God lavayiyatnihqat pan uma kwusuya. Pi pam pas antsa God lavayiata. Nihqe pam lavayi umuy añ tuptsiwni'yuñqamuy amuhpa' a'nō tumalta.

¹⁴ Pi úmaa, itahtupkomu, uma hakimuy Judeat ep Christ Jesus añ God aw tōnawtaqamuy amunhtoti. Pi uma nāp umuhsinmuy amuhpiy hihta añ kānanapta, puma ura Jew-sinmuy amuhpiy panhtotiqat pan'i.

¹⁵ Pi Jew-sinom Itahtutuyqawhqay Jesus nīnaya, pu pumuy amuñaqw God lavay'aymuyatuyu, pu itamuy okiwsasna; nihqe puma God qa unañwve hintsatska, piw sinmuy sohsokmuy amuhpewi hōñi.

¹⁶ Pi puma umuy qa-Jew-sinmuy ayo nōñakniqat qa nānawakna. Oviy pi itam umumi lomatuawit yuaatotaqw, itamuy mēwantota. Yan puma qalomáhintsatskaqey aw antsatsna. Is ohi! God itsívuat pumuy amumi pituto; noqw puma sūs hovalniwyani.

Paul's Desire to Visit Them Again

¹⁷ Itupkomu, nu hihsavo umuñaqw wīkiwa; nīkāñw nu umuy qa suhtoki; nihqe pas nu as okiw umumiqniqey tuwanta.

¹⁸ Panta. Pay as nu qa sūs umumiqniqey unañwti, nūu, Paul. Noqw pay Satan hihta akw nuy uhtañwu.

¹⁹ Ya nu hihta aw unañwvahsi'ta? Nu hihta ep himuiwta? Ya nu hihta pihni'ta? Nu umuhpiy hapi Jesus Christ atpip hahlayhtini, hisat pam pītuniq'ō.

²⁰ Pi nu umuy hapi pihni'ta. Uma hapi ihahlayhpimu.

3

¹ Noqw nu qa añ kuytaqe, ōviy pahsat pay hāk nāla Athens ep huruhtiniqey wūwa.

² Nihqe ōviy itahtupkoy Timotheus, God tumal'ayayat, Christ añqw lomatuawit ep itamum tumalay'taqat nu umumiq hōna, pam umuy hūrs hoñne', umuhqapevewniy añ umuy ōqalaniqat ōviy'o.

³ Pi uma qa haqawa it yan kānanvotpit ep unañwmokniqat itam umuñem nānawakna. Pay pi uma navoti'yuñqw, pay nuñwu itam pan makiway'yuñwa.

⁴ Pay ura itam umumumyaqe, suyan añ tuptsiwni'yuñqam kānanvotyaniqat itam umuy añwu pay āawnaya. Noqw uma nanapta aw antsaniwhq'ō.

⁵ Yaniqw ōviy pas nu qa sōwunit, Timotheus umumiq tavi, hinhaqam umuhqapevewniy hintaqat navotniqe ōviy'o, nāp hisat pi tūunatotoynaqa sen pay hinwat umuy ūnatoynaqw, itam haktonsa tumaltotaniqw ōviy'o.

⁶ Noqw Timotheus umuñaqw pituhqe, umuhqapevewniy, pu umuhnami'nañway lomatuawva, pu yaw uma sutsep

itamuy lomau'ni'yuñqe, as itamumi yórikyaniqey pas nānawaknaqata. Pay itam piw pan umumi yórikyaniqey nānawakna.

⁷ Noqw paniqw ōviy'o itahtupkomu, itam hīhihta añ okiwhinwisqey, pu sóon'iwyuñqey añ suyan unañwtoti, umuhqapevewniy ahpiy'o.

⁸ Pi pu' hapi pas itam suyan yēse, kurs uma Tutuyqawhqat ep hūrs hoñniniq'ō.

⁹ Itam God aw hinhaqam umuhpe hahlayhtiwisa, itam put aw nānawaknaqw, uma itamuy hinhaqam hahlayhtapnayaqat ōviy'o.

¹⁰ Itam mimhikqat, pu talōnwintiwhqat añ qanātusi'kahkañw, tūviñtiwisa, umumi yórikyaniqey ōviy'o; nen umuhqapevewniy ep himu qa pasiwtaqat aw antsatsnani.

¹¹ Noqw nam God Itanay, pu Itahtutuyqawhqa Jesus Christ itamuy umumiq pās tsamni.

¹² Itam umumi pas pavan unañway'yuñwa; nihqe uma pan nānami, pu sohsokmuy sinmuy amumi unañway'yuñwniqat itam nānawakna, piw Itahtutuyqawhqa umuy pan unañwtoynaniqat umuñem tūviñtiwisa.

¹³ Nam Itahtutuyqawhqa Jesus Christ umuñem pan yukuqw, uma Itana God atpip umuh'unañway qa hihta akw hintaqat, pu qahováriwtaqat pan hūrs hoñni, hisat Itahtutuyqawhqa sohsokmuy sinomuy tsamkañw pítuq'ō.

4

A Life that Pleases God

¹ Taay, itahtupkomu, umuy hin hinwise', God unañwveyaniqat itam pay umumi tutaptota. Nihqe ōviy itam Itahtutuyqawhqay Jesus aw yankahkañw, umumi pas pañqaqwani: Uma hin hinwisqey pan suyhtsepñwat aw hoytoynayani.

² Pi itam Tutuyqawhqat Jesus ahpiy umumi hin tutaptotaqat uma navoti'yuñwa.

³ Pi yan hapi God umuñem tunatyawta: Uma qahovársqatsit yesniqata, pu uma tokot sokoptotaniqey qe'yaniqata.

⁴ Pu uma nānap añ umuhtokoy aw tuyqawvaye', put qa hoyalayat, hihtay'yuñwni.

⁵ Uma qa nuvöiwyuñwni, añ qatuptsiwni'yuñqam God qa tuwi'yuñqam pan hinwisqat qa pan'i.

⁶ Noqw qa hak it ep pāvay, sen tupkoy ehpewi qaanhtini; taq Tutuyqawhqa pan hinwisqamuy sohsokmuy amumi nānaoyhtima. Pay ura itam mohtihaq umumi pañqaqwa; nihqe pan lavayhtoti.

7 Pi God itséhee'qatsit qa aw itamuy wánwayi, pi qahovársqatsit aw'i.

8 Paniqw hapi ōviy it tutavot qahihtataqa qa sinot tutavoyat qahihtata. Pi God itamuy Qahováriwtaqat Hikwsit máqahqa hapi pas nāp itamumi pan tutapta.

9 Pu uma pas nānatupkomnihqey pan nānami unañway'yuñniqat soon pas nu piw ōviy umuy āawnani. Pi pay uma nānami unañway'yuñqey God ahpiy tutuqayya.

10 Pu pay suyan pi uma Macedoniat ep tuptsiwni'yuñqamuy sohsokmuy amumi unañway'yuñwa. Noqw uma pas suytsepñwat put añ öqawi'wisniqat itam umuñem nānawakna, itahtupkomu.

11 Uma pās yesniqey añ ö'qalyani; nāp umuhtumalay ep namitunatyawwiskañw, umuhmay akw tumalay'yuñwni. Ura pay itam umumi pan tutaptota.

12 Nen uma qa itamum tōnawtaqamuy amutpik suan hinwisni; pu qa hakiy aw hihta maqaptsi'yuñwni.

The Lord's Coming

13 Nikañwo itupkomu, imuy añ tuptsiwni'yuñqamuy so'qamuy amumi hin hiniwhtiniqat nu umuy navotnani, taq ka uma ayam God qa aw yanyuñqamuy amún qahahlayhpiit akw māmañuy'ni.

14 Itam God aw tuptsiwni'yuñwa, Jesus mokq pam put ahoy tātaynaqata. Noqw pan hapi piw pam Jesus ahpiy imuy so'qamuy ahoy yesvanani.

15 Yan hapi Tutuyqawhqa itamumi lavayhti qw, itam tuwat umuy āawnayani: Ason Tutuyqawhqa pituqw, itam nāt añ yesqam pas soon so'qamuy amupyeve put ahsawvayani.

16 Pi God mohpeq hoñviayaat a'nö hiñqawhq, God tötöqpiat tötqi qw, Tutuyqawhqa a'nö tsa'lawht pas nāp ōñaqw hawni. Noqw pahsat pay mohti ima so'qam Christ aw tuptsiwni'yuñqam ahoy yesvani.

17 Noqw pu itam nāt yesqam pumuy amumum ōmiq yayve', tokpelat ep Tutuyqawhqa ahsawvayani. Nen itam pahpiy haqahpiy put amum sutsep yesni.

18 Noqw ōviy uma it yan lavayte', umuhqahahlayhpiy añ nānami unañwtavi'yuñwe', na'qalantotani.

5

Be Ready for the Lord's Coming

1 Nikañw hísatniqat, pu haqe' qalawmaniqat uma pay navoti'yuñwa, itupkomu. Noqw ōviy kurs nu hin hihta umuy piw āawnani, pēnee.

² Pi uma pay navoti'yuñqw, hak qa pan tunatyawtaqw, pep hapi pu' Tutuyqawhqat talōñniyat aw suptuni, uyiñwu mihikq ūuytoqat pan'í.

³ Pi sinom pañqaqwani: Pay kwakwhat yēsiwa, qa haqam hinta, kitotani. Nikañw suhpahsat pay súlawhtotini, wuhti tihta'niqa tūyay suptsinañwuqat pan'í. Nen puma soon ayo nõñakni.

⁴ Noqw uma pi qatālat añ qa hinnumyaqw, õviy soon pam talōñni uyiñwut an umumi suptuni, itupkomu.

⁵ Pi uma sohsoyam tālat ep sinoiwta. Itam qa tōkilat ep sinoiwta, piw qa qōmawnit ep'e.

⁶ Oviy itam añ tokqamuy qa amún tokni. Itam havi-vokaliwkahkañw yesni.

⁷ Pi tokqam mihikq tokñwu; pu honaqkuyit akw hōnaq'iwyuñqam mihikq hōnaq'iwyuññwu.

⁸ Itam qa pan hinnumyat, tālat ep sinoiwtaqey pan yesni; qapēvewnit, pu nami'nañwat akw itahtawitsqay tupki'yuñwni; pu ayo nõñakniqey tunatyawyuñqey qa nañ'ekni'yuñwni. Pam tunatya itamuñem sivavitanaqtsit anta.

⁹ Pi God itamuy qa itsívut aw ökinaniqe õviy itamuy namorsta, pi itam Itahtutuyqawhqay Jesus Christ ahpiy ayo nõñakniqat õviy'o,

¹⁰ Itamuñem mokqat ahpiy'o. Noqw õviy sen itam tayyuñwni, sen toknikañw, itam sutsep put amum yesni.

¹¹ Noqw õviy uma nānami unañwtavi'yuñwni; na'qalantotani; pay uma hinwisqey panyuñwni.

Final Instructions and Greetings

¹² Pu úmaa, itahtupkomu, uma hakimuy umuhpa' tumalay'yuñqam Tutuyqawhqat ep umumi moñw'iwyuñqe, umuy u'nantoyneyaqamuy kaptsi'yuñwni.

¹³ Pu uma pumuy amumi unañway'kahkañw, tumalayamuy ep pas pavan hihtay'yuñwni. Uma qa nānami hinyuñwni.

¹⁴ Noqw itam umumi pañqaqwani, itahtupkomu: Uma añ nanaönhtuy u'nantoyneyani; añ unañwmokiwyuñqamuy amumi unañwtavi'yuñwni; añ qaö'qaltuy öqalayani; sohsokmuy sinmuy amumi wuhkomaqaptsi'yuñwni.

¹⁵ Uma tunatyaltotiqw, qa hak haqam hihta qalolmat ep tuwat hakiy qalomáhintsanni. Pay uma sutsep hihta lolmat añ hinwisni, nānahpaa, pu sinmuy sohsokmuy amuhpaa.

¹⁶ Uma sutsep hahlayyani.

¹⁷ Yūmosa nāwakinwisni.

¹⁸ Sohsok hihta añ kwakwhatiwisni, pi pan God umuñem tunatyawta, Christ Jesus añ'a.

¹⁹ Uma Qahováriwtaqat Hikwsit ūwiyuy antaqat qa tōkayani.

²⁰ Hak Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy yuaataq̄w, uma qa aw ye'tuq̄ayyuñwni.

²¹ Uma sohsok hihta aw tuwantiwisni; hihta lolmat hürs ñuy'yuñwni;

²² Pu hīhihta qalolma'e'wakwnihqat qe'yani.

²³ Noq̄w nam God hakiy kwakwhat unañwtoynañwuqa pas nāp umuy nēñem-sa sutsvo óyahtani. Noq̄w nam umuhhikwsi, pu umuh'unañwa, pu umuhtoko qa hihta akw hinkahkañw qa hihta ep tukopniwyuñwni, hisat Tutuyqawhqa Jesus Christ pituniq'ö.

²⁴ Noq̄w God umuy wánwayhqa pan umuñem yúkuni. Pi pam soon qa lavayiy aw antsanni.

²⁵ Itahtupkomu, uma itamuñem nāwakinwisni.

²⁶ Uma nānatupkomnihqey pan sohsokmuy tuptsiwni'yuñqamuy Öqalantotani.

²⁷ Nu hapi Tutuyqawhqat aw yankañw umumi pañqawni: Uma it tutuvenit pas sohsokmuy God sinomuyatuy amumi añ túñwantotani.

²⁸ Nam Itahtutuyqawhqay Jesus Christ núokwaat umumum yantaa. Nam antaa.

Paul THESSALONICAT ep Tuptsiwni'yuñqamuy amumi ańk Pēniata

¹ Nu' Paul it penta. Nu Thessalonicat ep God Itanay aw-nikańw pu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ aw tōnawtaqamuy ōqalanta, Silvanus-nikańw pu Timotheus pumuy amumuma.

² Nam núokwa, pu kwakwha unańwa God Itanay ańqw umumi pitsíwtaa, pu Tutuyqawhqat Jesus Christ ańq'ō.

The Judgment at Christ's Coming

³ Pay kurs pi itam hin God aw umuhpe qa hahlayhtiwisni, itahtupkomu, pi pam súantaq'ō. Pi umuhqapevewni a'nō ōqawi'wisa.

⁴ Noqw ōviy itam ańqe' God aw tōnawtaqamuy amunawit umuy pihni'yuńwa, uma nānakwhani'yuñqat ep'e; ōviy pi uma hīhihta ań kānanvoty'e' qa nań'eknayańwu.

⁵ Noqw pas suyan God sinmuy amuńem suan yúkuńwu. Pi uma put mońwtunatyayat hihkay'yuñqey mahtakni'yuńwniqe ōviy put ep kānanvoty'a.

⁶ Pi God hapi suan tumalay'ma. Noqw hakim umuy oki-wsahsanyaqamuy pam tuwat amumi nāoyni,

⁷ Ason hisat Tutuyqawhqay Jesus Christ a'nō hōhońvituy hońvia'yatuy tsamkańw ōńaqw mātaktiq'ō. Pep hapi pu' pam umuy kānanvotyayamuy itamuy enań nānasuńwnanani.

⁸ Nikańw imuy put qa tuwi'yuñqamuy amumi pam qōhit uwiwitaqat akw nāoyni, imuy Itahtutuyqawhqay Jesus Christ ańqw lomatuawit qa aw tuqayvastotaqamuy amumii.

⁹ Puma soon hisat Tutuyqawhqat aw yórikyani, pu qaan'ewakw ōqalayaw'aw'i. Yan hapi puma sutsep sivintoyńiwyani,

¹⁰ Hisat pam pítuniq'ō. Pep hapi pu' put sinomat put pas hihtatotani; pu sohsoyam put aw tuptsiwni'yuñqam put aw kātayyuńwni. Noqw uma nuhtum pep hońni. Pi itam umumi lomatuawit yuaatotaqw, uma tuptsiwya.

¹¹ Paniqw ōviy itam yūmosa umuńem nāwakintiwiya. Pay nam Itana God umuy namorstaqa umuy put tımatnihqey hihkay'yuñqat pan umuy yúkuni. Nam pam ōqalay ahipiy umuhlomatunatyay ań ahsupoq aw antsanni, pu umuhqapevewniy ahipiy umuhtumalayy.

12 Pahsat pu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ natñwaniat umuhpe pas pavan mātaktini; noq̄w úmawat put amum pas pavan mātaktotini, Itanay God-nikañw pu Tutuyqawhqat Jesus Christ pumuy núokwayat añ'a.

2

The Wicked One

1 Noq̄w Itahtutuyqawhqa Jesus Christ hin pituq̄w, itam put aw tsovaltiniqat itam put umuy āawnaya, itahtupkomu.

2 Noq̄w uma qa āpiy pay umuhwuwniy ep wiñwhinyuñwniqat itam umumi okiwhiñqawani. Kurs hak Tutuyqawhqat talöñniat aw pay pitsíwtaqat umumi pañqawhq, uma qa nānaphin wūwantotani, sen hak God Hikwsiyat ahpiy put yuaataqey pañqawniq'ö, sen pam God eñem yuaataqey pañqawni, sen itamuñaqw put pēnit kwúsuhqey pañqawni.

3 Noq̄w pay qa hak hapi umuy hihta akw ūnatoyñani. Pay ason sinom God navotiyat aw a'nö rohomhtivayaq̄w, hak tāqa qaanhtiput akw tuyqawiwtaqa, maskimiq̄ tūviwniqey öviy tihtiwhqa mātaktiq̄w, pep pu' Tutuyqawhqat talöñniyat aw pítuni.

4 Pam tāqa hapi pas añ sohsokmuy pas hihtunihqey pan túñwantiwyaqamuy amuhpa' nāwakintiwyaqamuy amuhpe sus'oveqñihqe nātsotskanani. Nihqe pam God eñem kīhut ep qatuptut, pam God-nihqey pañqawni.

5 Ura nu nāt umumunihqe, umuy iit āawnaqat ya uma pay suhtokya?

6 Noq̄w pay ason pas pam tāqa nāp paptsiy ep mātaktiqey aw pahsavo ahoy ñuy'taqat pay uma navoti'yuñwa.

7 Taq i' hak Nukpana pay nanauyve tumalay'ta, it tāqat hisat pítuniqat aw pahsavoo. Noq̄w pay put ahoy ñuy'taqa pay soon nāt qa ñuy'tani, hisat pam áyoniqey pahsavoo

8 Ason pam áyoniqw, pep pu' i' hak himu qalomátaqa mātaktini. Noq̄w pay Tutuyqawhqa moañaq̄w hikwsiy akw put nīnani. Pam qaan'ewakw tālawñway'kañw pite', put haqami hintsanni.

9 I' qalomáhintsakqa Satan öqalayay pasiwkañw mātaktini. Nihqe pam hīhihta kātumalay'tani, pu sohsok hihta wutsit hintsakni.

10 Pam sohsok hihta qaantsatskiwhqat akw hakimuy súlawhtiniqamuy ūnatoyñani. Puma as pi navotit pas antsanihqat qa tsúyaka, pu ayo nõñakniqey qa nānawakna.

11 Yaniq̄w hapi öviy God puma hihta pay a'tsat tūtuptsiwaniqat pan pumuy unañwtoynani.

12 Noq̄w puma sohsoyam maskimiq̄ maspiwyani. Puma pi navotit pas antsanihq̄at qa tūtuṭsiwat, tuwat soq̄ qaan-hintsatskiwhq̄at aṅ nāhahlaynaya.

You Are Chosen for Salvation

13 Noq̄w kwakwhat pi uma God lavayiyat pas antsanihq̄at aw tuṭsiwyaq̄e, Qahováriwtaq̄at Hikwsit ahpiy kwañw'ewayhtotiq̄e ayo nōña, pi God pas yayhniwhq̄at aṅqaq̄w pay umumi unañway'taq̄e umuy namorstaq̄'ō. Noq̄w òviy itam yūmosa put aw kurs hin qa hahlayhtiwisni umuhpee.

14 Kwakwhat pi pam itamuhpiy umuy lomatuawit āawna; nihq̄e umuy wānwayhqe, umuy Itahtutuyq̄awhq̄ay Jesus Christ amum kaptsi'tiwyaniq̄at umuñem tunatyawta.

15 Yanta itahtupkomu; òviy uma hūrs hoñni. Nen itam umumi hin lavayhtotiq̄at, pu itahtutuveniy akw umumi tutaptotaq̄at uma hūrs ñuy'yuñw̄ni.

16 Itahtutuyq̄awhq̄a Jesus, God Itanay amum itamumi unañway'taq̄a, núokway ahpiy itamuy yūmosa wuko'-nañway'yuñw̄niq̄at itamuñem pan yuku; piw itamuy hihta lolmat unañwvahsi'yuñw̄niq̄at pan itamuy unañwtoyna.

17 Nam pam umuy wuko'nañwtoyni'tani, uma qanánahtsopkahkañw lolmat yuaatotakañw, lolmat tumalay'yuñw̄niq̄at òviy'ō.

3

Pray for Us

1 Yantani itahtupkomu. Uma itamuñem nāwakinwisni; noq̄w Tutuyq̄awhq̄at lavayiat aṅq̄e' kúrukiwme', sohsovik tuyq̄awvani, hin umuhpa' tuyq̄awvaq̄ey pan'i.

2 Noq̄w itam qahopihtuy nukpansinmuy amuñaq̄w ayo oyiwtani. Taq̄ qa sohsoyam sinom God qapēvewni'yuñwa.

3 Noq̄w pay pi Tutuyq̄awhq̄a hihta aṅ pas qaatsáy'maqa soon umuy qa hūrs hoñnani, pu qalolmat aṅq̄w umuy ayo óyani.

4 Ura itam umumi hin tutaptotaq̄at uma aṅ hinwisq̄ey soon qa yūmosa panwisniq̄at itam Tutuyq̄awhq̄at ep umuy qapēvewnaya.

5 Noq̄w nam uma God aw pas pavan unañway'yuñwe', nakwhani'kahkañw, Jesus Christ nuhtay'yuñw̄ni, Tutuyq̄awhq̄a umuy pan unañwtoynaq̄'ō.

The Obligation to Work

6 Itam Itahtutuyq̄awhq̄ay Jesus Christ aw yankahkañw umuy ayalalwani itahtupkomu: Kurs haq̄awa tuṭsiw̄ni'taq̄ey pañqawkañw, itamuñaq̄w hin lavayit

ömahtaqey qa añ hinmat, soq naõnhqatuqw, uma qa put a'puñalyani.

⁷ Pi uma itamuy hinyaqw panyaniqey navoti'yuñwa, ispi itam umumum yesqe, qa paysoq hinwisq'ö.

⁸ Piw itam qa haqam hakiy nōvayat paysoq nōnova. Itam qa pan hinyuñwt, tōkilat añ-nikañw pu tälö' tumalat añ maq-sonlalwañwu, pas pay qa haqawat umumi tükwaiyuñwniqey öviy'ö.

⁹ Yantsak-wisa ítamu. Itam qa paysoq umumi tunöstuñlay'yuññwu, pay as pi itam put makiway'kahkañwo. Nikañw itam hinwisq, pay uma piw itamun yesniqat öviy itam pay apiiwyuñwa.

¹⁰ Suhpan ura itam nāt umumumyaqey yan umumi tutap-tota: Pay qa tumalay'taqa piw qa nōsmantani.

¹¹ Taq itam nanaptaqw, yaw haqawat umuhpe qa hihta hintsatskañwu, qa tumalay'yuññwu; nihqe qa nāp hihta himuy añ sus'itsyañwu.

¹² Noqw öviy itam Itahtutuyqawhqay Jesus Christ aw yankahkañw, hakimuy añ panyuñqamuy ayatote', u'nanayani: Uma pās yeskahkañw, tumalay'yuñwe', nāp umuhnovay nōnovayani.

¹³ Noqw úmawat itahtupkomu, uma lolmat hintsatskaqey añ qa öönani.

¹⁴ Ason kurs haqawa it tutuvenit ahpiy itahlavayiy aw qa tūqaytaqw, uma aw tunatyaltote', qa a'puñalyani, noqw pam hamanhtini.

¹⁵ Nikañw uma put qa tuwqay'yuñwt, pas umuhtupkoyni-hqat pan u'nanayani.

Final Words

¹⁶ Noqw nam Tutuyqawhqa hakiy kwakwhat unañwtoynañwuqa pas nāp yūmosa umuy kwakwhat unañwat maki'tani, añ ahsupoq'a. Nam pam sohsokmuy umumum hinmani.

¹⁷ Nu' Paul hapi pas nāp imay akw umuy öqalage, pēna. Yan hapi nu sohsok itutuveniy tuvoylata. Nihqe öviy hapi nu pēna.

¹⁸ Nam Itahtutuyqawhqay Jesus Christ núokwaat sohsokmuy umumum yantaa. Nam antaa.

Paul TIMOTHYT aw mohti Pēniata

¹ Nu Paul Jesus Christ ayaatnihqa it penta. God itamuy ayo ōoyhqa hapi nuy ayata, pu Jesus Christ Itahtutuyqawhqa aw itahtaqa'nañwa pīwu.

² Nu Timothy ōqalanta. Um qapēvewnit ahpiy ítii. Okiw nam Itana uñ ōkwalnit, núokwat, piw kwakwhat unañwat máqani, Jesus Christ Itahtutuyqawhqa y ámuma.

Warnings against False Teaching

³ Ura nu Macedoniat aqwniqe pay um hāk Ephesus ep huruhtiniqat ūmi pañqawu. Nen um haqawatuy mēwaqw, puma qa hihta alōñōt sinmuy tutuqaynayani.

⁴ Pu hīhihta tūtuwutsit qa aw unañwtavi'yuñwni, pu haqaw sinototiqat qa haqami so'taqat lavayit aw'i; taq soq pam nānap hin wuwnit tumalay'kañw, añwu qapēvewnit ahpiy pās unañwat yēsiwhqat qa put tumalay'ta. Noqw ōviy um pumuy mēwani.

⁵ Um añ tuptsiwni'yuñqamuy ōqawhtoynaniqat ōviy nu uñ pan ayata. Um pantsakq, pumuy unañwaam qa hihta akw itséheewyuñwni; piw qa hihta qalomáhintsakpit navoti'yuñwni. Puma pas antsa God aw tuptsiwni'kahkañw, pas antsa put aw unañway'yuñwni.

⁶ Taq haqawat as iit tūtutuqaynayay, put añqw lasya, pu pay hihta an'ewakw yuaativaya.

⁷ Puma God tutavoyat sinmuy tutuqaynayaniqey tuñlay'yuñwa; piw pas qananahtsopkahkañw yuaatota; nīkañw hihta tutuqaynayaqey qa pas antsa mātsi'yuñwa.

⁸ Noqw pay pi itam navoti'yuñqw, God tutavoat lolma, hak suan akw moñwvasniq'ō,

⁹ It navoti'yuñqee: Pi pam himu mewnitutavo haqam suan hinwisqamuy qa pumuy amuñem taviwa, pi qaanhinwisqamuy amuñemi-hakimuy qa tuqayvastotaqamuy amuñemi, piw hihta qa kaptsi'yuñqamuyu, pu qalomáhintsatskaqamuyu, pu God aw qa tunatyaltotiqamuyu, piw hihta pas āantsawat hoyalantotaqamuyu, namuy, sen yumuy qōyantotaqamuyu, pu tuqwyantotaqamuyu,

¹⁰ Pu tuskapqatsit añ hinwisqamuyu, pu tahtaqt tahtatuy amumum nāhahlayyaqamuyu, piw tūuuyiñwyaqamuyu, pu a'tsatuyu, pu pas qaatsátotaniqey pañqaqwat atsátotaqamuy amuñemi. Noqw hak suan tutuqayhpit qa an hinmaqat pay mewni piw put eñem taviwa.

11 Pam tutuqayhpi lomatuawit qaöwíhintaqat amum súnanta, it lomatuawit God ahpiy inumi mātaviwhqat ámuma. Nam pam sútsep tayawintiwaa.

Gratitude for God's Mercy

12 Nu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ pas hahlayi. Kwakwhat pi pam nuy qa atsat hinmaqat pan inumi tuptsiwhqe, nu put eñem tumalay'taniqat aw nuy ayata, pu piw nuy öqalmaqa.

13 Ura nu hisat put aqw hiñqawlawhqe, put sinomuyatuy okiwsahsana, pu nu pumuy qalomáyuaatañwu. Nikañw nu nāto qa tuptsiwni'tage öviy hihta hintsakqey qa navoti'ta. Noqw öviy Tutuyqawhqa nuy ökwatuwhqe,

14 Núokway nuy qaöwímaqa; nihqe nuy pan unañwtoynaqw, nu Jesus Christ aw tuptsiwe' pas pavan put aw unañway'tani.

15 Noqw i' yan lavayi pas antsaniqw, tatam sinom sohsoyam put kwusuyani: I' Christ Jesus qaanhinwisqamuy ayo öyaniqe tūwaqatsit aw pítuhqata. Noqw nu' hapi qaanhinwisqamuy amuñaqw pas mohpeq'a.

16 Nikañw pay Jesus Christ yaniqw nuy ökwatuwa, pam inuhpiy mohti wuhkomaqapsiy mahtaknaniqe öviy'o. Noqw yahpiy haqahpiy sohsoyam put aw tuptsiwyaqam qatsit qa so'taqat himuy'vayaniqey navoti'yuñwini.

17 God hapi sutsep Moñwi, qa mokñwuqa, qa taymataqni-hqa, piw pam-sa hapi sūka suyan unañwtalwuwni'ta. Nam pam sutsep aqwhaqami kaptsi'tiwaa, piw tayawintiwaa. Nam antaa.

18 Taa, ítii Timothy, ura hakim tuptsiwni'yuñqam uñ hinhtiniqat añwu pay yuaatota. Noqw öviy nu uñ it ayatani: Um God eñem hihta qalolmat aw rohommani.

19 Um qapēvewnit añ hinmani; kurs himu haqam qalomáhintaqw um uh'unañway ep navote', qa pantsakni. Taq haqawat qa pan hinwisqe, tuptsiwniy ayo yukuya.

20 Ura Hymenaeus piw Alexander panhti. Noqw öviy nu pumuy Satan aw mātavi, puma pāpu God aqw qa hiñqawniqey tuwi'vaniqat öviy'o.

2

Church Worship

1 Noqw öviy nu yan ūmi lavayhtini: Itam sohsokmuy sinmuy amuñem mohti pas okiwhitiwisni, nāwakinwisni, pu amuñem aw hihta tūviñlalwani, amuñem aw kwakwhalalwani,

2 Tis öviy añ pas momñwituy, pu añ öqalat pasiwyuñqamuy amuñemi. Nen itam sutmakiwtaqat pās uyiawwtaqat qatsiyesni, pās tunatyawkahkañw, qa atsáy'kahkañwo.

³ Pi yan itam suan hinwise', God itamuy ayo ðoyhqat unañwveyani.

⁴ Pam sohsokmuy sinmuy ayo nõnakniqat nāwakna, pu put lavaiyat pas antsanihqat tuwi'vayaniqata.

⁵ Pi God hapi pas sūkaa. Noqw God pu sinmuy amuhtsave wúnuhqa pas sūkaa, i' taqa, Christ Jesus.

⁶ Ura pam sohsokmuy sinmuy mātapniqe ðviy nātavi. Piw tuwaniyat aw pituqw, pam nuhtuhpa' navotniwa.

⁷ Noqw ðviy nu put aw lavaytaviwa, pu ayaiwtaniqeyu. (Nu hapi Christ atpip pas súañqawu; nu qa atsálawu.) Nu imuy qa-Jew-sinmuy amumi ayatiwa, pumuy lomatuawit aw tuptsiwye', lavayit pas antsanihqat añ hinwisniqat pan pumuy tutuqaynaniqe ðviy'o.

⁸ Paniqw ðviy sohsovik tahtaqt may qahováriwtaqat akw ðmi māvuyawkahkañw, God aw nāwakintotaniqat nu nāwakna, qa itsívuiwkahkañw, pu piw qa pēvewni'kahkañwo.

⁹ Pu pay amún piw ima momoyam hamanay'kahkañw, pās unañway'kahkañw, yūyahiwtani; pu hihta pas a'nö hihkay'taqat yūyahniqey qa pan tunatyawyuñwni-sikavalasivata, pu pearls pīwu; pu qa hihin hōmiy aw yuykuyani, pas pay pumuy piptsantotaniqat ðviy'o.

¹⁰ Puma qa panyuñwt, lomahintsakpiy akw nam-takni'yuñwni. Pi pam pantaqa momoymuy God pas kaptsi'yuñqamuy sūamuhpee.

¹¹ Pay wuhti qahinqawkañw, okiw unañway'kañw, God lavaiyat nanatuwnamantani.

¹² Pu wuhti tūtutuqaynaniqat nu qa nakwha, pu tāqat aw moñw'iwtamantaniqata; pay pam qa hiñqawlawmantani.

¹³ Pi Adam mohti yukiwa; noqw ank pu' Eve yukiwa.

¹⁴ Pu Adam atsat qa tuptsiwa; pi wuhti ūnatoyniwhqe, mewnit ep qaanhti.

¹⁵ Nikañw pay kurs pam puwsuñway amum namiyukit qa hovale', nāmi unañway'te', suan qatsit añ pās hinme', pam tiylawhqeay añ ayo yámakmantani.

3

Leaders in the Church

¹ I' hapi pas antsa: Hak God sinomuyatuy amumi tunatyawwtaniqey tuñlay'taqa lolmat tumalat tuñlay'ta.

² Taay, noqw i' hapi hak God sinomuyatuy amumi tunatyawwtaqa pas qa hihta ep tukopniwtamantani; sūkw wuhtit kōñaatmantani; nāmi tunatyaltimantani; pasi'nañway'tamantani; lomahintsakmantani; kiy ep sinmuy ðoyhtimantani; sinmuy tutuqaynaniqey tuwi'tamantani.

³ Honaqkuyit qa hīhikwni; qa a'nō unañway'tamantani; sīvat qa nanaqashintamantani; qa suy'tsiptimantani; qa a'nō hiñqawnummantani; qa nāp hihta himuy qa tuñlay'tamantani;

⁴ Kiy ep yesqamuy suan oyi'tamantani; timuy amumi tuyqawi'tamantani; pu timat nay kaptsi'yuñwmantani.

⁵ Puyaw hak haqam kiy ep yesqamuy suan oyi'taniqey qa tuwi'taqā tis pam hin God sinomuyatuy oyi'tani?

⁶ Qa puhutuptionsiwhqamantani; taq nāp hisat ka pam kwivi'nañwtiqw, God put eñem qalolmat yúkuni, pam Nukpanat eñem hin yúkuhqey pan'i.

⁷ Pu ōviy piw pam qatuptsiwni'yuñqamuy amuhpiy aw lo-manavotiw tamantani; taq nāp hisat sen hak hihta ep put ōvelantaniqw, pam Nukpanat hūwiyat aqw pákini.

Helpers in the Church

⁸ Pu ima añ tu'sawni'yuñqam piw amún pasi'nañway'yuñwni; qa nevegyuaatotani; honaqquyit qa hīhikwyani; sīvat qa nanaqashinyuñwni.

⁹ Unañway pasiwkahkañw, hihta as tupkiwtañwuqat itam tutuqayyaqw tuptsiwyaqey ñuy'yuñwni.

¹⁰ Pu ason piw ima mohti aw pohtiw yamantani; nen kurs qa hihta akw hinyuñwe', pahsat pu tu'sawni'taqat qeniyat ep hoñvamantani.

¹¹ Pu ōviy pay nōmamat piw amún pasi'nañway'kahkañw yesni; qa kokoliyawhtni; suyan unañway'yuñwni; sohsok hihta añ qa atsáy'wiskahkañw hinwisni.

¹² Pu tu'sawni'taqā sūkw wuhtit kōñaatmantani; timuy, pu kiy ep yesqamuy suan pās oyi'tamantani.

¹³ Pi ima suan tu'sawni'yuñqam pas kaptsi'tiwyañwu; piw Christ Jesus aw tuptsiwnit qananahsopkahkañw yuaatotani.

The Great Secret

¹⁴ Noqw pay hisnen nu qa pas hisattiqw ūmiqniqey wūwankañw, iit ūmi penta.

¹⁵ Nikañw kurs nuy qa ĩtsniqw um God sinomuyatuy amuhpa' hin hinnumniqey navoti'tani; puma hapi God qátuhqat aw tōnawtaqamu. Puma God lavaiyat pas antsanihqat makiway'yuñqe, put ōmi ñuy'yuñwa.

¹⁶ Pi itam God pas kaptsi'yuñwa, hihta as tupkiwtañwuqat pas antsa qaōwihintaqat ñuy'kahkañwo, it'a:

Sus'ōqaltutuyqawhqa tokoy'vaqe namtakna;

God Hikwsiat put qahováriwtaqat pan nuhtumi mahtakna;

God hoñviaymat put tuway'numya.

Sopkawtaqamuy sinmuy amumi pam yuaatiwa;

Pu tūwaqatsit ep sinom put aw tūtuptionsiwa.

Pam ōmiqatsit aw wīkiwhqe, pep kaptsi'tiwa.

4

False Teachers

¹ Noqw Qahováriwtaqa Hikwsi hapi pas suyan pañqawu, yaw haqami so'ñwamiq haqawat tuptsiwnit añqw lasyaniqata. Nen hakimuy nukpanhikwsimuy akw tuyqawiwkahkañw, tūunatotoynaqamuy amumi puma tuqayvastotani, pu qasuan tutuqayhpiyamuy aw'i.

² Ima pan tūtutuqaynayaqam God aw tuptsiwni'yuñqey atsáy'kahkañw pañqaqwani; nihqe soon puma qaantoti qey unañwpeq navoti'yuñwani.

³ Piw puma hak haqam nōmataniqat, piw puwsuñwtaniqat tūmewantotani, pu hihta nōsiwhqat nōnovaniqata. Noqw pay God hapi nōsiwhqat yuku. Noqw ima tuptsiwni'yuñqam, pu God tunatyayat pas antsanihqat navoti'yuñqam hahlaykahkañw put ömalalwani.

⁴ Pi sohsoy himu God ahpiy yukiwtaqa hapi lolma; noqw öviy soon himu ayo yukiwni, hak put tsúyakininiq'ö.

⁵ Pi pam God lavayiyat akw pas hímuniwhtiñwu, pu nāwakinpit akw'a.

A Good Servant of Christ Jesus

⁶ Pay um ĩit yantaqat tuptsiwni'yuñqamuy u'nantoyne', um Jesus Christ eñem suan tumalay'tani, itahtuptioniy ahpiy lavayit akw öqawi'kañwo, pu suan tutuqayhpit añ hinma qey akw'a.

⁷ Nikañw um añ an'ewakw tūtuwutsit, pu momoymuy lavaysaskwiyamuy qa aw unañwtavi'tani. Lolmat qatsit añ um nāö'qawnani.

⁸ Hak wáriktuwanlawhqa pay hihsavo put akw moñwvastiñwu. Noqw pay hak God pas kaptsi'taqa hapi put sutsep akw a'nö moñwvasñwu, it qatsit ep'e, pu qatsit nātoniqat ep pīwu.

⁹ I' lavayi pas antsaniqw, tatam sinom sohsoyam put kwusuyani.

¹⁰ Pi itam paniqw maqsonlalwakañw, itamumiq hīhiñqaqwaqat ep nakwhani'yuñwa, ispi itam God qátuhqat aw yanyuñqe öviy'ö. Pam hapi sohsokmuy sinmuy ayo öoya, tis pi öviy imuy tuptsiwni'yuñqamuy.

¹¹ ĩit um nuhtumi tutaplawni, put tūtutuqaynani.

¹² Qa hak hapi ūmi qa kwañwátaytani, um nāto tsākwnihqat ep'e. Noqw um hapi nahpe imuy tuptsiwni'yuñqamuy hin hinyuñwniqat amumi namtakni'tani. Um pās yuaatani; um pās hinmani; um nuhtumi unañway'tani; um pasi'nañway'tani; um tuptsiwnit añ hinmani, pu kwañw'ewakw qatsit añ'a.

13 Um nuy hisat aw pítuniqat aw pahsavo nuhtuni tutuvenit añ túnwantaniqey aw unañwtavi'tani, pu tūökwhaniqeyu, pu tūtutuqaynaniqeyu.

14 Um hihta nahpe uhmakiway qa tatami'tani; pam hapi pantaqa ura wukw'a'yat ūmi matyawkahkañw, hin hiniqat lavayhtotiqat ahpiy ūmi noiwa.

15 Um iit aw wūwantamantani; um awsa yuki'tani; noqw un öqawi'maqw, pam sohsokmuy amumi mātaktini.

16 Um nāmi tunatyawtani, pu tutuqayhpit aw'i. Um yūmosa panme' hapi ayo nātavi'mani; pu ūmi tūqayyuñqamuy piw ayo óyani.

5

Responsibilities toward Believers

1 Hak wūkw qa qōhqōyat, naynihqat pan aw pās yuaataman-tani; pu pay añ qa wūwukwmuy uhtupkomnihqat pan'i,

2 Pu añ wūwukwmuy momoymuy únumnihqat pan'i, pu pay qa wūwukwmuy uhsiwanmihqat pan'i, qanānaphin wūwankañwo.

3 Pu um añ koñnalavutuy pas antsa nanalvutuy kaptsi'tani.

4 Kurs haqawa koñnalavu tímuy'taqw, sen mömuy'taqw, pay puma tuwat put pāsye', kiy aw wikye', pep tavi'yuñwmantani. Yan puma God unañwveyani. Pi pam añ tuptsiwni'yuñqamuy amumi put tuñlay'ta.

5 Noqw i' hapi pas antsa nalqatqa God aw yankañw, mimhikqat, pu talōñwiwmaqat añ yūmosa put aw okiwhti-mañwu, pu nāwakinmañwu.

6 Nawus pi koñnalavu kwañwáewhqatqa nāt as taykañw pay soñawnen mokpuniñwu.

7 Yan um pumuy amumi hiñqawmaq, puma qa hihta akw hinyuñwni.

8 Kurs haqawa sinomuy hihta akw yesniqat amuñem qa hintsake', tis pi öviy pas amum ki'yuñqamuy amuñem pam qa pantsake', pam hapi tuptsiwniy ayo yuki'tani; nihqe qatuptsiwni'taqat epnihqe pas qa súantani.

9 Pu i' hak koñnalavu payhp sunat yahsañwni'taqa pas sūs puwsuñwtaqw, pay um púmuy-sa koñnalavutuy pan pohtoy-lani'tani.

10 I' hak pan pohtoylaniwhqa hapi hihta lolmat hintsakqey akw aw navotiwtamantani, tímuy suan wuñwnaqa piwu, hakimuy kiy ep pās öoyhqe, pu God sinomuyatuy kukya-muy pāhomhqe, pu hihta akw okiwhinyuñqamuy ep amumi unañwtapqee, pu hihta lomahintsatskiwhqat añ ahsupoq añ hinmaqee.

11 Nikañw um añ momoyhoymuy koñnalvutuy pay qa nakwhani, taq puma Christ qa hihtatote', pahsat puwsuñwtotaniqey unañwtotiñwu;

12 Nen qaanhtotiñwu, motivasiwniy ayo yukuyañwuniquē.

13 Puma pantote', qa hihta hintsatskat, panis tuwat kīnawit yuñtinumyañwu. Pu puma qa panis panyuñwt, hīhihta yuaatotañwu; qa nāp hihta himuy añ sus'itsyañwu, pay as hihta qa yuaatotanikañw soq pantsatskañwu.

14 Paniq̄w ōviy nuyniq̄w puma puwsuñwtote' tiy'ooyyani; nen kiy, pu timuy amumi tunatyawyuñwuni. Noq̄w sinom amumiq̄ hiñqaqwaqam pāpu qa hiñqaqwani.

15 Taq haqawat pay Satan aw lasya.

16 Kurs haqawat tāqat sen wuhtit tuptsiwni'taqat ahpiyviat koñnalvutiq̄w, pay pam put aw unañwtavi'tani; noq̄w God aw tōnawtaqam qa pumuy amumi enañ tūkwaiwyuñwuni. Nen puma añ pas qa atsatsanalvutuy amumi unañwtavi'yuñwuni.

17 Pu ima añ wukw'a'yat pas suan nuhtumi tunatyawyuñqam pas pavan kaptsitiwyani, tis ōviy God lavayiyat yuaatotaqamu, pu tūtutuqaynayaqamu.

18 Pi ura tutuvenit añ yan pey'ta: Um wākasit sōhōvosit muritaqat motsóvuat qa sommantani, kita; pu piw yanwata: Pay tumalay'taq̄a ahsatiy hihkay'tañwu, yan'i.

19 Pu um wukw'ayat hihta qalománeveltoynayaq̄w, put qa kwúsumantani, ason pas lōyōm sen pahyomhaqam put pas suyan navoti'yuñqey pañqaqwaq̄w, pu' um aw tuwantamantani.

20 Pu añ qaanhintsatskaqamuy sinmuy sohsokmuy amut-pip u'nanamantani; noq̄w ahpiy sinom tsātsawnamantani.

21 Nu hapi God, pu Itahtutuyq̄awh̄qay Jesus Christ, pu pas namorstiwyaqamuy hoñvia'yatuy amutpik ūmi pas pañqawni: Um hapi qa hakiy sūkw-sa pas hihtay'kañw, yan hinmani, qa sūkw-sa eñem tunatyawkañwo.

22 Pay um qa pas hakiy God tumalayaw suhpanamantani, sen um qa pas aw hin suyan navoti'tee. Taq ka pam qaanhinmaq̄w, sinom uñ añvaiwtaqat wūwayani. Um nāmi tunatyawte', suan hinmani.

23 Pay um pāpu qa kūyit-sa hīhikwt, pay hisaq wine hikw-mantani, uhponoy qa kwañwáhintañwuniquw ōviy'o; pi um piép hinhtiñwu.

24 Haqawatuy qaantsakpam yep qatsit ep susmataqtiq̄w God amuñem qalolmat yúkuniq̄w, pam pay navotiwta. Noq̄w pay haqawatuy qaanhintsakpam tupkiwyuñwa; nikañw ason hin yukiltiniqat aw pituq̄w pep pu' sohsoy mātaqtini.

25 Pu pay ōviy piw pan haqawatuy lomahintsakpam añwu pay mātaqya, pu ahpiy pay qa mātaqyaqa soon qa nāto mātaqtini.

6

¹ Pu ima añ tūtuwikt, moñwímuy hapi ahsupoq hihta añ kaptsi'yuñwni; noq̄w qa hak God, pu put tutuqayhpiyat hin-wat ōvelani.

² Pu ima añ tuptsiwni'yuñqamuy moñwi'muy'yuñqam pay soq pi pumuy tuptsiwni'yuñq̄w pumuy qa hihtay'yuñwniqey qe'yani. Puma qa panyuñwt, amuñem suhta'ewkahkañw, tumalay'yuñwni, it añ wūwankahkañwo: Ima pumuy akw moñwvasyaqam pay pumuy amún God aw tuptsiwni'yuñqe put aw unañwamatu.

False Teaching and True Riches

Iit yantaqat um tūtutuqaynakañw, añ ōkwhantani.

³ Haqawat ka it tutuqayhpi sūantaqat qa nānawaknani. Noq̄w it tutuqayhpi Itahtutuyqawh̄qay Jesus Christ lavayiyat ahpiynih̄qe itamuy hin Christ an yesniqat itamuy tutuqayna. Noq̄w puma put tutuqayhpi ayo yukuyat, hihta alōñōt tūtutuqaynayani.

⁴ Puma pi kwīkwivitnih̄qe qa hihta navoti'yuñwa. Panis tuwat haqam nāñwuy'yuñwniqey, pu lavayit pas hin lavay-tan̄iqey-sa tunatyawyuñwni. Noq̄w put ahpiy hakim hihta ep qa tsuyhtiñwu; pu nāñwuy'yuññwu; nānamiq hiñqaqwañwu; nāismaqas'iwyuññwu.

⁵ Puma qalomáwuwni'yuñqe, put ép nāñwuy'yuññwu; piw hihta pas antsanih̄qat qa navoti'yuñwa. Púmuyniqw hak God pas kaptsi'taqa qa hihta rūrumnaniqey ep hahlayni. Pumuy panyuñqamuy um añqw áyoni.

⁶ Noq̄w hak God pas kaptsi'taqa hihta himuy'taqey ep nakwhani'taqa pas antsa hahlayni.

⁷ Pi itam qa hihta yankahkañw, it qatsit aw ōki; nih̄qe ōviy itam qa hihta hinkahkañw, yañqw ahpiyyani.

⁸ Pay itam nōsiwhqay'kahkañw yuws'i'yuñwe', put ep nakwhani'yuñwni.

⁹ Taq ima añ kāhaktotiniqey nānawaknaqam unaheppit hūwit antaqat aw ōkiñwu; pu hīhihta an'ewakw qalomátunatyawyuñwa. Noq̄w put akw sinom nāhoyalaye', sūlawhtiñwu.

¹⁰ Pi hak sīvat pas hihtay'te' sohsok hihta qalomáhintsakpit aw unaheviñwu. Put hapi haqawat nānawaknaqe, qapēvewnit añqw lasya; nih̄qe hīhihta qahahlayhpi akw nāsōskwiyaqe, nātuhotota.

Personal Instructions

¹¹ Noq̄w ūm'i, um God tumal'ayaata, pay um iit yantaqat ayo yuki'tani. Um Christ an suan hinm̄aqey añ ō'qalni, qapēvewnit añ hinmaniqeyu, nuhtumi unañway'tan̄iqeyu, qa its hin unañwtiniqeyu, okiw'unañway'tan̄iqeyu.

12 Um itahtuptsiwniy õviy hihta qalolmat aw rohommani. Um qatsit qa so'taqat ñuy'tani; put aw um wânwayniwa, um wûhaknihqamuy sinmuy amutpip God aw tuptsiwni'taqey pañqawhqee.

13 God hapi sohsok taytoynañwuqa ùmi tayma, Christ Jesus ámuma. Ura pam Pontius Pilate atpik suan namtakna. Noqw õviy pumuy amutpip nu ùmi pas pañqawni:

14 Um uhtumalmakiway suan hinhtini. Hisat Itahtu-tuyqawhqa Jesus Christ mâtaktiniqat aw pahsavo qa hak uñ hihta ep tukopnani.

15 Pi hisat aw pituqw, pam namtaknani, God put eñem tokiltaq'õ. Pam hapi Sus'õqalanihqe, pas kaptsiwihqat sohsoyam navoti'yunwani. Pi pam hapi sinmuy moñwímuyatuy amumi Moñwi, piw pumuy tutuyqawhqayamuy amumi Tu-tuyqawhqa.

16 Pam sũka pas qa mokñwu, pas suyan tãlat ep ki'ta; noqw soon hak put aw pítuni; kurs hin hak haqam put aw yórikni. Nam sohsoyam yũmosa put kaptsi'yunwt, put-sa õqalay'taqat pañqawani. Nam antaa.

17 Um yep qatsit ep hihta a'nõ himuy'yunqamuy amumi pañqawhqa, puma qa pas hihtunihqey namiwuwantotani; pu kãhakiwuy pay kurs hintaniqat qa aw yanyunwt, God qátuhqat aw yanyunwi, itamuy hihta añ nãvokawintaniqat õviy itamuy sohsok hihta qaõwíhuylawhqa aw'i.

18 Nen puma hihta lolmat hintsatske', hihta qa kahkawnayat, tũhuytotaniqey suhtaq'ewyani; nen lomatumalay ahpiy kãhak'iwyunwani.

19 Nen hisat aw talõñvaniqat añwu aw hihta qa hinhtiñwuqat nenñem waranhtote', qatsit qaso'taqat himuy'vayani.

20 Pas aw iunañwa Timothy, um hapi hihta ùmi noiwhqat aw tunatyaltini. Nen nukuslavayit, pu an'e'wakwlvayit qa aw unañwtavi'tani. Piw himu navoti itahtuptsiwniy amum qa súnantaqat um qa aw hintsakni, pam pi pay qa pas antsa navoti.

21 Noqw haqawat put aw lasyat, itahtuptsiwniy tatamhtota. Nam Jesus Christ núokwaat umum yantaa. Nam antaa.

Paul TIMOTHYT aw ańk Pēniata

1 Nu' Paul, God tunatyayat ahpiy Jesus Christ ayaatnihqa it penta, it qatsit itamumi awiniwtaqat Christ Jesus ahpiynihqat tūaawnaniqe ōviy ayaiwtaqa.

2 Nu itiy pas aw iunańway Timothy ōqalanta. Nam okwálni, núokwa, pu kwakwha unańwa God Itanay ańqw ūmi pitsíwtaa, pu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ ańq'ō.

Thanksgiving and Encouragement

3 Pas nu God aw hahlayhtima ítii. Put hapi nu pas suyan unańway'kańw tumalay'ta, inamuy hin hinhtotiqaq pan'í. Nu yūmosa inawakinpiy ań uń u'nantima, mimhikqat, pu talōńwintihqat ań'a.

4 Okiw ura um pakmumuńwuniqw, nu put u'ni'taqe pas nu as ūmi yórike' hahlayhtiniqey okiw nāwakna,

5 Pas ura um pas antsa qapēvewni'taqw nu put u'ni'taqe ōviy'o. Pay ura uhso Lois piw qaōwítuptsiwni'ta, pu uńu Eunice pīwu; noqw pay ōviy um soon piw qa pantani.

6 Noqw ōviy nu nāt piw uń u'nanani. Ura nu ūmi matyawhq, um God ańqw hihta kuwahtiput makiwa. Taay, um put kuwahtiput apitoyni'te' put akw mońwvasni.

7 Pi God Hikwsiy itamuy máqahqe, itamuy maqaswuwni'yuńwniqat qa pan itamuy unańwtoyna. Pi Hikwsi itamuy ōqalat, nami'nańwat, pu pas suyan wuwnit maqa.

8 Noqw ōviy um Itahtutuyqawhqay nuhtumi yuaataniqey qa hahmanni, pu piw nuy put eńem sivilawhqata. Um lomat-uawit yuaataniqey ep kānanvotqey ań nakwhani'tani; sam pi um God ōqalayay akw put ań kuyvani.

9 Pi pam hapi itamuy ayo oya; nihqe itamuy suan hin-wisniqat ōviy itamuy wánwayi, itahhintsakpiy qa ōviynit, nāp tunatyay, pu núokway ahpiy'o. Pi pam tūwaqatsit nāt qa yukut, pay pepeq it Christ Jesus ań itamuy núokway máqaniqey yuku.

10 Nikańw pas yepehaq pu' itamuy ayo óyahqa Jesus Christ pítuhqe mokiwuy ōqalayay súlawtaqw, God itamuy hin ayo óyaniqey tunvotna, lomat-uawit ahpiy'o;

11 Nihqe nuy ayataqe, put lavayiyat yuaataniqat aw nuy tavi, imuy qa-Jew-sinmuy tutuqaynaniqata.

12 Noqw put pantaqat ōviy nu yāyan hihta ań kānanvota. Nikańw pay nu qa hahmana; pi nu hakiy aw tuptsihqey suyan navoti'ta; nihqe nu put aw hihta mātapq, pas kurs hin

pam hisat pítuniqey qa aqw pahsavu put aw tunatyaltiniqat nu qapēvewna.

¹³ Nuy hin lavayit suan tūtutuqaynaqat um u'ni'kañw, pan tūtutuqaynani Christ Jesus qapēvewnakañw, put aw unañway'kañwo.

¹⁴ Pi Qahováriwtaqa Hikwsi itah'unañwpeq qátuhqa ūmi hihta pas hihkay'taqat kuwahti. Taay, um put pās aw tunatyawkañw tavi'tani.

¹⁵ Noqw it pay um navoti'ta: Ima Asiat añqwyaqam sohsoyam nuy mātatvet, nuy tatamhtota. Noqw i' Phygellus, pu Hermogenes puma nuhtuma.

¹⁶ Pas pay Tutuyqawhqa okiw Onesiphorus ep kīvituy ōkwatuwni. Kwakwhat pi pam qa sūs inumi unañwtavi; nihqe nuy qa hahmana, nāmahin pi nuy sivikive pakiwtaq'ō.

¹⁷ Nihqe ōviy ura pam Rome epnihqe, nuy pās hepqe tuwa.

¹⁸ Pu ahpiy pay Ephesus epeq hihsa'haqam hihta añ inumi unañwtapqat pay um put pās navoti'ta. Okiw nam Tutuyqawhqa pite', put ōkwatuwni.

2

A Loyal Soldier of Christ Jesus

¹ Noqw ōviy'o ítii, um núokwat Christ Jesus ahpiynihqat akw ō'qalni.

² Ura nu kaysiwHQamuy tutuqaynaqw, um pep inumi tūqayta. Um put hapi tuwat hakimuy qa paysoq hintsatskaqamuy amumi mātapq, puma put tuwat tūtutuqaynayani.

³ Um Christ Jesus eñem kānavotpit añ kuytani, solāwat qa hihta tusi'taqat an'i.

⁴ Qa haq pi hak tuwvöhtinumqa yep qatsit ep hīhihta hintsatskiwhqat akw nāsoontsahtsana. Taq pam panhte' soon moñwiw unañwveni.

⁵ Wawarsqa a'nö hoñvinen hihta ahsate', put kwúsuñwu. Pam nawus sohsok kaptsi'tiwhqat añ hinme' put ahsatañwu.

⁶ Pasva tumalay'taqa soon qa mohti aniwnit nösñwu.

⁷ Nu ūmi hihta lavayhtiqw um aw wūwani. Pay ason Tutuyqawhqa soon un' qa māmatsnani.

⁸ Ura Jesus Christ, David natkoat, mokiwuy añqw ahoy tātayi. It lomatuawit hapi nu sinmuy āwinta.

⁹ Nihqe put ep nu hīhihta añ kānanvota, qaanhintsakqat an'i. Hikis pi nu pas som'iwta. Nikañw pay God lavayiat qa som'iwta.

¹⁰ Paniqw pi nu ōviy añ hakimuy namorstiwyaqamuy amuñem iit hihta añ kuyta, pas pay okiw puma Christ Jesus

ahpiy ayo nõnakiwte', put amum sutsep kaptsi'tiwyanigat õviy'õ.

¹¹ Pay i' lavayi pas antsa: Kurs itam Christ amum soe' piw amum yesni.

¹² Itam kãnavotpit añ nakwhani'yuñwe', put amum moñw'iwyuñwni. Itam put qa tuwi'yuñqey pañqawaqw, pay pam piw itamuy qa tuwi'taqey pañqawni.

¹³ Nikañw pam soon hihta ep nãatsatoynani; nihqe õviy soon atsáy'mani; nãmahin pi as itam atsáy'wisq'õ.

An Approved Worker

¹⁴ Iit yantaqat um pumuy añ ahoy u'nantoyrani. Tutuyqawhqat aw yankañw pumuy amumi pañqawhq, puma lavayit ep qa nãnwuy'yuñwni. Taq pam pantaqa lavayi soon hihta apitini, pay soq aw tũqayyuñqamuy wuwniyamuy nukushintsanni.

¹⁵ Um God unañwveniqey añ õ'qalni. Um it lavayit pas antsanihqat suan tũtutuqayne', uhtumalay qa hahmanni.

¹⁶ Nikañw hapi um pay añ hihta an'e'wakw nukuslavayit qe'ni. Pan lavayi'yuñqam soq sinmuy God añqw lasnayañwu.

¹⁷ Noqw pumuy lavayiam ankituyat an ep wũyak'iwmañwu. Pumuy panyuñqamuy hapi amuñaqw i' Hymenaeus-niqw pu Philetus puma nuhtuma.

¹⁸ Puma it lavayit pas antsanihqat añqw lasqe, pay yaw ahoy yesvaniwniqa añ ruhpakqat pañqawlawhqe pẽtuy qapẽvewniyamuy hovala.

¹⁹ Noqw pay pi God kiyat tukwyayhniat hũrs yukiwta, it yantaqat akw tuvoylay'kañwo: Tutuyqawhqqa nãp sinomuy tuwimuy'ta, it akw'a, pu piw Sohsoyam Christ natñwaniyat tuñwni'yuñqam qaanhintsatskiwhqat añqw ayo'yani, it akw'a.

²⁰ Pay pi haqam kahaksinot kiyat ep hĩhinyuñqa tsatsqapta. Pẽhu palasivat añqw yukiwyuññwu, pu pẽhu qõtsásivat añq'õ, pu pẽhu kohot añq'õ, pu pẽhu tsõqat añq'õ. Sinom pẽhut añ nõnovañwu, pu pẽhut aqw novaakwsinwput maspayañwu.

²¹ Noqw õviy hak haqam qaanhitiput añqw nãkwañw'ewakwte', pam hihta nukñwat aw ápini. Pam Tutuyqawhqat aw nãnoi'te', sohsok hihta lolmat tumalay'tanigey aw moñwvas'iwtani.

²² Oviy um nuvõ'nañwat pay aw qa unañwtavi'tani; ayam tõtimum hin hinyuñqat um qa panmat suan hinmanigey añ õ'qalni, qapẽvewnanigeyu, nuhtumi unañway'tanigeyu, kwakwhat qátunigeyu, añ hakim suan unañway'kañw Tutuyqawhqat aw nãwakinwisqamuy hin hinwisqat pan'i.

²³ Nikañw um pay an'e'wakw lavayit, nãsta navotit ahpiynihqat qa aw unañwtavi'tani; taq put pantaqat ahpiy hakim nãnwuy'totañwu.

24 Pi Tutuyqawhقات tumal'ayaat hakiy amum qa nānwuy'tamantani. Pay pam sohsokmuy pāsmantani; tūtutuqaynaniqey tuwi'tamantani; qa suy'tsivuni;

25 Pās unañway'kañw, put aw rohomnumyaqamuy amumi yuaatani; pay hisnen God amuñem pan yukuqw, puma nāp tunatyay añqw lasye', it navotit pas antsanihqat nānakwhani.

26 Nen Nukpanat huhuwihpiyat añqw ayo nōñakni, puma as kwisyaqe, put-sa aw tuqayvasi'yuñwa.

3

The Last Days

1 Pu it um piw navoti'tani: Nāt qatsíso'ñwamiq qatuvostini.

2 Nāt sinom nenñem-sa hihta tunatyawyuñwni; qa nāp hihta himuy tuñlay'yuñwni; hihta kwiviyuaatotani; kwivi'nañway'yuñwni; nuhtumiq tutsíwyaatotani; yumuy, namuy qa amumi tūqayyuñwni; hihta qa tsúyakyamantani; God qa kaptsi'yuñwni;

3 Tūqahahlayyani; namiyukiy tutkilalwani, hihta tūatsatotoynayani; qa namituyqawi'yuñwni; a'nō unañway'yuñwni; añ lomayesqamuy amumi qa suhtaq'ewyani;

4 Nānamiq nukpanhtotini; hihta ep qa tunatyaltotiman-tani; nātsotskanayamantani; God aw qa unañway'kahkañw, kwañwáewhpit-sa añ nāhahlayyani.

5 Pay as God aw tuptsiwni'yuñqey pan hiñqawakahkañw, put öqalayay qa nānawaknani. Um pan hinyuñqamuy qa amu'puñalni.

6 Ima hapi hakim kīnawit yuñtinumyaqey tuskapmomoymuy, qaanhtipuy akw mañwúiwyuñqamuy, hīhihta tuñlayiy akw ūnaiwwisqamuy áñwutiwisa.

7 Momoyam pan hinyuñqam as sutsep hihta tutuqayyakahkañw, pas soon hihta pas antsanihqat tuwi'vayani.

8 Noqw pay pi ura Jannes-niqw pu Jambres puma Moses ehpewi wunuptuqw, pay öviy hapi pan ima it tutuqayhpit pas antsanihqat aw rohomnumya, nukuswuwni'yuñqamu, God aw tuptsiwnit añqw lasyaqamu.

9 Nikañw kurs hin puma haqami ökini. Pi pumuy an'e'wakw hintsakpiam susmataqtini, pumuy tāqatuy hintsakpiam hin mātaqtiqat pan'i.

Last Instructions

10 Noqw pay pi um nuy hin hinmaqat pās navoti'ta, nuy hihta tūtutuqaynaqata, nu hin qatsí'taqata, nu hihta añ ö'qalqata,

nu hin God qapēvewnaqata, hihta añ wuhko maqaptsi'taqata, nuhtumi unañway'taqata, qa súokiwhtiñwuqata.

¹¹ Ura nu Antioch ep hihta añ okiwsahsaniwa, pu Iconiam ep'e, pu Lystrat ep'e. Ura nu hīhihta añ kānanvota; noqw pay Tutuyqawhqa nuy put sohsok añqw ayo tavi.

¹² Nīkañwo, pay sohsoyam Christ Jesus aw tōnalte', God unañwveyaniqey nānawaknaqam pas kurs hin qa okiwsahsaniwyani.

¹³ Nīkañw ima añ nūnukpanht, hihta añ tūunaheptiwisqam suyhtsepñwat qalomáhinwisni; tūunatotoyayani, piw nāp ūnatotini.

¹⁴ Noqw um hapi hihta tūqayhqe, pu nātuptsiwnaqey añ yūmosa hinmani, um hakiy añqw kwúsuhqe put u'ni'kañwo.

¹⁵ Pi um uhtsakoy añqaww tutuvenit tuwi'ta. Nihqe put akw um suan unañwtalwuwni'vage, Jesus Christ aw tuptsiwhqe, ayo yama.

¹⁶ Sohsoy God lavayiat hapi put Hikwsiyat ahpiy pan pēniwa; nihqe hihta tutuqaynaniqey aw apiiwta, hakiy hihta ep ōwihiniwhtiww put ep u'nananiqey aw'i, pu hakiy suwip táviniqey aw'i, pu hakiy hin súan hinmaniqat put tutuw-naniqey aw'i.

¹⁷ God tumal'ayaat put ahpiy pās pasiwta; pu sohsok lolmat tumalat aw pās na'sas'iwta.

4

¹ Paniqw hapi ōviy nu God aw yankañw uñ ayatani, pu Tutuyqawhqtat Jesus Christ aw yankañwo; pam hapi mātake', moñwtawiwe', añ yesqamuy, pu pay so'pumuy hinwat yukunani.

² Nu ūmi pas pañqawni: Um lavayit yuaatani, nāp hísat nukwáñw'ewhtiww, pu pay nāmahin sen qa nukwáñw'ewhtiww, um hakiy aw put ep písoqmantani. Hakiy hihta ep ōwihiniwhtiww, um hakiy u'nanamantani, mēwamantani, pu qa nañ'ekni'kañw sinmuy ōqawhtoynani, pu God lavayiyat tūtutuqaynani.

³ Taq pay nāt haqahpiy sinom hihta suan tutuqayhpit soon aw tūqayyuñwe', kwanwálvayit-sa nanaptaniqey nānawakne', ōviy haqe' unañwaam qatsqat pañ pumuy tutuqaynaniqamuy nāmi wáñwayyani.

⁴ Nen puma it lavayit pas antsanihqat qa aw tuqayvastotat, soq tuwat tūtuwutsit aw unañwtapyani.

⁵ Noqw um hapi sohsok hihta añ pās tunatyaltini, nen kānavotpit añ kuytani; lomatuwawit yuaatani; uhtumalmakiway sohsok suan tumalay'tani.

⁶ Taq nu God eñem nīniwniqat aw pitsiwwta; pay ka nu tsāvotiqw yañqw ahpiyni.

⁷ Nu itahtuptsiwniy aw pās tunatyawtaqe, put eñem rohomnuma, qanātusi'kañwo. Soñawnen inuñem pöhtavit nu añ kuyva.

⁸ Noqw öviy Tutuyqawhqa iahsatiy inuñem warani'ta, nuy suan qatsi'taqat ep'e. Nihqe ason pam pite', sinmuy amuñem suan yuke', pep pu' pam inumi put nóani, pu hakim kwanwtoynayahkañw put nuhtay'yunqamuy amumi piwu.

Personal Words

⁹ Um qa nātusi'te' its peqw inumini.

¹⁰ Taq Demas nuy tatamhta, yep qatsit pas hihtataqee; nihqe Thessalonicat aqwhaqamii. Noqw Crescens Galatiat aw'i. Noqw Titus Dalmatiat aw'i.

¹¹ Pay Luke-sa inumuma. Um Mark wikte', peqw inumini taq pam tumalat añ nuy a'nö paañwanta.

¹² Pu nu Tychicus Ephesus aw hōna.

¹³ Pu nu Troas ep ivösālay Carpus aw taviqw, um ason peqw put yawmani, pu hīhihta tutuvenita. Tis öviy himuvukat añ pey'yunqat um soon añqw qa kīmani.

¹⁴ I' palasivat siplawhqa Alexander nuy a'nö qalomáhintsana. Pay ason Tutuyqawhqa put tumalay at añ aw ahoytani.

¹⁵ Noqw put hapi um ep nāmi tunatyaltini; taq pam itahlavayiy ep itamumi a'nö rohomhti.

¹⁶ Nāt nu sūs nēnem lavayhti qw, qa hak inumum wunu; sohsoyam nuy tatamhtota. Pay hisnen i' yantaqa qa amunkiwakw hintani.

¹⁷ Noqw pay pi as pantotiqw, Tutuyqawhqa inumum wunuwkañw nuy öqalantat, wukotohowuy moañaqw nuy ayo tavi, nu lomatuawit añ ahsupoq tunvotnaqw, sohsoyam qa-Jew-sinom nanaptaniqat öviy'o.

¹⁸ Nihqe pam nāt piw sohsoq hihta qalomáhintsatskiwhqat añqw nuy soon qa ayo távini, nen öveqatsit ep moñwtunatyay aw nuy pās wikni. Nam pam sutsep aqwhaqami tayawintiwa.

Final Greetings

¹⁹ Um inuñem Priscat-nikañw pu Aquilat pumuy öqalani, pu Onesiphorus ep kīvituyu.

²⁰ Erastus pay Corinth ep huruhti; noqw nu Trophimus tūtuyhqat Miletum ep tavi.

²¹ Um qa nātusi'te', nāt qa tömö'tiqw peqwni. I' Eubulus un öqala, pu Pudens, pu Linus, pu Claudia, pu ahpiy pay sohsoyam Christ aw tuptsiwni'yunqamu.

²² Nam Tutuyqawhqa Jesus Christ umum yantani. Núokwa umumum yantaa. Nam antaa.

Paul TITUS aw Pēniata

¹ Nu' Paul, God tūwikiat, pu Jesus Christ ayaatnihqa it penta. God nuy namorstage, nuy ayataqw, nu put sinomuyatuy qapēwewniyamuy añ pumuy öqawhtotoynani; piw itahtuptsiwniy ahpiy navotit pumuy tutuqaynani.

² Itam itahtuptsiwniy ahpiy qatsit qaso'taqat himuy'vayaniqey tunatyawyuñwa. Ura God pas qa atsátañwuqa itamuy pan awini'ta, pam nāt tūwaqatsit qa yúkut'a,

³ Nihqe pas aw pituqw, lavaiy ahpiy itamuy put navotna. God itamuy ayo Ooyhqa hapi nuy ayataqe, nuy lomatuawit nuhtumi yuaataniqat aw nuy tavi.

⁴ Titus, it sumituptsiwnit ahpiy itiy nu öqalanta. Nam okwálni, núokwa, pu kwakwha unañwa God Itanay añqw ūmi pitsíwtani, pu itamuy ayo Ooyhqaqat Christ Jesus añq'ö.

Titus' Work in Crete

⁵ Ura nu Crete ep uñ mātapqe, ūmi tutapta, um tumalat añ aw antsaniqata. Nen um kitsókinawit God sinomuyatuy amumi wukw'a'yatuy óyani.

⁶ Yan hapi wukw'aya hinmani: Haqam qa hihta akw hintaqa, sūkw nōmay'taqa. Timat God aw tuptsiwni'yuñwni; qa haqami hihta nukushintsatskani; nay, pu yuy pumuy amumi tūqayyuñwni.

⁷ Taq nuhtumi tunatyawtaqa pas nawus qa hihta akw hintamantani, ispi pam God sinomuyatuy amumi tunatyawtañwunihqee. Pam qa nāp tunatyay qátuniqey antani; qa suy'tsiptimantani; honaqkuyit qa hīhikwni; qa a'nō unañway'tamantani; sīvat qa nanaqashintani;

⁸ Hahlaykañw, kiy ep sinmuy pās öoyni; añ hihta lolmat ep hahlaymantani; pās unañway'tani; suan hinme', God unañwveni; namituyqawi'tani.

⁹ Pankañw pam it lavayit pas antsanihqat tutuqayhqeý hūrs ñuy'tani; nen pam suan tūtutuqaynakañw tūökwhantaniqey tuwi'tani, piw put aqw hiñqaqwaqamuy amumi hin lavayhtiniqey navoti'tani.

¹⁰ Taq kaysiwhqam qa tuqayvahsi'yuñqam paysoq hihta yuaatotaqam, pu tūunatotoyñayaqam yēse, tis öviy imuy Jew-sinmuy amuñaq'ö.

11 Noq̄w soon as puma qa moauhtsiwyani. Puma pi kīnawit yuñtinumyaqe tūsoontsahtsanya, pay as hihta qa yuaa-totanikañw soq put tūtutuqaynayaqee, pas pay sīvat ōviy'o.

12 Pay ura pumuy amuñaq̄w haq̄awa pas nāp amuñem yuaataqa pañq̄awu: Pay Crete ep sinom pas a'nō a'tsatu, nūanvopkotu, nanaōnht-nikañw huhunuktu, kita.

13 Nihqe pay sūañq̄awu. Paniq̄w ōviy um pumuy qa ōokwatuwht, pumuy qōhq̄ōyni. Noq̄w puma tuptsiwniy añ ō'q̄alyani.

14 Nen Jew-sinmuy tūtuwutsiyamuy aw qa unañwtavi'yuñwni. Pu ason hak it navotit pas antsanihq̄at añq̄w lasqa amumi hihta tutaptaq̄w, puma put aw qa tuq̄ayvastotani.

15 Pay kwañw'e'wakw wuwni'yuñq̄amuyniq̄w sohsoy himu kwañw'eway'o; nikañw añ qa kwañw'e'wakwmuyniq̄w pu q̄atuptsiwni'yuñq̄amuyniq̄w qa himuy kwañw'eway'o. Hikis pi wuwniam, pu unañwaam itséheeiwta.

16 Puma as God tuwi'yuñq̄ey pañq̄aq̄wa; noq̄w pay pumuy q̄atsām qa put aw hayawta. Taq̄ puma tuyoy'e'wayomu; God aw qa tuq̄ayvastotañwu. Kurs hisat puma hihta lolmat tumaltotani.

2

Sound Doctrine

1 Noq̄w um hapi hakimuy suan tutuq̄ayyaq̄amuy hin as yesniq̄at tūtutaq̄aynani.

2 Añ su'pe'yaq̄am-niq̄w, pu wūwuyom tahtaqt̄w pasi'nañway'yuñwni; hihta añ namitunatyawkahkañw namituyq̄awi'yuñwni; tuptsiwniy añ ō'q̄alyani; nuhtumi unañway'yuñwni; pu wuhkomaq̄aptsiy yesni.

3 Pu añ wūwuyom momoyam piw amunyuñwni; nen God sinomatnihq̄ey pan yesni; qa kokoliyawhtni; nuhtumiq̄ qa atsátoynayani; honaq̄kuyit qa hīhikwyani; añ hihta lolmat tūtutuq̄aynayani.

4 Pu momoyhoymuy tutuwnayaq̄w puma pās unañwat yesni; puwsuñwmuy amumi unañway'yuñwni, pu timuy amumii.

5 Hihta añ pās wūwankahkañw hintsatskani; qa nāhoyalayaniq̄ey anyuñwni; qa kīkinumtinumyani; sūsu'pamni; puwsuñwmuy kaptsi'yuñwni. Kurs puma pan hinwisq̄, sinom soon God lavayiyat aq̄w hiñq̄aq̄wani.

6 Pu añ tōtimuy um piw u'nanaq̄w, puma nami-tuyq̄awi'yuñwni.

7 Pu um pas nāp lolmat tumalay'tani. Um panme' pumuy hin yesniq̄at amumi mahtakni'tani. Um qa paysoq̄ hintsakkañw pās unañway'kañw, pan sinmuy tutuq̄aynani.

⁸ Um pas qa atsáy'kañw hihta súantaqat yuaatani. Noqw pep pu' kurs hak lavayit aqw hiñqawni; noqw i' hak put ehpewinihqa hamantini, kurs haqam hihta ep un òvelantaniqe òviy'ò.

⁹ Pu an tütuwikt moñwímuy amumi tūqayyuñniqat um tuqaynani, pu sohsok hihta an pumuy unañwveyanigata; qa amumi kolilitotani.

¹⁰ Puma qa hihta moñwímuy uuyiñwnayani; puma yūmosa qaatsáy'kahkañw, tumalay'wisni. Puma panwise', God itamuy ayo òoyhqat tutuqayhpiyat pas hihtatotani sohsok hihta an'a.

¹¹ Pi God núokway sinmuy sohsokmuy amumi mahtakna, itamuy ayo nõnakniqat òviy'ò;

¹² Nihqe pan itamuy tutuqayna: Itam God qa kaptsi'yuñwniqey qe'yat, yep qatsit ahpiy hīhihta tuñlayit ayo yúkuniqata. Itam put ayo yukuyat, namituyqawi'kahkañw, God pas kaptsi'kahkañw, suan hinwisni yep qatsit ep'e.

¹³ Hisat itam itah'unañwvahsiy hahlaykahkañw aw yórikyaniqey maqaptsi'kahkañw yēse. Pep hapi pu' God pas pávannahqa, Jesus Christ itamuy ayo óyahqa lolmat tālawñway'kañw mātaktini.

¹⁴ Pam hapi itamuñem nātavi; nihqe sohsok gaanhintsatskiwhqat añqw itamuy mātapqe, itamuy kwañw'ewakwtat, nēnem sinota, itam hihta lolmat tumaltotaniqey kwañwtoynayaniqat òviy'ò.

¹⁵ Iit hapi um nuhtumi yuaatani; tūòkwhantani; pas qa nánahsopkañw òqalat pas pasiwtaqey pan tūmewantani. Qa hak hapi ūmi qa kwañwátaytani.

3

Christian Conduct

¹ Um sinmuy u'nanaqw, puma an mohpeq hoñqamuy, pu òqalat pasiwyuñqamuy amumi qa rohomnumyani; pu momñwituy lavaiyamuy an hinwisni; sohsok hihta lolmat hintsatskaniqey aw pás moñwvas'iwyuñwni.

² Qa hakiy aqw qalomáhiñqawani; qa nāñwuy'yuñwni; hakiy pāsyamantani; qa a'nò unañway sohsokmuy amumum hinwisni.

³ Pi pay itam pas nāp ura hisat piw an'ewakw hinyuñwa; God aw qa tūqayyuñwa; ūnatoyñiwyā; hīhihta tuñlayit, pu kwañwáewhpit aw tūwik'iwyuñwa; nukpantunatyawyuñwa; kan'ewtunatyawyuñwa; sinom itamumi qa suhtaq'ewya; noqw pu itam nānami qa suhtaq'ewya.

⁴ Noqw pay God itamumi unañway'taqey, pu itamuy òkwatuwhqey itamumi mahtaknat, itahhisatqatsiy añqw itamuy ayo oya.

⁵⁻⁶ Pam qa itahlomahintsakpiy ahpiy itamuy ayo oya, pas nāp núokway ahpiy'o. Noqw itam put tímatniwhtoti, pam Qahováriwtaqat Hikwsit itamuy qaöwíhuytaq'ö, Jesus Christ an'a. Noqw Hikwsiy an pam itamuy kwanw'ewakwtat, itamuy pūhuta.

⁷ Noqw öviy God núokwayat ahpiy itam put aw súanyuñwa; nihqe it qatsit qaso'taqat makiwyaniqey tunatyawyuñwa.

⁸ I' yan lavayi pas antsa. Noqw öviy pay um it yūmosa yuaataniqat nu nāwakna, ima God aw tuptsiwni'yuñqam lolmat hintsatskaniqey pās tunatyawwisniqata. Pi yan puma suan hinwise', tūvaanwantotani.

⁹ Nikañw pay um an hihta āan'e'wakw lavayit qa aw unañwtavi'tani pu hakiy ahpiy sinotiwtaqata, pu tutavot ep nānaqasyaqata, sen put ep nāñwuy'tiwhqata. Pay pam lavayi qa hihkay'ta; pu piw qahimuu.

¹⁰ Um hakiy tūlahsintaqat sūs, sen lōshaqam u'nanat, pay qa a'puñalni,

¹¹ Um it navoti'taqee: Pam pantaqa lomavöhut añqw lasqe qaanhinma; nihqe unañwpeq put navoti'ta.

Final Instructions

¹² Ason nu Artemas, sen Tychicus ūmi hōnaqw, um qa nātusi'tat, qa sōwunit Nicopolis aw inumini. Pay nu pep tōmōlaniqey yuki'ta.

¹³ Um tutavot aw tuvoti'taqat Zenas-nit, put Apollos pumuy haqaminiqat aqw távini; noqw kurs pumuy hihta haqni'taqw um pumuy paañwani.

¹⁴ Pu itahsinom hihta lolmat hintsatske', an hakimuy hihta haqni'yuñqamuy paañwayaniqey tuwi'vayani; nen qa paysoq yesni.

¹⁵ Sohsoyam inumumyaqam un öqalaya. Itahtuptionsiwniy an itamumi unañway'yuñqamuy um inuñem öqalani. Nam núokwa sohsokmuy umumum yantani. Nam antaa.

Paul PHILEMON aw Pēniata

¹ Nu Paul, Jesus Christ eñem sivilawhqa itahtupkoy Timothyt amum it penta. Itam pas aw itah'unañway, itahtumal-suñway Philemon öqalanta,

² Pu aw itah'unañway Apphiat-nikañw pu Archippus itah-naqöysuñway pumuy piwu, pu God aw tönawtaqamuy umuhkiy ep tsotsvalyaqamuyu.

³ Nam núokwa, pu kwakwha unañwa God Itanay añqw umumi pitsíwtani, pu Itahtutuyqawhqaý Jesus Christ añq'ö.

Philemon's Love and Faith

⁴ Pas nu yūmosa Inay God aw nāwakinkañw uhpe hahlayhti-makañw uñem tūviñtima, itupko,

⁵ Yaw um Tutuyqawhqaý Jesus Christ aw-nikañw, pu sohsokmuy put aw tuptsiwni'yuñqamuy amumi unañway'kañw, qapēvewnaqat nu navotqee.

⁶ Okiw as sinom uhqapevewniy akw tuwat tuptsiwni'vaye', itam hihta Christ añqw qaöwímakiwyaqat okiw puma māmatsyaniqat nu pan amuñem tūviñtima.

⁷ Pi itam uñ nuhtumi unañway'taqw pas put ep hahlayhtiqa, wuko'nañwti, ispi tuptsiwni'yuñqam uhpüy suyan unañwtotiq'ö.

A Request for Onesimus

⁸ Pay ka nu Christ ep pas qatusi'kañw uñ tusoq'ayataniqey aw öqalay'ta.

⁹ Nikañw nu ūmi unañway'taqe öviy pay nu uñ qa ayatani. Nu Paul wuhtaqañnikañw, pu piw nāt Christ Jesus eñem sivilawkañw ūmi okiwhiñqawni.

¹⁰ Nu itiy Onesimus ūmi nunuiñni. Nu siviñuiwtaqw pam qapēvewnit akw ítiniwhti.

¹¹ Pay as pi ura pam hisat uñniqw qaápiynikañw, pu' hapi ūmi ápini, pu inumii.

¹² Noqw nu put piw ūmi ahoy tavi; noqw öviy um put pās távini, pas hapi pam aw iunañwa.

¹³ Pay nu as lomatuawit hintsakqey ep sivilawhkañw put tavi'taniqey nāwakna, uhqeniy ep inumi unañwtavi'taniqat öviy'ö.

¹⁴ Pay nu qa ūmi maqaptsi'tat put tavi'taniqey qa nāwakna; um qa nawus inumi unañwtapniqey antat, pay um pas suh-taq'ewnikañwniqw pam súantani.

15 Pay sen pi yantaniq̄w ōviy pam hihsavo ūñaq̄w ahpiy'ō, pu' yahpiy pam sutsep umum hinmani.

16 Um pu' hapi qa tūwikit an put kwúsut, pay uhtupkoy pas aw uh'unañway pan put um kwúsuni. Nu itupkoy an put aw pas unañway'ta; noq̄w ōviy um as tuwat panhtini, pam pi uhtuwiki, piw Tutuyq̄awhq̄at ep uhtupko.

17 Noq̄w kurs ōviy nu uhsuñwaynihq̄at um pan inumi wūwante', pas um nuyniq̄ey pan put kwúsuni.

18 Ason pi kurs pam hihta ep ūmi q̄aanhtīq̄w, sen hihta ūmi p̄oiwtaq̄w, pay um inumi put p̄ēnani.

19 Nu Paul hapi pas nāp imay akw it p̄ēna, pay nu soon ūmi qa sisvini. Pay nu uñ soon u'nanani, um soñawnen pas nāp inumi nāv̄oiwta.

20 Taay, itupko, um Tutuyq̄awhq̄at añ nuy hahlaytoyne', put pās távini. Yan um wūkok nuy unañwtoynani.

21 Nu ūmi hin nāwaknaq̄at um soon qa anhtiniq̄at nu ep uñ q̄apēvewnaqe ōviy ūmi p̄ēna, ūmi navoti'taq̄ee, nu ūmi hiñq̄awhq̄at um soon qa h́oyokput hinhtini.

22 Nīkañw pay um piw haq̄ami inuñem q̄enitani, pay hisnen nu umuhnawakinpiy ahpiy mātaviwe', umumi p̄ituni.

Final Greetings

23 Inumum Christ eñem sivilawhqa Epaphras uñ ōq̄ala,

24 Pu Marcus, Aristarchus, Demas, pu Lucas itumal-suñwamu.

25 Nam Itahtutuyq̄awhq̄ay Jesus Christ núokwaat umumum yantaa. Nam antaa.

HEBREW sinmuy amuñ^{aq}w Tuptsiwni'yuñ^qamuy amumi Pēni

God's Word through His Son

¹ Ura God pay hisatñahaq^{aq}w qa sūs haqam, piw qa supwat akw itanamuy amumi lavayhti, hakimuy lavay'aymuy amuh-piy'o.

² Nikañw pam yepehaq so'ñwamiq pituq^w itamumi lavayhtikañw, pu' pahsat Tiy ahpiy'o. Ura pam put hapi aw sohsok hihta nóaniqey put āawna; pi put ahpiy pam sohsok hihta yuku.

³ Noq^w pam öqallavayiy akw sohsok hihta poniniytoyna. Pam nay lomatalawñwayat akw talni'ta, piw Nay hin hin-tañwuqat nuhtumi mahtakna. Pam pas nāp itahqaanhtipuy ayo yuku. Pu panhti^qe pam öveqatsit ep Kaptsiwtaqat put-vaqe qatuptu.

The Son Greater than the Angels

⁴ Nihq^e God hoñviaymuyatuy amuhpenihq^e pas pavan nukñwat namtakna, sam pi pam God Tiatnihqey pan tñwantiwa, noq^w God hoñviaymat qa put tımatu.

⁵ Ura God Tiy aw yan lavayhti: Um hapi Itii, it talönvaqat ep nu Unaniwhti, ura kita. Piw yan'i: Nu put náatni, noq^w pam itini, yan'i. Puyaw sen pam hisat hoñviaymuy himuwat aw pan lavayhti? Qae.

⁶ Nikañw pam hoñviaymuy amumi yanwat lavayhti Tiy tūwaqatsit aw távihqee: Uma put pas hihtay'yuñwⁿⁱ, ihoñvia'yam sohsoyamu, yan'i.

⁷ Pu pam púmuywat yan lavayhti: Pam hoñviaymuy hūhukañwtuy pan yukuñwu, pu tumal'aymuy qōhit wupa'leleta^qat pan'i.

⁸ Nikañw pam Tiy aw yan lavayhti: Um hapi God-nihq^e yūmosa moñw'iw^ttani. Um moñwkoy'kañw nuhtumi tuyqawi'kañw súanhinmani.

⁹ Um hapi pas suan hinwisqamuy ep hahlayhti, pu qaan-hinwisqamuy aw qa suhta^q'ewa; paniq^w hapi öviy God Una uñ moñw'asnaq^e, uñ uhsinosñwamuy amuhpenihq^e pas pavan hahlaytavinma.

¹⁰ Pu piw yan lavayhti: Pu ūm'i, Tutuyqawhqa, um yayh-niwhqat epeq tūwaqatsit yayhniyat wunuptsina. Um uhm^{ay} akw tokpelat yukuhta.

¹¹ Pam pay sұлawhtini, noq^w umwa qa hinwat hinhtini; pu pam pay yuwsit an sakwıtini.

¹² Noq̄w um put usimnit an nōmōm̄nat ayo tāvini, noq̄w pam nāhoñwaniw̄ni; nīkañw um hapi pas qa alōntini, pu uhq̄atsi pas qa haq̄ami sohtini.

¹³ Yanta, piw pam Tiy aw yan lavayhti: Um hāk iputvage qātuni, nu uhtuwq̄amuy áñwutaq̄w puma ūmi maq̄aptsi'yuñwniq̄at aw pahsavoo. Noq̄w ya sen pam hoñvia'yatuy himuwat aw hísathaq̄am yan lavayhti?

¹⁴ Puma pi sohsoyam hikwsiniñwunihq̄e nuhtumi unañwtavi'yuñwniq̄e ayatiwya, imuy ayo nōñakniq̄amuy amumi tumalay'yuñwniq̄e òvii'o.

2

The Great Salvation

¹ Yaniq̄w òvii itam hihta nanaptaq̄ey pas kurs hin aw qa pās tunatyaltotini, nāp hisat pi itam put añq̄w lasyani.

² Taq̄ God hoñviaymuy amuhpiy tutavot nuhtumi mātapq̄e pas òq̄alay akw put aw antsana; nihq̄e añsakis hak mewnit aw qa tuq̄ayvastaq̄w, pu sen tutavot añq̄w lasq̄, God hakiy suan put ep hinwat yukunañwu.

³ Nīkañw pam yepahaq̄ Tiy ahpiy itamuy hin ayo nōñakniq̄at itamuy āawna. Noq̄w itam it lavayit qaōwíhintaq̄at aw qa unañwtap̄ye' hin ayo nōñakni? Pi ura Tutuyq̄awhqa pas nāp itamuy mohti put āawna, noq̄w put aw tuq̄ayvastotaq̄am pu' tuwat itamumi put mātapya.

⁴ Noq̄w God piw pumuy amumum tumalay'kañw pumuy amuhpiy kātumalta. Pam put akw pumuy suan lavayhtotiq̄at tuawí'ta. Pi pam Qahováriwtaq̄at Hikwsit ahpiy kuwahtiput hin tunatyawtaq̄ey pan sinmuy nanāp huyta.

The Leader of Salvation

⁵ God qa hoñvia'yatuy tūwaq̄atsit nātoniq̄at aw moñw'oya. Pi tūwaq̄atsit nātoniq̄at nu yuaata.

⁶ Nīkañw hak God aw tāwit añ tūviñtaq̄e aw pañq̄awu: Ya sino hak hímuniq̄w òvii um put u'ni'ta? Ya sino himu hakniq̄w òvii um put aw kikinumvohta?

⁷ Pi um put pay hihsavo hoñvia'yatuy qa amuñk pitsíwtaq̄at pan yuku. Nīkañw it atsve pu' pam pas hímuniwhtikañw piw kaptsiw̄niq̄at um put eñem yuku; piw um uhtumaltipuy aw put moñwtavi.

⁸ Nihq̄e sohsoy himu put aw maq̄aptsiw̄taniq̄at um put aw noa, yan'í. Pi pam sohsoq̄ hihta put aw maq̄aptsiy yantaniq̄at òvii put atpikaq̄e tañataq̄e qa hihta pēta. Noq̄w pay pi itam qa sohsoq̄ hihta put aw maq̄aptsiy yantaq̄at aw yórikya.

⁹ Noq̄w itam Jesus pas hímuniq̄at, pu piw kaptsiw̄hqaq̄at aw tàyūñwa. Ura pam hapi hihsavo hoñvia'yatuy qa amuñk

pitsíwtaqat yukiltiqe, sinmuy sohsokmuy amuñem kānavot, mokniqat God pan put eñem yuku, itamuy ōkwatuwhqee.

¹⁰ Noqw Jesus Christ ayo nõñakqamuy tsamqa pas pasiw-taniqe ōviy nawus kānanvotpit añ kuyva, ispi God sohsok hihta nēnen yukuhqa kaysiwhqamuy timuy lomaqatsit aw tsam-niqey nāwawnakañw, Tiy eñem pan tunatyawtaq'ō; pi putniqw pam lomahinta.

¹¹ Pi hakim God tımatniwhtotiqam hapi Jesus Christ atsviy put tımatu. Nihqe ōviy put amum sūkw nay'yuñwa. Noqw ōviy God Tiat pumuy tupkolawniqey qa hahmana, nıkañw pañqawu:

¹² Nu un itupkomuy āawnani; nu uhsinomuy amuhsonve ūmi tayawinpit tātawlawni, kita.

¹³ Pu piw yan'i: Nu put hapi aw yantani. Pu piw yan'i: Yep nūu, God timuy inumi nōahqamuy nu pumuy amumuma.

¹⁴ Noqw hakiy timat sūn tokoy'yuñqw, piw unwáam sun-tañwu. Noqw pay ōviy piw Jesus nāp itamun yukilti, pam mōke' it Nukpanat sımoknaniqe ōviy'ō, it hakiy tukwyan-taniqey aw ōqalat as pasiwtaqata.

¹⁵ Nen itamuy yahpiy haqahpiy mokiwuy qa mamqasyaniqat itamuñem yúkuni, itamuy itahqatsiy añ ahsupoq put mamqasyaqamuyu.

¹⁶ Pi suyan pi pam qa hoñvia'yatuy amún tokoy'vat, Abra-ham tımuyatuy amún tokoy'va.

¹⁷ Yaniqw ōviy pam pas nawus sohsok hihta añ tupko-muy amún yukilti, pumuy amuñem God awwat mohpeq moñwiniqe ōviy'ō. Nihqe pam tumalay ep súanhinmaqe pumuy ōkwatuwhqee, nāp nātapqe pumuy qaanhtıpuyamuy ayo yuku.

¹⁸ Pi pam pas nāp aw unaheviwhqey ep kānavotqe, ōviy pam unaheviwyaqamuy amumi unañwtapniqey aw pasiwta.

3

Jesus Greater than Moses

¹ Noqw ōviy'ō itupkomu, uma God tımatu, piw put tımatnihqey pan hinwisniqey aw wáñwayniwya. Kurs uma Jesus Christ itahtuptsiwniy itamumi kwusivaniqe ōviy ayaiwtaqat aw wūwayani, itamuñem God awwat mohpeq moñw'iwtaqat aw'i.

² God hihta aw put taviqw, añ ahsupoq pam suan hinma, ura hin Moses God tımuyatuy amumi pās tunatyawmaqat pan'i.

³ Pi Jesus hapi Moses epnihqe pas pavan kaptsiwtaniqey hihkay'ta, pi kıvituy mohpeqnihqa put amum yesqamuy amuhpenihqe pas pavan kaptsiwiwa.

4 Pi sohsokmuy kīvituy amuñaqw suhka mohpeqniñwu. Noqw sohsok hihta aw mohpeqniñqa hapi i' God.

5 Noqw Moses tumal'ayat an God tímuyatuy amumi mohpeq wúnuhqe súan tumalay'ta; nihqe God itamumi hin lavayhtiniqat pam añwu pay tuawi'ta.

6 Noqw pay Christ God tíatníkañw tímuyatuy amumi mohpeq wunu, nihqe suan tumalay'ta. Noqw itam God tímatu, kurs yūmosa put qapēwēwnayee, pu hahlaykahkañw hihta aw yórikyaniquey tunatyayat qa wílekni'yuñwee.

A Rest for God's People

7 Yanta hápiniqw, òviy ura Qahováriwtaqa Hikwsi pañqawu: Kurs uma pu' tawat ep put tōnayat nanapte'

8 Uma qa nāwuko'nañwtotani. Ura umunam qayēsiwhpuvehaqam inumi rohomhtotiqe nuy puhtsemoknaya.

9 Ura puma inumi hepya, piw inumi tuwantota, lōp sunat yahsañwuy añ itumalay aw taywiskahkañwo; noqw uma qa amún hinhtotini.

10 Paniqw òviy nu ephaqam qatsívaptsiwyuñqamuy amuhpe qahahlayhtiqe pañqawu: Puma yūmosa unañwpeq inuñaqw lahsiwuyñwa, pu puma haqe' itunatyay qa tuwi'yuñwa.

11 Noqw òviy nu itsívutiqe pas öqalat pan lavayhti: Pay puma pas nawus soon haqam nāsuñwnyaniquey aw ökini. Ura pan pey'ta.

12 Noqw òviy'ö itupkomu, uma nānami tunatyaltotini, taq nāp hisat sen hak God pas qátuhqat añqw lahse', qalomá'nañway akw God pēwewintini.

13 Uma nāqavo nāökwhantani, nāt umuñem qénitniq'ö, taq sen umuñaqw haqawa qaanhtiput unatwiyat ahpiy a'nö unañwtini.

14 Ura itam Christ aw tütuptsiwa. Nihqe kurs itam qa haqami nañ'eknaye', yūmosa itahtuptsiwniy añ hinwise', itam put amum sohsok hihta makiwyani.

15 Ura nu pañqawhq tutuvenit ep yan pey'ta: Kurs uma pu' tawat ep put tōnayat nanapte' uma qa nāwuko'nañwtotani. Ura umunam inumi rohomhtoti. Noqw uma qa amún hinhtotini, yan'i.

16 Taq ura haqawat as nanaptat, put puhtsemoknaya, nikañw pay qa sohsoyam Moses amum Egypt añqw nõñakqam panhtoti.

17 Noqw ya hakim lōp sunat yahsañwuy añ put unañwmoknaya? Pay ima hakim piw qaanhtotiqe, qayēsiwhpuvehaqam súlawhti.

18 Noq̄w ya pam hakimuy amumi pas qa öwíl̄vayhtiqe pas soon haqam n̄asuñwnayaniqey aw ökiniaqat pañqawu? Imuy añ qatuptsiw̄ni'yuñqamuy amumii.

19 Noq̄w öviy pay hapi puma pas qa tuptsiwyaqe soon pañso yuñni.

4

1 Noq̄w öviy'ö, itupkomu. Itam haqam n̄asuñwnayaniqey aw ökininiq̄w itamuñem n̄at qeni. Nikañw itam tunatyaltotini, taq̄ ka umuñaqw haqawa pañsoq qa pítuni.

2 Pi lomatuawi pumuy amumi yuaatiwhqa piw itamumi yuaatiwa; noq̄w pay put lavayit akw puma qa moñwvastoti, pi puma as nanaptat qa tütuptsiwa.

3 Pi itam añ tütuptsiwaqam haqam n̄asuñwnayaniqey aw öki, hin pam lavayhtiqat pan'í: Nu itsívutiqe pas pañqawu: Pay puma pas soon haqam n̄asuñwnayaniqey aw ökini, nu kita. Pi pam pas n̄ap tūwaqatsit yayhniwhqat pepeq̄ tumaltaqey yuku.

4 Oviypi ura pam háqe'wat tsañe'sikis talöñnit yanwat lavayhti: Pu God tsañe'sikis talöñnit ep sohsok tutmalay añqw n̄asuñw̄na.

5 Nit pu yep piw n̄at pañqawu: Pay puma pas soon haqam n̄asuñwnayaniqey aw ökini, nu kita.

6 Noq̄w pay haqawat pas n̄at soon pañsoq aw qa ökini, pu imuy hakimuy amumi pam mohti yuaatiwhq̄ puma qa tütuptsiwhqe öviy aw qa öki.

7 Pu piw n̄at pam suk̄w talöñnit tuwantaqe, David ahpiy pañqawu: Pūu, kita, pay hísattiq'ö; pi ura pañqawu: Kurs uma pu' talöñnit ep put tōnaȳat nanapte', uma qa n̄awuko'nañwtotani.

8 Pi as Joshua pumuy n̄asuñwnanaqw soon God put atsva piw n̄at itamuy pañsoq ökiniaqat tokiltoynaniqey pañqawni.

9 Noq̄w öviy hapi God sinomuyatuy n̄asuñwnayaniniq̄w amuñem n̄at qeni.

10 Pi nasuñwpiyat aw pákihqa piw öviy n̄ap hintsakpiy pahsavo hintsakñwu, God hintsakpiy panhtiqat pan'í.

11 Noq̄w öviy God itamuy haqam n̄asuñwnayaniqat itamuñem qeni'taqw, itam pañsoq ökiniaqey qanātusi'yuñw̄ni; taq̄ n̄aphisat sen uma haqawa pumuy amún qatuptsiw̄ni'te', pañsoq qa pítuni.

12 Pi God lavayiat tayta, piw a'nö lay'ta. Pam sipwuvahpit an nan'ikaqe añ qalay'ta; nihqe hakiy unañwayat hikwsiyat añqw n̄ahoy tükuniqey öqalay'ta, piw hakiy öqawiyat öqayat añqw n̄ahoy tükuniqeyu. Pam hakiy tutnatyayat piw wuwniyat hímunihqat hakiy aw susmataqtañwu.

13 Pi itam nawus God aw nātuhtuallyani, sohsok hihta navoti'taqat aw'i. Noqw sohsoy himu yukiwtaqa put aw susmataq'a; qahimu put aw tupkiwta.

Jesus the Great High Priest

14 Noqw itam itahtuptsiwniy ep hūrs hoñni; pi God Tiat, Jesus Christ ōmiqatsit aw pákihqe God awwat mohpeq moñw'iwta; nihqe pepeq itamuñem nāwakinma.

15 Pi itamuy qaōqawi'yuñqw, itamuñem nāwakinmaqa sohsok mātsi'taqe itamuy ōkwatuwa; pi pám pay itamun sohsok hihta añ unaheviwkañw, pay qa haqam qaanhti.

16 Noqw ōviy itam qamaqásneveq God moñw'atsvewayat aw ōkini, nen itam pep núokwayat kwusuyani; pu itam sóonhtote' núokwayat akw paañwniwyani.

5

1 Pi uma navoti'yuñqw, God Jew-sinmuy amuñaqw hakiy namorste', put awwat mohpeq put moñwtaviñwu. Noqw pahsat pu pam sinmuy amuñem God aw okiwlawnwu; nihqe pumuy amuñem hom'oyiyamuy God aw nóañwu; piw qaanhtipuyamuy ep hihtuy qōyañwu.

2 Nikañw pam pay pumuy amún sínonihqe ōviy qa pasiwta; nihqe ōviy pam tutavot qa navoti'yuñqamuy, piw put añqw lasyaqamuy ōkwatuwniqey tuwi'ta.

3 Pam sínonihqe nawus nāp qaanhtipuy ep hihtuy nīnañwu; pu pahsat sinmuy qaanhtipuyamuy ep piw amuñem hihta nīnañwu.

4 Noqw soon hak God awwat nāmoñwtapñwu; nikañw God hapi hakiy moñwtapñwu; ura pam Aaron put aw tavi; pu put añkyaqamuy pīwu.

5 Noqw ōviy Christ God awwat mohpeq moñwtaviwhqe pay qa nāp nātsokana, nikañw pay God put naat pan put yukuna. Ura pam put aw pañqawu: Um hapi ítii, it tāwat ep nu Unaniwhiti.

6 Pay ura pi pam piw haqam pañqawu: Um hapi pas sūs God awwat moñwi, Melchisedec tuwiyat an'i.

7 Ura Christ nāt tūwaqatsit ep qátuhqe, God aw okiw nāwaknaqe, a'nō pakkañw pas naokiwlawu, hakiy moki-wuy añqw put ayo táviniqey aw ōqalat pasiwtaqat aw'i; noqw nāwakinpiat hu'waniwa, pam Nay aw tuqayvahsi'maqw ōviy'o.

8 Pay as pi pam God tíatnikañw hīhihta añ kānavotqe put aw tuqayvahsi'maniquy tuwi'va.

9 Pu pam hin hintaniquy an yukiltiqe pep pu' pam aw tūqayyuñqamuy sūs ayo óyaniqat pan Naat put eñem yuku.

10 Pi God hapi put awwat mohpeq moñwtavi, Melchisedec tuwiyat an'i.

Warning against Falling Away

11 Noqw itam as Melchisedec wūhak hin lavayhtotiniqw put pañqawniqw qatuvosi, uma qa its nanaptañwuniqw òviy'ò.

12 Uma wūyavo Christ aw tuptsiwni'yuñwa, añwu as uma sinmuy tutuqaynayanikañwo, pay nāt hak pas God lavayiyat pas pu' pas umuy tutuqaynaniqat uma pepya. Uma titipostuy amunyuñqe pīhut-sa nānawakna; nihqe uma kurs hin hurut nōsiwhqat kātotini.

13 Pīhut-sa akw qátuhqa súantaqat qatsit, pu qasuantaqat qa mātsi'taqey antañwu; pi pam qaöqáwi'tañwuniñqee.

14 Noqw pay tukwsiwyuñqam hurut nōsiwhqat soon qa kātotini, pi puma yūmosa put nōnovaqe hihta lolmatnihqat, pu qalolmatnihqat mātsi'yuñwa.

6

1 Noqw itam hihta pay tutuqayyaqey qa pūvut-sa yuaatostat, momi hóyokye' tukwsiwwisni. Itam pay itahhintsakpiy itamumi qahimuniwhtiqat añqw lasyaqe God qapēvewnaya.

2 Pu itam pay kūyit akw tuvoylatiwhqat hihta tuawi'taqat nanapta; pu Hikwsi hakiy hin òqalmaqañwuqat itam pay navoti'yuñwa. Pu so'pum ahoy yesvaniqat hak itamuy pay tutuqayna. Pu God sohsokmuy itamuñem sūs hin yúkuniqat itam pay tuwi'vaya.

3 Noqw yahpiy pu' itam hihta akw òqawhtotaniqey put-watyani, kurs God pan itamuñem yuki'taniq'ò.

4 Pi uma sūs unañwtalawvaya, pu òveqatsit añqw hihta kuwahtiput añqw yukuya, pu Qahováriwtaqat Hikwsit nuhtum makiwya,

5 Pu soñawnen God lavayiyat lolmat añqw yukuya, pu qatsit nātoniqat ep hīhihta òqalat añq'ò.

6 Nikañw kurs uma God pōhuyat añqw lasyaqw, kurs hak umuy God aw ahoy tsamvani. Soñawnen pi uma nankiwakw God Tiyat piw nahoylehtsit aw muayat, nuhtutpik put hamantoynayani.

7 Pi tutskwat aw qa sūs yokvaqw, pam mowaiwkañw, piw put tumalay'yuñqamuy amuñem hihta aniwñañwuniñqa God unañwveniñwu.

8 Nikañw i' himu tsutskuy'yuñqa pu kūtay'yuñqa pay ayo yukiwñwu, nihqe pāpu pay maspiwniqe, òviy taqtsokiwñwu.

9 Nikañwo, aw iunañwam itupkomu, nāmahin pi as nu yan hiñqawkañw qa pas pas umuy tuawi'ta, nikañw nu umuy qapēvewna, pi hak ayo yámakqey hin qátuñwuqat uma pan yēse.

10 Noq̄w God qa hihta ep qasuantaqe umuhtumalay soon qa tunatyawtani. Pi uma put aw unañway'yuñqe òviy sinomuyatuy amumi unañwtavi'yuñwa, piw nāt amumi unañwtavi'wisa.

11 Noq̄w uma yūmosa nānani unañway'yuñwniqat nu okiw as nāwakna, nen uma umuh'ahsatiy sohsok òmahtotani, pu umuh'unañwvahsiy aw yórikyani.

12 Ura hakim God awiniyat qapēvewnayaqe qa nañ'eknayat, pas antsa unañwvahsiy aw yórikyā. Noq̄w pan piw uma qapēvewnayakahkañw qa nañ'eknayani.

God's Sure Promise

13 Pi ura God Abraham aw hihta pasiwnaqe kurs hakiy pas pávannihqat aw yankañw òqalat lavayhtiniqe nāp tuñwniy aw yankañw lavayhtiqe,

14 Pañqawu: Pay nu pas nāp soon uñ qa hahlayhtapne', òqawhtoynani, pu uñ natkotoynani, kita.

15 Noq̄w òviy pam qa yāvaiwkañw añ kuyvaqe put aw awinit aw yori.

16 Pi sino hakiy pávannihqat aw yankañw qaōwílvayhtiniqw pahsat pay puma lavayiy sohtapnayañwu.

17 Noq̄w òviy God itamuy paañwaniqey itamuy āawnaqe nāp natñwaniy aw yankañw qaōwílvayhti. Noq̄w òviy pam tunatyay pas soon qa alōntaniqat itam navoti'yuñwni.

18 Pam awiniy, piw lavayiy soon alōntani, pu pas soon atsātani; noq̄w òviy itam put aw taqa'nañwtotiqe watqaqam wūkoq unañwtote' God hin itamuy āawnaqey pan itamuy ayo óyaniqat itam navoti'yuñwa.

19 It yan unañwvahsit itam pasiwyuñwa, pu put aw yankahkañw itam hūrs hoñni; pi pam pas qa hinwat hinhtiñwu. Christ hapi aw itam yanyuñwa, hakiy òveqatsit ep qátuhqat aw'i.

20 Pam itamuhsavo pañsoq pákihqe, itamuñem Nay aw naokiwlawu. Pi pam Melchisedec tuwiyat ahpiy God awwat susmohpeq sūs moñwtawiwa.

7

The Priest Melchizedek

1 Pi i' hapi hak Melchisedec Salem ep moñwi, pas Sus'oveqnihqat God awwat wimmoñwi. Ura pam Abraham ahsawvaqe, aw òqala, pam momñwituy haqam súlawhtiqat añqw ahoy pitutoq'ò.

2 Noq̄w Abraham sohsok hihta sun pakwút-sikivo oyiwyuñqat añqw sūkw oyiwhqat put maqa. (Melchisedec tuñwniyat namtōkiwhqe moñwi súan hinmaqa i'nihqe pam'i; nikañw pay pam piw Salem ep mónw'iwtaqe òviy moñwi

kwakwhat unañway'taqa yan túnwantiwa, pi Salem kwakwhat qatsi i' nihqe pam'i.

³ Hak náatnihqat, pu yúatnihqat qa haqe' pey'ta, pu hakim put kwámatnihqam qa navotiwta, sen tímatnihqam qa navotiwta. Pam hisat tihtiwhqat, pu hisat mokqat pam qa pey'ta. Pam yan God Tiyat an yukiwta; pam yūmosa God awwat moñw'iwta.)

⁴ Meh, i' hak pas pavan a'nö hímuu. Ura Abraham itahwu'ya hakimuy momñwituy kíqötaqe pumuy poswa; nihqe tukwhaniy pakwút-sikivo oyahtaqa, sūkw oyiwhqat Melchisedec aw noá.

⁵ Noqw Moses pan tutaptaqw, imuy Jew-sinmuy amuñaqw God awwat momñwit, Levit ahpiyvimat pan tuwi'yuñwa. Puma sinomuy amuñaqw hihta pakwút-sikivo oyiwyuñqat añqw sūkw oyiwhqat ömalalwañwu, nāmahin pi as puma sinomuy amún Abraham tímatu.

⁶ Noqw Melchisedec as qa Levit-sinomuy amuhpiynikañw, Abraham añqw put ömahtat, pu Abraham öqala, pay pi ura God Abraham öqalaniqey āawna.

⁷ Noqw itam navoti'yuñqw, hak pavansino hapi söqavuñwsinot öqalaniñwu.

⁸ Noqw ima Levit ahpiyvimat sinomuy amuñaqw sivit ömahtotaqam pay soa; noqw pay i' Melchisedec itanay Abraham añqw put ömahtaqa pam mokqat i' qa haqam tutuvenit añ pey'ta.

⁹ Pu as nu piw pañqawniqw i' Levi sivit ömalawhqa soñawnen Abraham ahpiy put pan oyiwtaqat Melchisedec aw mātavi.

¹⁰ Ispi Melchisedec Abraham ahsawvaqw, soñawnen pam Levit qeniyat ep wunu, öviy pi Levi put ahpiyviyniq'ö.

¹¹ Ima Jew-sinom God awwat momñwituy, Levit ahpiyvimuyatuy amuhpiy tutavot makiwya. Noqw pay pumuy tumalaam qa pasiwtaqw, öviy nawus God sukwat moñwtavi-it Jesus Christ. Pam hapi qa Aaron ahpiy'o, nikañw pam Melchisedec an moñwtaviwa, God ahpiy'o.

¹² Noqw ason God hakiy Judat ahpiyviyat moñwtave', nawus pahsat pam tutavot alöñtani.

¹³⁻¹⁴ Pi itam navoti'yuñqw, Jesus qa Levit ahpiynit, Judat ahpiy'o. Puma hapi as qa wimmoñwnamorstiwya; pu Moses qa pumuy put tumalmaqa.

Another Priest, like Melchizedek

¹⁵ Pu nāt pas i' piw susmataq'a: Pas hapi Christ Melchisedec antaqa God awwat moñwtaviwa.

¹⁶ Pam nāitniwniqat tutavot qa put ahpiynit, pas qatsit gaso'taqat öqalayay ahpiy put aw taviwa.

17 Pi pam put pan lalvaya: Um hapi Melchisedec tuwiyat an pas sūs God awwat moñw'iwta.

18 Suyan pi mohti hin tutaptiwhqa qa öqalaniqe, pu qa apitiqe öviy ayo yukiwa.

19 Pi pam pep hin tutavo qa hakiy pas suyan hin hintaniqat antsana; noqw pay tutavo ayo yukiwhq, itam pu' hapi hihta pas pavan nukñwat aw yanyuñwa, it Jesus aw'i; nihqe put hapi ahpiy itam God aw ökiwta.

20 Meh, God Jesus put awwat moñwtapqe pas pavan put aw lavayvasiwna.

21 Ura pam hisat Aaron ahpiyvity moñw'oyhqe, qa hihta pumuy amumi pas suyan pasiwna. Nikañw pam Jesus moñwtapqe, put aw pasiwnaqe aw pañqawu: Tutuyqawhqa hapi pas öqalat lavayhtiye soon alöñtani; nihqe pam ümi yan lavayhti: Um hapi pas Melchisedec tuwiyat anwat God awwat pas sūs moñwtaviwa.

22 Noqw öviy God itamumi hihta nukñwat pasiwnaqw, Christ pas nāp put aw antsanhtani.

23 Pu pay pas pi antsa Aaron ahpiyvit kaysiwhqam God awwat moñw'iwyuñwa, pi himuwa möke', pañso pahsavoniñwuniqw öviy'o.

24 Noqw Christ hapi pas sutsep qátuhqe, öviy qa nahlakñwuqat God awwat moñwqenit makiway'ta.

25 Pantaqw hapi öviy pam put añ God aw ökiwtaqamuy pas sūs ayo óyaniqey aw öqalat pasiwta, suyan pi sutsep qátukañw, amuñem lavayi'maniqey öviy'o.

26 Pi pantaqa God awwat susmohpeq moñwi súitamuhpee, qahováriwtaqa, qa nukpana, qa hihta akw hintaqa, qaanhinwisqamuy amuñaqw lahsiwtaqa, pas öveqatsit yupqövaqe pákihqa.

27 God awwat momñwit pi nāqavo put aw hihtuy qöyantotañwu, mohti nanāp qaanhtipuy epnit, ank pu sinmuy qaanhtipuyamuy ep'e. Noqw Christ pi qa pumuy amún hinhtiye, sūs nātavi.

28 Tutavo pi pay sinmuy qa pasiwyuñqamuy God awwat moñwtañalawu. Noqw pay God tutavot ayo yúkuhqe, öqalvasiwnit akw pas nāp Tiy pas suyan pasiwtaqat put aw sūs pana.

8

Jesus Our High Priest

1 Pu' hapi nu pas pávannihqat lavayhtini: Jesus hin hintaniqey pasiwtaqa itamuñem God awwat moñwtaviwa; nihqe öveqatsit ep Kapsitiwhqat moñw'atsvewayat putvaqewat qatuptu.

² Pam God kīyat ep yeyespit pas āantsawat ep tumalay'ta, God kīyat pas antsanihqat ep'e. Tutuyqawhqa pas nāp hapi put kihut kīta, qa sino.

³ Pi God awwat moñw'iwtaqa hihta kuwahtiput put aw ōoyniqey pu aw hihtuy qōyantaniqey ep pan taviwñwu; noqw ōviy Christ hapi pas pay soon tuwat hihta qa távini.

⁴ Pi as pam tūwaqatsit ep hinnume', soon God awwat mónwini, pi God awwat momñwit hihta kuwahtiput nāt ōoyhtiwisa, tutavot an'i.

⁵ Ima pi God kīyat pas antsanihqat ōveqatsit epnihqat qa pan tumalay'yuñwa, soñawnen pi pam ōveqatsit kihsiniyat anta; pi God kīyat tūwaqatsit epnihqa pas antsanihqat tuawi'ta. Ura Moses haqam God eñem hintsatskiwhqat mōtsápkit wunuptsinaniqw, God put aw pañqawu: Nu tūkwit epeq ūmi hin mātaknaqw, um pan sohsok hihta yúkuni, aw kita.

⁶ Ura Aaron ahpiyvit namivasiwnit pas nukñwat añ hintsak-wisa, pam pi God tutavot aw tōñaniwtañwu; noqw tis pi Christ hapi namivasiwnit put epnihqe pas pavan nukñwat añ hintsakñwu, ispi pam God awiniyat aw tōñaniwtañwuniq'ō.

⁷ Noqw pay mohtiwat pasiwni qa pasiwta; pay as pam qa pantaniqw soon pas piw nāt añk himuwani.

⁸ Noqw pi God put aw hihta qa pasiwtaqat túwahqe pañqawu: Meh, pay hapi nāt aw pítuni, kita Tutuyqawhqa; noqw ep pu' nu Israel-sinmuy-nikañw pu Judah-sinmuy amumi pūhut pasiwnani,

⁹ Ura nu námuyatuy amumi hin pasiwnaqey qa pan'i. Ura nu hisat pumuy māyamuy ñuy'kañw, tutskwat Egypt añqw pumuy ipwat, amumi hihta pasiwna. Noqw pay puma ivasiwniy añ qa yūmosa hinwisq, ōviy nu pumuy amumi qa unañwtavi, kita Tutuyqawhqa.

¹⁰ Noqw pep pu' atsve nu Israel-sinmuy amumi yan pasiwnani, kita Tutuyqawhqa: Nu ilavayiy pumuy wuwniyamuy aw tañatani, pu nu soñawnen itutavoy unañwayamuy añ pēnani; noqw nu pumuy Tutuyqawhqaamni; noqw puma isinomni.

¹¹ Pu soon hak sinosñway, sen tupkoy tutuqayne' aw pañqawni: Um Tutuyqawhqat tuwi'tani, kitani; pi sohsoyam nuy tuwi'yuñwniq'ō, sushin'ewakw-nikañw pu suspavanni-hqat aqw pahsavoo,

¹² Pi nu pumuy qaanhtipuyamuy ep ōkwatuwi'taniqee, pu qaanhintsakpiyamuy, pu nukpanhtuwiyamuy nu soon pāpu u'ni'tani.

¹³ Noqw pam pumuy amumi pūhut pasiwnaniqey pañqawhqa, suyan pi mohti pasiwni putniqw pay hin'ewayhti. Noqw himu hin'ewayhtiqa, pu hisattiqa pi pāpu pay súlawhtiñwu.

9

Earthly and Heavenly Worship

¹ Ura God Israel-sinmuy amumi pasiwnaqe, hin put eñem hintsatskaniqat amumi tutapta. Noqw òviy puma put eñem mötsápkit pas āantsawat wunuptsinaya.

² Noqw ura mötsápkit ihpovewat ep wihqöhi wunu, pu nönöspi; noqw put ep növa poñaiwta; pam yeyespi ura pas Aantsawa yan túñwantiwa.

³ Noqw pu ura mötsáp'ughtist yupqöymiq piw yeyespi Susqahovariwtaqa yan túñwantiwa.

⁴ Pep ura sikavalasivat añqw tataqtsockpi qātsi, noqw pu pasiwnit ep tatañpi, sikavalasivat akw ahsupoq nōmiwtaqa; noqw ura put ahsonve sīvut añqw mēnna tañawtaqa pakiwta; pam sīvu sikavalasivat añqw yukiwta; pu ura Aaron murikhoat tsiyakqa piw ep pakiwta, noqw pu ura owavutsqat añ pasiwni pey'taqa.

⁵ Noqw ima hihtu Cherubim God lolmat tālawñwayat akw nōmiwtaqam tatañpit atsvenhqat nākwapni'ta; noqw ura tatañpit nākwapniat núokwavihka yan túñwantiwa. Noqw pay itam kurs hin yep put pas hin hintaqat pasiwtaqat yuaatotani.

⁶ Noqw i' yantaqa pās panwat yukiltiqw, ima God awwat momñwit pay sutsep ihpove yeyespit aw yunte', God eñem himu hintsatskiwhqat hintsatskañwu.

⁷ Nikañw yūmowat pay i' God awwat pas mohpeq moñwi pas nāla añsakis yahsañwuy ep sūs pákiñwu, pas uñwat yankañw-saa; nen put nēnem God aw mātapñwu, pu sinmuy öwihiniwhtipuyamuy ep'e.

⁸ Noqw Qahováriwtaqa Hikwsi it akw itamuy it tutuqayna: Nāt mohtiwat kīhut wunuqw, pas susqahovariwuy yeyespit aw nāt uhtsiwta.

⁹ Noqw pep hintsakpi yep qatsit tuawi'ta. Puma pi God aw hīhihta kuwahtiput òoyya; piw put eñem hihtuy qöyantota. Noqw nāmahin pi as hak pantsakq, pam pantaqa kurs hin put unañwayat añqw qaanhtipuyat ayo hōñani.

¹⁰ Pi pam tutavo hihta suovaamnihqat-sa yuaatañwu-puma hihta nōñsaniqata, pu hihta hīhikwyaniqata, pu hin napwatotaniqata. Noqw pam tutavo pay hāk hihkay'ta, hisat pam súlawhtiniqey aw pahsavoo.

¹¹⁻¹² Noqw pay God itamumi hihta lolmat pasiwnaqw, Christ itamuñem God awwat mōñwiniqe òviy wunuqpu; nihqe soñawnen mötsápkit añ kuyvaqe sūs haqam susqahováriwhput aw pañso paki. Pam mötsápkī hin hintaniqey pasiwtaqe, mohtiwat epnihqe pas pavan nukñwa, òviy pi pam qa tūwaqatsit ep wunu, piw qa sinmuy māyamuy ahpiy yukiwa. Noqw

Christ nāp uñway yankañw pañso paki, hīhihtuy uñwáyamuy qa put yankañwo, sen kapīrat uñwáyata, sen wakashoyat uñwáyata. Pam pañso pákihqe itamuy sūs qenivo oya.

¹³ Ura mohti pasiwni yan yukuq̄w kurs haqawa hihta akw tuyoy'ewayhtiq̄w, God awwat moñwi wākasit uñwáyat, sen kapīrat uñwáyat akw put mahkwañwu. Pu piw pam wakasmanat taqtsokiwhqat qōtsviyat kūyit akw namiq̄wriwtaqat akw put mahkwañwu.

¹⁴ Noq̄w kurs pam pantaqa hakiy tuyoy'ewakwnihqat kwañw'ewakwtaniqey aw öqalay'taq̄w, Christ pas nāp uñwáat tis pi öviy kurs hin itah'unañway qa kwañw'ewakwtani, ispi pam Hikwsit sūtsepnihqat añ God aw nātapqe itamuñem mokq'ö. Noq̄w pi itam kwañw'ewayhtotiqe soon pāpu hisat hin yesqey pan yesni; nikañw itam God sutsep qátuhqat eñem apiiwuyñwñi.

¹⁵ Yantaq̄w hapi öviy pam puhuvasiwnit God-nikañw pu sinmuy amuhtsave hintsaki. Ura ima hakim mohti pasiwnit aw yanyuñqam tutavot ep qaanhtoti. Noq̄w pay Christ mokqe mohti pasiwnit añq̄w pumuy mātavi; nihqe sohsokmuy wáñwayniwyaqamuy amuñem qenit yukuq̄w, God amumi hin āawnaq̄w, puma makiwyaq̄e sutsep himuy'yuñwñi.

¹⁶ Noq̄w itam navoti'yuñq̄w, haqam hakiy ahkwayñap himu hin hintaniqa yukiwtaq̄w, pay kurs pi hin pan put yuki'taqa qa mokq̄, pam aw antañwu.

¹⁷ Pi hin hintaniqa yuki sinot mokq̄, pep pu' hihkay'tañwu; qa pantaq̄w pay nāt put pasiwnaqa qatuq̄w, pam qa öqalaniñwu.

¹⁸ Noq̄w öviy pay piw i' mohti pasiwni pas úñwat-sa akw pan yukilti.

¹⁹ Noq̄w öviy ura Moses tutavot eq hin ayatiwyaqat sohsokmuy sinmuy āawnat, pahsat pu pam wakasmamñatuy pu kakapirstuy uñwáyamuy kūyit enañ kuyhta; nit palaphöt-nikañw pu hihta tūsaqat hyssop akw pam tutuvenit-nikañw pu sohsokmuy sinmuy put akw mahkwa;

²⁰ Nihqe pañqawu: It uñwat akw hapi God umumi pasiwna.

²¹ Pu pam piw öviy pan God eñem mötsápk̄it uñwat akw mahkwa, pu pep hīhihta akw hintsatskiwhqat sohsok piwu.

²² Pu pay pas ka pēp sohsoy himu uñwat akw powaiwtaniqat pan yukiwta; pu uñwat qa munvaniwhq, pay qaanhtipu pas soon ayo yukiwñi.

Christ's Sacrifice Takes Away Sins

²³ Noq̄w öviy hapi pay himu tūwaqatsit epnihqa kurs hin qa hihtuy uñwáyamuy akw kwañw'ewayhtiwñi, pam pi öveqatsit

epnihqat tuawi'tagee. Nikañw pay himu òveqatsit epnihqa hakiy uñwáyat hihtuy uñwáyamuy epnihqe pas pavan nukñwat kurs hin qa kwañw'ewayhtiwni, it Christ pas nāp uñwáyat akw'a.

²⁴ Pi pam haqam kīhut pas āantsawat sinot māyat akw yukiwtaqat qa pañso paki, pas antsanihqat tuawi'taqat aw'i; pam qa pañsonit pas hapi òmiqatsit aw paki, pāpu pas God atpipo itamuñem mātaqtiniqe òviy'o.

²⁵ Piw soon pas pam piép nātapmantani, God awwat mohpeq moñwi añsakis yahsañwuy ep pay hihtuy uñwáyamuy yankañw pañso pákiñwuqat pan'i.

²⁶ Pi as kurs pantaqaw, soon pam tūwaqatsit yayhniwhqat pahpiy qa piép kānavotmantani; noqaw pi yepehaq pam so'ñwaveq sūs mātaktiqe, pas nāp nātapqe, sinmuy qaanhtipuyamuy ayo yuku.

²⁷ Noqaw pay hapi sinom sūs so'niqat pan amuñem yukiwta. Noqaw atsva pu' God pumuy amuñem hinwat yúkuni.

²⁸ Noqaw òviy hapi Christ pay sūs taviwa, kaysiwhqamuy amuñem qaanhtipuyamuy nahpe haqami hintsakniqe òviy'o; nihqe pam nāt piw mātaqtini, qaanhtiput ayo yúkuniqe qa òviynit, put aw tunatyawyuñqamuy ayo òyaniqe òviy'o.

10

¹ Pi pep hin tutavo kihsit an hihta lolmat nātoniqat tuawi'ta; pam qa pas pas antsa pam'i; kurs pi hin pep hihtuy qóyantiwyaqamuy añsakis yahsañwuy añ yūmosa pantsakiwhqa pañso òkiwtaqamuy sūs lolmatani.

² Pi as pantaniqaw ya pam qa pañso pay yukiwatani. Ispi pep okiwlalwaqam sūs powatote', soon pāpu hīhihta qaanhtiput unañwpeq sunvoti'yuñwni.

³ Noqaw pi pep put pantsakiwhqat ep añsakis yahsañwuy ep qaanhtipu ahoy u'naniwñwu,

⁴ Ispi soon wakastahtaqtuy pu kakapirstuy uñwáam qaanhtiput haqami hintsanniq'ò.

⁵ Paniqaw hapi òviy Christ tūwaqatsit aw pitutoqe pañqawu: Um hihtuy qóyantiwyaqamuy-nikañw pu ūmi òoywaqat qa tuñlay'ta; nihqe um inuñem tokot na'sasta.

⁶ Um hihta ūmi tataqtsokwaqat pu qaanhtiput ep ūmi himu òoywaqat ep qa nāhahlaytapna.

⁷ Pahsat pu nu pañqawu: Meh, God, nu hapi uhtunatyay hinhtiniqey òviy pitu; pay ura tutuvenit mupipitaqat ep nuy pan pēniwta.

⁸ Ura pam mohti pañqawu: Um hihtuy tutavot an qóyantiwyaqamuy-nikañw pu ūmi òoywaqat qa tuñlay'ta;

um hakiy qaanhtipuyat ep ūmi hihtuy tataqtsokwaqat ep qa nāhahlaytapna.

⁹ Pam pan lavayhtiçe pep pu' piw pañqawu: Meh God, nu hapi uhtunatyay hinhtiniçe ōviy pitu. Pam kítahçe mohtiwat ayo qenitat, añknihqat wunuptionsina.

¹⁰ Noqw ōviy God tunatyayat ahpiy itam put eñem sutsvo oyiwya, Christ itamuñem tokoy sūs táviq'ō.

¹¹ Ura God awwat momñwit nāqavo put kīyat ep hoñkahkañw hihta hintsatskañwu; pu pay nāt piw God eñem hihtuy qōyantotañwu, soon pi puma qaanhtiput haqami hintsanyaniq'ō.

¹² Noqw pay Christ tuwat sinmuy qaanhtipuyamuy ep sūs nātapqe, pep pu' pam God putvaqewat qatuptu;

¹³ Nihçe pahpiy put tuwqamat put aw maqaptsi'yuñwniqat pam nuhtay'ta.

¹⁴ Pi pam pas sūs nātapqe God eñem sutsvo oyiwyuñqamuy pās hin hinyuñwniqat pan sūs yuku.

¹⁵ Pi Qahováriwtaqa Hikwsi piw pas nāp put pantaqat itamuy āawna; ōviy pi ura as pay mohti pañqawu:

¹⁶ It atsva pu' nu yan amumi pasiwnani, kita Tutuyqawhqa: Nu unañwayamuy añ ilavayiy tañatani, pu nu wuwniyamuy añ itutavoy pēnani.

¹⁷ Pu nu pumuy qaanhtipuyamuy-nikañw pu nukpan-tuwiyamuy pāpu qa u'ni'tani, kita.

¹⁸ Noqw God hakiy qaanhtipuyat put añqw yukuqw, pep pāpu qaanhtiput ep himu nīniwhqa sūlawni.

Let Us Come Near to God

¹⁹ Yanta hapi, itupkomu; noqw ōviy itam Jesus unwáyat aw yankahkañw qa tuhtuskahkañw haqam susqahovariwhput aw yuñniniqw itamuñem qeni.

²⁰ Pi Jesus Christ pas nāp tokoy ahpiy soñawnen itamuñem pōhut taytaqat yuku; noqw put tokoyat mōtsáp'uhtsit antaqat añ itam God aw yuñta.

²¹ Pi Christ itamuy God tímuyatuy amuñem put awwat moh-peq moñw'iwtaqey ep wunu.

²² Noqw ōviy itam suan unañway'kahkañw, qa hin pēvewnayakahkañw, God aw tuptsiwni'kahkañw put aw ōkini, itah'unañway Christ unwáyat akw pāhomiwyuñqat navoti'kahkañwo, hakiy kūyit akw tokoy pāhomhqat pan'í.

²³ Pas itam qa wiwsiyakahkañw God aw tuptsiwni'yuñqey qa qe'totini. Pi i' hak hin hintaniqat lavayhtiqa pas soon qa āantsani.

²⁴ Pu itam hin nānami unañway'yuñwniqey pu lolmat hintsatskaniqey nāu'nañwnayani.

25 Itam sūvo tsotsvalyanıqey qa qe'totini, haqawatuy amun'i; itam qa pumuy amún hinwist nāu'nantoynayani, tis ōviy'o, talōnnit aw pitutoq̄w itam navoti'yuñqee.

26 Ispi itam as hihta pas suyan pantaqat nanaptakañw, tuwat nāp itahtunatyay añ hinwise' qaanhtotiqw, pay ahpiy pas qa himu haqam pāpu itahqaanhtıpuıy ep nīniwni.

27 Pánis-sa hak pan hintsakqa navoti'taqw, God sinmuy sohsokmuy amuñem hinwat yukune', tuwqamuy amuhpewi itsıvuy mahtakne', qōhit akw pumuy hovalani. Noq̄w hak it navoti'te', tsawiniwkañw maqaptsi'tañwu.

28 Ura pi hak Moses tutavoyat qa kaptsi'taqw, hakim lōyōm sen pahyom put navoti'yuñqam pan lavayhtotiqw, momñwit put qa ōkwatutwat nīnayañwu.

29 Noq̄w hak God Tiyat pēvewnaqa hin tis pas pavan nuhtsel'ewakw sivihpit hihkay'vani. Pam pi Qahováriwtaqat Hikwsit God núokwayat hakiy aw nóahqat qahihata, piw Christ unwáyat aw wukukuyku, nāmahin pi as God put unwat akw put aw pasiwnat, nēñem put sutsvo tavi.

30 Pi itam God yan hiñqawhqat tuwi'yuñwa: Ason nu hapi hakiy eñem nāoyni; ason nu hihta ep hakiy aw ahoytaman-tani, kita Tutuyqawhqa; pu piw yanwata: Tutuyqawhqa sinomuy hin yukunani.

31 Pi pas God qátuhqat mapqōlmiq posnaniq̄w, pam nuhtsel'eway'o.

32 Nikañw pay kurs uma umuhhisatqatsiy añ wūwayani. Ura umuh'unañway tālawvaq̄w, uma qaan'ewakw hihta añ kānanvotyakahkañw añ kūkuyva.

33 Umuñaq̄w haqawat sinmuy amutpik kānanvotyā, piw okiwhinyuñwa; noq̄w umuhsuñwamuy pan okiwsahsanyaq̄w, uma pumuy amumum kānanvotyā.

34 Oviy pi ura uma sivihpit añ tañawtaqamuy ōkwatutwa; pu hihta umuhhimuy hovalayaq̄w, uma put ep qa hin unañwtoti, suyan pi uma ōveqatsit ep hihta pavan nukñwa, pu pas qa hinhtiñwuqat himuy'yuñqey navoti'yuñqe ōviy'o.

35 Oviy uma umuhqapevewniy qa añq̄w lasyani. Pi kurs uma yūmosa put añ hinwise', hihta a'nō hihkay'taqat ōmahtotani.

36 Pay uma kurs hin sohsok hihta añ qa nakwhani'yuñwni; nen uma God tunatyayat añ hinwisq, pam umuy hin āawnaqat uma put makiwyani.

37 Pay nāt hihsavoniq̄w i' hak pıtuniqa soon qa añq̄wni, nen soon sōwuni.

38 Noq̄w i' hapi súantaqa qapēvewniy akw qatsit tuwani; nikañw kurs hakiy pay ahoy tu'qaltiqw, soon nu put ep hahlayni.

39 Noq̄w pay itam añ hakimuy tuptsiwnit añq̄w ahoy tu'qaltotiḡe ayo maspiwhq̄amuy qa amunyuñwa. Pi itam hapi tuptsiwnit añ ahsupoq hinwisq̄, itahhikwsi ayo yámakni.

11

Faith

1 Itam q̄apēvewnit akw hihta itahñöyiy aw yórikyaniqey navoti'yuñwa, pu put ahpiy hihta qa mātakaq̄at pas suyan māmatsya.

2 Pi hisatsinom q̄apēvewniy ahpiy lomayuaatiwya.

3 Itam q̄apēvewnayaqey aw tutwaq̄w kurs tūwaq̄atsi God lavaiyat akw yukilti; noq̄w öviy himu yañ mātakyaqa pay hihta mātakyaq̄at qa put añq̄w yukilti.

4 Ura Abel q̄apēvewnaqe Cain epnihq̄e pavan nukñwat God aw hihta tavi; nihq̄e put ahpiy pay kurs pam súantaqey panwat mātakti; God put kuwahtipuyat ömahtaḡey akw put pañq̄awu; noq̄w pay as Abel mokpu-nikañw nāt put tuawi'ta.

5 Ura Enoch q̄apēvewnaqe mokiwuy añq̄w qa yuku, nikañw ömiqatsit aw nahlakiwa. Nihq̄e pam qa nātuwiwa, God pañsoq̄ put nahlaknaq̄w öviy'o. Pi pam nāt qa nahlakniwht, pam aw lomanavotniwta, pam God unañwve hinmaḡe öviy'o.

6 Noq̄w pay hak qa tuptsiwe' kurs hin God unañwveni; pi God awnihqa pay pam pas suyan q̄átuhq̄e put hepnumyaq̄amuy kuwahtiput máqañwuq̄at kurs hin qa tuptsiwni'tani.

7 God nāt hihta qe'yaq̄at añwu pay Noaht āawnaq̄w, pam q̄apēvewnaqe put kaptsita; nihq̄e pākihut maskataḡe timuy ayo nõñakna. Put hapi akw pam yep q̄atsit tunatyayat añ hinwisq̄amuy q̄alomáhinwisq̄at mahtakna; noq̄w pam súantaniqat God yan put lavayhti, hak God aw tuptsiwhq̄a hin súantaq̄at pan'i.

8 Ura God Abraham wáñwayhqe, put haq̄am tutskwat ason makiwniqey aq̄wniqat aw tutapta. Noq̄w öviy pam q̄apēvewnaqe God aw tuq̄ayvastaḡe nāp tutskway añq̄w nakwsu, haq̄aminihqey qa navoti'kañwo.

9 Ura pam q̄apēvewnaqe haq̄am tutskwat aw awiniwtaq̄at qa ep sínonihqey pan hinnuma; ura pam mötsápk̄it añ ki'tinuma. Noq̄w ura Isaac-niq̄w pu Jacob puma piw put an hinnuma; ura God pumuy tutskwat máqaniqey piw āawnaq̄'ö.

10 Abraham pi wuhkokitsokit huruwunuhq̄at God ahpiy yayhniwhq̄at piw yukiwhq̄at aw tayma.

11 Ura God Sarah Abraham nõmayat ti'vaniqat put aw pañq̄awu. Noq̄w pam put hinhtiniqat q̄apēvewnaqe nõ'yiltiḡe tsákw tavi, nāmahin pi as pam pāpu pas añ ruhpañkiwkañwo.

12 Paniq̄w hapi ōviy i' hak pay mokput antaqat ahpiy tokpelat aňhqe sōtuy amún qaan'ewakw hintaqam aniwhti, pu pātuwaqatsit qalavaqe tūwat soon hak pohtoylaniqat pan'i.

13 Ima sohsoyam qapēvewnayakahkañw qatsiy kūkuyva, himu amumi awiniwtaqat qa ep ökit'a, pay pānis-sa yāvoq put tutwaqee; nihqe pas suyan put pantaqat pās nātuptsiwnaya, nihqe ömahtota, pay puma qa pep tūwaqatsit ep sínomnikañw pay pañqe hāk hinnumyaqey pañqaqwa.

14 Pi pan lavayi'yuñqam súyan pi haqam kiy hepnumya.

15 Kurs pi hin as puma haqaq̄w nõnakqey aqwhaqami tunatyawyuñwe', qa hisat pay ahoy aqwye' qenitutwani.

16 Noq̄w puma hapi haqam pas nukñwat qatsit öveqatsit aňqwnihqat tunatyawyuñwa. Paniq̄w hapi ōviy God pumuy Tutuyqawhqaamnihqey pan túñwantiwniqey suhtaq'ewa, pam pumuy amuñem wuhkokitsokit na'sastaqe öviy'o.

17 God Abraham aw tuwantaq̄w, pam qapēvewnaqe Isaac God aw tavi, nihqe i' hak tiy put aw awinit pasiwtaqa pas sūk̄w tiy kuwahti.

18 Ura God put aw pañqawu: Ason Isaac timat uhsinomni, yan'i.

19 Pay kurs pi hin God put ahoy tātaynaniqey qa panhtiniqat pam wūwa nāmahinpi as mokni; noq̄w öviy pañqawniq̄w pay soñawnen pi pam pañq̄w put kwusu.

20 Ura Isaac qapēvewnaqe timuy Jacob-nikañw pu Esaut pumuy nāt hihta hintaniqat ep pumuy öqala.

21 Jacob qapēvewnaqe ura mokiwuy aq̄w hayiñwnaqe, Joseph tímuyatuy lōqmuy öqala, nihqe natöñpiy akw moto'kañw God aw okiwlawu.

22 Joseph qapēvewnaqe qatsíso'ñwamiq pítuhqe, Israel tímuyatuy haqamiyaniqat mahtsikna; nihqe öqayat hin hinhtotiniqat pās tutapta.

23 Moses tihtihq̄, naat-niq̄w pu yuat puma God qapēvewnaqe payhkomuy mūmuyawhtuy aň put tupki'ta, yaw pam sūhimuniq̄w öviy'o, puma moñwit hin yukiyat qa mamqasqee.

24 Moses wuñwqe qapēvewnaqe Pharaoh tiyat mānat tíatnihqey pan túñwantiwniqey qa nāwakna.

25 Tatam pay God sinomuyatuy amumum hihihta aň kānanvotniqey namorsta, qaantaqat hahlayhpit ep hihsavo hahlayniqey epnihqee,

26 Christ tutukpanhqatsiat Egypt epeq hihihta núnukñwat epnihqe pas pávannihqat pan aw wūwaqee, pi pam pan put tunatyat ep hihta akw tayawinpit pas antsay'taqe öviy'o.

27 Pam qapēvewnaqe öviy Egypt-tutskwat tatamhta, moñwit itsívuyat qa mamqast'a; pas pam hakiy qataymataqpuvani-

hƣat tuway'taqe pan hihta añ kuyta.

²⁸ Pam ƣapēvevnaqe mañat uñwáyat hötsíwat ōvaqe pu ánan'ik wiwtsi, piw mañat sikwit tuhpet nōsa; noƣw ōviy moti-tihtiwyaqamuy tōtimuy ƣōyatoƣa ƣa pumuy amumi may'tat, amutsva yūmosa ahpiy'o.

²⁹ Ura Israel-sinom ƣapēvevnayaqe Palavatuphat añqe' tutskwat lakput añ ayo nōña; noƣw as Egypt añƣw sinom put tuwantotat, paōysoa.

³⁰ Israel-sinom ƣapēvevnayaqe tsañe'sikis tālat añ Jericho-kitsókit ƣōqōnyaƣw, ép kīhut tuhkwaat sapumhti.

³¹ Noƣw ura tokoy huhyaƣa, Rahab, ƣapēvevnaqe ƣatupt-siwni'yunƣamuy amumum ƣa súlawhti, pi hakim kitsókimi nanauyve pohtamaƣam put aw pituƣw, pam pumuy amumi unañwtapqee.

³² Noƣw ya sen nu nāto piw hiñƣawni? Pi nu haƣawatuy tuawi'taniƣw soon añ tuwaniy imuy amuptsiwtani: Gideon, pu Barak, pu Samson, pu Jephthah, pu David pīwu, pu Samuel, pu God lavay'aymuyatuyu.

³³ Ima ƣapēvewnit ahpiy haqe' momñwituy sinomuyatuy ánwutota; súan yēsiwniqat aniwnaya; hihta awiniwyunƣat ep ōki; pu wukotohohtuy moayamuy útatota;

³⁴ Uwiñwuy a'nō mukiyat tōkaya; sipwuvahpit ƣalayatañƣw ayo ipwaniwya; ƣa ōƣawi'kahkañw a'nō hoñvitoti; nānaywaqe a'nō ōƣaltoti; tuwƣamuy taƣ'oyiyamuy tatslakna.

³⁵ Momoyam timuy so'qe ahoy tātayyaƣw amumi yórikya. Pētu mātaviwyaniqey ƣa nānakwhaƣe, hihta ƣaan'ewakw añ okiwsaniwya; puma hisat ahoy yesvaniwniqat epeq pavan nukñwat ƣatsit aw-sa taywisqe ōviy'o.

³⁶ Pu pētu amumi ƣaan'ewakw tututsiwya, pu wuvahtinumya; hikis pas sómiwya, pu sivikiva tañatiwya.

³⁷ Puma tatatupniwya; siyarat akw nāhoy tutkitiwya; unahewiwya; sipwuvahpit akw ƣōyantiwya; okiw kanelvuhkat, pu kapirsvuhkat yuwsí'kahkañw añqe' hinnumya; hihta ñastayakahkañwo; hihta akw okiwhinyunƣe kānanapta.

³⁸ Yep ƣatsi pumuy ƣa hihkay'ta, puma okiw haqe' ƣayēsiwhpue hinnumya, tuhtukwivaa, pu tuhsövaa, pu tutskwat añ koroiwunƣat añ'a.

³⁹ Ima sohsoyam ƣapēvewniy ahpiy lomanavotniwya; noƣw pay God pumuy hihta āawnaqe pumuy nāt ƣa maƣa.

⁴⁰ Nikañw itamuñem hihta pavan nukñwat pasiwnaƣe, puma itamum sumiyankahkañw pasiwnyaniƣat pan yuku.

12

¹ Noq̄w itam it akw moñwvastoṭiqamuy akw ñöyakiwtaqe, öviy itam qa nán'ekni'kahkañw nanamunwani; nen a'nö yuh-tukni. Itam sohsok hihta puṭṭut o'yani, pu sohsok qaantiput itamuy ñuy'yuñqata.

² Itam Jesus aw-sa taywisni, itahqapevewniy yayhnaqat pu yúkuhqat aw'i. Pam hapi hahlayhpit makiwniqey tunatyawkañw nahoylehtsit ep mokqey añ kuyva, nahaman'ewakw qa hihtatat'a, nihqe God moñw'atsvewayat putvaqe qatuptu.

³ Noq̄w öviy uma put añ wūwayani, hin pam nakwhani'taqata, hakim qaanhinwisqam put aw rohomhtotiq'ö. Uma put añ wūwaye', soon wuwanmamañwuy'yani, pu ökiwhtotini.

⁴ Uma qa haqawa qaantiput aw rohomnumhqey ep möki.

⁵ Ya tutuveni umuy God tímattihqat pan ökwantaqat uma pay suhtokya? Ura yan pey'ta: Itii, Tutuyqawhqa uñ ökwantaqaw, um put qa paysoqtani, pu pam uñ sivintoynaqaw, um put ep qa pas unañwmokmantani.

⁶ Pi Tutuyqawhqa hakiy aw unañway'te', hakiy ökwahañwu, pu qa hakiy tiy kwúsuhqey qa wuvahtañwu.

⁷ Kurs uma ökwaniwyaqey añ kuyyuñqaw, pep hapi pu' God umuy tímuy'taniqey pan tumaltani. Puyaw haqam hakiy tiat nayat ahpiy qa ökwaniwa?

⁸ Pi itam sohsoyam hīhihta ep ökwaniwya; noq̄w kurs hak qa hihta ep ökwaniwe', pep pu' soñawnen pam pay hakiy qa puwsuñway'kañw tihtaqat tiyat antani, nihqe pay qa God tiatni.

⁹ Yep qatsit ep itanam itamuy ökwantotaqaw, itam pumuy kaptsi'yuñwa. Noq̄w ya sen itam tis hīhikwsimuy yúkuhqat aw tūqayyuñwe', soon qa yesni?

¹⁰ Itanam pi pay as antsa pan unañwtote', hihsavo itamuy ökwantotañwu. Noq̄w God hapi itamuy akw moñwvastoṭiniqat öviy panhtiñwu, itam put an qahováriwyuñwniqat öviy'o.

¹¹ Noq̄w nāp hak ökwaniwhqey ep soon hahlayhtimantani; nīkañw pay atsva hak put añ kuyve' kwakwhat unañway'vañwu, piw suan hinmañwuniqey tuwi'vañwu.

Instructions and Warnings

¹² Oviy hakiy unañwmokq, maat sūhayiwtaqaw uma öqalayani; pu hakiy tamöat qaöqáwi'taqaw uma put hoñvitotani.

¹³ Nen uma soñawnen hakimuy kukyamuy eñem suwip pöhtotani; nāp hisat hakiy kuk'at qa pasiwtaqat öqat ruh-pakni; pam qa panhtit qalaptuni.

¹⁴ Uma sohsokmuy amumum kwakwhat qatsit añ ö'qalyani, pu qahovársqatsit añ'a. Put uma ñastaye', soon Tutuyqawhqaqat aw yórikyani.

15 Uma pās tunatyawwisni, taq sen haqawa God núokwayat qa akw moñwvastini, taq nāp hisat hak tūsaqat a'nō tsivot anhte' wūhaknihqamuy hovalani.

16 Uma tunatyaltotini, taq nāp hisat haqawa tokot soko-plawni; sen yep qatsit-sa aw tunatyawtani, Esaut an'i. Ura pam motitinihqe makiway sūs nōsniqey aw aptsiwtaqat ōviy put nāhoyñwa.

17 Noqw ura ahpiy pantaqw, put naat put ōqalaniqat pam nāwakna. Noqw pay ayo noiwa, soon kurs pam hiniwhtiqat alōntaniqw ōviy'o, nāmahin pi as ura okiw pas pakkañw hin put alōntaniqey hepta.

18 Pi uma tūkwit Sinaït qa aw ōki, imuy Israel-sinmuy amún'i. Ura pam tūkwit uwiwikañw pamesit akw nōmsekiwkañw, qatāla, pu piw huk'ohpokiwta.

19 Pu pañqw hak tōtōkqe hiñqawlawhq, puma put tōnayāt nanapta; nihqe puma put nanaptaqe, as pam pāpu qa pumuy amumi yuaataniqat okiw yan tūviñtota,

20 Pas kurs puma soon hin tutaptiwhqat añ kuyyuñwniqe ōviy'o, pi ura pañqawu: Nikañw híkispí pay himuvohko tūkiwt aw toñokq, pay tatam uma put tatatupninayamantani, sen lansat akw nīnayamantani.

21 Noqw ura kurs pi pas nuhtsel'ewakw soniwhq, ōviy Moses pañqawu: Pas nu pavan tsawnaqe, tururuyku.

22 Pi uma hapi tūkwit Zion aw ōki, pu pas qátuhqat God wuhkokitsokiyat, ōveqatsit ep Jerusalem aw'i; God hoñviaymuyatuy qaan'ewakw hintaqamuy amumii;

23 Pu sūmi tsovawtaqamuy mohti tihtiwhqat aw tōnawtaqamuy tūñwniam ōveqatsit ep pey'yuñqa pumuy amumii; pu sohsokmuy amuñem hin yuki'maqat God aw'i; pu añ suan hinyuñqamuy sinmuy hikwsiam hinyuñwniqey añ pās pasiwhtotiqamuy amumii:

24 It puhuvasiwnit ep God-nikañw pu sinmuy amuhtsave hintsakqat Jesus aw'i; pu put unwáyat wiwtsiniwyaníqat Abel unwáyat epnihqe pavan hihta núnukñwat tuawi'taqat aw'i.

25 Uma tunatyaltote' hakiy ōñaqw yuaataqat aw tūqayyuñwni. Susmataqpi ima hakiy tūwaqatsit ep yuaaykuqat aw qa tūqayyuñqam pas ayo qa nōña. Noqw pay tis itam hakiy ōñaqw yuaaykuqat aw qa tūqayyuñwe', kurs hin ayo nōnakni.

26 Ura hakiy tōnaat ephaqam pas tūwaqatsit tayayaykina; noqw pu' hapi pam hinhtiniqey lavayhtiqe pañqawu: Sūs piw nāt nu qa tūwaqatsit-sanit pay ōveqatsit enañ tayayaykinani.

27 Noqw pam sūs piw sohsok hihta tayayaykinaniqey pañqawhqe, hihta tayayaykuqat sohsok súlawhtiniqat pañqawu; pay añ hihta yukiwhqat hapi; noqw añ himu soon wayayaykuniqa hūrs hoñvani.

²⁸ Noqw òviy hapi itam moñwtunatyat pas soon wayayayku-niqat makiwyaqe, itam put ep God tsúyakyani; nen itam kaptsi'kahkañw pas hihtay'kahkañw put aw okiwlalwe', put unañwveyani.

²⁹ Taq aw itahyantaqa God qōhi hihta tsohtso'nañwuqat anta.

13

How to Please God

¹ Uma nānatupkomuy amún nānami unañway'yuñwniqey qa haqami qe'totini.

² Uma hakimuy qa umuhtuwimuy pāsyaniqey qa ayo yuykuyani, taq haqawat panyuñqe qa navoti'kahkañw kurs God hoñviaymuyatuy pāsya.

³ Añ sivilalwaqamuy uma u'ni'yuñwni, pas amumum panyuñqey pan'i; pu uma qahahlayhpit añ kānanvotyagamuy u'ni'yuñwni, pay uma piw amún tokoy'yuñqe òviy'o.

⁴ I' nōmaqtsi sohsokmuy amuhpiy kaptsiwatani, pu put qa hak tuyoy'ewakwtani; nikañw hapi imuy añ nāhuhyayaqamuy amuhpa' hinnumyagamuy pu tokot sokoplalwaqamuy pay ason God hin yukunani.

⁵ Uma hihta tuñlay'taqat qa pan qatsi'yuñwni, pay uma hihta himuy'yuñwe' put ep nakwhani'yuñwni; pi ura pam pañqawu: Soon nu uñ tatamhtani, kita.

⁶ Noqw òviy pay itam tatam qa nānahtsopyakahkañw pañqaqwani: Tutuyqawhqa nuy paañwni'ta; noqw sinom nuy hintsatsnaniqw, nu soon amuhpe tsawiniwtani.

⁷ Umumi tunatyawyuñqam God lavayiyat umumi yuaaykuyagamuy uma u'ni'yuñwni; uma pumuy hin hinwisqat aw wūwantote' amún qapēvewnit an hinwisni.

⁸ Jesus Christ hin tāvoq hintaqey nāt panta pūu, pu yahpiy sūtsepi.

⁹ Uma hihintaqat alōnōt tutuqayhpit qa akw itahqapevewniy añqw lasyani. Pay hakiy unañwaat God núokwayat akw hūrs'iwtaqw pam put eñem lolma, i' nōsiwhqa put hintsatskaqamuy qa moñwvstapnaqat qa put akw'a.

¹⁰ Pi itam nāp itahtuwiy an God aw nāwakintota. Noqw ima Jerusalem ep God kiyat ep tumalay'yuñqam soon put ep itamum hintsatskani.

¹¹ God awwat mohpeq moñwi qaanhtiput ep kapīrat nīnat, uñwáyat yankañw, haqami pas āantsawat aw pákiñwu. Noqw pay hoñviayaat put tokoyat haqam hākyesqat kwayñavohaqami yawme', pep put taqtsokñwu.

12 Noq̄w òviy piw Jesus pas nāp uñway akw sinmuy kwañw'ewakwtaniq̄e òviy kitsókit kwayñavehaqam kānavotq̄e mōki.

13 Noq̄w òviy itam haqam hākyesiwhqat ihpo put awyani; nen itam put amún qalomálvayhtiwani.

14 Pi itam kitsókit sūtsepnihqat yep ñastaya, pi itam suk̄w pítuniqat tunatyawyuñwa.

15 Noq̄w òviy itam God aw nānoayani, it nu pañqawu: Itam itahmoay akw put tayawnayani, piw put aw kwakwhatiwisni, Jesus Christ añ'a.

16 Nīkañw uma lolmat hinhtotiniq̄ey, pu hihta akw hakiy paañwayaniq̄ey qa suhtok'iwyuñwni, pi put pāvantaqat God aw noiwwisqat ep pam hahlayi.

17 Uma umumi moñw'iwyuñqamuy amumi tūqayyuñwe', amumi nānakwhani'yuñwni, taq puma umuhhikwsiy aw tunatyawwisa. Noq̄w soon puma tumalay ep God aw qa lavayhtotini. Noq̄w uma pumuy amumi pās tūqayyuñqw, puma hahlaykahkañw lavayhtotini. Nīkañw putuiwkahkañw lavayhtotini kurs uma amumi qa tūqayyuñq'ò. Noq̄w pam pantaga umuñem qalomáhintani.

18 Uma itamuñem nāwakinwisni, pay itam itah'unañway pasiwyuñq̄ey as qa nānahtsopya, sohsok hihta añ pas qaatsat hinwisniq̄ey suhtaq'ewyakahkañwo.

19 Nīkañw nu as tis pas ìts umumi ahoy mātaviwniqat òviy uma yan hinwisniqat nu okiw umumi yan nāwakna.

Prayer

20 God hapi hakiy kwakwhat unañwtoynañwuqa; pam hapi Itahtutuyqawhqay Jesus Christ, kanelmuy amumi suan tunatyawmaqat, mokiwuy añqw ahoy tātayna, ura pam nāp uñway akw itamuñem sūs namivasiwnaq'ò.

21 Okiw nam pam umuy hin hinyuñwniq̄ey pasiwyuñwniqat umuñem pan yúkuni, uma sohsok hihta añ put tunatyayat añ hinwisniqat òviy'ò. Nam pam umuhpiy tayawniwniq̄ey put tumalay'taa, Jesus Christ añ'a. Nam pam yūmosa aqwhaqami tayawintiwa. Nam antaa.

Final Words

22 Noq̄w nu okiw umumi pañqawni, itupkomu: Uma òkwhanpit lavayit aw qa rohomwisni. Pay nu hikiqw lavayit umumi pēna.

23 Uma itahtupko Timothy sivikiñaq̄w mātaviwhqat navoti'yuñwni. Noq̄w ason pam ìts pituq̄w nu put amum umumi yórikni.

²⁴ Uma umumi moñw'iwyuñqamuy sohsokmuy inuñem öqalanwisni, pu sohsokmuy God sinomuyatuyu. Ima Italyt añqw sinom umuy öqalaya.

²⁵ Nam God núokwaat sohsokmuy amumum yantaa. Nam antaa.

JAMES

God Sinomuyatuy amumi Pēniata

¹ Nu' James, God-nikañw pu Itahtutuyqawhqay Jesus Christ pumuy tūwiamnihqa it penta, God sinomuyatuy añqe' aht-saval'iwtaqamuy amumii. Hakim öqawyuññwu.

Faith and Wisdom

² Itupkomu, ason uma hihhihta akw unaheviwye', put ep hinhaqam hahlayhtotini,

³ It navoti'yuñwee: Ason uma umuhtuptsiwniy añqw lasyaniqey unaheviwye', uma put pantaqat ahpiy qaïts hin unañwtotiniqey tuwi'vayani.

⁴ Nikañw hak hihta ep nakwhani'kañw, pay yūmosa put añ kuyvamantani. Nen hak pas tukswiññwu, pasiwtañwu, qa hihta akw hintañwu.

⁵ Kurs uma haqawa suyan unañwtalwuwnit ñastanen, pay pam God aw put öviy tūviñtani. Noqw pam hakiy qa qöhqöyat, aw put nóani. Pi pam qa hihta kahkawnakañw sohsokmuy hihta huylawñwu.

⁶ Noqw pay hak pas qapēvewnakañw put öviy tūviñtani, qa wiwsikañwo. Taq wiwsiqa pāhut hoñvantaqat anta. Pam hūkañwuy akw nāhoi tutuptiññwu.

⁷ Noqw öviy hak pantaqa God añqw pay hihta ömahtaniqey qa pan wūwamantani.

⁸ Lōq wuwñi'taqa ahsupoq tunatyay añ qa hūrs'iwtañwu.

Poverty and Riches

⁹ Pay añ tuptsiwni'taqa okiwsinonikañw a'nō hímuniwhti qey ep hahlayni.

¹⁰ Pu i' hak kahaktaqa qahimuniwhti qey ep piw tuwat hahlayhtini. Pi pam tūsaqat siyat an tūwayani.

¹¹ Taq tāwa yamakq, kohsiwuy akw pay pahsat tūsaqa tsakñwu; noqw put siat posñwu; noqw put lomavitsañwaat sūlawhtiñwu. Noqw pan hapi kahaktaqa nāt panmaq w himuat sūlawhtini.

Testing and Tempting

¹² Pas sino unaheppit añ kuytaqa hahlayhpit ep'e. Pi ason Tutuyqawhqay put aw tuwante', put hihta ahsataqat aw nóani-it qatsit qaso'taqata. Pan hapi pam sohsokmuy put aw unañway'yuñqamuy amumi awini'ta.

¹³ Qa hak hapi unaheviwe' pañqawni: God hapi inumi unahepta, kítani. Pi God pas qa hihta qaan hinhtiniqey nāwakna. Piw pam qa hakiy aw unahepta.

14 Pay sino hihta tuñlayiy ahpiy pan ūnatoyniwe' unahe-viwnwu.

15 Pu tuñlayiy añ hinme' qaanhtiñwu. Nen pam qaanhtipuy añ ahsupoq hinme' so'ñwamiq mokni.

16 Uma qaōwihiniwhtotini, pas aw iunañwam itupkomu.

17 Sohsoy lolma kuwahtipu, pu sohsoy makiwa qa hihta akw hintañwuqa hapi òñaq'ò. God tälawnwat yúkuhqá hapi itamumi sohsoq hihta nukñwat noi'ma. Pam soon hisat alòntini. Pam tälanihqe soon hisat namtòke' haqam qatälawnani.

18 Noqw pam kurs yan tunatyawtaqe, itamuy lavaiy pas antsanihqat akw aniwna, itam put yukimuyatuy ahpiy sus mohpeqyaniqata.

Hearing and Doing

19 Noqw òviy'o, aw iunañwam itupkomu, uma sohsoyam pās tūqayyuñwni; qa sulvayhtotimantani; qa suyhtsiptotimantani.

20 Taq hak tāqa itsivuy akw qa súanhinme' soon God unañwveni.

21 Paniqw òviy uma it tuyoy'ewakwtunatyat ayo yukuyani, pu nukpantunatyat a'nò hoyoyotaqata. Nen uma okiw'una-ñway'kahkañw God lavaiyat umuh'nañwmi panayani. Pi pam umuhhikwsiy ayo óyaniqey aw öqalay'ta.

22 Uma qa nāmi yētotat, God lavaiyat añ hinwisni; qa pánis-sa paysoq aw tūqayyuñwni.

23 Taq lavayit aw paysoq tūqaytaqa pay qa añ hinmaqa hakiy panaptsat akw nātuway'taqat pantañwu.

24 Pam nāvipsat, ahpiyniñwu; nen pahsat pay hin sóniwhqey suhtokñwu.

25 Nikañw hak it tutavot pās pasiwtaqat, hakiy qenivo táviñwuqat añ purime', put qa suhtoke', añ hinmaq, God put hintsakpiyat añ put paañwani.

26 Kurs hak haqam God pas kaptsi'taqey pan nami-wuwante', leñiy qa aw tuyqawi'te', pam paysoq nāyuyuyhnani. Pam pi haktonsa pās unañway qatu.

27 Noqw pay yan hapi hak God Itanay-niqw pas antsa put kaptsi'taqá hinmani kwan'ewakw unañway'kañwo. Hak imuy nanalvutuy, pu koñnanalvutuy hihta añ kānanvotyaw amumi pohtamantani. Pu yep qatsit ep qa nātuyoy'ewakwtani.

2

Warning against Prejudice

1 Itupkomu, uma qa sinonunuiñhtni, kurs uma Itah-tutuyqawhqay Jesus Christ pas kaptsiwhqat aw tuptsiwni'yunwee.

2 Kurs hak tāqa sikavalasivat tañapsomkañw, lomayuwsitaqa umuhtsotsvalkimi pakiqw, pu piw hak tāqa hin'ewakw yuwsitaqa ep pākini.

3 Noqw kurs uma it lomayuwsitaqat-sa aw unañwtapye' haqam nukñwat ep qatuptuniqat put aw pañqaqwat, it ōokiwhqat aw pañqaqwani: Pay um pep wúnuni, sen, Pay um yep iwuwukpiy aqlap qatuptuni, kitotani.

4 Kurs uma panhtote' pay qa suan wūwantotani. Soq uma sinmuy tsikantotani; nihqe qalomá'nañway'kahkañw, hakiy enem hin yuykuyañwu.

5 Kurs inumi tuqayvastotaa, aw iunañwam itupkomu. God yep qatsit ep añ okiwyaqamuy namorstage, pumuy moñwtunatyay máqaniqey tunatyawta. Pay qa panta? Sam pi pan hapi pam put aw unañway'yuñqamuy awini'ta.

6 Noqw uma soq it ōokiwhqat qa hihtatota. Puyaw qa kahaksinom umuy sóontsahtsanyakañw momñwituy amumi umuy lölökinlalwa?

7 Puyaw qa puma umuhnatñwaniy qa hihtalalwa, it natñwanit pas hihkay'taqat akw uma túñwantiwyaqata?

8 Ura i' pas pavan tutavo tutuvenit añ pey'ta: Um hin pas nāmi unañway'taqey pan uhsinosñway aw unañway'tani, yan'i. Noqw ōviy kurs uma put anhtote' súanhtotini.

9 Nikañw kurs uma qa sohsokmuy sun ōoyye', pay pan hapi uma qaanhtotini; nihqe mewnit qa tuqayvastote', panwat hin hinwisniqat tutavot ahpiy hin yukuniwyani.

10 Pi hak pay as sohsok tutavot añ hinmakañw, sūp haqam put ep qaanhte', pay hapi sohsok ep qaanhtiñwu.

11 Pi i' hak hakiy tokot qa sokoptaniqat kítahqa piw hak hakiy qa nīnaniqat kita. Noqw ōviy pay as kurs um tokot qa sokoptakañw hakiy nīne', pay hapi um tutavot qa kaptsi'ta.

12 God it tutavot hakiy qenivo táviñwuqat añwat itamuy hin yukunani. Noqw ōviy uma put-sa aw taywiskahkañw hihta yuaatotani, piw hihta hintsatskani.

13 Pi ason hin yukiltiniqat aw pituqw, God núokwaat put itsívuyat añwuy'tani. Noqw God añ qa núokwat tuwat soon ōkwatuwni.

Faith and Actions

14 Itupkomu, sen hak pas qapēvewni'taqey pañqawkañw qa put aw hayawtaqat hinme', ya pam hin put akw moñwvsttini? Ya sen pam qapēvewniy akw ayo yámakni?

15 Noqw kurs haqawat tuptsiwni'yuñqam qa yuwsikañw, nōsiwhqat ñastayaqw,

16 Uma haqawa amumi pañqawni: Pay uma qa hin unañway'kahkañw ninmani. Uma mukihtotit, ōōyyani, kitat,

puma hihta haqni'yuñqat pumuy qa huytaqw, ya hin puma put akw moñwvastotini?

¹⁷ Noqw òviy hak qapēvewni'taqey pañqawhqa put qa aw hayawtaqat hinme', pam haktonsa qapēvewni'tani.

¹⁸ Haqawa ka hakiy aw pañqawni: Yaw um qapēvewni'ta; noqw nu'wa hihta tumalay'ta. Taa, um uhqapēvewniy in-umi mahtaknani qa hihta uhtumalay akw'a. Noqw nu'wa ihintsakpiy akw ituptsiwniy ūmi mahtaknani, kítani.

¹⁹ Pay God pas sūkanihqat um tuptsiwni'ta. Pay um súan wuwni'ta. Ima nukpanhihikwsimuy piw pan tuptsiwni'yuñqe maqasneve tururutoti.

²⁰ Noqw puyaw um soon it navotni um hak an'ewakw wuwni'taqa sino? Sen hak qapēvewniat qa hihta apitiqw, pam haktonsa qapēvewni'tañwu.

²¹ Ura Abraham itana hom'oyvihkat ep tiy Isaac hom'oyhq God put súantaqat pañqawu. Pay qa panta?

²² Pam God aw tuptsiwni'taqe òviy pan hinhti. Noqw put qapēvewniat hintsakpiyat akw aw antsaniwa.

²³ Noqw tutuveni hin lavayhtiqat hapi anhti: Abraham God tuptsiwhq, God put súantaqat pañqawu, ii. Noqw pam God kwātsiatnihqey pan túnwantiwa.

²⁴ Noqw òviy hapi sino hintsakpiy ahpiy qenive wúnuñwu, qa pas qapēvewniat akw-saa.

²⁵ Pu i' hak tokoy huhyaqa, Rahab hakimuy tuaw'ayhtuy pās tavit pu pay sutsvoqwat pumuy hōna. Nihqe pam hintsakpiy akw qenive wunuptu.

²⁶ Pi hakiy tokoat qa hikwsi'te' mokpuniñwuniqw, pay hapi pan piw qapēvewni hintsakpit ñastanen mokpuniñwu.

3

The Tongue

¹ Itupkomu, pay uma qa sohsoyam tūtutuqaynayaniqey anyuñwni, it navoti'yuñwee: Itam tūtutuqaynayaqam pas pavan qaōwíyukuniwyani.

² Itam sohsoyam hīhihta añ òwihinwisa. Haqam hapi lavayiy ep pas qa òwihiniwhitiqa pās pasiwtañwu; nihqe sohsoy tokoy tuyqawi'taniqey tuwi'tañwu.

³ Meh, hak kawayot sipmoyhtotoyna, put aw tūqaytaniqat òviy'o. Nihqe pan hak put tokoyat sohsoy ponilañwu.

⁴ Pu uma kurs piw pākihut aw wūwayani. Nāmahin pi as puma qaan'ewakw yañsayoqw-nikañw, pu wukohukañwuy akw hukhoyiwisa. Nikañw pay hihsakhoyat ponilanpit akw ponilantiwya, wárikni'maqa haqami ponilaniqey nāwaknaqw pañsoq'a.

⁵ Noq̄w pan hapi hakiy leñiat pas as tokoyat ep hihsayhoy-anikañw hīhihta kwiviyuaatañwu. Meh, q̄ōhi as hihsaynikañw hihta wukotaqtsokñwu!

⁶ Noq̄w hakiy leñiat ūwiñwuy anta. Itahtokoy ep pam yep nukpanhqatsit anta. Nihqe pam itahtokoy añ ahsupoq tuyoy'ewakwlawu. Pam maskiveq q̄ōhit akw taqtsokiwwkañw itahtunatyay tataqtsokñwu.

⁷ Pay as pi sinom sohsokmuy hihtuy popkotuy, pu masay'yuñqamuy, pu hihtuy hoyóyotinumyaqamuy tsūtsu'tuy, pu pātuwaqatsit añqe' ki'yuñqamuy amumi tuyqawi'yuñwa. Puma pumuy sohsomuy amumi tuyqawi'yuñwniqey tuwi'yuñwa.

⁸ Nikañw pay pas kurs hak leñiy aw tuyqawi'tani. Pas pam qalolmanikañw, qatuqayvahsi'ta; pas kelmokiat hakiy nīnañwuqa-saa.

⁹ Itam put akw God Itanay lomayuaatota; pu pay put akw itam sinmuy God an yukiwyuñqamuy qalomáyuaatota.

¹⁰ Lomalavayi, pu qalomálavayi sūkw moat añqw nōñanta. Itupkomu, pas hapi soon yantani.

¹¹ Puyaw sen haqam pāhut nōñañataqat ep kwañwa, pu tsīvo sūvaqw nōñantañwu?

¹² Itupkomu, ya sen nōnvospaltsoki olive-sipalat pölöy'vani? Ya sen ovaui nōnvospalat himuy'vani? Qae. Noq̄w pay pan hapi haqam pāhu nōñantaqa kurs hin suhut, kwañwat enañ nōñantoynani.

The Wisdom from Above

¹³ Hak sen umuñaqw suan unañwtalwuwni'ta, pu hihta tuwi'ta? Pay pi pam suan hinme', hihta lolmat hintsakni, qa kwivi'nañway'kañwo, súanwuwni'kañwo.

¹⁴ Nikañw kurs uma umu'nañwpeq pas pavan unañwtutuyyakañw, nanaqastunatyawyuñwe' pay uma umuhsuanwuwniy ep qa himuiwyuñwni. Pu uma it suan wuwnit pas antsanihqat ehpewi qa atsálalwani.

¹⁵ Taq pan hinmaqa qa ññaqw wuwnit añ hinma, soq yep qatsit añqw wuwnit ánwata. Pam pantaqa wuwni hakiy tunatyayat ahpiyniñwu, it Nukpanat ahpiy'o.

¹⁶ Haqam pi hakim unañwtutuykañw nanaqastunatyawyuñwe' puma piw qa unañwtalyañwu, pu hihta qalomátumalay'yuññwu.

¹⁷ Nikañw ññaqw suan unañwtalwuwni'taqa mohti suan unañway'ta; kwakwhat unañway'ta; qa a'nō unañway'ta; pās suyan tūqaytañwu; pas núokwa; lolmat tumalay'ta; qa sinonuiña; piw qa nawip'ew hinma.

18 Noq̄w hak haq̄am pasi'nañway'taqa soñawnen pasi'nañwat qatsit enem hihta uylawe' pam suan qatsit aniwnañwu.

4

Friendship with the World

¹ Ya uma hinoq̄w nānaywa, pu nāñwuy'yuñwa? Umuhtokoy ep umuhtuñlayi umuy hin unañwtotoyna. Sen qa panta?

² Uma as hihta tuñlay'kahkañw kurs hin put tutwani. Uma as tuq̄wyantota, hihta himuy'vayaniqey tuñlay'kahkañwo. Uma nānaywakañw nāq̄oytota. Nikañw uma hihta qa tūviñtotaqe òviy qa himuy'yuñwa.

³ Uma as hihta òviy tūviñlalwakañw qa òmalalwa; uma qalomátunatyawkahkañw put òviy tūviñtotañwuniqee, paysoq pi uma umuhtuñlayiy añ put akw nāhahlaynayaniqe òviy'ò.

⁴ Is ohi, uma nuvòtahtaqtu, pu yoñaymomoyamu, yep qatsit ep uma nāhahlaynayaniqey nānawaknaqamu! Kurs uma pan hinwise', God tuwq̄amatniwhtotini. Taq hak yep qatsit ep nāhahlaynañwuqa God tuwqaata. Ya uma it qa navoti'yuñwa?

⁵ Ura tutuvenit añ yan pey'ta: Pam hikwsit itamuhsonmi pánahqey tuñlay'ta, pu nēñem kahkawna, yan'i. Noq̄w ya úmuyniq̄w paysoq i' pey'ta?

⁶ Pi pas pam hakiy pāsniñwu. Paniq̄w pi òviy pam pañq̄awu: God añ kwivi'nañway'yuñq̄amuy amuhpewi wunuptuñwu; nikañw añ okiw'unañway'yuñq̄amuy pam paañwañwu.

⁷ Paniq̄w òviy uma God aw nānakwhani'yuñwni. Uma Nukpanat aw rohomwisq̄, pam umupyeve wāyamantani.

⁸ Uma God aw hohyokyaq̄w, pam piw tuwat umumi hōyokni. Uma soñawnen umuhmay pāhomyani, uma añ qaanhinwisq̄amu, pu uma umuh'unañway kwan'ewakwtotani, uma lōq̄ wuwni'yuñq̄amu.

⁹ Uma nāōkwhayani; pu qahahlayyani; pu tsaykitani. Uma tsutsúyayaniqey qe'totit, qahahlayhtote', putuiwyuñwni.

¹⁰ Uma Tutuyq̄awhq̄at ehpewi nāq̄ahihtatotaq̄w, pam umuy tsokanani.

Warning against Judging a Brother

¹¹ Uma qa nānamiq̄ hiñq̄aq̄wani, itupkomu. Taq̄ pāvay, sen tupkoy aq̄w hiñq̄awlawhqa tutavot qahihtalawhqe aq̄w hiñq̄awlawñwu. Nikañw kurs um tutavot aq̄w hiñq̄awlawe', qa put añ hinme', um sinmuy amuñem hin yūkuniqey nātsotskanañwu.

¹² Pay hapi pas sūka nuhtumi tutaptima, piw amuñem hin uyuku, (pas God-saa). Pam hapi hakiy ayo táviniqey, pu ayo

hintsanniqey aw öqala. Noq̄w ya um haknihq̄e pas piw ayo suk̄w aq̄w hiñq̄awlawni?

Warning against Boasting

¹³ Taay, uma pañq̄aq̄waq̄amu, Itam pu', sen q̄āvo ayo wuhkokitsokimiye', pep yahsañwnayani; nen pep hihta tuhuy'yakahkañw huhyaye', hihta nihtotini.

¹⁴ Susmataq̄pi q̄āvo hintaniq̄at uma q̄a navoti'kahkañwo. Puyaw umuhq̄atsi hímuu? Pay pam söviwañwuy anta. Hihsavo mätsilitit, pay kurs haq̄aminiñwu.

¹⁵ Uma q̄a pañq̄aq̄wat, yan hiñq̄aq̄wanikahkañwo: Ason kurs Tutuyq̄awh̄q̄a pan nāwaknaq̄w itam yesni, nen yanhtotini, sen panhtotini, kitotanikañwo.

¹⁶ Noq̄w tuwat soq̄ uma umuhkwivi'nañway ep himui-wyũñq̄e q̄aanhtotiñwu.

¹⁷ Noq̄w lolmat hinhtiniq̄ey navoti'kañw put q̄a panhtiqa q̄aanhtiñwu.

5

Warning to the Rich

¹ Taay, uma añ kahaksinomu, uma pas umuhtōnay añq̄e' tsaykitani. Taq̄ uma nāt q̄ahahlayh̄q̄atsit aw ökini.

² Umuhkahakhimu kwañwtipti; umuhyuwsi kwahyatoti.

³ Umuhsiva sohsoy sikañputi. Nihq̄e pam umuy tuhtualni; nen q̄ōhit an umuhtokoy tsohtso'nani. Uma so'ñwaveq̄ talōñwintiw̄h̄q̄at ep nennem nihtiw̄h̄taq̄at waranhtota.

⁴ Meh ayam hakim umuñem hōq̄yaq̄w uma pumuy ah-satiamuy kwahanayañwu. Noq̄w Qaan'ewakw Hintaq̄amuy amumi Tutuyq̄awh̄q̄at naqvumiq̄ tōnaam töq̄tiq̄w, pumuy ah-satiam umuy tuhtualni.

⁵ Uma yep q̄atsit ep kwañwáewhpit yēse, qaunañwtalya. Pas uma nāwihtotoynaya, pas hisat q̄öyaniwyaniq̄ey an'i.

⁶ Uma hakiy súantaq̄at tūvayat nīnaya. Noq̄w pam umumi q̄a rohomhti.

Patience and Prayer

⁷ Noq̄w öviy'o, itupkomu, uma Tutuyq̄awh̄q̄at pītuniq̄at aw pahsavo wuhkomaq̄apsi'yũñwini. Meh, ūyi'taq̄a tut-skwañaq̄w hihta nukñwat aniwnit öviy maq̄apsi'tañwu; nen q̄a nan'ekni'taq̄w, ïts uyis yokvañwu, pu tuhoos pīwu.

⁸ Oviy uma q̄apēvewnayakahkañw q̄a nan'eknayani. Taq̄ Tutuyq̄awh̄q̄at pītuniq̄at aw hayiñw'iwma.

⁹ Uma q̄a nānami hinyũñwini, itupkomu; taq̄ nāphisat sen uma sóontsanivyani. Meh, hakiy hin yukunañwuq̄at hōtsíwmi wunu.

¹⁰ Itupkomu, uma God lavay'aymuyatuy Tutuyqawhqat natñwaniyat aw yankahkañw yuaaykuyaqamuy amumi tay-wise', amumi nanawinyani. Pumuy hin kñanavotpit añ nakwhani'yuñqat pan piw uma hinwisni.

¹¹ Meh, itamuyniqw kñanavotpit añ nakwhani'yuñqam hapi pas hahlayhpit epya. Ura Job hin qa nañ'eknaqat uma pay nanapta; nihqe Tutuyqawhqat hin put eñem yúkuhqat uma navoti'yuñwa. Pi pas Tutuyqawhqat hakiy òkwatuwñwu, pu núokwa.

¹² Nikañwo, itupkomu, uma hapi pas tis pavan òqalat lavayit akw hihta pasiwnyanigey qe'yani. Uma qa òveqatsit akw òqallavayhtotini, piw qa tñwaqatsit akw'a, pu pay pas nāp hin-wat lavayit akw'a. Uma qa panyat, pay uma Owi, kito-taqw pantamantani, piw Qae, kitotaqw pantamantani. Taq nāphisat pi uma sóontsaniwyani.

¹³ Sen haqawa uma hihta ep okiwhinhte', pam nāwaknani. Sen haqawa hahlayi, pam hahlayatawlawni.

¹⁴ Sen haqawa umuñaqw tütuye', pam God sinomuy-atuy amuñaqw wukw'aymuy wānwayni. Noqw puma Tutuyqawhqat natñwaniyat aw yankahkañw wihkuyit akw put lelwiyat, put eñem nānawaknani.

¹⁵ Noqw puma qapēvewnayakahkañw, put òviy tūviñtotaqw, pam qalaptuni; noqw Tutuyqawhqat put qatuptsinani, pu put qaanhtipuyat put ahpiy ayo yúkuni, kurs pam hihta ep qaanhtiq'ò.

¹⁶ Uma umuh'òwihiniwhtipuy nānami nahostiwisni, pu uma nāhoy nenñem nāwakinwisni; nen uma qalaptuyani. Pas haqam suan hinmaqat okiwnawakinpiat a'nò hihta aw tuyqawi'ta.

¹⁷ Ura God lavay'ayaat Elias itamun sínonikañw itamun unañway'ta. Nit pay ura pas qa yokvaniqat òviy pam pas qa atsáy'kañw nāwakna. Noqw ura payhkomuy yah-sañwuy-nikañw añqw nāvay mūmuyawhtuy pahsave tñwaqatsit añ qa yokva.

¹⁸ Nit pu piw pam nāwaknaqw, òñaqw yokvaqw, tutskwa hihta aniwna.

¹⁹ Itupkomu, kurs haqawa it pōhut pas antsanihqat añqw ayo lasq, hak put aw ahoy put wikve',

²⁰ It navoti'tani: I' hak qaanhinmaqat qasuyan tunatyayat añqw lasnaqa hapi mokiwuy añqw hakiy hikwsiyat ayo távini; nen nihtiwtat qaanhtipuyat nākwapnani.

PETER

God Sinomuyatuy amumi mohti Pēniata

1 Nu' Peter, Jesus Christ ayaatnihqa, it penta. Nu' an ahtsaval'iwtaqamuy Pontus, Galatiat, Cappadociat, Asiat, pu Bithyniat anqe' hinnumyaqamuy öqalanta.

2 Ura Itana God anwu pay umuy tuwi'taqe, umuy namorstat, Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy umuy sutsvo oya, uma Jesus Christ unwáyat akw kwanw'ewayhtote', put aw tuqayvastotaniqat öviy'o. Nam núokwa, pu kwakwhaunañwa qaöwíhintaqa umumi pitsíwtaa.

A Living Hope

3 Nam Jesus Christ Itahtutuyqawhqay aw yantaqaat i' Naat God pas kaptsiwaa. Kwakwhat pi pam hapi pas núokwanihqe itamuy tímuy'vage, nõyit qaso'taqat itamumi noa, Jesus Christ mokiwy anqw ahoy tātaynaqee.

4 Pam itamuñem pas qahinhtiñwuqat, pu qahováriwtaqat, pu gasulawhtiñwuqat hihta öveqatsit ep warani'ta. Put öviy uma unañwvahsi'yuñwa,

5 God qapēvewnayakahkañwo. Pi pam umuy ayo óyahqe, umumi so'ñwamiq pahsavo tunatyawtaniqey öqalay'ta. Noqw so'ñwaveq pu' pam umuhmakiway umumi nóani.

6 Noqw öviy uma pas hinhaqam hahlayya, pay nāmahin pi as uma ka pu' hihsavo hīhihta an kānavotyage putuiwyuñwa.

7 Hak sikavalasivat aw pohtanik, qōhit akw put aw tuwan-tañwu. Noqw tis pi öviy God umuhqapevewniy sikavalasivat pay sūlawhtiñwuqat epnihqe pas pavan hihkay'taqat aw pohtani. Nihqe pam put aw pohtaqw, uma tayawniwyani, pu kaptsiwiyani, pu lomayuaatiwyani, hisat Jesus Christ pítuniq'ö.

8 Put uma hakiy aw qa yóriki'kahkañw put aw unañway'yuñwa. Uma as pu' put aw qa taykahkañw aw tütuptsiwage hahlayhtiwiisa. Hahlayhpit pas kurs hin pañqawiwniqat pas pavan nukñwat pasiwtaqat pan uma hahlayya.

9 Pi umuhqapevewniy ahpiy aniwnit uma himuy'vayani, umuhhikwsi ayo nõñakniqat put'a.

10 Noqw God lavay'aymat put umuy ökwatuwe' ayo óyaniqat anwu pay yuaaykuyat, put pantaqat an pás heptotaqe, pu an pupriya.

11 Pi Christ Hikwsiat pumuy amuhpe pakiwtaqa Christ soon qa hīhihta an kānavotat, pep pu' momiq taviwniqat anwu pay

pumuy āawna. Noq̄w ōviy puma put hakiy yuaaykuqat, pu haq̄e' qalawmaqat añ pupriya.

12 Noq̄w pay puma qa nennemyat, umeñem iit pēnayaqat pan amumi mātakti. Noq̄w hikis pi ōñaq̄w hoñvia'yam it aw pupriyaniqey nānawakna. Noq̄w umumi hapi i' lomatuawi yuaatiwa, hakimuy lavay'a'yatuy amuhpiy'o, Qahováriwtaqat Hikwsit ōñaq̄w taviwhqat ōqalayay añq'ō.

A Call to Holy Living

13 Noq̄w ōviy uma rohomhtotiniqe umuhwuwniy moñwvas'iwyuñwni; pās umu'nañway yeskahkañw, hisat Jesus Christ mātaktiniqat aw taywiskahkañw, it kuwahtiput pep makiwyaniqey ōviy yūmosa unañwvahsi'wisni.

14 Uma God aw tūqayyuñwni, put tímatnihqee. Ura as uma hisat God tunatyayat qa navoti'yuñqe nāp umuhtuñlayiy añ hinwisa. Noq̄w pu' hapi uma qa pan hinwist,

15 Añ ahsupoq suan hinyuñwni, i' hak umuy wáñwayhqa hin suan hintaqat pan'i.

16 Ispi yan ura pey'taq'ō: Uma qahováriwyuñwni; pi nu qahováriwta.

17 Noq̄w ason uma Itanay qa sinonuiñanihqat aw nānawakne' it u'ni'yuñwni: Pam hapi sohsokmuy amuñem hin yúkuni; hak hin tumalay'taqat pan put eñem yúkuni. Noq̄w ōviy uma yep qatsit ep yeskahkañw, put kaptsi'kahkañw hinwisni,

18 It navoti'yuñwee: God umuhhisatqatsiy an'ewakwnihqat añq̄w umuy mātavihqata, it qatsit umunamuy navotiyamuy ahpiy umumi mātaviwhqat añq'ō. Ura pam hihta pas hihkay'taqat qahinhtiñwuqat akw umuy mātavi, sikavalasivat, sen qōtsásivat qa put akw'a,

19 Nit Christ uñwáyat akw'a. Ura pam mañat pas qa hihta akw hovariwkañw qa hihta akw hintaqat ankañw umuñem taviwa.

20 Pas hisatñahaq̄aq̄w God tūwaqatsit nāt qa yukut, pepeq pay pan put eñem yuku; nit yepehaq so'ñwaveq pu' umuñem tūwaqatsit aw put tavi.

21 Noq̄w put ahpiy uma God aw tūtuptsiswa, put moki-wuy añq̄w ahoy tātaynaqe, pas pavan sinotaqat aw'i. Ni-hqe ōviy uma God qapēvewnayakahkañw, put ahpiy hihta unañwvahsi'wisa.

22 Noq̄w uma hapi Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy lavayit pas antsanihqat aw tuqayvastotaqe, umuh'unañway kwañw'ewakwtotat, añ tuptsiwni'yuñqamuy amumi pas antsa unañway'yuñwniqey tuwi'vaya. Taa, uma pan hinwise', pas suyan unañway'kahkañw pas pavan nānami unañway'yuñwni.

23 Pi uma hapi pu' pas puhutihtiwiya, qa sinmuy súlawhtiñwuqat amuhpiynit, hakiy qasulawhtiñwuqat ahpiy'o, God lavaiyat pas taytaqat, sútsepnihqat akw'a.

24 (Pi tutuvenit añ yan pey'ta.) Sinom sohsoyam tūsaqat anyuñwa; pu pumuy lomavitsañwaam tūsaqat siyat anta. Tūsaqa tsakq, siat ayo posñwu;

25 Noqw Tutuyqawhqat lavaiyat hapi pas qa haqami sōta, yan'i. Noqw i' lavayi hapi lomatuwawi, umumi mātaviwa.

2

The Living Stone and the Holy Nation

1 Paniqw òviy uma nukpan'unañwat sohsoq ayo yukuyani, pu sohsoq unatwita, pu nawip'ew hintsatskiwhqata, pu kan'ewhtunatyata; pu nuhtumiq hiñqawaniqey qe'totini.

2 Nen uma titipostuy puhunōñakqamuy amún pihut hin pas tuñlay'yuñqat pan it lavayit pas antsanihqat tuñlay'yuñwani; nen uma put akw wuñwyani,

3 Pi uma Tutuyqawhqat núokwayat pay añqw yukuyaqee.

4 Put hapi aw uma òkini, owat taytaqat antaqat aw'i. Ura as sinom put ayo tūvayaqw, God put namorsta, ispi pas hihkay'taq'ö.

5 Noqw uma piw pas tayyuñqat o'wat anyuñqw, put akw God nēnem kītani. Pep uma God eñem hihta hintsatskani; piw Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy put aw hahlayhtiwiwsiqey aw nānoi'yuñwe', Jesus Christ ahpiy put unañwveyani.

6 Ura tutuvenit ep yan pey'ta: Meh, nu hapi it owat pas hihkay'taqat namorstaqe, Zion ep ikiy ep tuyqaveq távini. Noqw put aw tuptsiwhqa hapi soon hamanhtini.

7-8 Noqw òviy uma tuptsiwyaqw, pam úmuyniqw pas hihkay'ta. Nikañw hakim añ qa tuptsiwyaqam, pu God lavaiyat aw qa tuqayvastotaqam put aqw múnukya. Sam pi pan amuñem yúkiwhq'ö, òviy pi yan hapi pey'ta: I' owa kīlalwaqamuy amuhpiy ayo tūviwhqa kīhut ep tuyqaveq páki, yan'i. Pu piw yan'i: Puma it owat ep tönökyat, put aqw múnukyani, yan'i.

9 Noqw uma hapi pas namorstiwyaqam sínomu, pas Moñwit God awwat wimmoñw'iwyuñwa, sinom qahováriwyuñqamu. God pas nāp umuy nēnem sinota, uma put qaan'ewakw hintsakpiyat tunvotnayaniqat òviy'o. Ura as uma qatalpuve yesq, pam qaan'ewakw tālat ep qátuhqey añqw umuy wáñwayi.

10 Ura as uma qa sūp sínomu; nikañw pu' hapi uma God sínomatu. Ura as qa hak umuy òkwatuwa; noqw pu' hapi God umuy òkwatuwa.

Slaves of God

11 Pas aw iunañwamu, uma hapi pay qa yep sínomníkañw, pay hāk hinnunyaqat nu panwat umumi okiw pañqawni: Uma umuhtokoy tuñlayiyat qa añ hinwisni; taq pam hakiy hikwsiyat aw nāyawñwu.

12 Añ qa tuptsiwni'yuñqamuy amunawit uma suan yesni. Noqw puma as umuy qalomáovelayat, umuhlomahintsakpiy aw tayyuñwe' God pas hihtatotani, hisat pam pumuy amumi pohta'ö.

13 Uma sinmuy amuñem hin hintaqat yukit añ ahsupoq kaptsi'yuñwni, Tutuyqawhqat tunatyayat éñemi. Uma moñwit pas susmohpeqnihqat aw tūqayyuñwni,

14 Pu imuy moñw'oyiwyuñqamuy put ahpiy ayatiwyaqamuy amumii. Puma pi qalomáhintsatskaqamuy sivintoyñayanige öviy ayatiwya, pu añ súanhinwisqamuy tayawintiwisniqee.

15 Pi uma lomayesniqat pan God umuñem tunatyawta. Noqw pan hapi añ an'ewakw wuwni'yuñqam, ñasta navoti'yuñqam kurs hihta ep umuy övelantotani.

16 Uma qenive hoñkahkañw yesni. Nikañw uma qa put aw yankahkañw haqam qalomáhintsatskaniqey wūwantotat, God tumal'aymatnihqey pan tunatyawyuñwni.

17 Uma sohsokmuy kaptsi'yuñwni; God tímuyatuy sohsokmuy amumi unañway'yuñwni; pi uma nuhtum put tímatu. Uma God mamqasyani; moñwit kaptsi'yuñwni.

The Example of Christ's Suffering

18 Uma añ tūtuwiktu, uma umuhmoñwimuy kaptsi'kahkañw amumi tūqayyuñwni, añ lölolmatuy, pu hakiy pāsyañwuqamuy qa púmuy-sa amumii, añ a'nö unañway'yuñqamuy amumi piwu.

19 Pi hak qa hihta ep qaanhtit, okiwsaniwe', God aw-sa taykañw añ kuyve', pam hapi God unañwveni.

20 Nikañw kurs pam hihta ep öwihiniwhte', put ep wu-wahtiwe', pas piw nakwhani'taqw, ya hak sen put ep aw kätaytani? Nikañw kurs pam aw súanhte', put ep okiwsaniwe', ep nakwhani'te', pam God unañwveni.

21 Pi pay núñwupi uma nakwhani'yuñwniqey aw wáñwayniwya. Pi pay Christ piw itamuñem kānavotpit añ kuyvaqe, itam hinyuñwniqat itamumi mahtakna, uma put an hinwisniqat öviy'o.

22 Pam qa haqam hihta ep qaanhti, piw qa himu atsálvayi put moañaqw nõña.

23 Sinom put aqw hiñqaqwaqw, pam qa tuwat pumuy amumiq hiñqawu. Pam okiwsaniwkañw nāoyniqey qa pañqawu. Pay panis pam God hihta añ pas suan yúkuñwuqat aw nāmatavi.

²⁴ Pam pas nāp itahqaanhtipuy tokoy ep yankañw nahoylehtsit ep hāyilti; nihqe tūhotiwqhqe umuy qalaptisina. Noqw ōviy itam put amum so'qe qaanhtotiniqey qe'tote', put amum yeskahkañw suan hinwisni.

²⁵ Pi uma as kanelmuy amún nāp haqami lasya. Nikañw pu' hapi uma umuhhikwsiy tumalay'maqat, pu umumi tunatyawmaqat aw ahoy öki.

3

Wives and Husbands

¹ Pu úmaa, momoyamu, pay uma piw pan nāp umuhpuwsuñwmuy amumi maqaptsi'kahkañw yesni. Noqw kurs haqawat God lavayiyat aw qa tuqayvahsi'yēse', puma umuy pās yeskahkanw pumuy kaptsi'yuñqat aw tayyuñwe',

² God lavayiyat aw tūtuptionsiwani, nāmahin as puma qa hisat put aw tūqaykahkañwo.

³ Uma qa suovaamnihqat lomayuyahiwtani, umuhhōmiy aw hihin yuykuyaniqeyu, pu sikavalasivat yuwsiyuñwniqeyu, pu lomayuwisita.

⁴ Uma qa panyuñwt, umuh'nañway qamātaqpuvenihqat nasitoynayani. Uma okiw'unañway'kahkañw kwakwhat yesni. Pam pantaqat God-niqw hihta a'nō hihkay'taqat pas qa hinhtiñwuwat anta.

⁵ Pi yan hapi hisat ima momoyam qahovárstunatyat hinwisqam God aw yanyuñqam nāyuyuwisnaya, puwsuñwmuy amumi maqaptsi'kahkañwo.

⁶ Oviy pi ura Sara Abraham aw tūqaytaqe put moñwílawu. Noqw uma hapi súan hinwise' put timatni, nen soon hihta ep tusiiwyuñwni.

⁷ Pu úmaa, añ tahtaqtu, uma pahsi'kwa pumuy amumum yesni, pumuy kaptsi'kahkañwo; pi puma qa amún ö'qaltu. Noqw umuhnawakinpi qa haqami hihta akw sóonhtotini. Pi uma pumuy amumum qatsit, God kuwahtipuyat, makiway'yuñwa.

Suffering for Righteousness' Sake

⁸ Taa, noqw ōviy uma sun tunatyawkahkañw, tūokwatuwi'yuñwni. Uma nānatupkomnihqey pan nānami unañway'yuñwni. Uma nun'okwatni; nāvāsyanani.

⁹ Ason uma qalomáhintsaniwyē', sen nāphinsasviwyē', qa túwatyamantani. Uma qa panyuñwt umuhpew'iwyuñqamuy amuñem lolmat tunatyaltotimantani. Pi God umuñem lolmat tunatyaltiqe ōviy umuy wánwayi.

10 Pi yantaq'ö: Qatsit nāvokawinkañw, lomatalönnit añ taymaniqey nāwaknaqa hihta qalolmat aw leñiy ñuy'tani; noqw himu atsa soon moañaqaw nōñantani.

11 Hihta qalolmat qa hintsakt, lolmat hintsakni. Pam uyiwawqatsit tunatyawkañw, put aqwhaqam nõyi'mani.

12 Pi Tutuyqawhqa añ suan hinwisqamuy amumi tayma, piw pumuy nāwakinpiyamuy aw tūqaytañwu. Nikañw pam añ qaanhinwisqamuy amumi qa kwanwátayta.

13 Noqw puyaw uma hihta lolmat añ ö'qalyaqw, hak umuy hintsanni?

14 Noqw kurs uma suan hinwise', put ep hihta añ kānanvotye', uma hapi hahlayhpit epyani. Oviy uma pumuy qa mamqasyani; piw uma qa hin unañway'yuñwni.

15 Uma qa panyuñwt umu'nañwpeq God Tutuyqawhçalalwe', kaptsi'yuñwni. Pu ason hak umuy hinoqw umuh'unañwpeq God aw unañwvahsi'yuñqat umuy tūviñtaqw, uma put aw hin lavayhtotiniqey sutsep pās pasiwyuñwni. Nikañw uma pahsi'kwa tūkaptsi'kahkañw, yuaatotamantani,

16 Suyan unañway'kahkañwo. Noqw umuy qaanhinwisqat pañqaqwaqam hamanhtotini, umuy Christ eñem lomahinwisqat qalománeveltoynayaqey ep'e.

17 Ispi kurs God pan tunatyawtaniqw pay pi uma tatam hihta lolmat hintsatskaqey ep okiwsaniwyani, nen hihta qalomáhintsatskaqey qa put epyani.

18 Pi pay ura Christ súantaqanikañw añ qa súanhinwisqamuy qaanhitipuyamuy ep sūs kānavota, itamuy God aw ökinaniqe öviy'ö. Ura put tokoat mokiwuy añ kuyvaqw, God put hikwsiyat taytoyna.

19 Noqw pam pankañw hihikwsimuy sivikive tañawtaqamuy amumi lomatuwit yuaata.

20 Ura puma hisat qa tuqayvastota, Noah qatsiyat ep'e, ephaqam ura God sinmuy amumi wuhko maqaptsi'taq'ö, nāto Noah pākihut yuykuq'ö. Noqw ura hikiyom, pay nānalnihqam, put añqw tañawtaqey pātsikqat añ kūkuyva.

21 Noqw pu' hapi itam pumuy amún ayo nõñakiwta, kūyit akw tuvoylatotiqee, Jesus Christ mokiwuy añqw ahoy tātayhqat ahpiy'ö. Hak tokoy pāhomhtaqtat nu qa put pañqawht, hakiy unañway kwanw'ewakwtat, God atpip suan hinmaqat hapi nu pañqawu.

22 Ura Jesus Christ öveqatsit aw pákihqe, God putvage qatuptu. Noqw God hoñviaymat, pu hihta añ moñw'iwyuñqam, pu öqalat pasiwyuñqam, puma sohsoyam put aw maqaptsi'yuñwa.

4

Changed Lives

1 Noqw òviy hapi Christ tokoy akw itamuñem kãnavotqe, mōki. Noqw uma pan piw tunatyawkahkañw, so'niqey añ suhtaq'ewyani, pi mokqa qaanhtiput qe'tiñwuniq'ò.

2 Noqw òviy uma hihsavo yep qatsit ep hinnumye', nãp umuhtuñlayiy qa añ hinwist, God tunatyayat añ hinwisni.

3 Ura itam pay añaqaw itahqatsiy añ qa tsa' hihta ep qaanhtoti, añ qatuptsiwni'yuñqamuy amuni. Noqw pay nam pahsa'ni. Ura itam tuskapqatsit añ qa unañwtalya; nuv'ònañway'yuñwa; honaqkuyit akw hōnaq'iwyuñwa; haqam nōviwhqat ep nanaqasonovañwu; qaunañwtalqatsit añ hinnumyañwu; pu hihta wutsit tuyoy'ewakwnihqat aw nãwakintiwiisa. Noqw pu' uma qa pan hinwisa.

4 Pi añ qatuptsiwni'yuñqamuyiniqw hinhtiqlw kurs uma pumuy qa amumum pas panhaqam qa unañwtalqatsit añ hintsatska. Noqw òviy puma umuy nãnaphin yuaatota.

5 Nikañw puma soon qa God aw nãlavaytani, hakiy añ yesqamuy pu so'pumuy amuñem hinwat yúkuniqey aw moñwvasiwtaqat aw'i.

6 Yaniqw hapi òviy imuy so'niqamuy amumi ura lomatuawi yuaatiwa, puma as sinomnikañw tokoy ep hin yukuniwyaqw, pumuy hikwsiam God an yesniqat òviy'o.

Good Managers of God's Gifts

7 Sohsoy himu so'ñwamiq òkiwsia. Oviy uma pãs unañwat yesni. Uma namituyqawi'yuñwe', nãwakinwisni.

8 Nikañw uma hapi nãnami unañway'yuñqey pas qa qe'totini, pi nami'nañwa qaantaqat nihtiwtat nãkwapnañwuniq'ò.

9 Uma kwanwtotoynayakahkañw umuhkiy añ pãs nãooyani.

10 God qa sunyuñqat hihta sinomuy huylawu. Noqw òviy hak hihta makiwhqey akw tūmoñwvasnani, God tumal'ayaat qa atsáy'maqat pan'i.

11 Haqawa yuaate' God añaqw lavayit yuaatamantani. Nuh-tuñem hihta hintsakqa pay God añaqw òqalay makiwhqey tunvotnani. Uma sohsoy hihta añ God momiq tavi'wisni, Jesus Christ ahpiy'o. Nam sohsoyam put pas hihtatostat, moñwílalwani, sutsep aqwhaqamii. Nam antaa.

Suffering as a Christian

12 Aw iunañwamu, kurs uma soñawnen qōhit akw aw pohti- wye', pay uma put ep qa pas hin wūwantotani, suhpan pas soon hisat uma put aw òkiniqey pan'i.

13 Qa panyat, uma tuwat hahlayhtotini, tsáñawpi uma Christ amum kãnanvotyaniqee. Taq ason pam pas hímuniqey pan

namtaknaqw uma piw put amum pas hinhaqam hahlayhtotini.

¹⁴ Kurs uma Christ ep qalomásasviwye', pep hapi uma hahlayhpit epyani, ispi Hikwsi pas hímunihaqqa umumi pitsíwtaniq'ö, God Hikwsiata. Ayam hakim hapi as God qalomáyuaatotañwu; noqw uma hapi put pas pavan hihtatotañwu.

¹⁵ Nikañw uma qa haqawa hakiy ninaqey ep kãnavotni, sen uyiñwuniqey ep'e sen hihta qalomáhintsakqey ep'e, sen aye' sinmuy hintsakpiyamuy ep nãsturstoynaqey ep'e.

¹⁶ Nikañw kurs hak Christ sinoatnihqey öviy okiwsaniwe', pay pam qa hahmanht, it yantaqat ep God pas hihtatani.

¹⁷ Taq aw hapi pitu; noqw God mohti sinomuy amuñem hin yúkuni. Nikañw kurs pam itamuñem mohti hin yúkuniqw, ya sen ima God añqw lomatuawit aw qa tuqayvastotaqamuy amuñem hin yukiltini?

¹⁸ Noqw kurs i' hak súantaqa pēp qa ayo yamakq, ya sen imuy God qa kaptsi'yuñqamuy, pu qaanhinwisqamuy pumuy amumñem hin yukiwani?

¹⁹ Yanta. Noqw öviy ima hakim God tunatyayat anwat hihta añ kãnavotyaaqam súanhinwise' God aw taqanañwtotit, hikwsiy put aw noi'yuñwani, pumuy yúkuhqat, pas soon hisat pumuy ayo yúkuniqat put aw'i.

5

The Flock of God

¹ Nu umuhpa' hakimuy wukw'a'yatuy u'nanani, pay nu piw wukw'ayanikañwo, pu Christ okiwsaniwhq aw yóriki'taqa; pu ason pam mātaktiqw, nu nuhtum put amum kaptsi'tiwani.

² Uma God sinomuyatuy amumi tunatyawyuñwani. Öviy uma qa tusoqtumalay'yuñwt, su'qawkahkañw amumi tunatyawyuñwani. Uma qa sivat öviy tumalay'yuñwt, pas kwañwtoynayakahkañw God eñem tumalay'yuñwani.

³ Pam umuy put sinomuyatuy amumi tunatyawyuñwaniqat aw oyaqw, uma pumuy amumi qa tutuyqawyaqey qa pan hinyuñwani. Uma qa panyuñwt, pumuy hin hinwisniqat amumi hin nãmahtakni'yuñwani.

⁴ Noqw ason Christ sohsokmuy itamumi tunatyawtaqa mātakte', pam hihta pas pavan nukñwat, qa hinhtiñwuqat ahsatit umumi nóani.

⁵ Piw uma añ tsãtsayomu, uma umuhpe wūwukwmuy amumi maqaptsi'yuñwani. Uma sohsoyam nãnami maqaptsi'yuñwani, okiw'unañway'kahkañwo. Taq God añ kwivi'nañway'yuñqamuy amumi rohomhtiñwu; nikañw pam haqam okiw'unañway'yuñqamuy núokway máqañwu.

⁶ Paniq̄w ōviy uma God öqalayāt ehpewi nāqahihtatotani. Noq̄w hisat aw pituq̄w, pam soon qa umuy hihtatani.

⁷Uma umuhtusiwuwniy sohsok God aw noi'yuñw̄ni; pi pam umumi tunatyawma.

⁸Uma namituyq̄awi'yuñwe', tunatyaltotini; taq̄ umuh-tuw̄hqa, Nukpana, wukotohot hōykinumq̄at an hakiy hov-alaniqe hepnuma.

⁹Put aw uma rohomhtotimantani, umuhtuptionsiwniy añ hūrs hoñkahkañwo, it navoti'yuñwee: Pay ahsupoq̄ tūwaq̄atsit añ umún tuptionsiwni'yuñq̄am piw umún hihta añ kānanvotyā.

¹⁰Noq̄w uma hihsavo hihta añ kānanvotyāq̄w, God umuy pās pasiwani; umuy öqaltoyne', hūrs hoñnani. Pi pam umuy ökwatuwhqe, umuy wāñwayi, uma aq̄whaq̄ami Christ Jesus amum kaptsi'tiwyaniq̄at ōviy'o.

¹¹Nam sinom aq̄whaq̄ami sutsep put pas hihtatotat, Moñwílalwaa. Nam antaa.

Final Greetings

¹²Nu pay tsāvat umumi pēna, Silvanus nuy paañwaq̄'ö. Nuyniq̄w pam itupkoy anta, piw sohsok hihta añ qa atsat hinma. Nu umuy öqawhtoynaniq̄ey nāwaknaqe ōviy yan pēna, God núokwaat hímuniq̄at umuy suan āawnaniq̄ee. Put akw uma hūrs hoñni.

¹³Añ tuptionsiwni'yuñq̄am Babylon ep yesq̄am, umún God namoramāt, umuy öqalantota, pu iti Mark piwu.

¹⁴Uma nānatupkomniq̄ey pan nānami unañway'kahkañw na'q̄alantotamantani. Nam God sohsokmuy Christ Jesus sinomuyatuy kwakwhat unañwat máqani. Nam antaa.

PETER

God Sinomuyatuy amumi ańk Pēniata

1 Nu' Simon Peter, Jesus Christ tūwikipnińkańw, pu lavay'ayaat it penta. God aw-nikańw, pu Jesus Christ itamuy ayo Oyahqat aw tuptsiwni'yuńqamuy nu ōqalanta. God hapi súańkańw umuy tuptsiwnit a'nō hihkay'taqat huyta, itamuy hin huytaqey pan'i.

2 Nam núokwa, pu kwakwha unañwa umumi wūhaq noiwtā, uma God tuwi'yuńq'ō, pu Jesus Itahtutuyqawhqay pīwu.

God's Call and Choice

3 Kwakwhat pi pam pas pavan ōqalay akw itamuy qatsit gaso'taqat, pu sohsok hihta enañ huyta, itam put tuwi'yuńwe', suan hinwise', lolmat yesniqat ōviy'ō.

4 Piw pam hihta pas hihtanihqat a'nō hihkay'taqat itamuy awini'ta, yan'i: Itam yep qatsit ep qalomátuńlayit ahpiy tuyoy'ewakw qatsit ańqw mātaviwye', God ańqw qatsit himuy'vayani.

5 Noqw ōviy uma qapēvewnayakahkańw, qa nātusitote' lomatumalay'yuńwni; piw lomatumalay'kahkańw God tunatyayat tuwi'vayani;

6 Piw God tunatyayat tuwi'kahkańw nāmi tuyqawi'yuńwni; piw nāmi tuyqawi'kahkańw nakwhani'yuńwniqey tuwi'vayani; piw nakwhani'kahkańw, God kaptsi'yuńwniqey tuwi'vayani.

7 Piw uma God pas kaptsi'kahkańw nānatupkomuy amún nāvāsyamantani. Piw nāvāsyakahkańw uma nānami unañway'yuńwni.

8 Noqw kurs uma it ań qaōwihinkahkańw ahsupoq ań hinwise', uma Jesus Christ Itahtutuyqawhqay tuwi'kahkańw qa paysoq tumalay'yuńwe', hihta nihtiwtaqat aniwnayani.

9 Noqw pay qa pan hinmaqa qapostalqat anta; nihqe kurs hin yāvo hihta tuway'tani, qaanhinmaqey ańqw kwańw'ewayhtiqey suhtokqee.

10 Noqw ōviy'ō itupkomu, uma tunatyaltote', pas suyan wáńwayniwyaqey, pu namorstiwyaqey namtaknayani. Pi uma pan hinwise', soon God pōhuyat ańqw lasyani.

11 Noqw pan hapi uma Itahtutuyqawhqay Jesus Christ itamuy ayo Oyahqat mońwtunatyayat sūtsepnihqat aw yuńqw, pam hahlaykańw umuy ōkinani.

12 Paniqw hapi ōviy nu iit yantaqat umuy u'nantoynaniqey soon tatami'mani; pay as pi uma put navoti'yuńwa, nihqe it tuptsiwnit pas antsanihqat pasiwyuńqey ep hūrs'iwyuńwa.

¹³ Owi, pay ka nu hihsavohaqam itokoy ep qátuniqey pah-savohaqami umuy it u'nantoyne' umuy öqalantaniqw pam nuyniqw súanta.

¹⁴ Suyan pi nu navoti'taqe soon pas hisat pay yep qat-sit añqw ahpiyni, Itahtutuyqawhqay Jesus Christ nuy hin āawnatqat pan'i.

¹⁵ Pu öviy piw nuy hisat ahpiyniqw uma iit yantaqat sutsep u'ni'yuñwniqat öviy nu umumi qanātsui'ta.

Eyewitnesses of Christ's Glory

¹⁶ Ura itam Itahtutuyqawhqay Jesus Christ öqalayát umumi mahtaknaya, piw put pítuniqat umuy āawnaya. Nikañw itam tuhislavayit qa pan umumi lavayhtoti. Pi Christ pas pavan lomavitsañway'vaqw, itam pas nāp put aw yórikya.

¹⁷ Noqw God put Naat hapi put pas hihtatat, lolmat tālawñwat pitsánwtoyna. Noqw ura pas pavan lolmat tālawñwat añqw hakiy tōnaat pañqawu: I' hapi pas aw iunañwa Itii. Put hapi nu pas hahlayi.

¹⁸ Noqw it hakiy tōnayát öñaqw töqtiqw, itam tükwit pas kaptsiwtaqat epeq Jesus ámumyakañw put nanapta.

¹⁹ Pi itam as hihta nanaptaqey pēvewnaye', kurs hin itam God lavay'aymuyatuy lavaiyamuy pēvewnayani. Pumuy lavayiam wihqöhít qatalpuve talni'taqat anta. Noqw hísatniqw tālawvaqw, umu'nañwpeq talawsohu yámakniqat pahsavo uma lavayit aw tunatyawwisq, pam umuñem lolmani.

²⁰ Nikañw uma it navoti'yuñwni: Kurs hak haqam pas nah-piy tutuvenit ep lavayit tūmamatsnani.

²¹ Pi ura hisatsinom qa nāp nahpiy himu nātoniqat lavayhtotiqw, Qahováriwtaqa Hikwsi God sinomuyatuy pās unañwat yesqamuy pan unañwtoynaqw puma God lavaiyat yuaaykuya.

2

False Teachers

¹ Nikañw pay ura Israel-sinmuy amuhpa' hakim God lavay'aymatnihqey atsáy'yuñqam hoñva. Noqw pan piw hakim umuhpa' hoñve' hihta átsatnihqat hakiy hovalañwuqat sinmuy tutuqaynayani; nikañw sohsok hihta nanauyve hintsatskani. Hikispi puma Tutuyqawhqat pumuy túihqat ayo yuykuyani. Nikañw nāp nāhoyalayaniqey aw suy'kini.

² Puma qaunánwtalqatsit añ hinwisq, kaysiwhqam pumuy amumi nanawinyani. Noqw pumuy amutsviy Jesus pöhuat pas antsanihqa qalomáyuaatiwni.

³ Puma sīvat tuñlay'yuñqey ōviy kwañwálvayiy akw umuy ūnatoyñayani, umutsviy kāhaktotiniqey ōviy'ō. Noqw pay hisatñahaqaqw pumuy qalomáyukuniwyaníqat pan amuñem yukiwta; noqw pumuy qóyantaniqa pumuy pas pay wihkini.

⁴ Pi ura God hoñvia'yatuy qaanhlotiqamuy qa ayo nõñaknat, pumuy maskimi q maspaqe, hisat pam hin yúkuniqey aw pah-savo pumuy somhtaqe, tupqat qatālat epeq pumuy tañay'ta.

⁵ Pu piw ura pam hisatsinmuy qa ayo nõñaknat, put qa kaptsi'yuñqamuy pātsikiwuy akw kīqōta. Nikañw pam it hakiy Noah, sinmuy as suan hinwisniqat yuaataqat ayo tavi, pu tsáñe'nihqamuy sinomuyatuy piwu.

⁶ Pu ura pam Sodom-nikañw pu Gomorrhath wuhkokitsokit qóhtsaptaqe kīqōta. Pan pumuy hintsanhqe, hakim ahpiy put qa kaptsi'yuñqamuy amuñem hin hintaniqat amumi put akw mātakta.

⁷ Nikañw pam it suan qátuhqat Lot nukpansinmuy tuskapqatsiyamuy ep amumi puhtsemokiwtaqat ayo tavi.

⁸ Pi pam tāqa súantaqa pumuy amumum qátuhqe, pumuy qaanhintsakpiyamuy añ taykañw, pu nanvotqe put akw nāqavo nāunañwmokinta.

⁹ Noqw ōviy Tutuyqawhqa suyan pi put kaptsi'taqat kānavotpit añqw hin ayo táviniqey tuwi'ta, pu qaanhinwisqamuy oyi'taniqeyu, hisat hin amuñem yuke' pumuy sivintoyñaniqey aw pahsavoo.

¹⁰ Nihqe tis pi ōviy pam añ hakimuy nāp tuyoy'ewakw tuñlayiy añ hinwisqamuy pan hintsanni, pu añ momñwituy qa hihtay'yuñqamuy piwu. Puma pi kwīkwivitu; nāp tunatyay hinwisniqey anyuñwa. Puma õñaqw hihtuy kaptsitiwyaqamuy amumi qalomáhiñqawaniqey qatuhtusya.

¹¹ Noqw hikispi God hoñviaymat pumuy amuhpenihqe pavan pas õ'qalt-nikañw, pu hóhoñvit, Tutuyqawhqat at-pip pumuy amumi q qa nānap hin hiñqawakañw hihta aqw tsotskanaya.

¹² Noqw ima sinom hihtuy popkotuy hihta aw qa wūwayañwuqamuy amunkahkañw, hin unañwtote' pan yukuyañwu; ñuiwe', nñiwyaníqey ōviy aniwhtoti. Noqw puma hihta as qa mātsi'kahkañw qalomáhiñqawañwu; nihqe nāp qaanhinwisqey ep sūlawhtini,

¹³ Nen qaanhintsakpiy añqw ahsatit õmahtotani. Tālõ' puma qaunánwtaqatsit ep hahlayya. Ima hihta itséheet panyuñwa, himu hihta akw qa pasiwtaqat pankahkañwo; qaantunatyay ep himuiwkahkañw haqam umumum nophomikiwtañwu;

¹⁴ Novõwuy-sa taynumya; piw soon pōsiam qaanhtiput qe'tini. Puma tuptsiwñit añ qa õ'qaltuy ūnatotoynaya. Puma hihta tuñlayiy himuy'vayaniqey tuwi'yuñwa. Oviy puma God

itsívuyat akw so'niqw pan amuñem yukiwta.

¹⁵ Ima hakim pöhut súantaqat añqw lasyat nāp súaqaamiyaqe, hakiy Bosor tiyat Balaam kukyat añqe' hinwisa. Ura pam hihta qaantsatskiwhqat añqw hihta himuy'vaniqey unañwti.

¹⁶ Noqw ura himu pohko put qaantunatyayat ep put mēwa. Mōro qayuáataqa tāqat tōnayay akw God lavay'ayayat qaunánwtalqat mēwa.

¹⁷ Ima hapi nōñanvatñit añqw pāhut súlawhtiqaq anyuñwa, wisioomawht huhukwhoyaqaq an'i. Noqw pumuy amuñem God pas haqam qatālat na'sasta.

¹⁸ Puma hihta an'ewakw kwiviyuaatotaqe, tuptsiwnit añ qa ö'qaltuy tuskapqatsit akw ūnatotoynaya, hakimuy qaanhinwisqamuy amuñaqw híhin ayo nōñakqamuyu.

¹⁹ Puma as pumuy qenivo öoyyaniqey pañqaqwat, nāp hihta tuyoy'ewakw hintsatskiwhqat aw tūwik'iwyuñwa. Pi hak hihta akw ánwutiwe', pay put aw tūwik'iwtañwu.

²⁰ Ispi kurs pay as hak Jesus Christ Itahtutuyqawhqay, ayo Tūooyhqat tuwí've', yep qatsit ep hihta qalomáhintsatskiwhqat añqw mātaviwe', pay piw put ap ahoy kwise' ánwutiwhq, pay pep pu' so'ñwamiq qatsiat pas qalomáhintañwu, mohtiwat qatsiyat epniqqee.

²¹ Pay tatam pi as puma hin suan hinwisniqat qa nanaptani. Ispi puma as suan tutavot nanaptat, kwusuyat, añqw ahoy lasyaqw pam pas qalomáhinta.

²² Noqw pay pi it yan lavayit puma súanhtoti: Pohko nāyöiy aw ahoy pitu; piw pitsötis as pāhomyaqw, pay piw tsöqakuyit aqw waööykuniqey aqw ahoy paki.

3

The Promise of the Lord's coming

¹ It hapi akw nu pu' lōs umumi pēna, aw iunañwamu. Nihqe nu put akw umuy ahoy u'nantoynaqe umuhwuwniy súantaqat pavan öqalaniqey unañwti,

² Uma imuy pās unañway yesqamuy God lavay'aymuyatuy pay hisat hin lavayhtotiqat u'ni'yuñwniqat öviy'o, pu Itah-tutuyqawhqay, itamuy ayo Oyahqat tutavoyata, itam put ayamat umumi hin put mātapyaqat pan'i.

³ It yantaqat uma mohti navoti'yuñwni: Pay nāt so'ñwamiq hakim tututsiwyaqam nāp tunatyay añ hinwisqam hoñvani;

⁴ Nen pañqaqwani: Yaw pam pítuniqey pañqawu. Noqw pan lavayi hisat aw antsaniwni? Taq itahwu'yamuy hisat so'q, hisat sohsoy himu yukiltiqa pay nāto panyuñwa, kitotani.

⁵ Noqw pay i' navoti susmataq'a: Pay i' yañ tokpela God lavayiyat ahpiy hisat yukilti. Noqw tūwaqatsi pānaqw wunuwkañw pāhut añqw yukiwta.

⁶ Noq̄w pu pay ura i' tūwaqatsi ephaqam yukiltiqat put akw pātsikq sūlawhti. Noq̄w puma put navotit qa aw tunatyawyuñwa.

⁷ Noq̄w God it yañ tokpelat, pu tūwaqatsit, pu'nihqat lavayiy akw warani'ta. Nikañw ason pam imuy put qa kaptsi'yuñqamuy hinwat amuñem yukut, hoyalani. Nen pep pu' i' yañ tūwaqatsi taqtiniqat pan put eñem yuku.

⁸ Nikañwo aw iunañwamu, it hapi uma qa suhtokyani: Sūs tāla Tutuyqawhqatniq̄w sōmorit yahsañwuy anta, pu sōmorit yahsañw sūkw tālat anta.

⁹ Pay Tutuyqawhqa lavayiy aw antsanniqey ep qa sōwuniñwu, nāmahin pi sinmuyniq̄w pam pantañwu. Pi pam itamumi wuhko maqaptsi'ta, hakiy sūlawhtiniqat qa suhtaq'ewñwunihqee. Nikañw pas as sohsoyam nāp tunatyay añq̄w lasyaniqat pam nāwakna.

¹⁰ Nikañw hapi Tutuyqawhqat talōñniyat aw suptuni, uyiñwu mihikq pítuñwuqat pan'i. Noq̄w ep pu' tokpela a'nō umumutat, haqami tūwayani. Noq̄w pu' añ himu hin yukiwyuñqa qōhit akw pātini. Noq̄w tūwaqatsi, pu añ himu hinyuñqa taqtini.

¹¹ Noq̄w suyan hapi sohsoy himu pātiniqat uma navoti'kahkañw, ya uma hin as hinwisni? Soon uma qa ahsupoq qatsit añ suan hinwise' God eñem-sa yesni,

¹² Hisat God talōñniyat aw pítuniqat maqaptsi'kahkañw, kwañwtotoynayakahkañwo. Pi put talōñniyat ep yañ tokpela taqte', pātini; pu añ himu hin yukiwyuñqa qaan'ewakw mukit akw sūlawhtini.

¹³ Noq̄w pay as pi panta. Noq̄w itam pi pūhut tokpelat, pu pūhut tūwaqatsit itamuy āawnaqat òviy maqaptsi'yuñwa; pep hapi himu sūantaqa-sa pasiwtani.

¹⁴ Noq̄w uma hapi iit yantaqat òviy maqaptsi'yuñwa, aw iunañwamu. Nihqe òviy uma tunatyawyuñq̄w, ason pam pite' umuy kwakwhaiwyuñqat umuy túwani, qa haqam hihta akw itséheiwuñq'ō, kurs hak umuy hihta ep tukopnaniq'ō.

¹⁵ Itahtutuyqawhqa umuy ayo nõñakniqat òviy umumi maqaptsi'taqat uma pan wūwantotani. Pay ura aw ita'nañwa Paul piw pan umumi pēna, suan wuwniy put aw noiwhqat ahpiy'o.

¹⁶ Pay pi añsakis pēne' it yuaaykuñwu. Noq̄w tutuveniyat añ pēhu māmatsniq̄w qatūvosi. Noq̄w ima añ qanavóti'yuñqam, qa hūrs hoñqam put hihin namtökintotaqe nukushintsahsanya; nihqe nankiwakw panhtoti, pay ahpiy pēhut tutuvenit pantsatskaqey pan'i.

¹⁷ Noq̄w òviy'o, aw iunañwamu, uma hapi añwu pay it navoti'yuñqe òviy qanāunay'yuñwani; taq nāp hisat sen hakim

qaanhinwisqam it pöhut pas antsanihqat añqw umuy las-nayaqw, uma hürs honqey mātatve', añqw ruhpanyani.

¹⁸ Uma qa panhtotit, God añqw núokwat makiwye', put añ wuñwyani, Itahtutuyqawhqay Jesus Christ itamuy ayo Oyahqat tuwi'yunqey añ suyhtsepñwat öqawi'wiskahkañwo. Nam pam kaptsitiwaa, pay pūu-nikañw pu yūmosa aqwhaqamii. Nam antaa.

JOHN

mohti Pēniata

The Word of Life

¹ It lavayit ahpiy yēsiwhqat yayhniwhqat añqawnihqat hapi itam aw tūqaykahkañw, itahposiy akw aw yórikya. Put hapi itam aw tātayyat itahmay akw aw hintsatsna.

² Pi qatsi pas mātakti. Noqw itam aw yórikya. Nihqe put pantaqat suyan navoti'yuñqe put tuawi'yuñwa. I' qatsi qaso'taqa as Nayat ámumnikañw itamumi mātaktiqat itam umuy āwintota.

³ Itam hapi hihta aw yórikyaqey, pu aw tūqayyaqey umuy āwintota, uma itamum sūpwatniqat ōviy'o. Noqw itam hapi pas suyan Nayat amum sūpwatu, pu Tiyat Jesus Christ ámuma.

⁴ Noqw uma pas hahlayyaniqat ōviy itam yan umumi pentota.

God Is Light

⁵ Noqw itam hapi yan lavayit put añqw nanaptaqe umuy āwintota: God tālanihqata; noqw qatāla hapi pas put ep sūlawu.

⁶ Kurs itam put amum sūpyaqey pañqawkahkañw qatalpuva hinwise' itam hapi atsálalwani; nihqe hihta pas qa átsanihqat qa hintsatskani.

⁷ Nīkañw pam tālat epniqw ōviy itam put an tālat añ hinwise' itam sūp hinnumyani. Noqw put Tiyat Jesus Christ unwáat itamuy sohsok qaanhtiput añqw kwan'ewakwtani.

⁸ Kurs itam qaanhtiput itamuhpe sūlawhqat pañqaqwe', itam nāmi yētotani. Noqw God lavayiat pas antsanihqa hapi itamuhpe sūlawni.

⁹ God súanikañw, pu lavayiy an hinhtiñwu. Noqw ōviy itam put aw itahqaanhtipuy nahostotaqw, pam soon itahqaanhtipuy itamuhpiy qa ayo yúkuni, pu sohsok qasuantsakpit añqw itamuy kwan'ewakwtani.

¹⁰ Itam qa haqam hihta ep qaanhtotiqey pañqaqwe', pam átsanihqat itam pan put yukunayani. Noqw put lavayiat hapi itamuhpe sūlawni.

2

Christ Our Helper

¹ Itimhohyamu, uma hapi qa haqam qaanhtotiniqat ōviy nu umumi yan penta. Noqw sen haqawa qaanhtiqw, pay Jesus Christ, pas sūka sūantaqa, itamuñem Itanay aw lavayi'ma.

² Pu pam itahqaanhtipuy ep mokq̄e, itamuy Nay enañ namivöhikna. Pu pam qa itahqaanhtipuy-sa ep mōki, pas hapi sohsokmuy qaanhtipuyamuy ep'e.

³ Noq̄w itam put tutavoyat añ hiwisq̄ey akw put tuwi'yuñq̄ey navoti'yuñwa.

⁴ Hak haqam put tuwi'taq̄ey lalvaykañw put tutavoyat qa añ hinme' hapi átsani. Noq̄w himu pas antsanihqa put hapi ep súlawni.

⁵ Nikañw kurs hak haqam put lavayiyat añ hinmaqa pam hapi pas antsa God aw unañway'tani. It hapi yantaqat akw itam God añ yesq̄ey navoti'yuñwa.

⁶ I' hak Tiyat amum hinnunq̄ey pañqawlawhqa pas put hinmaq̄w soon piw qa pan hinmani.

The New Command

⁷ Itupkomu, pay hapi nu qa hihta pas pūhut tutavot umumi penta, nikañw pay hisattutavota. Ura uma yayhniwhqat añqaq̄w put oyí'yuñwa. Noq̄w uma yayhniwhqat añqaq̄w lavayit nanvotyaq̄w, pam hapi hisattutavo.

⁸ Nikañw pu' piw nāt nu pas pūhut tutavot umumi penta; ispi qatāla ayo ruhpaq̄'ö; noq̄w tāla pas antsanihqa pu' tāla. Noq̄w pam tutavo Tiyat qatsíyat akw aw antsaniwa, pu umuhqatsiy akw pīwu.

⁹ I' hak tālat añ hinmaq̄ey pañqawkañw sinosñway aw qa suhtaq'ewnihqa hapi nāt qatālat añ hinma.

¹⁰ I' hak sinosñway aw unañway'taqa hapi tālat añ hinma; nihq̄e sinmuy qa unañwmoknani.

¹¹ Pu i' hak sinosñway qa aw suhtaq'ewnihqa hapi qatālat añ hinma; nihq̄e qatalpuva hinmakañw, haqami hoyoyotaq̄ey qa navoti'numa, pi qatāla put pōsiyat qatālawnaq'ö.

¹² Nu hapi umumi penta tsatsáyhohyamu, God Tiy tuñwniyat aw umuy túñwantaq̄e, umuhqaanhtipuy umuhpiy ayo yúkuq̄w öviy'ö.

¹³ Nu umumi penta námatu, uma put hakiy yayhniwhqat añqaq̄wnihqat tuwi'yuñq̄w öviy'ö. Nu umumi penta tōtimu, uma it hakiy qalolmat áñwutotaq̄w öviy'ö. Nu umumi penta tsatsáyhohyamu, uma Itanay tuwi'yuñq̄w öviy'ö.

¹⁴ Nu umumi pēna námatu, uma put hakiy yayhniwhqat añqaq̄wnihqat tuwi'yuñq̄w öviy'ö. Nu umumi pēna tōtimu, uma hóhoñvitniq̄w öviy'ö, pu God lavayiat umuhpe huruiwtaq'ö. Nihq̄e uma it hakiy qalolmat áñwutota.

¹⁵ Uma yep qatsit tunatyayat qa kwañwátayyuñwani, piw ep hihta hinyuñqata. Kurs haqawa yep qatsit tunatyayat hahlaye' pam Itanay qa aw unañway'tani.

16 Pi íi himu sohsoy yep qatsit ahpiy'o: itahtokoy ahpiy tunlayi, pu itahposiy ahpiy'o, pu kwivi'nañwat ahpiy'o. Pam qa Itanay ahpiynit, yep qatsit ahpiy'o.

17 Noqw yep qatsi hapi tūwayato, pu put ep himu tunlayi. Nikañw i' hapi God tunatyayat añ hinmaqa pas sūtsepni.

The Enemy of Christ

18 Itimhohyamu, so'ñwamiq hapi pitsíwta. Noqw ura hak Christ ehpew'iwtaqa pítuniqat uma nanaptaqw, pay hapi kaysiwhqam Christ ehpewyaqam pu' pay yēse. Noqw it yantaqat hapi akw itam so'ñwamiq pitsíwtaqat mātsi'yuñwa.

19 Puma as itamuhpiy añqe' nankwusakañw pay puma qa itamum tōnawta. Pi as puma itamum tōnawte', soon as ka qa itamum yūmosa hinwisni. Pay qa sohsoyam itamumyaqey mātaktotiniqey ōviy panhtoti.

20 Noqw pay uma hapi hakiy Qahováriwtaqat akw tuvoylatoti. Nihqe uma sohsoq hihta navoti'yuñwa.

21 Pay uma hihta pas antsanihqat qa navoti'yuñqat nu qa panwat umumi pēna, pi uma put navoti'yuñqw ōviy'o. Pu qa haqam himu atsa it pas qaatsat ahpiynihqat uma navoti'yuñwa.

22 Noqw ya hak átsani? I' hak Jesus qa Moñw'asi'taqat pañqawlawhqa. I' hak Nayat-nikañw pu Tiyat pumuy ayo yuykuqa hapi Christ ehpewnihqa.

23 Hak hapi haqam Tiyat ayo yuykuqa pay Nayat qa tuwi'ta. Nikañw i' hak God Tiyat Moñw'asi'taqat pañqawhqa hapi Nayat tuwi'ta.

24 Noqw ōviy hapi uma yayhniwhqat añqaqw hihta nanaptaqey aw tunatyawwisni. Kurs uma añ ahsupoq put añ hinwise', pay uma soon piw Tiyat ep qa yūmosa hinwisni, pu Nayat ep'e.

25 Noqw yan hapi pam itamuy āawna: Itamuy qatsit gaso'taqat máqaniqeyu.

26 Nu umuy qa súaqwat lahsintotaqamuy lavayhtiqey umumiq yan pēna.

27 Nikañw pay uma Itanay ahpiy Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuvoylatiwyaqw, pam umu'nañwpeq qatu. Noqw soon pas hak piw umuy hihta tutuqaynani. Pi Hikwsi hapi umuy sohsoq hihta tutuqayna. Pam hapi pas antsaa, pu pas qaatsa; nihqe hin pas umuy tutuqaynaqw pan uma put ep hinwisni.

28 Noqw taa ítimhohyamu, uma Tiyat ep huruiwyuñwni. Noqw hisat pam māaktiqw, itam qa ókiwyani; nen put pituqw, itam qa hihta ep hamanhtotini.

29 Uma put súantaqat pan aw navoti'yuñwa. Noq̄w òviy suyan hapi hak suan hinmaqa God tíyatnihqat uma navoti'yuñwa.

3

Children of God

1 Meh, kurs huvam aw wūwayaa: Itana pas pavan itamumi unañway'ta! Oviy pi itam God timatnihqey pan túñwantiwya. Paniq̄w hapi òviy yep qatsit tunatyayat hinwisqam itamuy qa tuwi'yuñwa, puma put Tiyat qa tuwi'yuñq̄e òviy'ò.

2 Aw iunañwamu, pu' hapi itam God tímatu. Noq̄w itam hin yukiltotiniq̄w pam pantaqa pay nāt qa mātakti. Nikañw ason hisat Tiat mātaktiq̄w itam put anyuñwniq̄ey navoti'yuñwa; ispi itam put hin hintaqat aw yórikyaniquee.

3 Noq̄w haqam it yantaqat unañwvahsit nõyi'taqa nākwañw'ewaklawñwu, pas pam hin kwañw'ewakwnihqat pan'i.

4 Qaanhtiput hintsakqa piw tutavot ehpewi hintsakñwu; pi qaanhtipu tutavot ehpewi hintsatskiwhqa.

5 Noq̄w uma navoti'yuñq̄w, ura God Tiat itahqaanhtipuy ayo yúkuniq̄e òviy mātakti. Noq̄w qaanhtipu put ep súlawu.

6 Noq̄w put ep huruiwtaqa hapi qaanhtiput añ qa hinma. Qaanhinmaqa hapi put aw qa yóriki'ta; piw qa tuwi'ta.

7 Itimhohyamu, qa hak hapi umuy ūnatoyñani. Suan hinmaqa hapi súantañwu, God Tiat suan hintaqat pan'i.

8 Qaanhinmaqa hapi Nukpanat añqwniñwu. Pi Nukpana yayhniwhqat añq̄aqw qaanhinma. Noq̄w God Tiat Nukpanat tutmalayat símoknaniq̄e òviy mātakti.

9 God añq̄w tihtiwhqa qaanhtiput añ qa hinma, pi God tunatyaat put apq̄ölpeniñwuniq̄w òviy'ò. Pu soon pam hihta ep qaanhtiñwu, pi pam God añq̄w tihtiwniñwunihq̄ee.

10 Yantaqat hapi akw God timat mātakya, pu Nukpanat tímatu: Súantaqat qa hintsakqa hapi qa God añq̄wniñwu, pu i' hak sinosñway aw qa unañway'taqa piwu.

Love One Another

11 Pi ura uma yayhniwhqat añq̄aqw it hapi yan tūawit aw tūqayyuñwa: Itam nānami unañway'yuñwniq̄ata;

12 Ura i' hak Cain Nukpanat ahpiynihq̄e tupkoy nīnaqat qa panhtotini. Noq̄w ya hinoq̄w pam put nīna? Ispi put tumalaat qalolmani'q̄ö, noq̄w tupkoyat tumalaat súanta.

13 Pay uma qa pas pam hin wūwantotani, itupkomu, kurs yep qatsit tunatyayat hinwisqam umumi qa suhta'ewyaq̄'ö.

14 Itam hapi mokiwyu añq̄w qatsit aw nõñakq̄ey navoti'yuñwa, òviy pi itam itahsinosñwamuy amumi

unañway'yuñwa. Nohtumi qa unañway'taqa hapi mokiwy ep hinnuma.

¹⁵ Sinosñway aw qa suhtaq'ewnihqa hapi sinmuy qöyantaqaniñwu. Noqw uma navoti'yuñqw qa hak tuqwyantaqa qatsit qaso'taqat pasiwta.

¹⁶ Pi God Tiat itamuñem qatsiy tavi. Put pantaqat akw God itamumi unañway'taqat itam māmatsya. Noqw soon as itam tuwat itahqatsiy qa itahsinomuy amuñem o'yaniqey suhtaq'ewyani.

¹⁷ Noqw sen haqawa yep qatsiy ep hihta hímuy'tiwhqat himuy'kañw, sinosñway hihta haqni'taqw, tuway'kañw put qa ökwatuwe', ya sen hin pam God añqw nuhtumi unañway'taniqey tuwi'vaqey pañqawni?

¹⁸ Itimhohyamu, itam qa itahlavayiy-sa akw nānami unañway'yuñwni, piw itahleñiy akw'a. Itam qa panyuñwt, itahhintsakpiy akw pas antsa panyuñwni.

Courage before God

¹⁹ Pu it hapi akw itam pas antsa God tímatnihqey navoti'yuñwni; nihqe qa hin unañway'kahkañw put aw ökiwtani.

²⁰ Ispi kurs pay itah'unañwa itamuy sóontsani'taniqw, tis pi God itah'unañwa epnihqe pas sohsok hihta navoti'ta.

²¹ Aw iunañwamu, kurs itah'unañwa itamuy qa sóontsani'taniqw pep hapi pu' itam God aw qa ökiwyani.

²² Pu itam hihta öviy tūviñtote' put añqw put ömahtotamantani, ispi itam put tutavoyat añ hinwisqee, nihqe put tayawintiwisa.

²³ Noqw yan hapi pam tutapta: Itam put Tiyat Jesus Christ aw tütuptsiwe', nānami unañway'yuñqwniqata.

²⁴ Noqw i' hak God tutavoyat añ hinmaqa hapi put ep qátuni; noqw God put ep qátuni. Noqw pam itamuy Hikwsit máqahqat akw itam put itamuhpe huruiwtaqat navoti'yuñwa.

4

The True and the False Spirit

¹ Aw iunañwamu, pay uma qa pas sohsokmuy Qahováriwtaqat Hikwsit akw yuaatotaqey pañqaqwaqamuy amumi tuptsiwyamantani. Nikañw uma pumuy amumi pohtayamantani, sen puma pas antsa God añqwyaqata. Taq kaysiwhqam God lavay'aymatnihqey atsáy'yuñqam tūwaqatsit añqe' nankwusa.

² Noqw it akw hapi uma God Hikwsiyat māmatsyamantani: Haqawa Jesus Christ tokoy'kañw pítuwtaqat pañqawlawhqa hapi God Hikwsiyat ahpiy yuaatani.

³ Pu haqawa Jesus Christ tokoy'kañw pítuhqat ayo yuykuqa hapi qa God Hikwsiyat ahpiy yuaatani, soq it hakiy Christ eh-pew'iwtaqat hikwsiyat ahpiy'o. Ura nāt Christ eh-pew'iwtaqat pítuniqat uma nanapta. Noqw pu' hapi pay pam yep qatsit ep hinnuma.

⁴ Noqw pay Christ umuh'nañwpeq qátuhqa put epnihqe pas pavan hoñvi. Noqw òviy uma pumuy ánwutota, pi uma God ahpiy tihtiwyaqee, itimhohyamu.

⁵ Christ eh-pew'iwyuñqam yep qatsit tunatyayat ahpiyya; nihqe òviy yep qatsit tunatyayat yuaatota. Noqw yep qatsit tunatyayat hinwisqam umumi tūqayyuñwa.

⁶ Itam hapi God ahpiy tihtiwyā. Noqw God tuwi'taqa itamumi tūqaytañwu. Pu God qa ahpiy tihtiwhqa itamumi qa tuqayvastañwu. It akw hapi itam it Hikwsit pas qa atsat mātsi'yuñwa, pu piw it atsat hikwsita.

God Is Love

⁷ Aw iunañwamu, itam nānami unañway'yuñwni. Pi God hapi itamuy nuhtumi unañway'yuñwniqat tutuwñañwu. Noqw haqam nuhtumi unañway'taqa hapi suyan God ahpiy tihtiwnwu, nihqe God tuwi'tañwu.

⁸ Haqam nuhtumi qa unañway'taqa hapi God qa tuwi'tañwu, pi God nami'nañwaniq'ò.

⁹ Noqw God nuhtumi unañway'taqey itamumi mahtak-naniqe pas sūkw Tiy tūwaqatsit aw tavi, itam put atsviy yesniqat òviy'o.

¹⁰ Noqw it akw itam God itamumi unañway'taqat māmatsya. Qa itam hapi God aw unañway'yuñqw, pay pam itamumi unañway'taqe òviy Tiy tavi. Noqw pam itahqaanhtipuy ep mokqe itamuy God enañ namivōhikna.

¹¹ Aw iunañwamu, God pas panhaqam itamumi unañway'ta. Noqw òviy pas hapi itam soon as tuwat nānami qa unañway'yuñwni.

¹² Qa haq hapi hak God aw yori. Kurs itam nānami unañway'yuñqw, pep hapi pu' God ita'nañwpeq qátuni; nihqe itamuy nānami pas unañway'yuñwniqat itamuy tutuqayna-tima, itam put an nuhtumi unañway'yuñwniqat aw pahsavoo.

¹³ Noqw itam put añ yesq pam ita'nañwpeq qātuqw itam navoti'yuñwa, pi pam Hikwsiy itamumi nóaqw òviy'o.

¹⁴ Noqw itam hapi aw yórikya, piw Naat itamumi unañway'taqat itam tuawi'yuñwa; ispi pam Tiy añqw pew taviqw pam sinmuy ayo oya.

¹⁵ Hak hapi haqam Jesus God Tiyatnihqat pañqawhqa God añ gatu; noqw God put unañwpeq qatu.

16 Noq̄w itam hapi God itamumi unañway'taqat nanap-takañw tũtuṗtsiwa. God hapi pas nami'nañwa. Noq̄w nuhtumi unañway'taqa hapi God añ qatu, noq̄w God put ep qatu.

17 Aw iunañwamu, kurs itam hin as nānami unañway'yuñwñeqey pan nānami unañway'yuñwe' pep pu' ason hin yukiltiniqat aw pituq̄w itam qa ókiwyani. Pi Tiat yep qatsit ep hin hintaqw pay itam piw an yep hinyuñwa.

18 Hak hakiy aw unañway'te' qa put mamqasñwu; maqaswuwni sũlawñwu. Taq maqaswuwni'taqa hapi qa sun yantañwu. Noq̄w õviy God mamqasqa hapi soon pas put aw unañway'tani, pam as put aw unañway'tanikañwo.

19 Itam put aw unañway'yuñwa, ispi pam mohti itamumi unañway'taq'õ.

20 Kurs hak haqam God aw unañway'taqey yan lalvaykañw sinosñway aw qa suhtaq'ewnihqa hapi atsátani. Ispi puyaw hak sinosñway aw yóriki'taqey aw qa unañway'te' hin tis God aw qa yóriki'kañw put aw unañway'tani?

21 Noq̄w yan hapi pam itamumi tutapta: God aw unañway'taqa piw sinosñway aw unañway'taqata.

5

Our Victory over the World

1 I' hak Jesus Christ-nihqat tuṗtsiwhqa hapi God añq̄w tihtiwnñwu. Pu hak haqam God Itanay aw unañway'taqa piw put tímuyatuy amumi unañway'tani.

2 Itam God aw unañway'kahkañw put tutavoyat añ hin-wise' pep pu' itam put tímuyatuy amumi unañway'yuñqey navoti'yuñwni.

3 Kurs itam God aw unañway'yuñwe' itam put tutavoyat añ hinwisni. Noq̄w put tutavoat qa maqsonhinta.

4 I' hak God ahpiy tihtiwhqa yep qatsit tunatyayat áñwuy'tañwu. Noq̄w yan hapi itam yep qatsit áñwuy'yuñwni-God aw tũtuṗtsiwee.

5 Noq̄w ya hak yep qatsit tunatyayat áñwuy'tani? I' hak Jesus God Tíyatnihqat tuṗtsiwhqa hapi.

The Witness about Jesus Christ

6 Ura Jesus Christ pítuhqe kūyit akw-nikañw pu uñwat akw tuvoylati, qa kūyit akw-sanit, pi kūyit akw-nikañw pu uñwat akw'a. Noq̄w Hikwsi hapi put pantaqat tuawi'ta. Noq̄w pam hapi pas qa atsa.

7 Pi pahyom õveqatsit ep Jesus Christ tuawi'yuñwa-i' Náata, pu Lavayiat, pu Hikwsi Qahováriwtaqa. Noq̄w ima pahyom pay suhkaa.

8 Pu pahyom tũwaqatsit ep Jesus Christ tuawi'yuñwa-i' Hikwsi, pu kūyi, pu uñwa. Noq̄w ima pahyom sun lavayi'yuñwa.

⁹ Itam pay sinmuy tuawiyamuy kwusuya. Nihqe tis õviy itam God tuawiyat kwusuyani. Noqw pam hapi Jesus Christ put Tiatnihqat pañqawu.

¹⁰ Ason hak God Tiyat aw tuptsiwhq God Hikwsiat put unañwpeq qátu, nihqe put pantaqat tuawi'ta. Noqw pay God qa tuptsiwhqa hapi pam átsanihqat pan put yukuna, ispi God Tiy hin tuawi'taqat pam qa tuptsiwhqee.

¹¹ Noqw yan hapi God itamuy āawna: Pam itamuy qatsit qaso'taqat huyta, it qatsit put Tiyat epnihqata.

¹² Tiyat kwusi'taqa hapi qatsit kwusi'ta. Pu i' hak God Tiyat qa kwusi'taqa hapi qatsit nāstaa.

Eternal Life

¹³ Nu hapi umuy God Tiyat aw tuptsiwni'yuñqamuy amumi iit penta. Noqw uma put añ tūñwantote', uma God Tiyat aw tūtuptsiwaqe qatsit qaso'taqat himuy'vayaqey navoti'yuñwni.

¹⁴ Noqw itam put aw tuptsiwni'yuñqw, put tunatyayat an hihta õviy itam put tūviñtotaqw, pam itahnawakinpiy navotni.

¹⁵ Noqw itam put itahnawakinpiy aw tuqayvastaqat navoti'yuñqw, itam put aw nāp hihta tūviñtotaqw pam itamuy put máqani.

¹⁶ Kurs uhsinosñwa qaanhtiput pay mokiwuy aqw qa pitsíwtaqat hintsakq um put aw tayte' pay um put eñem tūviñtani. Noqw God put qatsit máqamantani, kurs pam mokiwuy aqw qa pitsíwtaqat qaanhtiput hintsakniq'õ. Pas antsa kurs hin hak qa mokiwuy aqw pitsíwtaqat qaanhtiput hinhtini. Noqw kurs hak pan qaanhtiqw, um put eñem tūviñtaniqat qa putwat nu pañqawu.

¹⁷ Sohsoy qaantsatskiwhqa hapi qaanhtipu. Noqw soon sohsoy qaanhtipu mokiwuy aqw pitsíwtani.

¹⁸ Itam navoti'yuñqw i' God ahpiy tihtiwñqa qaanhtiput añ qa hinma, pi God Tiat put aw tunatyawtañwuniq'õ. Noqw Nukpana put aw qa hintsakñwu.

¹⁹ Noqw itam hapi God tímatnihqey navoti'yuñwa. Noqw yep qatsit tunatyayat añ hinwisqam sohsoyam it hakiy qalolmat akw tuyqawiwyuñwa.

²⁰ Itam navoti'yuñqw God Tiat píthqee itamuy suyan unañwtalwuwñitoyna. Noqw õviy itam God pas antsanihqat tuwi'yuñwa. Noqw itam it hakiy pas antsanihqat añ yēse, pu Tiyat Jesus Christ añ'a. Pam hapi pas antsa God. Noqw itam put añ yeskahkañw qatsit qaso'taqat himuy'yuñwa.

²¹ Itimhohyamu, uma hihta wutsit aw nāwakintiwñqat qa aw may'yuñwñi. Pas antsaa.

JOHN ańk Pēniata

¹ Nu' wukw'aya, itahsiway pas namorstiwhqat aw penta, pu tímuyatuy amumii. Nu umumi pas antsa unańway'ta; pu pay qa nu'saa, pay pas sohsoyam it hakiy pas antsanihqat tuwi'yuńqam pīwu,

² I' hak pas antsanihqā itamuhpe pakiwkańw, itamum yūmosa hinmaniqtat tunatyayat ōviy itam umumi unańway'kahkańw, pas antsa yan umuńem nāwakinwisa.

³ Nam ōkwalni, núokwa, pu kwakwhaunańwa umumum yan-tani, Itanay God ańq'ō, piw Tiyat Tutuyqawhqat Jesus Christ ańq'ō.

Truth and Love

⁴ Pas haqawat uhtim Itanay lavayiyat pas antsanihqat ań hinwisq, nu amumi navotqe, put ep pas hahlayti, ura Itanay ańqw itamumi hin tutaptiwhqat pan hinwisq'ō.

⁵ Noqw taay isiwa, nu okiw ūmi pańqawni: Itam nānami unańway'yuńwni. Nu hihta qa pūhut tutavot ūmi penta, nīkańw pay ura yayhniwhqat ańqaqw itamumi hin tutaptiwhqata.

⁶ Noqw itam put tutavoyat ań hinwise' pan nānami unańway'yuńwni; noqw yan hapi tutavo, ura uma yayhniwhqat pahpiy hihta nanaptaqey ań hinwisniqata.

⁷ Taq kaysiwhqam tūunatotoynaqam tūwaqatsit ań nankwusa, nihqe i' Jesus Christ tokoy'kańw pítuhqat ayo yuykuya. I' hapi tūunatotoynaqa; pu Christ ehpew'iwtaqa.

⁸ Uma nāmi tunatyaltotini; noqw itam hihta tumaltotaqey qa kwayhyat, ań ahsupoq ahsatotani.

⁹ Mewnit yūmo kwílakqa, pu Christ tutaqayhpiyat qa ań hinmaq, God put qa amum hinma. Pu hak Christ tutaqayhpiyat ań hinmaq, Itanay-nikańw pu Tiat puma put amum hinma.

¹⁰ Hak umumi pite', qa yan umuy tutuqaynaq, uma umuhkiy qa aw put panayamantani, piw uma qa ōqalayamantani.

¹¹ Taq put ōqalaqa qaanhtipuyat ep suńwáatni.

Final Words

¹² Pas nu as nāt nihtiwtatqat hihta umumi pēnanikańw, pay nu qa tutuvenit ań pēnani, piw qa tutuvenkuyit akw'a. Nīkańw pay hisnen nu umumi pítuni; noqw itam pas nānami taykahkańw, yuaatotani; nen pas hinhaqam hahlayhtotini.

¹³ Namortiwhqat uhqōqay timat uń ōqalaya. Nam antaa.

JOHN

Pēniat payisni'maqa

¹ Nu' wukw'aya, it pas aw iunañway Gaius aw penta. Nu pas antsa ūmi unañway'ta.

² Aw iunañwa, pas sohsoy himu uñem lolmaniḡat nu uñem nāwakinma, um suphelawtaniḡat pas uhhikwsi suphelawtaḡat pan'i.

³ Pi tuptsiwni'yuñqam ökihqe, inumi uñ tūawvayaq, yaw um itahtuptionsiwniy pas antsanihqat hūrs ñuy'kañw put añ hinma.

⁴ Pi yaw itim Itanay lavayiyat pas antsanihqat añ hinwisḡ, nu put pantaḡat navotqe, pas hahlayhti. Qa himu put epni-hqe inumi pas pavan hahlayhpi.

Gaius is Praised

⁵ Aw iunañwa, pay um añ tuptsiwni'yuñqamuy-nikañw, pu a'löntuy hin tumalay'taqey ep súantsaki.

⁶ Yaw um nuhtumi unañway'taqat puma God aw tōnawtaqamuy amumi tūawvaya, noḡw um God kaptsi'kañw, pumuy haḡamiyaq, amumi unañwtave', súanhtini.

⁷ Pi puma put tuñwniyat tunvotnayaniḡe añqe' nankwusa; nihqe imuy qatuptsiwni'yuñqamuy amuñaqw qa hihta ömahtiwisa.

⁸ Noḡw paniḡw hapi öviy itam pumuy panyuñqamuy soon qa pāsyani; nen pumuy tumalsuñwamatni, puma Itanay lavayiyat pas antsanihqat yuaatiwisḡ'ö.

Diotrophes and Demetrius

⁹ Ura nu as God aw tōnawtaqamuy amumi pēna; noḡw i' Diotrophes pumuy amuñaqw pas hímuniḡey nāwaknaqa itamuy qa ömahta.

¹⁰ Noḡw öviy kurs nu umumiḡ pite', soon nu put hiniwhtipuyat aw qa pónaknani, itamumiḡ nánaphin ḡalomáhiñḡawlawhqata; pu pas qa ñöyaltiqe, pam añ tuptsiwni'yuñqamuy qa ömahta; nit pu pumuy ömahtotaniḡey nānawaknaqamuy mēwanta; nihqe God aw tōnawtaqamuy amuñaqw pumuy ayo maspita.

¹¹ Aw iunañwa, um hihta ḡalolmat aw qa nanawinht, lolmatni. Lolmat añ hinmaqa hapi God tíata; pu i' hak hihta ḡalolmat añ hinmaqa hapi God aw qa yóriki'ta.

¹² I' Demetrius sohsokmuy amuhpiy aw lomanavotiwta. Noḡw i' pas antsa. Owi, pu itam pas piw nāp aw navoti'yuñwa; noḡw uma navoti'yuñq, itahtuawi pas qa atsa.

Final Greetings

¹³ Pas nu as nāt nihtiwtāqat hihta pēnanikañw, pay nu qa tutuvenkuyit pu qa tutuvenkohot akw ūmi pēnani;

¹⁴⁻¹⁵ Nikañw pay hisnen nu qa pas wūyavotiqw ūmi yórikni; noq̄w itam pas nāmi taykañw yuaatani. Nam kwakwhaunañwa umum yantaa. Ima itahkwatsim uñ öqalaya. Um itahkwatsmuy nanāpwat öqalantani.

JUDE

God Sinomuyatuy amumi Pēniata

¹ Nu' Jude, Jesus Christ tūwikiat, pu James tupkoat it penta. Nu umuy Itanay God ahpiy sutsvo oyiwyuñqamuy ōqalanta. Ura pam umuy wánwayhqe, Jesus Christ eñem umumi tnatyawma.

² Nam núokwa, kwakwhaunañwa, pu nami'nañwa qaōwíhinkañw umumi pitsíwtaa.

False Teachers

³ Aw iunañwamu, nu as itamuy hin sun ayo nōñakqat umumi pēnaniqey unañwiti. Nikañw pay kurs nu soon umumi qa pēne', uma itahtuptsiwniy eñem pas rohomnumyaniqat umuy u'nanani, itahtuptsiwniy God sinomuyatuy amumi sūs mātaviwhqat éñemi.

⁴ Taq haqawat God qa kaptsi'yuñqam nanauyve itamumi yuña. Yaw puma God aw yankahkañw qahopíyese; nihqe God sūkw Moñwit ayo yuykuya, pu Itahtutuyqawhqaqay Jesus Christ pīwu. Nihqe ōviy añwu pay hisat puma qalomáyukiltiniqat aw oyiwyuñwa.

⁵ Noqw ōviy nu umuy it ep ahoy u'nananiqey nāwakna; pay as pi uma hisat it yantaqat pās nanapta. Ura hin Tutuyqawhqa haqaww tutskwat Egypt añqw sinomuy nōñaknat, put pantaqat atsve pu' haqawatuy qa tuptsiwni'yuñqamuy haqami hintsana.

⁶ Pu ima ōñaqw hoñvia'yat tumalay tatamhtotat, pas nāp geniy mātatveyaqamuy sūs somhtaqe, qatalpumi tañata, hisat aw wukotalōñvaqat ep pumuy hin yukunaniqey aw pahsavoo.

⁷ Noqw ura Sodom-niqw, pu Gomorrha-niqw, pu amunan'ik kitsókit añ sinom piw pumuy amún tuskapqatsit aw tahkukq, tahtaqt nāp nānami tokoy añ písoqya. Noqw God qōhit qa tokñwuqat akw pumuy sivintoyna, sinmuy ōkwhaniqe ōviy'ō.

⁸ Noqw piw nāt ima pumuy amún hihta itséheet añ kwanwáwuwantotaqe, tokoy tuyoy'ewakwtotañwu; añ moñw'iwyuñqamuy qa hihtay'yuñwa, pu añ ōqalat pasiwyuñqamuy amumiq nānap hin qalomáhiñqaqwa.

⁹ Noqw híkispi God pas sushoñviayaat Michael Nukpanat amum nāñwuy'ta, Moses tokoyat ōviy'ō. Nihqe nānaqasqe soon pay nanāp'unañw put aw qalomáhiñqawniqe, ura put aw pañqawu: Nam Tutuyqawhqa uñ mēwaa.

10 Noq̄w ima hihta aw qa mātsi'kahkañw, soq tuwat put ep qalomáhiñq̄aq̄wañwu; pu pay hīhihtuy popkotuy amún hīhihta nāp tuwi'yuñq̄ey akw nāhoyalayañwu.

11 Is okiw púmaa! Puma Cain kukyat añq̄e' hinwisa; pu Balaam an hihta súantaqat añq̄w lasya, hihta as himuy'vayaniq̄e öviy'o; pu Core an God aq̄w kolilitotat, put an súlawhtini.

12 Ason uma sūp haq̄am nōnove', Tutuyq̄awhq̄at u'ni'kahkañw pōlavikit yónoyhtotaq̄w, puma umumum nōnove', pep hihta itséheet anyuññwu; nānami-sa tunatyawyuñwt, qa hihta tuhtusyakahkañw nōnovañwu. Puma wisioomahwt huhukwhoyaq̄at anyuñwa. Puma himutskit tal'añwnawit añ qa hihta sipalay'vañwuq̄at anyuñwa, náipwaniwyuñq̄ee; soñawnen lōs soa.

13 Pātuwaq̄atsit añq̄e' a'nō walalataq̄at anyuñwa. Pumuy hintsakpiam pāhut walalataq̄at q̄ōtōyat anta. Puma sōtuy nānahoy yuyutyaq̄at anyuñwa; nihq̄e puma haq̄ami míhikq̄at añ pas q̄atālat aq̄w sūs yuñni. Pep puma nawus aq̄whaq̄ami yesni.

14 Noq̄w Adam añq̄w tsañe'sikis nānañumo q̄atsívaptsiwyuñq̄at pep Enoch tihtiwa. Nit pam añwu pay imuy ura lavayhtiq̄e pañq̄awu: Meh, Tutuyq̄awhq̄a pas q̄aan'ewakw hintaq̄amuy q̄ahováriwyuñq̄amuy tsamkañw añq̄'ö,

15 Sinmuy sohsokmuy amuñem hin yúkuniq̄ee. Pam sohsokmuy qa kaptsi'yuñq̄amuy q̄alomáhintsakpiyamuy sohsok ep pumuy hin yúkuni. Taq̄ puma God qa kaptsi'kahkañw put eh-pewi q̄aanhtoti, piw anahaat lavayit akw put aq̄w hiñq̄aq̄wa.

16 Ima hapi pas sutsép-sa hihta añ hiñq̄awwisa; panis tuwat tūovelanhiñq̄awwisa; nāp tuñlayiy-sa añ hinwisa; hihta a'nō kwiviyuaatotañwu; hihta nukwáñw'ewyaniq̄ey öviy sinmuy amumi kwanwáyuaatotañwu.

Warnings and Instructions

17 Nikañwo aw iunañwamu, pay ura Itahtutuyq̄awhq̄ay Jesus Christ ayamat hin hintaniq̄at yuaatotaq̄at uma u'ni'yuñwni.

18 Pay so'ñwamiq̄ ima hakim tututsiwyaq̄am hoñvani. Puma God qa kaptsi'yuñwni; nāp tuñlayiy añ hinwisni, ura kitota.

19 Ima hapi añ sinmuy tsíkantotani; nāp tunatyay añ hinwisa, Qahováriwtaqa' Hikwsi pumuy unañwayamuy qa aw pákiq̄'ö.

20 Noq̄w ūmaa, aw iunañwamu, uma umuhtuptsiwniy God añq̄wnihq̄at añ nāwuñwintani; Qahováriwtaq̄at Hikwsit añ nāwakinwisni.

21 Itahtutuyq̄awhq̄a Jesus Christ núokway ahpiy umuy q̄atsit q̄aso'taq̄at máq̄ani. Noq̄w put talōñvaq̄at aw pahsavo uma maq̄aptsi'kahkañw, God añq̄w nāmi'nañwat añ hinwisni.

²² An̄ qa súyanyaqamuy uma ókwatutwani;

²³ Qōhit an̄qw pumuy ayo lañamintotani. Pu an̄ pētuy piw uma maqasneveq ayo ōoyyani. Nikañw piw yuwsiyamuy tuskapqatsit akw tuyoy'ewakwtiwhqat uma aw qa suhtaq'ewyani.

Prayer of Praise

²⁴ Taay. Kwakwhat pi God umuy qa lasyaniqat aw öqalat pasiwta. Pan hapi umuy hahlaykahkañw, qa hihta akw hinyuñqat pam natpipo lomaqatsit aw umuy ökínani.

²⁵ Pam-sa hapi nāla suan unañwtalwuwni'ta, pu itamuy ayo oya. Nam sinom sohsoyam put pas hihtatostat, kaptsi'yun̄wni. Nam puma put Moñwílalwani; pam-sa hapi öqalat pasiwtaqat pañqaqwani. Nam pu' yantani, pu yūmosa aqwhaqamii. Nam antaa.

Jesus Christ HIHTA NATONIQT MAHTAKNA Ayay John aw'i

¹ I' tutuveni Jesus Christ añq'ö. God soon pas hisat hin hiniwhtiniqat put aw mātakta, pam lavay'aymuy umumi put mahtaknaniqat öviy'o. Noqw pam hoñviayay ayataqw, pam nuy John, put lavay'ayayat, put āawna.

² Noqw nu God lavaiyat, Jesus Christ inumi mātaktaqat umuy āawnani. Pu nu hihta aw yórikqey umumi pēnani.

³ I' hak it tutuvenit añ hin hiniwhtiniqa pey'taqat añ túñwantaqa hahlayhpit epni. Pu put nanaptat, aw tuqayvasi'yuñaqam piw pas hahlayhpit epyani. Pi aw hapi pituto.

Greetings to the Seven Churches

⁴ Nu' John Asiat ep tsañe' kitsókit añ God aw tōnawtaqamuy öqalanta. Nam núokwa, pu kwakwhaunañwa umumi pitsíwtani, it hakiy pu'nihqat, pu pay hísatnihqat, pu nātoniqat añq'ö, pu tsañe'nihqamuy hihikwsimuy put moñw'atsvewayat ehpewiyaqamuy amuñaq'ö,

⁵ Pu Jesus Christ añq'ö. Pam hapi pas suyan navoti'kañw súañqawu; so'pumuy amuñaq wātayhqe nuhtuñaq w susmohpeq'a; pu tūwaqatsit ep momñwituy amumi moñw'iwta. Pam itamumi unañway'taqe, nāp uñway akw itamuhpa' itahqaanhtipuy ayo pāhoma.

⁶ Nihqe itamuy moñw'oyhqe, Nay God awwat itamuy wimmoñw'oya. Nam sinom put kaptisitotat, put moñw'lwani sutsép-saa. Nam antaa.

⁷ Meh, pam öomawhtuy aqw hawni. Noqw sohsoyam pōsiy akw put aw yórikyani, pu ima put söhkwiqnayaqam piwu. Noqw tūwaqatsit ep sohsoy hihtu nanāpwat sinom put atsviy tsaykitani. Pas antaa. Nam antani.

⁸ Nu hapi Alpha, pu Omega; nu hapi sohsok hihta yayhnaqa pu sohsok hihta aw pās yúkuniqa, kita Sus'öqaltutuyqawhqa, pu'nihqa pu pay hísatnihqa, pu nātoniqa.

A Vision of Christ

⁹ Nu' John, umuhpava, pu umuhsuña, umún Jesus Christ eñem hihta añ kānavota; put eñem hihta añ nakwhani'ta; piw umún put amum moñw'iwatani. Nu pāñaq w tutskwat kuytaqat Patmos yan mātsiwhtaqat ep qatu, God lavaiyat ep'e, pu Jesus Christ yuaataqey ep'e.

10 Noq̄w Tutuyqawh̄qat talōnniyat ep nu Hikwsit akw tuyqawiwkañw, inuhkwayñave hakiy a'nō tōnayāt navota, pas tōtōq̄pit an tōnay'taqata.

11 Noq̄w inumi pañqawu: Nu hapi Alpha pu Omega, mohti'maqa pu nuhtuñkñihqa, kita; pu piw yan'i: Um hin yórike', tutuvenit añ put pēnat, Asiat ep tsañe' kitsókit ep inumi tōnawtaqamuy amumi távini, ayo Ephesus ep yesqamuy amumii, pu Smyrnat epyaqamuyu, pu Pergamos epyaqamuyu, pu Thyatirat epyaqamuyu, pu Sardis epyaqamuyu, pu Philadelphiat epyaqamuyu, pu Laodiceat epyaqamuyu, inumi kita.

12 Noq̄w nu hakiy inumi hiñqawh̄qat aw yórikniqe ahoy namtō. Nihqe ōviy nu namtōkqe, pay tsañe' wihqōhit tsotsókp̄iyat sikavalasivat añq̄w yukiwyuñqat tuwa.

13 Noq̄w ima tsañe' tsotsókp̄it amuhsonve hak Sinot Tiyat an son'iw̄hqa waynuma; wupaknapnat kukmiq pitsíwtaqat yuwsí'kañw, tawitsqay añ sikavalasivat kwewta.

14 Noq̄w q̄tōyāt añ hōmiat q̄tsáphōt anta, pas nuvat an q̄ōtsa. Noq̄w pōsiat pavan pas ūwiñwuy anta.

15 Noq̄w kuk'at pas kwañw'ewakw sikasivat q̄ōp̄q̄ōmiq p̄ātiqat an talq̄aqsala. Pu tōnaat mūmunañwtuy wukosōykitaqat panta.

16 Noq̄w pam putvaq̄w tsañe' sōtuy matsvoñta. Noq̄w moañaq̄w sipwuvahpi nan'ivak a'nō qalay'taqa yayma. Noq̄w taywaat tāwat pas pavan tālat anta.

17 Noq̄w nu aw taytaqe pahsat kukmiq munu, sūmokpunikañwo. Noq̄w pam putvaq̄w may akw inumi matyawht pañqawu: Pay um qa tsawiniwtani; nu hapi mohtimaqa pu nuhtuñkñihqa.

18 Nu hapi qatu. Ura as nu makt, pu ahoy tātayi. Noq̄w meh, nu hapi sutsep qátuhqa. Pas antsa. Nihqe nu maskimiq, pu mokiwyu aw ōqalay'ta.

19 Um hihta aw yórikqey pēnani, yañ hihta hintaqata, pu hihta nātoniqata.

20 Ura nu putvaq̄w tsañe' sōtuy matsvoñkañw tsañe' wihqōhit tsotsókp̄iyat amuhsonva waynumq̄w um inumi yori. Taa. Put hímuniñqat nu uñ āawnani. Ima tsañe' sōtu hapi tsañe' kitsókit ep inumi tōnawtaqamuy amumi hoñvia'yatu. Noq̄w pu tsañe' wihqōhit tsotsókp̄iat hapi tsañe' kitsókit ep inumi tōnawtaqamu.

2

The Message to Ephesus

1 Um Ephesus ep inumi tōnawtaqamuy amumi hoñviayat aw yan pēnani: I' hak putvaq̄w tsañe' sōtuy matsvoñtaqa, tsañe'

wihqöhít tsotsókpiyat sikavalasivat añqw yukiwyuñqat amuhsonva waynumqa yan ūmi lavayhti:

² Pay nu ūmi navoti'taqw, um inuñem tumalay'taqe maqsoni'ta. Piw um qa nan'ekni'ta. Pu um añ qalomáhinyuñqamuy amumi qa suhtaqa'ewa. Nihqe hakim inuhpiy ayatiwyaqey pañqaqwaqamuy um amumi pohtaqa, amumi navotq, pay kurs puma a'tsatu.

³ Nihqe um hihta añ kuykañw nakwhani'ta. Nihqe um inatñwaniy tunatyawkañw hihta maqsonlawkañw qa ókiwhti.

⁴ Nikañw pay nu hihta ūmi qaantaqat tuway'ta. Ura as um mohtihaqam inumi pas unañway'tat, pu' hapi qa pan um inumi unañway'ta.

⁵ Nihqe õviy um tunatyaltini. Taq um inuñaqw yāvoq'iwma. Um ahoy namtökt, inuminen, mohti hinmagey hintsakni. Taq um qa panhtiqw, nu ūmi supte' uhwiqhõhiy tsotsókpiyat geniyat añqw ayo távini, um qa ahoy namtökq'õ.

⁶ Nikañw it ep nu un hahlayi: Um imuy Nicolaitan-sinmuy hintsakpiyamuy pas qa hahlayi, inún'i.

⁷ Naqvuy'taqa navotni Hikwsi Christ aw tōnawtaqamuy amumi hin lavayhtiqa. Nukpanat áñwuy'taqat nu pan nakwhanaq, pam himutsokit hakiy taytoynañwuqat God ūyiyat nāsaveq wūnuhqat añqw nōsni.

The Message to Smyrna

⁸ Pu um Smyrnat ep inumi tōnawtaqamuy amumi hoñviayat aw yan pēnani: I' hak mohtinihqa, pu nuhtuñknihq, ura as makt, pu' qátuhqa yan ūmi lavayhti:

⁹ Pay um hihta hintsakqat nu navoti'ta. Um hīhihta añ kānanvota, pu okiwhinta; nikañw um pas antsa kāhak'i. Pu hakim Jew-sinomnihqey a'tsalalwaqam ūmiq qalomáhiñqaqwaqat nu navoti'ta. Puma qa Jew-sinomnikañw soq Satan aw tōnawta.

¹⁰ Um hapi hihta nāt añ kānavotniqey qa mamqasni. Meh, pay nāt Nukpana uhsinomuy amuñaqw haqawatuy sivikimi maspani, amumi tuwantaniqe õviy'o. Noqw uma pakwút-sikis tālat añ kānanvotyani. Nikañw uma hapi qa nan'eknayani; nāmahin pi uma so'ni. Pi nu hihta ahsatit umuy máqani. Uma aqwhaqami yeskañw put añ nāvokawintotani.

¹¹ Naqvuy'taqa navotni Hikwsi Christ aw tōnawtaqamuy amumi hin lavayhtiqa. Nukpanat áñwutaqa hapi soon moki-wuy añqw lōs yúkuni.

The Message to Pergamum

¹² Pu Pergamos ep inumi tōnawtaqamuy amumi hoñviayat um aw yan pēnani: I' hak sipwuvahpit nan'ikaqe qalay'taqat himuy'taqa yan ūmi lavayhti:

13 Pay um hihta hintsakqat nu navoti'ta, pu um haqam qátuhqata. Pep hapi Satan moñw'iwta. Um inatñwaniy hürs ñuy'ta. Ura nuy yuaataqa Antipas umuhsonve nñniwa, haqam Satan qátuhqat ep'e. Noqw nãmahin pi pantaqaw, um inumi tuptsiwni'taqey qa qe'ti.

14 Noqw pay nu qa sūkw hihta ūmi qaantaqat tuway'ta. Soq um Balaam tutuqayhpiyat ñuy'yuñqamuy oyi'ta. Ura pam Balac tutuqaynaqw, pam Israel-sinmuy ūnatoyna. Noqw puma hihta wutsit pay nāp yukiwyuñqamuy amuñem hihtuy qöyantotat, sikwíyat añqw nñnōsa; pu tokot sokoptota.

15 Pu pan piw um inuy Nicolaitan-sinmuy tutuqayhpiyamuy ñuy'yuñqamuy oyi'ta. Noqw nu put aw qa suhtaq'ewa.

16 Noqw öviy um put añqw lasni. Taq um qa panhtiqw, nu ūmi supte' imoañaqw sipwuvahpit akw pumuy amumi kihpokni.

17 Naqvuy'taqa navotni Hikwsi Christ aw tōnawtaqamuy amumi hin lavayhtiqata. Nukpanat áñwutaqat nu mennat it òñaqw pōlavikit tupkiwtaqat nopnani; nen put qōtsat owat máqani. Noqw put añ puhutuñwni pey'tani. Qa hak put navoti'taqw pas put kwúsuhqa-sani.

The Message to Thyatira

18 Pu um Thyatirat ep inumi tōnawtaqamuy amumi hoñviayat aw yan pēnani: God Tiat ūwiñwuy antaqat pōsi'taqa, pu kwanw'ewakw sikasivat antaqat kuhkuy'taqa yan ūmi lavayhti:

19 Um hihta hintsakqat nu pay navoti'ta, pu um hin inumi unañway'taqata, pu um hihta tumaltaqata, pu nuy qapēvewnaqata, pu hihta añ pās nakwhani'taqata. Nu uhtumalay nuhtuñknihqat aw tayta, puma mohti'maqat tumalat epnihqe pas hoyokiwtaqata.

20 Nikañw pay nu qa sūkw hihta ūmi qaantaqat tuway'ta. Um it wuhtit Jezebel, God lavay'ayaatnihqey pañqawlawhqat tavi'ta. Pam soq itumal'aymuy tutuqaynakañw, pumuy ūnatoynaqw, puma tokot sokoplalwa, pu nōsiwhqat añ hihta nāp yukiwyuñqamuy amumi noiwhqat añqw nñnōsañwu.

21 Noqw pam tuskapqatsiy añqw lasniqat nu as aw qenitoyaqw, pam qa panhti.

22 Noqw meh, nu put aw toñokq, pam tütuyhtini, pu put amum nāhahlaynayaqam pīwu. Noqw puma qaan'ewakw kānanvotyani, kurs puma hintsakpiy añqw qa lasyee.

23 Pu nu put tímuyatuy qöyani. Noqw pep pu' sohsovik inumi tōnawtaqam navoti'yuñwni, nu hapi sohsokmuy tunatyayamuy, pu unañwayamuy añ purimaqata. Pi nu hapi sohsokmuy umuy nanāp umuhhintsakpiy an umumi ahoytani.

24 Nīkañw nu ūmi pañqawni, pu ahpiy Thyatirat ep it yan tutuqayhpit qa ñuy'yuñqamuy amumii, pu añ hakim Satan hihta tuwiyat qa toñtaqat pan tūñwantiwñqat qa tuwi'yuñqamuy amumii: Pay nu soon piw nāt pas hihta umuy ikwiltotoynani.

25 Pay uma hihta himuy'yuñqey hūrs ñuy'yuñwñi, nuy pítuniqat aw pahsavoo.

26 Nukpanat áñwutat pas so'ñwamiqhaqami itunatyay añ hinmaqat nu hīhihtuy nanāpwatuy sinoiwtaqamuy amumi öqalmaqani.

27 Noq̄w pam sivakohot akw pumuy amumi moñw'iwtani, nen sivuskwit an pumuy piñani. Pan hapi Ina nuy öqalmaqa.

28 Pu nu put talsohut máqani.

29 Naqvuy'taqa navotni Hikwsi Christ aw tōnawtaqamuy amumi hin lavayhtiqata.

3

The Message to Sardis

1 Pu um Sardis ep inumi tōnawtaqamuy amumi hoñviayat aw yan pēnani: I' hak God añqw tsañe' hīhikwsimuy himuy'taqa, pu tsañe, sōtuy matsvoñtaqa yan ūmi lavayhti: Um hihta hintsakqat pay nu navoti'ta. Um as sinmuyniqw tayta; nīkañw um pas antsa mokpu.

2 Taa, um havivokalni; nen uhtumalay nātonihqat aw unañtapni, taq pam pas pay sohtini. Taq nu God atpip uhtumalay qa pasiwtaqat tuwa.

3 Oviy um hihta navotqe, ömahtaqey hūrs ñuy'tani; nen hin hinmaqey añqw lasni. Nīkañw um kurs qa tātayniqw, um hisat qa pan wūwantaqw nu ūmi suptuni, uyiñwu hin pítuhqat pan'i.

4 Nīkañw hikis pi Sardis ep híkiyom itséheeatsit akw yuwsiy qa tuyoy'ewakwtota. Noq̄w puma qōtsat yuwsikahkañw inumum hinnumyani, pi puma hihkay'yuñwa.

5 Nukpanat áñwutaqa qōtsat yuwsini. Noq̄w nu put tuñwniyat qatsítuvenit añ pēne', qa ayo sūlawhtani. Noq̄w pam isinonihqat nu Inay aw pañqawni, pu hoñviaymuyatuy amumii.

6 Naqvuy'taqa navotni, Hikwsi Christ aw tōnawtaqamuy amumi hin lavayhtiqata.

The Message to Philadelphia

7 Pu um Philadelphiat ep inumi tōnawtaqamuy amumi hoñviayat aw yan pēnani: I' hak pas Qahováriwtaqa, pas antsanihqa, David hōtahpiyat himuy'ta. Nihqe pam aw hōtaqw, soon hak uhtañwu; pu uhtaqw, soon hak hōtañwu. Noq̄w pam hapi ūmi yan lavayhti:

8 Um hihta hintsakqat pay nu navoti'ta. Meh, nu' hapi uñem uutspit wūyak hōtani. Noq̄w soon hak put uhtani, pay as pi um

híhin öqawi'kañw ilavayiy aw tuqayvastaqw öviy'o; nihqe um nuy qa tuwi'taqey qa hisat pañqawu.

⁹ Meh, nu hapi imuy hakimuy Satan aw tönawtaqamuy as Jew-sinomnihqey atsálalwaqamuy amuñem pan yukuqw, puma uhkuktupoq munumhtini; nen nu ümi unañway'taqat nanaptani.

¹⁰ Um hapi ilavayiy qa mātapt, hürs wunu. Noqw öviy ason tūwaqatsit añ sopkawtaqamuy sinmuy amumi tuwantiwhq, nu tuwat soon uñ mātapt, uñ put añqw ayo távini.

¹¹ Meh, nu hapi suptuni. Um hihta himuy'taqey hürs nuy'taqw, qa hak uh'ahsatiy uñ nawhkini.

¹² Nukpanat áñwutaqat nu soñawnen Inay God kíyat ep tötön-wunuptsinani. Noqw pam pāpu pañqw qa yámakni. Pu nu Inay God natñwaniyat put añ pēnani, pu ivuhutuñwniyu, pu Inay God kitsókiyat tuñwniyata. Pam kitsóki pūhunikañw ónaqw hawni Inay God añq'ö. Noqw Jerusalem yan túñwantiwni.

¹³ Naqvuy'taqā navotni Hikwsi Christ aw tönawtaqamuy amumi hin lavayhtiqaata.

The Message to Laodicea

¹⁴ Pu um Laodiceat ep inumi tönawtaqamuy amumi hoñviayat aw yan pēnani: I' hak pas antsanihqa yan ümi lavayhti: Nu pas qaatsat hinma; piw lavayit pas antsanihqat tuawi'ta. Noqw God inuhpiy sohsok hihta yuku.

¹⁵ Pay um hihta hintsakqat nu navoti'ta. Um qa suhsuñwa, piw qa muki. Himu as um suhsuñwanikañwo, sen múkinikañwo.

¹⁶ Noqw pi um híhin mukinihqe qa suhsuñwa, piw qa múkiniqw nu öviy uñ pavoyani.

¹⁷ Um pi pañqawlawu: Nu kāhak'i; nu hihta nihti'ta; nu qa hihta rūrumna. Susmataq pi um okiwhinkañw qa navoti'ta, qahahlaykañwo, öokiwnikañwo, qapostalkañwo, qa yuwsikañwo.

¹⁸ Öviy nu ümi pañqawni: Um sikavalasivat qōhit akw kwañw'ewayhtiqaat nuy túniñkañwo, nen kāhakni; pu um qōtsat yuwsit tue' yuwsini; nen um put akw nātupke', qa hihta hahmanni. Pu um uhposvaqe wilelwe', tālat taytani.

¹⁹ Nu hakiy aw unañway'te' u'nanañwu, wuvahtañwu. Um öviy qa nātusite', uhhintsakpiy añqw lasni.

²⁰ Meh, nu hötsíwhpeq wúnukañw pönönötoyna. Itönay navotqa uutspit hötaqw nu aw pake', amum nösni; pu pam inumumni.

²¹ Nukpanat áñwutaqat nu imoñw'atsveway ep qatuptsinani. Noqw pam inumum pep qatuptuni, nu put áñwutaqe Inay amum moñw'atsvewayat ep qatuptuqat pan'i.

22 Naqvuy'taqa navotni Hikwsi Christ aw tōnawtaqamuy amumi hin lavayhtiqaata.

4

Worship in Heaven

¹ It atsve pu' nu yorikq pi meh, òveqatsit aw hōtsílti. Noqw nu mohti hakiy tōnayát navotq, pas tōtōqpit an tōnay'taqa inumi yuaataqe pañqawu: Um peqw wupni. Noqw yahpiy hin hintaniqat nu ūmi mātaktani.

² Noqw pahsat pay nu Hikwsit akw tuyqawiwkañw òveqatsit ep moñw'atsvewat aw yori. Noqw hak ep tsokiwta.

³ Noqw pep tsokiwtaqa jasper-owat, pu sardius-owat, an sóniwa. Noqw moñw'atsvewa tañaqwunut emerald-owat an sóniwhqat akw ñöyakiwta.

⁴ Pu moñw'atsvewa nánan'ikaqe sunat-nikañw añqw nālōq sihkay'taqat tsotsókpít akw ñöyakiwta. Noqw hakim sunat añqw nālōq sihkay'taqam wūwuyom pañ tsokiwyuñwa, qōtsat yuwsí'kahkañwo; nihqe sikavalasivat añqw yukiwyuñqat wihkat akw qōtōsomiwyuñwa.

⁵ Noqw moñw'atsvewat añqw talwiptakañw pu umhta; pu mowawatiwa. Noqw moñw'atsvewat atpip tsañe' wihqōhi uwiwitota. Puma hapi God tsañe' Hikwsimatu.

⁶ Noqw moñw'atsvewat atpip himu panaptsat an suyan tālay'taqa patuphaiwta. Pu moñw'atsvewat aqlavo nālōyōm hihtu tayyuñqam hōñi; móñaqw-nikañw pu ahkwayñañaqw pōvosi'yuñwa.

⁷ Noqw tayyuñqamuy amuñaqw i' himu mohti taytaqa tōhowuy anta; noqw añkñihqa wakashoyat anta; noqw amuñkñihqa tāqat an tayway'ta; noqw pu put añkñihqa kwāhu pūyawmaqat anta.

⁸ Noqw ima hihtu tayyuñqam nanāp navay masay'yuñwa; noqw puma pas sohsovik pōvosi'yuñwa. Nihqe puma tālō'nikañw pu tōkilat añ qa nānasuñwnayañwu pañqawkahkañwo: Qahováriwtaqa, qahováriwtaqa, qahováriwtaqa, God Sus'ōqaltutuyqawhqa, pay hísatnikañw, pu'nikañw, pu nātoniqa.

⁹ Noqw ima hihtu tayyuñqam Hakiy Sutsep Qátuhqat moñw'atsvewat ep tsokiwtaqat pas kaptsitotakañw, tayawnayakañw, pu aw kwakwhatota.

¹⁰ Noqw pahsat pu ima sunat nālōq sihkay'taqam wūwuyom moñw'atsvewat ep qátuhqat atpip munumhtiñwu; nen put Hakiy Sutsep Qátuhqat pas hihtatote', moñw'atsvewayat at-pipo wihkay maspayañwu pañqawkahkañwo:

¹¹ Tutuyqawhqa, sinom un pas hihtatotat, un kaptsi'tote', um-sa oqalay'taqat pañqaqwaqw, put hapi um hihkay'ta. Pi um hapi sohsok hihta yuku. Noqw uhtunatyay ahpiy pam yukilti.

5

The Scroll and the Lamb

¹ Noqw nu moñw'atsvewat ep qátuhqat aw tātayhq, putvaqwat may akw tutuvenit mupipitaqat yawta. Noqw tutuveni apqölnaqw-nikañw pu ihkaqewat pey'kañw tsañe'sikip tuvoylat akw namihurs'iwta.

² Noqw hoñviaya a'nö oqalat pas tönay añqe' pañqawlawhq nu aw tātayi. Ya hak tutuvenit tuvoylayat tsitsikte', tutuvenit púruknaniqey aw aptsiwta? kita.

³ Noqw soon kurs hak öveqatsit, pu tūwaqatsit, pu piw tūwaqatsit atpikaqe qátuhqa tutuvenit púruknani, piw pēnit aw tātayni.

⁴ Noqw nu okiw nāvak'öyna, soon kurs hak put púrukne' añ túnwaniqey aw aptsiwtaqw öviy'o. Piw hikis soon kurs hak aw tātayni.

⁵ Noqw haqawa wuy inumi pañqawu: Pay um qa tsaátani. Pay imuy Judat sinomuyatuy amuñaqw wukotóhowuy antaqa, David natkoat tutuvenit púruknani; pu tsañe'sikip tuvoylat akw namihurs'iwtaqat tsitsiktani.

⁶ Noqw nu yorikq pi moñw'atsvewat-nikañw pu nälöq tayyuñqamuy-nikañw pu wūwukwmuy amuhsonve Maña wunu, kurs nīniwa; nihqe pan sóniwa. Noqw pam tsañe' ālay'ta, pu tsañe' pōvosi'ta. Noqw ima hapi God añqw tsañe' Hihikwsim ahsupoq tūwaqatsit añ ayatiwyaqamu.

⁷ Noqw pahsat pu Maña moñw'atsvewat ep qátuhqat awnihqe, putvaqaw māyat añqw tutuvenit kwusu.

⁸ Noqw pam put kwusuqw, pahsat pu ima nälöyöm hihtu tayyuñqam-niqw, pu sunat añqw nälöq sihkay'taqam wūwuyom Mañat atpipo munumhti. Puma sohsoyam siva-tonlenay'kahkañw nānan'ik tsaqaptat yawyuñwa. Tsaqapta sikavalasivat añqw yukiwkañw, añ himu kwanwáhovaqtuhqat opom'iwyuñwa. Pam himu kwanwáhovaqtuhqa hapi God sinomuyatuy nāwakinpiamu.

⁹ Noqw puma hihta puhutawit tawlalwaqe pañqaqwa: Um tutuvenit kwuse', tuvoylayat tsitsiktaniqey aw aptsiwta, ispi um nīniwhqee; nihqe uh'unway akw um itamuy God enem tui, sohsokmuy hihtuy nanāpwatuy sinoiwtaqamuy amuñaq'ö, pu nānap lavaymakiway'yuñqamuy amuñaq'ö, pu tūwaqatsit añ ahsupoq yesqamuy amuñaq'ö, pu sohsokmuy hihtuy ñamuy añq'ö.

¹⁰ Nihqe um God Itahtutuyqawhqay aw itamuy moñw'oya, pu piw put awwat wimmoñw'oya. Noqw itam tūwaqatsit ep moñw'iwyuñwni, kitota.

¹¹ Noqw nu aw taykañw navotq, kaysiwhqam hoñvia'yat moñw'atsvewat nōyakiwta, imuy hihtuy tayyuñqamuy amumum-nikañw pu wūwukmuy amumuma. Noqw pas puma kaysiwa; pas gaan'ewakw hinta;

¹² Nihqe a'nō pañqaqwa: Ason sinom Mañat as nīniwhqat öqalanihqat pañqaqwaniqw pam sūanta. Pay nam pam kāhakiwuy makiwni. Pay nam sinom put-sa hapi suan unañwtalwuwni'taqat, pu sus'öqalanihqat pañqaqwe', put kaptisitotat, pas hihtatote' tayawnayani, ispi pam put hihkay'taq'ö.

¹³ Noqw nu navotq sohsoy hihtu öveqatsit ep yesqam, pu tūwaqatsit añ'a, pu tūwaqatsit atpikaqee, pu pātuwaqatsit añqe'yaqam, pu sohsoy hihtu pañqe' tañawtaqam pañqaqwa: Itam God moñw'atsvewat ep qátuhqat, pu Mañat, pumuy tayawintota, pas kaptisilwa, piw pas hihtalalwa. Puma hapi-sa öqalat pasiwta, yūmosa aqwhaqamii.

¹⁴ Noqw ima hihtu nālōyöm tayyuñqam pañqaqwa: Pas antsa. Noqw ima sunat añqw nālōq sihkay'taqam wūwuyom tamötshoñvaqe, it hakiy sutsép-sa qátuhqat pas hihtatota.

6

The Seals

¹ Noqw nu aw taytaqw, Maña sukwat tuvoylat tsīkaqw, pahsat pu imuy hihtuy tayyuñqamuy suhkawa yōyañwuy úmukqat pan hiñqawhq nu navota. Noqw pañqawu: Um pewnen yórikni.

² Noqw nu tātayhq ep qōtsa kawayo. Noqw epeq tsokiwtaqa awtat yawta. Noqw haqawa put moñwwihkatoyna. Noqw pam pahpiy tūañwutimakañw aqwhaqami hihtuy áñwutimani.

³ Pu Maña añk piw tuvoylat tsīkaqw, pahsat pu mohti'maqat añknihqā himu taytaqa pañqawhq nu navota. Um pewnen yórikni, kita.

⁴ Noqw pahsat pu piw suhka kawayo yámakkañw pamwa pālañwpu. Noqw put ep tsokiwtaqa koyanisqatsit aw tūlalayniqey öqalmakiwa. Noqw sinom nāqōyanvayani. Noqw haqawa wukospwuvahpit put maqa.

⁵ Pu pam payhkomuytiqat tuvoylat tsīkaqw, pahsat pu amuñknihqā himu taytaqa pañqawhq nu navota. Um pewnen yórikni, kita. Noqw nu aw tātayhq pi sōqōmkawayo. Noqw put epeq tsokiwtaqa hihta pututuwanpit yawta.

⁶ Noqw nu navotq, nālōqmuy hihtuy tayyuñqamuy amuhsonñaqw hakiy tōnaat pañqawu: Pay sōhövosi sūp tuwani pakwt

sīvat hihkay'tamantani; pu kawaysöhövosi payhp tuwani pakwt sīvat hihkay'tamantani. Nikañw um hapi pay wihkuyit, övat pālayat enañ qa aw hintsanni.

7 Noqw pam nālöqtiqa tuvoylat tsikaqw, pu imuy hihtuy tayyuñqamuy amuñaqw suhka nālöq epnihqa pañqawhq nu navota. Um pewnen yórikni, pam kita.

8 Noqw nu yorikq pi hin'ewaykawayo. Noqw put epeq tsokiwtaqa Mokiwu yan mātsiwa. Noqw Maski put añk hinma. Noqw tūwaqatsi nālövo tukiwyuñqat amuñaqw sūk aw öqala pumuy amumi noiwa. Noqw puma sipwuvahpit akw sinmuy qöqyani, pu tsóñawuy akw'a, pu hihta tūyat akw'a, pu tūwaqatsit ep hihtuy tütuvosiptuy akw'a.

9 Pu pam tsívothiqat tuvoylat tsikaqw, nu yorikq pi kwanwáhovaqtuqat enem tataqtsokpit atpipaq hakimuy hiksiam tañawta. Puma hapi hakim God lavayiyat ep nīniwya; puma hihta pas suyan navoti'yuñqey qatuhtuskahkañw yuaa-totaqe öviy'o.

10 Noqw puma a'nö hiñqawwaqe pañqawwa: Ya um tūwaqatsit ep yesqamuy itah'uñway ep hinwat yúkuni. Amumi um nāoyniqey hisat panhtini, Tutuyqawhqa Qahováriwtaqa, pas qa atsa, kitota.

11 Noqw puma sohsoyam qótsat usimnit makiwya. Noqw pay hāk puma hihsavo nāsuñwni'yuñwniqat amumi pañqawu. Pay ason pas pumuy tumalsuñwamat pu tupkomat piw tuwat pumuy amún qöyaniwyaniqat pantaniqat amumi pañqawu.

12 Noqw nu tátayhq, pam návaynihqat tuvoylat hötaqw, pahsat tutskwa a'nö tayayayku. Noqw tāwa anaha'mótsaput an qömviiti. Noqw müyaw uñwat an pālañwputi.

13 Noqw tokpelat añqw sōtu tūwaqatsit aw löhöhötiva, sipaltsokit pölöat pay läke', qa kwanwtit, wukohukwvaqw löhöknwuqat pan'i.

14 Noqw tokpela hihta mupipitaqat an mupipiyku. Pu sohsoy tuhtukwi, pu pañqaw tutskwa küyuñqa nahlamhti.

15 Noqw tūwaqatsit ep pas momñwit, pu pavansinom, pu kahaksinom, pu solāwamuy amumi mohpeq momñwit, pu a'nö öqalat pasiwyuñqam, pu tütuwikt, pu pay qa tütuwikt, puma sohsoyam tuhtukwit añ haqe' o'wat añ tuhtusöva nauyhtota;

16 Nihqe tuhtukwit, pu o'wat aw pañqawwa: Uma moñw'atsvewat ep qátuhqat pitsánwayat añqw itamuy tupkayani, pu Mañat itsívuyat añq'ö.

17 Taq itsívuyat aw wukotalöñva. Noqw ya hak sen put añ kuytani?

7

The 144,000 People of Israel

1 Yantaqat atsve pu' nu yorikq, pi nālōyōm hoñvia'yat tūwaqatsit nālōvaq nānan'ivaq hoñkahkañw, tūwaqatsit añ nālōvaq hūkañwuy ahoy ñuy'yuñwa, tūwaqatsit añ qa hūhukniqat ōviy'o, pu pātuwaqatsit añqee, pu himutsotskit añ'a.

2 Noq̄w pu piw suhka hoñviaya God taytaqat penhpiyat yawkañw hōpaq̄w wuptoq̄w nu tuwa. Noq̄w pam imuy nālōqmuy hoñvia'yatuy tūwaqatsit-nikañw pu pātuwaqatsit hintsanyaniqamuy amumi a'nō tsa'lawhqe,

3 Pañqawu: Pay hāk uma tūwaqatsit qa hintsanyani, piw pātuwaqatsita, pu hīhihta himuqlōta. Ason itam mohti God tumal'aymuyatuy qalpeq tuvoylatotaq̄w, pu' pantani.

4 Noq̄w hihsa'nihqam tuvoylatotiq̄w nu navota. Noq̄w Is-rael-sinmuy nanāp ñamuy amuñaq̄w sumiyanhtiqe tsañe'sikip sunat-nikañw añq̄w nālōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya.

5 It Judat añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya, pu Reuben añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya, pu Gad añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya,

6 Pu Aser añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya, pu Nephtalim añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya, pu Manasses añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya,

7 Pu Simeon añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya, pu Levit añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya, pu Issachar añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya,

8 Pu Zabulon añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya, pu Joseph añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya, pu Benjamin añq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip sōmorit pahsa'ya.

The Great Crowd

9 Yantaqat atsve pu' nu yorikq pas sinom qaan'ewakw hintaqam moñw'atsvewat-nikañw pu Mañat atpip hōñi; pas kurs hin hak pohtoylaniqat pahsaa, sohsokmuy nanāpwatuy sinoiwtagamuy, pu himuñam'iwtagamuy-nikañw, pu tūwaqatsit añ ahsupoq yesqamuy-nikañw, pu nanāp lavaymakiway'yunqamuy amuñaq'ō. Noq̄w puma qōtsat yuwsī'kahkañw hihta palm-tsokit nahpiyat yawyuñwa;

10 Nihqe a'nō hiñqaqwaqe pañqaqwa: Kwakwhay God aw itahyantaqa moñw'atsvewat ep qātuhqa! Kwakwhay um Maña! Pi uma itamuy ayo oya.

11 Noqw sohsoyam hoñvia'yat moñw'atsvewat nõyakiwta, pu wũwuyomu, pu nālõyõm hihtu tayyuñqamu. Nihqe puma moñw'atsvewat atpipo munumhtiqe, God pas hihtalalwaqe

12 Pañqaqwa: Pas antsa. Nam sohsoyam aqwhaqami God aw itahyantaqay tayawintiwisni, pu pas hihtatotani, pu kwakwhatiwisni, pu kaptsi'tiwisni. Pi pam-sa suan unañwtalwuwni'ta, sus'õqala, pu hoñvi'ta. Pay nam sohsoyam aqwhaqami pan put yuaatiwisni. Nam antani, kitota.

13 Noqw suhka wuy inumi pañqawu: Ya ima qõtsat yuwsiyuñqam hákimu? Ya puma háqaqwyaya?

14 Noqw nu put aw pañqawu: Tāqa, pi um navoti'ta. Noqw pam inumi pañqawu: Ima hapi qaan'ewakw kãnavotpit añqw nõña; nihqe yuwsiy tũvahomyaqe, Mañat unwáyat akw put qõtsatota.

15 Paniqw õviy puma God moñw'atsvewayat atpip hoñi; nihqe nãqavo, tãlõ', pu mimhikqat añ kiyat ep put eñem tumalay'yuñwa. Noqw i' moñw'atsvewat ep qátuhqa pumuy amumum qátuni.

16 Soon puma pāpu tsõnso'ni, piw pānakso'ni. Soon pumuy amumi tõñvani, piw utuhuutini,

17 Pi Maña moñw'atsvewat nāsava qátuhqa pumuy amumi tunatyawmaniqw õviy'õ. Nen pāhut hakiy taytoynañwuqat nõñañataqat añ tsamni. Noqw ason God pumuy posvalayamuy sohsok ayo hõnani.

8

The Seventh Seal

1 Noqw pam tsãne'nihqat tuvoylat tsĩkaqw, pahsat õveqatsit ep sutmaqma, pahantawat nāsamiq pahsavohaqamii.

2 Noqw nu yorikq tsãne'nihqam hoñvia'yat God atpip hoñi. Noqw puma tsãne' tõtõqpit makiwya.

3 Noqw suhka hoñviaya pítuhqe, kwañwáhovaqtuqat eñem tataqtsoqpit aw wunuptu, sikavalasivat añqw yukiwhqat qõqõhpit yawkañwo. Noqw himu kwañwáhovaqtuqat taqtsokiwniqat nihtiwtaqat pam makiwa. Nihqe pam sohsokmuy God sinomuyatuy nãwakinpiyamuy enañ tataqtsoqpit sikavalasivat añqw yukiwhqat aqw put taqtsoka, moñw'atsvewat atpipo.

4 Noqw hihta kwañwáhovaqtuqat kwĩtsiñwuat hoñviayat māyat añqw God aw wunuptu, put sinomuyatuy nãwakinpiyamuy enañ namiqwriwkañwo.

5 Noqw hoñviaya qõqõhpit kwusut, tataqtsokpit añqw tõvut put aw oyat, pahsat pu tũwaqatsit aw put tũva. Noqw pahsat pu himu a'nõ tõtõqa talwiptikañw umhta; pu tutskwa tayayayku.

The Trumpets

6 Noqw ima tsáñe'nihqam hoñvia'yat tsañe' tötöqpit himuy'yuñqam pahsat tötötiniqey anhtoti.

7 Pahsat pu mohti hoñviaya töqti. Noqw pahsat pu lömowa-niqw pu qõhi uñwat enañ namiqwriwtaqa mātaktiqe, tūwaqatsit aw maspiwa. Noqw tūwaqatsit añ himuy wupat-sotski payhp oyit añqw sūkw oyit pahsa' taqti. Pu sohsoy saksátusaqa taqti.

8 Pu añkniha hoñviaya töqti. Noqw pahsat pu himu wukotukwit antaqa pātuwaqatsit aqw tūwiwa, uwiwitikañwo. Noqw pātuwaqatsit pahyp oyit añqw sūkw oyit pahsaqhaqam únwaniwhtiyeq anhti.

9 Noqw hihtu pāvaqe tayyuñqam payhp oyit añqw sūp oyit pahsa'nihqam soa. Pu pākihu payhp oyit añqw sūp oyit pahsa'nihqam sapumhti.

10 Pu payhkomuy pepnihqa hoñviaya töqti. Noqw wukosohu kopitsokit an uwiwitaqa õñaqw löhö; nihqe mūmunañwtuy payhp oyit añqw sūp oyit pahsa'nihqat añ yēva, pu pāhut nōñantotaqat añ'a.

11 Noqw sōhu A'nō Tsīvo yan mātsiwa. Noqw pāvahu payhp oyit añqw sūp oyit pahsaq a'nō tsiptoti. Noqw kaysiwhqam sinom put akw soa, a'nō tsīvoniqw õviy'o.

12 Pu nālōq epnihqa hoñviaya töqti. Noqw pahsat pu tāwa híhin qa nāsamiq pitsíwtaqa hinhtiye qatālawva, pu mūyawu pīwu, pu sōtuu. Noqw õviy puma híhin qa nāsamiq pitsíwyuñqa qa tālawvaya. Noqw tālō' tāla qa pas nāsamiq pahsave qa tāla, pu tōkilat piw pay anta.

13 Noqw nu taykañw navotq suhka hoñviaya õvaqe pūyawmakañw a'nō hiñqawnuma: Is ohi, is ohi, is ohi tūwaqatsit ep yesqamuy amuñemi! Taq pahyom hoñvia'yat nāto tötöqini.

9

1 Pahsat pu tsívtotnihqa hoñviaya töqti. Noqw pu sōhu õñaqw tūwaqatsit aw posq nu aw yori. Noqw haqami koysöt pas qa toñtaqat aqw hōtahpi put aw taviwa.

2 Noqw pam koysöt qatoñtaqat aqw hōta. Noqw pahsat put añqw kwítsiñw wunuptu, pas haqam wukokoysõñaqw hurukwitsiñw wunuptuqat pan'í. Noqw pañqw hurukwitsiñwuy akw tāwa sūmawuy enañ qātālawva.

3 Noqw kwítsiñwuy añqw tötölt nōnakqe tūwaqatsit añ kúrukma. Nihqe puma õqalmakiwya, putskohmokyunqamuy amún sinmuy tūhototaniye õviy'o.

4 Pay puma tutskwat añ tūsaqat qa hintsatsnaniqat, pan puma mewniwa, piw añ himutsotskita. Pay imuy hakimuy

God tuvoylayat akw qalpeq qa tuvoylay'yuñqamuy púmuy-sa puma tūhototani.

⁵ Noqw pay puma sinmuy qa qöqyaniqat pan amuñem yukilti. Pay puma tsivot mūmuyawhtuy añ pumuy okiwsah-sanyani. Noqw putskohmoktaqa hakiy muaqw hin tuy-vañwuqat, pay pan tütuyuni, hakiy múaq'ö.

⁶ Noqw ep hapi pu' as sinom so'niqey hepyanikañw, hin panhtotiniqey qa tutwamantani; pu as so'niqey nānawaknaniqw, mokiwu amuñaqw haqami kursni.

⁷ Noqw kawāyom kihpoknik hin hinyuññwuniqw, pan tötölt hinyuñwini. Suhpan wihkat sikavalasivat añqw yukiwtaqat puma wihkay'yuñwini. Pu taywaam sinmuy taywayamuy anyuñwini.

⁸ Pu puma momoymuy amún hōmi'kahkañw, tóhowuy an tamay'yuñwini.

⁹ Pu sivavutsqat antaqat tawitsqave púhikni'yuñwini. Noqw pumuy pūyaltotiqw, pas masaam kaysiwhqamuy kawaymuy kipókkarētamuy lölökinkahkañw, kihpokqat an söykitani.

¹⁰ Pu puma putskohmokyuñqamuy amún suruy'yuñwini, nihqe suruve howi'yuñwini. Nihqe puma tsivot mūmuyawhtuy añ sinmuy mumu'yaniqey makiway'yuñwini.

¹¹ Noqw hak kowsöt qatoñtaqat añqw hoñviaya pumuy amumi moñw'iwatani. Noqw pam hak Hebrew-sinmuy amuhkwa Abaddon yan mātsiwni, nikañw Greek-sinmuy amuhkwa Apollyon yan'i.

¹² Sūpwat kānavotpit hapi añ ruhpa; noqw meh, nāt hapi piw lōsni.

¹³ Pahsat pu návaynihqa hoñviaya tōqti. Noqw God at-pip kwanwáhovaqtuqat eñem tataqtsokpit sikavalasivat añqw yukiwtaqa nālōvaq ālayat añqw hakiy hiñqawhq nu navota.

¹⁴ Noqw pam návaynihqat hoñviayat tötöqpit yawtaqat aw pañqawu: Um wukomunat Euphrates ep nālōqmuy hoñvia'yatuy sómiwtaqamuy ñahni.

¹⁵ Noqw ima nālōyöm hoñvia'yat ñāhiwya. Puma put tuwanit, talōñnit, mūyawuy, yahsañwuy aw maskaiwyuñwa, sinmuy payhp oyit añqw sūp oyit pahsa'nihqamuy qöqyaniqe öviy'o.

¹⁶ Noqw kawaymuy aqwyaqam sūmiyaqe pas hihsakip kurs sōmorit pahsa'ya (200,000,000). Noqw nu pumuy hihsa'yaqat navota.

¹⁷ Noqw yan kawaymuy hinyuñqamuy nu tuawyori: Ima pumuy epeq tsokiwyuñqam ūwiwuy an kuwan'iwtaqat tawitsqava sivanavanyuñwa, pu hihta owat jacinth antaqata, pu sikapik'owat antaqata. Noqw kawayom tóhohtuy an qötöy'yuñwa. Noqw moañaqw ūwiñw, pu kwītsiñw, pu

sikapik'owa a'nō muki nōnanta.

¹⁸ Noqw imuy payhkomuy akw sinom payhp añqw sūp oyit pahsa'nihqam soa, it qōhit, pu kwītsiñwuy, pu sikapik'owat pumuy moañaqw nōnantaqat akw'a,

¹⁹ Puma moañaqw öqalay'yuñqw öviy'o, pu suruveq'a. Pi pumuy suruam tsütsu'tuy anyuñwa, nihqe qötöy'yuñqe, put akw hakiy tūhototañwu.

²⁰ Pu ahpiy sinom it yan tūyat akw qa sūlawhtişam hintsakpiy qa añqw lasyat, soq pas pāpu nāp yukiwhput aw nāwakintiwisa, piw nukpanhihikwsimuy amumii. Hihta wutsit sikavalasivat, sen qötsásivat, sen sikasivat, sen owat, sen kohot añqw yukiwyuñqat aw puma nāwakintiwisa, nāmahin pi as puma kurs hin hihta tutwaniq'ö, kurs hin nanaptaniq'ö, piw kurs hin nankwusaniq'ö.

²¹ Pu piw puma tukwyantotaniqey qa añqw lasya, pu hihta nuhtumi wutsílalwaniqeyu, pu tokot sokoplalwaniqeyu, pu hihta uuyiñwyaniqeyu.

10

The Angel and the Little Scroll

¹ Pu nu piw sukw hoñviayat a'nō öqalay'taqat aw yori. Pam ömawuy yuwsikañw tañaqwunut akw qötösomiwkañw öñaqw hāwi, tutuvenit púrukiwtaqat yawkañwo. Put taywaat pas tāwat an tāla; noqw hokaat üwiñwuy wupa'leletaqat panta.

² Noqw pam putvaqw kuhkuy akw pātuwaqatsit aqw wuhku, pu suyvaqw tutskwat aw'i.

³ Pu wukotohowuy höykuqat an a'nō hiñqawu. Noqw put hiñqawhq, pahsat pu tsañe'sikip yoy'umuki hihta lavayhtoti.

⁴ Noqw tsañe'sikip yoy'umuki lavayhtotiqw, nu as pēnaniqey anhti. Noqw pay hakiy tōnaat öñaqw inumi pañqawu: Pay um tsañe'sikip yoy'umuki hin lavayhtotiqw put tupke', qa pēnani.

⁵ Pahsat pu i' hoñviaya ura nu tuwaqw, pātuwaqatsit aqwnikañw pu tūwaqatsit aqw wuhkukiwtaqa ömiq may itat,

⁶ Pas qaöwílvayhtiqe, pas soon pāpu söwuniqat pañqawu, God aw yankañwo, God pas sutsep qátuhqat sohsok hihta yúkuhqat aw'i, öveqatsit-nikañw pu añ himu hinyuñqata, pu pātuwaqatsit-nikañw añqe' himu hinyuñqat yúkuhqata.

⁷ Noqw tsáñe'nihqat hoñviayat töqtiaqat aw pitu. Noqw pep pu' God tunatyaat as tupkiwtaqa aw antsaniwni, pam lavay'aymuy amumi hin lavayhtiaqat pan'i.

⁸ Noqw nu hakiy öñaqw tōnayat navotq, pam inumi pañqawu: Um hoñviayat pātuwaqatsit aqwnikañw pu tūwaqatsit aqw wuhkukqat awnen, tutuvenhoyat púruk'iwtaqat yawtaqat put añqw kwúsuni.

⁹ Noqw òviy nu put awnihqe aw pañqawu: Um as nuy tutuvenhoyat máqani. Noqw pam inumi pañqawu: Kwúsuu, nen um sówani. Pam soon uhponoy qa a'nò tsiptani; nikañw uhmoañaqw momospalat an kwáñwni.

¹⁰ Noqw òviy nu put māyat añqw tutuvenhoyat kwúsuhqe put sowa. Noqw antsa imoañaqw momospalat an kwanwti. Nikañw panis nuy put sowaqw, pahsat pay ivonoveq tsipti.

¹¹ Noqw pam inumi pañqawu: Pay um nāt piw pas hīhihtuy sinmuy amumi yuaatani, pu añqe' nanāpwatuy sinoi-wyuñqamuyu amumii, pu lavaymakiway'yuñqamuyu, pu pas momñwituyu.

11

The Two Witnesses

¹ Pahsat pu inumi tuwanpi natōnpit antaqa taviwa. Noqw hoñviaya inumi pañqawu: Um wunuptut, God kīyat tuwantani, pu hom'oyvihkata; pu pep ahpave nānawaknaqamuy pohtoylani.

² Nikañw it kīhut ihkaqe nõyakiwtaqat pay um qa énañni, nen put qa tuwantani. Taq pam qa-Jew-sinmuy amumi noiwni. Noqw puma lõp sunat añqw lõq sihkay'taqat mūmuyawhtuy añ it kitsókit pas kaptsitiwhqat aw wukukutotani.

³ Noqw nu lõqmuy inuñem yuaataqamuy õqalmaqani. Noqw puma (1260) sūp sōmorit-nikañw añqw pakwt-payhkomuy sihkay'tasikip sunat tālat añ yuaatani, anaha'mõtsaput yuwsí'kañwo.

⁴ Ima hapi lõyõm olive-tsokit, pu wihqõhit tsotsókpimat tūwaqatsit aw Tutuyqawhqat atpip wúnuhqamu.

⁵ Noqw ason hak pumuy hintsanniqey antiniqw, pahsat pu pumuy moañaqw ūwiñw yámaké', hakiy nīnamantani. Noqw òviy kurs haqawa pumuy hintsanniqey anhte' pan nīniwmantani.

⁶ Ima hapi yõyañwuy ahoy ñuy'taniqey õqalat pasiwtaniqw, òviy puma hihsavohaqami yuaataniqat pahsavo qa yokvani. Pu pāvahut aw õqalat pasiwtaniqe put úñwat yúkumantani; pu hīhihta tūyat akw sinmuy okiwsahsanniqey õqalay'tani, hih-sakis panhtiniqey nāwaknaqey pan'i.

⁷ Pu ason puma hin yuaataniqey yukuqw, pep pu' hak tāqa himuvohkot antaqa koysõt qatoñtaqat añqw yámaké', pumuy amumi kihpokni; nen ánwute' pumuy nīnani.

⁸ Noqw pumuy tokoam mokpu put wuhkokitsokit ep kitpik qatsni. Noqw hakim Hikwsit añ tunatyay'yuñqam put kitsókit Sodom-nikañw pu Egypt yan tuñwáya. Ura pep hapi Itahtu-tuyqawhqa nīniwa, nahoylehtsit ep'e.

⁹ Noqw sohsoyam tūwaqatsit añ yesqam, pu hīhihtu himuñam, pu nanāp lavaymakiway'yuñqam, pu nanāpwat sinoiwtaqam pāyis-nikañw añqw nāsamiq pahsavo tālat añ tokoyamuy mokput aw tayyuñwni; nen hakiy pumuy tūamniqw qa nānakwhani.

¹⁰ Noqw ima tūwaqatsit ep yesqam hahlayhtote' nāhahlaynayani; nen hihta nāhoy nāhuylalwani, ispi ima lōyōm lavay'ayat tūwaqatsit ep yesqamuy ura yūyuyhnaqam mokpuniq'ō.

¹¹ Noqw ahpiy pāyis-nikañw añqw nāsamiq pahsakis talq, pahsat pu God añqw Hikwsi hakiy taytoynañwuqa pumuy amuhsonmi pake', pumuy wunuptsinani. Noqw amumi tayyuñqam tsātsawnani.

¹² Noqw nu navotq, hak ōñaqw pumuy lavay'ayatuy amumi a'nō pañqawu: Uma peqw wupni, kita. Noqw puma hakiy tōnayāt navotqe, ōmawuy aqw ōmiq wūvi, tuwqamat amumi tayyuñq'ō.

¹³ Noqw pahsat tutskwa a'nō tayayayku. Noqw wuhkok-itsoki pakwūt-sikip tukiwhput añqw sūp tukiwtāqat pahsaq pam sahpu. Noqw sinom tsāne'sikip sōmorit pahsa'niñqam sūlwahti. Noqw akwsiñwyaqam tsātsawnaqe, ōveqatsit ep God pas hihtatota.

¹⁴ It hapi akw lōs kānavotpit añ ayo ruhpa. Noqw meh, amuñkniñqat hapi aw suptuni.

The Seventh Trumpet

¹⁵ Pu i' tsāne'niñqa hoñviaya tōqti. Noqw pahsat pu ōveqatsit ep mowawatiwhq hakim pañqaqwa: Itahtutuyqawhqa, hakiy moñw'asnaqey amum yep qatsit ep moñwtunatyat tuyqaw-vaqe, sutsep aqwhaqami moñw'iwtani.

¹⁶ Noqw ima sunat nālōq sihkay'taqam wūwuyom God atpip yesqam tutskwamiq munumtiqe, put pas hihtatotaqe,

¹⁷ Pañqaqwa: Itam ūmi hahlayhtoti, God, Sus'ōqaltutuyqawhqa, pu'-nikañw, pay hísatnikañw, pu nātoniqa, Um qaan'ewakw uh'ōqalay mahtaknat moñwqatuptuqw ōviy'ō.

¹⁸ Noqw hīhihtu sinom itsívutoti. Noqw, um uh'itsivuy mahtakne' so'pumuy amuñen hin yúkuniqat aw pitu. Pu um uhlavay'aymuy hihta akw tayawnani, pu uhsinomuyu, pu uñ kaptsi'yuñqamuyu, añ sōqavuñwsinmuy-nikañw pu pavansinmuyu. Nen imuy hakimuy tūwaqatsit hoyalayañwuqamuy um tuwat hoyalani.

¹⁹ Noqw ōve God kīyat aw hōtsílti. Noqw kīyat ahsonve tatanpi God tutavoyat añqw tañawtaqa mātakti. Noqw pahsat talwipta, mowawatiwa, umhta, tutskwa tayayata, pu qaan'eway yañsyoqw lemowa yokva.

The Woman and the Dragon

¹ Noqw pahsat pu tokpelat añ a'nö hihta tuawi'taqa mātakti. Hak wuhti tāwat yuwsit'a; noqw mūyaw kukyat atpikaqe pakiwta; noqw qötöveq wihkayat añqe' pakwt lōq sihkay'taqa sōtu kwapya.

² Noqw pam nö'yiwta; nihqe tihtaniqey tūtuynaqe, a'nö pakmumuya.

³ Pu piw suhka hihta tuawi'taqa tokpelat añ mātakti-himu qaan'eway palalölöqañw'eway'o. Pam tsañe' qötö'kañw pakwt ālay'ta; noqw qōqtōyat añqe' tsañe' wihka kwapya.

⁴ Noqw suruat tokpelat añqe' sōtuy payhp oyit añqw sūp oyit pahsa'nihqamuy lánaknaqe, tūwaqatsit aw maspa. Noqw i' himu palalölöqañwu wuhtit pas pay tihtaniqat aw wunu, tiyat pay panis yamakq, pay sówaniqe öviy'o.

⁵ Noqw pam tiyohyat tihta. Noqw Tiat ömi God aw wīkiwa, put moñw'asvewayat aw'i; pi pam sohsokmuy sinmuy amumi sivakohot akw moñw'iwtaniqat pan put eñem yukiwta.

⁶ Noqw wuhti qayēsiwhpumihaqami wāya, pep God put eñem geni'taqat aw'i. Noqw pep hak (1260) sūp sōmorit añqw pakwt payhkomuy sihkay'tasikip sunat tālat añ put aw tunatyawtani.

⁷ Noqw öve nāqöyta; Michael hoñviaymuy amumum palalölöqañwuy aw nāyaw; noqw palalölöqañwuy amum hoñviaymat nāyaw.

⁸ Nikañw puma qa áñwutota; piw qa haqam öveqatsit ep amuñem qenitiwa.

⁹ Noqw wukolölöqañw öñaqw tūviwa. Pam piw Nukpana yan mātsiwa, pu Satan pīwu. Pam hísat-tsua yan piw tūñwantiwa. Pam hapi sopkawtaqamuy sinmuy amumi yēlawu. Noqw pam-niqw, pu hoñviaymat puma tūwaqatsit aw maspiwa.

¹⁰ Noqw nu hakiy tönayat övaqe navotq, a'nö pañqawu: Pu' hapi God Itahtutuyqawhq tuwqay añwutaqe, moñw'iwkañw öqalay'taqey mātakta. Nihqe pam Christ asniy öqalmaqat, put moñwtavi. Pi itahtupkomuy hihin nēveltotoynaqa tūviwa. Pam pi nāqavo pu tōkilnawit God Itahtutuyqawhqay aw pumuy hihin nēveltotoyna.

¹¹ Noqw puma Mañat uñwáyat akw-nikañw, pu hin navoti'yuñqey yuaatotaqey akw put áñwutota. Nihqe puma qatsiy qa kahkawnayat, so'niqey suhta'ewya.

¹² Öviy um hahlayhtini öveqatsi; hahlayhtotini uma ep yesqamu. Noqw is ohi uma tūwaqatsit añ-nikañw, pu

pātuwaqatsit aŋqe' yesqamu! Pi Nukpana pas pavan hinhaqam itsívuiwkañw umumi hāwi, suyan pi hihsavo eñem pētiqw navoti'taqe òviy'ò.

¹³ Noqw wukolölöqañw tūwaqatsit aw tūviwhqey navotqe, pahsat pu pam tiyohyat tihtaqtat wuhtit aw kikihpoktiva.

¹⁴ Noqw wuhti löqmuy himumasayat makiwa, wukokwahut masayat an'i, pam lölöqañwuy apyeve haqami qayēsiwhpumi eñem qeniwtaqat aw pūyaltiniqe òviy'ò. Noqw payhkoy-nikañw aŋqw nāsamiq yahsañwuy pahsavo pep hak put aw tunatyawtani.

¹⁵ Pahsat pu lölöqañwuy moañaqw pāhu nōñañayku, pāyut an'i, wuhtit paòyninaniqe òviy'ò.

¹⁶ Noqw pay tutskwa wuhtit paañwaniqe hötsíltiqe, pāhut lölöqañwuy moañaqw nōñakqat sohsok hīko.

¹⁷⁻¹⁸ Noqw òviy lölöqañw wuhtit aw tuyvanaqe a'nö itsívutiqe, aŋqw ahpiynihqe, put tímuyatuy amumi kikihpoktiva, hakimuy God tutavoyat aŋ hinwisqe, Jesus Christ pumuy hin amuñen hihta hinhtiqtat nuhtumi yuaatotaqamuy amumii.

13

The Two Beasts

¹ Noqw nu pātuwaqatsit qalave wunukañw yorikq, pi himu hihta pohkot antaqa pātuwaqatsit aŋqw yámakto; tsañe' qötöy'kañw pakwt ālay'ta. Noqw āalayt aŋqe' pakwt pas moñwit wihkaat söñniwyuñwa. Noqw qötöyat aŋ tuñwni God qa kaptsiwyuñqa pey'yuñwa.

² Noqw nu it hihta pohkot aw yorikq, pam tóhuwuy pīvintot anta, pu hōnawuy kuckyat antaqat kuhkuy'ta; pu wukotohowuy moayat antaqat moay'ta. Noqw lölöqañw öqalay put maqa, pu moñwqeniyu, aŋ ahsupoq nuhtumi moñw'iwtniqat òviy'ò.

³ Noqw nu yorikq, pi suhka qötöy aqw pam hihta akw tūhotiwhqe sumataq pam mokni. Nikañw pay pam qa mokt, haqe' tūhoiwtagey aŋ qalaptu. Noqw sinom sohsoyam put hihta pohkoewakw aw kātayyuñwa.

⁴ Noqw lölöqañw it pohkot öqalay máqahqat puma pas hih-tatota. Pu puma it hihta pohkot pas hihtalalwaqe pañqaqwa: Ya hak haqam it hihta pohkot antani? Hak sen amum nāyawvaniqey aw öqala?

⁵ Noqw i' himu pohko lavaymakiwhqe, a'nö hihta kwiviyuaativa; piw God aqw qalomáyuaativa. Noqw pam löp sunat aŋqw löq sihkay'taqat mūmuyawhtuy aŋ nuhtumi moñw'iwtniqat pan put eñem yukiwa.

6 Noqw pam yuaaykuqe God nāp hin sasvi; pu tuñwniyat aqw a'nō hiñqawlawu, pu kīyat aqw'a, pu òveqatsit ep yesqamuy amumiq'a.

7 Pu pam God sinomuyatuy amumi kohpoke' pumuy ánwutaniqat pan put eñem yukiwa. Pu pam sohsokmuy sinmuy himuñamuy, nanāpwat lavaymakiway'yuñqamuy, pu pas nanāpwat sinoiwtaqamuy amumi moñw'iwtaniqat pan put eñem yukiwa.

8 Noqw sohsoyam tūwaqatsit ep yesqam put aw nānawaknani. Noqw pay hakimuy tuñwniam Mañat qatsítutuveniyat añ pey'yuñqw, puma put qa aw nānawakna. Ura pam Maña tūwaqatsit hisat nāt qa yukiwhqat ephaqam pay nīniwniqat pan God put eñem tunatyawta.

9 Naqvuy'taqa nam navotni.

10 Hak hakiy tūwiktaqa hapi tuwat nāp tūwiktiwni. Pu sipwuvahpit akw hak hakiy nīnaqa piw tuwat sipwuvahpit akw súlawhtini. Pep hapi pu' God sinomat tuptsiwni'yuñwe', qa nañ'ekni'yuñwni.

11 Pu piw nu suk w pohkot antaqat tuwaqw, pam tūwaqatsit añqw yámakto. Noqw pam mañat an lōq ālay'ta; nihqe wukolōlōqañwuy an yuaata.

12 Noqw pam put apyevenihqat pohkot öqalayay sohsok pasi-wta. Nihqe pam sohsokmuy tūwaqatsit añ yesqamuy amumi tuyqawvaqw, puma mohtiwat pohkot aw nānawakna, ura as mokniewakw tūhotiwht, ahoy qalaptuqat put aw'i.

13 Noqw pam qaan'ewakw hihta kātatayhpit tumalay'va; nihqe sinmuy amutpik tokpelat añqw ūwiñwuy hawnaiñwu.

14 Noqw God pan put nakwhanaqw, pam mohtiwat it hihta pohkot atpip kātatayhpit hintsanhqe, tūwaqatsit ep yesqamuy ūnatotoyna; nihqe pumuy amumi tuyqawvaqw, puma mohtiwat hihta pohkot an son'iwhqat yukuya, i' pohko as sipwuvahpit akw tūhotiwkañw pay qátuhqat put an'i.

15 Pu God piw pan put nakwhanaqw, pam it pohkot an yukiwhput qatsit máqa. Noqw öviy it hihta pohkot an yukiwhpu pas antsa yuaayku. Noqw pu hakim hihsa'nihqam it pohkot an yukiwhput aw qa nānawaknaqamuy qōqyaniqat i' himu pohko pañqawu.

16 Pu añ sōqavuñwsinom, pu pavansinom, pu kahaksinom, pu añ öokiwyaqam, añ tūtuwikt pu qa tūtuwikt, puma sohsoyam hihta akw tuvoylatiwyaniqat pañqawu, sen putvaqw may ep'e, sen qalpeq'a.

17 Noqw öviy soon hak hihta túini, piw húyani, hal pas i' hak pohkot tuvoylayat akw tuvoylaiwtaqa-saa, sen put tuñwniyat akw'a, sen put pohtoylaniyat akw'a.

18 Taay, uma aw wūwayani: Wuwni'taqa pohkot pohtoy-

laniyat māmatsni. Pam sinot pohtoylaniata; nihqe sunát-sikip sunat ańqw pakwt payhkomuy sihkay'tasikip sunat-nikańw ańqw navay sihkay'ta (666).

14

The Song of the Redeemed

¹ Pu nu yorikq pi Maña tsomot Zion ep wunu. Noqw tsańé'sikip sunat ańqw nālöp sihkay'tasikip sōmorit pahsa'nihqam pep put amum hōñi, Nayat tuńwniyat akw qalpeq pey'kahkańwo.

² Noqw hakiy tōnaat ōnaqw tōqtiqw nu navota. Pas mūmunańwtuy an tōki'ta, pu pas a'nō umhtaqat pan'i. Noqw lēlenyaqam sivatonlenay ań lēlenyaqw nu navota.

³ Noqw puma mońw'atsvewat atpip puhutawit tawlalwa, pu nālōqmuy hihtuy tayyuńqamuy amutpipo, pu wūwukwmuy amutpipo. Noqw put tāwit pas soon hak tāwi'vani, hal pas ima tsańé'sikip sunat ańqw nālōq sihkay'tasikip sōmorit pahsa'nihqam tūwaqatsit ańqw tuiwyaqam-saa.

⁴ Ima hapi nāto tōtimu, qa hisat hakiy nōmatota; nihqe ōviy qa hisat tokoy hoyalaya. Ima Mañat haqaminiqw ańkyańwu. Pumuy hapi God sinmuy amuhsonńaqw tui, puma nuhtuńaqw mohti God sinomatiniqat ōviy'o, pu Mañat sinomatiniqata.

⁵ Noqw moayamuy ep himu unatwi sұлawu, puma God atpip qa hihtakw hinyuńqw ōviy'o.

The Three Angels

⁶ Pu nu piw sukw hońviayat ōva pūyawmaqwu tuwa. Pam lomatuawit qaso'taqat pasiwkańw, tūwaqatsit ań yesqamuy sopkawtaqamuy amumi yuaatima, nanāp himuńamuyu, pu nanāp wat lavaymakiway'yuńqamuyu, pu nanāp sinmuy amumii;

⁷ Nihqe yan a'nō tsa'timaqe pańqawma: Uma God kaptisitotani, pu pas hihtay'yuńwni. Taq pam nuhtuńem hin yúkuniqat aw pitsíwiwta. Uma God ōveqatsit, pu tūwaqatsit, pu pātuwaqatsit, pu haqe' pāhu nōnańatotaqat yúkuhqat aw naokiwhtotani.

⁸ Pu piw suhka hońviaya ańknihqe pańqawma: Wuhkokit-soki Babylon sahpu! Kitsóki Babylon sahpu! Taq sohsoyam nanāp wat sinom sońawnen pep yesqamuy amumum qa-hopiyese. Nihqe ōviy nawus puma soon qa pumuy amumum God itsívuyat ańqw yukuyani.

⁹ Pu piw suhka hońviaya amuńknihqe a'nō pańqawma: Ima pohkot antaqat aw nānawaknaqam, pu qalpeq, sen may ep tuvoylayat akw pey'vayaqam

¹⁰ Nawus God itsívuyat wine antaqat ańqw hikwyani, God itsívuyat qa hihta enań namiqwriwkańw kuyapkuýiwhqat

añq'ö. Noqw puma qõhit-nikañw pu sikatövu'wat akw okiwsaniwyani, imuy qahováriwyuñqamuy hoñvia'yatuy-nikañw pu Mañat pumuy amutpipo.

¹¹ Noqw pumuy okiwsaniwyaqw, kwĩtsiñw'am õmiq sūs wunuptuni. Noqw hakim pohkot an yukiwtaqat aw nānawaknaqam, pu hakim tuñwniyat akw pey'vayaqam pas qa haqami nānasuñwnyani, tälöo, pu tōkilat añ'a.

¹² Noqw õviy God sinomat put tutavoyat añ hinwiskahkañw Jesus aw tuptsiwni'yuñqey qa nañ'eknayani.

¹³ Noqw nu navotq hak õñaqw inumi pañqawu: Um yan pēnani: Yahpiy haqahpiy ima Tutuyqawhqat aw yankahkañw sóiwaqam hahlayhpit epyani. Ōwi, kita i' Hikwsi Qahováriwtaqa. Puma panhtote' maqsoniy añqw nānasuñwnani. Noqw pumuy hintsakpiyamuy ahpiy aniwni pay pumuy amumumni.

The Harvest of the Earth

¹⁴ Noqw nu õmawuy qõtsat aw yori. Noqw hak Sinot Tiyat antaqa õmawuy ep tsokiwta, sikavalasivat añqw yukiwput wihkat akw qötösomiwkañwo; nihqe tsaqanhpit a'nö qalay'taqat yawta.

¹⁵ Pu piw suhka hoñviaya God kīyat añqw yámakqe, õmawuy ep tsokiwtaqat aw a'nö pañqawu: Um uhtsaqanhpuy akw tsahqani, nen höqni; ispi pay höqsatiq'ö. Pi tūwaqatsit ep natwani pās tukwsiwta.

¹⁶ Noqw i' hak õmawuy ep tsokiwtaqa tsaqanhpuy akw tūwaqatsit ep natwanit tsahqa. Noqw tūwaqatsit ep natwani tsovalniwa.

¹⁷ Pu piw suhka hoñviaya õveqatsit ep God kīyat añqw yámakqe, piw a'nö qalay'taqat tsaqanhpit yawta.

¹⁸ Pu suhka hoñviaya qõhit aw õqalat pasiwtaqa kwanwáhovaqtuqat eñem tataqtsokpit añqw yama. Nihqe pam tsaqanhpi'taqat aw a'nö pañqawu: Um uhtsaqanhpuy a'nö qalay'taqat akw tsahqani. Nen um tūwaqatsit ep ovauyit pölöyat tsovalani. Pi õvaat pās kwanw'iwta.

¹⁹ Pahsat pu hoñviaya tūwaqatsit aw tsaqanhpuy akw tsahqaqat panhtiqe, tūwaqatsit ep ovauyit tsovala; pu haqam qölöt qaan'ewakw yahsakoq God itsívuyat tuawi'taqat aqw put maspa. Pep hapi õvat pālayat õviy mumtsiyañwu.

²⁰ Noqw pep õvat aqw wukukuykuya, wuhkokitsokit ihpovee. Noqw pālaat únwaniwhtiqe añqw nõñakqe, pas kawaymuy sipmoyiyamuy aw pahsavo pāti, pakwút-sikip sunat tutskwa-tuwanit pahsavoo.

¹ Pu piw nu sukw hihta tuawi'taqat qaan'ewakw a'nö hih-taniqat ömi tuwa. Tsáne'nihqam hoñvia'yat tsañe' kãnanvotpit yawyuñwa. Pam nuhtunki, put atsve pu' God itsívuat yukiltini.

² Pu nu piw suhpan wuhkovatuphat panaptsat antaqat ūwiñwuy enañ namiqwwriwtaqat aw yori. Noqw hakim patuphat qalavage hõñi. Puma hapi it hihta pohko'ewakw áñwutota, pu put an yukiwhputa, pu tuvoylayata, pu túñwniyata, pu pohtoylaniyata. Nihqe puma God añqw sivatonlenat mákiwyaqey yawyuñwa.

³ Nihqe puma God tumal'ayayat Moses tãwiyat tãtawlalwa, pu Mañat tãwiyata; nihqe pañqaqwa: Pas uhtutmala qaan'ewakw kãhinyuñwa, God Sus'õqaltutuyqawhqa. Pas um hapi qaatsat suan hihta hinma. Um hisatñahaqaw hñihtuy sinmuy amumi moñwi.

⁴ Puyaw hak haqam uñ qa kaptsi'tani, Tutuyqawhqa? Sen hak uhnatñwaniy qa pas hihtalawni? Pi um hapi nãla qa-hováriwta. Sohsoy hihtu nanãpwat sinom ökiwkahkañw utpip nãwakintani. Pu um sinmuy amuñem hin yuki'maqw pam susmataq'a, kitota.

⁵ It atsve pu' nu yorikq, pi mötsápki God pep ki'taqat tu-awi'taqa õveqatsit ep'e. Noqw kñhut ep yũpaq haqam pas Aantsawat aw hötsílti.

⁶ Noqw tsáne'nihqam hoñvia'yat pañqw nõña, tsañe' kãnanvotpit yankahkañwo; pas suhqõtsat tusaqtontsatsaqmõtsaput añqw yukiwyuñqat yuwsí'kahkañw, kwekwéwhpit sikavalasivat añqw yukiwyuñqat tawitsqay añ kwewyuñwa.

⁷ Noqw nãlõqmuy hihtuy tayyuñqamuy amuñaqw suhka imuy tsañe'nihqamuy hoñvia'yatuy nãnan'ik hihta huyta. Kurs pam kuyapkuyit sikavalasivat añqw yukiwhqat pumuy huyta. Put añqw aqwhaqami sutsep qátuhqat, God itsívuat opom'iwyuñwa.

⁸ Noqw haqam pas Aantsawat kñhut ep kwĩtsiñw ohpo, God lolmat tãlawñwayat, pu õqalayata añq'õ. Noqw soon kurs hak haqam pas Aantsawat kñhut aw pákini, pas ason tsáne'nihqam hoñvia'yat tsañe'sikipwat kãnanvotpit hintsatskaqey yukuyaniqat pahsavoo.

16

The Bowls of God's Wrath

¹ Noqw hak kñhut pas Aantsawat añqw tsañe' hoñvia'yatuy amumi a'nö pañqawhqa nu navota. Yupavé, uma tũwaqatsit aw God itsívuay kuyapkuyiwyuñqat wũtayani, kita.

² Noqw mohti'maqa nakwsuqe tũwaqatsit aw kuyapkuyiy wũta. Noqw pahsat pu hakim it hihta pohkot tuvoylayat akw

pey'kahkañw, put an himu yukiwhput aw nānawaknaqamuy amuhpa' uya nuhtsel'eway itséhee nōña.

³ Pu hoñviaya añknihqā pātuwaqatsit aqw kuyapkuyiy wūta. Noqw pahsat pu pāhu hakiy mokput uñwáyat anhti. Noqw sohsoy hihtu tayyuñqam pātuwaqatsit añqe' soa.

⁴ Pu amuñknihqā hoñviaya hāhaqe' mūnat, pu pāhu nōñantaqat añ kuyapkuyiy wūtaqw pam úñwaniwhti.

⁵ Noqw nu navotq hoñviaya pāhut aw öqalay'taqā pañqawu: Um súanta Tutuyqawhqā, pu'ñihqā, pu hísatnihqā, pu nātoniqa. Um yan yúkuhqe súanhti.

⁶ Puma pi uhsinomuy, pu uhlaya'aymuy uñwáyamuy munvanaya. Noqw um pumuy uñwat hikwna, ispi puma put hihkay'yuñq'ö.

⁷ Pu nu piw suk w navotq pam kwañwáhovaqtuqat eñem tataqtsokpit añqw pañqawu: Pas antsa, God Sus'öqaltutuyqawhqā, pay um pas qaatsat sinmuy amuñem suan yuki'ma.

⁸ Pu i' nālöq epnihqā hoñviaya tāwat aw kuyapkuyiy wūtaqe eñem pan yukuqw pam úñwuy akw sinmuy taqtsoka.

⁹ Noqw sinom qaan'ewakw tōñit akw taqtotiqe, God iit kānanvotpit aw öqalat pasiwtat nānap hin sasviya. Nihqe puma tunatyay añqw qa lasyat, piw nāt God qa kaptisitota.

¹⁰ Noqw pu tsivot epnihqā hoñviaya it himuvohkot moñw'atsvewayat aw kuyapkuyiy wūta. Noqw moñwtunatyayat añ qömseekma. Noqw sinom hihta akw a'nö tütuyhtotiqe lēñiy mötstota.

¹¹ Nihqe puma öveqatsit ep God nānap hin sasviya, amuhpa' uya a'nö tütuyhq öviy'o; nikañw hihta hintsakpiy añqw qa lasya.

¹² Noqw navay epnihqā hoñviaya wukovayut Euphrates aqw kuyapkuyiy wuhtaqw, pāyu lāki. Noqw hōpaq momñwituy amuñem kurs pöhtiwa.

¹³ Noqw nu tuwaqw, pahyom tuyoy'eway hihikwsim pāvaqwtuy amunuñqam imuy moayamuy añqw nōña-it wukolölöqañwuy moayat añq'ö, pu it himuvohkot moayat añq'ö, pu i' hak God lavay'ayaanhiqey atsáy'taqat moayat añqw piwu.

¹⁴ Ima hapi nukpanhihikwsimu. Noqw puma hīhihta kātatayhpit hintsaktivayaqe, ahsupoq tūwaqatsit añ momñwituy amuhpa' nankwusaqe haqami tuwvöhtayaniqat öviy tsovalaya, Sus'öqalat God wukotalöñniyat aw pítuq'ö.

¹⁵ Meh, nu' hapi uyiñwut an pítoni, (kita Tutuyqawhqā). Yuwsi'kañw pás tunatyawmaqa hahlaypit epni. Taq ka pam gayuwsi'kañw waynumqw, sinom put aw yórikyaqw, put eñem haman'ewayni.

¹⁶ Noqw hīhikwsim haqami Hebrew-sinmuy amuhkwa Armageddon yan mātsiwhqat aw momñwituy tsovalaya.

¹⁷ Pahsat pu tsañe' epnihqa hoñviaya sūmawuy aw kuyap-kuyiy wūta. Noqw ōveqatsit ep kihut pas Aantsawat ep moñw'atsvewat añqw hakiy a'nō tōnaat hiñqawhqe pañqawu: Yukilti hapi, kita.

¹⁸ Noqw pahsat mowawatota; pu umhta; pu talwipta; noqw tūwaqatsi a'nō tayayayku, pas hisatñahaqaw sinom tūwaqatsit añ yesq pañqaw qa hisat pan hiniwhtiqtat pan'i. Pi pas qaan'ewakw tutskwa tayayayku.

¹⁹ Noqw qaan'ewakw kitsóki pāyivo tsihtsikti. Noqw añqe' hīhihtuy sinmuy wuhkokitsokiam sapumhti. Noqw God wuhkokitsokit Babylon u'naqe, qaan'ewakw itsívuy wine kūyiwtaqat antaqat put hikwna.

²⁰ Noqw sohsovik pāñaqw tutskwa kūyyuñqa kurs haqamiya; pu tuhtukwi pīwu.

²¹ Noqw qaan'ewakw yañsayo lemowa sinmuy amumi ōñaqw lōhō; sohsoy nanāp tsivót-sikip sunat pututuwanit pan puptu. Noqw sinom God nānap hin sasviya, lemowat kānavotpit ep'e, pas kānavotpi qaan'ewakw nuhtsel'ewayniqw ōviy'o.

17

The Great Prostitute

¹ Noqw ima tsāñe'nihqam hoñvia'yat ura kuyapi'yuñqw, pumuy amuñaqw suhka inuminihqe inumi pañqawu: Um inumum pewnī. Noqw God it qaan'ewakw kitsókit tokoy huhyaqat antaqat eñem hin yúkuniqtat nu ūmi mahtaknani. Pam kitsóki hāhaqe' pāvahut añ qātsi.

² Put hapi amum ima tūwaqatsit añ momñwit nākwañway'ya. Noqw tūwaqatsit añ yesqam soñawnen hōnaqtoti, put amum nākwañway'yaqee.

³ Noqw nuy Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwtaqw, hoñviaya haqami qayēwiwhpumi nuy wīki. Noqw nu hakiy wuhtit hihta pālañwput pohkot epeq tsokiwtaqat tuwa. Noqw himuvohko pas qalománanatñwanit akw pēvey'kañw, tsañe' qötöy'kañw pakwt ālay'ta.

⁴ Noqw wuhti palasakwawsat-nikañw pu pas pālañwput yuwsī'kañw, pu sikavalasivat, pu a'nō hihkay'yuñqat o'wat-nikañw, pu pearl enañ yuwsī'ta; noqw kuyapit sikavalasivat añqw yukiwhtput put tuyoy'ewakw qahopqatsiyat añqw kūyiwtaqat yawta.

⁵ Noqw qalpeq tuñwni pey'ta. Noqw yan hapi pey'ta: I' HAPI BABYLON PAS PAVANNIHQA, TOKOY HUHAYAYAQAMUY

YUAMU, PU TUWAQATSIT EP HIHTA TUYOY'EWAKWNIHQAT ANIWNAQA. Noq̄w kurs hak put tuñwniyat mātsi'tani.

⁶ Noq̄w nu it wuhtit aw tātayhq, pam God sinomuy-atuy uñwáyamuy akw hōnaq'iwta, pu Jesus eñem so'qamuy uñwáyamuy akw'a. Noq̄w nu aw yórikqe pas pavan aw wūwanta.

⁷ Noq̄w hoñviaya inumi pañqawu: Ya um hinoq̄w pas kātayta? Nu wuhtit hihta tuawi'taqat uñ āawnani, pu i' himuvohko tsañe' qōtoy'kañw, pakwt ālay'taqa put ikwiwtaqat pīwu.

⁸ It pohkot um aw yorikq, pam pay as qatut mōki. Nikañw pam koysōt qa toñtaqat añqw wupni. Nen pahsat pu haqami hovalniwniqat aqw pákini. Noq̄w tūwaqatsit ep yesqam qatsit qaso'taqat qa pasiwyuñqam pohkot aw kātayyuñwni, hakim tuñwniam tūwaqatsit yayhniwhqat pañqaw Mañat qatsítutuveniyat ep qa pey'yuñqam, púmaa. Pi i' pohko ura as qatut, haqamii; nikañw nāt piw qátuni.

⁹ Noq̄w òviy hak suan wuwni'taqa it aw wūwamantani. I' tsañe' qōqtō hapi tsañe' tsotsmo. Noq̄w wuhti pumuy epeq tsokiwta.

¹⁰ Puma piw tsañe'nihqamuy momñwituy tuawi'yuñwa; tsívotnihqam pay súlawhti; noq̄w suhka pu' qatu; pu suhka pay nātoni. Noq̄w ason pam pite' pay hihsavoni.

¹¹ Noq̄w i' himovohko, as úranikañw, pay pu' qa háqamnihqa, pam hapi nanalt épeqnihqani. Nihqe pam imuy tsáñe'nihqamuy amuñaqw suhkani; nihqe pam haqami hovalniwniqat aqwni.

¹² Noq̄w pu pakwt ālat um aw yorikq, ima hapi pakwt momñwituy tuawi'yuñwa. Nikañw pay puma moñwtunatyay nāt qa makiwya. Puma pay hihsavo it himuvohkot amum moñw'iwyuñwniqat pan amuñem yukiwa.

¹³ Noq̄w puma sun wuwni'yuñwe' it hihta pohkot öqalay, pu moñwqeqniy maqayani.

¹⁴ Noq̄w ima hapi Mañat aw kihpokyani. Noq̄w pay pam pumuy áñwutani. Pi pam hapi nuhtumi tutuyqawyaqamuy amumi Tutuyqawhqa, pu momñwituy amumi Moñw'iwta. Noq̄w ima put ámumyaqam hapi wáñwayniwyaqamu, namorsti-wyaqamu, nihqe pas ántsay'wisqamu.

¹⁵ Pu hoñviaya inumi pañqawu: Pu it pāhut um aw tātayhq, ura tokoy huhyaq̄a wuhti put añqw qatuq̄w, pam hapi hīhihtuy sinmuy tuawi'ta, kaysiwhqamuyu, nanāpwatuy hih-tuy sínmuuyu, pu nānapwat lavaymakiway'yuñqamuyu.

¹⁶ Pu it pakwt ālat um aw yorikq, puma it wuhtit tokoy huhyaqat aw pas qa suhta'ewyani; nen put kīqōtotat, yuwsiyat put añqw poswayat, tokoyat soswani; nen qōhit akw put taqtsokyani.

¹⁷ Pi God pumuy pan unañwtoynaqw puma put tunatyayat aw antsanye', sun'unañway'kahkañw, it hihta pohkot aw moñwtunatyay noyani, haqami God lavayiat añ ahsupoq anhtiniqat aw pahsavoo.

¹⁸ Pu it wuhtit um aw yorikq, pam hapi qaan'ewakw wuhkokitsókit tuawi'ta, tūwaqatsit añ momñwituy amumi tuyqawi'taqata.

18

The Fall of Babylon

¹ Yantaqat atsve pu' nu yorikq, pi suhka hoñviaya òveqatsit añqw hawto, a'nö òqalat pasiwkañwo. Noqw tūwaqatsit añ suyan tālawva, tālañwayat akw'a.

² Noqw pam a'nö tōnay añqe' tsa'timaqe pañqawu: Babylon pas pávannihqa sahpu; Babylon-kitsóki sahpu. Noqw nukpanhikwsim pep ki'vayani, pu sohsoyam hihtu tuyoy'e'way hihikwsimu, pu sohsoyam hihtu i'tseheet, pu tuyoy'e'wayom masay'yuñqam piwu.

³ Pi sopkawtaqam sinom put amum qahopihintsatskaqe soñawnen wine akw hōnaqtoti. Noqw tūwaqatsit añ momñwit put amum nākwañway'ya. Pu tūwaqatsit ep huhyayaqam put kwañwáewhqatsiyat atsviy kāhaktoti.

⁴ Pu nu piw hakiy òñaqw tōnayt navotq pañqawu: Uma put añqw nōñakni, isinomu; nen uma qaanhtipuyat ep qa ámum hintsatskani. Taq ka uma piw put amum hīhihta añ kānanvotyani.

⁵ Taq put qaanhtipuat òveqatsit aw pitu. Noqw God put nukpanayat aw pónakna.

⁶ Pam umuy hintsanhq, pan uma tuwat put hintsanyani; pu hin hinhtiqat uma navitañw'iwtaqat tuwat yukunayani. Pu pam umuñem kuyapit aqw ohpoknaqw, uma eñem put navitañwtotani.

⁷ Ura as pam nāhihtay'taqe kwañwáqtu. Noqw òviy uma okiwsasne' qahahlayhtapnayani. Himu pam unañwpeq pañqawu: Pi nu moñwi; nu qa koñnalavu. Nihqe soon nu hihta qahahlayhpit aw yórikni.

⁸ Paniqw òviy sūkw tāwat ep hihimu kānavotpit put aw pítuni-tūya, qahahlayhpi, pu tsóñawu. Noqw pam qōhit akw pās tsohtso'ni. Pi Tutuyqawhqa God put hin yukunaniqa a'nö òqala.

⁹ Noqw tūwaqatsit añ momñwit put amum nākwañway'yaqam, pu amum hihta nasani'yuñqam put ep is óhilalwani, tsaykitani, put uwiwitaqw kwītsiñwyat aw taykahkañwo.

10 Pas okiwhintaqw tsātsawnaniqe, yāvaqw hoñkahkañw pañqaqwani: Is ohi, is ohi, qaan'ewakw wuhkokitsoki Baby-lon! Um sūs tāwat añqe' qöniltiqat ep pay kīqöti.

11 Pu tūwaqatsit ep huhyayaqam put ep tsaykitani, pu qa-hahlayyani, pāpu qa hak pumuy huhyanpiyamuy túniqw öviy'o.

12 Puma iit hihta huhyaya: Sikavalasivata, qötsásivata, o'wat a'nö hihkay'yuñqata, pu pearls, pu tusaqtontsatsakwmötsaput suphiñputa, pu palasakwat tsatsákwmötsaputa, pu wishöptsatsakwmötsaputa, pu palatsatsakwmötsaputa, pu sohsok hihta kwanwáhovaqtuqat kokhota, pu sohsok hihta ivoryt añqw yukiwyuñqata, pu sohsok hihta a'nö hihkay'yuñqat kohot añqw yukiwyuñqata, pu sikasivata, pu pay sīvata, pu marble owat añq'ö,

13 Pu cinnamon, pu hihta hovaqtuyaqata, pu hihta akw nalwitotaqata, pu himu kwanwáhovaqtuqat tataqtsokiwhqata, pu wine, pu wiñkuyita, pu a'nö pinput ñumnita, pu söhövosita, pu wāwakastuyu, kanelmuyu, pu kawaymuyu, pu karētamuyu, pu tütuwiktuyu, pu sinmuy qatsíyamuyu.

14 Ura as um sohsok iit hihta ep nāhahlaynañwu. Noqw meh, pam sohsoy tūwaya. Noqw sohsoy himu nukñwa, pu lolma ũñaqw ahpiyya. Noqw soon um pāpu pūvut pantaqat túwani.

15 Noqw iit huhyayaqam put wuhtit atsviy kāhaktotiqam, put okiwhintaqw, mamqasyaqe yāvahaqaqw hoñkahkañw, tsaykikahkañw a'nö hiñqaqwat,

16 Pañqaqwani: Is ohi, is ohi, um qaan'ewakw wuhkokitsoki! Ura as um suphiñput tusaqtontsatsakwmötsaput, pu palasak-wawsat, pu pas pālañwput yuwsī'tañwu, pu sikavalasivat, pu a'nö hihkay'yuñqat o'wat-nikañw pu pearl enañ ura as yuwsī'ta.

17 Noqw sūs tāwat añqe' qöniltiqat ep i' kahahkimu qaan'ewakw sūlawhti. Noqw sohsoyam pākihut añqe' momñwit, pu pākihut akw yaktañwuqam, pu pākihut tumalay'yuñqam, pu hihsa'niñqam pāvaqe nānahoy huhyayaqam yāvaqw hoñni.

18 Nihqe put uwiwitaqw kwītsiñwyat tutwaqe sáakmaqe pañqaqwa: Ya haqam wuhkokitsoki it qaan'ewakw wuhkok-itsokit anta?

19 Nihqe puma qötömi qöat tsálakinkahkañw, sáakiwtaqe tsaykikahkañw a'nö hiñqaqwat pañqaqwa: Is ohi, is ohi, wuhkokitsoki! Pas as pam qaan'ewakw hihta hihkay'taqat hintsakq, öviy sohsoyam pāvaqe pākihut akw hintsatskaqam put atsviy kāhak'iwwisa. Noqw sūs tāwat añqe' qöniltiqat ep pam kīqöti, yan lavayhtoti.

20 Oviy uma hahlayhtotini, öveqatsit ep yesqamu, God

sínomatu, piw put lavay'aymatu; pi God umuñem put aw nāoya.

²¹ Noqw hoñviaya a'nō hoñvi owat wukomatat antaqat kwusut, pātuwaqatsit aqw put tūva pañqawkañwo: Yan hapi qaan'ewakw wuhkokitsoki Babylon tūwiwni; nen pas qa nātuwiwni.

²² Noqw sivatonlenat añ lēlenyaqamuy tōkiam soon pāpu uhsonve nanaptiwni, um Babylon-kitsóki; pu tātawlalwaqamuy tōnaam soon nanaptiwni, pu muriñput lēnat añ lēlanyaqamuyu, pu sivatötōqpit añ lēlenyaqamuyu. Piw soon hak tumal-tuwi'taqa pay nāp hihta tuwi'taqa pāpu uhsonve nātuwiwni. Piw soon pāpu uhsonve hisat haqam nūmantotani.

²³ Piw wihqōhi soon pāpu hisat qōhi'yuñwni. Pu möönañwuy, pu mö'wit tōnaam soon pāpu uhsonve nanaptiwni. Pi um powaqat an sopkawtaqamuy sinmuy tuhisat akw ūnatoynaqw, uñaqw huhyayaqam tūwaqatsit ep pas pavansinomniwhtoti.

²⁴ Noqw put ep God lavay'aymuyatuy uñwáam nātuwiwa, pu God sínomuyatuy uñwáamu, pu sohsokmuy tūwaqatsit ep hakimuy qōqyaqamuy uñwáamu.

19

¹ Yantaqat atsve pu' nu navotq, hakim kaysiwhqam ōveqatsit añ a'nō hiñqaqwaqe pañqaqwa: Alleluia! Kwakwhay God Itahtutuyqawhqa! Um hapi itamuy ayo oya. Um hapi pas hímuu, ōviy itam uñ kaptsi'lalwa. Um-sa nāla ōqalay'ta.

² Um hapi qaatsay'makañw nuhtuñem suan hin yúkuñwu. Pi um wuhtit tokoy huhyaqat qaan'ewakw hinhtiqat eñem hin yuku, it wuhti tuskapqatsiy akw tūwaqatsit ep sinmuy qalomáhintsanhqat éñemi; nihqe uhtumal'aymuy ep put aw nāoya.

³ Pu piw puma pañqaqwa: Alleluia! Noqw put kwītsiñw'at sūs ōmiq wunuptu.

⁴ Noqw ima sunat nālōq sihkay'taqam wūwuyom, nālōqmuy hihtuy tayyuñqamuy amumum tutskwami munumhtotiqe, God moñw'atsvewat ep qátuhqat pas hihtatotaqe pañqaqwa: Pas antsa, Alleluia!

The Wedding Feast of the Lamb

⁵ Noqw moñw'atsvewat añqw hakiy tōnaat pañqawu: Uma God Itahtutuyqawhqay tayawnayani, uma sohsoyam tumal'aymatu, pu uma put kaptsi'yuñqamu, añ sōqavuñwsinomu, pu pavansinomu.

⁶ Noqw nu navotq pas hakimuy qaan'ewakw hintaqamuy tōnaam tōtōqa, haqe' pāhu sōykitotaqat pan'i, pu pavan a'nō úmukqat pan'i, noqw pañqaqwa: Alleluia! Pi God Sus'ōqaltutuyqawhqa hapi moñw'iwta.

⁷ Itam hahlayhtotini. Owi, itam pas hinhaqam hahlayyani; nen pas kaptsitotani. Tsañaw pi Mañat nōmataniqat aw pitu. Noqw nōmaatniqa pās moñwvasiwa.

⁸ Nihqe pam tusaqtontsatsakwmōtsaput suphiñput kwañw'ewakw suhqōtsat yuwsitaniqat pan put eñem yukiwa; pi tusaqtontsatsakwmōtsapu suphiñpu God sinomuyatuy súantsakpiyamuy tuawi'ta.

⁹ Noqw hoñviaya inumi pañqawu: Um yan pēnani: Pas hapi Maña nōmataqw put ep nōviwhqat aw tūsamiwyaqam hahlayhpit epyani. Pu pam inumi pañqawu: I' hapi God lavayiatnihqe pas antsaa.

¹⁰ Noqw nu kukmiq nātuvat, as put pas hihtataniqw, pam inumi pañqawu: Soh, pay um qa panhtini. Pay nu umún God eñem tumalay'ta, pu uhtupkomuy Jesus tuawi'yunqamuy amun'i. Um God pas hihtalawni. Pi Jesus tuawi'yunqam God lavay'aymuyatuy amún God Hikwsiyat akw tuyqawiwyunwa.

The Rider on the White Horse

¹¹ Noqw ōmi hōtsíltiqw, nu qōtsákawayot aw yori. Noqw aqw tsokiwmaqa Pas Antsay'maqa Pas Qaatsay'maqa yan mātsiwa. Nihqe pam suan hihta añ wūwañwu, piw suan kihpokñwu.

¹² Noqw pōsiat ūwiñwuy anta; noqw qōtōyat añqe' wūhaq wihka kwapya. Noqw pam tuñwniy akw tuvoylaiwtaqw, qa hak put tuwi'ta, pas pam-saa.

¹³ Noqw pam usimnit unwat akw mórokput yuwsit'a. Nihqe pam God Lavayiat yan mātsiwa.

¹⁴ Noqw tuwvōh'aymat qōtsákawaymuy añ tsokiwkahkañw ōñaqw put añkya tusaqtontsatsakwmōtsaput suphiñput kwañw'ewakw suhqōtsat yuwsikahkañwo.

¹⁵ Noqw moañaqw sipwuvahpi a'nō qalay'taqa yayma. Noqw put akw pam hīhihtuy nanāpwatuy sinoiwtaqamuy wuvahtani. Nen pam pumuy sivamoñwkohot akw amumi moñw'iwatani. Pi pam hapi Sus'ōqalat God nuhtsel'ewakw itsívuyat sinmuy amuñem na'sastani, hak haqam ōvat mumtse', pālayat na'sastañwuat pan'i.

¹⁶ Noqw pam usimniy añ-nikañw pu qahsiy añ tuñwniy pēni'taqw yan pey'ta: MOMÑWITUY AMUMI MOÑW'IWTAQA, PU TUTUYQAWHQAMUY AMUMI PAS TUTUYQAWHQQA.

¹⁷ Noqw nu sukw hoñviayat tuwaqw, tāvit ep wunu. Nihqe pam a'nō tōnay añqe' tsahtsa'lawhqe, ōva sohsokmuy masay'yunqamuy pūyawnumyaqamuy amumi pañqawu: Uma pew tsovawmaq, God umuñem wukonovat na'sasta.

¹⁸ Noqw uma añ pas momñwituy tokoyamuy nōñōsani, pu solāwamuy amumi momñwituy tokoyamuyu, pu añ a'nō ō'qaltuy tokoyamuyu, pu kawaymuy tokoyamuyu, añ qa

tūtuwiktuyu, pu tūtuwiktuyu, añ sōqavuñwsinmuyu, pu pas pávansinmuyu.

¹⁹ Noqw nu yorikqw, i' himuvohko-niqw, pu tūwaqatsit añ pas momñwit-niqw, pu tuwvöh'aymat sūmi tsovaltí. Nihqe puma qōtsákawayot epeq tsokiwtaqat, tuwvöh'aymuyatuy enañ amumi kihpokya.

²⁰ Noqw i' himuvohko ñuiwa, pu God lavay'ayaatnihqey atsáy'taqa píwu. Ura pam it himuvohkot atpip kátatayhpit tumalay'taqa, hakimuy put tuvoylayat akw tuvoylaiwyuñqamuy ūnatoya piw put an hihta yukiwhput aw nānawaknaqamuyu. Puma nāto taykañw, qōhit patuphaiwtaqat tövu'wat akw uwiwitaqat aqw tūviwa.

²¹ Noqw ahpiy akwsinwyaqam kawāyot epeq tsokiwtaqat sipwuvahpit put moañaqw yaymaqat akw sūlawhti. Noqw masay'yuñqam tokoyamuy nānasna.

20

The Thousand Years

¹ Pahsat pu nu sukw hoñviayat aw yori. Pam ñnaqw hawhqe, koysöt qatoñtaqat aqw hōtahpit, pu wupasivanamiqlōlōt yawta.

² Nihqe pam wukolölōqañwuy, pay hisat qátuhqat tsūat, Nukpana, pu Satan yan piw mātsiwhqat ñúahqe, sūp sōmorit yahsañwuy pahsavo put soma;

³ Nit koysöt qatoñtaqat aqw put tūvat aqw uhta, nit pu ep tuvoylata. Noqw ñviy kurs hin pam pāpu sinmuy ūnatotoynani, sūp sōmorit yahsañwuy añ kuyvaniqey aw pahsavoo. Nit ason put atsve pam hihsavo mātaviwni.

⁴ Noqw nu moñw'aatsvewat aw yori. Noqw hakim añ yēse. Puma hapi nuhtumi moñw'iwyuñwniqat pan pumuy amuñem yukiwa. Pu hakim God lavaiyat yuaatotakahkañw Jesus tuawi'yuñqey ep qōyaniwyaqamuy nu amumi yori. Puma hapi himuvohkot aw qa naokiwlalwa, pu put an hihta yukiwhput qa aw nānawakna; pu qalpeq, pu may ep put tuvoylayat qa akw tuvoylatoti. Puma mokiwuy añqw ahoy tātayyaqa, sūp sōmorit yahsañwuy añ Christ amum moñw'iwyuñwa.

⁵⁻⁶ Ima hapi mohti ahoy yesva. Pas i' hak mohti ahoy yesvaniqamuy amumum ahoy tātayhqa hahlayhpit epni. Pi mokiwu qa lōs put aw öqalay'tani. Pi mohti ahoy yesvaniqam hapi God awwat-nikañw pu Christ awwat wimmomñwitni; nen sūp sōmorit yahsañwuy añ put amum moñw'iwyuñwni. Noqw pay ahpiy mīmawat so'pum pay ason pas sūp sōmorit yahsañwuy sūlawhtiniqat pahsavo pay hāk qa yesvani.

The Defeat of Satan

⁷ Pu ason sūp sōmorit yahsañwu sūlawhtiqw, pepeq pu' Satan sivikiñaqw mātaviwe',

⁸ Tūwaqatsit ep nalōnan'ivaqw sinmuy yesqamuy ūnatoynani, it Gog añqw sinmuyu, pu Magog añqw sinmuyu; nen pumuy sūmi tsovalaqw, puma God aw nāqōytani. Noqw puma pātuwaqatsit qalavaqe tūwat an qaan'ewakw hintani.

⁹ Pu puma tutskwat añ ahsupoq kúrukme', God sinomuy-atuy haqam hāk yesqat pónokyani, pu God kitsókiyat put aw unañwayat pīwu. Noqw ōviy pam ōñaqw ūwiñwuy tūve', pumuy taqtsokni.

¹⁰ Pahsat pu Nukpana pumuy ūnatoynaniqa ūwiñwuy patuphat antaqat tövu'wat akw uwiwitaqat aqw tūviwni, ura i' himuvohko-niqw, pu God lavay'ayaatnihqey atsay'taqa pañsoq tūviwhqat pañsoq'a. Noqw puma sutsép-sa pepeq kānavoti'yūñwni, talōnvaqat añ'a, pu mīm hikpuvaa.

The Final Judgment

¹¹ Pahsat pu nu qaan'ewakw qōtsat moñw'atsvewat aw yori, pu hakiy put ep tsokiwtaqata. Noqw put pitsañwayat apyeve tūwaqatsi, pu tokpela haqami hiniwhtiqe qa nātuwiwa.

¹² Noqw nu yorikq pi ima so'pum añ sōqavuñwsinom, pu pavansinom God atpip hōñi. Noqw tutuveni purumhtoti. Noqw pu piw suhka tutuveni puru. Pamwa qatsítutuveni yan tūñwantiwa. Noqw ima so'pum it wūhak tutuvenit añ hin pey'yūñqat put ahpiy hin yukuniwya, hinhaqam hintsatskaqey pan'i.

¹³ Pu pātuwaqatsi put añqe' so'pumuy mātavi; pu mokiwu maskit amum pepeq so'pumuy mātavi. Noqw puma sohsoyam nanāp hin hintsatskaqey ahpiy yukuniwya.

¹⁴ Noqw mokiwuniqw pu maski, puma ūwiñwuy patuphat antaqat aqw tūviwa. Pam hapi lōs mokiwu.

¹⁵ Pu hakiy tuñwniat qatsítutuvenit ep qa pey'taqw, pam ūwiñwuy patuphat antaqat aqw tūviwñwu.

21

The New Heaven and the New Earth

¹ Noqw nu puhutokpelat aw yori, pu puhutuwaqatsit aw'i, i' mohtiwa tokpela, pu mohtiwa tūwaqatsit haqami tūwayaqw ōviy'o. Noqw pātuwaqatsit pāpu qa háqamo.

² Noqw nu' John, wuhkokitsokit pas pavan hímuniñqe qa-hováriwtaqat ōñaqw God añqw hawtoqw aw tātayi. Noqw pam Jerusalem Pūhuniñqa yan mātsiwa. Pam mōmō'wiqa puwsuñwayniqat aw hin yuwsitañwuqat pan sóniwa.

³ Noqw hakiy a'nō tōnaat ōñaqw pañqawhq nu navota; noqw yan lavayhti: Meh, God kīat sinmuy amumum yanta; noqw pam pumuy amumum qátuni; noqw puma put sinomatni;

noqw God pas nāp pumuy amumum yantani; nen pumuy Tutuyqawhqaamni.

⁴ Pu God pumuy posvalayamuy sohsok ayo hōnani. Pu mokiwu pāpu qa háqamni; pu qahahlayhpi, pu pahki súlawhtini; piw soon haqam pāpu himu tūyani, pi hisatqatsi pay tūwayaq'ō.

⁵ Noqw i' moñw'atsvewat epeq tsokiwtaqa pañqawu: Meh, nu hapi sohsok hihta pūhulawu. Noqw pam inumi pañqawu: Um it pēnani, i' lavayi pas antsa, pas qa paysoq'a.

⁶ Noqw pam inumi pañqawu: Yukilti hapi! Nu hapi Alpha pu Omega. Nu hapi sohsok hihta yayhnaqa, pu sohsok hihta aw pās yúkuniqa. Nu pāhut nōñañataqat hakiy taytoynañwuqat pānaqmokiwtaqat paysoq máqani.

⁷ Añ kuytaqa hapi sohsok hihta makiwni; noqw nu put Tutuyqawhqaatni; noqw pam ítini.

⁸ Pu ima añ tūmamqasyaqam, pu qatuptsiwni'yuñqam, pu tuyoy'ewakw hinyuñqam, pu tuqwyantotaqam, pu qahopíyesqam, pu tuhisay akw hintsatskaqam, pu nāp yukiwhput aw nāwakintotaqam, pu sohsoyam a'tsat, it qōhit patuphat antaqat tövu'wat akw uwiwitaqat pañsoq nuhtumyani. I' hapi lōs mokiwu.

The New Jerusalem

⁹ Pahsat pu ima tsañe' hoñvia'yat ura nuhtuñk tsañe'sikip kānavotpit kuyapkuyi'yuñqamuy amuñaqw suhka inuminihqe inumi pañqawu: Kurs um pewni. Noqw nu it mö'wit Mañat nōmayat ūmi mahtaknani.

¹⁰ Pahsat pu nu Qahováriwtaqat Hikwsit akw tuyqawiwtaqw, pam haqami qaan'ewakw wupatukwit aqw nuy wíki. Nihqe pepeq pam qaan'ewakw wuhkokitsokit pas pavan hímunihqe qahováriwtaqat Jerusalem yan mātsiwhqat inumi mahtakna. Pam ññaqw God añqw hawto

¹¹ God lolmat tālawñwayat tālawñway'kañwo. Noqw tālawñwaat hihta owat pas a'nō hihkay'taqat an talqaqsala, it jasper-owat an'i; hihta suyantalqat an suyan tāla.

¹² Noqw kitsóki qaan'ewakw wupatuhpelat akw nöyakiwta. Noqw tuhpelat añ pakwt lōq sihkay'tasikip hötsíwa. Noqw hötsíwat añqe' pakwt lōq sihkay'taqam hoñvia'yat hōñi. Noqw put añ natñwani pey'yuñwa. Nihqe pañ Israel tímuyatuy pakwt lōq sihkay'taqamuy tuñwniam pey'yuñwa.

¹³ Hopkaqe payhk hötsíwa, pu kwiniñaqe piw payhk hötsíwa, pu tätöqe payhk hötsíwa, pu tēveñeqe payhk hötsíwa.

¹⁴ Noqw wuhkokitsokit aw nöyakiwtaqa tuhkwa pakwt lōq sihkay'taqat qaqatspi'ta. Noqw pumuy añ it Mañat ayamuy-atuy pakwt lōq sihkay'taqamuy tuñwniam pey'yuñwa.

15 Noq̄w i' hak inumi yuaataqa sikavalasivat tuwanpit yawta, akw wuhkokitsokit tuwantaniqee, pu höhtsiwayata, pu tuhpelat put nöyakni'taqata.

16 Noq̄w kitsóki sutsñakiwta, wuhpalwat-nikañw pu puhtsilwat pay súnanta. Noq̄w pam hopaqat tuwanpiy akw put tuwanta; noq̄w kurs pam súp nāsamiq sihkay'tasikip sōmorit pahsa'haqam tutskwatuwanit tuwanta. Wuhpalwat-nikañw pu puhtsilwat-nikañw pu ōmiqwat pay sunyuñwa.

17 Pu pam tuhpelat kitsókit aw nöyakni'taqat tuwantaq̄w, kurs pam pakwt-sikip sunat pakwt navay sihkay'taqat (216) kuktuwani pahsavo tuhpela. (Hoñviaya sinmuy tuwaniyamuy akw put tuwanta.)

18 Noq̄w tuhpela jasper-owat añq̄w yukiwta; noq̄w kitsóki it sikavalasivat pas kwañw'ewakw añq̄w yukiwta, pas panaptsat an suyan tālat añq'ō.

19 Noq̄w kitsókit tuhkwayat qaqaatspiat sohsok hinyuñqat o'wat a'nō hihkay'yuñqat akw lomasniwa. I' mohti'maqa jasper-owat añq̄w yukiwta, añknihq̄a sapphire-owat añq'ō, pu amuñknihq̄a chalcedony-owat añq'ō, noq̄w pu nālōq̄ epnihq̄a emerald-owat añq'ō,

20 Noq̄w tsivot epnihq̄a sardonyx-owat añq'ō, pu navay epnihq̄a sardius-owat añq'ō, noq̄w tsañe' epnihq̄a chrysolyte-owat añq'ō, noq̄w nanalt epnihq̄a beryl-owat añq'ō, noq̄w pēve' epnihq̄a topaz-owat añq'ō, noq̄w pakwt epnihq̄a chrysoprasus-owat añq'ō, noq̄w peveest epnihq̄a jacinth-owat añq'ō, noq̄w ōsat epnihq̄a amethyst-owat añq'ō.

21 Noq̄w pakwt lōq̄ sihkay'tasikip utspi piw pakwt lōq̄ sihkay'taqat hihta pearl añq̄w yukiwyuñwa. Nanāp utspi sūkw pearl añq̄w yukiwtañwu. Noq̄w kitsókit ep kitpik pas sikavalasivat kwañw'ewakw añq̄w yukiwta, pas pay suyan talqat panaptsat panyuñwa.

22 Noq̄w nu ep qa haqam God eñem nāwakinkit tuwa, pi sinom God Sus'ōqaltutuyqawhqat, pu it Mañat, pumuy amutpip nāwakintotaq̄w ōviy'ō.

23 Pu kitsóki pay tāwat qa hakni'ta, piw mūyawuyu, aw talni'taniqata. Pi God lolmat tālawñwaat aw talni'ta, pu i' Maña pep put aw tāla.

24 Noq̄w ima nanāpwat hihtu ayo nōñakqam put talniyat añ hinwisni. Pu tūwaqatsit añ pas momñwit piw kāhakiwuy, pu hihta hihkay'taqat pañso ōoyyani.

25 Pu pep hötsíwa tālō pas qa uhtsiltimantani. Noq̄w tōkila pep sūlawni.

26 Noq̄w hīhihtu nanāpwat sinom kāhakiwuy pu hihta hihkay'taqat pañso ōoyyani.

27 Pu pas soon himu hihta itséhe'tañwuqa pañso pákini, pu

piw hihta tuyoy'ewakw tumalay'taqa, pu atsátañwuqa. Pay pas ima Mañat qatsítutuvényat añ túñwniam pey'yuñqam-sa hapi pañso yuñni.

22

¹ Pu hoñviaya kwañw'ewakw mūnat hakiy taytoynañwuqat inumi mahtaknaqw, pas ruhpit an suyan talni'ta. Pam God-nikañw pu Mañat, pumuy moñw'atsvewayat añqw mūna,

² Wuhkokitsokit ep kitpik nahsavaqee. Noqw mūnat nan'ivaq sipaltsoki akw yēsivhqa wunu, nihqe pakwt lōq sihkay'ta-sikip alōñōt sipalay'vañwu; noqw añsakis mūyawuy ep himuy'vañwu. Noqw hīhihtu nanāpwat sinom put nahpiyat akw powaiwwisa.

³ Noqw God hihta aw qa suhtaqa'ewniqw, pam pep súlawni, ispi God-nikañw pu Mañat, pumuy moñw'atsvewaam ep wúnuniq'ō. Noqw God tumal'aymat put tayawintotani.

⁴ Pu puma put pitsánwayat aw yorstotani. Noqw put tuñwniat pumuy qalkaqe pey'yuñwni.

⁵ Pu pep qa míhikmantani; piw puma wihqōhit pāpu kurs hintsatskani, piw tāwat añqw tālata, pi Tutuyqawhqa God pumuy amumi talni'taniqw òviy'ō. Noqw puma aqwhaqami sutsép-sa moñw'iwyuñwni.

The Coming of Jesus

⁶ Noqw pam inumi pañqawu: I' hapi yan lavayi pas qa paysoq'a, pas antsa. Noqw i' Tutuyqawhqa God imuy pas hihtuy lavay'aymuy amuhpa' yuaataqa tumal'aymuy amumi hoñviayay hōna, pam soon pas hisat himu hintaniqat pumuy āawnaniqata.

⁷ Meh, nu hapi qa sōwunit pítuni, (kita Tutuyqawhqa). Noqw i' hapi hak it nāto hin hintaniqat lavayit it tutuvenit ep pey'taqat aw tuqayvahsi'maqa hahlayhpit epni.

⁸ Nu John hapi ñit aw yori; nihqe nu put navota. Nihqe nu navotkañw yórikqe, pahsat pu nu it hoñviayat inumi ñit mahtaknaqat kukmiq nātuva, put pas hihtataniqee.

⁹ Noqw pam pahsat inumi pañqawu: Soh, um qa panhtini. Pay nu uhtumalsuñwa, pu uhpavamuy lavay'a'yatuy suñwáamu, pu it tutuvenit añ lavayit pey'taqat aw tuqayvahsi'yuñqamuy suñwáamu. Um God hapi pas hihtatani.

¹⁰ Pu pam inumi pañqawu: Um it tutuvenit añ himu nātoniqat pey'taqat qa tupki'tani; taq pay aw pitsíwta.

¹¹ Pay pi qasuan hintaqa qasuan hintani; pu i' hak itséhee itséheeni; pu i' hak súantaqa súantani; pu i' hak qahováriwhpu qahováriwtani.

¹²Noq̄w meh, nu hapi qa s̄ōwunit pítuni (kita Tutuyqawhqa). Noq̄w nu hapi hihta ahsatit yankañw pítuni; nen sohsokmuy sinmuy añ nanāp tumaltipuyamuy an amumi ahoytani.

¹³Nu hapi Alpha, pu Omega. Nu hapi sohsok hihta yay-hnaqa pu sohsok hihta aw pās yúkuhqa; mohti'maqa, pu nuhtuñkniqa.

¹⁴Ima hakim hapi tutavoyat añ hinwisqam pas hahlayhpit epyani. Puma himutskit akw yēsiwhqat añqw nōnōsaniqey makiway'yuñwni, pu kitsókit aw hōtsíwhpa' yuñniqeyu.

¹⁵Pi popkotuy amunyuñqam pay ihke'ya, pu tuhisay akw hintsatskaqamu, pu qahopqatsit hintsatskaqamu, pu tuqwyantotaqamu, pu nāp yukihwput aw nāwakintotaqamu, pu hak atsat hintsakqey ep hahlayhqa pīwu.

¹⁶Noq̄w nu' Jesus hapi ihoñviayay ayata, añqe' hāhaqe' inumi tōnawtaqamuy iit āawnaniqat öviy'o. Nu hapi David nāata, pu ahp̄iy tsíyakpu, suyan tālawñway'taqa talsohu.

¹⁷Noq̄w Hikwsi Mō'wit amum pañqawu: Pewyaa. Pu i' hak navotqa Pewyaa, kítani. Pu i' hak pānaqmokiwtāqa pewni. Pu pay nāp hak nāwaknaqa it kūyit akw yēsiwhqat qa sisvit añqw hikwni.

Conclusion

¹⁸Pu nu sohsokmuy it nāto hin hintaniqat lavayit it tutuvenit añ pey'taqat nanaptaqamuy amumi pañqawni: Kurs hak haqam it lavayit aw hihta hóyoknaniqw, pay God hīhihta kanavotpit it tutuvenit ep pey'taqat hapi aw nāoyni.

¹⁹Pu kurs hak haqam it nāto hin hintaniqat lavayit it tutuvenit añ pey'taqat hihtawat ayo yúkuniqw, pay God qatsítutuvenit añqw put natñwaniyat ayo yúkuni, pu pas hímunihqat kitsókit ep qenyata. Pu sohsoy himu lolma it tutuvenit ep pey'taqat put aw uhtani.

²⁰Noq̄w iit lavayhtiqa yan hiñqawu: Meh, nu pas antsa qa s̄ōwunit pítuni, kita. Nam antaa, Jesus Tutuyqawhqa, pay um qa s̄ōwunit añqwni.

²¹Nam Itahtutuyqawhqaqay Jesus Christ núokwaat sohsokmuy umumi pítsiwtaa. Nam antaa.